

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK DİLİ)
ANABİLİM DALI

RABGÜZİ'NİN *QIŞAŞÜ'L-ENBİYÂ'*SI (LENİNGRAD NÜSHASI/ 279-398)
İNCELEME-METİN-DİZİN

Yüksek Lisans Tezi

Safiye ÇELEBİ ÇAM

Ankara-2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK DİLİ)
ANABİLİM DALI

RABĠŪZİ'NİN *ĶIŞAŞŪ'L-ENBİYĀ'*SI (LENİNGRAD NÜSHASI/ 279-398)
İNCELEME-METİN-DİZİN

Yüksek Lisans Tezi

Safiye ÇELEBİ ÇAM

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Önal KAYA

Ankara-2018

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK DİLİ)
ANABİLİM DALI

Safiye ÇELEBİ ÇAM

RABĠŪZİ'NİN *ĶIŞAŞŪ'L-ENBİYĀ'*SI (LENİNGRAD NÜSHASI/ 279-398)
İNCELEME-METİN-DİZİN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Önal KAYA

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı:

İmzası:

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi: .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../2018)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

.....

İmzası

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I-II
ALFABE VE TRANSKRİPSİYON.....	III
İŞARETLER.....	IV
KISALTMALAR.....	IV
GİRİŞ.....	1-22
İNCELEME	23-48
METİN	49-189
DİZİN	190-540
ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	541-566
SONUÇ	
KAYNAKLAR	
ÖZET	
ABSTRACT	

ÖN SÖZ

Rabgûzî'nin kaleme almış olduğu *Kışasü'l-Enbiyâ* adlı eseri akıcı üslûbu ile kapsamlı bir şekilde peygamberler tarihini anlatması bakımından Türk toplumunda kalıcı bir etki bırakarak belleğinde önemli bir yer edinmiştir. Bu sebeptendir ki bu eserin çeşitli kütüphanelerde birçok nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar vasıtası ile bizler o dönemin dil özelliklerini görebilmekteyiz. Bu durum bize Türk dilinin zaman içerisindeki ilerlemesini ve gelişmesini gösterebilmektedir. Bununla beraber aslında istinsah eden kişinin bakış açısından o dönemin din anlayışına ve kültürüne dair fikirler de edinebiliriz. Bu bakımdan söz konusu eser günümüze kadar araştırmacıların odak noktası olmuş ve birçok yönüyle de eser ve yazarı üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bu tez çalışması Rabgûzî'nin Leningrad nüshası baz alınarak hazırlanmıştır. Tez çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Bunlara bakacak olursak;

Giriş kısmında kıssa türü hakkında açıklamalarda bulunulduktan sonra, kısasü'l-enbiyâ türünün ortaya çıkışı anlatılmış, devamında da Rabgûzî ve eseri *Kışasü'l-Enbiyâ* hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Daha sonra ise eserin bilinen nüshalarına değinilmiş ve çalışmak istediğimiz nüshanın bu bilinen nüshalardan hangisi olabileceği ya da hangisine yakın olan bir nüshadır sorularına cevap aramaya çalışılmıştır. Bundan sonra ise çalışılan nüshanın yazarı, bu nüshayı istinsah eden kişiler, nüshanın tarihi ve nerede yazıldığı üzerinde durulmuştur. Son olarak da tezin konusu ve kapsadığı kıssalar hakkında bilgiler paylaşılmıştır.

I. Bölüm, çalışılan nüshanın dil özelliklerini incelediğimiz kısımdır. Çalıştığımız nüsha Çağatay Türkçesinin son zamanlarına ait bir nüshadır. Çalışmamızda yer alan dil incelemesinde Klasik Çağatay Türkçesine ait özellikleri tekrar etmedik. Çünkü metnimizde Çağatay Türkçesi sonrasında devam eden Yeni Uygur ve Özbek Türkçelerine ait dil özelliklerinin olup olmadığını, bu özellikler var ise metinde ne sıklıkla kullanıldığını ve bu özelliklere göre metnin hangi Türkçeye daha yakın olduğunu araştırdık. Bu düşünceler doğrultusunda dil incelememizi yaparak araştırmamızı tamamladık.

II. Bölüm, Rabgûzî'nin *Kıyasü'l-Enbiyâ*'sının Leningrad nüshası olarak tanımladığımız nüshanın 279-398. sayfalarının transkripsiyonlu metninin bulunduğu kısımdır.

III. Bölüm, dizin ve özel adlar dizini olmak üzere iki başlık altında oluşturulmuştur. Bu bölüm, transkripsiyonlu metnin içerisinde geçen tüm kelimelerin anlamlarını ve metinde nasıl geçtiğine dair bilgileri bizlere sunmaktadır. Hazırlanan bu dizin Raşit Rahmeti Arat'ın *Kutadgu Bilig II Dizin* 'indeki yöntem ve sıralama gözetilerek tamamlanmıştır.

Çalışmanın devamında ise *Sonuç* bölümü, *Kaynaklar* ve *Özet* kısmı yer almaktadır.

Bu tezi ortaya çıkma sürecinde önemli katkıları ve yardımları olan pek çok insan yanımda olmuştur. Öncelikle tez danışmanlığımı üstlenerek tezimin her aşamasında yardımını esirgemeyen, ince bir titizlik ile çalışmamı takip eden ve ne zaman bir problem ile karşılaşırsam tavsiyelerde bulunup önümü açan değerli hocam Prof. Dr. Önal KAYA'ya bu vesile ile teşekkür ederim. Çalıştığımız tez konusunun belirlenmesinde büyük emeği olan, tezin pek çok noktasında görüşlerine başvurduğum ve beni engin bilgisi ile aydınlatan, tezin dizin bölümünün hazırlanmasında eserlerinden faydalandığım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Aysu ATA'ya teşekkürü bir borç bilirim. Bu zorlu süreç içerisinde bana güç veren, tüm zorluklarımda yanımda olan ve hayatımı kolaylaştıran kıymetli annem Nazife ÇELEBİ'ye ve babam Ahmet ÇELEBİ'ye, beni her zaman akademik çalışmalarında destekleyen, hoşgörüsü ve sevgisi ile bu süreci tamamlayabildiğim sevgili eşim Mustafa ÇAM'a ve bu tezi birlikte yazdığım canım oğlum Ömer Selim ÇAM'a çok teşekkür ederim.

ALFABE VE TRANSKRİPSİYON İŞARETLER

آ, ا	: a, ā, e	ظ	: z
ب	: b, p	ع	: ʿ
پ	: p	غ	: ğ
ت	: t	ف	: f
ث	: ṯ	ق	: q
ج	: c, ç	ك	: g, k
چ	: ç	ل	: l
ح	: ḥ	م	: m
خ	: ḫ	ن	: n
د	: d	ك, نك	: ṅ
ذ	: ẓ	و	: o, ö, u, ū, ü, v
ر	: r	ه	: h, a, e
ز	: z	ی	: i, ī, y
ژ	: j		
س	: s		
ش	: š		
ص	: š		
ض	: ž		
ط	: ṭ		

İŞARETLER

- (gramer tahlilinde) fiil kökü, fiil köküne gelen ek.
+ isim kökü, isim köküne gelen ek.
< > metne eklenmiştir.
[ ] metindeki sayfa numaraları gösterilmiştir.

KISALTMALAR

- Ar.:** Arapça
a.g.e.: adı geçen eser
a.g.m.: adı geçen makale
bkz.: bakınız
C.: Cilt
ç.: çoğul
Far.: Farsça
H.: Hicri
İbr.: İbranice
K.: Klasik
K.E.: Kısasü'l-Enbiyâ
krş.: karşılaştırınız
Mo.: Moğolca
S.: sayı
s.: sayfa
TDK: Türk Dil Kurumu
TDAY: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten
Y.: Yeni

GİRİŞ

Kıssa, Arapça kökenli bir kelime olup k-ş-ş kökünden türemiştir. “Arap dilinde *kass*, iz takip etmek, saç ve yün gibi bir şeyi kesip kırmak, anlatmak, bir haberi veya haberin farklı boyutlarını birbiri ardınca aktarmak, misillemede bulunmak, gibi manalar taşıyan bir kelimedir. Ancak kelimenin esas anlamı, ‘kesip kırmak’ veya ‘bir şeyi takip etmek’tir.”¹ Bu kökten türeyen *kıssa* kelimesi bizi ilgilendiren önemli bir kavramdır. Şehmus DEMİR’e göre kıssa, “İnsanların ibret almalarını ve hidayete ulaşmalarını sağlamak amacıyla, çoğunlukla zaman ve mekandan soyutlanmış, geçmiş peygamberler ve kavimleri ile veya geçmiş toplumlarla ilgili *Kuran-ı Kerim*’de anlatılan olaylara kıssa denir.”² İdris ŞENGÜL’e göre, “Kur’an kıssaları ibret alınacak olan tarihî doğruluk ve gerçeklik niteliği taşıyan olaylardır. Bunların dışında kıssa kelimesi ‘söz (hadis), haber, mevzu, mesele, hal (şan, emr)’ anlamlarına geldiği gibi muahhar Arapça’da ‘hikâye’ (daha çok dini ve ahlâkî) ..... mânalarını da ifade eder.”³ Mustafa ÖZTÜRK’e göre, “Geçmişe dair anlatılan veya anlatılmaya değer nitelikte olan mesele, hal, haber, hadise (şe’n, emr) anlamlarına gelir.”⁴ Bu tanımlara bakarak aslında kıssanın nerede geçtiği kelimenin tanımı açısından önemlidir. Çünkü bizim üzerinde duracağımız kıssa, kısasü’l-enbiyâ türünde yazılan eserlerdeki kıssalardır.

---

¹ Mustafa ÖZTÜRK, *Kur’an Kıssalarının Mahiyeti*, KURAMER Yay. İstanbul 2016, s. 26.

² Şehmus DEMİR, *Mitoloji Kur’an Kıssaları ve Tarihi Gerçeklik*, Beyan Yay. 2. Baskı, İstanbul 2015, s. 69.

³ İdris ŞENGÜL, “Kıssa”, *TDV İslâm Ansiklopesidi*, C. 25, TDV Yay., Ankara 2002, s.499.

⁴ Mustafa ÖZTÜRK, a.g.e., s. 27.

Tarih boyunca Kuran'ın iyi anlaşılması ve peygamberlerin örnek hayatlarının öğrenilmesi için peygamber kıssaları üzerinde önemle durulmuştur. Kuran'da kısaca yer alan kıssalar daha sonra Kuran dışı kaynaklarda genişletilmiş, bu noktada İsrâiliyyat denilen yahudi ve hıristiyan kutsal metinleriyle yahudi dinî literatüründen istifade edilmiş, önceleri tefsirlerde yer alan bu açıklamalar özel bir tür olan kısas-ı enbiyâ eserlerini meydana getirmiştir.⁵

Bu türün ortaya çıkması ile ilgili aslında belirli bir kavme ya da millete atfetmekten ziyade Ahmet KARATAŞ şu yorumu yapar: “Edebî bir tür olan kıssanın tarihi, kâinâtın tarihiyle eşdeğerdir. Zira Kısas-ı Enbiyalarda ele alınan ilk konu “arş”ın, “kürsî”nin, ayın, güneşin, yerin, göğün yaratılışıdır. Bu durumda ilk insan Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar anlatılan peygamberler tarihi de insanlığın tarihi olmaktadır.”⁶ Bu ifadenin genel bir tanım ya da yaklaşım olduğu düşünülse de kısas anlatımı ve bu türün ortaya çıkış noktası için de bir o kadar önemli olduğu kanısındayım. Kaynakları gözden geçirdiğimizde kısasü'l-enbiyâ türünün, İslam edebiyatında Arap geleneği içinde ortaya çıktığını ve ilk defa onların kaleme alması ile başladığını görmekteyiz. Sonrasında ise Fars edebiyatına ve buradan da Türk-İslam edebiyatına yansımıştır. Çünkü kısasü'l-enbiyâlar, İslamiyet'i öğrenmenin ve bu dini anlatacak olan peygamberleri, onların hayatlarını, başlarına gelen olayları ve bu olaylardan ders alınacak sonuçları Müslüman halka kolay ve etkili şekilde öğretme yollarından biridir. İslam'da emri bi'l-ma'rûf ve neyhi 'ani'l-münker

---

⁵ M. Süreyya ŞAHİN, “Kıssa-i Enbiyâ”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay. C. 25, Ankara 2002, s. 495-96.

⁶ Ahmet KARATAŞ, “Türk-İslam Kültür ve Edebiyatında Kısas-ı Enbiyâ Türü”, *Diyanet İlmî Dergi*, C. 49, S. 3, Ankara 2013, s.117.

itikadınca iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma yani İslam dinince doğru ve yanlışın ne olduğunu anlatmak mühim bir yükümlülüktür. Belki de İslam dünyasında bu ilkeyi uygulamanın, doğru ve yanlış halka göstermenin en kolay ve akılda kalıcı yolu olarak gördükleri için kısasü'l-enbiyâlar hem Arap hem Fars hem de Türk-İslam edebiyatında önemli bir yer etmiştir. Hem Kur'an'da bulunan kıssalarda hem de kısasü'l-enbiyâ türünde yazılan eserlerde amaç peygamberlerin hayatlarındaki ibret verici olaylar hakkında bilgi vermek ve bunlardan ders çıkartmaktır. Ancak şöyle bir fark görülüyor ki bu kısasü'l-enbiyalar, Kur'an'dan daha kapsamlı ve ayrıntılı olarak bize kıssaları/olayları sunmaktadır. Bunun nedeni "Ka'bü'l-Ahbâr (v. 34/654) ve Vehb b. Münebbih (114/732) gibi tâbiîn dönemi âlimleri kanalıyla **Ehl-i Kitâb'tan tedvin edilen kısas-ı enbiyâ rivayetlerinin belli bir sistem dâhilinde târih, tefsir ve bazı hadis kitaplarında yer almasından sonra** kısas-ı enbiyâ başlı başına bir tür olarak İslâmî literatürdeki yerini almaya başlamış ve Müslüman bilginler tarafından bu türün ilk müstakil örnekleri yazılmıştır."⁷ KARATAŞ'ın da tespit ettiği gibi aslında bu ayrıntıların nedeni o zaman içinde farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin derlenmesi, bu derlemelerde var olan ayrıntıların Müslümanların başvuru kaynaklarına yerleştirilmesi ve kısasü'l-enbiyâ yazarlarının eserlerini bu kaynaklara dayanarak yazmasıdır. Zaten özellikle yukarıda bahsedilen tâbiînden olan hadis râvilerinin adları üzerinde çalıştığımız yazmada olduğu gibi diğer kısasü'l-enbiyâlarda da zikrolunmuştur. Ayrıca "Katib Çelebi kısas-ı enbiya konusunda ilk eser veren müellifin Vehb b. Münebbih (ö. 110/728) olduğunu belirtmektedir. Ehl-i kitaba ait pek çok rivayetin onun kanalıyla islâmî literatüre girdiği bilinmektedir."⁸ Kısasü'l-enbiyâlar içinde en bilinen telif eserler ve onların

---

⁷ Ahmet KARATAŞ, 2013.

⁸ M. Süreyya ŞAHİN, 2002.

müellifi olarak zikredebileceğimiz Sa‘lebî ve onun eseri Arâ‘isü’l-mecâlis ile Kisâî’nin Kışaşü’l-enbiyâ’sı bu türdeki temel çalışmalardır. Çünkü bu eserler Fars ve Türk edebiyatlarındaki kisasü’l-enbiyâ türlerinin ya çevirisidir ya da sonradan yazılan kisasü’l-enbiyâlara kaynaklık etmiştir. Türk edebiyatında bu türde Nâsirü’ d-dîn bin Burhânü’ d-dîn Rabgûzî önemli bir isimdir. Bunun nedeni “Türk edebiyatında ilk ve en kapsamlı peygamber hikayelerini Rabgûzî yazar.”⁹ olmasıdır. Eser ve yazarı hakkında edindiğimiz bilgiler:

K.E., Nâsirü’ d-dîn bin Burhânü’ d-dîn Rabgûzî tarafından 1310 (H. 710) yılında yazılmış ve Nâsrü’ d-dîn Tok Buga’ya sunulmuştur. Eserin yazarı hakkında kendi açıklamasından başka bir bilgi bugüne kadar bulunamamıştır. Kendisi için Ribat Oğuzluğ yani Oğuzlarla meskun Ribat adlı mevkiden olduğunu belirten yazarın, Rabgûzî mahlasını bundan dolayı aldığı anlaşılmaktadır.¹⁰

Eserin Nüshaları

1. Londra, British Museum Add 7851¹¹
2. Leningrad Nüshaları¹²

---

⁹ Aysu ATA, “Rabgûzî’nin Kisasü’l-Enbiyâ’sında Nazmın Gücü”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, S.5/2 Haziran 2008, s. 118.

¹⁰ Aysu ATA, *Çağatay Türkçesinin İlk Devresi Harezmi Altın Ordu Türkçesi*, 2. baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Yay., 2016, s. 26-27.

¹¹ Aysu ATA, a.g.e., s. 28.

¹² H. BOESCHOTEN, “The Leningrad Manuscripts of Rabghuzi’s Qisas”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 1991, s. 47-79. (akt. Aysu ATA, a.g.e.)

- I. Leningrad, Public Library T.H.C. 71 (16. yy ?).
- II. Leningrad, Or. Ins. C245 (1600)
- III. Leningrad Public Library Dorn 507 (Kaufman, 17. yy).
- IV. Leningrad Or. Inst. D45 (d.d. 1750/1)
- V. Leningrad Or. Inst. D46
- VI. Leningrad Or. Inst. D43

3. İsveç Nüshaları

- I. University Library of Uppsala, Sweden, Nova 578 ve 580¹³
- II. University Library of Lund, Sweden, Universitätsbibliothek¹⁴

4. Paris Nüshası

- I. Paris Bibliothèque Nationale, Suppl. Turc 1012¹⁵

ATA, Aysu., *Nāşırü'd-dīn bin Burhānū'd-dīn Rabgūzī Kışşü'l-Enbiyā I Giriş-Metin-Tıpkıbasım*, TDK Yay., Ankara 1997.

5. Bakü Nüshası

---

¹³ J. ECKMANN, “Die Kiptschakische Literatur”, *Philologiae Turcicae Fundamente*, 1964, s. 278. (akt. Aysu ATA, a.g.e.)

¹⁴ G. JARRING, *Studien zu einer ostturkische Lautehre*, Lund, 1933, s. 20. (akt. Aysu ATA, a.g.e.)

¹⁵ E. BLOCHET, *Catalogue des manuscrits turks*, Bd. II, Paris, 1993, s. 138. (akt. Aysu ATA, a.g.e.)

- I. Azerbaycan Cumhuriyeti İlimler Akademisi Yazma Eserler Enstitüsü (h. 959-m. 1552)¹⁶

6. Tahran Nüshası

- I. İran Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 2132¹⁷

7. Kazan Nüshaları¹⁸

- I. Kazan Devlet Üniversitesi Kütüphanesi T447
- II. Kazan Devlet Üniversitesi Kütüphanesi T618
- III. Kazan Devlet Üniversitesi Kütüphanesi T619
- IV. Kazan Devlet Üniversitesi Kütüphanesi T9

8. Özbekistan Nüshaları

Hepsi XIX. yy.'a ait yedi tane elyazma nüshası da Özbekistan'da bulunmaktadır.¹⁹

- I. Özbekistan SSR Fenler Akademisi Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü No: 1025
- II. Özbekistan SSR Fenler Akademisi Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü No: 7397
- III. Özbekistan SSR Fenler Akademisi Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü No: 1874

---

¹⁶ Necmettin HACIYEVA, “Rabguzi'nin Kıyasü'l Enbiya Eserinin Bakü Yazması”, *Türk Dili Dergisi*, 2010, S.514, s. 292-296.

¹⁷ Ali CİN, “Rabguzi'nin Kıyasü'l Enbiyasının Tahran Nüshası”, *Turkish Studies*, 2010, S.5/1, s. 237-245.

¹⁸ Avni GÖZÜTOK, “Rabgûzî, Kıyasu'l Enbiyâ: XIX. Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması”, 2008, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 37.

¹⁹ *Özbek Edebiyatı I*, Taşkent, 1978, Fen Neşriyatı, s. 178, dipnot: 4. (akt. Avni GÖZÜTOK, a.g.m.)

- IV. Özbekistan SSR Fenler Akademisi Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü No: 1834
- V. Özbekistan SSR Fenler Akademisi Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü No: 6246
- VI. Özbekistan SSR Fenler Akademisi Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü No: 6685
- VII. Özbekistan SSR Fenler Akademisi Biruni Şarkşinaslık Enstitüsü No: 6127

Rabgûzî'nin Kısaşü'l-Enbiyâ Eseri Üzerine Yapılan Çalışmalar

Söz konusu eser üzerinde bugüne kadar bilim insanları araştırmalarda bulunmuş ve pek çok makale, kitap ve tez yayınlanmıştır. Üstelik her yeni yapılan çalışmada o zamana kadar söz konusu eser üzerinde yapılmış çalışmalar yeni yayınlarda zikredilmiştir. Hatta bu eser hakkında yapılan yayınların fazla olması Osman KABADAYI'nın “Yetmiş Yıl Önce Yayınlanan ‘Rabgûzî Sentaksı’ Adlı Eser Üzerine Düşünceler ve Rabgûzî'nin Kısaşü'l-Enbiyâsı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi” adlı makale yazmasına vesile olmuştur. Bu makalenin yayın tarihini 2017 olması ile tekrar aynı şeyleri zikretmek istemedik.²⁰

Çalışılan Nüshanın Tespiti Üzerine

Leningrad nüshaları olarak bir çatı altında toplanan 6 nüsha hem içerik, hem dil özellikleri hem de farklı zamanlar içinde istinsah edilmeleri bakımında birbirinde farklıdır. Bu konu için H. E. BOESCHOTEN'in “The Leningrad Manuscripts of Rabghuzi's Qısas”²¹

---

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Osman KABADAYI, “Yetmiş Yıl Önce Yayınlanan ‘Rabgûzî Sentaksı’ Adlı Eser Üzerine Düşünceler ve El-Rabgûzî'nin Kısaşü'l-Enbiyâsı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Journal of Old Turkic Studies*, 2017, S.1/1, s. 76-97.

²¹ H. BOESCHOTEN, 1991.

başlıklı makalesinde Leningrad nüshalarının önemli özelliklerinden birisinin her bir nüshanın kendine has özellikler ve ayrıntılar içerdiğini ifade etmesi bu durumu gözler önüne serer. Bu makalenin girişi altı nüshanın iki gruba ayrılmış olduğunu, birinci grubun eski versiyona bağlı kalırken diğer grubun modernize edildiğine dair görüşü ile başlar. Bunun için de nüshalarda bulunan Nuh ve Lokman kıssaları ile en eski nüsha olarak bilinen British Museum nüshasını karşılaştırarak bu görüşünü kanıtlamaya çalışır. Bu makale vesilesi ile hangi Leningrad nüshaları eski nüshaya yani British Museum nüshasına yakın, hangi nüshalar içerik açısından eskiye yakın olsa da anlatım ve kelime seçiminde modernleştiğini ya da hangisinin en eski nüshaya nazaran tamamen farklı bir tabloya dönüşmüş olduğunu tespit etmeye çalışır. BOESCHOTEN, modernleşme sürecinin içerik ve dil bakımından tamamen paralel bir düzlemde ilerlemediğini de ifade etmiştir.²² Ancak bu makalede nüshaların dil ve içerik yapılarına odaklanıldığı için bu nüshaların biçimsel özelliklerine yer verilmemiştir.

Nüshanın ilk kapak sayfasında üst kısımda hat yazısı ile **naḥnu naḳuṣṣu ‘aleyke aḥsenü’l-ḳaṣas**²³ ve orta kısımda ise eserin adı **Ḳıṣaṣü’l-Enbiyâ** yazmaktadır. Eserin en alt kısmında Rusça “Sansürden geçirilmiştir. **St. Petersburg 23 Ekim 1899.** Portsev Matbaası.” notu eklidir. Bu eser Rusya’da St. Petersburg’da yayınlanması sebebiyle ile çalışılan nüshanın Leningrad nüshalarından birisi olabileceği ihtimali üzerinde yoğunlaştık. Böylece hangisine ait olabileceğini yine eserin nüshalarını tanıtan ve hakkında bilgi sunan BOESCHOTEN’in makalesinden²⁴ tespit etmeye çalıştık. Bu makale, 6 nüshayı Nuh kıssası ve Lokman kıssalarını baz alarak hem içerik hem dil bakımından kıyaslar. Makalede

---

²² H. BOESCHOTEN, a.g.m.

²³ 12/ Yusuf Suresi, 3: “En güzel beyânı kıssa olarak anlatacağız.”

²⁴ H. BOESCHOTEN, 1991.

bahsedilen nüshalar ile tezin nüshasını karşılaştırabilmek için bu nüshadaki Nuh ve Lokman kıssaları okunmuş ve irdelenmiştir.

Söz konusu makalede incelenen nüshalar alfabetik olarak isimlendirilmiştir. Bu sebeple uyumluluk açısından nüshaları aşağıda makalede yer verildiği şekilde zikredeceğiz.²⁵

ms.A: London, British Museum. Add. 7851

ms.B: Leningrad, Public Library. T.H.C. 71. (16. yy.?)

ms.C: Leningrad, Or. Inst. C.245 (1600 civarı)

ms.D: Leningrad, Public Library. Dorn 507.

ms.E: Leningrad, Or. Inst. D45 (d.d. 1750/1)

ms.F: Leningrad, Or. Inst. D46.

ms.G: Leningrad, Or. Inst. D43.

Makalede önce ms.A nüshasındaki Nuh kıssası olay akışı İngilizce olarak tek tek bölümlere ayrılarak genel olarak özetlenmiştir. Sonra Leningrad nüshalarından ms.B, ms.C ve ms.D nüshalarının ms.A nüshasından farklı olduğu kısımlar belirtilmiştir. Daha sonra ise ms.E'nin içeriğini bölümlere ayırarak aktarmıştır. ms.F ve ms.G için ise herhangi bir bilgilendirmede bulunmamıştır. Burada çalışılan nüshanın Nuh kıssası ile BOESCHOTEN'in ms.E'deki Nuh kıssası hakkında verdiği olay akışı birbirine çok benzemektedir; fakat aynı nüsha da değildir. Bu kanıyı daha açıklayıcı kılmak adına çalışılan nüsha ile ms.E nüshasının benzerlikleri ve benzer olmayan yönlerini belirteceğiz.

---

²⁵ H. BOESCHOTEN, a.g.m.

Çalışılan nüshanın Leningrad nüshaları içinde en fazla ms.E ile benzerlik taşıdığını söyleyebiliriz. Bu kanıya sadece Nuh ve Lokman kıssaları üzerinden yapılan karşılaştırma sonucu varıldığının da önemle altını çizmek isterim. Ulaşabildiğimiz bilgiler doğrultusunda, ms.E ile çalışılan nüsha arasındaki önemli benzerlikler şöyle sıralanabilir:

- ms.E nüshasında Nuh kıssası içine kıssa-i ‘Avac yerleştirilmiş ve daha sonra Nuh kıssası kaldığı yerden devam etmiştir. Bu özellik nüshaları tanıtırken yazar tarafından ms.E nüshasının yanına da not edilmiştir. Bu not bize bu durumun sadece ms.E nüshasına has bir durum olduğunu açıklar. Çalışılan nüshada da aynı şekilde Nuh kıssası içine *sekkizinçi kıssa ‘Avac ibni ‘Unūknı beyānidur* başlığı ile başlar ve kıssa bitimi ile Nuh kıssası kaldığı yerden devam eder. Söz konusu makalede fazla bilgi aktarılmayan ms.F ve ms.G nüshalarında aynı durum var olsaydı ms.E’de parantez içinde bu bilgi aktarıldığı gibi bu nüshaların yanına da not edilirdi. Bu durum çalışılan nüshanın ms.F ve ms.G olmadığını da bir kanıttır.
- İdris peygamberden sonra dünya bozulmuş, Şîs (Şît) peygamberin ve Kabil’in evlatları olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Şeytanın Şîs’in evlatlarını nasıl yoldan çıkarttığı ve buradaki olay akışı.
- Şeytanın insanoğlunu aldatarak nasıl putperest yapması.
- Allah, putperestliğin başlaması üzerine Nuh’a inanmayanları imana döndürmesi için peygamber olarak göndermesi. Eğer putperestlikten vazgeçerler ve Allah’ın birliğine inanırlar ise Allah’ın onlara vereceği mükâfatları, eğer Nuh peygamberin davetini kabul etmezlerse Allah’ın onlara göndereceği azabı detaylı anlatması.
- Gemi yapımında kullanılacak olan dört tahtanın esrarengiz şekilde kaybolması ve başka kavak ağacının olmaması üzerine Allah, Nuh peygambere *Nil nehrinin ortasında* çınar ağacı olduğunu, bu ağacı almasını ve gemiyi yapmasını söyler. Nuh

peygamber bu ağacı alamaz, aciz kalır ve Nuh peygamber, ‘Avac ibni ‘Unūḳ’un yardım etmesi karşılığında ona yemek verme sözü verir.

- Nuh peygambere inanmayanlar gemiye bevl ve necasetlerini yapıp kirletirler. Bunun üzerine Allah bu kişilere bir hastalık bir hastalık vermesi ve o yaptıkları pislikleri yiyerek hastalıktan kurtulmaları.
- Nuh peygamber geminin karanlık olmasında dolayı Allah’tan yardım istemesi. Bir rivayet de, Allah o gemiye Güneş ve Ay gönderir ve bunun birinin iman diğerinin ise irfan olduğudur. Diğer bir rivayette Güneş’in nuru Muhammed Mustafa s.a.v., Ay’ın nuru Nuh peygamberin yüzü olduğudur.
- Şeytanın üzüm tohumunu çalması ve şarabın nasıl meydana geldiğinin anlatımı.
- ‘Avac’nın gemiye binmemesi ancak tufandan da zarar görmemesi.
- ms.E nüshasındaki Lokman kıssası içerik bakımından birbiri ile büyük oranda örtüşmektedir. Makalede ms.C esas alınarak Lokman kıssasının olayları numaralandırılmış şekilde İngilizce teccümesi vardır. ms.C’de bulunmayan fakat diğer Leningrad nüshalarında bulunan olaylar makalede farklı numaralar ile aktarılmıştır ve bunu sonunda bir tablo ile tüm nüshalar karşılaştırılarak verilmiştir. BOESCHOTEN’in makalesindeki karşılaştırmalı tabloya²⁶ çalışılan nüshadaki Lokman kıssasının olay akışını da ekleyerek sunduk.

ms.B: I-III, IV, V, - , VII, - , - , X.a, - , X. b-c, X. d1, X. d2, -

ms.C: I-III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X.a, - , X. b-c, X. d1, X. d2, -

ms.D: I-III, IV, V, - , VII, - , IX, X. a, X. a1, X. b-c, X. d1, - , X.d3

---

²⁶ H. BOESCHOTEN, 1991, s. 66.

ms.E: I-III, IV, -, VI, VII, -, -, X. a, X. a1, X. b-c, X. d1, X. d2, -

ms.F: I-III, -, -, VI, -, -, -, -, -, -, -, -, -

ms.G: I-III, IV, V, VI, VII, -, IX, X. a, -, X. b-c, X. d1, X. d2, -

Çalışılan nüsha: I-III, IV, -, VI, VII, -, -, X. a, -, X. b-c, X. d1, X. d2, -

Yukarıdaki tabloda görüldüğü şekilde, çalışılan nüshadaki Lokman kıssası içerik bakımından sadece bir konu dışında ms.E ile örtüşür. Burada özellikle ms.D'den de bahsetmek isterim. Bu söz konusu nüsha ile üzerinde çalışılan nüsha arasında da birtakım benzerlikler olduğu düşünülebilir. İlk olarak, ms.D'den Lokman kıssasına ait bir kısım aktarılmış ve buradaki olay akışı ile çalışılan nüsha arasındaki yakınlık. Fakat bu yakınlık aynı şekilde ms.C için de geçerlidir. Diğer bir benzerlik ise ms.D nüshasında kullanılan kelimeler ile çalışılan nüshada kullanılan kelimelerdir. Fakat ms.D'nin olay akışında geçen V, IX, X.a1 ve X. d3 numaralı olayların çalışılan nüshada geçmemesi ve çalışılan nüshadaki VI ile X.d2 numaralı olayların ms.D'de geçmemesi bu iki nüshayı içerik açısından birbirinden uzaklaştırmaktadır.

BOESCHOTEN'in makalesinde ms.E olarak geçen Leningrad Or. Inst. D45 nüshası ile çalışılan nüshayı kıyaslayarak bu ikisi arasındaki benzer ayrıntıları ve olay örgüsünü aktarmaya çalıştık. Yukarıdaki benzerliklere dayanarak çalıştığımız nüsha *içerik* bakımından en fazla Leningrad Or. Inst. D45 nüshasına yakındır diyebiliriz. Bu yakınlık ilişkisi sebebi ile BOESCHOTEN makalesinde ms.E hakkında yaptığı değerlendirmeleri çalışılan nüshayı daha anlaşılır kılmak için burada aktarıyoruz: "18. yüzyılda Kıssaş-ı Rabgûzî'ye olan ilginin yeniden canlanması ms.E analizinden de anlaşılacağı üzere bu nüsha (ms.E), eski nüshaya

göre daha güçlü ahlak dersi vermeyi ve ahlaki değerleri yükseltmeyi vurgular.”²⁷ Çalıştığımız bu nüshada da en azından bu tez içerisinde çevirisi yapılan kıssaların temelinde kuvvetli bir vurgu ile ahlaki ders verme amacı aşikar şekilde hissedilmektedir. Hatta bu amacı yerine getirirken anlatıcı, peygamber kıssasından kopar ve bambaşka bir hikayeye geçiş yapar ve hikayenin sonuna geldiğinde asıl maksuda gelelim diyerek tekrar kaldığı yerden devam eder. Bunun için verebileceğim en güzel örnek, Süleyman peygambere bir adam gelir ve ondan hayvanların dilini öğrenmek istediğini söyler. Bir şekilde bu isteğini elde eder ve öküz ile eşek arasında daha sonra ise horoz ile köpek arasında yaşanan diyalogu bize aktarır. Bu söz konusu hikayelerin peygamber ile bir bağlantısı yoktur ve temelde bu hikayelerden okuyucunun ders çıkarması amaçlanır. Böylece iki nüsha arasında bu BOESCHOTEN’in tespiti açısından da bir benzerlik taşıdığını söyleyebiliriz.

ms.E (/Leningrad Or. Inst. D45) ile çalışılan nüsha arasındaki farklılıklar:

- ms.E’de hem **nazım** kısmı hem de Nuh a.s.’ın şeceresi mevcut değildir. Üzerinde çalışılan nüshada ise söz konusu bölümler vardır.
- ms.E’de Nuh isminin neden verildiğine dair dört rivayet mevcuttur. Çalışılan nüshada ise ilk üç rivayeti sırasıyla dahi benzerlik gösterirken dördüncü rivayet yoktur.
- ms.E’de farenin gemide açtığı delik yılan tarafından kapatılır ve bu makalede ms.A ile paralellik gösterdiği belirtilmiştir. Çalıştığımız nüshada ise bu duruma ekleme yapılmış yılanın deliği kapatması sonrasında mum ile sağlamlaştırdılar. Bu mum ayrıntısını BOESCHOTEN ms.D’nin ms.A nüshasından farklılıklarını sıralarken vermesi ve ekleme olarak belirtmesi önemlidir. Eğer ms.E’de böyle bir ayrıntı olsaydı mutlaka ifade ederdi.

---

²⁷ H. BOESCHOTEN,1991, s. 77.

- ms.E'de 'Avac'ın gemiye binmemesi anlatıldıktan sonra Nuh peygamberin sel zamanında yüz yaşında olduğu ifade edilirken çalıştığımız nüshada *Nūḥ 'aleyhi's-selāmğa peygamberlik vahy kilgende 'Avac yüz yaşda irdi* şeklinde geçmektedir.
- ms.E'de Ye'cüc ve Me'cüc kimine göre Kenan soyundan, kimine göre 'Avac'ın soyundan geldiği aktarılmıştır. Üzerinde çalıştığımız nüshada bu iki rivayet de yer almaz.
- Makalede Lokman kıssasından küçük bir parçanın transkripsiyonlu metninin verilmesi çalıştığımız nüsha ile karşılaştırabilmemiz açısından önem arz etmektedir.

ms.E:²⁸

Andağ rivāyet kıllurlar kim:

Ḥazret-i Luqman ḥ^wāğalarī bī-namāz irdi. Ḥazret-i Luqman barīb aytur irdilār kim: “Ay ḥ^wāğa, namāz ötegil!”, desälār, ḥ^wāğalarī aytur irdi ke: “Ḥudā ta' ālā karīm raḥīm turur. Saṅa nā ekān, maṅa nā ekān”, der erdi.

Bir kün ḥ^wāğalarī buğday tarīğalı buyurdī. Ḥazret-i Luqman barīb arfa tarīdīlar. Ḥ^wāğa kelib kördi ke arfa tarībdur. Ayittī: “Yerni bozub buğday tarīb kelgil desām, arfa tarīb-sen”, dedi. Ḥazret-i Luqman ayittīlar ke: Ḥudā-yī ta' ālā karīm raḥīm turur. Arfa tarīsa buğday bolsa kārāk”, dedīler. Ḥ^wāğa ayittī ke: “Arfa tarīb arfa bolmay buğday bolur mu? Ğinnī qul mu-sän?” dedi. Ḥazret-i Luqman aydīlar kim: “Ay ḥ^wāğa, sen gunāh uruğī tarīb sawāb tab' qila-sän. Ğinnī sen bolmay män men bolur-män mu?”, dedilār.

---

²⁸ H. BOESCHOTEN, s. 67-68.

Çalışılan nüsha:

hikâyet kılpdurlar ki bir kün hazret-i Loğmanı hâceleri buğday ikğıl dip buyurdi. Bu kişi arfa iktiler. Hâceleri körüp aydı ki min buğday ikğıl disem sin arfa ikip-sin, didi. Hazret-i Loğman aydılar: “Arfa iksem buğday çıkmas mu?”, didiler. Hâceleri aydı ki kaçan arfadın buğday çıkğay? Hazret-i Loğman aydılar: “Andağ bolsa ne için yamanlık kılp yahşılık ümîd iter-sin?”, didiler. Bu söz bile hâce günâhdın yandı.

Yukarıda iki nüshadan aktarılan alıntılar görüldüğü üzere birbirinden hem olay akışı hem de kelime kullanımı ve anlatım biçimi açısından farklıdır. Bundan hariç Lokman kıssasında ms.E için ayırt edici başka bir bilgiye rastlamamaktayız. Bunun nedeni bu kıssada BOESCHOTEN’in daha çok ms.B, ms.C ve ms.D nüshaların farklılıkları üzerinde durmuş olması ve ms.E, ms.F ve ms.G için ise *diğer kaynaklar (other sources)* başlığı altında bazı notlar aktarmış olmasıdır.

Sonuç olarak tüm bu bilgileri ışığında üzerinde çalıştığımız yazma, Leningrad Or., Inst. D45 nüshasına yakınlık taşımakla beraber Leningrad’ın 6 nüshasından da biri değildir. İlerleyen kısımda bahsedeceğimiz bu nüsha üzerinde birden fazla kişinin emeğinin olması ve bu söz konusu kişilerin tümünün Molla ünvanlı olması bu kişilerin elinde birden fazla nüsha bulunabileceğini aklımıza getirmektedir. Belki de bu sebeple üzerinde çalıştığımız nüshayı tespit edememekteyiz.

Eserin Nerede, Ne zaman ve Kim Tarafından Yazıldığı Hakkında

Çalışılan yazma eserin 2. ve 3. sayfalarında şu bilgi yer almaktadır:

ammā bu kitābnı tüzgen ve tã‘at yolını kizgen uluğ yoruğluğ ribāṭ guzıniṅ kãzısı Burhānü‘d-dınniṅ oğlı kãzi Nãşırü‘d-dīn, setera‘llāhu ‘uyūbehu ve ğafera zünūbehu. Ayturlar kim bigimiz emīr-i ecell tãcü‘l-ümerā ve muḥibbu‘l-‘ulemā uluğ atlığ kutlığ zãtliğ Nãşırü‘d-dīn şebbetehu‘llāhu ‘ale‘d-dīni‘l-islāmniṅ eyyām-ı devletide bu kışaşu‘l-enbiyā ‘Arabī irdi. Fārisī kılıp andın Türkī tercüme kılındı. Tārīḥ bir miṅ bir yüz toḳkuz it yılıda rebī‘u‘l-evvel ayını yigirmeside bu kitāb Fārisī tilidin Türkī tiliğa ögrülüp tamām boldı. Ammā bu kitābnı taşnīf kılmağğa sebep ol irdi ki emīr-i a‘zam Nãşırü‘d-dīn ümmet-i devlete ilā yevmi‘d-dīn ‘ināyet nazarı birle min fakīr şikestedin iltimās kıldılar ki bu kitābnı Türkīğa ögürseṅ tã ki Türkī ḥalāyıklara ğsān bolsun dip. Min hem sözlerini red kıla‘lmadım. ‘Aqlım ve dānişim yitişçe meşğül boldum. ammā bu işğa nã-münāsib irdim līkin ol emīr-i a‘zamın sözlerini ‘aziz tutup Ḥudāy ta‘ālādın tevfiḳ tilep bu kışaşu‘l-enbiyā kitābnı başladım. Kışaş-ı Rabgüzī at kıoydum. (3/17-21; 4/1-7)

Eserin ilk sayfalarında bu kitabı yazan kişinin kim olduğu, ne zaman ve neden yazdığı hakkında eserin müellifi ağzından aktarılmaktadır. Eseri Kadı Burhaneddin’in oğlu Kadı Nãşırüddin’in yazmış olduğunu ve bu eseri Fars dilinden Türk diline çevirmesini ise Nãşırüddin isimli yüksek rütbeli bir bey tarafından yazılmasının talep edildiğini ifade eder. Buraya kadar olan bilgiler British Museum nüshasında bulunan bilgiler ile uyuşur. Çünkü biz bu eseri “... bu kitābnı tüzgen, tã‘at yolında tüzgen, ma‘şiyet yābānın kezgen, az azuğluğ köp yazuğluğ, Ribāṭ Oguzluğ, Burhān oğlı Ḳãḍī Nãşır settera‘llāhu ‘aybehu ve nevvere ḳalbehu.”²⁹ şeklinde kendini tanıtan Rabgüzī’nin yazdığını ve aslı Moğol olan daha sonradan İslamiyeti kabul eden Nãşırüddin künyeli Toḳ Buğa için yazıldığını biliyoruz. Ancak eserin telif tarihi ile istinsah tarihi hakkında bazı açıklamalarda bulunacağız.

---

²⁹ Aysu ATA, 2016, s. 26.

Bu eserin giriş kısmında kitabın ismi açık şekilde verilmiştir: *Hudāy ta‘ālādın tevfiķ tilep bu kışaşü’l-enbiyā kitābını başladım. Kışaş-i Rabġūzī at kıoydum.* Burada Allah’tan yardım dileyerek peygamberler kıssası yazmaya başladığını ve bu kitaba *Kışaş-i Rabġūzī* ismi verdiğini bildirmiştir. Fakat eserin tarihi ile ilgili kısma geldiğimizde şöyle bir çelişki vardır ki Rabġūzī’nin dilinden şöyle yazılmıştır: “*tārīķ bir mińġ bir yüz toķķuz it yılıda rebī‘u’l-evvel ayını yigirmesinde bu kitāb Fārisī tilidin Türkī tiliġa öġrölüp tamām boldı.*” Yani burada eserin hicri 1109 yılının 20’sinde rebī‘ul-evvel ayında yazımının tamamlandığını açıklar. Bu tarih miladi olarak 6 Ekim 1697’ye tekabül eder. Halbuki bilgilerimize göre British Museum nüshasında: “*tārīķ yēti yüz toķuzda it yılınıń evvelide ķāřid yetildi kim peyġāmbēr kıřřalarıġa (2v13) diyerek esere başlama tarihini ve yētti yüz on erdi yılġa bitildi bu kitāb (249v14) diyerek iki yerde bitirme tarihini belirtmiştir. Yani 1310 yılında (H. 710) eserini tamamlamıştır.*”³⁰ Bizim çalıştığımız bu nüshadaki tarih ile Rabġūzī’nin eserinin en eski nüshası olarak bilinen British Museum nüshasında verilmiş olan tarih arasında en az 350 yıl fark söz konusudur. Bu tezatlık bize bu eseri kaleme alan kişinin aslında peygamberler kıssası eseri ile meşhur olan Rabġūzī’nin ismini kullanmış olduġunu gösteriyor. Bu duruma destekleyici bir durum daha vardır ki bu nüshadaki Nuh kıssası sonunda Nuh peygamberin yaşı ile ilgili bilgi aktarırken aynen řu cümleleri kullanır: *Ravzatü’s-Şafā’da ve Sīratü’l-Enbiyā’da Nūķ ‘aleyhi’s-selāmnı ‘ömrleri toķķuz yüz ilig dipdürler. Kışaş-i Rabġūzī’de mińġ ikki yüz kırķ ikki dipdürler.* Eseri kaleme alan kiři başlangıçta esere *Kışaş-i Rabġūzī at kıoydum* demesine raġmen bilgi aktarmada kullandıġı eserden biri de Rabġūzī’nin eseridir. Yani günümüz kullanımı ile Rabġūzī’nin eserine atıfta bulunmuş olması ve başka eserlerden yararlanarak yeni bir Kıssasü’l-Enbiyā oluşturmaya

---

³⁰ Aysu ATA, 2016, s. 27.

çalıştığı düşüncesini akla getirebilir; fakat eserini Farsça bir *Ḳıssaşü'l-Enbiyâ* dan Türk diline çevirdiğini de ifade etmiş olması bu eserin telif bir eser mi değil mi sorusunu cevaplayabilmemiz için önemli bir veridir. Bu eserin tamamlandığı tarih olarak da hicri 1109 yılının 20'sinde rebi' ul-evvel ayı yani miladi olarak 6 Ekim 1697'ye işaret eder. Halbuki Rabgûzî'nin eseri ne tercüme eserdir ne de 1697 yılında kaleme alınmıştır. Yukarıda ismi geçen Ravzatü's-Safa okuyucuya bilgi aktarmak için kullanılan bir diğer eserdir. Burada bahsi geçmesi sebebiyeti ile bu kitap hakkında birkaç not eklemeyi önemli gördük. Bu eserin asıl adı *Ravzatu's-Safâ fi Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ* dır. Erkan GÖKSU, adı geçen eserin 1483 yılında hocası Ali Şîr Nevâî'nin isteği ve talebi üzerine yazmaya başladığını ve 1498 yılında gerçekleşen ölümüne kadar yazmaya devam ettiğini, böylece 15 yıl içinde yazılmış olduğunu aktarmıştır.³¹

Mirhând'ın Ali Şîr Nevâî'ye ithaf ettiği *Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ* yedi ciltten oluşan umumi bir İslam tarihidir. Eserin yedinci cildi Mirhând'ın vefatından sonra torunu Hândmîr tarafından yazılmıştır. Birinci ciltte (...) hilkatten başlayarak peygamberler tarihi ve İslamiyet'ten önceki İran tarihini anlatmıştır.³²

Bu üzerinde çalışmış olduğumuz *Kıssaşü'l-Enbiyâ*'yı kaleme alan kişi ile ilgili aklımıza şu sorular gelebilir. Eseri kendisini Rabgûzî gibi tanıtıp onun ününden yararlanma yoluna gitmiş bir yazarın Farsça bir *Ḳıssaşü'l-Enbiyâ* dan yapmış olduğu tercüme eser midir? Yoksa Rabgûzî'nin eserini istinsah ederken yer yer söz konusu esere atıf yapacak derecede

---

³¹ Erkan GÖKSU, *Ravzatu's-Safâ fi Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûkve'l-Hulefâ (Tabaka-i Selçûkiyye) Tercüme ve Notlar*, Ankara, TTK Yay., 2015, s. 2.

³² Erkan GÖKSU, a.g.e., s. 3.

eserden sıyrılıp sözel ya da yazılı başka kaynaklardan aldığı bilgilerle Rabgûzî'nin eserine yapmış olduğu bazı eklemelerden mi ibarettir? Çünkü yukarıda bu nüshanın Rabgûzî'nin *Kışşü'l-Enbiyâ* sının BOESCHOTEN'in makalesinde ms.E olarak adlandırılan Leningrad Or. Inst. D45 nüshası ile oldukça benzerlik taşıdığını tespit etmiştik. Bunun hakkında bir yargı oluşturmak için geniş kapsamlı bir çalışma gerekmektedir.

Diğer bir tarihlendirme ile ilgili açıklamamız gereken husus şudur ki bu eserin ilk sayfasının altında iki satırlık Rusça yazı mevcuttur: “Sansürden geçirilmiştir. St. Petersburg 23 Ekim 1899. Portsev Matbaası.” Böylece çalışılan nüshanın istinsah tarihini öğrenmiş olduğumuzu düşünüyoruz; fakat yazmanın 528. sayfanın 9. satırında “fî yevmi erba' atü ve 'ışrüne şehri rebi' u'ş-şānī fī seneti ١٣١٨ min hicreti seyyidü'l-enbiyā'.” Yani nüshanın son sayfasında **hicri 1318 Rebi' u'ş-şānī 14. gün** tarihinin yazılmış olması eserin ilk sayfasındaki 1899 yılı ile mantıksal bir çelişme ortaya çıkarır. Çünkü yazmanın son sayfalarından elde ettiğimiz tarih, Türk Tarih Kurumunun tarih çevirme kılavuzuna göre miladi 11 Ağustos 1900 tarihine denk düşer. Bu çelişki, aralarındaki farkın bir yıllık süreden de az olması (yaklaşık 10 ay) göz önüne de alındığında büyük ihtimalle sondaki hicri tarihin miladi tarihe çevirisinde bir hata yapıldığı sonucunu çıkarabiliriz.

Bu çalışılan nüshanın son sayfasında Arapça yazılmış bir hatime bulunmaktadır ve burada nüshayı hazırlayan kişilerin isimleri övgülerle kaydedilmiştir. Hatimede öncelikle eserin basımının tamamlanmasında son noktayı koyan kişinin Molla Abdülkadir olduğunu söyler. Eserin tashihinin yani yanlışlıklarının düzeltilmesi ve eserin süslemesinin Molla Mahmud Hoca Efendi'ye ait olduğunu belirtilmiştir. Son olarak bu eseri başarı ile tamamlayıp ve eseri zamanın alim ve bilginlerine duyurmak ya da günümüz ifadesi ile kitabın tanıtımını yapmak için çağırın kişilerin Molla Maksud Hoca ve Molla Yusuf Efendi oldukları kaydedilmiştir. Öncelikle üzerinde çalıştığımız bu nüshanın hazırlanmasında bir

den fazla kişinin emeği söz konusudur. Söz konusu nüshayı Molla Maksud ve Molla Yusuf isimli kişilerin bu eseri tamalaması ifadesinden bu iki kişinin istinsah ettiğini düşünmekteyiz. Ancak şu göz ardı edilmemelidir ki bu nüshanın el yazısına baktığımızda tek kalemden çıktığı aşikardır. Bu konuda nüshayı bir kişi istinsah ettiğini; fakat bu nüshanın tek kişinin bilgisine ve onun ifadelerine dayalı olmadığını, müzakere edilerek ortaya çıktığını anlayabiliriz. Burada bu sebeple iki kişinin bu nüshayı istinsah ettiği yazılı olabilir. Ayrıca bu nüsha muhtemeldir ki istinsah edenlerden daha bilgin ve seçkin kişi olarak sıfatlandırılmış Molla Mahmud Hoca Efendi tarafından da gözden geçirilmiş olması bu eserin meydana gelmesi için titizlikle çalıştıklarının da bir göstergesi olduğunu düşünmekteyiz.

Tezin Konusu ve Kapsadığı Kıssalar

Eserin muhtevası yukarıda bahsedilen “*kıssaşü'l-enbiyā*”dır. Tezde anlatılan peygamberlerin nasıl peygamber olduklarını, Allah’ın peygamberlere vermiş olduğu mucizeleri, gönderildikleri kavimleri Allah’ın birliğine davet ederken başlarından geçen hadiseleri anlatan veya peygamber oldukları kesin olmayan şahısların yaşadıklarının aktarıldığı bir eserdir. Bu eser içerisinde sadece peygamberlerin olayları anlatılmamış ayrıca adeta fabl türü olarak ifade edebileceğimiz hayvanların (eşek, öküz, köpek, horoz gibi.) kendi başlarından geçen hadiseler de aktarılmıştır. Taş baskısı yapılan eser, 528 sayfa (264 varak) olup her sayfa 21 satırdan oluşmuştur ve talik yazı biçimi ile yazılmıştır. Eserin tamamı 72 kıssadan oluşur. Metnin başında “ammā bu kitāb yitmiş ikki kıssa birle bolğusudur.” diyerek anlatacağı kıssa başlıklarını tek tek sıralamıştır.. Bu tez, 279. sayfasının 17. satırından yani 19. kıssa olan Musa kıssasıyla başlar ve 398. sayfanın 9. satıra kadar yani 26. kıssa olan Hızır kıssasıyla biter. Böylece tez, toplam 8 peygamberin kıssasını kapsamaktadır. Anlatılan kıssaların içinde geçen bazı olaylar fasıl fasıl adlandırılarak anlatılmıştır; ancak bu durum

her konu için geçerli değildir. Mesela Musa a.s.'ın kavmi hakkında yaygın olarak bilinen buzağı vakası, Musa a.s. ile Hızır arasındaki yolculuk ya da Musa peygamberin kavmine gönderilen belalar ve bunların nasıl ortadan kalktığını anlatılan hikayeler ayrı bir başlık altında anlatılmamıştır, metnin olağan akışı içinde hangi peygamber kıssasına ait ise o bölüm içinde aktarılmıştır.

Tezde geçen konular şu şekilde sıralanmıştır:

Kışşa-i Mūsī ‘ a.s.	279/18
Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmnı vücūd-ı bā-cūdlarını beyānı	280/15
Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmnı Medyen’ge barganlarını beyānı	291/10
Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmnı ‘ aşālarını hāşiyetlerini beyānı	296/4
Mūsī ve Hārūn ‘ aleyhüme’s-selām Fir‘avn’ni қаşığa bargenlerini beyānı	299/20
Fir‘avn-ı la‘İnni şarhını beyānı	305/16
Benī İsrā’İl Mūsī ‘ aleyhi’s-selām birle Şām’ğa barganlarını beyānı	312/2
Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmğa Tivrīt nāzil bolgannı beyānı	318/18
Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmnı Benī İsrā’İl āzārlaganını beyānı	320/4
Mūsī ‘ aleyhi’s- selām Hudā’dın dīdār tilegenini beyānı	322/7
Benī İsrā’İl’ni tevbe қılғанlarını beyānı	326/8
Қārūn’ni beyānı.	327/15
Kışşa-i Dānyāl ‘ a.s.	335/13

ıŖŖa-i İŖmũ'ıl ' a.s.	337/13
ıŖŖa-i Dāvũd ' a.s.	339/5
ıŖŖa-i Sũleymãn ' a.s.	350/9
mũre bile sũzleŖkanlarını beyãnı	353/2
ıŖŖa-i vefât-ı Sũleymãn	376/17
ıŖŖa-i Yũnus ' a.s.	377/14
ıŖŖa-i İlyãs ' a.s.	390/2
ıŖŖa-i Hızr ' a.s.	397/11

alıŖtıđım bũlũm içinde toplam 4 nazım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 280/1'den baŖlar ve Musa kıssasının giriŖ kısmında yer alır. 6 beyitten oluŖur. fãilãtũn/fãilãtũn/fãilãtũn/fãilũn aruz vezni ile yazılmıŖtır. Burada Musa peygamberi ver, onun stœnlœklerini ve mucizelerini anlatır. İkin-cisi, 361/16'dan baŖlar ve toplam 9 beyittir. mefãilũn/mefãilũn/mefãilũn/mefãilũn arzu vezni ile yazılmıŖtır. Bu Ŗiir Sũleyman peygamber kıssasında geçer. Burada Semendũn adlı bir dev Ankũr isimli bir padiŖahın kızının diilere destan gœzelliđini Ŗiir vasıtası ile Sũleyman peygambere anlatır. œncœsœ, 374/16'dan baŖlar ve 5 beyitten oluŖur. mefãilũn/mefãilũn/mefãilũn/mefãilũn aruz vezni ile yazılmıŖtır. Bu nazım da Sũleyman peygamber kıssasında geçer. Belkıs'ın Sũleyman'a gitmek için ülkesini terk ederken kendi ağzından durumunu ve halini anlatır. Son olarak dœrdœncœ nazım 377/18'den baŖlar ve 6 beyittir. fãilãtũn/fãilãtũn/fãilãtũn/fãilũn aruz vezni ile yazılmıŖtır. Bu nazım Yunus peygamberin kıssasının baŖında yer alır ve bu kıssasının Ŗiirsel bir zeti niteliğindedir.

Tezde Klasik Çağatayca'da Bulunmayan

Klasik Çağatay Sonrası Yeni Türk Lehçelerine Ait Özellikler

281/13 siniki

Özbek Türkçesinde “ilgi hâli ekindeki +nġ, +ki aitlik eki alınca düşer.”³³ Bana ait olan kısımda tek bir örnek mevcuttur.

M. COŞKUN'un gramer kitabında bazı örnekler vermiştir: biz+ni+ki, siz+ni+ki, kim+ni+ki³⁴

281/21 açlıkni

Çağatay Türkçesinde alıntı kelimeler, Türkçe ek aldıklarında bu kelimelerde kalınlık-incecik uyumu aranmaz. Ancak Türkçe kelimelerde kalınlık-incecik uyumu Türkçe'nin ilk devirlerinden bu yana muhafaza edilen Türkçe'nin önemli bir özelliğidir. Çağatay Türkçesinde Türkçe kelimelerdeki kalınlık-incecik uyumu için Eckmann şöyle ifade eder:

Kalınlık-incecik uyumuna göre bir kelime kalın veya ince vokalleri ihtiva edebilir. Arap alfabesinde kalın ve ince vokaller için özel işaretler bulunmadığından, kalın ve ince vokalli kelimeleri ayırmada biricik ölçümüz bunların ğ/ğ veya g/k seslerinden herhangi birini ihtivâ etmeleridir. Çağataycanın aslî kelimelerindeki kalınlık-incecik uyumu tamamen muhafaza edilmiştir; şöyle ki, kalın vokalli kökler, kalın vokalli ekler (ğ/ğ ihtivâ edenler gibi) alırlar

---

³³ M. Volkan COŞKUN, *Özbek Türkçesi Grameri*, 3. baskı, Ankara, TDK, 2017, s. 84.

³⁴ M. Volkan COŞKUN, a.g.e. s. 84.

ve ince vokalli kökler, ince vakalli ekler (g/k ihtivâ edenler gibi) alırlar. Yukarıdaki kanunun ististâları, klasik devirde istinsah edilmiş yazmalarda, nispeten seyrek ve çoğu hallerde, müstensih tarafından yapılmış bir hataya bağlanabilir.³⁵

Yine Eckmann “İnce-kalın vokal uyumu, Türkçe kelimelerde, esas itibariyle muhafaza edilmiştir. Kaideye aykırı hâllere eski yazmalarda nispeten nadiren, yeni yazmalarda daha sık rastlanır. Bu uyum bozukluklarını şehirlerde konuşulan **özbekçenin tesirine** atfetmek gerekir.”³⁶ tespiti bizim için önemlidir. M. Argunşah ise Çağatay Türkçesindeki kalınlık-incelik uyumu hakkında: “Türkçe kökenli kelimelerde kalınlık-incelik uyumu vardır. Az da olsa **yönelme, gelecek zaman, emir/istek 2. kişi, şart çokluk 1. kişi, mastar** vb. eklerde uyum dışı örneklere rastlanır.”³⁷ der. Bu durum her iki gramer yazarı tarafından özellikle az rastlanır ya da müstensih hatasıdır şeklinde açıklanmıştır. Bizim metnimizde ne müstensih hatasıdır ne de az rastlanır. Eckmann’ın diğer bir tespiti olan Özbek Türkçesi tesiri olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü metnimizde Türkçe kelimelerde kalınlık-incelik uyumunun bozulmasına çokça rastlamaktayız. Böylece Özbek Türkçesinin tesirinin bu metine yansımaları ve Klasik Çağatay Türkçesinden ayrıldığı bir özellik olarak burada yer almıştır. Bu durum özellikle bazı eklerde ve durumlarda karşımıza çıkar. Bu durumları kategori ederek aşağıda metinde geçen aykırılıklar not edilmiştir.

---

³⁵ J. ECKMANN, *Çağatayca El Kitabı*, (çev. Günay Karaağaç), 2. baskı, Ankara, Akçağ Yay., 2003.

³⁶ J. ECKMANN, “Küçük Çağatay Grameri”, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, haz. Osman Fikri Sertkaya, Ankara, TDK Yay., 2011, s.113.

³⁷ Mustafa ARGUNŞAH, *Çağatay Türkçesi*, Kesit Yay., 3. Baskı, İstanbul 2014, s. 78

İsimden İsim Yapım Eki:

ketteliğini 353/15; kılmalık 363/5; kiçiglığığa 354/19; kirekliği 296/2; köplüğü 319/16 yağıılık
319/11; 328/16; yakınlık 286/5; 286/20

İsimden Sıfat Yapım Eki:

atlık 355/3; ayağılık 313/7; kollık 313/7; kılunlık 373/11; tişüklüğü 373/5; 374/7; yıgaçlık 319/17

Fiilden Fiil Yapım Eki:

ötükuzdı 305/9; yörguzmadı 293/21

Yönelme Durumu Eki:

aldığı 286/16; 366/13; anasığı 287/5; arığığı 288/6; balıkçılardı 366/1; barlığııme 298/8; bigleriğa
310/6; biriğa 345/15; 360/18; birbiriğa 310/12; 357/19; 371/21; birürğa 327/11; bizğa 302/10;
312/14; 319/13; 333/1; 338/9; 353/11; bizlerğa 288/17; 293/9; 300/12; 302/15; 306/10; 312/12;
318/19; bulardı 345/14; 395/4; hemesiğa 328/9; 353/1; 361/10; içiğa 337/1; 343/5; 355/20; 361/12;
377/8 içküğa 334/1; ikkisiğa 303/5; ilğa 296/8; 301/20; 320/13; 329/7; irinğğa 363/9; irtesiğa
355/18; işikğa 345/11; 364/13; işiğa 319/15; 359/13; 379/11; işimğa 297/18; 333/10; işleriğğa
301/6; işleriğa 333/8; 342/3; kange 308/8; kiçeğa 307/21; 381/6; kimğa 335/8; 336/1; 338/11;
354/18; 378/17; kişiğa 335/8; 336/1; 338/11; 354/18; 378/17; (hiç k.) 283/4; 342/20; 350/19;
353/13; kitkenleriğa 325/10; kılığı 287/17; 373/12; koşke 356/17; 356/18; könglümğa 368/4;
köngliğa 289/7; 309/3; 371/1; köngülleriğa 296/20; köziğa 305/13; 361/15; 392/10; közleriğa
295/7; 385/13; künğa 306/9; sındurmakke 388/9; silerğa 336/3; 348/6; sizğa 283/15; 293/11;
293/21; 308/15; 329/11; 353/11; 354/10; 358/8; 394/12; sizlerğa 298/1; 298/7; 303/19; 304/14;
306/12; 312/1; 319/9; 325/12; 336/16; sözğa 321/4; sözümgğa 283/13; söziğa 283/12; 302/7;
ölmekğa 336/17; ölümğa 391/11; öyğa 328/10; 338/4; 365/8; öyiğa 284/14; 288/1; 316/9; 328/6;

333/4; 334/7; 335/17; 347/16; 356/13; 365/12; 370/6; 376/13; 394/5; 395/3; öylenürğa 294/5; öyümğa 346/13; 347/12; öziğa 283/8; 285/12; 316/8; 360/3; 374/11; özgeğa 295/15; özünğğa 331/16; peygamberlikiñğğa 302/2; tegiğa 349/2; 353/4; 367/11; tifeğa 311/5; tilğa 366/21; tilegeniñgizğa 353/15; tiziğa 313/17; tutmağke 393/9; üstiğa 305/18; 308/1; 313/18; 314/9; 331/6; 341/18; 344/15; 358/9; 361/2; 388/15; üstileriñgizğa 313/11; yiberürğa 394/3; yimekğa 348/2; yiñğğa 313/5; 313/6; yirğa 293/16; 294/16; 295/9; 300/6; 304/3; 306/2; 306/5; 310/1; 311/16; 313/6; 319/16; 330/7; 335/7; 335/15; 351/14; 351/18; 352/12; 352/13; 352/15; 352/16; 352/17; 352/19; 355/15; 360/15; 360/21; yigitğa 368/7

İsim-Fiil (-maq/ -mek)

bilmaq 355/7; 360/10; bitimağke 373/3; cem^c itmaq 390/20; imzürmaq 378/15; işitmaqlık 322/11; kilmaqnı 362/16; 375/20; kiltürmağke 376/10; kitmaq 308/19; körgüzmağke 384/7; pişürmaqnı 306/1; pişmaq 310/19; öldürmağğa 341/5; öldürmağğa 370/12; 390/9; yimağ 296/6; yimağke 395/16

Sıfat-Fiil (-ğan/ -gen/ -қан/ -ken)

aytken 288/16; 370/2; bargen 342/5; bargenlerini 280/11; 291/11; 299/21; 312/3; birğan 293/9; birilğan 350/11; 353/11; birilmeğan 350/19; buyurgen 310/18; 319/10; durgen 367/21; 343/1; 359/1; 359/1; 316/20; 360/3; işengan 367/14; qaytargen 319/11; qılmagen 387/4; 388/2; kiltürğanımğa 305/5; köterğan 323/11; külğanımını 357/ 5; külğanıñnı 357/15; külğanını 357/9; soygen 355/15; sözleşğanlarını 353/2; ölğanım 360/5; ölğanımız 327/1; öldürğan 285/9; öldürğanıñğ 349/2; örgengan 320/16; tirilğanlarını 322/4; tökülğan 355/4; turgen 366/16; 391/9; 339/8; turgende 311/15; yazgen 384/21; yiberğan 319/9

Zarf-Fiil

aytkeli 302/15; kaytargeli 382/4

kılmagünçe 345/3; kilgunça 314/13; ölgünça 327/1

Belirsiz Geçmiş Zaman

aytkendür-min 334/16

kilgandur 318/4

körmeğandur 361/16

Belirli Geçmiş Zaman 1. Çoğul Şahıs

aldük 283/7; bardük 314/7; 393/17; boldük 304/20; 393/20; kıldük 304/19; 393/19; oğudük
385/19; turdük 314/7; yalbardük 393/19; yatdük 334/1; 393/21

Gelecek Zaman

birmeğay-min 314/16; olturgey-min 351/10

kılmagey-sin 370/3; bargey 384/6; bilğay 334/5; bolgey 373/2; bolmagey 371/19; sargargey
381/9

kilğay-miz 321/10

kılmagey-siz 370/4

kilğaylar 321/4; körmeğaylar 325/6; taşlageyler 319/20

Emir/İstek Kipi 2. Tekil Şahıs

bargıl 388/18; birgıl 287/18; 289/15; 290/18; 292/5; 302/15; 306/7; 306/14; 315/4; 318/1;319/2;
326/15; iritmeğil 385/17; isgıl 310/1; keçürğil 312/9; kilğil 302/5; 317/14; kiltürğil 306/14; 362/20;
363/12; 317/12; 372/8; 394/4; 396/10; kitğil 308/19; 383/6; köterğil 307/1; 319/6; 382/3; külmeğil
334/6; öksütmeğil 395/8; öldürmeğil 390/9; 390/11; örgetğil 388/4; südreğil 381/18; yörgıl 338/4

Emir 1. Çoğul Şahıs

aytalık 393/11; baralık 314/14; 350/4; bolalık 307/20; kaytalık 393/13; kılalık 360/19; 393/11;
396/14

Şart Kipi 1. Çoğul Şahıs

alsek 316/8; aytsek 314/6; barsek 293/4; birsak 358/12; kaytsek 321/8; kılsek 284/10; 288/17

282/9 min

İmla bakımından ele alacağımız husus, 1. tekil şahıs zamiri ile onun durum ekleriyle çekimlenmesidir. Konu tekrarı yapmamak adına 2. tekil şahıs zamiri de buraya dahil edilmiştir. Çagatay Türkçesinin temel özelliklerinden biri Eski Türkçede ilk hecesi “e” ile yazılan kelimelerin Çagatayca’da tamamen i’ye dönüşmüş olmasıdır. Bu mevzu genel olarak gramer kitaplarında ya da makalelerde kapalı “é” başlığında incelenir. J. Ecmann: “Karahanlıca’da da henüz muhafaza edilen fakat daha o zaman sık sık i (e?) ile yer değiştiren Eski Türkçede kök hece e’si Çagatay’da

tamamen i (ى) olarak görünüyor.”³⁸ Ayrıca J. Ecmann “Küçük Çağatayca Grameri”³⁹ makalesinde 14. yüzyılın başlarından itibaren (ى) ile yazımın yaygınlaştığını, من (men) 1. tekil zamirinin مين (min ya da män) olarak سن (sen) 2. tekil şahıs zamirinin ise سين (sin) şekli ile yazıldığını ifade eder. Y. Uygur ve Özbek Türkçelerinde 1. tekil şahıs zamiri “men”, 2. tekil şahıs zamiri “sen” olarak kullanılmaktadır. Tezimin metninde ise sözü geçen şahıs zamirleri müstensihin kaleminden daima من ve سن şekliyle yani (ى)siz olarak yazılmıştır. Biz bu durumu transkripsiyonlu metinde Çağatay Türkçesinin temel özelliği kapsamında yani (ى)’li olarak min ve sin şekli ile yazdık. Bunu yaparken dayanak olarak da müstensihin imla tasarrufu olarak kabul ettik. Bu şekilde kabul etmemizin gerekçesi ise dil özellikleri bakımından metinde Çağatay Türkçesine ait dil özelliklerinin daha ağır basmasıdır. Aşağıda metinde yazılı olan ve karşısında da transkripsiyonlu yazımları verilmiştir:

مينىڭ mininġ, مىنى mini, مىندە minde, مىندىن mindin

سېنىڭ sining, سېنى sini, سېندە sinde, سېندىن sindin

Ancak metinde 2 yerde sen kişi zamirinin tamlayan durumu ile 1. tekil şahıs zamirinin üzerinde fetha harekesi mevcuttur: *seninġ* 387/4, *men* 395/19. Bu fetha harekesinin müstensihin mi yoksa daha sonradan başka biri tarafından mı eklendiği sorusu ile karşı karşıyayız. Bu neden ile başladığımız şekilde yazmaya devam ettik ve bu durumu dip not ile gösterdik.

---

³⁸ J. ECKMANN, “Çağatayca” *Tarihî Türk Şiveleri*, (çev. Mehmet Akalın), 3. baskı, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.. 1998, s. 221.

³⁹ J. ECKMANN, 2011, s. 109.

284/4 min sizlerdin tüzidim

Bu örnekte “sizlerdin” 2. çoğul şahıs zamirinin almış olduğu ayrılma durum eki aslında belirtme durumu anlamı üstlenmiştir. Metinde geçen bu ifade “ben sizleri düzene soktum, düzenledim” anlamına gelmektedir. Ayrılma durumu eki aslında belirtme durumu ekinin fonksiyonu ile kullanılmıştır. Ancak bu şekilde cümle mantıklı bir düzleme oturmaktadır. Metinde durum ekleri sıklıkla farklı bir durum ekinin görevini üstlenmiş olduğunu tespit ettik. Bu durum ile ilgili *Kıssaşü'l-Enbiyâ* da A. Ata'nın şu notu vardır: “Metinde bazı isim çekim ekleri aşağıda göstereceğimiz örneklerden de anlaşılacağı üzere farklı işlevlerde kullanılmışlardır.”⁴⁰ Burada yönelme durumu ekinin yükleme ve bulunma durumu fonksiyonunda, yükleme durumu ekinin ise yönelme durumu eki fonksiyonunda, bulunma durumu ekinin yönelme durumu eki gibi kendi fonksiyonları dışında farklı durum eklerinin anlamlarını yüklediği bilgisi mevcuttur. Bu durum metinde azımsanmayacak derecede örnekler vardır. Bu konuya ilişkin metinden kaydedilen örnekler:

İlgi Durumu Eki

İlgi durumu ekinin belirtme durumu eki görevini üstlendiği örnekler:

bir **sözniᅡ** rüşen ayta'lmas irdiler. (290/10) “bir **sözü** açık söyleyemezlerdi.”

yirmi **tınābınıᅡ** tarttılar (295/10) “yerin **ipini** çektiler.”

siniᅡ Hudāy ta'ālā ᅡāhlap pādīşāhlik biripdür (338/8); “**seni** Allah isteyip padişahlık vermiştir.”

siniᅡ öldürüp (340/21); “**seni** öldürüp”

---

⁴⁰ Aysu ATA, *Nasırü'd-dīn bin Burhāne'd-dīn Rabᅡūzī Kıssaşül-Anbiyā (Giriş-Metin-Tıpkıbasım)*,

Ankara, TDK Yay., (baskıda).

siniᅅ ve **miniᅅ** ve cümle zī-rūᅅnı yaratıpdur (368/17) “**seni** ve **beni** ve bütün ruh sahiplerini (canlıları) yaratmıştır.”

Hudāy ta‘ālā **siniᅅ** peygamber kıldı.” (378/21) “Allah **seni** peygamber yaptı.”

siniᅅ ve **miniᅅ** ve cemī‘ ‘ālemni yaratken (391/7) “**seni** ve **beni** ve tüm alemi yaratan”

min **siniᅅ** andaᅅ ‘azāb bile öldürür-min (394/5) “ben **seni** hangi azap ile öldürürüm.”

sizlerniᅅ ᅅalāᅅ kılgay-min (306/12) “**sizleri** kurtaracağım.”

ol **ᅅarām-zādeniᅅ** kıᅅāᅅ üçün öldürdiler (318/15); “o **ahlaksız kişiyi** kısas için öldürdüler.”

kelām-ı İläᅅiniᅅ işitiᅅler (321/17) “Allah’ın **kelamını** işitin.”

Hudāy ta‘ālāniᅅ āᅅikārā körmegünce (321/19); “Allahı açıkça görmedikçe”

saᅅga yibergen **kitābınniᅅ** alᅅıl (324/2); “sana gönderdiğim **kitabı** al”

bu **sözniᅅ** işitip (329/1) “bu **sözü** işitip”

kimeniᅅ tiᅅip koyadur (332/12) “**gemiye** delip koyuyor (bırakıyor)”

bu va‘**deniᅅ** işitip (359/10) “bu **taahᅅütü/sözü** işitip”

ᅅaᅅāniᅅ ᅅavābdın ayuriᅅ (363/6); “**yanlıᅅı** doğrudan ayırın.”

ādemlerniᅅ yıᅅıp (371/12) “adamları toplayıp”

ol **belālarniᅅ** Mūᅅul vilāyetini üstide tuttılar (381/15) “o **belaları** Musul ᅅehri üstünde tuttular.”

Mezdekiᅅ öldürdiler (390/10); “**Mezdeki**’yi öldürdüler.”

olarıᅅ niᅅük cem‘ iter-min? (390/19) “**Onları** nasıl toplayım.”

Belirtme Durumu Eki

Belirtme durumu ekinin yönelme durumu görevini üstlendiği örnekler:

Ḥudāy ta‘ ālā bir **feriṣteni** buyurdu (317/19) “Allah bir **meleğe** buyurdu/emretti.”

ey oğul, **mini** mingil (317/15) “ey oğul, **bana** bin.”

Ḥudāy ta‘ ālā **mini** buyurdu (347/1) “Allah **bana** buyurdu/emretti.”

mini du‘ ā kılsaṅız (398/2) “**bana** dua etseniz.”

özünḡni kelīmu’llāhni digeniṅ nime? (301/7) “**kendine/özüne** Allah’ın kelamı demen ne(dir)?

ikki deryā қоşulğan **yirni** Mecma‘ a’l-Baḥreyn dirler (331/3)

bir **oğlını** altundın elvān türlüg zīb ü zīnetler birip (336/5) “bir **oğluna** altından süz ve ziynetler verip”

bendelerini ‘ adl ve iḥsān kılıp (355/8) “**kullarına** adalet ve ihsan kılıp.”

Süleymān ‘ **aşānḡni** tayanıp turḡıl (377/5) “Süleyman **asana** dayanıp/yaslanıp dur.”

‘ **aşāların** tayanıp tik turdılar (377/6) “**asalarına** dayanıp/yaslanıp dik durdular.”

bularnı **güvāhlıḡını** sizler ne dir-sizler (380/14) “bunların **şahitliḡine** sizler ne dersiniz?”

Yūnus peyḡambeni balıḡ қoldaşı didi (389/17) “Yūnus peyḡambere balıḡın arkadaşı/dostu dedi.”

Yönelme Durumu Eki

Yönelme durumu ekinin bulunma durumu görevi üstlendiği örnekler:

Fir‘ avnnı **öyiḡa** “evinde” öy kıızı irdi (286/9)

Yönelme durumu ekinin belirtme durumu görevi üstlendiği örnek:

sözümge yahşı tüşünsünler (297/14) “**sözümü** iyi düşünsünler”

Bulunma Durumu Eki

Bulunma durumu ekinin yönelme durumu görevi üstlendiği örnekler:

Benī İsrā’īldin **ğarīblikde** tüşüp (299/3) “Beni İsrail’den **gurbete** düşüp”

bütlerni **yanıda** koyup (336/6) “putlarını **yanına** koyup”

Bulunma durumu ekinin belirtme durumu görevi üstlendiği örnek:

bu höküzni soyup gūştın bozup **tiriside** koydılar (348/9) “bu öküzü soyup etini parçalayıp **derisini** bıraktılar.”

Ayrılma Durumu Eki

Ayrılma durumu ekinin belirtme durumu eki görevi üstlendiği örnek:

min **sizlerdin** tüzidim (alt madde başında izah edilmiştir.)

Ayrılma durumu ekinin yönelme durumu görevi üstlendiği örnekler:

bizlerni māl u cānımız **sizdin** şadağa bolsun (284/17) “bizim malımız ve canımız **size** sadaka olsun.”

hemeleri **içleridin** cübbe kiyip (285/4) “hepsi **içlerine** cübbe giyip”

283/13 munçalik

Eşitlik durum ekinin (+çA) genişlemiş biçimi +ça+lik olarak geçmektedir. Munçalik “bu kadar, bu kadarlık” anlamlarına sahiptir. Y. Uygur Türkçesi gramerinde eşitlik durum eki +çi olarak geçer ve bu genişlemiş hâli olan +çilik için birkaç örnek verilmiştir. Çağatay Türkçesi

gramerlerinde eşitlik durum ekinin genişlemiş biçimi ile ilgili herhangi bir örneğe rastlamadığımız için metinde Çağatay Türkçesinden farklı olarak yer almış özellikler arasında zikretmeye değer bulduk. Bunun ile ilgili diğer bir örnek ise *başgunçalik tag* (319/18) olarak metinde geçmiştir.

285/4 rāst iken

Metinde geçen “rast iken” *rastmış, doğruymuş* anlamlarına sahiptir. Bu Çağatayca’dan farklı bir kullanım biçimidir. Çünkü Çağatay Türkçesinde isimlerde bildirme, ek fiil üzerine öğrenilen geçmiş zaman şartı “*i(r)miş*” getirilerek yapılmaktadır. Metinde bu şekilde yapılan isimlerde bildirme ile ilgili de birkaç örnekte vardır: (bar imiş) 316/8; 369/6; (kem imiş) 369/6; (pür-zür imiş) 314/10; (serdār imiş) 369/6

Y. Uygur ve Özbek Türkçelerinde isimlerde öğrenilen geçmiş zamanın bildirmesinde “*miş*” şekli az kullanılırken “*iken*” ile yapılan şekli yaygın olarak kullanılmaktadır. Söz konusu olan bu özellik bizim metnimiz ile de paralellik sağlamaktadır. Metinde bu şekilde ifade edilen örnekler aşağıda kaydedilmiştir:

Tekil 2. Şahıs: cāhil iken-sin 304/21; şerm iken-sin 357/7

(Nezaket) baḥīl iken-siz 353/14

Tekil 3. Şahıs: ferzend iken 288/15; kuvvetlig iken 293/18; emīn iken 293/18; rahmet iken 307/4; ḥaḫ iken 304/8; mekkār iken 313/21; yarağlıḫ yağı iken 314/7; ḫandağ iken 322/11; taş iken 354/2; dīv iken 366/12; berāber iken 360/9; şeh̄r iken 369/3; āfītāb-perest iken 363/3; cādū-ger iken 392/2; bar iken 311/19; 362/14; 369/3; yoḫ iken 346/7; üstādlarıñgız iken 304/13

(Nezaket) bī-^c ayb ikenler 320/15; ḥazret-i Yūnus yoḫ ikenleride 386/11

(Olumsuzu) ḥīç nimerse imes iken 354/16

Çoğul 3. Şahıs: ferişte ikenler 344/16

287/14 kebâb bolğan iken

Bu *kebâb bolğan iken* belirsiz geçmiş zamanın rivayeti olarak kullanımı ile Çağatay Türkçesinden farklıdır. Metinde rivayet bileşik çekimi basit fiil çekiminden sonra “iken”in getirilmesiyle oluşturulduğu görülür. Bu şekilde meydana getirilen rivayet birleşik çekimi Çağatay Türkçesinde yoktur. Bu rivayet çekim şekli Y. Uygur ve Özbek Türkçelerinde de vardır.

Çağatay Türkçesinde belirsiz geçmiş zamanın rivayeti hakkında J. Eckmann’ın *Çağatay El Kitabı*’nda herhangi bir bilgiye rastlanmazken Mustafa Argunşah’ın *Çağatay Türkçesi* kitabında belirsiz geçmiş zamanın rivayeti hakkında “-p öğrenilen geçmiş zaman çekimi ile ér- yardımcı fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi ile yapılıp: yığılıp turur érmiş.”⁴¹ şeklinde kısa bir bilgi verilmiştir. Metinde ise belirsiz geçmiş zamanın rivayeti Çağatayca’dan daha farklı olarak “-ğAn iken” yapısı ile meydana getirilmiştir. Metinde geçen geçmiş zamanın rivayet çekimi şunlardır:

olturup iken 293/5

kitken ikenler 293/4

Bu şekilde geniş zamanın rivayet bileşik çekimine ait metinden örnekleri de bu konu başlığı altında vereceğiz:

Tekil 3. Şahıs: belâ kilür iken 343/18; kıılur iken 314/3; köra’lmas iken 323/20; pâdişâh bolur iken 338/5; yalğan aytur iken 306/6; yörür iken 381/20

---

⁴¹ Mustafa ARGUNŞAH, 2014, s.179.

Çoğul 2. Şahıs: birür iken-siz 355/19

Çoğul 3. Şahıs: irir ikenler 323/21

287/4 kilgen bolsa

Bu örnek bir geçmiş zamanın şart birleşik çekimidir. Burada söz konusu etmemizin nedeni Çağatay Türkçesinde fiillerin birleşik çekimi ir- yardımcı fiili ile yapılmaktadır. Metinde ir- yardımcı fiilinin yanında sadece şart birleşik çekiminde geçerli olmak üzere bol- yardımcı fiili ile de bu yapı oluşturulmuştur. Bu özellik, Y. Uygur ve Özbek Türkçelerinde vardır ve onlarda şart birleşik çekimi sadece bol- yardımcı fiili ile yapılmaktadır. R. Öztürk'ün *Yeni Uygur Türkçesi Grameri* kitabında şöyle yazmaktadır: “Şart birleşik çekimi, ek fiil yerine bol- yardımcı fiilin basit şart çekimi ile yapılır: kil-ğan bol-sa-m “yapılmışsa, yapılmış olsa.”⁴²

Metinde geçmiş zamanın şart birleşik çekimi yanında geniş zamanın şart birleşik çekimi ile de örnekler yer almaktadır.

Belirsiz Geçmiş Zamanın Şartı

Tekil 2. Şahıs (nezaket): bolğan bolsañgız 345/6

Tekil 3. Şahıs: bolğan bolsa 368/16; kaçқан bolsa 384/20; zulum kılgan bolsa 362/5

Geniş Zamanın Şartı

Tekil 2. Şahıs: körer bolsañg 322/19

---

⁴² Rıdvan ÖZTÜRK, *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*, 3. baskı, Ankara, TDK Yay., 2015, s. 100.

(Nezaket) barur bolsaŋız 394/12

(Olumsuz/Nezaket) barmas bolsaŋız 394/13

Tekil 3. Şahıs: basur bolsa 320/1; barur bolsa 352/13; uçar bolsa 307/5

Çoğul 3. Şahıs: çıkar bolsalar 359/15; 359/18

288/18 öldürmeylik

Çağatay Türkçesinde 1. çoğul şahıs emir/istek çekimi –All, -Allm, -Allŋ, - şekli ile meydana getirilir. Metinde Çağatay Türkçesinde bulunan bu 1. çoğul şahıs emir/istek kip eklerinin yanı sıra -alılık, -elik, -lik şeklinde ekler de bu işlevde kullanılmıştır. Bu ek Mustafa Argunşah'ın gramer kitabında 1. çoğul şahıs emir/istek kipi eki olarak –AlUK şeklinde varlığından bahsedilmiş ve örnekleri verilmiştir.⁴³ Y. Uygur Türkçesinde ise –AylUK, Özbek Türkçesinde ise –eylik şekli ile vardır. Metinde hem düz hem de yuvarlak ünlülü şekli ile gelen örnekler aşağıda verilmiştir.

aytalık 393/11; baralık 314/14; 350/4; birelik 318/11; birelük 307/2; 309/3; bolalık 307/1; İmān kiltürelilik 381/17; 396/14; 393/12; kaytalık 393/13; kılalık 360/19; kitelik 350/5; kıoyalık 290/1; körelilik 397/6; sınalık 289/21; yitkürelük 299/15

297/9 öldürür mümkün?

Çağatayca gramer kitaplarında rastlamadığım bir özellik olan soru ekinden sonra –kin eki getirilmesidir. Metinde üç yerde bu özellik ile karşılaşmaktayız. Y. Uygur ve Özbek Türkçelerinde

---

⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa AGUNŞAH, 2014, s.173-74.

soru ekinden sonra –kin eki getirilerek soru ekine bitişik yazılmıştır. Bu durumda cümlenin şüphe ve tereddüt ifadesi taşıdığı anlaşılmaktadır.

Metinde geçen diğer örnek: kabûl bolur mukin 342/7; kôrkar mukin 352/18

303/17 ey Mûsî, ol tayaķıngıznı siz salıng.

Bu ele alacağımız özellik metnin geneline ait olup bir üslup özelliği olarak nitelenebilir. Bu durumun genel çerçevesini şöyle çizebiliriz. Metinde müstensih tarafından peygamberden, Allah katında fazilet sahibi kişilerden bahsederken ya da bu kişiler başka kişiler ile konuşturulduğunda karşılıklı konuşma içerisinde onlara hitap edilirken saygı, hürmet ve muhtemelen bu kişileri yüceltmek maksadıyla Çağatay Türkçesinden daha farklı bir durum söz konusudur. Bu durumu 3 ana başlık altında sınıflandıracamız:

1. İyelik Eklerinde
2. Şahıs Zamirlerinde
3. Fiil Çekimlerinde Kullanılan Şahıs Eklerinde

Alt madde başlığında verdiğimiz örnek “ey Mûsî, ol tayaķıngıznı siz salıng” anlam olarak ey Musa, o asanı sen bırak, anlamındadır. Çünkü burada mevcut olan tek bir asa vardır ve sihirbaz grubu burada peygambere hitap ettiği için ona ait olan asa da bu hürmet ve saygıdan etkilenir ve 2. çoğul şahıs iyelik eki +(I)ngIz, 2.tekil şahıs iyelik eki işleviyle kullanılır. +(I)ngIz ekini Çağatay Türkçesinde sadece 2. çoğul şahıs iyelik eki olarak görmekteyiz. Y. Uygur ve Özbek Türkçelerinde de bu ek metinde olduğu gibi 2. tekil şahıs iyelik eki nezaket olarak kullanım mevcuttur. Bu ek metin içinde aynı zaman 2. çoğul şahıs iyelik eki olarak da kullanılmaktadır. Bunun ayrımı ancak metnin akışı içinde yapılabilir. Özbek Türkçesinde de durum aynıdır. Bu yönü ile Özbek Türkçesi

ile bağdaşır. Y. Uygur Türkçesinden ise 2. çoğul şahıs iyelik eki $-(x)ñglar$ şeklinde kullanılır ve bu noktada Y. Uygur Türkçesinden ayrılır.

Metinde 2. tekil şahıs fonksiyonunda kullanılan örnekler verilmiştir:

müzdiñgizni 293/10; tayaķıñgızını 303/17; özüñgizge 309/8; ferzendiñgiz 345/13; ĥıdmetiñgizğa 346/18; ‘ömriñgiz 349/12; 377/3; oğlıñgız 349/13; leşkeriñgizdin 352/18; devletiñgizni 353/14; emriñgizdin 356/12; ĥatunıñgız 364/5; ĥuluñgız 369/14; atıñgız 383/4; 383/7; du‘āñgızını 385/3; cāniñgızını 397/15; köñglüñgiz 314/18

Metinde 2. tekil şahsa duyulan saygı ve hürmet sebebi ile kullanılan 2. çoğul şahıs iyelik eki alan kelime genelde 2. çoğul şahıs zamirinin tamlayan durumu (sizni) ile birlikte kullanılır. Mesela: *sizni devletiñgizni* (353/14) gibi. Burada kullanılan “siz” 2. çoğul şahıs zamiri ifade etmez, 2. tekil şahıs zamiri olan “sin” gibi kullanılmaktadır. Bunun açık bir göstergesi metinde geçen şu örnektir: *siniñ birlikiñgiz* 387/4

Bu durum aynı şekilde 3. şahıs iyelik ekinin kullanımı içinde geçerlidir. Aynı şekilde hürmet, saygı ya da nezaket göstergesi olarak 3. tekil şahıs iyelik ekleri (+I, +sI) metinde bu durumlarda kullanılmamış yerine 3. çoğul şahıs iyelik (+lArI) kullanılmıştır. Bu durumun Çağatay Türkçesinden farkıysa bu ek (+ları/+leri) Çağatayca’da sadece 3. çoğul şahıs iyelik eki olarak kullanılmış olmasıdır. Gramer kitaplarına baktığımızda bu kullanım Y. Uygur ve Özbek Türkçelerinde de bulunmamaktadır. Bu iki Türkçede 3. tekil ve çoğul şahıs iyelik eki sadece -I, -sI olarak kullanılır. Bu kullanımın bir üslup biçimi olduğunu ifade etmeliyiz.

Bu şekilde metinde pek çok örnek geçer:

açığıları 293/19; 320/13; 359/5; analar 288/6; arķalarıda 290/15; arķalarıldın 321/18; 330/1; Āşaf bin Berĥiyā’nı kızları “kızı” 366/6; ‘aşālarıdın 299/8; ‘aşālarını 295/13; 296/5; 300/19; 304/4;

309/19; 315/8; ‘aşalarıdur 294/13; ‘aşı bolğanların 344/17; başlarında 300/1; başlarığa 340/11; başlarını 344/18; 344/29; 345/1; bedenleri 320/14; bedenlerini 387/13; bereketleridin 316/2; (bî-hüş bolmaqlarığa 324/18; bir hatunları 366/6; boylarığa 335/9; cānlarını 377/1; cesedleri 335/11; çaqmaqları 295/6; dilleriğa 362/9; fāriğ bolğanlarıdın 331/10; hālelerini 311/14; hayāları 320/9; hāzret-i Yūnus’ını atları 385/6; 385/8; hemşireleri 289/10; hūşları 309/16; hūşlarığa 323/13; 323/19; ‘ibādet-hāneleride 377/2; kaddleriğa 340/11; kadem koyğanlarıda 299/7; kaşlarığa 339/2; 360/12; 360/13; 365/4; kavmleriğa 316/13; 319/8; 326/19; kızlarımızını 370/19; kilürleride 376/21; kirgenlerin 320/14; kitkenleriğa 325/10; koşnıları 365/3; köngülleri 327/8; 343/20; köngülleride 322/10; köngülleriğa 296/20; merkadleriğa 342/12; ‘ömrleri 334/12; 344/20; öterleride 360/1; öz cāylarığa 334/11; özleri 364/1; 365/18; 366/2; 376/10; 379/14; özleriğa 290/11; 351/11; özlerin 385/14; özlerini 344/17; 385/4; 385/9; pādişāhlıkları 350/16; rahmleri 290/20; riyāzet tartmaqlarını 330/13; rūhlarını 334/11; şavma‘aların 343/2; Şeniyye pādişāhları 393/3; 393/6; sīneleriğaça 344/5; şüretleride 364/8; şüretlerini 311/20; Süleymān’ını iç tonları 365/4; tahtğa çıkarlarıda 359/17; tahtlarıdın ayrılğanlarığa 366/3; tākātleri 363/3; tayaqlarını 294/17; tenleridin 377/6; tesbīhlerini 327/20; tifeleride 351/13; tilleri 290/4; 290/7; yādlarığa 296/6 yanlarıda 294/17; 343/19; yirlerige 366/16; yürekleri 297/4; 299/20; yüzüklerini 364/7; yolda barurlarıda 340/6; ziyāret-gāhlarını 309/9

Metinde bu kapsam içinde değerlendirmek istediğim bazı kelimeler var. Burada söz konusu olan farklılık üzerine 3. tekil şahıs iyelik eki alan kelime ardından 3. çoğul şahıs iyelik eki diye tanımladığımız +IARİ ekini almasıdır. Böylece bazı kelimelerde iki iyelik ekinin üst üste gelmesi söz konusudur. Bu duruma ait metindeki örneklerden biri “ağzıları” şeklinde üzerine 3. tekil şahıs iyelik ekini alması ile orta hece düşmesi meydana gelmiştir ve tekara üzerine 3. çoğul şahıs iyelik ekini (+ları) alıyor. Metnin akışı içinde anlıyoruz ki bu kelime anlam olarak sadece 3. tekil şahıs

ifade eder. Söz konusu bu durumu “kimisi” ve “birisi” örneklerinde olduğu gibi ek yığılması (pleonasm) olarak mı değerlendirmeli? Zeynep Korkmaz Hocamız bu konuda şunları söylüyor:

“Bir ekin terkedilip yerini başka bir ek ile değiştirmesi yine dilin bünyesinden doğan birtakım sebepler ile, eski ekin düşmeyip o kelimedede kaldığı ve aynı vazîfeyi gören yeni ekin de, onun arkasına getirildiği görülmüştür. Bâzan da eski ekin vazîfesinde kendini gösteren herhangi bir zayıflama bahis konusu olmuyor. Tek şekilde farklı fonksiyonların gelişmesi sonunda, ikinci ek o kelimeye yeni bir vazîfe görmek üzere gelmiş bulunuyor.”⁴⁴

Korkmaz’dan, bu ek yığılması olayının ya ekin eskimiş ve üzerine yine aynı vazifede ek getirildiğini ya da ek farklı bir fonksiyonunda genişleme olup o kelime üzerine farklı fonksiyon için geldiğini anlıyoruz. Ancak bizim metnimizde bu iki durumunda geçerli olmadığı açıktır. Korkmaz’ın *Türkçede Eklerin Kullanış Şekilleri ve Kalıplaşması Olayları*⁴⁵ adlı kitabında da bu tarz bir örneğe rastlamıyoruz. Metinde geçen örnekler:

Ḥudāy ta‘ālānı sözleşür vaḳtı boldı dip <Mūsī ‘aleyhi’s-selām> **ağzılarını** arıttılar.321/12

Mūsī ‘aleyhi’s-selām otını alıp **ağzılarına** saldılar 290/4

Yūnus ‘aleyhi’s-selāmı **ağzılarına** saldılar 378/16

<Mūsī ‘aleyhi’s-selāmınîḡ> **ağzılarında** tilleri köydi 290/7

---

⁴⁴ Zeynep KORKMAZ, “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”, *TDAY-Belleten*, 1960, s. 173-180.

⁴⁵ Zeynep KORKMAZ, *Türkçede Eklerin Kullanış Şekilleri ve Kalıplaşması Olayları*, 5. baskı, Ankara, TDK Yay., 2011.

hazret-i Mûsî ‘aleyhi’s-selâmın **aldılarığa** kilip 331/7

Hıızr ‘aleyhi’s-selâmın **aldılarığa** koydılar 332/4

hazret-i Süleymân’ın **aldılarığa** kiltürdi 362/20

Yünus peygambeni aldılarığa kildi 382/8

‘ulemâ’ ve fužalâ başlığ âdemler <Süleymân ‘aleyhi’s-selâmınîng> aldılarıda 351/20

<Câyize’niñ> **aldılarıdın** 287/21

hazret-i Süleymân ‘aleyhi’s-selâmın **aldılarıdın** çıkıp 368/19; 368/21

Mûsî ‘aleyhi’s-selâm ğusl kılğalı **ignilerini** yişip 320/11

Mûsî ‘aleyhi’s-selâm **ignideride** çekmen 298/16

Mûsî ‘aleyhi’s-selâmın **ignideride** çekmen 300/1

Mûsî ‘aleyhi’s-selâm **ķarnıları** aç 292/7

Dāvūd ‘aleyhi’s-selâm ķoynılarıdın taşnı alıp irdiler 341/5

<Dāvūd ‘aleyhi’s-selâm> ornılarıdın turdılar 343/21

<Süleymân ‘aleyhi’s-selâmınîng> üstileride sâye kılıp yörer irdiler 352/12

Metinde 2. çoğul şahıs zamiri olarak “siz” hiç kullanılmamıştır. Çünkü “siz” zamiri metinde nezaket ifadesi olarak 2. tekil şahsa özel kullanılır. 2. çoğul şahıs zamiri çoğunlukla nezaket/saygı ifadesi olarak “sizler” kullanılmıştır. Bu durum Çağatay Türkçesinden farklıdır. Çünkü Çağatayca’da “siz” nezaket çoğulu olarak kullanılırken “sizler” normal çokluk olarak kullanılmıştır. Çağatayca’da bu ikisi arasında anlam farkı yoktur. Metinde ise teklik ve çokluk bakımından anlam farkı vardır. Genel olarak 2. çoğul şahıs nezaket/saygı için “sizler”

kullanılmıştır. Bununla birlikte az da olsa aynı durum 3. şahıs zamiri kullanımı için de geçerlidir.

“Olar” 3. çoğul şahıs zamiri 3. tekil şahıs zamiri olarak metinde kullanılmıştır: olar 324/10; olarğa 342/19

Bu inceleme vasıtası ile metinde var olan şahıs zamirlerini gösteren bir tablo ekliyorum.

	Tk. 1.	Tk. 2.	Tk.2. Nezaket	Tk. 3.	Çk. 1.	Çk.2.	Tk.2. Nezaket	Çk. 3.
Yalın	min	sin	siz	ol o	biz	siler	sizler	olar alar
İlgi	miniġg mini	siniġg sini	sizni	anıġg anı	bizniġg bizni		sizlerni	olarınıġg olarını alarını
Belirtme	mini	sini	sizni	anı	bizni		sizlerni	olarını alarını
Yönelme	maġga	saġga	sizge sizġa	aġga	bizge bizġa	silerġa silerge	sizlerge sizlerġa	olarġa olarge alarga alarge
Bulunma	minde	sinde		anda				
Çıkma	mindin	sindin	sizdin	andın	bizdin	silerdin	sizlerdin	olardın alardın

Fiil çekimlerindeki şahıs eklerinde de durum yukarıda açıkladığımız saygı ve nezaket durumu söz konusu olduğunda aynı mantık içerisinde devam eder.

Belirsiz Geçmiş Zaman

2. Tekil Şahıs (Nezaket): aç koyduñgız 356/5; aldıñgız 344/16; aydıñgız 318/20; boldıñgız 367/4; kaldıñgız 356/3; 367/5; kıldıñgız 333/9; 369/14; kildıñgız 306/10; kildıñgız mü 334/14; kiltürdiñgız 375/21; öldürdüñgız 320/18; 363/11; ta' arruz kıldıñgız 333/3; yaşadıñgız 349/13

Metinde 3. çoğul şahıs eki olan –DIIAr eki sıklıkla ve özellikle peygamber veya dini açıdan rütbe sahibi kişiden bahsederken 3. tekil şahıs belirli geçmiş zaman için kullanmıştır. Metinden fazlaca yer alan bu durum için metinden birkaç örneği burada not ettik.

Belirli Geçmiş Zaman

3. Tekil Şahıs (Nezaket): aydıla 390/16; bardılar 389/9; ayttılar 326/17; kildiler 298/12; kördiler 325/10; öldürdiler 332/17; peşimān yidiler 395/10; tüştiler 353/5; 389/5

Gelecek zaman

2. Tekil Şahıs (Nezaket): kılmagey-siz 370/4

Emir kipi

2. Tekil Şahıs (Nezaket): alıñg 369/16; du' ā kılıñg 308/16; fehm kılıñg 373/10; 373/11; kılıñg 365/7; kiltürüñg 365/7; konuñg 354/16; koyuñg 337/3; 341/18; olturuñg 284/11; 364/14; tişıñg 379/9; tolduruñg 373/10; turuñg 322/9; yumuñg 369/18

Şart kipi

2. Tekil Şahıs (Nezaket): diseñgiz 331/21; du'ā kılsañgız 398/2; hem-sāye kılsañgız 309/8; iş kılsañgız 333/2; şabr kılsañgız 354/5; oқusañgız 346/8; ta' līm birseñgiz 356/12; tileseñgiz 318/20

3. Tekil Şahıs (Nezaket): ğazab kılsalar 358/18; h'āhlasalar 296/11; kilmeseler 394/6; kıoyalar 296/9; merhamet kılsalar 358/19; oқusalar 342/21; salsalar 296/13; uzatsalar 296/13; (yörseler) 325/15

308/4 didür

di- demek fiili üzerine -d fiilden fiil yapım eki gelmesi Çağatay Türkçesinde dahi bulunmayan bir şekildir. Çünkü -d pekiştirme ve kuvvetlendirme olarak düşünülen A. Von Gabain *Eski Türkçenin Grameri*'nde “Artık canlı değildir.”⁴⁶ şeklinde not düşmüştür. Argunşah ise bu eki -y(<-d) şekli ile göstermiştir. Metinde 7 defa geçer ve “der” anlamında 3. tekil şahıs geniş zaman kipi ile kullanılmıştır. Eski Türkçe'ye ait bir özelliğin metinde kullanılması sebebiyeti ile burada belirtilmiştir. Metinde geçen diğer örnekler:

didür 318/4; 332/10; 350/4; 350/5; 353/4; 382/10

312/8 tilinglerde “hıtta” dip kirinğler

---

⁴⁶ A. VON GABAİN, *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. Mehmet Akalın), 4. baskı, Ankara, TDK, 2003, s. 58.

Çağatay metinlerinde 2. çoğul şahıs iyelik eki +nġIz, +UnġIz, +InġIz şeklinde kullanılır. Metinde bu ek, çokluk eki almadan 2. çoğul şahıs iyelik işlevi ile sadece iki kez kullanılmıştır: **sigirinġizni** 318/10; ey kâfirler **özinġizni** 393/10. Çünkü metinde geçen +(I)nġIz çoğunlukla 2. tekil şahıs iyelik eki olarak kullanılmıştır.

2. çoğul şahıs iyelik eki metinde yaygın olarak çokluk eki almış olan isimler ile kullanılmıştır ve çoğu zaman kendinden önce 2. çoğul şahıs zamiri olan “*sizler*” ile gelmiştir. Böylece daha önce bahsedilen nezaket için kullanılan 2. tekil şahıs iyelik eki ile 2. çoğul şahıs iyelik eki birbirinden ayırt edilebilir. Metinde geçen örnekler:

başlarınġizġa 319/20; babalarınġizni 312/6; düşmenlerinġizni 311/7; hemelerinġiz 312/7; hemelerinġizni 284/16; ġoreklerinġiz 331/14; içlerinġizdin 284/19; ineklerinġizni 318/6; özlerinġiz 319/14; özlerinġizni 389/19; peygamberliklerinġizġe 298/9; üstilerinġizġa 313/11; yüzlerinġiz 381/9

Madde başı olarak zikrettiğimiz ***til+inġler+de*** örneğinde görüldüğü üzere 2. tekil şahıs iyelik eki üzerine gelen çoğul ekinin birlikteliği ile *2. çoğul şahıs iyelik eki* oluşturulmuştur. Bu özellik Y. Uygur Türkçesinde de bulunmaktadır. Y. Uygur Türkçesinde 2. çoğul şahıs iyelik eki **+(i,u,ü)nġIAr** olarak belirtilmiştir. Bu yönü ile Y. Uygur Türkçesine benzer. R. Öztürk gramer kitabında şu örnekleri vermiştir: “Çk. 2 -(i,-u,-ü)nġlar: almanġlar (elmanız), işinġler (işiniz), yüzünġler (yüzünüz)”⁴⁷

Metinde diğer örnekler: yaraġınġlarını 358/1; yimekinġler 379/20; içmekinġler 379/20

---

⁴⁷ Rıdvan ÖZTÜRK, 2015, s.49.

Ayrıca 2. çoğul şahıs iyelik eki işlevi ile şöyle bir örnek de tespit ettik: (işîngizlerge) 379/16. Bu şekilde oluşturulmuş 2. çoğul şahıs iyelik ekinde çoğul ekinin iyelik eki sonrası gelmesi durumu bizim dikkatimizi çekmiştir. Bu aslında *işleriîngizlerge* şekli ile ifade edilmesi yaygındır ve metinde de pek çok kere bu yapı ile görülür. **işîngizlerge** örneğinde ortaya çıkan +îngizler 2.çoğul şahıs iyelik eki hakkında A. ATA, *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'an Tercümesi* adlı eserin notlar kısmında şöyle bir tespitte bulunmuştur:

Çokluk 2. şahıs iyelik ekinin +(I/U)îngizlAr yapısına bürünmesi Türk dilindeki iki yapısal özellik ile ilişkilendirilebilir.

1. biz ve siz zamirlerinin bizler ve sizler şeklinde çokluk eki ile birlikte geçmesi.
2. Şahıs eklerinin iyelik kaynaklı olduğu fiil çekimlerinde 2.çokluk şahıs için –İngİz yanında –İngİzAr ekinin kullanılması. Bu durum çokluk 2. şahıs emir çekiminde de görülmektedir.⁴⁸

333/7 siler

Metinde “siler” 2. çoğul şahıs zamiri az da olsa yalın şekilde ve durum ekleri ile geldiği görülür. Y. Uygur Türkçesinde çokluk 2. şahıs zamiri olarak kullanılan Çağatayca’da bulunmayan “*siler*”in birkaç örneğinin metinde görülmesi önemlidir.

---

⁴⁸ Aysu ATA, *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar-Dizin)*, 2. baskı, Ankara,TDK Yay., 2013, s. 188-89.

Metinde geçen örnekler: (siler) 336/1; (silerġa) 336/3; 348/6; (silerge) 348/8; (silerdin) 349/15

METİN

[279] On tokkuzunçı kıssa hazret-i Mûsî kelîmu'llâhın vâkı' alarıdır.

Ol innî lâ emlikü illâ nefsi ve ahî⁴⁹ digen, ve kellema'llâhu Mûsâ teklîmen⁵⁰ hil' atin kiygen, inneni ena'llâhu lâ ilâhe (19) illâ ene fa'büdni⁵¹ şerbetin içken, ve elkaytü 'aleyke maḥabbeten minni⁵² teşri'fi birle müşerref bolğan, (20) inni'ştafeytüke 'ale'n-nâsi bi-risâlâtî ve bi-kelâmi⁵³ kerâmeti birle mükerrerem bolğan, ve mâ tilke bi-yemînike (21) yâ Mûsâ⁵⁴ su'âlin işitken, kâle hiye 'aşâye etevvekke'ü 'aleyhâ⁵⁵ cevâbın birgen Mûsî kelîmu'llâhdurlar.

[280] (1) Nazm

ol yaratkenni yibergen ilçisi Mûsî kelîm

ilgige tutken 'aşâ'i ignige (2) kiygen kilim

---

⁴⁹ 5/Maide Suresi, 25: “Yârab, ben kendimle kardeşimden başkasına mâlik olmuyorum.”

⁵⁰ 4/Nisa Suresi, 164: “Allah Musâya da hıtaab ile konuştu.”

⁵¹ 20/Taha Suresi, 14: “Şübhe yok ki Allah, benim, ben. Benden başka hiçbir Tanrı yoktur. Öyleyse bana ibâdet et”

⁵² 20/Taha Suresi, 39: “Sana karşı (Ey Musa) gözümün önünde yetiştirilmen için kendimden bir sevgi bırakmışdım.”

⁵³ 7/Araf Suresi, 144: “Ey Musa, ben seni risâletlerimle, kelâmımla (bütün) insanlardan mümtaz kıldım.”

⁵⁴ 20/Taha Suresi, 17: “Musa, o sağ elindeki ne?”

⁵⁵ 20/Taha Suresi, 18: “O, benim asamdır. Ona dayanırım.”

ol kelām işitip kelīm olğan çıkıp Tūr tağığa

ta‘ rīfi köptür itip kılmas (3) tamām uşbu tilim

toğmışıda otke tüşti köymedi çıktı yana

ikki қатla suge tüşti aқmadı çıktı (4) selim

‘ İmrān ođlı irdi Mūsī Hāqğa қurbetlik resūl

ingeli bulaq ũlüş hem mu‘ cizi irdi (5) bilim

dostlarığa ol ‘ aşādın taşda bulaqлар aқar

düşmeniğa ol ‘ aşāsı bir ‘ azāb irdi (6) elim

ayttı Hārūnğa peyember-miz ikevlen Tiᅇgridin

bilgü қanı dise didi bu tayaқ (7) uşbu elim

Mūsī ve Hārūn bin ‘ İmrān bin Yaşhūr bin Reyyān bin Lāviye bin Ya‘ kūb ‘ aleyhi’s-selāmdur. (8)

Ammā bu қışsa on bir faşldur.

Evvelđi faşl, Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmnı vücūd-ı bā-cūdlarını beyānı. (9)

İkkinçi faşl, Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmnı Medyen’ge barғанlarını beyānı.

Üçünçi faşl, Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmnı (10) ‘ aşālarını ᅇşiyetlerini beyānı.

Törtünçü faşl, Mūsī ve Hārūn ‘aleyhüme’s-selām Fir‘avn’ını (11) kaçışğa bargenlerini beyānı.

Bişinçü faşl, Fir‘avn-ı la‘İnni şarhını beyānı.

Altınçü faşl, Benī İsrā’īl (12) Mūsī ‘aleyhi’s-selām birle Şām’ğa barganlarını beyānı.

Yittinçü faşl, Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa Tevrīt (13) nāzil bolgannı beyānı.

Sekkizinçü faşl, Mūsī ‘aleyhi’s-selāmı Benī İsrā’īl āzārılağanını beyānı.

Toğkuzınçü (14) faşl, Mūsī ‘aleyhi’s-selām Hūdā’dın dīdār tilegenini beyānı.

Onunçü faşl, Benī İsrā’īl’ni tevbe kılganlarını (15) beyānı.

On birinçü faşl, Qārūn’ını beyānı.

Ammā evvelğü faşl, Mūsī ‘aleyhi’s-selāmı vüçüd-ı bā-cüdlarını (16) beyānı. Bu andağ vākı‘a irdi kim Fir‘avn atı Velīd irdi, Muş‘ab’ını oğlı. Muş‘ab Reyyan melikni (17) oğlı irdi. Muş‘ab evvel hālde Müselmān irdi. Kiyin öz küfriga yanıp kāfir bolğan irdi. (18) Mışır halkı hemesi kāfir bolup büt-perestlik āğāz kılıp irdiler. Ammā Benī İsrā’īl Ya‘kūb (19) ‘aleyhi’s-selāmı on ikki oğullarını evlādı irdi. On ikki tā’ife boldılar. İmānda ber-çarār (20) irdiler. Kāfir bolmadılar. Muş‘ab digen harām-zāde bularğa ikki yüz yıl pādīşāhlik kıldı. (21) Anı oğlı Velīd harām-zāde heme kāfirlerdin ‘ākılrak irdi. Naqlīdür kim Mışır’da üç

[281] (1) Fir‘avn ötken. Biri Reyyan melik Yūsuf ‘aleyhi’s-selāmı vaqtlarıda ki ol Müselmān boldı. Yana biri (2) Qābūs, bu kāfir ötkendür. Yana biri Fir‘avn-ı pelīd, Hāzret-i Mūsī’ni vaqtlarıda ötkendür. (3) Munı Fir‘avn veled-i zinā dirler. Bu nā-bekār hemedin zālīm ve sitem-kār irdi. Benī İsrā’īl’ge düşmen boldı. (4) Heme şehrlerni taşarrufıga aldı. Āsiye digen āgasını hutunı bar irdi. Anı aldı. Ol Āsiye ‘ākıle (5) ve dānā irdi. Anı bisyār ‘azīz ve mükerrrem tutar irdi. Hemedin yahşırak körür irdi. Her işni Āsiye (6) birle maşlahat kılır irdi. Tört yüz yıl güm-rāh birle pādīşāhlik kıldı. Qavluhu ta‘ālā: **fe kāle ene rabbükümü’-** (7) **-l-a‘lā.**⁵⁶ Bu mel‘ūnge ‘ömri içide āgrık sızlaq

⁵⁶ 79/Naziat Suresi, 24: “İşte ben sizin en yüce Rabbinizim.”

bolmadı. Hiç düşmen gâlib kila'lmadı. (8) Bu Fir'avn'nıñ nesli 'Arab'dın irdi. Anı şe'nide kilgen âyetdür kim qavluhu ta'âlâ: **ve Fir'avne zî'l-evtâd, ellezîne tağav fı'l-bilâd.**⁵⁷ (9) Ammâ yana bir rivâyetde ayıtpdurlar kim bu Fir'avn'nı (10) aşlı nesebi Ĥorâsân'dın irdi. Atası sūdâ-ger irdi. Bir mertebe atası bölek yirge sūdâge barıp (11) seferdin yitti yılda kildi. Kördi kim bişikde bir küdek yatıpdur. Bu niçük baladur dip sordı. (12) Ĥatunı sizni balanğız, didi. Atası ayttı: “Mini kitkenimğa yitti yıl boldı. Mini balam bolsa bir yaşda bolur mu?” (13) didi. Ĥatun: “Min sini Ĥatunıñ bolsam mini toqқан balam siniki bolmas mu?” didi. Bu Ĥatun (14) bî-şermlik kıldı. Bildi ki bu Ĥatun bî-âb-rû kıladur. Hiç sözlemedi, oğlum dip (15) yördi; lîkin veled-i zinâ irdi. Vaqtı ki bu Ĥarâm-zâde tört yaşka kirdi. Kûçedeki balalarını yığıp (16) birini vezîr, birini yasavul, birini şağavul, birini yorçı kılıp ton ve telfek birip aş ve nân (17) birip irkeştürüp yörür irdi. Qaçan bu Ĥarâm-zâde on biş yaşka kirdi, atası (18) öldi. Bî-ĥadd mâl ve pul birle qaldı. Azğına fırsatda ol zer ü zîver ve dürr ü cevâhirlerni nâ-bûd (19) kıldı. Hiç nimerse qalmadı. Bir yolu gedâ bolup qaldı. Yigeli bir vaqt hem ta'âm tapa'lmadı. (20) Pul ve mâllarını yip içip yaşşı ser ü pâylarını kiyip kette bolğan muşâhibleri aşlâ kayrılıp (21) qaramadılar. Açlıkni köp tarttı. Gedâlik kıılmaqğa nâmûs kıldı. Āĥirü'l-emr, bir kimerse ayttı kim

[282] (1) mundağ ĥ'âr bolğunça yat ara gedâ bolmaq kirek, didi. Nâ-çarlıkdin Seraĥs memleketiğa kildi. (2) Hâmân digen bir nân-vây bar irdi. Andın nân tiledi. Hâmân Fir'avn'nı kördi: “Qaydın kilür-sin?” (3) didi. Fir'avn ayttı: “Evvel ta'âm bir, andın soñ söz sor.” didi. Ta'âm birdi. Fir'avn ĥüb yidi. Andın soñ: (4) “Ĥorâsân'dın kildim.” didi. “Qayda barur-sin?” didi. “Mışr'ğa barur-min.” didi. Hâmân qur'a bilür irdi. (5) Qur'ada körüp irdi. Ĥorâsân'dın bir kimerse kilip Mışr'ğa

⁵⁷ 89/Fecr Suresi, 10/11: “O kazıklar saahibi «Fir'avn»e. Ki (bütün) bunlar memleketler(in)de azgınlık edenlerdi.”

pādişāh bolur, aṅga hem-rāh bolğan kişi (6) devlet-mend bolur dip ol küni Hāmān yana qur‘a saldı. Kördi kim uşal kimerse uşbu kişidür. Hāmān (7) ayttı: “Min sini birle hem-rāh bolup barsam nime dir-sin?” Fir‘avn: “Yağşı bolur.” didi. Niçe kün aldıda alıp turdı. (8) Bir kün Hāmān sordı: “Hıç hüneriṅ bar mu?” dip. Fir‘avn ayttı: “Dihkānçilikdin hünerim bar.” didi. (9) “Andağ bolsa min biraz qavun uruğı hem-rāh qılıp alayın.” didi. Mülk ve esbāblarını satıp Fir‘avn (10) birle hem-rāh bolup Mışr‘ğa revān boldılar. Vaqtı ki Mışr‘ğa dāhil boldılar. Bir yirdin yir alıp qavun (11) iktiler, qavun pişti. Hāmān yığaçdın kecābe yasap bir ulav qavun alıp bāzārğa bardı. Heme il (12) pul birmey tilep alıp kittiler. Pul dise muşt birdiler. Üç kündin kiyin Fir‘avn bir tokkuz qavun (13) alıp barıp pādişāhğa ma‘lūm qıldı. Pādişāh ayttı: “Sin munda yoq nimerse peydā qılıp-sin. Her (14) qandağ iş kılsaṅ kişi saṅga daḥl ü ta‘arruz qılmasunlar.” dip ḥaṭ qılıp mührini basıp (15) birdi. Fir‘avn ol ḥaṭnı saqladı. Bāzārğa her qaçan qavun alıp kildi, her kim qavun alsa başıdın (16) destārını qolıdın ḥancerini aldı. Nimege alur-sin diseler, pādişāhnı ḥaṭtını körsetti. Vaqtı ki qavun (17) tamām boldı. O destārlar bile ḥancerlerni satıp ‘ālem-i cihān pul qıldı. Qavun satmaq andın (18) qaldı dipdürler. Andın kiyin bir gūristānlikni eṭrāfını dīvār qıldı. Mışr ḥalkını gūristānı (19) irdi. Mundın başqa gūristānlik yoq irdi. Ādemlerğa ayttı: “Bu gūristān ayağ astı boluptur. (20) Munı eṭrāfını dīvār qılıp qoyay.” didi. Her dem hem ḥoş-vaqt boldılar. Dīvār qılıp bülend qıldı. (21) Bir dervāze qurdı. Dervāzeni bir ṭarafıda Fir‘avn olturdı, bir ṭarafıda Hāmān olturdı. Her kim

[283] (1) ölüg alıp kilse evvel evvel⁵⁸ üç tenge tört tenge alıp kömdürdi. Pāre pāre biş tenge on tenge (2) alıp kömdürdi. Sāde “ene İrānī” tapsa yigirme ottuz tengesini alur irdi. Qazārā bir kün vezīrni (3) kıızı öldi. Padişāhnı yarlığı dip ol ḥaṭnı körsetip bir miṅ tenge alıp kömdürdi.(4) Vezīr, pādişāhğa ma‘lūm qıldı. Pādişāh: “Min hıç kimğa mundağ ḥükm birgenim yoq.” didi. Fir‘avn’ğa

---

⁵⁸ mükerrer

(5) kiři buyurdı. Őol zamān bī-ħadd zer ü zīver ve altun <u> kűműř <ve> dűrr <ű> cevāhirler birle pādiřāhġa kűrűnűř (6) birdi. Pādiřāh sordı ki sini kim buyurdı űlűgdin pul alġıl dip. Fir‘avn ayttı: “Hīġ kim řol vaġtġaġa (7) nimege alur-sin dip soramadı. Anı űġűn aldűk.” didi. Fir‘avn’nı bu sűzi pādiřāhġa ġoř (8) kildi. Derġāl Fir‘avn’nı űziġa nűker kıldı. Devlet ve sa‘ādet dip Fir‘avn yašġı bařdın (9) kűrűnűř birdi. Pādiřāh yasavul kıldı, tűre tűre mīr-āġűr kıldı, tura tura űz mařlaġatıġa (10) ġořdı. Pāre pāre pādiřāhnı sűzi yandı, Fir‘avn’nı sűzi yanmadı. Ķazārā vezīr űldi. (11) Fir‘avn’nı vezīr bolġıl, didi. Fir‘avn vezīrlıġnı ġabűl ġılmadı. Pādiřāh: “Ne űġűn ġabűl ġılmas-sin?” (12) didi. Fir‘avn ayttı: “Pādiřāh digen vezīri her nime dise sűziġa kirer. Min bir yaman ādem irdim. Sizni (13) iltifātıšġız bile munġalik devletġa yitipdűr-min. Vezīr bolġanımdın sošġ mini sűzűmġa bāver (14) ġılmas-siz. Bī-ġűrmet bolur-min.” didi. Pādiřāh ayttı: “Sin nime disešġ ġabűl ġılay.” Fir‘avn ayttı: (15) “Andaġ bolsa Mıřr’nı bir yıllık ġarācını min sizġa birey faġīr ű fuġarālar dil-cem‘ bolsunlar.” didi. (16) Pādiřāh ayttı: “Andaġ bolsa sindin hem almay bir yıllık ġarācını űzűm fuġarālarġa űtey.” (17) Fir‘avn ġabűl ġılmadı. Āġirű’l-emr, Mıřr’nı bir yıllık ġarācını yűz mišġ toġm dik altun ġaġladılar. (18) Fir‘avn bu altunnı pādiřāhġa birdi. Faġīr ű fuġarālar dil-cem‘ boldı. Fir‘avn bu řarīġa biř yıllık (19) ġarāc birdi. İl emān boldı; ammā bu pulnı gűrbānlıġ ġılıp tapıp irdi. Vaġtī ki Fir‘avn (20) tűrt biř yıl vezīr boldı. Fir‘avn’dın heme il rāzī boldı. Āġirű’l-emr, bir kűn pādiřāhġa (21) ayttı: “Kim uřbu ġalġ zer-dār bolupdurlar. Ĥaber-dār bolmaġ kirek. Ķuř itide, ġul ġaddide, yurt

[284] (1) ġaġıda bolsa yaġřıdır. Mebādā yurt ġaġıdın ařıp ġűācesıġa yaman saġınmasun.” dip (2) irdi. Pādiřāhġa endek vehm peydā bolup ordasıġa kiři yatġuzurnı ġıġardı. (3) Fir‘avn āheste āheste yurtnı ketteleridin ikki űġ kiřini ġarlap ant ve řarġ birip ayttı kim (4) men sizlerdin tűzidim tűz ġaġġını saġlamay bolmaydur, bī-ġaber bolmašġlar, pādiřāhnı ġűyı (5) ve fi‘li bozuldı, her reng ġayāller ġılıp her ġīl sűzlerni mindin soraydur, dip ġalġnı (6) kűšġlige vehm saldı. Yana barıp

pādişāhğa hem pend ve şart birip ayttı kim ey pādişāh-ı (7) ‘ālem-penāh, min gümān kıladur-min ki fuķarālar her kısm sözlerini aytur irmiş, dip vehm üstige (8) vehm saldı. Pādişāh ğam-ġın bolup ayttı: “Min bir kişi, yurt köp kişi. Mebādā maᅇga ķaşd kılsalar (9) nime kıılır-min? Tedbiri nimedür?” didi. Fir‘avn ayttı: “Ol ğalk bizge ķaşd kılgunça biz olarnı (10) pest kıılıp işni kıılsek.” didi. Pādişāh: “Ķandağ kıılsek?” dip irdi. Fir‘avn: Köp kıoy (11) ve kelle soyup yurtnı mihmān kıladur-miz dip çarlatalı. Siz tağt üzre olturuᅇğ. (12) Min pādişāh kıçķırur dip birin birin alıp kilip birey. İkki tarafda ikki cellād tursun. (13) Ol kirgen gümānlig kişiler ser-encām kılsun.” didi. Bu başı ķatken pādişāhğa bu söz (14) ğoş kıildi. Fir‘avn’rı cān u tenidin hem bihraķ bildi. Fir‘avn öyiğa kıildi. (15) Aķşam boldı. Bir niçe kişilerni çarlatıp kilip ayttı ki pādişāhnı aldıda uşbu (16) maşlahat boldı ki mihmān-dārlik kıılır-min, dip hemelerinġizni öldüredür, didi. (17) Bu ğalk ayttılar: “Ey vezīr-i a‘zam, bizlerni māl u cānımız sizdin şadaķa bolsun. Bizlerni (18) ‘ilācımızrı hem siz kıılır-siz.” didiler. Fir‘avn ayttı: “Andağ bolsa irte pādişāh mihmān-dār- (19) -likğa kııķursa sizler içlerinġizdin cübbe ve cevşen kıyıp kıılıç ve pıçaķ birle barıᅇğlar. (20) Pādişāh içkeride olturup sizlerni birin birin çarlap alur-min. Ol vaķt çağlap (21) turup sizlerni alıp kırey. Köpleşip pādişāhnı yok kıılıᅇğlar.” didi. Bularğa

[285] (1) bu maşlahat ğoş kıildi. İrtesi pādişāh aş kıılğalı buyurdı. Yurtnı uluğlarını (2) ğaber kııldı. Bu ğalk içleridin cübbe ve cevşen kıyıp ğancer ve pıçaķ taķıp top top, (3) ferīķ ferīķ, ğürūh ğürūh kıildiler. Hemeni şaf şaf olturğuzdılar. Fir‘avn pādişāhğa (4) ayttı: “Bu ğalknı maşlahat kıılğanı rāst iken hemeleri içleridin cübbe kıyıp kıılıç <ve> pıçaķ (5) taķıp kilipdür.” Pādişāhnı ğuşı başıdın uçtı. Ķorķup: Niçük kıılır-miz?” didi. (6) Fir‘avn ayttı: “Min bir ikkisini kııķırıp kırey. Munda körüp rüşen bileli.” dip çıkıp (7) ikki kişi çarlap alıp kıirdi. Körseler içidin cübbe ve cevşen kıyıp pıçaķ ve ğancer (8) taķıp kilipdür. Fir‘avn’rı sözi rāst çıkıtı. Bu ikki kişini cellādğa buyurup (9) öldürğan zamān heme ğalāyık yek-pāre pādişāhnı tutup öldürdiler. Fir‘avn (10) ğarām-zādeni tedbiri ser-

encām taptı. Heme halk bizlerni ölümdin kütqardı dip Fir‘avn’ını (11) pādışāh köterip taht üzre olturguzdılar. Kaçan ki Fir‘avn pādışāh boldı, (12) Hāmān’ını öziğa vezīr kıldı. Ol vaqtda Mıŝr halkı ikki bölek irdiler. Biri Ya‘kūb (13) ‘aleyhi’s-selām on ikki oğullarını evlādı irdi. Olarnı Benī İsrā’īl dir irdiler. Yana (14) biri kıbtīler irdi. Olar kāfir irdiler. Fir‘avn Benī İsrā’īl’ğa zulm ve ta‘addī kıla (15) başladı. Her kim ne katıg işi bolsa Benī İsrā’īl’ğa kıldurur irdi. Su’āl: Benī İsrā’īl (16) Fir‘avn’ını kıliğa nidin giriftār boldılar? Nime sebebdir olarğa zulm kıla başladı? Cevāb: (17) Fir‘avn-ı la‘īn bir kıçede üç tüş kördi. Evvelgi tüşü bu irdi ki rūd-ı Nīl (18) hevāğa çıkıp yana kaytıp tüşüp heme halknı bastı. İkkinçi tüşü bu ki hevādın ikki top (19) dıraht tüşüp heme kıbtīlerni bastı. Üçünçi tüşü bu ki Beytü’l-Muqaddes tarafıdın bir ot (20) peydā bolup heme kıbtīlerni öyini köydürdi; ammā Benī İsrā’īl’ğa hıç zarar birmedi. İrtesi (21) turup mu‘abbirlerini yıgıdı. Tüşünü ta‘bīrini sordı. Mu‘abbirler ayttılar: “Benī İsrā’īl cemā‘atidin

[286] (1) bir oğul peydā bolur, sini yitti mülkünġni ol ħarāb kıılır, belki sini hem helāk kıılır, kıbtīlerni öltürür, (2) Benī İsrā’īl’ğa daħl kıılmas.” didiler. Fir‘avn’ını hūŝı başıdın uçtı. Benī İsrā’īl’ni her bir (3) ħatunığa bir kıbtīni ħatunını pāylaqçı koydı. Ĥāmile zāhir boluŝı birle ol ħatunını Fir‘avn’ını (4) aldığa alıp kilip kıarnını yarıp ħāmilesini yok kıılır irdi. Müddeti biŝ yıl bu (5) kıism zulm kııldı. Benī İsrā’īl tā’ıfesi kıorğunçıdın hergiz ħatunlarığa yaqınlık kıılmadılar. (6) Fir‘avn ikki ŝehr binā kııldurdı. Kündüzi Benī İsrā’īlni dīvār örgeli salıp kıçesi (7) bolsa heme irkeklerini bir ŝehrge ħatunlarını bir ŝehrge kıamar irdi tā īn ki ir ve ħatunı (8) kıoŝulmasun dip. Andağ rivāyet kıılurlar kim Fir‘avn’ını bir ħāŝ kıiŝisi bar (9) irdi. Ĥatunınıġ atı Cāyize irdi. İrini atı ‘İmrān irdi. Ĥatunı Fir‘avn’ını öyiğa (10) öy kıızı irdi. İri Fir‘avn’ını kıaznaqçıŝı irdi. Bularnı ikki ferzendi bar irdi. (11) Biri oğul biri kıız. Oğulnı atı Hārūn, kııznı atı Baŝāyi‘ irdi. Kıur‘a endāzler kıur‘ada (12) körüp bu yıl ol vākı‘a boladur. Uŝal oğul vücūdğa kiledür dip yörür (13) irdiler. Kıazārā bir kün kıur‘age baqıp ayttılar kim ol oğul bu kıçe atasını püŝt (14) kemeridin anasını

rahmige ötedür, didiler. Fir‘avn yarlıg kıldı kim irkek cinsi bu kiçe (15) şehrdin taşkarı çıkısun dip. Özi baş bolup heme irkeklerni taşkarıga alıp (16) çıktı. Kiçesi bir vaqtda ‘İmrân’ğa bir hâlet-i rûh⁵⁹ birdi ki hatunını aldıge kilmeske hîç (17) ‘ilâc tapmadı. Şehrğa kilip Āsiye’ni ordasıga kildi. Heme dervâzeler açuq (18) turupdur. Câyize hem oyğandı. Könglige bir zevk ü şevk hâşıl boldı. Hergiz tâkat (19) kıla’lmadı, taşkarı çıktı. Kördi ki ‘İmrân hem kilipdür. Derhâl tapıştılar, küleşüp (20) turup yakınlik kıldılar. Ol nuḡfe-i muṡahhara-i Mūsî ‘aleyhi’s-selâm Câyize’de ber-ḡarâr boldılar. (21) Câyize, Āsiye’ni aldıga kirdi, ‘İmrân Fir‘avnı aldıga. Bu küni Ḥudâ bildi ve bu ir ve hatun

[287] (1) bildiler. Taḡdîr-i İlâhî bu müşedded kâfirni tedbîri birle özge bolmadı. İrte bilen yana Ḥur‘a (2) saldurdı. Atasını püşt kemeridin anasını rahmige ötüp ḡarâr tapıpdur, didiler. Hîç (3) ‘ilâc kıla’lmadı. Vaḡtî ki ay ve künlere yakın yitti. Fir‘avn yana kişi ḡoydı ki Benî İsrâ’îl’- (4) -din yana oğul vücûdğa kilgen bolsa öldürünğler dip. Niçe müddet bu kısım zûlm kılıp (5) çendân küdeklerni öldürüp ata ve anasıge yitmiş diremdin birür irdiler. Benî (6) İsrâ’îl’ni her bir hatunı her bir kıbîni hatunınıñ ḡolıga giriftâr irdiler; ammâ Câyize’ni hâmile-dâr (7) ikenin hîç kim bilmes irdiler. Vaḡtî boldı ki ol âfitâb-ı hâverî ṡulû‘ kılışda (8) Câyize nânğa hamîr kıldı, tennûrğa ot ḡoydı. Ol sâ‘at toḡağsız tevâlüd kıldılar. (9) Uşal vaḡt ḡur‘a endâzlarına yana ḡur‘a kördiler. Bu kün vücûdğa kilipdür dip Fir‘avn’ge (10) haber birdiler. Fir‘avn-ı la‘în yana yarlıg kıldı kim öyler ve maḡalleler ve kentlerni izlep (11) uşbu kün toḡulgen balanı öldürünğler dip. İstegüçiler ‘İmrân’ni öyige yittiler. (12) Câyize ayttı ki olar öldürgünçe özüm öldürey dip ol tennûrda yanıp turgen (13) otke taşladı. Şol vaḡt izlegüçiler kilip hîç bala eşerini tapa’lmay çıkıp (14) kittiler. Andın kiyin Câyize balam tennûrda ḡandağ kebâb bolğan iken dip kilip ḡarasa (15) tennûrni ortasıda turup olturupdurlar. Bir tala müyları hem köymepdür. Bir (16) deste ḡül ve reyḡân iskep

⁵⁹ rûh: metinde روى olarak yazılmıştır.

olturupdur. Cāyize özi tennūrğa qol salıp balanı (17) aldı. Tennūrı otı Cāyize qolıge hergiz te'sīr kılmadı. Şol zamān hātifdin āvāz (18) kildi kim ey Cāyize balaŋge sūt birgıl, eger qorqsaŋ şandūqğa salıp deryāğa (19) aquzup yibergıl, min anı saŋğa yana yitkürür-min, min anı peygamberdin kılur-min, didi. (20) Cāyize'ni dili teskīn tapdı. Öyde baqışını 'ilācını tapa'lmadı. Bir yıgaç izlep (21) kūçeğa çıqtılar, aldılarıdın yıgaç ve hem esbāb ve ālātları birle bir ādem öte birdiler.

[288] (1) Bu ādem Cebra'ıl 'aleyhi's-selām irdiler. Cāyize öyige alıp kirdi. Derhāl şandūq rāst (2) kılıp birdiler. Cāyize balasını hūb imüzüp şandūqğa salıp deryāğa saldılar. (3) Hūdāy ta'ālā emri bile taŋ atqunça şandūqı aquzmay aylanturup turdı. Qaçan (4) taŋ attı, şandūqı su aquzdı. Aytıpdurlar kim deryā-yı Nıl'din bir arıq su Fir'avn'ı (5) bāğıdın ötüp būsānğa barur irdi. Cebra'ıl 'aleyhi's-selām Hūdāy ta'ālā emri (6) birle kilip ol şandūqı ol arıqge saldılar. Mūsī 'aleyhi's-selāmı anaları kızlarığa (7) ayttılar: “Sin, ol şandūqı uzaqdın qaralap bargıl. Qayan barur? Yaqın barmağıl.” (8) didiler. Bu şandūq Fir'avn'ı bāğıdın ötüp būsānğa kirip havzğa tüşüp (9) aylanıp yördi. Bu eşnāda Fir'avn Āsiye birlen revāqdın qarap turur irdi. Āsiye'ni (10) közi şandūqğa tüşti. Ayttı kim ey Fir'avn şol suda bir şandūq yörüpdür, maŋğa (11) birsenğ, didi. Fir'avn: “Algıl.” didi. Kenīzeklerini buyurdı alıp kiliŋler dip. (12) Kenīzekleri barıp ala'lmadılar. Qol uzatsalar narı qaçar irdi. Āhirü'l emr, Āsiye (13) revāqdın tüşüp havzı lebigе kildi. Qol uzattı irse aldığa kildi. Alıp (14) Fir'avn'ı aldığa alıp barıp şandūqı ağızını açtı. Āsiye kördi ki bir āfitāb-ı (15) tal'at oğul ferzend iken Fir'avn körüşü birle közidin bir qatre qan tapdı. (16) Ayttı ki ey Āsiye müneccimler aytken oğul uşbudur dip öldürmaqğa qaşd kıldı. (17) Āsiye Müselmān irdi. Ayttı: “Sin bī-'aql mü-sin? Özimiz baqıp kette kılsek bizlerğa (18) oğul bolur. Uşal düşmenğa rü-be-rü bolur. Munı baqğan hūb öldürmeylik.” (19) didi. Qavluhu ta'ālā: **ve kāleti'm-ra'etü Fir'avne**

ḳurratü ‘aynin lî ve leke lâ taḳtulūhu ‘asā <en yenfe‘ anā ev>⁶⁰ netteḥızeḥu veleden ve hüm lâ yeş‘urūn.⁶¹ (20) Munı bizge menfa‘ ati yitkey dip çendān delİller birle ma‘ḳül ḳıldı. (21) Fir‘avn ḳuçağığa alıp ḳuçağladı. Ḥudāy ta‘ālā Mūsī ‘aleyhi’s-selāmı mihr ve maḥabbetlerini

[289] (1) Fir‘avn’rı könglige saldı. Ḥudāy ta‘ālā taḳdİri Fir‘avn yitmiş miñg balanı öldürdi; (2) ammā bir bala öldüre durğannı tapḳanda Ḥudāy ta‘ālā mihrini saldı, öldürmedi. Taḳı (3) özi ‘izzet ve ḥürmet birle baḳıp kette ḳıldı. Mūsī at ḳoydı. Ḳıbtİler tilide (4) “mū” dip sunı ayurlar, “sī” dip dıraḥtnı ayurlar. Su birle dıraḥtlarını içidin (5) tapḳan üçün Mūsī at ḳoyup Āsiye ferzendim, didi. Naḳlİdür kim (6) Fir‘avn’rı bir ḳızı bar irdi. Baraş ‘illetige giriftār irdi. Şandūḳğa baḳıp yıḒlar (7) irdi. Könglige kildi kim uşbu oḒulrı tüfrükini sorgay irdim. Nā-gāḥ tüfrüklerini (8) sürtüp irdi. Şıḥḥat boldı. Hem Āsiye hem Fir‘avn ḥoş-nūd boldı. Derḥāl inege tapıñlar, (9) didi. Tapıp kildiler. Bala imgeli unamadı. ‘Alā ḥāza’l-ḳıyās, altı miñg ḥatun sütlügni (10) tapıp kildiler. İmçek saldılar, bala imgeli unamadı. Ol yirde Mūsī ‘aleyhi’s-selāmı (11) hemşİreleri bar irdi ayttı ki mini anam imüzüp körsün, didi. Fir‘avn ḳişi buyurdı (12) alıp kiliñler dip. Vaḳtı ki Cāyize’rı alıp kildiler. İmçek salışı birle ime başladılar. (13) Fir‘avn ayttı: “Bu balanı anası sin bolmaḒay-sin? Özgelerini immey. Sini imdi.” Cāyize ayttı: “Mini sütüm (14) andaḒ ḥoş-güvārdur ki eger birsem sin hem imer-sin.” Fir‘avn ḥazİneçisiğa buyurdı: “Her ayda (15) ikki yüz dīnār birḒıl.” dip. Her dīnārı on mişḳāldin irdi. Anaları derḥāl on miñg (16) dīnārğa iḒe boldı. Müddeti ikki yıl baḳtı. Her ayda ikki yüz dīnārı birür irdi. Öyleride (17) baḒar irdiler. Bir kün Fir‘avn saḒındı: “Balanı alıp kilsün.”

---

⁶⁰ Ayetin aslında olup metinde yer almayan kısım eklenmiştir.

⁶¹ 28/Kasas Suresi, 9: “Fir‘avnın karısı dedi ki: ‘Benim için de, senin için de bir göz bebeği! Onu öldürmeyin. Olur ki bize fâidesi dokunur, yahud onu bir evlād ediniz.’ Halbuki onlar (işin) farkında değİllerdi.!”

didi. Alıp bardılar. (18) Fir‘avn sivüp oynatıp oturup irdi. K ol uzatıp Fir‘avn’ni sa al dın biraz (19) yolup aldılar. Fir‘avn’ni a ı ı kildi.  siye’ a ayttı: “Mini d şmenim uşbudur. Men, munı (20)  ld r r-min.”  siye ayttı: “Ey Fir‘avn, bu bala Ben  İsr ’ l’din imes. Bu  aydın d şmen bolur? Eger (21) b -edeblik k lsa n -d nlikdin k ladur. Eger bu s z m  ala  bolsa sınal k bir  aba da

[290] (1) ot bir  aba da ot a o şaydur k zıl  ilan  oyal k. Eger  ilang   ol uzatsa (2) ‘a lı bar, Eger ot a  ol uzatsa ‘a lı yok. Andın bileli.” didi. Munda  k lıp irdi. M s  (3) ‘aleyhi’s-sel m  ilang  meyl k lıp irdiler. Cebra’ l ‘aleyhi’s-sel m kilip  ollarını ot a meyl (4) k lıp  oydılar. M s  ‘aleyhi’s-sel m ot ı alıp a zılarına saldılar, tilleri k ydi. (5)  ir<k>  arap yı ladılar.  siye ayttı: “N -d nlikdin k lur disem b ver k lmadı . Eger ‘a lı bolsa (6) irdi, Őunda  k lur mu?” didi. Fir‘avn’ a bu s z ma‘k l boldılar. Su’ l: Otnı tuttılar  olları (7) k ymedi. A zılarınca tilleri k ydi. H kmet ne irdi? Cev b: Fir‘avn’ni bir mertebe ata (8) dip irdiler. Ol sebebdin tilleri k ydi. Sa al nı tutup yoldılar. Ol sebebdin (9)  olları k ymedi, dipd rler. Vakt  ki M s  ‘aleyhi’s-sel mnı tilleri k ydi. Ol sebebdin (10) kel letlik boldı. Her s zde “sin” kilse “şın” aytulur irdi. Yana bir s zn   r şen (11) ayta’lmas irdiler. Ol b ’işdin H r n a alarını peygamberlikke  zleri a Őer k (12) k ldılar. H r n a uk s zl   irdiler.  avluhu ta’ l : **ve a ı H r nu h ve efşahu min  lis nen fe ersilhu me‘iye rid‘ en yu addikun .**⁶² (13) Vakt  ki M s  ‘aleyhi’s-sel mnı  siye  atun y z mekr   h le birle (14) Fir‘avn’ni  ol dın acratıp alıp perveriş k ldı. Kette bolup yaşları yigirmege kirdi. (15) Y g r k atlar minip ya ş ser   p lar kiyip ar alarıda biş y z k şi birle Şehr ve (16) Őahr larını tem ş  k lıp y r r irdiler. K rgen  demler Fir‘avn’ni o lı kiled r dip (17) ‘izzet k lur irdi. Yana bir k n atlanıp  ıkıp b z rnı tem ş  k lıp y r p bir c y a (18) kilseler bir k bt  bir Ben  İsr ’ l’ni

---

⁶² 28/Kasas Suresi, 34: “Biraderim Harun, o, lisan bakımından benden daha fasıyhdır. Bin en’aleyh onu da benimle beraber yardımcı (bir peygamber) olarak g nder ki beni tasdik etsin.”

tutup bu otunnu ordağa alıp barıp birgıl dip (19) urup turadur. Ol kıbtîni atı Qânûn irdi. Fir'avn'ni şulançisi irdi. Benî İsrâ'îl'ni (20) atı Sâmirî irdi. Sâmirî, Mûsî 'aleyhi's-selâmğa qarındaş irdi. Raħmleri kildi. (21) Kıbtîğa ayttılar: “Qoyğıl, daħl kıлмаğıl.” Unamadı. Mûsî 'aleyhi's-selâm ğayretleri kilip

[291] (1) bir muşt urup irdiler. Öldi. Bu vâkı'anı Sâmirî'din başqa âdem bilmedi. Şulançini (2) ölügi munda qaldı. Sâmirî'ni kaçurdılar. Kıbtîni kâtilini tapa'lmadılar. Fir'avn gûrga koyuñğlar (3) dip buyurdi. Yana Mûsî 'aleyhi's-selâm irtesi bazarğa çıqtılar. Kördiler <ki> ol Sâmirî (4) yana birle uruşup turur. Mûsî 'aleyhi's-selâm ayttılar: “Qandağ âdem-sin? Künde bir kişi birle (5) uruşur-sin.” dip Sâmirî'ni bir şafraq urdılar. Sâmirî ayttı: “Tüne kün bir kişini öldürdüñg. (6) İmdi mini öldür<ür> mü-sin?” Mûsî 'aleyhi's-selâm tik tur didiler. Vaqtı ki Fir'avn şulançini gûrga (7) koyup aş ve sunı birip bolğandın kiyin Fir'avn'ni ğazabı kilip buyurdi ki Qânûn'ni (8) öldürganı tapıñğlar, eger Mûsî oğlum bolsa hem kışâş kıılır-min, didi. Fir'avn'ni (9) üç haşleti bar irdi. Biri civânmerd irdi. Biri oğrı qarakçıdın yolını emân kıılır (10) irdi. Biri her işde yüz körmey 'adl kıılır irdi.

İkkinçi faşl (11) Mûsî 'aleyhi's-selâmı Medyen'ğa bargenlerini vâkı'ası turur.

Vaqtı ki Sâmirî'ni her dem (12) işittiler. Kilip Fir'avn'ğa ayttılar. Fir'avn biglerini yıgıp kiñgeşip ayttı: “Mûsî'din (13) qorqar-min. 'Aqıbet mañga düşmenlik ol kılgusıdur. Anı tutup öldürsek bolur mu? (14) Ol âdem öldürüpdür.” didi. Bigleri ayttılar: “Anı siz yahşı bilür-siz.” Şol vaqtde ol (15) şandük kıılıp birgen kişi Mûsî 'aleyhi's-selâmğa ayttı: “Ey Mûsî, min sañga nâşih-ı emîndür-min. (16) Qânûn'ni ornığa sini öldüredür. Bu şehrdin yırağ kaçğıl.” Bu kişi Cebra'îl 'aleyhi's-selâm (17) irdiler. Yana bir rivâyetde Mü'min digen bir kişi bar irdi, şol irdi dipdürler. (18) Naqlîdür kim üç kişi bu 'âlemde köz açkunça hażret-i Haq sübhânehu ve ta'âlâdın (19) ğâfil bolmadılar. Birleri hażret-i resûl-i ekrem şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem. Yana birleri emîrül-mü'minîn (20) hażret-i

‘ Alī kerrema’llāhu vechehu. Yana birleri şol Mü’min dipdürler. Yana bir rivāyetde: Fir‘avn’ını (21) hāne-zādı bar irdi Cezīl digen; ammā uluğ kişi irdi. Ol hem köz yumup açkunça Hudāy ta‘ālādın [292] (1) gāfil bolmağan irdi. Fir‘avn-ı la‘īn tört yüz yıl “**ene rabbikümü’l-a’lā**⁶³” da‘vāsın kılğan (2) irdi. Cezīl’ni hālidin haber-dār bolmadı dipdürler. **El-kıssa**, Mūsī ‘aleyhi’s-selām (3) Mısr’dın çıkıp yitti kiçe ve kündüz yalañg ayağ yol yördiler. Ayağları kabarıp (4) tişildi, zerd-āb aqtı, nāle kıldılar. Hudāyā Hudāvendā ol sitem-kārdın necāt (5) birgıl dip yığlar irdiler. Nā-gāh bir çāhni tifesige kıldiler. Bir munça hālk çāhni (6) ağızını açıp koy ve tivesini suğarıp yana çāhni ağızını bir uluğ taş birle yapıp (7) kittiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām qarnıları aç, bir dirahtnı sāyeside oturup irdiler. (8) İkki kız bala biş altı top qoynı alıp kilip kördi kim hālk mällarını suğarıp yanıp (9) kitipdürler. Bu hālne körüp imdi kandağ kılur-miz dip yığladılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām (10) sordılar: “Ne üçün yığlar-sizler?” dip. Qızlar ayttılar: “Üç kündin biri qoylarımız (11) susız teşne. Munda bahādur hālklar bar irdiler. Olar kilip çāhni ağızını açıp (12) mällarını suğarur irdiler. Anda bizler hem kilip hem mālımızni suğarur irdük. Alar (13) kilip suğarıp kitipdürler. İmdi bizlerni mällarımız susızlıkdin qırılıp (14) qalur.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām sordılar kim siz, kimni kızları-siz? Qızlar ayttılar: (15) “Şu‘ayb peygamberni kızları-miz.” Mūsī ‘aleyhi’s-selāmni rahmleri kilip turup quduqını (16) ağızdın taşni alıp taşlap qoyları toyğunça su alıp birdiler. Hergiz ‘ömleri (17) içide munça su içken yoq irdi. Bu kızlar hoş-nūd bolup qoylarını alıp kittiler. (18) Mūsī dirahtnı astıda oturup qaldılar, ayttılar: “İlāhī Hudāvendā, imdi bir ta‘ām (19) birseng. Niçe kündür ki açdur-min. Bu beyābānlarda yalguzdur-min.” dip yığladılar. Hudāy ta‘ālā (20) du‘ālarını icābet kıldı. Qaçan ol kızlar yanıp atalarını qaşığa bardılar. Ataları (21) qoylarını qarnını silap kördiler. ‘Ādedleri ol irdi ki her kün mällarını beyābāndın

---

⁶³ 79/ Naziat Suresi, 24 “İşte ben sizin en yüce Rabbinizim.”

[293] (1) alıp kilgende her kıysısını kıarnını silap körer irdiler. Bu kün hem baqsalar kündeکیدin (2) yahşıraq toyupdur. Aşlā mundağ toyğan imes irdi. Kıızlarığa ayttılar: “Māl her kün (3) munça toymas irdi. Bu kün niçük mundağ toyupdur.” didiler. Kıızları ayttılar kim bizler (4) barsek halk barıp mällarını suğarıp çāhnı ağızını birkitip kitgen ikenler, (5) bir müsāfir yigit oturup iken çāhnı ağızıdın taşnı alıp tişlep kıoylarımıznı (6) suğarıp birdi, biz bu yan kildük, didiler. Ataları ayttılar: “Derhāl barıp ol (7) yigitni çarlap kiliñler. Bir ta‘ām bireli.” didiler. Kıavluhu ta‘ālā: **fecā‘ethu ihdāhumā temşī‘ alā** (8) **istihiyāin kıalet inne ebī yed‘ ūke li yecziyeke ecra mā sekıayte lenā**⁶⁴ ya‘ nī ol ikki kıznı birini Şafūrā (9) dir irdiler. Uyalıp kilip ayttı: “Sizni atam çarlaydurlar. Bizlerğa su tartıp birğan (10) müzdinğizni birürler.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām turdılar, kıız ilgeri yol yördi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Min ilgeri, ey siz arkıamdın (11) yörünğ. Mebādā sizğa közüm tüşe ikkimiz hem güneh-kār bolur-miz. Her kıaçan yolnı yoқatsam (12) arkıamdın taş atıp işāret kılıñğ.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām aldın Şafūrā kıyin (13) kildiler. Şu‘ayb ‘aleyhi’s-selāmğa selām birdiler. Kıavluhu ta‘ālā: **felemmā ca‘e<hu> ve kıaşşa ‘aleyhi’l-kıaşşa kıāle lā tehfaf necepte mine’l-kıavmi’z-zālimīn**⁶⁵ (14) ya‘ nī Şu‘ayb ‘aleyhi’s-selām Mūsī ‘aleyhi’s-selāmın hāl ve aqvāllerini (15) sordılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ötken vākı‘anı bir bir beyān kıldılar. Şu‘ayb ‘aleyhi’s-selām ayttılar: (16) “İmdi kıorқmağıl, zālimlerdin kıutuldıñğ. Anı hūkmi bu yirğa yörmes.” dip āb ta‘ām birdiler. (17) Kıaçan Mūsī ‘aleyhi’s-selām ta‘ām yip kiter boldılar. Kıızları ayttı: “Ey ata, bu yigitni müzd-ver (18) alsanğız. Küç ve kıuvvetlig iken ve hem şerm ve hayālig emīn iken.” dip irdi. Şu‘ayb (19) ‘aleyhi’s-selāmın açıqları kilip ayttılar: “Sınap körmesdin küçlüğ kıuvvetlüğ ikenin (20) ne

⁶⁴ 28/Kasas Suresi, 25: “Derken o iki (kadın) dan biri utana utana yürüyerek ona geldi. «Babam, dedi, biz(im sürümüz)ü sıvardığınmın ücretini sana ödemek için seni çağırıyor.”

⁶⁵ 28/Kasas Suresi, 25: “Bunun üzerine (Muusâ) ona gidib kendisine kıssayı anlatınca o: «Korkma, dedi, o zālimler gürühünden kurtuldun.”

bilür-sin?” didiler. Şafūrā ayttı: “Kırk kötera’lmay durğan taşnı yalguz alıp taşladı. (21) Bu yan çarlap kilürümde mini ilgeri yörguzmadı. Sizğa közüm tüşe ikkimiz hem

[294] (1) güneh-kār bolur-miz.” didi. “Özi ilgeri yördi. Küç ve kuvvetlig ikeni ve hem emīn ikeni uşbu (2) imes mü?” didi. Bu söz Şu‘ ayb ‘aleyhi’s-selāmğa ma‘ k̄ül boldı. Ayttılar: “Ey oğul, müsāfir-i (3) ğarīb bolsañg munda turğıl. Bu ikki kızımın birini bireyin sañga.” didiler. Qavluhu ta‘ ālā: (4) **qāle innī urīdū en ünkiḥake iḥdā’bneteyye hāteyni ‘alā en te’cūranī şemāniye ḥıccin, fe in etmemte** (5) ‘aşran fe min ‘indike.⁶⁶ Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Öylenürğa yarağım yok, mālım yok. Kābin⁶⁷ (6) birsem.” didiler. Şu‘ ayb ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Kızımın kabinıga sekkiz yıl koyumnu bağğıl. (7) Eger on yıl baqsanğ sañga inçi bireyin.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Eger koy (8) baqsam inşā’allāh şābirlerdin bolur-min.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām sekkiz yıl koy (9) baqtılar. Şafūrā’nı nikāhlap birdiler. Bir kün Şu‘ ayb ‘aleyhi’s-selām Şafūrā kızlarığa ayttılar: (10) “Aşā-ḥāneğa kirip bir ‘aşā alıp çıkğıl.” Şafūrā bir ‘aşā alıp çıktı. Silap körüp: “Bu (11) ‘aşānı koyup özge alıp çıkğıl.” didiler. Yana kirip alıp çıktı. Yana bu imes, başka<ısı>nı (12) alıp çıkğıl.” didiler. ‘Alā hāza’l-қыяс, kırk bir mertebe alıp çıktılar. Yana şol ‘aşādur. (13) Şu‘ ayb ‘aleyhi’s-selām ayttılar kim bu ‘aşā Ādem ‘aleyhi’s-selāmın ‘aşālarıdur, kimge tigse (14) ol kişi peygamber bolğandır, ey kızım, şāyed ki küyeviñg peygamber bolğay, didiler. Andın soñg (15) Şu‘ ayb ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Qoylarını fülān mevzi‘ ge alıp barmañg. Anda ejdernıñg (16) mekānı bardur. Ol yirğa her nimerse barsa öledür.” didiler; ammā ḥazret-i

---

⁶⁶ 28/Kasas Suresi, 27: “(O zāt Muusāya) dedi ki: «Ben iki kızımın birini -sen bana sekiz yıl ecirlik etmek üzere- sana nikāhlamayı arzu ediyorum. Eger (hizmetini) on (yıl) a tamamlarsan o da kendinden».”

⁶⁷ **kābin**: metinde كابين olarak yazılmıştır.

Mūsī ‘aleyhi’s-selām (17) qoylarını Őol mevzi‘ ge alıp tayaqlarını yanlarında qoyup oqlap irdiler. Qoylarıge (18) Őol ejder qaŐd qıldı. Bayaqlı tayaql bir ejder bolup ol ejderni yuttı, yana tayaql bolup (19) ornıda turdı. Mūsī ‘aleyhi’s-selām bu esrārını kōrüp Őād ve hurrem boldılar. AqlŐam kilip (20) yattılar. İrtesi birlen Őu‘ayb ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Ey oqlum, bu yıl qoylar qızılusun. (21) Qaysı qoy aql qızılusa siz alıng.” didiler. Ol yıl barqa qoylar aql qızıladı.

[295] (1) Sonngı yıl ayttılar: “Qaysı qoy ala qızılusa siz alıng.” didiler. Barçası ala toğdı. (2) Anı hem aldılar. Tiz fırsatda qoy qızıları kōp boldı. **El-kıŐŐa**, Mūsī ‘aleyhi’s-selām (3) on yıl qoy baqtılar. Analarını sağındılar. Őu‘ayb ‘aleyhi’s-selāmın ruqlŐat tilep (4) māl u menāl, bala qaqlaları bile kōqūrüp MıŐr tarafiga revān boldılar. Niqe kün yol yōrüp (5) irdiler. Bir kiqe yamğur yağdı ve hem Őafūrā’rı hāmile derdi tuttı. O<l> yan qoylarğa bōri tigdi. (6) Qaqmaqları ot almadı, heme nerse hōl bolupdur. Āhir kōp taŐng boldılar. Bu dūnyā andağ (7) qaranguqluk boldı. Mūsī ‘aleyhi’s-selām qorqtlılar. Kōzleriğa yaqlın yirde ot kōrūndı. (8) Őafūrā’ğa ayttılar: “Barıp ol otdın kiltūreyin, sin bu yirde turğıl.” Qavluhu ta‘ālā: **qale <Mūsā> li ehlihi** (9) **ūnkūŐū**⁶⁸ **innī ānestū nāran le‘ allī**⁶⁹ **<se>ātikūm minhā bi-haberin.**⁷⁰ Niqe qadem yol yōrüp ol yirğa yittiler. Arası (10) ũç yūz fersaql irdi. Fermān birle ferıŐteler yirni tınābınıng tarttlılar, bir sā‘atde (11) yittiler. Ol kōrūngen ot dıraqltı uqıda Tūr tağını ũstide irdi. Tağqa (12) qadem qoydılar. Kōrdiler kim bir top tal, ba‘zılar aytıpdur: “Eymen dıraqltı irdi.” dipdūrler. (13) Bir zerre quruql nimerse tapıp ‘aŐalarını uqığa baqlap otğa tuttlılar. Ot yoqarı (14) ũrledi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām hayrān boldılar. Ol vaqltde dıraqltdın āvāz kildi

---

⁶⁸ **ūnkūŐū**: metinde yazılıdır; ancak ayetin aslında yoktur.

⁶⁹ **le‘ allī**: metinde yazılıdır; ancak ayetin aslında yoktur.

⁷⁰ 27/Neml Suresi, 7: “Hani Musa, ailesine: «Ben gercek bir ateş, gōrdüm. Size ondan ya bir haber getireyim».”

kim (15) kavluhu ta'âlâ: **innî ena'llâhu rabbü'l-âlemîn**⁷¹ ya' nî: "Mindür-min. Allâh, Hudâlik maŋga yaraşur. Mindin (16) özgeğa tigmes. Barça maŋlûknı yaratken mindür-min. Mendin özge kimerse kılur-min dise helâk (17) kılur-min." Kavluhu ta'âlâ: **innî ene rabbüke feĥla' na'leyke inneke bi'l-vâdi'l-muĥaddesi Tuvâ**⁷² ya' nî: "Ey Mūsî, (18) ayağınğdaki na'leyenni çıkarğıl. Bu pāk <u> muĥaddes yirdür." didi. Mūsî 'aleyhi's-selâmı (19) ayağlarında işekni tirisidin kılınğan çaruqları bar irdi. Taşla dimekni (20) bā' işi ol irdi dipdürler. Yana bir rivâyetde na'leyndin murâd ĥatun bala çaĥanı (21) könglünğdin çıkarğıl digeni irdi dipdürler. Yana nidâ kildi ki kavluhu ta'âlâ: **ve mâ tilke bi-yemînike**

[296] (1) **yâ Mūsâ**⁷³ ya' nî: "Ey Mūsî koluñğdaki nimedür?" Mūsî 'aleyhi's-selâm ayttılar: "Aşâmdur. Tayanur-min. (2) Koylarımğa yafraq kaçıp birür-min. Andın bölek hem kireklığı bardur." didiler. Ĥazret-i (3) Ĥaĥ sübhânehu ve ta'âlânı ġarzı ol irdi kim Mūsî'ni könglideki ĥayret ve vahşeti ber-ĥaraf bolsun, (4) bir munça üns peydâ kılsun, ħorĥmasun dip söz sordı dipdürler.

Üçünçi (5) faşl, Mūsî 'aleyhi's-selâmı 'aşâlarını ĥâşiyetlerini (6) beyânıdur.

Ol 'aşânıñ atı Lu'be'dur. Her kaçan mîve yimaĥ yâdlarığa kilse yirge sançar (7) irdiler. Şâĥlar peydâ bolur irdi. Her şâĥıda bir bölek mîve peydâ bolur irdi. (8) Alıp yip ilğa birür irdiler. Yana yirdin alsalar 'aşâ bolur irdi ve yana ĥ'arsa miner (9) irdiler. Atdın yildam yörür irdi ve yana yirde ħoysalar uluğ ħara yılan bolur irdi. Köz- (10) -leridin çerâğ dik şu' le yanıp ağızdın ot çıkıp na' re urup turur irdi. (11) Birer ħarış yalı heme bolur. Ĥ'âhlasalar her ħandağ uluğ dirahtnı yumurup alur

---

⁷¹28/Kasas Suresi, 30: "Yâ Musa, aalemlerin Rabbi olan Allah benim ben."

⁷²20/Taha Suresi, 12: "Şübhesiz ben im ben senin Rabbin. Haydi pabuşlarını çıkar. Çünkü sen mukaddes vâdîde, «Tuva» dasın."

⁷³20/Taha Suresi, 17: "Musa, o sağ elindeki ne?"

irdi. Çukurlığı (12) yüz kulaç yirdin su çıkarur irdi. Kañça köp âdem bolsa sîr-âb kıılır irdi. Deryâğa (13) salsalar köprük bolur irdi. Hevâğa uzatsalar bulutge yiter irdi. Bu andağ ‘aşâdur kim (14) ‘Âc ibni ‘Unûk’ını başıge urgende ölgendür. Bu ‘aşâni her işke lâzımı bardur digenleride (15) nidâ kildi kim qavluhu ta‘âlâ: **elkıhâ yâ Mûsâ, fe-elkıhâ fe-izâ hiye hayyetün tes‘â**⁷⁴ ya‘nî: “Ey Mûsî, ‘aşâniği (16) taşlagıl.” dip yirge taşladılar. Bir uluğ yılan boldı tört ayağlıg. Mûsî ‘aleyhi’s-selâm qorqıtılar. (17) Hıtab kildi ki qavluhu ta‘âlâ: **huzhâ ve lâ tehaf senu‘îdühâ sîratehâ’l-‘ulâ**⁷⁵ ya‘nî: “Ey Mûsî, qorqmağıl. (18) Burunğı dik tayağ kıılır-min.” dip. Su‘âl: İbrâhîm ‘aleyhi’s-selâm Nemrûd’ını otıdın qorqmadılar, Mûsî ‘aleyhi’s-selâm ‘aşâni yılan bolğanıdın qorqıtılar. Sebeb ne irdi? Cevâb: (20) Ol ot mağlûkını işi irdi. İbrâhîm ‘aleyhi’s-selâm hâlıkğa işendiler. Köngülleriğa (21) qorqunç tüşmedi. Bu iş hâlıkını kudreti birle irdi. Anıñ için Mûsî ‘aleyhi’s-selâm qorqıtılar.

[297] (1) Ol nûr qollarığa qondı. Bu hıtab kildi. Qavluhu ta‘âlâ: **vezmüm yedeke ilâ cenâhıke tahruc beyzâ’e min gayri sū’in**⁷⁶ (2) “Ey Mûsî, qoluñni koynuñğa soqup çıkargıl.” dip qollarını qoyunlarığa (3) soqup çıkarıp irdiler. Qolları âfitâbdın hem rüşenlığı ziyâde tâbiş birür irdi. (4) Anı yed-i beyzâ dir irdiler. Mûsî ‘aleyhi’s-selâmı bu ikki mu‘cizeni körüp yürekleri tohtadı, (5) ayttılar: “Ey Bar-ı Hudâyâ, bu ikki mu‘cizeni birip-sin. Ne işke birdiñ?” didiler. Hıtab boldı kim (6) ey Mûsî, Mısr’ğa barıp Fir‘avn’ğa aytkil, sin Tiñgri imes-sin, mağlûkdur-sin, Hudây ta‘âlâğa (7) bendelik kılgıl, ötken ‘ömrüñge peşimân bolup tevbe kılgıl digil, dip. Mûsî ‘aleyhi’s-selâm

---

⁷⁴ 20/Taha Suresi, 19-20: “Buyurdu: «Musa, onu (elinden) bırak». Onu hemen yere attı. Bir de ne görsün, hızla sürünen bir yılan değil mi!”

⁷⁵ 20/Taha Suresi, 21: “Buyurdu: «Tut onu, korkma. Biz onu yine evvelki şekline çevireceğiz»”

⁷⁶ 20/Taha Suresi, 22: “Bir de elini koynuna sok da, diğeri bir mu‘cize olmak üzere, o, ayıbsız ve bembeyaz bir halde çıkıversin.”

(8) ayttılar: “Ey Bār-ı Hudāyā, min yalguzdur-min yana min kişi öldürüp irdim. Özüñg bilür-sin.
(9) Fir‘avn mini öldür<ür> mükin?” didiler. Hudāy ta‘ālādın nidā kildi: “Ey Mūsī, sañga ikki
huccet (10) birdim. Biri ‘aşā, biri yed-i beyzā. Bular sende turup hīç kim ta‘addī ve taħakküm
kolını (11) uzata’lmas.” didi. Şol vaqtde Mūsī ‘aleyhi’s-selām tört nimerse tilediler. Biri ayttılar,
(12) qavluhu ta‘ālā: **ķāle rabbi’ş-rahīlī şadri, ve yessirli emri**⁷⁷ ya‘nī: “Ey perverdigārim köksümni
(13) açgıl ve rūşen kılgıl. İşimni āsān kılgıl.” didiler. Yana biri ayttılar, qavluhu ta‘ālā: **vaħlül**
‘**uķdeten min lisānī, yefķahū kavli**⁷⁸ (14) ya‘nī: “Ey Bār-ı Hudāyā, tilimdin tügünini açgıl. Sözümge
yahşı tüşünsünler.” (15) didiler. Yana biri ayttılar, qavluhu ta‘ālā: **vec‘ al li vezīran min ehli, Hārūne**
aħī, uşdüd bihi ezri⁷⁹ (16) ya‘nī: “Ey Bār-ı Hudāyā, öz ehlimdin birāderim Hārūn’ni mañga vezīr
kılgıl.” didiler. Yana biri (17) ayttılar, qavluhu ta‘ālā: **ve eşriķhu fi emri, key nüsebbiħake keşīran,**
ve nezkürake keşīran⁸⁰ ya‘nī: “Ey Bār-ı Hudāyā, (18) peygamberlik işimğa ol Hārūn’ni şerīk kılgıl.
İkevimiz tesbīħni sañga köp aytalük, (19) sini köp zıkr kılalük.” didiler. Hudāy ta‘ālā tört tileklerini
hemesini birdi. Fermān (20) boldı: “Ey Mūsī, ağanğ Hārūn birle barıp Fir‘avn’ni rāst yolğa indeğil;
līkin Fir‘avn’ge (21) yumşaq sözleñgler.” dip. Su‘āl: Yumşaq sözleñg didi. Hikmet ne irdi? Cevāb:
[298] (1) Sizler qatıg sözleseñgler ol hem sizlerğa qatıg sözler. Ceng ve huşümet peydā bolur. (2)
Yumşaklık birle sözleseñgler ol, öz özi birle fikr kılgay yā ki qorqğay. Çünānçi (3) qavluhu ta‘ālā:

⁷⁷ 20/Taha Suresi, 25/26: “(Musa) dedi: «Rabbim, benim göğsüme genişlik ver». İşimi kolayla.”

⁷⁸ 20/Taha Suresi, 27/28: “Dilimden de (şu) düğümü çöz ki sözümü iyi anlasınlar.”

⁷⁹ 20/Taha Suresi, 29/30/31: “Bana kendi ailemden bir de vezīr ver. Biraderim Hārūnu. Onunla sırtımı kuvvetlendir.”

⁸⁰ 20/Taha Suresi, 32/33/34: “Onu işimde ortak kıl. Tāki Seni çok tesbīħ edelim. Seni çok analım.”

le‘allehu yetezekkeru⁸¹ ev yahşā.⁸² Yana bir cevāb oldur kim Fir‘avn’ni haqqı sinde bar, sini oğlum (4) dip yahşı asradı, anı haqqını unutmağıl, didi. **Kā’ide:** Ey mü’minler, Hudāy ta‘ālā düşmeniğa peygamberni (5) yibergende çatıg sözleşmeğıl, didi. Biz ‘aşılerğa Melekü’l-mevt’ni cān alğanı (6) yibergende çatıg almağıl, yumşaklık kılğıl dise ‘acīb ü ğarīb bolmağay inşā ‘allāhu ta‘ālā. (7) Yana hazret-i Haq sübhānehu ve ta‘ālā ayttı kim ey Mūsī, Fir‘avn sizlerğa çatıg sözleşse sizler (8) “*lā ilāhe illa ‘illāh*” diñler. Eger bātıl da‘vāsıdın yanıp rāst yolni qabul kılsa birlik ve barlığımge (9) ikrār kılsa sizlerni peygamberlikleriñizge qayıll bolsa, min aña üç nimerse kerāmet kılay. (10) Bu ‘ālemde hiç kimsege müyesser bolmağan bolğay. Evvelī yanğı başdın yigitlik birey, ikkinçi (11) mağribdin maşrıqğa pādīşāh kılay, üçünçi körgen ‘ömriçe ‘ömr birey, didi. Vaqtı ki Mūsī (12) ‘aleyhi’s-selām bu kelāmni işitip Tūr tağıdın tüşüp Şafūrā’nı qaşığa kildiler. Kördiler kim (13) yamğur tımpdur, Şafūrā hem āsānlik birle toğupdur, bōriler qoylarını baqıp turupdur, (14) heme işleri ser-encām bolupdur. Hudāy ta‘ālāğa şükr kıldılar. Tañ attı. Köçüp Mısr tarafiga (15) revān boldılar. Şol kiçe Hārūn tüş kördi, birev ayttı: “Mūsī ögenğ kiledür, aldığa çıqğıl.” dip. (16) Derhāl oyğandılar. Şehrdin çıqıp turup irdiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ignileride çekmen, (17) ayaklarıda çaruk kilip Hārūn ‘aleyhi’s-selāmğa yoluqtılar. Hārūn ‘aleyhi’s-selām tanımadılar. (18) Mūsī ‘aleyhi’s-selām tanıdılar. Hārūn ‘aleyhi’s-selām: Kim bolur-sin?” dip sordılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām: (19) “Kul-min.” didiler. Hārūn ayttılar: “Kimni qulı-sin?” Mūsī ‘aleyhi’s-selām: “Allāhu ta‘ālāni qulı-min.” didiler. “Allāh (20) kimdür?” didi. Ayttılar: “Sini ve mini ve heme ‘ālemni

⁸¹ **yetezekkeru:** metinde yetezekkera olarak harekelendirilmiştir.

⁸² 20/Taha Suresi, 44: “Olur ki nasıyhat dinler, yahud (Allahdan) korkar.”

yaratkandır.” didiler. Hārūn ayttılar: “Tîngri’ngni şıfatı nidür?” (21) Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: **“Huvā’İllāhu’l-lezī lā ilāhe illāhu ‘ālimü’l-ğaybi ve’ş-şehādeti huve’r-raḥmānū’r-raḥīm”**⁸³

[299] (1) didiler. Hārūn ayttı: “Kıyın kilür-sin?” Mūsī ayttı: “Medyen’din.” Hārūn ayttılar: “Medyen ilide Mūsī (2) atlıg kimersenı kördüñg mü?” Mūsī ayttı: “Niçük kişidür?” Hārūn ayttı: “Uzun boylüg, çirâylik (3) yüzlüg, tili meltük. Benī İsrā’îl’din ğarîblikde tüşüp Şu‘ayb peygamberni koyçısıdır.” (4) didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Karındaşınğnı körseñg tanur mu-sin?” Hārūn: “tanığay-min.” (5) didi. Mūsī ayttılar: “Kanı tanığanınğ? Min Mūsī’dür-min.” didiler. Hārūn ‘aleyhi’s-selām turdılar, (6) yığlap körüştiler. “Ĥatunüñg birle koylarınğ kanı?” dip sordılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām (7) ayttılar: “Beyābānda koyup Ĥudāy ta‘ālāğa tapşurdum.” Mūsī ‘aleyhi’s-selām Mışr’ğa kadem koyğanlarıda (8) ‘aşalarınğ bölek hıç nımerseleri yok irdi. Namāz-ı ĥuftan vaqtı irdi. Mışr’ğa kirip (9) analarını işikini kaçtılar. İgeçileri Baştāyi‘ çıkıp: “Kimdür?” dip sordı. Ayttılar: (10) “Min mihmān.” İgeçileri kirip analarığa ayttı. Anaları: “İşikni açğıl.” didi. Açtı. Mūsī (11) ‘aleyhi’s-selām karanguluğda olturdılar. Ol eşnāda Hārūn yok irdi. Hārūn kilgendin soñg (12) çerāğ yaqtılar. Şunda tanuştılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām hemeleri birle körüştiler. On yıl (13) içide bolğan vākı‘alarını bir bir beyān kıldılar. Andın soñg Hārūn’ğa ayttılar: “Min Tūr tağıda (14) Ĥudāy ta‘ālā birle sözleştim. Sini mañga şerik kıldı. İkevimizni Fir‘avn’ge ilçi yiberdi. İrte (15) Fir‘avn’ni kaçığığa barıp Ĥudāy ta‘ālānı emr ve fermānını yitkürelük.” didiler. Hārūn ‘aleyhi’s-selām (16) ayttılar: “Fir‘avn’ni leşkeri köp. Biz ikki za‘îf niçük kıılır-miz?” dip. İkevlen münācāt kıldılar: (17) “İlāhî niçük anıñg birle berāberlik kıılır-miz?” dip. Ĥiṭāb kildi kim Ey Mūsī ve Hārūn, hergiz (18) korkmañglar, sizlerni sağlağucu mindür-min. Hārūn ayttılar: “Bizdin mu‘cize

---

⁸³ 59/Haşr Suresi, 22: “O, öyle Allahdır ki kendisinden başka hiçbir Tanrı yoktur. (O) gizliyi de bilendir, aşıkârı da. O, çok esirgeyen, çok bağışlayandır.”

taleb kılsa (19) nime dir-miz?” Mūsī ‘aleyhi’s-selām bu ‘aşā birle qolum ikevi ikki mu‘cize dip Hārūn ‘aleyhi’s-selāmğa (20) körsettiler. Hārūn ‘aleyhi’s-selāmny yürekleri kuvvet taptı. **Törtinçi faşl (21) Mūsī ve Hārūn ‘aleyhüme’s-selām Fir‘avn qaşığa bargenlerini beyāni turur.** Mūsī ‘aleyhi’s-selāmny

[300] (1) ignileride çekmen, ayaqlarıda çaruq, başlarıda külāh, Fir‘avn’ny dervāzesiğa kirip (2) bardılar. Fir‘avn’ny yasavulları köp iridi. Kirgeli qoymadılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām heybet (3) birle āvāz kılip irdiler. Hemesi qorqup bī-hūş boldı. Mūsī ve Hārūn ‘aleyhüme’s-selām (4) içkeri kirdiler. Dervāzedin içkeride bir meydān bar iridi. Ol meydānda şīr ve peleng ve (5) qaflan bar iridi. Birev başlap ötmese hīç kim öta’lmas iridi. Bu derendeler Mūsī (6) ve Hārūn ‘aleyhüme’s-selāmny kördi. Kilip yüzlerini ayaqlarığa sürtüp başlarını yirğa (7) qoyup yattılar. Bular andın ötüp Fir‘avn’ny hāş işikige kilip feryād kıldılar kim (8) **innā resūlu rabbi’l-‘ālemīn.**⁸⁴ Fir‘avn bu sözni işitip: “Kimdür, didi. Baqıp: “Mūsī bile (9) Hārūn.” didiler. “Kirsün.” didi. Kirdiler. Fir‘avn Mūsī ‘aleyhi’s-selām birle körüşti. Hārūn (10) ‘aleyhi’s-selāmny sordı: “Bu kimdür?” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Bu mini aqam Hārūn’dur. (11) İkevimizni Hūdāy ta‘ālā ilçilikke yiberdi. Hūdāy ta‘ālāny peygamberimiz. Saŋğa kildük.” didiler. (12) Fir‘avn ayttı: “Ne işke kildinğler?” Ayttılar: “Hūdāy ta‘ālāny yarlığı şol ki Benī İsrā’īl’ni bizlerğa (13) birür-sin, özünğ bizlerni yolımızğa yörür-sin.” didiler. Fir‘avn ayttı: “Ey Mūsī, men sini (14) baqıp kette kıldım. Ferzendim didim. Maŋğa kıpur işinğ şol boldı mu? Kıpur işinğni kıldınğ (15) ya’nī kişi öldü<rü>p qaçıp kittinğ.” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Kişi öldürgenim (16) qaşden imes iridi. Sehven boldı. Sindin qorqup qaçtım. Hūdāy ta‘ālā mini peygamberlik (17) mertebesiğa yitkürüp peygamber kılip

⁸⁴ 26/Şuara Suresi, 16: “Ālemlerin Rabbinin gönderdiği gerçek (iki) peygamberiz.”. Metinde ayet “innī resūlün min rabbi’l-‘ālemīn” şeklinde yazılmıştır.

Fir‘avn’ını İmānga da‘vet kılğıl dip yiberdi. ‘*lā ilāhe- (18) -illa’llāh Mūsī kelīmu’llāh*’ digil.” didiler. Fir‘avn der-ğazab bolup tutqalı buyurdi. (19) Kāfirler yek-pāre hamle kıldılar. Ol eşnāda Mūsī ‘aleyhi’s-selām ‘aşalarını yirge taşladılar. (20) Bir ejder boldı. Her tarafğa hamle kılip ottuz kırk serdārlarını bir dem tartıp yuttı. Özge (21) kāfirler kaçıp her yirde birkinip yattı. Andın soñg Fir‘avn’ge hamle kıldı. Bu bed-baht özini

[301] (1) tahtdın taşlap Mūsī ve Hārūn ‘aleyhüme’s-selāmı ayağlarığa yıkılip emān tiledi. ‘Aşanı (2) kollarığa aldılar. ‘Aşā boldı. Hārām-zāde-i bed-baht korqup zehresi deride bolup bir niçe kāfirlerini (3) arasığa kaçıp kirdi. Endek fırsatdın kiyin hüşığa kilip ayttı kim ey Mūsī hāligāça kayda (4) irdiñg, nime işke kildiñg, didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām: “Tūr tağdın Hudāy ta‘ālānı yarlıgını (5) sañga yitkürgeli kildim. Özünğni min Tiñgri-min dir-sin. Hudāy ta‘ālānı bir kemine kılıdur-sin. Ol (6) bātıl söziñdin yangıl. Kılğan işleriñğa peşimān bolğıl. Aytğıl uşbu kelimeni ‘*lā ilāhe illa’llāh (7) Mūsī kelīmu’llāh*’ digil.” didiler. Fir‘avn ayttı: “Özünğni kelīmu’llāhı digeniñg nime?” dip sordı. (8) Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Hudāy ta‘ālā birle bī-vāsıta şundağ sözleştim. Hāzret-i Rabbü’l-‘ālemīn- (9) -din söz işitip aytadur-min.” didiler. Fir‘avn: “Mañga nime alıp kildiñg?” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām (10) ayttılar: “Sañga Hudāy ta‘ālānı yarlıgını alıp kildim. Yibergen peygamberiğa kāyil bolğıl. Heme kılğan (11) işleriñdin yangıl ve tevbe kılğıl. Hudāy ta‘ālā heme günāhıñni ötüp yarlıkağay.” didiler. (12) Fir‘avn: “Eger min bu kelimeni aytsam yana nime birür?” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Sañga yañgı başdın (13) yigitlik birür. Yana mağribdin maşrıqğaça pādişāh kılur. Yana ‘ömrünğçe dört yüz yıl birür.” didiler. (14) Fir‘avn’ge bu söz yaşşı yaqtı, hoş işitildi. Ayttı: “Ey Mūsī ve Hārūn vezīrlerim ve biglerim birle (15) maşlaħat kılay. Olar nime dişeler min andağ kılay. Hālā sizler barıñglar.” didi. Yanıp (16) kildiler. Fir‘avn, Hāmān başlıg vezīrini yıgdurup ayttı: “Mūsī peygamber bolupdur. Bizni Hudāy ta‘ālā (17) tarafığa indeydür. Yaşşı va‘deler kıladur. Hıç nimerse mañga uzağ ‘ömr birle yigitlik

ve pâdişâhlikça (18) yaḥşî körünmeydür.” didi. Hâmân ayttı: “Bu niçük bî-nâmûslikdür kim min Hudâ-min dip lâfda (19) urar-sin. İmdi bendelikni ḥâhlar-sin. Eger yigit bolmaqğa ârzûng bolsa min sini yigit (20) kılay.” dip saḳalını boyap koydı. İrtesi ilğa yaŋgı başdın yigit köründi. Özi hem (21) hoş-ḥâl bolup: “Yigit boldum, oḥşar.” didi. İrtesi Mûsî ‘aleyhi’s-selâm kilip ayttılar:

[302] (1) “Ey Fir‘avn, min saŋga nâşîḥ-ı emîndür-min. Ötken ‘ömrüŋgğa peşimân bolgıl. Mini peygamberlikimge ikrâr (2) kılgıl.” didiler. Fir‘avn ayttı: “Peygamberlikiŋgğa güvâhıŋg bar mu?” Mûsî ‘aleyhi’s-selâm yed-i beyzânı (3) körsettiler. Yana: “Hem bar mu?” dip irdi. ‘Aşânı yirge taşladılar. Burunğıdın heybetlikraḳ (4) ejder boldı. Heybetidin zemîn ü zamân ve mekîn ü mekânlar lerzeğa kildi. Fir‘avn ayttı: “Yana ḳoluŋgğa (5) algıl.” didi. Ḳollarığa aldılar. ‘Aşâ boldı. Fir‘avn ayttı: “Taŋgla kilgıl. Cevâb birey.” didi. (6) Cemî‘ Benî İsrâ’îl hem Fir‘avn Müselmân boladur dip hoş-vaḳt boldılar. Andın soŋg Fir‘avn (7) Hâmân’ını çarlap ayttı: “Ey Hâmân, Mûsî’ni söziğa mini köŋglüm bar. Sözi ma‘ḳül.” didi. Hâmân-ı (8) la‘în ayttı: “Ey Fir‘avn, niçe yıldın biri Tiŋrilik da‘vâsını kılip imdi ḳullik iḥtiyâr (9) kıılır mu-sin?” Mûsî’din nime sebebdin ḳorḳar-sin? Mûsî bir kişi imes mü? Anı öldürüp bolmas mu? (10) Eger andın ḳorḳsaŋg bizğa buyurgıl. Biz anı öldürelük.” didi. Fir‘avn ayttı: “Anda ikki işi bar. (11) Yaman ḳorḳadur-min. Biri ‘aşâsıdın ḳorḳar-min. Biri ḳolını ḳoynığa soḳup alsa aydın (12) kündin rûşenraḳ boladur. ‘Älem-i ḥalkḳ baḳa’lmaslar, közleri ḥîre bolur. Andın ḳorḳar-min.” (13) didi. Hâmân ayttı: “Ey Fir‘avn, Mûsî bizdın ḳaçıp barıp cādülüḳnı örgenipdür. Bizlerde hem (14) cādü-gerler bardur. Buyurseḳ kıılmas mu?” didi. İrtesi Mûsî ve Hârûn yana kildiler: “Müselmân (15) bol. Benî İsrâ’îl’ni bizlerğa birgıl.” didiler. Cevâb aytkeli Hâmân ornıdın turup irdi. Mûsî (16) ‘aleyhi’s-selâm ayttılar: “Ey Hâmân, mini Hudây ta‘âlâ Fir‘avn’ge yiberdi. Saŋga yibergen yoḳ.” didi. (17) “Fir‘avn özi cevâb birsün.” didiler. Fir‘avn ayttı: “Kimni ḳaşıdın kildiŋg?” Mûsî ‘aleyhi’s-selâm: (18) “Sini ve mini ve barça maḥlûḳatnı yaratken bir ü bar Allâhu ta‘âlâdın kildim.” didiler. Fir‘avn: “Tiŋri (19) mindür-min.”

didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām: “Yalğan aytur-sin. Hūdāy ta‘ālānı bir kemīne kılıdur-sin.” didiler. (20) Fir‘avn: “Sini Tiŋgri’ŋ kimdür?” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām: “Mini Tiŋgri’m barça ħalāyıkını yaratken. H‘āhlasa (21) yoğ kılur, h‘āhlasa barça ħalāyıkını tilekini birür.” didiler. Fir‘avn yana kabūl kılmadı: “Ey Mūsī ve Hārūn,

[303] (1) sihr işini yağşı örgeyip-sizler. Bizni hem cādū-gerlerimiz bar. Cem‘ kılalı.” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām: (2) “Hem şundağ kılğıl. Fülān küni tapışalük.” dip yandılar. Fir‘avn heme cādū-gerlerni yığdurdı. (3) Tört yüz cādū-ger bar irdi. Her kaçısını yana dört yüzün şākirdi bar irdi. Cem‘ i yitmiş (4) miŋ cādū-ger boldı. Bularnı ikki serdārı bar irdi. Birini atı Hıtağ ve birini atı Muşallı irdi. (5) Fir‘avn bu ikkisiğa munda bir cādū-ger kilipdür dip bolğan vāqı‘ alarnı bir bir beyān (6) kıldı: “Eger aŋğa gālīb kilsenğler min sizlerni özümge muğarreb kılur-min. Kuçak kuçak (7) ser ü palar, ser ser altunlar, tabak tabak cevāhirler birey.” dip ħazīnelerini açdurup koydı. (8) Bu cādū-gerler altı ay cādū-gerlikğa muğayyed boldılar. Va‘deleri hem altı ay irdi. **El-kıssa**, (9) bu cādū-gerler arğamçığa sım-āb sıvap tılısmāt kıldılar. Fir‘avn leşkerini cem‘ kıldı. Fir‘avn’nı (10) bir revākı bar irdi. Bülendliki kırk kulaç irdi. Anı astıda dört yüz miŋ kişi (11) sığa durğan şahmı bar irdi. Anda tağt kurup heme leşkeri bile kilip olturdı (12) ve yana cādū-gerler hem altı aynı içide kılğan cādūlarını kırk ħaçırğa yüklep alıp kildiler, (13) ayttılar: “Eger bizler Mūsī’ni yiŋsek nime birür-sin?” Fir‘avn: “Özümge yavuğ kılur-min.” didi. (14) Şol vağtde Mūsī ve Hārūn ‘aleyhüme’s-selām ortağa kirip kildiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selāmı (15) bu cādū-gerler kördi. Alarnı bir uluğı kör irdi. Sordı: “Mūsī ne şüretde kildi?” Şākirdleri ayttılar: (16) “Başıda külāh, ignide kilim, ayağıda çaruğ, kolıda ‘aşā.” didiler. Andın soŋ cādū-gerler ayttı: (17) “Ey Mūsī, ol tayağıŋıznı siz salıŋ.” Mūsī ‘aleyhi’s-selām: “Evvel sizler işleriŋni kılıŋlar. Andın soŋ (18) bizler kılur-miz.” didiler. Şol zamān Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām hevādın āvāz kıldılar kim ey sāhirler, sizler (19) Hūdāy ta‘ālānı peyğamberini ‘izzet kılıp destūr tilediŋizler, Hūdāy ta‘ālā öz ‘izzeti ve celāleti birle

sizlerġa ařġāhda (20) ĩmān ‘atā kıılır, didiler. Bu āvāznı Mūsī ve Hārūn ‘aleyhūme’s-selām iřittiler. Őzgeler iřitmediler. (21) Cādū-gerler kıılġan cādūların meydānġa saldılar. Āfitābnı ġarāreti sīm-ābġa tıġdı. Arġamılar

[304] (1) tolġana bařladı. Meydān yūzini ejder birle yılan ve ıyan tuttu. Heme ġalkđın ġırġv felekke (2) ıktı. Mūsī ve Hārūn ‘aleyhūme’s-selām ġorġtılar. Ĥıġāb kildi ki ey Mūsī, ġorġmaġıl, olardı (3) sini ġoluġdaki būlenddir. Yana fermān boldı: “Ĥoluġdakini yirġa tařlaġıl. Alarnı cādūlarını yutsun.” (4) dip. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ‘ařālarını yirġe tařladılar. Bir ejder-i ‘ařīm boldı. Yir ve kōk bu ejderni (5) heybetidin titrer irdi. Elvān tūrlūġ ġāller peydā kıılıp kıırġ ġacıır cādūlarını bir dem birle yuttu. (6) Mūsī ‘aleyhi’s-selām ġollarıġa aldılar. Buruġı dik tayaġ boldı. Cādū-gerlerni uluġı sordı: “Ĥandaġ (7) boldı?” dip. řākirdleri bolġan vāġı‘anı beyān kııldı. Uluġı sordı: “Yutġandın soġġ yoġanraġ (8) yā uzunraġ boldı mu?” dip. řākirdleri: “Yok.” didi. “Andaġ bolsa Mūsī’ni dīni bir ġaġ iken. Min aġġa (9) dest-i bī‘at birdim.” dip Mūselmān boldı. Yitmiř miġġ cādū-gerler hemesi ayaġlarıġa yıkılıp Mūselmān (10) boldılar. Ĥavluhu ta‘ālā: **ve ulġıye’s-seġaratū sācidīn**⁸⁵, **ġālū āmennā bi-rabbi’l-ālemīn**.⁸⁶ Fir‘avn ayttı: “Rabbū’l-‘ālemīn- (11) -dūr-min.” Olar ayttılar: “Sin imes-sin. Mūsī ve Hārūn’ı Ĥudāyıdır.” Ĥavluhu ta‘ālā: **rabbi Mūsā ve Hārūn**.⁸⁷ Fir‘avn (12) ayttı: “Mindin ne mařlaġat ĩmān kıltürdiġizler? İmdi ma‘lūm boldı ki cādū-gerlikde Mūsī sizlerni (13) ũstādlarıġız iken.” didi. Ĥavluhu ta‘ālā: **āmentūm lehu ġable en āzene lekūm innehu le-**

---

⁸⁵ 7/Araf Suresi, 120: “Sihirbazlar hep birden secdeye kapandılar.”

⁸⁶ 7/Araf Suresi, 121: “«Ālemlerin Rabbine, Musa ve Hârunun Rabbine ĩman etdik» dediler.”

⁸⁷ 7/Araf Suresi, 122: “«Ālemlerin Rabbine, Musa ve Hârunun Rabbine ĩman etdik» dediler.”

kebirükümü'l-lezî 'allemekümü's-sihr.⁸⁸ Fir'avn (14) ayttı: “Mūsî’ni Hudâyı sizlerğa nime birür?” didi. Olar ayttılar: “Bizlerni hañalarımız kiçürür, mağfiredet kılar. (15) Sin zulm ve sitem birle güm-râh kılıp yörer irdiñg. Mūsî’ni Hudâyı uluğdur.” didiler. Fir'avn ayttı: “Min sizlerni (16) kol ayağlarıñgızni kistürüp dârğa asturur-min.” didi. Olar: “Her ne kılsañg kılar.” didiler. (17) Fir'avn bularnı kol ayağlarını kistürüp dârğa asturdu. Hergiz yalbarmadılar ve yana dâr- (18) -dın âvâz kildi kim kavluhu ta'âlâ: **innâ ilâ rabbînâ râğıbûn**⁸⁹ ya'nî: “Bizler perverdigârimiz tarafiga rağbet (19) kıldük. İlgeri kâfir irdük. Tüş vaqtında Müselmân bolup namâz-ı dîger vaqtında şehîd (20) boldük.” didiler. Andın soñg Fir'avn aydı: “Mūsî birle Hârûn’ni öldür<ür>-min.” dip (21) kaşd kıldı. Āsiye hatun ayttı: “Ey Fir'avn, munça müşedded câhil iken-sin. Hudây ta'âlâdın

[305] (1) korkmay-sin. Munça mu'cize körüp Müselmân bolmadıñg. Müselmân bolğanlarnı öldürdüñg. Yana Mūsî ve Hârûn (2) ‘aleyhüme’s-selâmnı öldürür-min dir-sin.” didi. Āsiye’ni Müselmân bolğanığa kırk yıl bolup irdi. Hudây ta'âlâğa (3) ‘ibâdet kılar irdi; ammâ Fir'avn’ni haberi yok irdi. Āsiye ol sözidin Fir'avn bildi ki Āsiye Müselmân bolup- (4) -dur. Fir'avn ayttı ki sin Mūsî bile bir bolup-sin, anı Hudâyıge buluşur-sin, aña İmân kiltürüp-sin, didi. (5) Āsiye ayttı: “İmân kiltürğanımğa kırk yıl boldı. Tiñgri bir ü bar Allâh’dur.” didi. Āsiye’ni Müselmân bolğanı (6) âşikârâ boldı. Fir'avn ayttı: “Ey Āsiye, min sini hemedin hūbrağ bilür irdim. Mini taşlap Mūsî’ni dîniğa kirip-sin. (7) Çala hem bolsa mañga yangıl. Sañga altundın öy kılıp birey.” dip va' deler kıldı. Āsiye ayttı: “Sini altun öyüñgdin (8) hūbrağ Hudây ta'âlâ behiştde öy birür.” didi.

---

⁸⁸ 20/Taha Suresi, 71: (Fir'avn) dedi: «Ben size izin vermeden ona îman mı etdiniz? Şübhesiz ki o, size sihri öğreten büyüğünüzdür.»»

⁸⁹ 68/Kalem Suresi, 32: “Biz (bütün dilek ve isteklerimizi artık) gerçekten Rabbimize çevirenleriz.”

Yangalı unamadı. “Sin bâtil ve güm-râh-sin.” didi. Fir‘avn gâzablandı. (9) Kırk kiçe kundüz aş ve su birmedi. Timür kazuk kılip yirge kahturup Āsiye’ni aṅga ötkuzdı. Kavluhu ta‘ālā: (10) **ve fir’avne zī’l evtād⁹⁰, ellezīne taḡav fī’l-bilād.**⁹¹ Āsiye ayttı: “Ey Bār-ı Hudâyā, mini Fir‘avn altunluk öydin (11) ümīd-vār kıladur. Min sini ‘afv ve keremiṅdin ümīd-vārdur-min.” didiler. Ol sâ‘atde Āsiye’ni közidin hicābını (12) köterdi, āsumānnı işiki açıldı. Āsiye için behiştde bolğan köşk ve hūr ve gılmānlar hemesi mu‘āyene yana (13) Āsiye’ni köziḡa köründi. Bu hoş-ḡállikde Fir‘avn’ni kılgan ‘uḡūbetleri bilinmedi. Ol mīḡlanrı (14) üstide yatıp teşne boldı. Hudây ta‘ālā cennet şerbetidin yiberdi ve hem nūrdın bir ḡubbe yiberdi. Āsiye (15) ol ḡubbeni içide olturdı. Hiç kimni közi tüşmedi. Kırk kün ‘azāb tartıp cennet-i ‘Adn’ge ulandı. (16) Ve bi’llāhi’l-‘işmeti ve’t-tevfīḡ. **Bişinçi faşl Fir‘avn’ni şarḡını beyānı andaḡ rivāyet kılipdurlar** kim (17) Fir‘avn ādemlerini yıḡıp maşlahat kılip ayttı: “Min Mūsī bile sözleşürge nāmūsum kiledür. Anı (18) Hudâyı bile sözleşür-min.” didi. Hāmān’ḡa ayttı: “Bir şarḡ kılgıl ya‘nī bir bülend mināre kılgıl. Anı üstiḡa (19) özüm çıkıp Mūsī’ni Hudâyını körey. Bar mu yā Mūsī yalḡan aytur mu?” didi. Kavluhu ta‘ālā: **fe-evḡıd lī yā Hāmānu** (20) **alā’t-ṡinī fec’al lī şarḡan le‘allī atṡalı‘u ilā ilāhi Mūsā ve innī le-ezunnuhu mine’l-kāzibīn.**⁹² Hāmān ḡışt bizlerge buyurup (21) ḡışt pişürttürüp geḡ birle bir mināreḡa oḡşaş şarḡ kıldura başladı. Rivāyetde aytıpdurlar kim

⁹⁰ 89/Fecr Suresi, 10: “o kazıklar saahibi «Fir‘avn» e.”

⁹¹ 89/Fecr Suresi, 11: “Ki (bütün) bunlar memleketler(in)de azgınlık edenlerdi.”

⁹² 28/Kasas Suresi, 38: “Ey Hāmān, haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak da bana büyük bir kule yap. Belki ben Musânın Tanrısına tırmanıp çıkarım! Maamâfih ben onu mutlakaa yalancılardan sanıyorum ya!”

[306] (1) Fir‘ avndın ilgeri hîç kim hışt pişürmağnı bilmes irdi. Ol ‘ imâretni şunça bülend kıldurdu kim (2) âfîtab kaytsa sâyesi yüz fersağ yirğa barur irdi. Yana bülendlığığa bir ‘ alâmet şol ki minâre başığa hışt (3) bargunça qoldın qolğa alışıp birip ikki kiçe ve kündüzde barur irdi. ‘ Âciz bolup andın bülend kıla’ lmadılar. (4) Tamâm boldı dip Fir‘ avn’ ge haber birdiler. Fir‘ avn minâreğa çıkıp kökke baqtı. İlgeri qandağ körünse hâlâ hem (5) köründi. Quyı qaradı, dünyâ hemesi söküründi. Yanıp yirğa tüşti. Ayttı: “Kökde hîç Hudâ yok. Mûsî yalğan (6) aytur iken. Ân-heme qaradım, anda Hudâ körünmedi. Yir ve kök Tinğri’si mindür-min.” didi. Mûsî ‘ aleyhi’s-selâm münâcât (7) kıldılar: “Ey Bâr-ı Hudâyâ, Fir‘ avn’ nı şarhını berbâd birgıl.” dip du‘ âları icâbet boldı. Derhâl Cebra’îl ‘ aleyhi’s-selâm (8) kilip qanatları birle urdılar, yıkılıp tüşti. Köp kâfirler tegide qalıp öldi. Cânı Mâlik-i dü<za>hke kitti. (9) Qılğan miñneti zâyi‘ boldı. Fir‘ avn-ı la‘în zulmi Benî İsrâ’îl’ğa künden künğa ziyâde boldı. Ol bî-çâreler Mûsî (10) ‘ aleyhi’s-selâmğa kilip yalbarıp ayttilar kim ey Mûsî peygamber, siz kildinğiz bizlerğa bu kâfirlerini zulmi aştı, bizlerğa Hudây (11) ta‘ âlâdın emân tilep birsenğiz, emân bolsek yâ İn ki bu kâfirlerğa bir belâ kilse bizler halâş bolsek, didiler. (12) Mûsî ‘ aleyhi’s-selâm ayttilar: “Ey yârânlar, Hudây ta‘ âlâdın ümîdim bar kim sizlerniñğ halâş qılğay-min. Mısr’ nı sizlerğa (13) mîrâş birgey-min. Hudây ta‘ âlâ va‘ desige köz tutar-min.” didiler. Yana Mûsî ‘ aleyhi’s-selâm Fir‘ avn’ğa kilip ayttilar: “Ey (14) Fir‘ avn, İmân kiltürğil, Benî İsrâ’îl’ ni mañğa birgıl bolmasa du‘ â-yı bed qılır-min, ‘ azâb kilür.” didiler. Fir‘ avn qabûl kılmadı. (15) “Qolunğdın nime kilse qılğıl.” didi, Mûsî ‘ aleyhi’s-selâm kırk tün Hudây ta‘ âlâğa yalbarıp du‘ â kıldılar. Cebra’îl (16) kilip ayttilar: “Ey Mûsî, hoş-dil bolunğ, ‘ azâb bitildi.” didiler. Rivâyetde aytıp durlar kim Hudây ta‘ âlâ (17) Mûsî ‘ aleyhi’s-selâmğa tokkuz nimerse kerâmet kıldı. Qavluhu ta‘ âlâ: **ve lekad âteynâ Mûsâ tis‘ a âyâtin**⁹³ türetti. Özleriğa (18) ve hem Benî İsrâ’îl’ğa merhamet üçün evvelî ‘ aşâ, ikinci yed-i beyzâ, üçünçi infilâk, törtünçi inficâr, bişi<nçi>

⁹³ 17/İsra Suresi, 101: “Andolsun ki biz Musâya açık açık dokuz âyet verdik.”

Fir‘avnilerğa (19) ‘azāb üçün evvelī tūfān, ikkinçi çökürtge, üçünçi küye, törtinçi kurbağa, bişinçi kan. Kavluhu ta‘ālā: (20) **fe erselnā ‘aleyhimü’ṭ-tūfāne ve’l-cerāde ve’l-kummele ve’z-zafādi’a ve’d-deme āyātin mufaşşalātin.**⁹⁴ Evvel tūfān kildi. Yitti (21) kiçe ve kündüz yağmur yağdı. Mısr şehri suğa toldı. Ādemler kaçıp yābānga çıktılar, Fir‘avn’ğa barıp ayttılar:

[307] (1) “Ḥudā-min dir-sin. Ḥudā bolsañg bu belānı bizdin köterğil.” Fir‘avn ayttı: “Bu işni Mūsī kıldı. Barıp aytıñlar, (2) bu belānı def kılsa ĩmān kiltürelük, Benī İsrā’ıl’ni añga birelük.” didi. Kıbtīler kilip yalbardı. Mūsī ‘aleyhi’s-selām (3) du‘ā kıldı. Tūfān köterildi. Otlar ünüp çiçekler açıldı. Kıbtīler ayttı: “Bizler munı belā disek rāḥat ve (4) raḥmet iken.” dip ĩmān kiltürmediler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām yana du‘ā kıldı. Ḥudāy ta‘ālā çökürtgeni yiberdi. Uçar (5) bolsa āsumānı yüzini tutar irdi. Kün körünmes irdi. Aşlıklarğa yapuştı. Yalap yoq kıılır boldı. (6) Kıbtīler yığlap Fir‘avn’ge kildiler. Fir‘avn ayttı: “Mısr uluğları barsunlar. Mūsī’ğa aytsunlar, bu nevbet Fir‘avn (7) ‘ahd kıldı. Benī İsrā’ıl’ni añga birey yana ĩmān kiltürey. Bu belānı def kılsun didi, disünler.” Mısr uluğları (8) Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa Fir‘avn’nı sözini ayttılar. “Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā kıldılar. Çökürtgeler uçup özge (9) yirge kittiler. Kaçan aşlıklar pişti, urup yançıp alıp anbārga soldılar. Aşlıklarımız (10) kütuldı dip ‘ahdlerini bozdılar. ĩmān kiltürmediler. Yana Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā-yı bed kıldılar. Anbārlarğa (11) küye tüşdi. On sağılık buğdaydın ikki sağı buğday kıldı. Kilip Fir‘avn’ğa yığladılar. Fir‘avn bu kerret (12) biglerni Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa yiberdi. Ayttı: “Barıp aytıñlar, Mūsī bu belānı def kılsa imdi elbette ĩmān (13) kiltürey, Benī İsrā’ıl’ni añga birey.” didi. Barıp ayttılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā kıldılar. Küye belası hem (14) def boldı. Vehb bin Münebbih’ni rivāyetleride peygamberimiz şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem

---

⁹⁴ 7/Araf Suresi, 133: “Bunun üzerine biz de, ayrı ayrı alâmetler olmak üzere, başlarına tuufan, çekirge, haşerat, kurbağalar ve kan gönderdik.”

aytıpdurlar: “**Ḥalaka**’llāhu ta‘ālā (15) **elfe ümmetin sitte mi’etin minhā fi’l-bahri ve erbe’u mi’etin fi’l-berri evvelü şey’in yühlikü min hezi’l-ümemi’l-cerād fe izā heleke’l-cerād** (16) **tetābe’ati’l-ümemü mişle’n-nizāmi izā kade’a selekehü.**” Ma‘nisi oldur ki Ḥudāy ta‘ālā miñg türüg gürüh yarattı, (17) altı yüz gürüh deryāda bolur, dört yüz gürüh yiryüzide bolur, didiler. Kaçan āhir zamān bolsa heme gürüh- (18) -lardın ilgeri helāk bola durğan çökürtge gürühıdur. Andın sonġ özge gürühlar helāk bolġay. (19) Yana maşşüdġa kildük. Vaqtı ki aşıqlarını küye yip tamām kıldı. Aytılar: “İmdi aşıġımız qalmadı. Ne işke (20) Müselmān bolalik?” dip qabül kılmadılar. Yana Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā-yı bed kıldılar. Heme deryādaki qurbaqa Mışr’ġa (21) yıġıldı. Qarangu kiçeġa oşşaş qurbaqalar peydā boldı. Kündüzleri öyleri tola qurbaqa bolur irdi. Kiçesi

[308] (1) yatқан kiş<i>ni üstiġa qurbaqa yıġılır irdi. Şol derecede yıġılır irdi ki bir kişini üstide üç kulaç (2) bolur irdi. Aş yiseler bir kişi taqāknı üstide örüp turur irdi. ‘Āciz boldılar, Fir‘avn’ge kildiler. (3) Fir‘avn ayttı: “Ey Hāmān, bu kerret Mūsī’ġa sin bargıl.” Hāmān kildi. Mūsī ‘aleyhi’s-selāmġa ayttı: “Ey Mūsī, Fir‘avn (4) ayttı, bu kerret min ‘ahd kıldım. Benī İsrā’ıl’ni Mūsī’ġa birür-min. Yana İmān kiltür<ür>-min didür.” didi. Peyġamberler köñgli (5) yumşaq bolur. Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā kıldılar. Qurbaqa belāsı hem def‘ boldı. Mūsī ‘aleyhi’s-selām kildiler: (6) “Ey merdüm, imdi ne dir-siz?” didiler. Olar ayttı: “Fir‘avn’ge aytıñġ.” Fir‘avn’ge kildiler: “İmdi ne dir-sin?” didiler. (7) Fir‘avn ayttı: “Min sini birle kaçan ‘ahd kıldım.” didi. İmān kiltürmedi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām yana du‘ā-yı bed (8) kıldılar. Ḥudāy ta‘ālā deryā-yı Nıl’ni ve heme arıġlarını suyı qange aylanturdı. Yalguz Benī İsrā’ıl qavmini arıġı (9) su irdi. Qıbtıler kilip Benī İsrā’ıl’ni arıġdın su içtiler, öldiler. Fir‘avn’ġa bardılar. Bu kerret (10) Fir‘avn özi atlanıp Mūsī ‘aleyhi’s-selāmġa kildi. Ayttı: “Ey Mūsī, du‘ā kılgıl. Bu qan kitsün.” Mūsī ‘aleyhi’s-selām (11) ayttılar: “Sin munça ‘ahd kıldıñġ yana bozduñġ.” didiler. Ol hālde bir qıbtı kilip qolını Benī İsrā’ıl’ni arıġġa (12) soqıp irdi. Qolı turğan yiri qan boldı. Benī İsrā’ıl’din biri kilip su aldı. Ol sunı Fir‘avn (13)

tilep aldı: “İçeyin.” didi. Qan boldı. Fir‘avn taşladı. Bir mīve aldurup kildürdi, anı sıkıp: (14) “İçeyin.” didi. Ol hem Hūdānı qudreti birle qan boldı. Fir‘avn nihāyetsiz ‘āciz boldı. Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa: (15) “Özgeler siz birle ‘ahd kıldı, bozdı. İmdi min özüm ‘ahd kılay. Benī İsrā’īl’ni sizğa birey, özüm hem (16) İmān kiltürey. Siz du‘ā kılıñg bu qan belāsı köterilsün.” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā kıldılar. (17) Qan belāsı hem def‘ boldı. Fir‘avn ordasığa kitti. İrtesi Mūsī ‘aleyhi’s-selām Fir‘avn’ğa bardılar: “İmdi (18) ne dir-sin?” didiler. Fir‘avn ayttı: “İmān kiltürmes-min; velīkin Benī İsrā’īl’ni sañğa birdim. Alıp bu vilāyetdin (19) çıkıp kitğıl.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām qabül kıldılar. Benī İsrā’īl’ni alıp kitmaq bolup irdiler. Fir‘avn (20) hükm kıldı: “Benī İsrā’īl’ni altun <u> kümüşlerini alıñglar.” dip. Aldılar. Benī İsrā’īl’ni kette ketteleri kilip Mūsī (21) ‘aleyhi’s-selāmğa ‘arz kıldılar kim bizlerni incü munçaqlarımıznı hemesini aldılar, niçük kıtur-miz, didiler.

[309] (1) Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Hātunlarıñgız kıbñiler hātunığa barıp aytsunlar, tañgla bizlerni ‘ıdimiz (2) bolur, bizge ol altun kümüş incü munçaqlarımıznı emānet birinğ, ‘ıd ötkendin soñg (3) kiltürüp birelük disünler, didiler. Andaq kıldılar. Hūdāy ta‘ālā kıbñiler köñgliğa raħm saldı. Bularnı (4) nerselerini hem özlerini birdiler. Benī İsrā’īl hemeleri ittifaq kıldılar. Kiçe birle köçüp Mısr’dın çıkıp (5) cönediler. Hūdāy ta‘ālā kıbñilerğa ğaflet uyqusı birdi, oyganmadılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Min Yūsuf (6) ‘aleyhi’s-selāmın sünğeklerin alıp barur-min.” didiler. Benī İsrā’īl’din sordılar: “Hiç kim bilür mü?” (7) dip. Bir za‘ıfe: “Min bilür-min; ammā bir şart birle aytur-min.” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām: “Nime şart?” didiler. Ol (8) ayttı: “Min kıyāmet küni behiştde özüñgizge hem-sāye kılsañgız aytur-min.” Mūsī ‘aleyhi’s-selām qabül kıldılar. (9) Ol hātun Yūsuf ‘aleyhi’s-selāmın ziyāret-ğāhlarını körsetti. Mūsī ‘aleyhi’s-selām sünğeklerini çıkarıp (10) alıp cönediler. Benī İsrā’īl on ikki sıbt irdi. On ikki sıbtıda yigirme miñg irkek bar irdi. (11) Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā kıldılar. Kıbñile<r>ni mālī hemesi taş boldı. İrte birlen Fir‘avn’ge haber

boldı. Fir‘avn, koşun (12) yığılsun dip emr kıldı. Üç kün koşun yığıldı, törtinçi kün kiçesi Fir‘avn üç yüz miñg koşun (13) birle atlandı. Rivāyetde aytıpdurlar: Benī İsrā’ıl’ni yükleri ağır irdi, oğul ve kızları yığlağ irdi, (14) yolda yörmediler. Mısr’dın çıkıp Nıl deryāsını lebiğa yığılıp irdiler. Fir‘avn āfitāb çıkar hâlde (15) bula<ı>ğa yitti. Hudāy ta‘ālā bu āyet birlen haber birür. Kavluhu ta‘ālā: **Fe etbe‘ūhum müşrikin.**⁹⁵ Mūsī ‘aleyhi’s-selāmni koşunları (16) Fir‘avn’ni leşkerini körüp hüşları başlarıdın uçtı, ayttılar: “Ey Mūsī, aldımızda deryā, arķamızda düşmen. (17) Niçük kılmiz?” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām: “Korkmañglar. Hudāy ta‘ālā bizle birledür. Özi hidāyet kılıp (18) yol körsetkey. Kandağ yol körsetse andağ kılmiz.” didiler. Şol zamān Mūsī ‘aleyhi’s-selāmga fermān (19) boldı ki ‘aşāñgnı deryāğa urğıl, dip. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ‘aşālarını deryāğa urdılar. Deryā yarıldı, (20) on ikki yol peydā boldı. Her bir bölek su bir kette tağ dik bolup turdı. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: (21) “Kiriñg.” Kavmleri ayttı: “Deryāni tegi balçıkdur, yörüp bolmas.” didiler. Hudāy ta‘ālā şimālga emr kıldı:

[310] (1) “Ol yirga isğıl.” dip. Āfitābga emr kıldı: “Balçıknı kurutğıl.” dip. Ol hâlde şimāl yördi. Kün (2) çıktı. Bir sâ atde kırıdı. Benī İsrā’ıl on ikki gürūh on ikki yolga kirdiler yana kırıp ayttılar (3) kim ey Mūsī, her bir gürūh bir yolga tüştiler, birbirimizni hālimizni bilmes-miz, didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām tayaqlarını (4) suğa soқтыlar, su tişildi. Birbirleri birle sözleşip öttiler. Andın soñg Fir‘avn yitip kildi. (5) Kördi <ki> deryā on ikki yol bolupdur. Anı körüp kırkıtı. Mūsī ‘aleyhi’s-selāmni mu‘cizesi ikenin (6) bildi; ammā bigleriğa bildürmedi. Ayttı: “Ey kavmler, kördiñgizler mü? Min kette Hudā üçün deryā mañga mundağ (7) yol birdi.” dip yanar boldı. Ol hâlde Hudāy ta‘ālā Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selāmni ādem şūretide yiberdi, bir batyal minip (8) Fir‘avn’ni aldın otüp deryāğa kirdiler. Fir‘avn ayğır at minip irdi. Ol batyalnı körüp kladı. (9)

⁹⁵ 26/Şuara Suresi, 60: “Derken (Fir‘avncular) güneş doğarken onların arkalarına düşdüler.”

Cılavın tartıp tohtata'lmadı. Fir'avn ihtiyârsız deryâğa kirdi. Bigleri hem kirdiler. Ferişteler (10) Hüdây ta'âlânı emri birle ƣalğan leşkerini hemesini sürüp deryâğa tıƣdılar. Vaƣtı ki Fir'avn'ın leşkeri (11) hemesi deryâğa kirdi. Mûsî 'aleyhi's-selâmğa fermân boldı: “Aşâñgmı deryâğa urğıl.” dip. Mûsî 'aleyhi's-selâm 'aşâ- (12) -larını deryâğa urdılar. Ol tağ dik bolup turğan sular birbiriğa aralaştı, deryâdın bir şerefe peydâ boldı. (13) Fir'avn bildi kim ğarƣ boladur. Derhâl İmân ayta başladı. Cebra'îl 'aleyhi's-selâm Sa' dü'l-A' lâ'da bitip (14) alğan ƣaƣlarını körsetip Fir'avn'ın ağızğa bir çengâl lây birle urup ayttılar, ƣavluhu ta'âlâ: **el'âne ve ƣad** (15) 'aşayte **ƣablü ve künte min'el-müfsidîn**⁹⁶ ya' nî: “İmdi İmân kiltürür mü-sin? Tiñgri-min didiñg, bî-günâh (16) balalarını öldürdüñg.” didiler. Rāvîler aytıpdur kim bir kün Fir'avn Nîl deryâsını lebide Sa' dü'l-A' lâ (17) digen mevzi' de av avlap yörür irdi. Cebra'îl 'aleyhi's-selâm âdem şüretide bolup kilip ayttılar: (18) “Ey Fir'avn, her ƣulı kim ģâcesini emrini tutmasa, buyurgen işni ƣılmasa nime ƣılmaƣ kirek?” Fir'avn: “Ol ƣulı (19) suğa pişmaƣ kirek.” didi. Cebra'îl 'aleyhi's-selâm uşbu ģükmünge nişân birsenğ.” didiler. Fir'avn Cebra'îl 'aleyhi's- (20) -selâmğa ƣaƣ ƣılıp mührini basıp birdi. Ol ƣaƣ Cebra'îl'aleyhi's-selâmda irdi. Ƙaçan Fir'avn (21) deryâğa kirdi. Cebra'îl 'aleyhi's-selâm ol ƣaƣnı körgüzdiler. Fir'avn kördi. Özi birgen ƣaƣdur, hiç

[311] (1) nime diya'lmadı. Deryânı suyı ƣarıştı. Fir'avn helâk boldı. Ƙavluhu ta'âlâ: **fe ağraƣnâhu ve men me'ahu cemî'an**.⁹⁷ Enes (2) bin Mâlik rażıya'llâhu 'anhumâ rivâyet ƣılıpdurlar kim dūzağke mü'min hem kirer kâfir hem kirer, mü'min birle kâfirni (3) arasında fark şol ki mü'minni ot

⁹⁶ 10/Yunus Suresi, 91: “Şimdi mî (îman ediyorsun)?! Halbuki sen bundan evvel (ömrün boyunca) isyan etmiş, dâima fesadcılardan olmuşdun.”

⁹⁷ 17/İsra Suresi, 103: “Biz de hem kendisini, hem maiyyetindekileri, topdan suda boğuverdik.”

cemî'an: metinde اجمعين olarak yazılmıştır.

köydürmes, selâmet çıkar, kâfirni köydür<ür> yana çıkmas, cāvīd (4) dūzaḥda kalur. **El-kıssa**, Benī İsrā’īl deryādın selâmet çıktılar. Fir‘avn leşkeri birle helâk boldı. Mūsī ‘aleyhi’s- (5) selâm kavmleri birle selâmet çıkkanlarığa bir bülend tifeğa çıkıp Hudây ta‘âlâğa şükr kıldılar. Mūsī ‘aleyhi’s- (6) selâm ayttılar: “**Yâ ‘ibâda’llâhi ibşurū fe inne’llâhi kad enneke ‘adüvvüküm fi’l baḥr.**” ya‘nī: “Ey Hudây ta‘âlânı kulları (7) körünġler, Hudây ta‘âlâ düşmenleriġizni helâk kıldı.” didiler. Vaḳ<t>ī ki Fir‘avn-ı la‘īn dört yüz yıl “Tiġri- (8) –min.” didi. Benī İsrā’īl’ğa köp zılm ve sitekler kıldı. Şol vechdın Benī İsrā’īl Mūsī ‘aleyhi’s-selâmğa ayttılar: (9) “Ey Mūsī, bizler deryādın âvâz işitdük. Fir‘avn’nı körmedük. Közimiz birle körsek irdi köġlümüz (10) tıġay irdi.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selâm du‘â kıldılar. Deryâ ölüġlerni taşkarı çıkardı. Rāvīler (11) aytıpdurlar: “Âdem ‘aleyhi’s-selâmdın Mūsī ‘aleyhi’s-selâmni zamânlarığaça deryâlar ölüġlerni çıkarmas irdi. (12) Ol kün Mūsī ‘aleyhi’s-selâm du‘âları birle Fir‘avn’nıġ ölüġi köpüp çıktı. Kıyâmetğaça ölüġ köpüp (13) çıkmağ andın kaldı.” dip. Naḳlīdür kim Enes bin Mâlik rażıya’llâhu ‘anhumâ andağ ayttılar kim Mūsī ‘aleyhi’s-selâmni (14) ḥâlelerini oġlı bar irdi. Atı Sâmirī irdi. Zer-gerlikni bilür irdi. Zamânī ki deryādın çıkıp (15) turgende kördi ki bir çâbuk-süver Fir‘avn’nı leşkeridin ilgeri kiledür, atlarını tuyaġdın ot (16) çıkıp kiledür. Sudın çıktılar. Atlarını tuyaġı yirğa batıp kiler irdiler. Ol kişi Cebra’īl (17) ‘aleyhi’s-selâm irdiler. **El-kıssa**, Sâmirī ayttı kim bu bī-ḥikmet at imesdür, dip izidin bir çengâl (18) tofrağ alıp sakladı. Ol vaḳt bu nevâḥīde ‘Âd’ni uruġdın bir tâyife bar. Bütğa secde kılar (19) irdiler. Bularni körġenler Mūsī ‘aleyhi’s-selâmğa ayttılar: “Bularni bölek Tiġri’si bar iken. Bizlerge (20) hem alarnı Tiġri’si dik bir Tiġri kılıp birsenġiz. Biz hem şüretlerini körüp secde kılsak.” didiler. (21) Mūsī ‘aleyhi’s-selâm ayttılar: “**ḳavluhu ta‘âlâ inneküm ḳavmün techelün**”⁹⁸ ya‘nī: “Ne câhil ḳavm-sizler. Ol bütler bâḫıldur,

⁹⁸ 7/Araf Suresi, 138: “«Siz, dedi, cidden ne cahillik eder bir kavmsiniz!»”

[312] (1) aṅğa secde kılğuçılar ‘atıldur. Sizlerğa Haḫ sübhānehu ve ta‘ālādın hūbraḫ Tiṅgri yoḫdur. Sizlerğa (2) ne miḫdār luḫf ve iḫsānlar kıldı. Ḥaddin füzūn ve ‘adeddin bīrūn.” didiler. Vallāhu a‘lem. **Altıncı (3) faşl, Benī İsrā’īl Mūsī ‘aleyhi’s-selām birle Şām’ğa bargenlerini beyānı.** Benī İsrā’īl’ni (4) ümīdleri ol irdi ki Mışr’ğa barıp ḳalğan ḳıbtīlerni tutup ‘azāb ḳılıp olarnı özleriğa (5) ḳul ḳılsalar özleriğa ḳılğan cefālarını öcini alsalar. Fermān-ı İlāhī andaḡ boldı ki ey ḳavm, ata baba- (6) -larıṅıznı yiri Şām vilāyetidedür, sizler hem Şām’ğa barıṅlar, dip. Bu ḫükm-i İlāhī’ğa çäre ḳıla’lmay (7) köçüp Şām’ğa bardılar. Şām’ğa yitkenleride ḫıṫāb kıldı kim bu kentke kirerde hemeleriṅiz secde ḳılıṅlar (8) ve tevbe tazarru‘ ḳılıp tiliṅlerde “ḫıṫta” dip kiriṅler. Ḳavluhu ta‘ālā: **ḫıṫta ‘aleynā zūnūbenā ellezī irtikābnā bi’l-iḫtiyārī’l- (9) -‘aşnām** ya‘nī keçürḡıl bizlerni yazuḳlarımıznı, andaḡ kim bütğa secde ḳılmaḳnı iḫtiyār ḳılıp irtikāb (10) ḳılıp irdük digen bolur. Hemeleri secde ḳıla kirdiler. Yaḫşıları “ḫıṫta” didiler. Yaman<ları> nā-fermānlar “ḫıṫtata” (11) didiler. Ḥudāy ta‘ālā alarnı āḡāḫ ḳılıp ayttı: “Ba‘zıları yarlıḡ tuttılar ve ba‘zıları yarlıḡ tutmadılar. Maḡfiret tapmadılar.” (12) Ḳavluhu ta‘ālā: **fe beddele’llezīne zalemū ḳavlen ḡayre’llezī ḳīle lehüm.**⁹⁹ Benī İsrā’īl Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa ayttılar: “Ey Mūsī, bizlerğa (13) şerī‘at örgetseṅiz bizler aṅğa muvāfiḳ iş ḳılsak.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām Ṭūr taḡığa barıp ayttılar: (14) “Ḥudāyā Benī İsrā’īl bizğa şerī‘at dip tileydür. Nime cevāb aytur-min?” didiler. Ḥazret-i Haḫ sübhānehu ve ta‘ālādın andaḡ (15) ḫıṫāb boldı kim şabr ḳılḡıl, saṅğa Tevrīt atlıḡ kitāb birür-min, ottuz miṅ peyḡamber ve ‘ālimler ol Tevrīt’de (16) beyān bolur, ey Mūsī, Benī İsrā’īl’ğa aytḡıl bir niçe ḳişilerni evlādları peyḡamber bolḡay, ba‘zılarını oḡlanları (17) ‘ālim bolurlar ve ba‘zılarını ferzendleri melik bolḡaylar, özge ḫalāyıḳdın olarnı i‘zāzladım, imdi (18) fermānımğa boyun sunsunlar ve mini ḫoş-nūdluḡumnı tilesünler, Yemen vilāyetide atalarını düşmenleri bar, barıp (19)

⁹⁹ 2/Bakara Suresi, 59: “Evet, öyle demişdik de içlerinden nefislerine) zulmedenler sözü kendilerine söylenenden başkasına çevirmişlerdi.”

olar birle uruş kılsunlar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām yanıp kilip bu sözlerni Benī İsrā’ıl’ğa ayttılar. (20) “Amālika pādişası birle barıp uruş kılınğlar.” didiler. Hemeleri hoş-ğāl ve ħurrem bolup be-cān (21) u dil qabūl kıldılar. Heme bahādurlar sefer esbābını tayarlamak tereddüde boldılar. Rivāyetde aytıpdurlar: ‘Amālika

[313] (1) kavmi uzun boylüg küçlüg irdiler. ‘Ād’ni uruğı irdiler. Olarnı boylarını uzunlığı (2) üç yüz qarı, köksilerini ini on yitti qarı irdi. Olarğa Benī İsrā’ıl on iki tayıfedin (3) uzun boylüg, semiz, be-kuvvat, zūr bāzūlig ādemlerdin on ikki kişini ilçi yiberdiler. Olar (4) kiçe ve kündüz yol yörüp ‘Amālika’ını şehriğa yittiler. Bir kişini bāğığa kirip üzüm yip turur irdiler. (5) Bu bāğını igesi kilip kördi ki bir niçe ādemler yatur. Bularnı tutup alıp altısını bir yinğiga yana altı- (6) -sını yana bir yinğiga saldı. Köterip pādişāhını aldığa alıp barıp yirğa tökti. Bu ħalk bularnı körüp (7) ħayrān qalıp bu niçük qollig ayağlig qurtlardur dip temāşā kılıp külüşür irdiler. (8) Mundağ uşak qurt hem bolur mu, dip maşğara tutup ketifleriğa köterip yörür irdiler. Āħirü’l- (9) -emr, sordılar kim niçük nimerse bolur-sizler? Bular ayttılar: “Mūsī ‘aleyhi’s-selām yibergen ilçileridür- (10) -miz. Mūsī ‘aleyhi’s-selām Ĥudāy ta‘ālānı uluğ peyğamberidür. Ĥudāy ta‘ālā bile Tūr tağıda sözleşürler. Ol kişini (11) sizlerni üstileriñgizğa kilip İmānğa da‘vet kılmakını Ĥudāy ta‘ālā buyurupdur. İmdilikde sizler (12) Ĥudāy ta‘ālānı bir bilip Mūsī ‘aleyhi’s-selāmını peyğamberliklerini qabūl kılsañğlar ħūbdur, bolmasa ceng kılırlar.” (13) didiler. Kāfirler maşğara tutup külüştiler. Pādişāh ayttı: “Mundağ uşak ādemler niçük yurt tutarlar?” (14) Vezīr ayttı: “Bu ħalk özi kiçig bolsa hem ‘aqlı ve fikri köp mekkār <u> ħile-ger nimerse körünedürler. Bularnı bir işke (15) buyurup sınaq baqmaq kirek.” dip. Ayttılar: “bizlerni atlarımızğa yim birsenğizler sizlerni qoyup (16) yiberür-miz.” didiler. Olarnı atları hem özleriğa lāyık kette, āħūrları bülend irdi. Bularnı boyları (17) alarnı atını tiziğa hem kilmes irdi. Bular kildiler āħūrını dīvāriğa qazuq qaqıp ol qazuqını (18) üs<t>ığa çıkıp

yana kazuk kaqtılar. Sol tarıka kazuk kaqıp kaqıp¹⁰⁰ ahürni başıga çıkıp (19) yim oqat birdiler. Kazukdın kazukğa çıkıp bir torba saman salıp yana barıp alıp (20) kilgünçe atlar ol samannı edā kıılır irdiler. Yim yitküra'lmadılar. Ahir ol ahürga bevl kıılıp kıoydılar, (21) atları yimey turdı. Padişahğa ayttılar: “Padişah bular mekkar iken.” dip öldürgeli buyurdı. Hatunı

[314] (1) ayttı: “Bularnı mekkarlikidin saňga nime ziyān yiter? Bularnı kıoya birgil. Barıp yurtlarında sizlerni ta'rif (2) ve tavşif kıılsunlar.” didi. Kıoya birdiler. Bularğa yol azukığa bir dāne üzüm birdiler. Algalı idişi (3) yok, kötera'lmas, kıandağ kıılır iken dip sınap turdılar. Bir uzun yıgaç tapıp üzümge sa- (4) -nıp altısı bir uçını yana altısı bir uçını tutup köterip cönediler. Bular munı hem körüp (5) tahsın ve aferin kııldılar. Vaqtı ki bular 'Amalıka'dın yandılar. Yolda kinğeşip ayttılar: “Biz olarnı kıadd ü (6) kıamet ü şalābetlerini leşker halkığa aytmaylık. Özleri körgende bilsünler. Bizler aytsek hıç kim (7) bargalı unamas.” didiler. Kilip ayttılar: “Bardük, şehrleriğa kırdük, on kün turdük. Yarağlık yağı (8) iken barsa bolur.” didiler. Ol kıçe Yūşa' nā-gāh hatunığa ayttı. Ol hatun özge hatunlarğa ayttı. (9) Halkğa şöret taptı, kıorktılar. Mūsī 'aleyhi's-selāmğa kilip ayttılar: “Bizler olarnı üstiğa (10) barmas-miz. 'Adiler pür-zür imiş. Olar birle kim rü-be-rü bolur.” didiler. Mūsī 'aleyhi's-selām ayttılar: “Hudāy ta'ālānı (11) emri şol ki barıñg, ol şehrğa kıiriñg, Hudāy ta'ālāğa nā-fermānlik kıılmañg.” didiler. Benī İsrā'ıl ayttılar: (12) “Ey Mūsī, siz Hudāy ta'ālānı peygamberidür-siz. Hudāyınğız birle ikevlen barıp olarnı kıavlañg, uruş (13) kıılıñg. Siz kilgünça bizler munda turur-miz.” didiler. Mūsī 'aleyhi's-selām hayrān bolup münacāt kııldılar: (14) “İlāhī bularğa küçüm yitmeydür. Küçüm özüm birle birāderim Hārūn'ğa yitedür. Biz ikevmiz baralık. (15) Bizlerni bu fāsık kıavm arasından çıkargıl.” didiler. Hudāy ta'ālādın kıitāb kıildi: “Ey Mūsī, bulardın (16) ayrılmāğıl, bular kıaytar-miz dirler. Olarğa yol birmeğay-min. Olar kıırkı yıl bu

---

¹⁰⁰ mükerrer

beyā<bā>nda ƣalgaylar. Vilāyetigā (17) bara'lmağaylar.” didi. Benī İsrā'īl ƣalkı künde kilip ayttılar: “Bizlerni bir ƣarafğā alıp barıñg yā ruşşat (18) biriñg.” dip irtesi turdılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğā ayttılar: “Sizni köñglüñgiz¹⁰¹ ƣaysı yirmi ģāhlasa barıñg, bizler (19) ƣaytur-miz.” dip köçtiler. Aĥşamğāça yördiler. Aĥşam boldı. Ƙondılar. İrte birlen turdılar. Ol (20) köçken yirde özlerini kördiler. Bu ƣarıƣada tört yüz ay köçtiler. Aĥşam yattılar, irte birlen (21) turdılar. Özlerini ol köçken yirleride kördiler. Hemelerini azuğları tüke<n>di, yılƣı ƣara

[315] (1) ƣara¹⁰²larını, at ve tivelerini yidiler. Tamām ƣıldılar, ‘āciz boldılar. Yana kilip Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğā yalbara başladılar. (2) Peyğamber köñgli yumşak bolur. Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā ƣılıp ayttılar: “Ey Ĥudāyā Ĥudāvendā, bular heme- (3) -leri sini ‘āşī ƣullarıñgıdur, bularnı helāk ƣılmağıl. Eger helāk ƣılsañg Ya‘ ģüb peyğamber uruğı (4) kisilür. İmdi luğf ve keremiñg birle bularğā rüzī birğıl.” Ĥudāy ta‘ālā du‘ālarını ƣabül ƣıldı. Olarğā (5) “menne ve’s-selvā” kerāmet ƣıldı. “Menne” dip yantağ şekerni ayturlar. “Selvā” büdene bolur dipdür ya‘nī (6) yantağğā şeker yağdı ve hem āsumāndın büdene yağdı. Olarğā oğat boldı. Yana Mūsī ‘aleyhi’s-selāmın su (7) tilediler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā ƣıldılar. Fermān boldı: “ey Mūsī tayağıñgı taşğā urğıl.” dip. Mūsī (8) ‘aleyhi’s-selām ‘aşālarını taşğā urdılar, su peydā boldı. On ikki bulağ ağā başladı. Her bir fāyife (9) bir arığ ƣazıdılar, sunı ağuzup öyleriğā kiltürdiler. Her bir sıbt öz arığların bilür irdiler. (10) Bir yıl bu ƣarıƣada turdılar. Bir yıldın soñg tonları yırtıldı, ötükleri tişildi, kün ıssığığā fāğat (11) ƣıla’lmadılar. Yana Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğā yalbardılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā ƣıldılar. Ol ģâlde hevāğā (12) bulut ƣığtı. Ton, köylek, ötüğ, börk yağdı. Her birini ƣaddığā lāyık yaş balalarığāça libāslar yağdı. (13) Oğlanları ulğaysa tonlar hem kette bolur irdi. Kiçesi bolsa

¹⁰¹ köñglüñgiz: metinde كونكوكيز olarak yazılıdır.

¹⁰² mükerrer

āsumāndın yaruğluğ peydā bolur irdi. (14) Kündüzi bolsa bulut kilip sāye kıılır irdi. Kıırk yıl anuğ ni‘ met yidiler, tayyar ton kiydiler. Her kim (15) şeker yip arttursa birbirlerini çarlap birür irdiler. Bir kün su ve ta‘ām yidi, qalğanın irte yige- (16) -y-min dip yaşurup qoydı. Tañğlası kördiler <ki> ol gūşt ve şeker sasıp qalıpdur, yiya’lmadılar. Gū- (17) -ştını sasığı andın qaldı dipdürler. Aytıpdurlar: Kıırk yıl bu tarıqa birle ‘ömr ötkerdiler. (18) Kıırk yılınıñ içinde saçları ve hem tırnaqları ösmedi. Libāsları kir bolsa, otqa salur ir- (19) –diler. Ol çirki köyüp libāsları Hūdāy ta‘ālā kudreti birle selāmet köymey çıkar irdi; ammā ol (20) hikāye kim Bel‘am Bā‘ūr<ā>’nı du‘āsı birle kıırk yıl beyābānda qaldılar dip ayturlar, qalağdur; līkin özlerini (21) bī-fermānlik şumlikleridin kıırk yıl beyābānda ser-girān bolup qaldılar. **Latıfe:** Ey mü’minler, Mūsī

[316] (1) Mūsī¹⁰³ ‘aleyhi’s-selāmnı du‘ālarını bereketidin ol ‘āşīler tayyar ton kiydiler ve tayyar ta‘ām yidiler. (2) Biz ‘āşīler hem Muḥammed ‘aleyhi’s-selāmnı şerāfet ve bereketleridin behişt-i ‘anber-siriştde tayyar ton kiyip (3) tayyar ta‘ām yisek yana Hūdāy ta‘ālānı fażl ve keremi bolsa dīdārını körsek ‘acīb ü qarīb bolmağay (4) inşā’allāhu ta‘ālā. Hikāyetde andağ kiltürüpdürler kim Benī İsrā’īl’de ‘Āmīl nām bir sūdā-ger bar (5) irdi. Bir kıızdın başqa hıç ferzendi yoğ irdi. Bir birāder-zādesi bar irdi. “Mañga pul bir.” dir (6) irdi. “‘Āmīl pulum yoğ.” dip birmes irdi. Külfet-mend bolup yörür irdi. Bir kiçe ‘Āmīl’ni (7) qaşığa kirdi. Ayttı: “Min bir kişidin biraz pul qarız aldım, fülān yirge sūdā-ger kilipdür, qumāş metā‘ları (8) bar imiş, siz hem barsañız şerīk bolup māl asek.” didi. ‘Āmīl ma‘kūl dip bir munça nağd öziğa (9) hem-rāh kıılıp ikevi cōnediler. Yolda ‘Āmīl’ni öldürüp mālını öyiğa alıp barıp qoyup irtesi (10) barıp ölügni körüp yaqasını yırtıp yığladı. Kimni körse töhmet kıılır irdi. Benī İsrā’īl (11) ḥalkı bu vāqı‘anı Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa ‘arz kııldılar: “Du‘ā kıılıñ, qātili ma‘lūm bolsun.” didiler. Mūsī (12) ‘aleyhi’s-selām du‘ā kııldılar.

---

¹⁰³ mükerrer

Fermān boldı ki kavmiŋgā aytgıl bir mādē kōni soysuŋlar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām (13) bu sözni kavmleriġa ayttılar. Benī İsrā’ıl ayttılar: “Biz ölügni tirgüz diseġ siz bizlerni maşhara kılıp (14) sigir soyuŋlar dir-siz.” didiler. Bilmes irdiler kim hikmet nidür? Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: (15) “Hudā saġlasun min sizlerni maşhara kıılmaġdın.” didiler. Benī İsrā’ıl Mūsī ‘aleyhi’s-selāmġa (16) ayttılar: “Du‘ā kıılıŋ. Bu sigir niçük sigirdür?” Hudāy ta‘ālā haber birsün.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām (17) du‘ā kııldılar. Yarlıġ kildi: “Köp qarı hem bolmasun köp yaş hem bolmasun orta bolsun.” Yana ayttılar: (18) “Ey Mūsī du‘ā kıılıŋ. Ol sigirni rengi niçük bolsun?” Mūsī ‘aleyhi’s-selām du‘ā kııldılar. Fermān (19) boldı: “Ol sigir sarıġ cuda sarıġ körgen kişini ħursend kılsun rengi birle.” Yana ayttılar: (20) “Du‘ā kıılıŋ. Hudāy ta‘ālā yaġşı haber birsün ol sigir iş kıla durgen bolsun mu yā beyā<bā>nda (21) otlap yörgen bolsun mu? İnşā’llāh tapġay-miz.” didiler. ‘Abdu’llāh bin ‘Abbās rażıya’llāhu ta‘ālā ‘anhumā aytıp

[317] (1) aytıp¹⁰⁴durlar: “Eger olar ol kün inşā’llāh dimeseler, ol sigir herġiz tapılmaġay irdi.” Yarlıġ (2) kildi: “Ol sigir yir heydegen bolmasun, ikin suġarġan bolmasun, cemī‘ işdin asralġan (3) bolsun, beyābānda otlap yörgen bolsun.” Olar ayttılar: “Taġķīķ bildük ġandaġ sigir ike- (4) -nılıġını.” dip ħursend boldılar. Naġlīdür kim Benī İsrā’ıl arasında bir kimerse bar irdi. Be-ġāyet (5) şāliġ irdi. Anı bir köselesi bar irdi. Mindin kiyin oġlum asıġ¹⁰⁵ itsün dip taġķa yaylavġa (6) emānet ġoydı. ġazāsı yitti. Ol kişi öldi. Oġlı kette boldı. Atasıdın hem ziyāderāķ şāliġ (7) boldı. Anası hem bar irdi. Ol şāliġ kündüzi çengeliständın otun kiltürüp satar irdi. (8) Pulını yarmıġa anasıġa oġat kiltürüp birüp ġalġan yarmını dervīşlerġa birür irdi. Kiçeni (9) üç taķsım kılıp bir ħişşeside yatar irdi, yana bir ħişşeside anasını başıda olturur irdi, (10) yana bir ħişşeside Hudāy ta‘ālāġa‘ ibādet

¹⁰⁴ mükerrer

¹⁰⁵ asıġ: metinde ايسىغ olarak yazılıdır.

kıllur irdi. Bir kün anası ayttı: “Ataŋg fülân tağda sini üçün (11) bir inek emānet koyup irdi. Nişānesi ol kim eger bağgu dik bolsaŋg rüşenlik zāhir bolur rengi (12) bu kısım eger tapsaŋg minmey boynıdın tutup kiltürğıl.” didi. Oğlı izlep çıktı. Bağsa tağda (13) otlap yörüpdür. Kıçkırdı kim hażret-i İsmā’ıl <ve> İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām oğlını haqqı ve hürmetidin mini (14) kaşımğa kilğıl, dip. Derhāl kaşığa kildi. Boynıdın tutup kilür irdi. İnek sözledi: (15) “Ey oğul, mini mingil, saŋga yol yörmek āsān bolsun.” didi. Anam minmey kiltür dip irdi (16) dip unamadı. Anda sigir ayttı: “Eger maŋga minsenğ irdi andağ kaçır irdim kim ašlā tuta’lmas irdiŋ. (17) Uşbu anaŋgıni fermānını tutup rāzī kılganıŋga tağni kıçkırsaŋg hem kilür irdi.” didi. İnekni (18) anasını aldığa alıp kildi. Anası ayttı: “Bāzārğa alıp barıp üç dīnārğa satğıl; ammā mindin sora- (19) -may bey’ kıllma.” didi. Sigirni bāzārğa alıp bardı. Hūdāy ta’ālā bir ferişteni buyurdu. Kilip bahāsını (20) sordu. “Üç dīnārğa birür-min. Şol şart birle kim anamdın sorap.” didi. Ferişte ayttı: “Anaŋgdın sorama- (21) –ğıl, altı dīnār birey.” didi. Oğul unamadı. Anasığa kilip altı dīnār aladur, didi. Anası

[318] (1) alıp barıp birğıl, didi. Yana bāzārğa alıp bardı. “Altı dīnār birür-min anamdın sorap.” didi. (2) Ferişte ayttı: “Anaŋgdın soramağıl, on ikki dīnār birey.” didi. Bu oğul unamadı. Ferişte ayttı: “Yüz (3) dīnār birey, anaŋgdın sormağıl.” didi. Unamadı, kilip anasığa ayttı: “Yüz dīnār birey, anaŋgdın sor- (4) -mağıl didür.” didi. Anası ayttı: “Ey oğlum, ol ādem imesdür, feriştedür. Sini sınağalı kilğandır. (5) Barıp ol feriştedin satay mu yā satmay mu dip sorğıl.” didi. Barıp soradı, ferişte ayttı: “Barıp (6) anaŋga aytğıl, satmasun. Benī İsrā’ıl’de bir kimersenı öldürürler. Sizlerni inekleriŋizni soyup (7) öpke birle ol ölügni uralar, ölüg tirilür. Bu inekni tirisini toldurup altun birürler.” (8) didi. Bu oğul anasığa ayttı. Yana maşşūdğa kildük. Vaqtı ki Benī İsrā’ıl sigir soyup ol sigirni (9) ba’zı güşti birle ol ölügni urmağğa ma’ mūr boldılar. Mezkūr nişānelig sigirni hıç yirdin tapa’- (10) -lmadı, uşbu şālih oğulni havlisidin taptılar. Uşbu sigiriŋizni tirisini toldurup

(11) altun birelik dip alıp soydılar. Qavluhu ta‘ālā: **fe zebēhūhā ve mā kādū yef‘alūn**¹⁰⁶ ya‘nī soydılar. Ol sigirni (12) soymaḡnı ḡāhılamas irdiler. Bahāsı kıymet üçün öpkesi birle urdılar. Ba‘zıları aytıpdur (13) yüreki birle, ba‘zıları aytıpdur imçeki birle, ba‘zı<ları> tili birle, ba‘zı<ları> bir pāre ḡüştı birle dipdürler. Ol (14) tirildi. Sordılar: “sini kim öldürdi?” Cevāb birdi: “Mini öz birāder-zādem öldürdi.” dip. Benī (15) İsrā’īl bed-nāmlıkdin ḡalāş boldılar. Ol ḡarām-zādeniḡ ḡışāş üçün öldürdiler. Ol (16) sigirni tilini alıp şandūḡ-ı şehādetḡa saldılar. Ol şandūḡ, ḡazret-i Muḡammed ‘aleyhi’s-selāmı kollarıḡa (17) tigdi. Ol tilini durre kıldılar. ḡazret-i resūl-i ekrem şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemdin ḡazret-i ‘Ömer bin Ḥaṡṡāb (18) rażıya’llāhu ‘anhuge ḡaldı. Şol durre birle İslām kuvvet taptı dipdürler. Vallāhu a‘lem. **Yittinçi faşl Mūsī (19) ‘aleyhi’s-selāmḡa Tevrīt nāzil bolḡanı beyānı.** Benī İsrā’īl ayttilar: “Ey Mūsī, bizlerḡa kitāb (20) va‘de kılıp aydıḡız. İmdi ol kitābnı tileseḡız.” dip Mūsī ‘aleyhi’s-selām Ṭūr taḡıḡa çıḡıp münācāt (21) kıldılar: “Ey Bār-ı Ḥudāyā, özünḡ dānā-sin, bīnā-sin. Kitāb yiberür-min dip va‘de kılıp irdiḡ.”

[319] (1) didiler. Şol zamān Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selāmḡa fermān boldı: “Cennetü’l-Firdevs’de on ikki zümrüd taḡta (2) bardur. Anı kiltürüp Mūsī’ḡa birḡıl.” didi. Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām Mūsī ‘aleyhi’s-selāmḡa kiltürüp (3) birdiler. Tevrīt kitābnı miḡ sūresi bar irdi. Her sūre miḡ āyet. Her āyet sūre-i Baḡaraḡa (4) irdi. Uşal on ikki zümrüd taḡta üzre bitiglik irdi. Ba‘zı rivāyetde ol taḡtaları kıızıl (5) yāḡūtdın irdi dipdürler. Ol on ikki levḡni Mūsī ‘aleyhi’s-selāmḡa kiltürdiler. Ḥiṡāb boldı ki (6) ey Mūsī köterḡıl bu taḡtaları, dip ān-heme zūr kıldılar, kötera’lmadılar. Ḥudāy ta‘ālā her sūreni ‘adediçe ferişte (7) yiberdi, kötera’lmadılar. Her sūreni ḡarfiçe ferişte yiberdi, kötera’lmadılar. Fermān boldı: “Ey Mūsī, *‘lā ḡavle ve lā kuvvete* (8) *illā bi’llāhi’l-‘aẓīm*’ digil.”

¹⁰⁶ 2/Bakara Suresi, 71: “Bunun üzerine o ineḡi (bulub) boḡazladılar ki az kaldı (bunu) yapmayacaklardı.”

dip. Mūsī ‘aleyhi’s-selām bir mertebe aydılar, köterildi. Kavmleriğa alıp kildiler. Benī (9) İsrā’îl’ni cem‘ kılip ayttılar: “Hudāy ta‘ālāni sizlerğa yiberğan kitābı şoldur. Bu kitābda yitti miñg (10) emr bar ya‘nī tā‘at ve ‘ibādet kılip buyurgen ve yana yitti miñg nehy bar ya‘nī günāh ve ma‘şiyet işleridin (11) işleridin¹⁰⁷ kaytargen ve yana yitti miñg naşihat bar yana yitti miñg ki yaşılık şevāb işlerini (12) beyānidur. Yigirme sekkiz miñg sözdür.” didiler. Benī İsrā’îl ayttılar: “Munça işni kim becā kiltürür? (13) Bizğa mundağ kitābdın kitābsızlık yaşısı irdi. Bu kitābnı kabūl kılmamiz.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām (14) ayttılar: “Sizler kandağ cāhil halk-sizler? Kitābnı özleriñiz tilediñiz, imdi yiberse kaçır-sizler.” (15) dip Hudāy ta‘ālāğa münacāt kıldılar kim Hudāyā Hudāvendā bularnı işiğa tākatım qalmadı, özüñg (16) bilürsin, dip. Benī İsrā’îl’ni köpligi şol derecede irdi ki köçüp bir yirğa tüşseler on ikki (17) yıgaçlıg yirni basıp yatar irdiler, ol zamān Cebra’îl ‘aleyhi’s-selāmğa fermān boldı kim Filistīn tağıdın (18) Benī İsrā’îl’ni başgunçalık bir tağni alarnı başı üzre tutup turğıl, dip. Cebra’îl ‘aleyhi’s-selām (19) andağ kıldılar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Ey halāyıklar, eger ol kitābnı kabūl kılmasañlar ol tağni (20) başlarıñizğa taşlageyler. Kömülüp qalur-sizler.” didiler. Olar kabūl kılmadılar. Tağ başlarığa (21) tigdi, inğıstiler. Arqalarıge tigdi, yüz töben yattılar. Kinğeş kılip birbirleriğa aytur irdiler: “Mundın hem [320] (1) mundın hem¹⁰⁸ köprağ basur bolsa kabūl kılalı.” dir irdiler. Tağ yüzlerini yirge sıkıp yapışturğı dik (2) boldı. “Nā-çār kabūl kılduğ.” didiler. Tağ köterilip ornığa bardı dipdürler. Bul vaqtde Cehūdlar (3) sinğar yüzlerini yirge koyup namāz oğurlar. Ayturlar kim ata babalarımız şundağ kılip belādın (4) halāş bolğan, dirler. Vallāhu ta‘ālā a‘lem. **Sekkizinci faşl Benī İsrā’îl Mūsī ‘aleyhi’s-selāmı āzār (5) birgenlerini beyāni** kaçan kim ‘ālem-i fahrı Muḥammed Muştafa

¹⁰⁷ mükerrer

¹⁰⁸ mükerrer

şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Hūdāy ta'ālā yarlığın ümmetleriğa tigürdiler (6) irse perverdigār-ı 'ālemdin uşbu yarlığ kildi ki qavluhu ta'ālā: **yā eyyühā'l-lezīne āmenū lā tekūnū ke'l-lezīne āzev** (7) **Mūsā fe berre 'ehu'llāhu mimmā kālū**¹⁰⁹ ya' nī: “Ey ol bendeleri ki İmān kiltürdüñgizler. Dostum Muḥammed mini fermānımnı (8) yitkürse Mūsī'ni qavmi yalğan aytur-sin digen dik dostum Muḥammed'ni yalğanğa nisbet qılmañglar.” Hikā- (9) -yetde andağ kiltürüpdürler kim Mūsī 'aleyhi's-selāmnı ḥayāları köp irdi. Bedenlerini hıç kişige (10) körsetmes irdiler. Benī İsrā'ıl'ni ba' zısı ayttı: “Mūsī'ni bedeni aladur.” Ba' zısı ayttı: “Mūsī debbedür.” (11) didiler. Bir küni Mūsī 'aleyhi's-selām gısl qılğalı ignilerini yişip bir taş basturup qoyup (12) irdiler. Hūdāy ta'ālānı fermānı birle ol taş alıp qaçtı. Mūsī 'aleyhi's-selām sudın çıkıp: “Ey taş, (13) ignimni taşla.” didiler. Taşlamay ilni arasığa alıp kirdi. Açıqları kilip qavlap ilğa kirge- (14) -nlerin bilmey qaldılar. Ḥalāyıqlar yığıldı. Mūsī 'aleyhi's-selāmnı kördiler. Bisyār bedenleri aq yaḥşı, (15) bī-'ayb ikenler. Yana bir āzārlağanları ol irdi ki ildin ilgeri yörseler mütekebbir dir irdiler. (16) Ortada yörseler qorqaq dir irdiler. Kiyin yörseler çöpānlikde qoy heydep örgenğan (17) dir irdiler. Yana bir āzārlağanları ol irdi <ki> Mūsī 'aleyhi's-selāmğa ayttılar: “Hārūn 'aleyhi's-selāmnı (18) siz öldürdüñgiz. Peyğamberlik mañğa yalğuz qalsun.” dip didiler. Bir kün Benī İsrā'ıl Hārūn 'aleyhi's-selām- (19) -nı mezārlarını aldıdın ötüp barur irdiler. Mūsī 'aleyhi's-selām ayttılar: “Ey Benī İsrā'ıl, (20) Hārūn 'aleyhi's-selāmnı ziyāret qılalı didiler. Ol ḥalde biş yüz kişi Mūsī 'aleyhi's-selām birle ziyāretğa kildiler. (21) Mūsī 'aleyhi's-selām: “Ey Hārūn.” didiler. Hārūn 'aleyhi's-selām: “Lebbeyk yā aḥī.” dip āvāz birdiler. Mūsī 'aleyhi

---

¹⁰⁹ 33/Ahzab Suresi, 69: “Ey îman edenler, siz de Musâyî incitenler gibi olmayın. Nihayet Allah onu dedikleri şeyden temize çıkardı.”

[321] (1) Mūsī ‘aleyhi¹¹⁰’s-selām ayttılar: “Sizni kim öldürdi?” Hārūn ‘aleyhi’-s-selām: “Öz ecelim birle öldüm. Hīç kim (2) öldürgeni yok.” didiler. **Berre’ehu’llāhu mimmā kālū**¹¹¹ niñg taqşiri budur. Yana ayttılar: “Ey Mūsī, Hudāy ta‘ālā (3) birle sözleşür-min dir-sin. Bizlerni hem alıp barsaṅg çünki bizler hem peygamber-zādemiz.” didiler. Mūsī (4) ‘aleyhi’-s-selām bu sözğa cevāb alğalı münācāt kıldılar. Hıṭāb boldı: “Ey Mūsī uluğları kilğaylar.” (5) Mūsī ‘aleyhi’-s-selām ayttılar: “Yitmiş aq saqallig kişi bolsun.” didiler. Altmış kişi aq saqallig kişi (6) çıktı. Yitmişke tigmedi. Mūsī ‘aleyhi’-s-selām ayttılar: “Her sıbtđın bir yigit çıksun.” On ikki yigit çıktı. (7) Yitmiş ikki boldılar. Mūsī ‘aleyhi’-s-selām ayttılar: “İkki kişi kaytsun, özgeler yörsün.” didiler. Yūşa‘ (8) bin Nūn birle Kevlūb bin Berkıyā ayttılar: “Bizler kaytsek olarğa bolğan şevāb bizler hem bolur mu?” Mūsī (9) ‘aleyhi’-s-selām: “Bolur.” didiler. Ol vaqtdē Hārūn ‘aleyhi’-s-selām tirig irdiler. Hārūn’ni olarğa ḥalīfe (10) kıldılar “Ottuz künde kilğay-miz.” dip. Mūsī ‘aleyhi’-s-selām kavmleri birle Tūr tağını astığa kildiler. (11) Ol yirde ottuz kün rūze tuttılar. Ottuz kün tamām bolğandın soṅg Hudāy ta‘ālāni sözleşür (12) vaqti boldı dip ağızlarını arıttılar. Yarlıg kildi: “Ey Mūsī, ağızıñnı nime üçün arıtur-sin?” dip. Mūsī (13) ‘aleyhi’-s-selām: “İlāhī ağızım sasıg bolupdur.” didiler. Hıṭāb kildi: “Ey Mūsī, rūze tutup ağızı sasığan (14) kılınıṅ ağızını isi mini dergāhımda müşg ü ‘anberdin ḥoş büyrağdur. İmdi ey Mūsī, yana on kün (15) rūze tutğıl, kırk kün tamām bolsun.” didi. Yana on kün hemeleri rūze tuttılar, kırk kün (16) tamām boldı. Bu tağni tegide zārī ve tazarru‘ ge meşğül boldılar. Mūsī ‘aleyhi’-s-selām ayttılar: “Min tağқа çıkıp (17) dergāh-ı İlāhī’ğa barur-min. Sizler endek fırsatdın kiyin kilip kelām-ı İlāhī’niñ işitiṅler.” didiler. (18) Mūsī ‘aleyhi’-s-selām bardılar. Arqalarındın bular hem bardılar. Kelām-ı ḥazret-i İlāhī’ni işitip ḥoş-dil (19) bolup turup bā-vücūd şol ayttılar ki bizler saṅga inanmas-miz, Hudāy ta‘ālāniñ āşikārā körmegünçe. (20) Kavluhu

---

¹¹⁰ mükerrer

¹¹¹ 33/Ahzab Suresi, 69: “O, Allah indinde yüzlü (i’tibarlı bir zât) idi.”

ta‘âlâ: **len nu’mine leke hattâ nera’llâhe cehraten.**¹¹² Ol zamân bir ot peydâ bolup barçalarını köydürdi. (21) Kavluhu ta‘âlâ: **fe eħazetkümü’s-şâ’iķatü.**¹¹³ Hemeleri helâk boldı. Mūsî ‘aleyhi’s-selâm ğam-ġin bolup Ĥudây ta‘âlâġa münâcât

[322] (1) kılıp ayttdılar: “Bular öz bî-edeblikleridin mundaġ boldılar; ammâ Benî İsrâ’îl Mūsî ‘aleyhi’s-selâm (2) bizlerni yaħşılarımıznı alıp barıp öldürdi dip melâmet kılıġaylar. İlâhî tiler-min ki bu bî-edeblerġa (3) raħm kılıp yana cânlarını birseñġ.” didiler. Ĥudây ta‘âlâ ġudreti bilen hemesini tirġüzdi. Bu ġalk ġölüp (4) tirilġanlarını köyüp ġara bolup aġarġanlarını bilip ayttdılar kim Ĥudây ta‘âlânı ġudretlerini bildük, sañġa (5) ve Ĥudâyıñġa işendük, didiler. Mūsî ‘aleyhi’s-selâm birle öyleriġa kildiler. Bularnı ba‘zıları Benî İsrâ’îl (6) içide peyġamber boldılar, ba‘zıları pâdişâh boldılar ve ba‘zıları evliyâ’ ve zâhid boldılar, dipdür. Vallâhu a‘lem. (7) **Tokġuzıncı faşl Mūsî ‘aleyhi’s-selâmı dîdâr tilegenlerini beyânı.** Râvîler aytıpdurlar (8) kim bir kün Mūsî ‘aleyhi’s-selâm Tûr taġıġa barur bolup Hârûn ‘aleyhi’s-selâmġa ayttdılar: “Bularġa şerî‘at (9) ‘ilmin ta‘lîm birip turuñġ, yoldın azmasuñġlar. Min barıp Ĥudây ta‘âlâ birle sözleşür-min.” didiler. Hârûn (10) ‘aleyhi’s-selâm ġabûl ġıldılar. Mūsî ‘aleyhi’s-selâm Tûr’ġa bardılar, kelâm işittiler, ġoş-dil boldılar, köñġülleride (11) ġayâl ġıldılar kelâm işitmaġlık mundaġ yaħşısı, dîdâr köрмаġ ġandaġ iken dip münâcât ġıldılar: **ilâhen (12) ci’tüke şaliben râġiben sâ’ilen mütezarri‘an liyu‘ııyenî mâ mene‘te min ġayrı yâ ze’l-‘azameti ve’s-şultâni en türiynî (13) le enzurı ileyke.** Mūsî ‘aleyhi’s-selâmı ġılıġan münâcâtlarıdın Ĥudây ta‘âlâ ġaber birip aytadur. Kavluhu ta‘âlâ: (14) **ķâle rabbi erini enzur**

---

¹¹² 2/Bakara Suresi, 55: “Ey Musa, biz Allahı apâşikâr görüncye kadar sana kat’iyyen îman etmeyiz.”

¹¹³ 2/Bakara Suresi, 55: “Gözünüz bakıp dururken sizi o yıldırım (sayha) çarpmışdı.”

ileyke¹¹⁴ ya‘nī: “Ey perverdigārim, cemāl-i bā-kemālīngni bir körsem.” didiler. Hudāy ta‘ālā ayttı: “Kōra’- (15) -lmas-sin.” didi. Kavluhu ta‘ālā: **kāle len terānī**.¹¹⁵ Hı̄tāb kildi: “Ey Mūsī, bu sözüng müyesser bolğu dik nimerse (16) imes. Dīdār hevesini könglüngdin çıkarğıl. Cemāl <ve> celāl-i ehadıyyet köp uluğdur. Sin bir za‘īf kuldur- (17) –sin. Heybet ve ‘azamet <ve> cemāl-i bā-kemālğa tākāt kıla’lmay, köyer-sin.” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttı: “İlāhī, (18) min za‘īf bī-çāre şevk-i liķā-yi ulūhiyyet ve rubūbiyyetde köyüp ölsem maṅga kemāl-i sa‘ādet imes mü?” didiler. (19) Hı̄tāb kildi ki ey Mūsī, eger körer bolsaṅ bu tağka bağğıl, min ol tağka körüney, eger ol tağ tākāt (20) kılıp ornıda tursa sin hem tākāt kıılır-sin, bargıl ol ikki tağnı arasında olturğıl, didi. Mūsī (21) ‘aleyhi’s-selām kilip ol ikki tağnı arasında olturdılar. Evvelğı āsumānnı ferışteleriğa hı̄tāb boldı.

[323] (1) Hemeleri tüşüp kildiler. Höküz şüretlīg o tağnı eṭrāfıda tört yığaçlıg yirni tutup (2) turdılar. Şā‘ iķa-i şimāl boldı, āsumān kükredi, yaşıl yaşnadı. Ferıştelər bülend āvāz birlen tesbīh ayttı- (3) -lar. İkkinçi āsumānnı ferışteleri tüşüp kildi şır şüretlig. Evvelğı ferıştelerni kūrşap (4) tüştiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām anı körüp kōrktılar, ayttılar: “Hudāyā mini bu heybetdin kūtkarğıl.” (5) Ol ferıştelerni uluğı ayttı: “Ey Mūsī, hālā köp heybetler körür-sin.” didi. Üçünçi āsumānnı ferışteleri (6) tüşüp kildi bürgüt şüretlig. Olarnı eṭrāfını kūrşap tüştiler, tesbīh ayttılar, ağızlarıdın (7) ot üzülüp çıkar irdi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām bularnı körüp tirigligidin ümīd üzdi. (8) Yana törtünçi āsumānnı ferışteleri tüşüp kildiler ördek ve ğaz şüretlig. Olarnı eṭrāfını örep (9) tüşti. Şol tarīķa bişinçi āsumān, altınçı āsumānnı ferışteleri ādem şüretlig, ağız- (10) -larıda tesbīh ayttılar: **“Şubbūhun kuddūsün rabbū’l-melā’iketü ve’r-rūh ve lāyemütü ebeden.”** dip. Mūsī ‘aleyhi’s-selām Hudāy ta‘ālāğa (11) yığlar irdiler: “Hudāyā munda tursam öler-min, taşkarı çıksam köyer-min.

¹¹⁴ 7/Araf Suresi, 143: “Rabbim, (cemālını) göster bana, (ne olur) seni göreyim.”

¹¹⁵ 7/Araf Suresi, 143: “Beni kat’iyyen göremezsın.”

Yana ‘arşnı kötergan ferîşteler (12) tüşüp kildiler. Heme ferîşteler bülend-âvâz birle: “**Şubbühun kuddüsün rabbü’l-melâ’iketü ve’r-rûh ebeden lâyemüt.**” didiler. (13) Mūsī ‘aleyhi’s-selâm bî-hüş boldılar. Yana hüşlarığa kildiler. Ol hâlde Mūsī ‘aleyhi’s-selâm tağka qarap (14) turup irdiler. Bir ot çakılğan dik nūr zâhir boldı. Tağlarını bir pâresi yünğ dik tozup kitti. (15) Bir pâresi su bolup aqıp kitti. Mūsī ‘aleyhi’s-selâm bî-hüş bolup yıkıldılar. Qavluhu ta‘âlâ: **ve harrâ Mūsâ** (16) **şa‘ıkan.**¹¹⁶ Ol küni penç-şenbe irdi. İrtesi cum‘a boldı hem ‘arafe boldı, ‘îd-i qurbân boldı. Ol kündin (17) üç künğaça bî-hüş bolup yattılar. Ferîşteler kilip ayttılar: “**Yâ ibne’n-nisâ’i’l-mahîzi lekad se’elte** (18) **rabbeke su’âlen ‘azîmen fi gayri vaqtin**” ya‘nî: “Ey hayz körgen hatunni oğlu, Hudây ta‘âlâdın kette tilek (19) tilediñg, vaqtsiz.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selâm üç kündin soñg hüşlarığa kilip ayttılar kim (20) İlahî haťa kılıpdur-min, bu haťağlig işlerimğa tevbe kıldım, İlahî sini ferîşteler hem köra’lmas iken, tağ- (21) -lar hem köra’lmas iken, körseler bî-hüş bolup su bolup irir ikenler, didiler. Hazret-i Haq sübhânehu ve ta‘âlâdın hitâb boldı kim

[324] (1) qavluhu ta‘âlâ: **qâle yâ Mūsâ inni’stafeytüke ‘alâ’n-nâsi bi-risâlatî ve bi-keâmî fe huz mâ âteytüke ve kün mine’s-şâkirîn**¹¹⁷ ya‘nî: (2) “Ey Mūsî, sini peygamberlik birle kelâm birle i‘zâladım. Sañga yibergen kitâbımnıñ algıl. Şâkir<d>lerdin (3) bolğıl.” Su‘âl: Mūsī ‘aleyhi’s-selâm dîdâr tiledi, köra’lmadı. Hikmet nime irdi? Cevâb: Hudây ta‘âlânı (4) dîdârı bākîdür, Mūsī ‘aleyhi’s-selâmni közleri fânî. Fânî köz birle bākîni körüp bolmas. Yana bir cevâb (5) ol ki Hudây ta‘âlâ her qaysı dostığa bir nimerse naşib kıldı. Mūsī ‘aleyhi’s-selâmğa kelâm naşib kıldı. **Ve**

¹¹⁶ 7/Araf Suresi, 143: “Musa da baygın yere düşdü.”

¹¹⁷ 7/Araf Suresi, 144: Buyurdu ki: «Ey Musa, ben seni risâletlerimle, kelâmımla (bütün) insanlardan mümtaz kıldım. Şimdi şu sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol.»

kellema'llāhu Mūsā (6) **teklīmen**¹¹⁸ didi. Hālillikni İbrāhīm 'aleyhi's-selāmğa birdi. **Ve't-tehaze'llāhu İbrāhīme hālilā**¹¹⁹ didi. Dīdār körmek hāzret-i (7) Muḥammed Muştafā şalla'llāhu ve 'alā ālihī ve sellemni naşībeleri irdi. Lā-cerem özgelerga birmedi. Yana bir <r>ivāyetde (8) aytıpdurlar kim on bā' işdin dīdār körgüzmedi. Evvel, bī-vaqt tilediler. İkkinçi, Musī 'aleyhi's-selāmni közleri (9) süflī irdi, dīdār 'ulvī irdi. Süflī köz birle 'ulvī dīdārni köra'lmas. Üçünçi, dīdār hāşşa-i Muḥammed 'aleyhi's-selām- (10) –dur. Olardın ilgeri hīç kişi köra'lmas. Törtinçi, heme zāhir ve bāṭın ni' met Ḥudāy ta'ālādındur. (11) Hemeni a'lāsı dīdār ni' metidür. Mūsī 'aleyhi's-selām ednā ya'nī pest ni' metler edā bolmadı. Turup a'lā (12) ya'nī bülend ni' metni tiledi, müyesser bolmadı. Bişinçi, fānī köz bākī dīdārğa lāyık irmes. Altınçi, Mūsī düşmenni (13) kördi. Ol düşmenni körgen köz dostğa münāsib irmes. Yittinçi, Mūsī 'aleyhi's-selām bī-meşakḳat dīdār tiledi- (14) –ler. Bī-meşakḳat dīdār müyesser bolmas. Sekkizinçi, “Ḥālā közüñg yarağsızdur, küni bolur ki dīdārğa münāsib (15) bolur, anda körgey-sin.” didi. Tokkuzinçi, “Ey Mūsī, hālā ıztırāb kılma küni bolur ki heme enbiyā' ve mürselīn birle birge (16) körür-sin.” Onunçi, “Ey Mūsī, mini dīdārım hemedin 'azīz ve mükerremdür. Dostum Muḥammed hem hemedin 'azīz ve mükerremdür. (17) Ol 'azīzğa körsetip andın kiyin özgege körsetür-min.” didi. Su'āl: Mūsī 'aleyhi's-selām tecellīde (18) bī-hūş bolmaqlarığa bā' iş ne irdi? Cevābnı ikki türlüg biripdürler, üç türlüg dise hem bolur. (19) Evvelī, Mūsī 'aleyhi's-selām kelām işittiler, ayttılar: “Min dik Ḥudāy ta'ālā birle her kün sözleşe durğan kim (20) bar?” didi. Ḥudāy ta'ālā ḳudretini bildürdi tā ki Mūsī ḥaddini bilsün.” didi. İkkinçi, ol kim Ḥudāy ta'ālā öz nūrını (21) tağḳa körgüzdi, tağ yördi. Ol ḥālde Mūsī 'aleyhi's-selām tağḳa baḳtılar. Özleri dik yitmiş miñg kişini kördi.

¹¹⁸ 4/Nisa Suresi 164: “Allah Musâya da hitab ile konuştu.”

¹¹⁹ 4/Nisa Suresi 125: “İlah İbrahim'i bir dost edinmiştir.”

[325] (1) Kolda ‘aşā, ignide kilīm, barçası: “**Rabbi erinī enzur ileyke.**”¹²⁰ dip feryād kılurlar. Mūsī ‘aleyhi’s-selām anı körüp bī-hūş boldı. (2) Üçünçi, ol kim Mūsī ‘aleyhi’s-selām dīdār tiledi, tağka bağgıl, didi. Kaçan tağka bağdı, kördi ki Muḥammed (3) ‘aleyhi’s-selāmı heme ümmetleri dīdār tilep: “**Rabbi erini**”¹²¹ dip feryād kılıp yörüpdürler. Mūsī ‘aleyhi- (4) -’s-selām bularnı körüp ḥayrān bolup bī-hūş boldılar. Bes ma‘lūm boldı ki dünyāda fānī köz birle dīdār körmek (5) bolmas; velīkin taḥkīk āḥiretde dīdār körmek bar. Kavluhu ta‘ālā: **vücūhun yevme izin nāzıratün, ilā rabbihā nāzıratün**¹²² kāfirler dīdār (6) körmeğaylar. Kavluhu ta‘ālā: **kellā inehüm ‘an rabbihim le-maḥcūbūn.**¹²³ Kaçan Mūsī ol sefer Tūr’da kelām işittiler. Ḥudāy ta‘ālā (7) Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa üç levḥ ‘aḫā kıldı. İçide Muḥammed ‘aleyhi’s-selāmı ümmetlerini şıfatı bar irdi. (8) Mūsī ‘aleyhi’s-selām anı kördiler, ayttılar: “İlāhī, mini ümmetimğa nime birür-sin?” Ḥiṭāb boldı: “Ey Mūsī, sini ümmetiñg yaman (9) iş kıldı, Sāmırī olarnı güm-rāh kıldı. Buzavğa secde kıldı. Nime bireyin?” didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām köp (10) ğam-ğın boldılar. Ol vaqt il arasındın çıkıp kitkenleriğa ikki yüz kün bolup irdi. Kilip kördiler (11) kim heme ḥalk buzavğa secde kılıpdurlar. Hikāyetde andağ kiltürüpdürler, Sāmırī digen bir zer-ger (12) bar irdi. Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa ḥāle-beççe irdi. Benī İsrā’īl’ğa ayttı kim sizlerğa unasañlar bir söz aytay, (13) Mūsī’ni Ḥudāyını körgüzey, didi. Hemesi ḥoş-ḥāl boldı. Sāmırī tofrağdın buzav tarḥıda bir nimerse (14) kıldı içi kevek. Anı yirge kömdi. Köp otun yaqip ayttı: “Her kim bir dīnārdın salıñlar.” Ādem (15) başığa bir dīnārdın saldılar. İrip ol buzavğa ğılāf boldı. Üç kündin kiyin açıp aldı. (16) Ol küni ki Fir‘avn

¹²⁰ 7/Araf Suresi, 143: “Rabbim, (cemâlini) göster bana, (ne olur) seni göreyim.”

¹²¹ 7/Araf Suresi, 143: “Rabbim, (cemâlini) göster.”

¹²² 75/Kıyamet Suresi, 22/23: “Yüzler (vardır) o gün ter-ü tazedir. Rablerine bakacaktır.”

¹²³ 83/Mutaffifin Suresi, 15: “Hayır (inanmazlar) Şübhesiz ki onlar o gün Rableri (ni görmek) den kat’iyyen mahrumdurlar.”

suda ğarķ bolurda Cebra ’il ‘aleyhi’s-selām minip kilgen batyalnı izidin bir çengāl tofraķ (17) alıp saķlap irdi. Ol tofraķnı buzavnı içege saldı. Andın āvāz peydā boldı. Sāmīrī ayttı: “Mūsī’ni (18) ve hem sizlerni Ğudāyınġız budur.” didi. Benī İsrā’īl’din tokķuz yarım sıbt yol azdı, bul buzavġa (19) secde kıldı. Hārūn ‘aleyhi’s-selām bu işni körüp ġam-ġīn boldılar. Köp ġalīm yavaş irdiler, (20) her çend nařīġat kıldılar. Olar ķabūl kılmadılar, ayttılar: “Bu işimizni Mūsī kilġünçe kıılır-miz.” didiler. Vaķtı ki (21) Mūsī kilip bu ġālını körüp Hārūn ‘aleyhi’s-selāmın saç ve saķallarının tutup ayttılar: “Hārūn

[326] (1) mindin kiyin ķandaġ ġalīfelik kıldınġ? Heme ġalķ buzavġa secde kıılıpdurlar.” Ķavluhu ta’ ālā: **ķāle’bne**¹²⁴ **ümme** (2) **inne’l-ķavmestaz’ afūnī ve kādū yaķtulūnenī felā tūřmit biye’l-a’ dā’e**¹²⁵ ya’ nī Hārūn ‘aleyhi’s-selām ayttılar: (3) “Ey anam oġlı, bu ķavm mini za’ īf taptılar, fermānım tutmadılar. Ķatıġraķ sözlesem ‘öldürür-miz’ (4) dirler. Saç ve saķalımını ķoyġıl. Mini düşmenlerimni řād kıılmaġıl.” didiler. Ķavluhu ta’ ālā: **ķāle rabbi’ġfīrī** (5) **ve li aġī ve edġilnā fi raġmetike ve ente erġamū’r-rāġimīn**¹²⁶ ya’ nī Mūsī ‘aleyhi’s-selāmın Hārūn’ġa raġmı kildi. Ğudāy ta’ ālāġa (6) yıġlap ayttılar: “Ey perverdigārim, mini ve ķarındařımını yarlıķaġıl.” dip. Su’āl: Hārūn ‘aleyhi’s-selām Mūsī ‘aleyhi’s-selāmġa (7) anam oġlı didi. ne üçün? Cevāb: Hārūn ‘aleyhi’s-selām birle Mūsī ‘aleyhi’s-selām ana bir ata bařķa irdi. Vallāhu a’ lem. (8) **Onunçı fařl, Benī İsrā’īl’nin**

---

¹²⁴ **ķāle’bne**: metinde قال يابن şeklinde yazılmıştır. Ayetin aslında yoktur.

¹²⁵ 7/Araf Suresi, 150: “(Harun) «Anam oġlı», dedi, bu kavm (bu adamlar) beni cidden zaīf gördüler (hırpaladılar). Az kaldı ki beni öldüreceklerdi. Sen de bana düşmanları sevindirecek hareketde bulunma böyle.”

¹²⁶ 7/Araf Suresi, 151: “(Musa) dedi ki: «Yâ Rab, beni de, biraderimi de yarlıġa. Bizi rahmetinin içine sal. Sen esirgeyenlerden daha esirgeyensin.»”

tevbe kılganlarını beyānı turur. Andağ rivāyet kılıpdurlar ki burunğı (9) peygamberlerni ümmetleri günāh kılsalar özleri tevbe kılgan bile hergiz qabūl bolmas irdi. Peygamberler münācāt kılıp du‘ā kılsalar günāhları ‘afv bolur irdi; ammā ümmet-i Muḥammed Muṣṭafā ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem her kaçça günāh kılıp tevbe (11) kılsalar bī-tevaqquf maq̄būl dergāh-ı ḥazret-i İllāhī bolur. Bu iş ḥazret-i resūl ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemniḡ (12) berekātlarındın turur. **El-kıssa**, ḥazret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām kūh-ı Tūr’dın yanıp kilseler Benī İsrā’īl (13) hemesi buzav-perest bolup kitipdür. Münācāt kıldılar ki İllāhī, yaḡşı kılguçı hem özünḡ-sin yaman eylep (14) güm-rāh kılguçı hem özünḡ-sin, ḡāhlasanḡ büstān kılar-sin, ḡāhlasanḡ yeksān kılar-sin, (15) Benī İsrā’īl’ğa tevfiq birḡıl, didiler. Nidā kildi ki Ey Mūsī, kavmiḡni maḡa tapşursanḡ min selāmet saqlap (16) birür irdim, Hārūn’ğa tapşurdınḡ, ol selāmet saqlaya’lmadı, buzav-perest bolup kitti, didi. Ḥazret-i (17) Mūsī ayttılar ki eger siniḡ dergāhınḡda tevbe kılsalar, qabūl kılır mu-sin? Nidā kildi: “Bularnı tevbesini (18) ol vaqtde qabūl kılır-min ki bala çaqalarını taşlap ḡarīb bolsalar yā bolmasa birbirlerini fiçaq bile (19) urup öldürseler, didi. Bes ḥazret-i Mūsī kavmleriḡa ayttılar ki sizler buzakḡa baş çalıp (20) Ḥudāy ta‘ālāniḡ dergāhıda güneḡ-kār bolup-sizler, imdi bu ikki işni birini qabūl kılıp tevbe kılsaḡlar maq̄būl (21) bolur, bolmasa çendān belālarḡa giriftār bolur-sizler. Benī İsrā’īl maşlaḡat bile aytdılar. “Hemedin ḡarīblik nimedür?

[327] (1) Bala çaqalarımızdın ayrılıp ölgünça birbirimizḡa fiçaq urup ölgünimiz yaḡşıdır.” didiler. Ol vaqtde Benī (2) İsrā’īl’ni tokkuz fırçası buzav-perest bolup irdi. Üç fırçası Müselmān irdi. Her fırçası on biş (3) miḡ kişi irdi. İkki şaf bolup turdılar. Ḥazret-i Mūsī Müselmānlar bile kāfirlerni başıḡa tiḡ tartıp (4) kildiler. Atası oḡlını, oḡlı atasını yüz körmey çaptılar. Qanlar deryā deryā bolup aqtı. Yitmiş miḡ (5) kişi öldi. Ḥazret-i Mūsī ser-berehne bolup münācāt kıldılar ki Ḥudāyā raḡm kılguçılarını bihraḡı sin-sin, (6) alarnı günāhını min tiler-min, didiler. Ḥudāy ta‘ālā hemesini günāhını maḡfired kıldı. Andın soḡnḡ ölgenler (7) şehīdlik dereceside behiştḡa ulandılar, qalḡanlarını

tevbeleri kabûl boldı. Andın sonġ ħazret-i (8) Mûsî ‘aleyhi’s-selâmı köngülleri karar taptı. Benî İsrâ’îl ‘ibâdetġa meşġul boldılar. Ħazret-i Mûsî ayttilar: (9) “Bu Tevrît’ni okup yâd alınglar.” didiler ve “Kâğıdġa hem bitip alıng.” dip buyurdılar. Andaġ kıldılar. (10) Ħazret-i Ħaġ sübhânehu ve ta‘âlâdın fermân boldı ki Tevrît bitiglig tahtalarġa zînet birġıl, dip. Ħazret-i (11) Mûsî ‘aleyhi’s-selâm ayttilar: “İlâhî, zînet birürġa hîġ nimersem yokdur.” didiler. Ħazret-i Cebra’îl ‘aleyhi’s-selâm (12) kilip ayttilar ki fülân giyâhı alıp miske қоşup köydürse altun bolur, anı bile zînet birġıl, (13) didiler. Kîmyâ-gerlikni ta‘lîm birġıl, dip fermân bolup irdi. Anı üçün ta‘lîm birdiler. Üġ giyâhı (14) reng ve atını bitip birdiler. Kîmyâ-gerlikni bu tarîġa bile örgendiler, dipdürler ve bi’llâhî’l-‘işmeti ve’t-tevfîġ. (15) **Bu faşlda Ķârûn ‘aleyhi’l-la‘nehumı beyânidur.** Ķârûn, ħazret-i Mûsî ‘aleyhi’s-selâmġa ümmet irdi. (16) Ziyâde Tevrît-ġ’ân irdi. Kîmyâ-gerlikni örgenip nefsi simürüp kâfir bolup kitti. Yaman baġîl (17) irdi. Belki le’îm irdi. Ħayr ve seġâvet aşlâ kılmadı. Ħazret-i Mûsî ‘aleyhi’s-selâmġa Ķârûn’dın düşmenraġ (18) yok irdi. Hîġ vechi bile âşinâ bolmas irdi. Bir kün aldıġa bir gedâ kilip ħayr tiledi. Ķârûn (19) ayttı ki barıp Mûsî’ni ‘aşâsını yâ keşşini tilep munda alıp kil, min saġġa pul ve mâl birip satıp alay, (20) didi. Bu gedâ kilip ħazret-i Mûsî’ni köp taġġ kıldı. Āġir tesbîġlerini birdiler. Alıp barıp Ķârûn’ġa sattı. (21) Bir kün yana bir gedâ Ķârûn’ni aldıġa kilip tilenip irdi. Anġa buyurup keşşelerini tilep aldurup özi

[328] (1) satup aldı. Bir kün ħazret-i Mûsî ‘aleyhi’s-selâm bir beyâbânda barur irdiler. Bir gedâ düġâr bolup: “Min (2) köp nâ-murâd-min. Balalarım köp, oġatım yok.” dip tuttı. Ħazret-i Mûsî ayttilar ki andaġ bolsa uşbu beyâbânda (3) ki taşlarını yıġıp köydürseġ altun bolur, didiler. Gedâ bu söz bile ol taşlarını yıġıp yörür (4) irdi. Ķârûn körüp aydı ki bu taşlarını cem‘ kılip nime kılar-sin, didi. Gedâ bu vâkı‘anı beyân kıldı. Ķârûn (5) aydı ki taşını altun bolġanını hîġ körgeniġ bar mu, her ne bolsa pend birip ġutulupdur, dip bir pârġa ġüş bile bir toġġuz (6) nân birdi. Gedâ ħoş-vaġt bolup öyiġa cönediler. Andın sonġ Ķârûn ġullarıġa buyurup şol taşlardın (7) tirdürüp kırġ

ħarmen kıldı. Andın kiyin otun ħalap ot ħoydı irse hemesi köyüp ħızıl altun (8) boldı. Ķarıp yitti ayğaçā altun taşudı. Andağ zer-dār boldı ki bir künde tört miñğ ħul satıp alıp (9) hemesiğā libās, at, azuğ birip ħatun öy ve ‘ imāretler ħılıp birip sūdā-gerlikğā ħoyar irdi. Ança ki dünyā (10) yüzide ādemğā lāzım bola durğan nimerseleleri alıp ħoyğan irdi ammā altunı ħırğ öyğā revzen bile berāber (11) ħılıp toldurup ħoyğan irdi. Ķırğ ħul ħazīneçi irdi. Her ħazīneni kilīdini ħırğ filğā artup yörür (12) irdi; ammā ħişiğā bir pārça nān hem birmes irdi özi hem bir pārça nān artuğ yimes irdi. Āħir bir serāy (13) ħıldurdı ki bir ħışt altun ve bir ħışt kümüşdin dīvārlarığā cevāhirlerdin zīb birip ārāste (14) ve pīrāste kıldı. Eger atlansa özi ħara köz ħaçır minip tört miñğ ħul hemesi aldıda piyāde yörür irdi. (15) Bir kün ħazret-i Mūsī ‘ aleyhi’s-selām aydılar: “Bu zer ü zīver¹²⁷ mällarıñğā şādlik ħılmağıl, Ĥudāy ta‘ ālādın ħorğup (16) āħiret işini hem öylekil. Ĥudāy ta‘ ālā sanğā yaħşılık kıldı. Sin hem anı bendeleriğā yaħşılık ħılğıl.” didiler. (17) Ķārūn ‘ aleyhi’l-la‘ nehu ayttı ki ey Mūsī, min bu mällarıñı öz ‘ aql ve dānişim birle taptım, bu mālda Ĥudānı hıç ħağ <ve> ħuğūğı (18) yoğ dip ol toñğuznı açığı kildi. Ağzığā seng ü sifāl. Anda ħazret-i Mūsī ‘ aleyhi’s-selāmğā nidā kildi: (19) “Aytğıl! Ĥudāy ta‘ ālā sindin zer-dārlarığā ve ħuvvetliğlarığā ħudreti yitip helāk ħılır digil.” dip. Nağlīdür ki (20) bir kün Ķārūn-ı bed-baħt seyrğā ħıħtı. Tört miñğ ħul dürr ü cevāhirler bile muraşşā‘ bolup ħıymet bahā (21) metā‘ larıñın ser ü pālar kiyip barur irdi. Benī İsrā’īl munı körüp bizni hem māl ve ħaşmetlerimiz bolsa irdi, dip kö

[329] (1) köñğülleri ħökti. Ĥazret-i Mūsī ‘ aleyhi’s-selām bu sözniñğ işitip Benī İsrā’īl’ğā bu āyetni oğup birdiler. (2) Ķavluhu ta‘ ālā: **ve käle’llezīne ütū’l-‘ ilme veyleküm şevābu’llāhi ħayrun li men**

¹²⁷ **zīver**: metinde زيوور olarak yazılıdır; ancak ziyver şeklinde harekelendirilmiştir.

āmene ve ‘amile şālihān¹²⁸ ya‘nī: “Hudāy ta‘ālā ol şevābnı sizlerge (3) biripdür. Qārūn’ını andağ māl ve haşmetleridin çendān bihrağdur.” didiler. **El-kıssa**, bir kün Mūsī ‘aleyhi’s-selām (4) Benī İsrā’īl’ni yığıp va‘z aytur irdiler. Qārūn hem altun kürsī köterip kilip rû-be-rûlarıda (5) oturur irdi. Nağme-nevāzlar bile hamr içir irdi. Hazret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selāmğa küler irdi. Şamīta (6) digen fāhişe hatun bar irdi. Bir kün Qārūn kıçkırip bir zerre altun birip ayttı ki Mūsī va‘z (7) aytıp olturgende sin barıp aytkıl ki ey Mūsī, kündüz bolsa ilğa naşihat kıılır-sin, kiçe bolsa miniñg bile (8) çağır içip bed-kārlik kıılır-sin, digil. Mūsī şermende bolsun. Bu hatun altunı alıp hûb dip kitti. İrte- (9) -si hazret-i Mūsī cemī‘ Benī İsrā’īl’ni yığıp naşihat kıılır irdiler. Ol hatun Qārūn’ını aytgān sözünü aytay (10) dip kilip irdi. Hudāy ta‘ālā aña tevfiğ birdi. “Ol hatun aydı ki ey Mūsī, Qārūn mini çarlap aytıp (11) irdi ki tañgla il yığılgānda bühtān kıılğıl, dip irdi. Ey peygamber-i Hudā, niçük sizğa bühtān aytay.” dip (12) ayağlarığa yıkılıp İmān ‘arz kıılıp Müselmān boldı. Benī İsrā’īl’ni kaşıda bu sözni işitip perişān-hāl (13) boldılar, ayttılar ki ey Bār-ı Hudā, bu Qārūn’ını mundağ elem külfetleriğe niçük tākāt kıılır-min, didiler. Hiṭāb-ı Rabbi’l- (14) -‘izzet boldı ki ey Mūsī, Qārūn’ğa aytgıl, mālını yarmını dervişlerğa zekātğa birsün, dip. Bu sözni hazret-i (15) Mūsī, Qārūn’ğa ayttılar. Qārūn-ı bed-baht ayttı ki ey Mūsī, min sini Tinğri’ñgđin hıç nimerse alğānım yok, ol hem mindin (16) hıç nimerse tilemesün, didi. Ağzığa seng <ü> sifāl. Yana fermān boldı ki dört hişşe kıılıp bir hişşesini birgil digil, (17) dip aytıp irdiler. Aña hem kabûl kıılmadı, hazret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām ān-heme yahşı deliller ayttılar. Qulağığa (18) ğaflet fahtasını tıkıp tā bāre açığı ziyāde boldı. Āhirü’l-emr, Mūsī münacāt kııldılar: “İlāhī Hudāvendā (19) Qārūn’ğa aytgān sarı küfr ü tuğyānı köp boladur. İlāhī perverdigārā, yirni mini fermānımda kılsañg.” didiler. (20) Du‘aları müstecāb boldı. Nidā kildi ki ey Mūsī, h‘āhlağānıñgı birdim, dip. Şol zamān hazret-i

¹²⁸ 28/Kasas Suresi, 80: “Kendilerine ilim verilenler de (şöyle) dedi: «Yazıklar olsun size. Allahın sevabı îman ve iyi amel (ve hareket) eden kimseler için daha hayırlıdır.»

Mūsī ‘aşā-yı (21) mübâreklerini alıp gâzab bile Qārūn’ını kaşığa bardılar. Qārūn tahtda tekebbürlük bile oturupdur. Arqa

[330] (1) Arqa¹²⁹larıdın Benī İsrā’îl hem bardılar. Hâzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selâm ayttılar ki ey Qārūn, sin burun vaqtde (2) Fir‘avn’ğa her kün tört nânğa işler irdiñg, imdi Allāhu ta‘ālā sañga munça māl biripdür, hergiz şükr kılıp (3) Müselmân bolmay-sin, didiler. Qārūn aydı ki ey Mūsī, min siniñg Hudâyıñgdın hîç nimerse tilemedim, özüm (4) tapқан mālını özüm harc kılır-min, didi. Ağzığa taş <u> tofraқ. Hâzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selâm der-gâzab bolup: (5) “Ey yir tutқıl.” didiler. Şol zamân tahtığa lerze tüşüp bî-ğod bolup қaldı. Yana: “Ey yir tutқıl.” didiler. Ol zamân (6) Qārūn özini taşladı. Aşuқığaça yir tuttı, қabül қılmadı. Tiziğaça yuttı, anda hem unamadı. Âhir boğazığaça (7) yuttı, imdi қabül қıldım, didi. Yirğa aydılar: “Qoyğıl.” Yir қoyup saldı.¹³⁰ Qārūn çıқıp mālını kırқdın (8) birini ser-ğisâb bardı. Çehâr-pâsi şahrâni tutup kitti. “Birmes-min.” didi. Hâzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selâm: “Ey yir, yut!” (9) didiler. Biliğaça yuttı. Qārūn ayttı ki ey Mūsī, Fir‘avn’ını mālını alıp lezzet tapıp irdiñg, mini hem mālını alay dir mü- (10) -sin, didi. Hâzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selâm ayttılar: “İlâhî mālını alur-sin dip aytadur, cemî‘ mālı bile yir yutsa.” didiler. (11) Nidâ kildi ki ihtiyâr sañga dip irse Hâzret-i Mūsī: “Ey yir, yut!” didiler. Tamâm-ı taht u baht u serâyalarını yir (12) yuttı. Yirni қа‘ rıga kitti. Nişânesi aşlâ қalmadı. İbni ‘Abbâs aytıp durlar ki hâzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selâm müsâfir- (13) -çılığda ğarîb bolup riyâzet tartmaқlarını bâ‘ işi oldur ki ekşer aytur irdiler ki Hudây ta‘ālâ (14) mindin bihraқ ve dâna ‘âlim yaratmağandur, mañga Tavrît ‘atâ қıldı, bî-vâsița sözleşür-min, dip fahr (15) kılır irdiler. Bir kün münâcât қıldılar ki İlâhî Hudâvendâ, ol ‘ilmni mañga birdiñg, ân-heme fażiletni mañga birdiñg, (16) yana hem min dik

---

¹²⁹ mükerrer

¹³⁰ **saldı:** metinde ساردى olarak yazılıdır.

şāhib-i ‘ilm bendeᅡ̄ bar mu, didiler. Hāzret-i Cebra’īl ‘aleyhi’s-selām kilip ayttılar: “Fülān deryā lebide bir (17) bende bardur, siniᅡ̄ ‘ilmiᅡ̄ anı ‘ilmini aldıda bir kaçre suçadur. Hāzret-i Mūsī münācāt kıldılar ki şol (18) bendeni min bir körsem, dip. Nidā kildi ki ey Mūsī, sindin ol ‘ālimrağdur, anı izlep tapıp şākird bolğıl, (19) dip. Sordılar ki ol bendeni kaydın tapar-min, dip. Nidā kildi ki tūşe-i rāh algıl seferni miᅡ̄net ve meşākᅡ̄katleriğā (20) iᅡ̄tiyār birgil, didi. Ol zamān bir balıᅡ̄nı pişürüp yana bir munça azuğ alıp münācāt kıldılar: “İlāhī, ol bendeᅡ̄ (21) peygamber turur mu yā sağçı turur mu, dip. Sağçılardın turur, didi. **El- kışsa**, hāzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām Yūşa‘ ’nı [331] (1) hem-rāh kılıp yana münācāt kıldılar ki ey Bār-ı Hūdāyā, ol bendeᅡ̄ni kaydın tapar-min, dip. Nidā kildi ki Mecma‘ u’l-Baᅡ̄reyn’- (2) -din tapar-sin, dip. Bir ᅡ̄arafdın Rūm deryāsı kilür, ol açığıdur. Yana bir ᅡ̄arafdın Fārs deryāsı kilür, (3) ol şīrīndür. Bu ikki deryā ᅡ̄oşulğan yirni Mecma‘ u’l-Baᅡ̄reyn dirler. Hāzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām neçend vaᅡ̄t (4) yol yörüp anda yattılar, Yūşa‘ hem bile irdi. Vaᅡ̄tī ki Mecma‘ u’l-Baᅡ̄reyn’ğā bir mīl yā ikki mīl ᅡ̄alıp irdi. Kördiler ki (5) bir taşnı astıdın bir çeşme çıkıp deryāğē kitedür. Ol çeşmeni ‘Ayne’l-ᅡ̄ayāt dirler. Anda hāzret-i Mūsī (6) ‘aleyhi’s-selām ᅡ̄ahāretğā muᅡ̄ayyed boldılar. Ol pişürüp alğan balıᅡ̄nı ol taşnıᅡ̄ üstiğā ᅡ̄oydılar. Ol (7) balıᅡ̄ tirilip çeşmege ᅡ̄avᅡ̄a urup kitti. Yūşa‘ munı körüp ᅡ̄orᅡ̄tı. Hāzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selāmı aldılarığā (8) kilip bu vāᅡ̄ı‘ anı ayttı. Hāzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām kilseler ol balıᅡ̄ evvelᅡ̄ı dik büryān bolupdur. O balıᅡ̄nı (9) yidiler. Andın bir munça yörüp bir bulaᅡ̄nı lebiğā kilseler bir kimerse namāz oᅡ̄up turur, namāzdın fāriᅡ̄ bolğā- (10) -nlarıdın kiyin selām kıldılar. Hāzret-i Hıᅡ̄r ‘aleyhi’s-selām cevāb-ı selām birip: “ᅡ̄oş kilip-siz, ey Benī (11) İsrā’īl’ni peygamberi.” didiler. Hāzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām sordılar: “Mini kilişimni sizge kim ᅡ̄aber birdi?” didiler. (12) Bu kişi ayttılar ki mini ᅡ̄aberimni sizge ayᅡ̄kan kişi sizni ᅡ̄aberiᅡ̄izni maᅡ̄ğā ayᅡ̄mas mu, didiler. Hāzret-i (13) Hıᅡ̄r ‘aleyhi’s-selām sordılar: “Ey Mūsī ne işᅡ̄a kildiᅡ̄iz?” dip. Hāzret-i Mūsī ayttılar: “Sizdin ‘ilm örge- (14) -ngeli kildim.” didiler. Yana sordılar ki ᅡ̄orekleriᅡ̄iz

kanı, dip. Hâzret-i Mûsî balıĝnı vâkı‘asını ayttılar. (15) Hâzret-i Hıızr ‘aleyhi’s-selâm ayttılar ki ol balıĝnı Hüdây ta‘âlâge bir munça zıkr aytmakĝa ârzûsı bar irdi, tirilip (16) zıkr ayttı, yana Hüdây ta‘âlânı fermânı bile çıkıp turdı, didiler. “Ey Mûsî ‘âlimliĝiñĝ kanı? Eger özünĝga ança temennâ kılmasañĝ (17) munça yol ‘azâblarını tartmas irdiñĝ. Eger sinde ‘aql ve dâniş bolsa irdi şol balıĝ tirilĝan (18) çeşmedin su içip kıyâmetĝaça tirig yörür irdiñĝ. Ey Mûsî peygamber-i mürsel bolduñĝ, Tevrît dik kitâbnı (19) igesi bolduñĝ. Yana mindin nime üçün ‘ilm ta‘lîm alur-sin?” didiler. Hâzret-i Mûsî: “Hâzret-i Hâk sübhânehu (20) ve ta‘âlânı fermânı bile alur-min.” didiler. Hâzret-i Hıızr ‘aleyhi’s-selâm ayttılar: “Sin mini bile hem-râh bola’lmas-sin.” (21) didiler. Anda hâzret-i Mûsî: “İnşâ’llâh hem-râh bolur-min. Siz her nime diseñĝiz kabûl kılur-min.” didiler. Hıızr ‘aleyhi’s-selâm [332] (1) ayttılar: “Andaĝ bolsa min bir iş kılısam ta‘arruz kılmañĝ, bâ‘ işini soramañĝ.” didiler. Hâzret-i Mûsî kabûl (2) kılıp irse Yûşa‘’ge ruşşat birdiler. İkevlen yolĝa revân boldılar. İkki fersah yolĝa barıp irdiler. (3) Hâzret-i Mûsî: “Karnım açıp hardım.” didiler. Hüdây ta‘âlâ hâzret-i Cebra’îl’ĝa fermân kılıp ikki tabaĝda (4) ta‘âm yiberdi. Biride pişken ĝüşt bile nân irdi. Anı Hıızr ‘aleyhi’s-selâmı aldılarĝa koydılar. Bir tabaĝda (5) hâm ĝüşt bile un irdi. Anı hâzret-i Mûsî ‘aleyhi’s-selâmĝa koydılar. Hâzret-i Mûsî unı hamîr kılıp nân (6) kılıp yigünleriçe közleridin yaş kildi. Hıızr ‘aleyhi’s-selâm külü<r> irdi. Hâzret-i Mûsî: “Mini maşĝara tutup küler-siz.” (7) didiler. Hıızr ‘aleyhi’s-selâm aytdılar: “Birev şabr kılıp tayyar ta‘âm yidi, bir şabr kılmay yüz miñĝ meşakĝatler tarttı. (8) Yana hem tayyar kılıp yimeydür.” didiler. İrtesi yörüp bir deryâ lebiĝa yittiler. Bir dırahtnı tegide oturup (9) irdiler. Bir cân-ver kilip su içip tumşuĝıda su alıp cönedi. Hıızr ‘aleyhi’s-selâm aytdılar: “Ey Mûsî, bilür mü-sin, (10) ol cân-ver aytadur? Hıızr’nı ‘ilmi deryâça bardur. Mûsî’ni ‘ilmi tumşuĝumdaki suça didür.” didiler. Andın yana (11) bir deryânı lebiĝa kilip bir kimege tüşüp ol kimeni bir burçını bir zerre tişip koydılar. Mellâhlar feryâd kıldı ki (12) bu niçük kişidür, kimedın müft ötüp yana kimeniñĝ tişip koyadur, dip. Hâzret-i Mûsî ‘aleyhi’s-selâm

(13) so<r>dılar: “Bu mellâhlar bizdin hîç nimerse almay ötkerür. Yana kimesini tişip koyar-siz, ğarķ bolsa bu ħalk (14) nime kılur?” Ħızr ‘aleyhi’s-selâm aydılar: “Ey Mūsî, sini anaŋ tokĝanda ot yanıp turĝan tennürĝa taşladı. (15) Şundaĝ otdın Ħudây ta‘âlâ sini köydürmey selâmet saķladı. Bu ħalknı ğarķ bolurıdın selâmet (16) saķlamas mu?” didiler. Andın ötüp ħoruklıkĝa çıķtılar, yana yolĝa revâne boldılar. Bir câyda biş (17) altı küdekler oynap yörür irdi. Ħızr ‘aleyhi’s-selâm birini tutup öldürdiler. Yana “Ħazret-i Mūsî (18) ol bî-günâh beççeni öldürmaķıŋıznı sebebi nimedür?” didiler. Ħızr ‘aleyhi’s-selâm aydılar: “Aytmap irdim mü? Min (19) her iş kılсам ta‘arruz kılmaŋ dip. Siz bile imdi hem-râh bolmaydur-min.” didiler. Mūsî ‘aleyhi’s-selâm: “Ħâtır- (20) -ımdın ferâmüş bolupdur. İmdi ta‘arruz kılmas-min.” didiler. Andın bir yirge kilip ħalkdın ân-heme ta‘âm (21) tilediler. Hîç kim birmedi. Kiçe bile aç yattılar, kördiler ki anı bir dīvârı yıķılar ħâletĝa yitipdür. Lây bile ol

[333] (1) dīvârını tegini tüzetüp koydılar. Ħazret-i Mūsî aydılar: “Bu ħalk bizĝa ta‘âm birmedi. Kûçede yatıp (2) ħaldük. Yana bularnı dīvârını bî-kâr işler-miz.” didiler. Ħazret-i Ħızr aydılar: “Ey Mūsî, bir iş kılmaŋız (3) ta‘arruz kılmas-min dip irdiŋiz. İmdi ta‘arruz kıldıŋız.” didiler. “Hem-râh bolmaydur-min.” didiler. Ħazret-i Mūsî: “İmdi (4) aşlâ ta‘arruz kılmas-min, didiler. Ol kiçe bir kempirni öyiĝa ħondılar. Ol kempir bularĝa yaĝşı pîş kildi. Taŋ atķunça (5) aldılarıdın yaĝ ve sütlerni aşlâ üzmedi. İrtesi kempirdin sordılar ki niçe mâliŋ bar, dip. Ol kempir: (6) “Birgine içküm bar.” didi. “Ol içkünĝni böri yigey.” dip du‘â kıldılar. Yana bir kiçe bir baynı öyide yattılar. (7) İşikde olturdılar. Siler niçük kişi-sizler, dip sormadı, ta‘âm hem birmedi. Açlık bile (8) yatıp ħaldılar. İrtesi turup mâliŋ on ħişşe ziyâde bolsun, dip du‘â kıldılar. Ħazret-i Ħızr’ını bu işleriĝa (9) ħayrân ħalıp aşlâ tākāt kıla’lmadılar. Āĥir ayttılar ki ey Ħızr, işleri ki siz kıldıŋız, hîç kim kılmas, didiler. (10) Ħızr ‘aleyhi’s-selâm ayttılar: “Mini kılĝan işimĝa aşlâ ta‘arruz kılmay dip irdiŋiz. İmdi sizdin cüdâ bolur- (11) -min.” didiler. Andın soŋ aydılar: “Ey Mūsî ol kimeni tişip

qoyğanımnı sebebi ol irdi ki ol kime on ‘āciz (12) za‘īf mīrās-ğornı kimesi irdi. Biri cüzzām, biri kör, biri çolaq ve biri şışuq, biri bezgek, biri (13) aqsax, biri şar‘ī, biri ker. Bularnı oqatı uşbu kime bile ötedür. Bu şehrni pādīşāhı zālīm ve sitem-kār turur. (14) İrte balıq seyriğa çıkıp heme kimelerni deryānı quyısığa alıp barur. Bu tişik bolğandın soñg munı (15) alıp barmas. Kimeçiler tişükni birkitip oqat kıllur. Anı üçün tişip qoydum.” didiler. Andın soñg: “Ol (16) nā-resīde balanı öldürgenimni sebebi ol ki ol bala kette bolsa miñg kişini hūn-bağır haq kıllur irdi. Anı (17) üçün öldürdüm.” didiler ve yana: “Ol bizge ta‘ām birmegen halknı dīvārığa hū‘āce dīvārı kıldük. (18) Ol dīvārı astıda bir hum zer bar irdi. Ol zerni ikki oğulnı atası kömüp qoyğan irdi. Eger (19) ol dīvār yıqılsa birevni qolığa tüşer irdi. İmdi bu dīvār yıqılğunça ol balalar uluğ bolup tapıp (20) alur.” didiler. Andın: “Ol bay ki bizge ta‘ām birmedi. Mālīñg on hişşe ziyāde bolsun dip du‘ā kıldük. (21) Ol dünyāğa firifte bolup Hudāy ta‘ālādın gāfildür. Anı bu dünyā behiştı turur. Anı üçün bu tarīka du‘ā kıldük

[334] (1) ve yana ol kempirni öyide yatdük. Bizge ān-heme piş kildi. Ol kempir Hudāy ta‘ālāge ‘āşık turur. Gāh gāh ol içküğa (2) meşğüllik kıllur. Anı ol içküsi hem yoq bolsa Hudāy ta‘ālādın özgege meşğüllük kıllmas. Anı üçün (3) böri yisün dip du‘ā kıldım.” didiler. Hazret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām aydılar: “İmdi mañga bir naşihat aytsañız min (4) anı bile ‘amel kılsam. Hızır ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Kişi ki ölümni bilğay şādlik kıllmağay, Hudāy ta‘ālānı rāzıqu’l-‘ibād- (5) -lığnı bilğay, rızq taleb kıllmağı ‘acebdür. Ey Mūsī, beyhüde sözlemekdin tiliñgi saqlağıl, aşlā hacetiñni (6) mañlūqdın tilemegil, her nime ‘acāyibāt körmegünçe külmegil, haqālarğa ta‘ne kıllmağıl, özünğni günāhke yaqın (7) tutmağıl, halkğa fā’ide yitkürmağğa küşiş kıllıl, bī-hacet kişini öyiğa barmağıl, bağıldın bir nime tama‘ kıllmağıl.” (8) dip bu naşihatları kıllıp gāyib boldılar. Andın Mūsī ‘aleyhi’s-selām Benī İsrā’īl’ni qaşığa kildiler. Anda Hārūn (9) bile tap<ı>şıp vāqı‘anı beyān kıldılar. Hazret-i Hārūn aydılar: “Sizdin ayrılıp köp perişān irdim. *Elhamdü li’llāh* sizni (10)

selāmet kördüm. Ölse ģarmānım yok.” dip oturup irdiler. Ĥazret-i Ķābızu’l-Ervāĥ kilip (11) rūĥlarını Ķabz kıldılar. Ĥazret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām öz cāylarıĝa Yūşa‘nı ĥalīfe kıldılar. Mūsī ‘aleyhi’s- (12) -selāmın ‘ömrleri yüz illigĝa yitip irdi. Ķırk yıl Fir‘avn’nı İmān’ĝa da‘vet kıldılar, kırk yıl beyābānda turdılar, (13) altmış yıl Mısr’da turdılar, on yıl Medyen’de turdılar. Bir kün ĥazret-i ‘Azrā’İl ‘aleyhi’s-selām kilip selām (14) kıldılar. Ĥazret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Mini ziyāret kılmakĝa kildiĝiz mü yā Ķabz-ı rūĥke kildiĝiz mü?” (15) didiler. “Ķabz-ı rūĥke kildim.” didiler. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “Ne řarīĝa Ķabz kıılır-siz?” didiler. “Aĝzıĝız- (16) -dın Ķabz kıılır-min.” didiler. “Aĝzım bile Ĥudāy ta‘ālāĝa söz aytkendür-min.” didiler. “Ķulaĝıĝızdın Ķabz kıılır-min.” (17) didiler. “Ķulaĝım bile Ĥudāy ta‘ālānı sözini işitken-min.” didiler. “Közünĝizdın Ķabz kıılır-min.” didiler. “Közüm (18) bile Ĥudāy ta‘ālānıĝ maşnū‘atlarını körgen-min.” didiler. ‘Alā ĥāza’l-Ķıyās her Ķaysıĝa bir vech ayttılar. Ĥazret-i Ķābzu’l- (19) -Ervāĥ münācāt kıldılar: “İlāĥi, Mūsī’ni Ķaysı yol bile cānını Ķabz kıılır-min?” dip. Nidā kildi ki sini dostuĝ (20) çarlaydur digil, dip. Ĥazret-i Ķābızu’l-Ervāĥ: “Sizni dostuĝız çarlaydur.” didiler. Anda Mūsī ‘aleyhi’s-selām (21) ĥoş-ĥāl bolup: “İlāĥi, özüm maĶşūdumĝa yittim,” didiler. “Ferzendlerim ‘āciz <ü> bī-çāredür. Saĝa tapşurdım.”

[335] (1) didiler. Nidā kildi ki ey Mūsī, ‘aşānĝnı deryāĝa işāret kııl, dip. İşāret kıldılar irse deryā ikki bölündi. (2) Bir uluĝ taş çıktı. Ĥudāy ta‘ālānı emri bile taş yarıldı. İçidin bir Ķurt bir kök ĝiyāĥ tişlep (3) çıktı, bu tesbīĥni aytağur: **sübĥāne men yerānī ve yesme‘u kelāmī ve ye‘rifü maĶāmī yerziĝu ve lā yensānī**. Ma‘nisi (4) oldur ki Ĥudāy ta‘ālā hemedin pākdur ve hemedin münezzehdür, mini köredür, āvāzımnı işitedür ve rızkımnı (5) biredür, mini herĝiz ferāmūş kıılmaydur, dip tesbīĥ aytıp turupdur. Yana nidā kildi ki ey Mūsī, şol Ķurtke taşnı (6) arasında rızĝ biredür-min, sin miniĝ peyĝamberim turur-sin, min sini ferzendleriĝni aç ve yalangāç Ķoymas-min, (7) didi. Mūsī ‘aleyhi’s-selām ĥoş-nūd bolup bir yirĝa kilseler tört Ķişi bir ĝur kavlaydur. Alar tört (8) ferişte

muḳarreb irdiler. Ḥazret-i Mūsī: “Kimğa kavlaydur-sizler?” didiler. “Kimğa rāst kilse şunğa.” didiler. (9) Ḥazret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selām: “Min kirip körey.” dip kördiler. Boylarığa rāst kildi. Ḥazret-i ‘Azrā’îl (10) ‘aleyhi’s-selām bir alma tutup irdiler. Almanı iskep cān be-Ḥaḳ teslīm kıldılar. **ḳalū ene’llāhu ve ene ileyhi rāci’ün** (11) Rūḥ-ı pür-fütūḥlarını ‘ālem-i bālāğa ilettiler. Cesedleri gūrda ḳaldı. Mūsī ‘aleyhi’s-selāmdın soḅ ḳavm- (12) -leri yitmiş tört yılda Cehūdliḳğa kirdiler. Andın soḅ Dānyāl ‘aleyhi’s-selām ḥurūc kıldılar. Vallāhu a‘ lemü (13) bi-ḥaḳīḳatü’l-ḥāl.

Yigirminçi kışsa ḥazret-i Dānyāl ‘aleyhi’s-selāmı beyān-ı vāḳı‘ aları turur.

Benī İsrā’îl (14) peygāmbersiz ḳalıp köp nāle vü zārī kıldılar. Sudın kem bolup aḳar susız ḳaldılar. Āḥir maşlahat kılip (15) bir yirğa çāh ḳazdılar. Andın su çıḳıp sīr-āb boldılar, dıraḳtlar ikip ‘imāretler saldılar. Sumı her yirge (16) başlasalar barur irdiler. İkinlerni urar vaḳtıda bir şimāl kilip dānelerini samandın ay<ı>rıḳ (17) her kimni naşībesini öyiğa iletip ḳoyar irdi. Bī-miḥnet ve bī-meşāḳḳat zirā‘ at kılip alur irdiler. Müddet (18) yüz yıl bu ḳısm bile öttiler. Ferzendleri köp bolup ḳaldı. Munça müddetgeçe hīç kim ölmedi. Ol memleket (19) ādemğa tolup kitti. ‘İbādetleri irtte bile ikki rek‘at ve kiçesi ikki rek‘at namāz oḳur irdiler. Çāhnı (20) eṫrāfını ābnūs yığaḳı bile perçin kılip muḥkem ittiler, altun <u> kümüşdin bendler kıldılar. Andın (21) soḅ fişḳ u fesād işlerğa meşḡul boldılar, şarāb-ḥ̄ārlik kıla başladılar, şeyṫān-ı bed-baḥt bularğa

[336] (1) kāse-dārliḳ kıldı. Bir kün şeyṫān ‘aleyhi’l-la‘ nehu ayttı ki siler kimğa secde kıılır-sizler? Bular ayttı ki Ḥudā- (2) -y ta‘ālāge secde kıılır-miz, didi. Şeyṫān ‘aleyhi’l-la‘ nehu ayttı ki Ḥudāy ta‘ālānı aşlā kördiḅḅler mü? Olar: “Körme- (3) -dük.” didi. Şeyṫān-ı bed-baḥt aydı ki min silerğa Ḥudāla<ı>ıḅḅzını şūretini kılip körse<te>y mü? Hemesi ḥoş-ḥāl boldılar. (4) “Andaḅ bolsa irttege hemeleriḅ ḳaḥşı ser ü pālar kıyip ḥoş-būy nimerseleler bile mu‘atṫar bolup fūlān şaḥrāğa çıḳıḅḅ.” (5) didi; ammā Benī İsrā’îl’de hīç ‘ālim ve dānā kişi yok irdi ki naşīḥat kıılḅalı. Şeyṫān ‘aleyhi’l-la‘ nehu bir oḅlını (6) altundın elvān türlüḅ zīb ü zīnetler birip altun taḥt üzre çıḳardı. Bütlerini

yamıda (7) koyup feryād kıldı ki ey ħalāyık, kilip secde kılıng. Heme ħalk kilip secde kıldılar. Şeytān ‘aleyhi’l-la‘nehu (8) ferzendleriġa buyurđı. Taġtnı köterip hevāġa alıp çıktı. Hemesi şeytānġa baş çalıp kāfir boldı. (9) Şeytān aydı: “Bu bütđin hemeleriġ yasap boynılarıġġa asınglar.” didi. Hemesi büt kılıp (10) boynılarıġa astılar. Şehrġa kirip her maġallede bir büt-ġane peydā kıldılar. Anda ġazret-i Ĥaġ sübhānehu ve ta‘ālānı (11) emri bile ġazret-i Dānyāl ‘aleyhi’s-selām ĩmānġa delālet kılar irdiler; ammā ol vaġtde Dānyāl ‘aleyhi’s-selām (12) nā-resıde irdiler, henüz peyġamberlik vaġy kilgeni yoġ irdi, aydılar: “Ey ħalāyıklar, Ĥudāy ta‘ālāġa secde kılınglar. (13) Bul şeytān-ı la‘ınni işidür. Sizlerni hemeleriġni düzaġġa başlar.” didiler. Bular aşlā ġabül kılmadılar. (14) Bularnı pādişāsını atı Tayfūr irdi. Ĥazret-i Dānyāl ‘aleyhi’s-selāmı öldürür boldı irse Ĥudāy ta‘ālā (15) Dānyāl ‘aleyhi’s-selāmı ġāyib kıldı. İzlep tapa’lmadılar. Yana bir kün Dānyāl ‘aleyhi’s-selām kilip ĩmānġa tergıb (16) kıldılar. Bular unamadı. Anda aydılar ki sizlerni ān-heme ĩmānġa tergıb kıldım, ġabül kılmadınglar, imdı min siz- (17) -lerġa ölümni başlap kiley, didiler. Ol ħalk ölümni bilmes irdi. Nā-gāġ ölüm yitti. Ĥalk ölmekġa turdı. (18) Bular yıġılıp pādişāhını ġasıġa bardılar, ayttılar ki ey pādişāh, Dānyāl ölümni başlap kilip hemeni öldürdi. (19) Pādişāh aydı ki ġatıġ oġlaġandur, ot yaġınglar, didi. Ot yaġıp baġtılar, ornıdın turmadı. (20) Andın pādişāh: “Ol ölümni başlap kilse ölü<m>ge yol birmes-miz, dip bir uluġ serāy kılıp işikide (21) köp ādemlerġa kılıç <ve> ġançerler birip koydı, aydı ki cān alġuġı kilse kirgüzmenġler, mini ölüm bile ġıç

[337] (1) işim yoġdur, dip özi bir öyni içiġa kirip olturđı. Nā-gāġ bir kün oġlap turup (2) ġarasa aldıda bir heybetliġ kimerse turupdur. Şaşıp aldırıp: “Siz kim bolur-siz?” didi. “Min cān alġuġı turur- (3) min.” didiler. Turup taġtġa teklıf kılıp muġazırġa buyurđı, yalbarıp aydı ki bu kün koyuġ, irtege (4) ġabül kılay, didi; ammā ‘ömrđin bir künlik ġalıp irdi. Ol küni ‘Azrā’ıl ‘aleyhi’s-selām kittiler. Şol zamān (5) çıķıp pās-bānlarnı aldıġa çıķıp açıġlap: “Cān alġuġını ne üçün

kirgüzdüñgler?” dip hemesini cellādğa (6) buyurup öldürdi. Dehāl künbedni yaruğı bardur dip yana iç ve taşını sıvadı. Dervāze- (7) -siğa bahādur kāfirlerdin qoyup dil-cem‘ bolup olturdi. Andın hāzret-i ‘Azrā’īl ‘aleyhi’s-selām (8) kilip yüz miñg ‘uqūbetler bile pelīd cānını aldılar. Pelīd cānı dūzahğa kitti. Andın Dānyāl ‘aleyhi’s-selām (9) kilip ayttılar ki imdi sizler Müselmān bolup ölmedin hālāş tafıñgı, didiler. Bu kāfirler (10) tutup alıp bizge ölümni başlap kilip atadın oğulnı, anadın kıznı ayırđıñg dip taş (11) ve hıştırlar bile urup şehīd kıldılar. Andın soñg Hūdāy ta‘ālā bu kāfirlerğa bir yılan yiberdi. (12) Şehrni hālka urup kısıp ve yanıp hemesiz helāk kıldı. Andın soñg ‘Amālika digen tā’ife (13) ‘ālemğa tolup qaldı. Vallāhu a‘lemü bi’s-şavāb ve bi’llāhi’l-‘işmeti ve’t-tevfīk.

Yigir<me> birinçi kıssa hāzret-i İsmū’īl (14) ‘aleyhi’s-selāmı beyānları turur.

Hāzret-i Mūsī ‘aleyhi’s-selāmın kiyyin Benī İsrā’īl ‘āşī boldılar irse (15) Hūdāy ta‘ālā olarge Bahtu Naşr’nı musallaq kıldı. Bahtu Naşr yaman kāfir irdi. Bu Bahtu Naşr kilip Benī (16) İsrā’īl’ni esīr kılıp aldı ve yana ‘Amālika tā’ifesidin Cālūt digen Benī İsrā’īl’ğa düşmen irdi. (17) Ol zamāneni peygamberini atı İsmū’īl irdi. Benī İsrā’īl İsmū’īl ‘aleyhi’s-selāmğa kilip ayttılar: “Du‘ā kılıñg. (18) Hūdāy ta‘ālā bizge bir pādīşāh yibersün.” İsmū’īl ‘aleyhi’s-selām du‘ā kıldılar. Hūdāy ta‘ālā du‘ālarını icābet (19) kıldı. Hāzret-i Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām cennetdin bir qamış alıp kilip İsmū’īl ‘aleyhi’s-selāmğa birdiler, (20) ayttılar ki her kimni boyı bu qamışğa berāber kilse ol pādīşāh bolsun, didiler. Hāzret-i İsmū’īl ol qamışğa öl- (21) -çep yıgaçlar tayyar kıldılar. Her sıbtke bir yıgaç yiberdiler, ayttılar ki bu yıgaç berāberide bir ādem tapıñgı

[338] (1) hıç kimerse tapılmadı; ammā ol şehrde Tālūt digen pādūk-bān bar irdi. Uy kütüp yörür (2) irdi. Bir kün bir buzağnı yoqatıp istep yörür irdi. İsmū’īl ‘aleyhi’s-selām dūçār boldılar: (3) “Nimeni yoqlar-sin?” dip sordılar. Tālūt aydı ki bir buzağnı iste<p> yör<ür>-min. Hāzret-i İsmū’īl aydılar: “Munda (4) yörgül, öyga baralı.” dip. Öyleriğa alıp bardılar. Tālūt harıp irdi, anda oñlap

ƙaldı. (5) İřmũ'ıl 'aleyhi's-selām ol ƙamıřnı ōlĉediler, boyıĝa rāst kildi. Pādiřāh bolur iken dip turup (6) irdiler. Oyĝandı. İřmũ'ıl 'aleyhi's-selām aydılar: "Sivũnĉi saŋĝa kim pādiřāh bolur-sin." Tālũt (7) ayttı ki min bir pādũk-bān turur-min, maŋĝa ne ĥad<d>ũr ki pādiřāh bolur-min. Ĥāzret-i İřmũ'ıl ayttılar ki (8) siniŋĝ Ĥudāy ta'ālā ĥ'āhlap pādiřāhlik biripdũr, didiler. İřmũ'ıl 'aleyhi's-selām bu vāċı' anı Benī İsrā'ıl'ĝa beyān (9) ƙılıp irdiler. Benī İsrā'ıl ayttılar ki Tālũt nime ƙiřidũr, bizĝa pādiřāh boladur, bizni andın (10) bihraĝ neseblerimiz bardur, dip ƙabũl ƙılmadılar. İřmũ'ıl 'aleyhi's-selām ayttılar ki mũlk-i memleket Ĥudāy (11) ta'ālāniŋĝdur, kimĝa ĥ'āhlasa biredũr, eger bāver ƙılmasaŋĝlar tābũtũ's-sekīnedin su'āl ƙılıŋĝlar, (12) didiler. Tābũtũ's-sekīne andaĝ nimerse irdi ki ĥāzret-i Yũsuf 'aleyhi's-selāmĝa Allāhu ta'ālā bir taş yiberĝen (13) irdi. Her sũzni sorsalar cevābını aytur irdi. Aĝalarını aldıda sũz sorĝen ol taş irdi. (14) Ōzi mũřũk řũretide irdi. Ol taş ĥāzret-i Mũsī'de irdi. řandũĝ-ı řehādet digen ol (15) irdi. Tā ĥāzret-i Ādem'din ĥāzret-i Muĥammed 'aleyhi's-selāmĝaĉa cemī' peyĝamberlerni řũretleri bar irdi, dipdũrler. (16) Ĥāzret-i Mũsī 'aleyhi's-selām bile hemīře hem-rāh irdi. Ƙaĉan ĥāzret-i Mũsī'ni 'ũmrleri āĥir boldı, mũnāĉāt (17) ƙıldılar ki İlāhī, Benī İsrā'ıl'ĝa bir nimerse kerāmet ƙılıĝıl, mindin soŋĝ alarge yādigārlık ƙalsun, her niĉũk (18) işke anı řefī' kiltũrseler mũřkilleri āsān bolsa, didiler. Ĥiřāb kildi ki Benī İsrā'ıl'ĝa aytĝıl bir (19) řandũĝ şayyar ƙılsun, ol taşnı ol řandũĝĝa salsun, ol elvāhını uřaĝını taĝı siniŋĝ (20) 'ařāŋĝnı, Hārũn'nı destārını aŋĝa salsun, her vaĝt anı řefī' kiltũrũp du'ā ƙılsa ĥāĉetini (21) revā ƙılır-min, didi. **El-ƙıřřa**, bu vāċı' anı ol taşdın sordılar. Āvāz kildi ki pādiřāhlik Tālũt'ĝa fermān

[339] (1) boldı, dip. Ba'd ez-ān nā-'ilāĉ ƙabũl ƙıldılar. Tālũt bularĝa pādiřāh boldı. 'Amāliĝa pādiřāhını atı Cālũt (2) irdi. Bu ikki pādiřāh ceng ƙılır boldılar. Tālũt leşkeri bile İřmũ'ıl 'aleyhi's-selāmını ƙařlarıĝa (3) bardı, ayttı ki yā nebiyya'llāh, Ĥudā'dın bizler ūĉũn nuşret taleb ƙılıp biriniŋĝ,

didiler. Hazret-i İsmâ'îl (4) du'â kıldılar. Tamâm-ı Benî İsrâ'îl âmîn didiler. Du'âları müstecâb bolup 'Amâlika'dın gâlib bolup nuşret (5) taptılar. Ve bi'llâhi'l-'işmeti ve't-tevfîk.

Yigirme ikinci kışsa hazret-i Dâvûd 'aleyhi's-selâmın vâkı'aları turur.

(6) **İnne hâzâ ahî lehu tis'ûn ve tis'ûne na'ceten ve liye na'cetün**¹³¹ ibtilâsı bile mübtelâ bolgan, ve **harra râki'an ve enâb**¹³² secdesin (7) kılğan, **fe-ğafernâ lehü zâlîke**¹³³ hil'atin kiygen, **yâ Dâvûdu innâ ce'alnâke halîfeten fi'l-arz**¹³⁴ hitâbın işitken, (8) **fahkûm beyne'n-nâsi**¹³⁵ emrini tutğan, ve **lâ tettebi' il hevâ**¹³⁶ hevesidin yırak turgen. Hazret-i Dâvûd (9) 'aleyhi's-selâm Yehûdâ neslidin irdiler. Kiçilikleride koy bakıp yörüp tâ'atğa iştiğâl kılar (10) irdiler. İşâ'nı oğlu irdiler; ammâ İşâ'nı köp oğlu bar irdi. Alarnı içide hazret-i Dâvûd nihâyetde (11) bahâdur irdiler. Bir kün kilip atalarığa ayttılar ki her vaqt felâkmân bile her nimmerseni atsam aşlâ hatâ bolma- (12) -yudur. Ataları aydı ki siniñ rızkıñnı felâkmândın açar, didiler. Yana bir kün kilip ayttılar ki bir vaqt (13) tağlarda yörsem bir şîr dūçâr boldı, tutup mindim, aşlâ hamle kılmadı, didiler. Ataları aydı ki (14) ey oğlum, sañğa Hudây ta'âlâ bir yahşılığnı 'atâ kılgay. Yana bir kün ayttılar ki ey ata, her vaqt tağlarda (15) tesbîh aytip yörsem heme tağ ve taşlar mañğa irkeşip yöredür, didiler. Bu söz bu yirde tursun. (16) Vaqtı ki Tâlût bile Câlût uruşur boldı. Yarlıg kildi ki Câlût'nı helâklığı İşâ'nı oğlanlarını (17) kolıda

---

¹³¹ 38/Sad Suresi, 23 “(İçlerinden biri): «Şu benim birâderimdir. Onun doksan dokuz dişi koyunu var. Benim ise birtek dişi koyunum var».”

¹³² 38/Sad Suresi, 24 “Rükû' ile yere kapanıb (Allaha) döndü.”

¹³³ 38/Sad Suresi, 25: “Biz de onu saalih (bir zât olarak) intihab etdik”

¹³⁴ 38/Sad Suresi, 26: “Ey Dâvud, biz seni yer yüzünde bir halife yaptık.”

¹³⁵ 38/Sad Suresi, 26: “O halde insanlar arasında hak (ve adalet) le hükmet.”

¹³⁶ 38/Sad Suresi, 26: “(Hükümünde) hevâ (ve heves) e (hissiyyâtına) tâbi' olma.”

bolur, dip. İşmü 'il 'aleyhi's-selâm ayttılar ki ey Tâlût, Hudây ta'âlâdın nuşret tilegil, Hudây (18) ta'âlâ nuşret tilegenni nâşırı turur. Kavluhu ta'âlâ: **kem min fi'etin kaliletin galebet fi'eten keşiraten bi-iznillâhi vallâhu me'aş-** (19) **-şâbirin.**¹³⁷ Andın soĝ ayttılar ki Câlût'ını helâklığı İşâ'nı oĝlanlarını ħolıda bolĝusıdur (20) irse Tâlût İşâ'nı çarlattı. İşâ kildi. Tâlût aydı ki oĝlanlarıĝını munda alıp kil. İşâ ayttı ki (21) on oĝlum bardur, toĝkuzı munda kilip taşkarıda turadur, didi. Tâlût İşmü 'il 'aleyhi's-selâmdın sordı ki

[340] (1) Câlût'ını öldürgüçi İşâ'nı ħaysı oĝlı turur, dip irse du'â ħıldılar irse âsumândın bir yarıħ ve bir yaşık (2) tüşti. Yarıĝ kildi ki her ħaysısı bu yarıĝını kiyip bu yaşıkını bařıĝa ħoysun ħaysı birini başıda yaĝ bilgürse (3) ol turur, dip. İşmü 'il 'aleyhi's-selâm ħaber birdiler. İşâ'nı bu kilgen toĝkuz oĝlıĝa kiydürdiler. Yaĝ (4) bilgürmedi. Ĥayrân boldılar. Ol ħâlde ħazret-i Dâvüd ħoy baħıp yörür irdiler. Ağaları uruřĝa (5) tibregende ħazret-i Dâvüd hem ħoylarını özge kiřiĝa tapşurup leşkerni arħasıdın tibrep irdiler. (6) Ferişteler yirmi timürini tarttılar. şol zamân ħazret-i Dâvüd leřkerĝa yitüştiler. Yolda barurlarıda yolda (7) üç pâre taş yatur. Ol taşdın âvâz kildi ki ey Dâvüd, mini alĝıl Câlût'ını ölümi siniĝ ħoluĝda (8) mini bile bolĝusıdur, dip. Ĥazret-i Dâvüd anı aldılar, kilip leşker bile turdılar. Ançada Tâlût ayttı ki bu (9) oĝlanlarıĝında yaĝ bilgürmedi, ol kiçiĝ oĝluĝını kiltürseĝ, dip turup irdi. Ol ħâlde Dâvüd (10) 'aleyhi's-selâm kilip ħaldılar. İşâ aydı ki ey pâdiřâĥ, kiçiĝ oĝlum uşbu turur, didi. Tâlût ol yarıĝını (11) kiydürdi. Birer nime uzunraħ kildi. Bir silkinip irdiler irse ħaddleriĝa râst boldı. Ol yaşıkını bařlarıĝa (12) ħoydılar. Yaĝ bilgürdi. 'Azîm şâd boldılar. Câlût ħarıĝa revâne boldılar. Câlût'ĝa ħaber boldı. Câlût (13) 'Âdîler baħıyyesi irdi. Köp küçlüĝ irdi irse Câlût üç yüz batman pelâs kiyip bir ħacıĝa minip (14) kildi.

---

¹³⁷ 2/Bakara Suresi, 249: "Nice az bir cem'iyet, daha çok bir cem'iyete Allah'ın izniyle galebe etmiştir. Allah sabır (ve sebat) edenlerle beraberdir."

Ṭālūt anı körüp qorqıtı, münādī kıldurdı ki her kim bu kün Cālūt bile uruşup anı (15) öldürse kızımını birür-min ve taqı pādişāhlıǵımge şerik kılıur-min, dip üç nevbet çarlattı. Törtünçide (16) Dāvūd ‘aleyhi’s-selām pādişāh aldıǵa barıp ayttılar ki min uruşur-min, didiler. Pādişāh aydı ki üç merātibe (17) çarlattım, ne üçün āvāz birmediŋ? Hāzret-i Dāvūd aydılar: “İl barça bilsün, çarlaǵanıŋ ma‘lūm bolsun, (18) dip āvāz birmedim.” Pādişāh ayttı ki mundın ilgeri hıç iş kılıp irdiŋ mü? Dāvūd ‘aleyhi’s-selām aydılar (19) her vaqt kıoylarımǵa arslan kilse tutup başın üzer irdim. Andın kıyin ol yoldın alǵan (20) üç taşnı alıp Cālūt’ǵa yördiler. Kilseler Cālūt ma‘reke-i meydānda turupdur. Bu kışi hem felāqmān bile (21) taşlarını köterip Cālūt’ǵa rū-be-rū bolup turdılar. Cālūt ne işke kildiŋ, dip sordı. “Siniŋ

[341] (1) öldürüp tahtdın tahta tābūtǵa salǵalı kildim.” didiler. Cālūt aydı ki mini bile niçük uruşur-sın, (2) hıç harbe ālātıŋ yokdur. Felāqmān bile taşnı körsettiler. Cālūt maşhara tutup küldi. Dāvūd ‘aleyhi’s- (3) -selām ayttılar: “Siniŋ bahtıŋ bolsa Hūdāy ta‘ālā saŋǵa yār bolur. Mini bahtım bolsa maŋǵa yār bolur.” didiler. (4) Cālūt’ını boyı altmış gez, toǵrası yigirme gez irdi. Özige temennā kılıp ve bahādurlıǵıǵa işenip: “İşiŋge muqayyed (5) bolǵıl.” didi. Dāvūd ‘aleyhi’s-selām kıoylarıdın taşnı alıp irdiler üç taş bir bolup qalıpdur. (6) Ān-heme acraturge küşiş kıldılar, bolmadı. Āhir felāqmānǵa ol taşnı salıp attılar. Felāqmāndın çıqqan (7) zamān yana üç bölünüp barıp biri Cālūt’ını pīşesiǵa, biri nāfiǵa ve biri sīnesiǵa tıǵdı. Yana (8) andın ötüp neçend kāfirlerǵa tıǵıp öldürdi. Cālūt bir şirfe bile yıkıldı. Leşkeri kaçtı. Hāzret-i (9) Dāvūd ‘aleyhi’s-selām Cālūt’ını ayaǵdın südreip alıp kildiler. Heme Müselmānlar hoş-nūd boldılar, şehрге (10) kirdiler. Andın Dāvūd ‘aleyhi’s-selām Ṭālūt’ǵa kılip: “İmdi va‘dege vefā kılǵıl.” didiler. Ṭālūt ayttı ki (11) pādişāhlıǵnı āsānlik birle qolǵa alıp bolur mu, dip bir taǵnı körsetti ki bu taǵda ki halk bizni (12) düşmenimiz turur, barıp alarnı öldürüp kilinŋ, andın soŋ va‘deǵa vefā kılayım, didi. (13) Şol zamān barıp ikki yüzçe kāfirni öldürüp kildiler. Andın kıyin nā-‘ ilāc bolup pādişāhlikǵa şerik (14)

kıldı, kızını hem birdi. Heme halk hazret-i Dāvūd'ğa mâyil boldılar; ammâ bu işke Tālūt der-ğazab bolup hazret-i (15) Dāvūd'nı öldürmağğa kaçd kılur irdi. Vaqtını tapa'lmas irdi. Bu vâkı'a hazret-i Dāvūd'ğa haber boldı. Hazret-i (16) Dāvūd 'aleyhi's-selâm ayttılar ki her vaqt kaçâ yitse râzî bolur-miz, aślâ kaçıp bolmas, didiler. Hatunları (17) ayttı ki her işke hem bir sebep bolur, her niçük bolsa hem yatar vaqtıngızda taht üstide bir meşk su çaykap (18) üstige bir nimerse yapıp koyunğ, öziñiz özge yirde yatınğ, didi. Andağ kıldılar. Tālūt bir kiçesi (19) kirip şimşir bile urup irdi. Meşk yarılıp su sıçrap çıktı. Kan hayâl kılıp kaçıp kitti. Dāvūd'nı (20) öldürdüm dip bala çaķalarığa ayttı. İrtesi añğlasa hazret-i Dāvūd tirigdürler. Andın Tālūt ayttı ki (21) Dāvūd'ge yaman qaradım, imdi Dāvūd mini öldürür dip kiçesi başığa pās-bānlar koyar boldı irse hazret-i

[342] (1) Dāvūd bir kiçe kilip tahtnı burçığa dört oķ sançıp cōnediler. Hıç kim bilmedi. İrtesi turup bu oķlarını (2) körüp: “Munda Dāvūd kilipdür, mañga zarar yitkürmesdin kitipdür. Eger yaman hayāli bolsa irdi mini (3) öldürür irdi.” dip özini kılğan işleriğa peşimān kılar irdi; ammâ halāyık hazret-i Dāvūd'ğa (4) mihribānlıg kılur irdiler. Yana bir kün reşk itip köp ādemler bile kildi. Dāvūd 'aleyhi's-selām kaçıp (5) bir gārga kirdiler. Gārni ağızığa Allāhu ta'ālānı fermānı bile örgümçek tūr bağladı. İstep bargen ādemler tapa'lmay (6) kitti. Tālūt der-ğazab bolup köp 'ulemā' ve fuzalālarnı öldürdi. **El-kıssa**, bu işlerni kılıp kiyin endişe'e (7) tüşti ki neçend bī-günāh ādemlerni öldürdüm, āhiretde nime cevāb birür-min, eger tevbe kılsam kabūl bolur mukin, (8) dip ān-heme yoķladı. 'Ulemā'>dın hıç kişi kalmıpdur. Yana nihāyetde bī-dimāg bolup kiçesi gūristānlarge barıp (9) yıglap nāle vü zārī kılıp yörür irdi. Bir gūrdın āvāz çıktı ki ey Tālūt, bizni hememizni bī-günāh öldürüp (10) imdi kilip gavgā kılıp bizni bī-ārām kılur-sin, dip. Bu sözni işitip yana nāle vü zārīsi ziyāde bolup hattā ki (11) horekdin hem kaldı. Bir yaḥşı hatun bar irdi. Añga barıp aḥvālini beyān kıldı. Ol hatun ayttı ki andağ (12) bolsa min İsmū'ıl 'aleyhi's-selāmı merķadleriğa barıp teveccūh kılıp cevāb alıp bireyin, dip kilip ikki rek'at (13) namāz oķup münācāt

kılıp irdi. Qabrdin āvāz çıqtı ki Tālūt oğlanları bile barıp kāfirlerni (14) qal‘ asıge barıp kāfirler bile ceng kılsun, ölse hem tevbesi qabūldur kāfirlerni öldürse hem qabūldur, dip (15) bu qatun bu beşāretni aytıp irdi. Tālūt ferzendlerini yığıp aydı ki ey oğlanlarım, mini düzaqda (16) körsenġizler raqm kılar mu-sizler? Alar ayttı ki elbette raqm kıılır-miz, didiler. Andın qazret-i İsmū’ıl’din bolġan (17) beşāretni beyān kııldılar. Ferzendleri hem qabūl kııldılar. Tālūt atlanıp kāfirlerni qal‘ asıge bardı. Ol (18) tarafdın kāfirler hem çıqtı, bu yirde ceng kııldılar. Ol oğlanları öldi, āqırde özi hem öldi. Andın (19) Dāvūd ‘aleyhi’s-selāmnı tenhā pādışāh kııldılar. Olarġa Hūdāy ta‘ālā ‘ilm-i hikmet, pādışāhlik ve peyġamberlik ve āhen-gerlik (20) kerāmet kııldı. Hāzret-i Dāvūd’dın burun hīç kimġa mundaġ kerāmetler kıılġan yoq irdi. Yana mundın özge (21) hoş-āvāzlik ve zırh-sāzlik ve hoş-elhānliklerni kerāmet kııldı. Her vaqt Zebūr’nı oqusalar heme vuqūş <u>

[343] (1) tıyūr yığılıp kilip b<ī>-hūş bolup yıqılır irdi. Uçup kitip bara durġen cān-verler hem tohtap qalur (2) irdi. Hikāyet kıılıpdurlar ki Dāvūd ‘aleyhi’s-selāmnı şavma‘alarını işik<i>de bir zencīr kılıp asıp qoyup (3) irdiler. Her vaqt ikki kışi da‘vālaşıp kilse ol zencīrġa qol uzatur irdi. Qaysını sözi rāst bolsa (4) ol zencīrġa yiter irdi. Bir kün bir kışi bir kimersege yüz mişqāl altun emānet birip irdim, dip da‘vā kılıp bardı. (5) Ol kışi yüz mişqāl altunnu bir ‘aşānı içiġa cāylap irdi. Ol ‘aşānı tutup kildi. Ol ‘aşānı emānet (6) igesini qolıġa birip zencīrġa qol uzattı irse zencīrge yitti, andın ‘aşānı qolıġa aldı. Da‘vā-ger hem uzattı, anı hem (7) qolı yitti. Bu işke hayrān qaldılar. Bu mekr ü hīle peydā bolġaç ol zencīr nā-peydā boldı. Hāzret-i Dāvūd’nı şe’n (8) ü şevketleri andaġ uluġ irdi ki her kıçede neçend pās-bānlar yatar irdi. Yana andın bölek üç miġġ (9) peyġamber-zāde uruġdın yatar irdi. Kıçe bolsa özleri ādemlerġa bildürmey kūçelerde yörüp uqraġan (10) ādemdin pādışāhlarıġ niçükdür dip aqvāl alur irdiler. Bir kıçe bir pīre-zendin sorap irdiler. Ayttı ki pādışāh (11) hūb yaqşıdur ammā ilni haqqını yiyedür. Andın münācāt kııldılar ki İlāhī bir hūner birsenġ kesb kılıp helāl rızq yisem, (12) dip. Hūdāy ta‘ālā timürçilikni ‘aqa kııldı. Hāzret-i Dāvūd’nı

qollarıda timür mûm dik mülâyim bolur irdi. Her nimerse ki (13) h̄'âhlasalar balğa ve sindân lâzım bolmay qolları bile kılar irdiler ve yana her künni üç hişşe kılip bir hişşe- (14) -side 'ibâdet kılar irdiler, bir hişşeside pâdişâhlik kılar irdiler, yana bir hişşeside helâl rızq için kesb (15) kılar irdiler. Bir kün zîrek kılip oturup irdiler. Hâtırlarığa kildi ki her peygamberğa belâ kilip şabr itip (16) çendân kerâmetler tapıpdurlar, maŋga hıç belâ ve miñnet ve meşakkat yitmedi, eger yitse irdi şabr kılip şâbirlerdin (17) bolur irdim, didiler. Şol zamân hâzret-i Cebra'îl 'aleyhi's-selâm kilip ayttılar: "Ey Dāvūd, Hūdāy ta'âlāni birgen emîn (18) ve emānlıqını qadrini bilmediŋg. Fülān künde belâ kilür." didiler. Şol zamân bir vahşet peydā bolup niçük belâ kilür (19) iken dip köz tutup turar irdiler. Bir kün bir kebüter şüretlig cān-ver kilip yanlarıda qondı közi yāqūtdın, (20) ayaqları zeberced<d>in, qanatları altundın. Körüp hayrān qaldılar, belâ kilürini unuttılar, köŋgülleri (21) quşni kuyığa kirdiler. Qollarını uzattılar, quş narı qaçtı. Ornılarıdın turdılar, uçup tüynükğa qondı.

[344] (1) Yügürüp tamğa çıqtılar. Zebür bul yirde açuq qaldı. Ol cān-ver uçup yana bir tamğa qondı. Qavladılar. (2) Ol cān-ver uçup barıp bir büstānga tüşti. Kördiler ki ol büstānda bir şāhib-i cemāl hatun āb (3) bāzī kılip turupdur. Güyā nuqre-hām, peyveste-ebrū, şehlā-çeşm, mürçe-miyān, şürāhī-gerden, serv-qadd, saçları (4) fetîle fetîle gird-kemerige tüşken. Bu kısım leţâfetlik ve nāzük bedenni aşlā körmep irdiler. Anı 'ışq ve maħabbeti sīneleriğa- (5) -ça alıp 'aşıq şifte ve şeydā boldılar. Bu kimni hatunı dip sordılar. Bir hatun aydı ki Üvreyā'nı hatunıdur dip (6) irse bu hatunı sebebidin Üvreyā'ğa kişi buyurup Üvreyā'nı nöker aldılar. Bir niçe kündin kiyin leşker başı (7) kılip gāzātke buyurdılar. Ğarazları gāzātde ölse hatunı alur-min, didiler. El kıssa, Üvreyā gāzātde (8) öldi. Bir niçe vaqtdın kiyin ol hatunğa kişi qoydılar: "Mini qabül kılsun." dip. Ol hatun ayttı ki eger mindin oğul (9) ferzend vücūdğa kilse pâdişāh kılsalar qabül kılar-min, didi. Dāvūd 'aleyhi's-selâm qabül kıldılar; ammā bu hatun (10) belāni başı ikenin bilmediler. 'Aqd ve nikāh kılip aldılar. Andın oğul ferzend vücūdge kildi. Atını Süleymān (11) qoydılar. Bir kün oturup irdiler. İkki kişi

kirip kildi. Biri ayttı ki ey Dāvūd, ikkimiz bir atanı ferzendi (12) irdük, munı toksan toqkuz sağlığ qoyı bardur, mini bir dāne sağlığ qoyum bar irdi, anı hem tartup (13) aldı, küçüm yitmedi. Dāvūd ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Mini ‘aşırında kişi kişiğa şundağ zulm kıılır mu?” dip der-ğazab (14) bolup: “Ne üçün bu tarıka zulm kıldınđ?” didiler. Ayttı ki mundağ der-ğazab bolmağ, biz sizdin yaman zulm kılmaduğ, (15) sizni toksan toqkuz ğatunuğız bardur, anı üstiğa Üvreyā’nı müşkil ğazātke buyurup anı öldürüp (16) ğatunını aldığız andın hem ziyāde zulm bolur mu, dip ğāyib boldılar irse bildiler ki bular ferişte ikenler öz- (17) -lerini ‘āşī bolğanların ğaber-dār boldılar. Münacāt kıldılar: “İlāhī, mundağ yaman işler kılıpdur-min.” didiler. (18) Başlarını secdege qoydılar. Ān-heme nāle vü zārī bile yığladılar. Andın bir şahrāge barıp kırık kiçe kündüz (19) secdedin baş kötermey yığladılar. Közleridin ağğan yaşlarığa etrāfların ot çıkıp arasında (20) körünmey qaldılar. On ikki yıl ‘ömrleri bu tarıka bile ötti. Yana bir kün başlarını taşka urup münacāt (21) kıldılar. Ğiřāb kildi ki ey Dāvūd, nime tiler-sin, dip. Ğazret-i Dāvūd aydılar: “Cemī‘ yaratılğanlar bir sā‘ at ğacet tilemey tursalar

[345] (1) bu sā‘ at min tilesem.” didiler. Nidā kildi ki ey Dāvūd, mininđ luř ve merğametim hemege berāberdür, dip. Ba‘ d ez-ān başlarını (2) köterdiler, ayttılar: “Ey Bār-ı Ğudāyā, bu işimni ğünāhın niçük kılsam ğalāş bolur-min?” didiler. Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām (3) kilip ayttılar: “Ey Dāvūd, közüñni yaşını pīşe kılar-sin. Üvreyā’nı ğoş-nüd kılmagünçe ğünāhınđ mağfired bolmas.” (4) Şol zamān Üvreyā’nı ğabriğa barıp kıçkırdılar ki min Ğudāy ta‘ālānı dergāhıda siniñ ğatunuñ sebebidin ğüneh-kār (5) boldum, imdi sin ötmegünçe Ğudāy ta‘ālā ğünāhımını mağfired kılmaydur, didiler. Āvāz çıktı ki ol sebebdin (6) ğüneh-kār bolğan bolsağız min rāzīdur-min, dip. Andın ğazret-i Cebra’ıl kilip ğaber birdiler ki Allāhu ta‘ālā ğünāhınđnı (7) ‘afv itti, dip. Şol zamān secde-i şükr kıldılar. Fermān boldı ki ey Dāvūd, imdi ğükm-i fermānıđa çıkığıl, dip. Andın şehrgā (8) kirip pādişāhlik tağtığa olturdılar. Ğikāyet kılıpdurlar ki Dāvūd ‘aleyhi’s-selāmın on oğlanları (9) bar

irdi. Kiçigi Һazret-i Süleymān irdiler. Yitti yaşlarıda atalarığa ikki kişi ‘arz kılıp kildi. Biri ayttı ki bu (10) kişini qoyı mini zirā‘atimni yipdür, didi. Dāvūd ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Sin munı qoyını alğıl siniñ zirā‘atiñni (11) bu alsun.” didiler. Qoy igesi bī-dimāğ bolup işikğa çıktı. Һazret-i Süleymān uçrap: “Ne tarīka hūkm kıldılar?” (12) didiler. Ol vāqı‘anı beyān kıldı. Süleymān ‘aleyhi’s-selām: “Adl bolmapdur, yana kiring.” didiler. Bular kirdiler. (13) Һazret-i Dāvūd: “Ne üçün yana kildiñler?” didiler. Bular ayttılar ki ferzendiñiz Süleymān ‘adl bolmapdur dip (14) qaytardılar, didiler. Andın Һazret-i Süleymān’rı çarlatup sordılar ki ey ferzend, bularge niçük hūkm bolur, didiler. (15) Һazret-i Süleymān aydılar: “Bu hūkmde biriğa zarar, biriğa fā’ide bolupdur. Ol qoyını bir yılğaça alsun. Bir yılğaça qoydın ne huşul (16) bolsa dihqān körsün. Zirā‘atni qoy igesi alsun. Zirā‘atdin her fā’ide ve zarar bolsa bu körsün.” (17) didiler. Bu söz hemege ma‘kūl boldı. Uşbu tarīkada kıldılar. Bir yıldın kiyin qoyını qoy igesi, yirni yir igesi aldı. (18) Һazret-i Dāvūd şol zamān Һazret-i Süleymān’ğa du‘ā kıldılar, du‘āları müstecāb bolup Һudāy ta‘ālā ‘ilm-i hikmet kerāmet kıldı. (19) Her bāre Dāvūd ‘aleyhi’s-selām ‘arz sorasalar Һazret-i Süleymān’rı yanlarıda alıp oturur irdiler. **El-kıssa**, bir künde (20) atalarını tōrt hūkmlerini bozdılar. Biri oldur ki bir kişi bir Һatunrı zināğa teklif kıldı. Ol Һatun unamadı. (21) Bu kişi aydı ki boyun sunmasañ min yalğan güvāh ötkezip siniñ durre urdurur-min. Bul Һatun aydı ki elbette

[346] (1) haq nā-haq bolmas irse bu kişi yalğan güvāh tapıp bu Һatunrı Dāvūd ‘aleyhi’s-selāmğa alıp barıp bu Һatun zinā kıldı dip (2) tōrt yalğan güvāh ötkerdi irse Dāvūd ‘aleyhi’s-selām bu Һatunrı durreğa buyurdılar. Süleymān ‘aleyhi’s-selām (3) aydılar: “Bu işni yaqşı ihtiyāt kılmak lāzımdur.” didiler. Һazret-i Dāvūd aydılar: “Tōrt ādem güvāhlik (4) birgendin soñ yana niçük kılmak lāzım?” didiler. Süleymān ‘aleyhi’s-selām: “Her nime bolsa hem bu güvāhlardı (5) bir su’āl kılay.” dip her qaysını ayırıp bölek bölek sordılar. Biri dalada kıldı, dip cevāb birdi. Biri kiçeside, (6) didi. Biri künde, didi. ‘Alā hāza’l-qıyās, bu güvāhları sözi muhālif çıqıp yalğan

boldı. Aydılar ki (7) bu günāh hatunda yok iken dip tōrt güvāhnı ol tōhmet kılgannı durre urdurdılar. Bu hatun halāş (8) boldı. Haq nā-haq bolmadı. Yana biri oldur ki Benī İsrā’ıl aydılar ki ey Dāvūd, Zebūr’rı hoş-āvāzlik bile oqusañgız (9) biz işitsek didiler irse Dāvūd ‘aleyhi’s-selām oqumaqğa meşgūl boldılar. Evvel, tevhīd-i bār-ı ta’ālānı oqudılar. (10) Andın Zebūr’rı oqudılar. Namāz-ı pīşīn bolup qaldı. Süleymān ‘aleyhi’s-selām ayttılar: “İmdi tamām kılsañgız namāz vaqtı (11) boldı.” didiler. Ser-hisāb bardılar. Tōrt miñg ādem be-mişāl murğ dik bismil bolup qalıpdur. Ança men’ kılmāsalar (12) cemī’ halk helāketğa yiter irdiler. Her çend köñgli katıg kişi bolsa hem Dāvūd ‘aleyhi’s-selāmı avāzların işitip kemāl-i (13) te<’>şīr kılgandın bī-hūş bolur irdiler. Yana bir kempir şimālğa da’vā kılip kildi ki tigürmen kılip kārşānde öyümğa (14) un alıp barur irdim, bir gird-āb-ı şimāl kilip unumrı uçurup kitti, dip. Hażret-i Dāvūd: “Mini hūkmüm (15) şimālğa yörmezdür, unuñrı ammā özüm birey, didiler. Ol hatun ta’zīm becā itip taşkarı çıktı. Hażret-i (16) Süleymān dūçar bolup sordılar. Hatun vākı’anı ayttı. “Yanıp kirip kışāş taleb-min digil.” didiler. Ol hatun (17) kirip: “Kışāş taleb-min.” didi. Derhāl hażret-i Dāvūd hażret-i Süleymān’rı çarlatup kilip: “Şimālri nime kılamak lāzım- (18) -dur?” didiler. Hażret-i Süleymān aydılar: “Siz Hūdāy ta’ālānı uluğ peygamberidür-siz. Du’ā kılsañgız şimāl hıdmetiñgizğa kilür.” (19) didiler irse hażret-i Dāvūd du’ā kıldılar. Şimāl bir kuş şūretide bolup kildi. Hażret-i Dāvūd ayttılar: “Ey (20) şimāl, bu hatunrı ne üçün unı alıp kitiñg?” didiler. Şimāl aydı ki Hūdāy ta’ālānı fermānı bile alıp bardım. “Bā’iş nime?” dip (21) sordılar. Ayttı ki fülān deryāda kimedede sūdā-gerler bar irdi, kime tişilip ğarq bolur dereceğa yitti, içideki halk aydılar ki eger kimedın

[347] (1) selāmet çıksaq mālımızrı ondın birini dervīş ve faķīrlerğa bireli, didi. Hūdāy ta’ālā mini buyurdı ki barıp (2) ol kempirri unı alıp kilip kimeni şikāfiğa tıķıl, dip. “Anı üçün kempirri unı alıp barıp kimeni şikāfiğa (3) saldım. Su tohtap ol halk selāmet qaldı.” didi. **El-kıssa**, neçend vaqtdın kiyin sūdā-gerler selāmet (4) çıkıp munda kildiler. Hażret-i Dāvūd yolrı vākı’alarını

sordılar. Bular kimede bolğan vāqı‘ anı ayttılar. Dāvūd (5) ‘aleyhi’s-selām sordılar ki andağ bolsa mällarınġızını ondın birini birdinġizler mü, didiler. Alar ayttı ki hāzır birgenmiz (6) yoqdur, imdi birür-miz, didiler. Andın öyleriga barıp mällarını hisāb kılıp ondın birini alıp kildiler. (7) Hāzret-i Dāvūd dervīş ve faķırlarnı çarlatıp birey dip turup irdiler. Hāzret-i Süleymān kirip kildiler, ayttılar: (8) “Bu kempirni haķķıdır, ańġa birmek lāzım.” dip kaytarıp ol kempirni çarlatıp ol mālını yarmını ol hatunġa birdiler. Yarmını (9) faķır ve dervīşlerġa birdiler. Bu sebeb bile kempir bay bolup qaldı. Hāzret-i Süleymān sordılar: “Ey mama, nime iş (10) kılıp irdinġ? Hudāy ta‘ālā sańġa munça māl naşīb kıldı.” dip. Mama ayttı ki tigürmende olturup irdim, bir sā’il (11) kilip: “Qarnım aç.” didi, bir kişidin bir nān qarz alıp birdim, “Ańġa toymadım.” didi, aydı ki andağ bolsa mininġ (12) bile öyümġa bargıl, köp nān kılıp birey dip barur irdim, yolda unumni şimāl uçurup cönedi, bu sā’ilġa (13) yalğançı bolmay dip yana bir kişidin bir nān qarz alıp birip yandurdım, dip beyān kılıp turup irdi. Cebra’il (14) ‘aleyhi’s-selām kilip ayttılar: “Ey Süleymān, ol pıre-zenġa ayġıl. Her bir nānġa yitmiş minġ direm munda bar. Yana (15) şunġa yitmiş minġ hişşe āhiretde ‘atā kıladur, digil.” didiler. Hāzret-i Süleymān bu sözni aytıp irdiler. Mama (16) hoş-nūd bolup öyiġa cönedi. Hikāyet kılıpdurlar, bir kün Benī İsrā’il kilip aydılar ki ey Dāvūd, kıyāmetni vāqı‘ a- (17) -sını bu dünyāda körgüzsenġiz, didiler. Dāvūd ‘aleyhi’s-selām aydılar: “İd küni körgüzeyin.” didiler. Aytıpdur- (18) -lar ki Re’īs digen bir kimerse bar irdi. Köp zer-dār ve devlet-mend irdi. Anı bir höküzi bar irdi. Ańġa (19) köp mihribān irdi. Şāhlarıġa altun qaflap dürr <ü> yāķütler bile yasaġan her yirde ādemlerni zirā‘ atide yörür (20) irdi ve yana bu şehrde bir dervīş hatun bar irdi. Anı bir yaġşı oġlı hem bar irdi. Ana bala bir yirde tāt (21) ve ‘ibādet kılar irdiler. Şavma‘ alarını işikide bir çeşme bile bir top enār bar irdi. Andın her künde ikki enār peydā bolur irdi.

[348] (1) Anı yip tāt ve ‘ibādet kılar irdiler. Bir kün oġlı aydı ki Beytül-Muķaddes bāzārıda elvān türlüg ni‘metler (2) bar ike<n> şulardın yimeġġa ārzüm bolupdur, didi. Anası aydı ki andağ

dimegil, Hüdây ta‘âlâ her künde birgen (3) ikki enârıġa şükr kılganmız hūbdur irse bu oġulnıġ sözi bile enâr nâ-peydâ boldı. Tört künġaġa ana bala (4) aç kıaldılar. Oġlı bî-ıākāt bolup aydı ki ey ana, bir du‘â kılsaġıġız Hüdây ta‘âlâ bir ni‘met birse, imdi mundın (5) kiyin aşıâ nâ-şükrlik kılmam, didi. Anası du‘â kıldı. Oġlı âmîn dip turup irdi. Re‘îs’ni hōküzi (6) işikdin kirip aydı ki ey ‘âbidler, Hüdây ta‘âlâ mini silerġa yiberdi, min silerġa rızķ-ı helâldur, didi. (7) Anası du‘ânı tamâm kılıp ayttı ki bu hōküzni çıkargıl, didi. Kıolap kııkardılar, yana kirdi. Yana Hüdây ta‘âlânı (8) fermânı bile aydı ki mini silerge yigeli fermân boldı, mundın çıkıp kitsem güneh-kâr bolur-min, dip çözülp (9) yattı. Oġlı aydı ki bu Hüdây ta‘âlânı fermânı bile kilmese sözler mü, dip bu hōküzni soyup ġüştin bozup tiriside (10) kıoydılar, cigerini kebâb kılıp yidiler. **El-kııssa**, bu hōküzni yoķalġanıġa üç kün boldı. Re‘îs izlep (11) hıġ yirdin tapmadı; ammâ ol şavma‘ adaki ġatundın hıġ ġümân kılmas irdi. Bir fūrûze fūrüş ġatun bar (12) irdi. Ol fūrûze fūrüş bir işi bolup ġatunı şavma‘ asıġa kirdi, kördi ki Re‘îs’ni hōküzi munda (13) soyulupdur. Bu ġatun barıp Re‘îs’ġa ġaber birdi. Derġâl Re‘îs Dāvūd ‘aleyhi’s-selâmġa ayttı: “Ĥâzret-i Dāvūd (14) munda alıp kil.” didiler. Re‘îs barıp bu ‘âbid ġatunı hōküzini kelle tirisini alıp bardı. Benî İsrâ’îl işitip (15) bu hōküzni sebebidin bularnı öldürür boldılar. Bu ġatun hem köp ġacâletġa tüşti. Âhirü’l emr, Ĥâzret-i Dāvūd (16) sordılar ki bu hōküzni ne üçün soydıġızlar, dip. O l ġatun hōküz kirip sözlegenini bir bir ayttı. Re‘îs ayttı ki (17) bular yalġan aytadur, hōküz hem sözler mü? Ĥâzret-i Dāvūd ayttılar ki yaġşı emr ġaķ bolsa taş hem sözler, didiler. (18) Munda bir ġikmet bardur, âġiride ma‘lûm bolsa kirek, dip turup irdiler. Cebra’îl ‘aleyhi’s-selâm kilip aydılar ki irte (19) ‘îd küni cevâb birür-min diġġ, didiler. İrtesi ‘îd küni kiliġġler anda cevâb birür-min dip heme âdemlerni (20) cönettiler. İrtesi ‘îd boldı. Re‘îs ol ġatun bile oġlını ‘îd-ġâġġa alıp bardı. Re‘îs’ni maķşadı alarnı kıul (21) kılıp alur-min dip irdi. Şol zamân Cebra’îl ‘aleyhi’s-selâm kilip ġaber birdiler ki Re‘îs’ġa aytıġġ: “Fülân vaķt bul

[349] (1) Mısr'dın Şām'ğa barurda hıç nımersenġ yok irdi. Çofāncılıġ kıılır irdinġ. Nā-gāh bir kişığa hem-rāh boldunġ. (2) Ol kişiniġ biş miġ dīnārı bar irdi. Anı öldürüp fülān taşnı tegiġa kömdinġ. Ol öldürġanıġ (3) bu ġatunnı iri irdi. Bu oġul anı oġlıdur. Sini mālınġ munı mālı turur digil. Anı pulın alıp ġalkġa ma'lūm (4) ve meşhūr olup Benī İsrā'īl'ġa kette bolup Re'īs at köterdinġ digil.” didiler. Dāvūd ‘aleyhi’s-selām bu vākı’anı (5) Re'īs'ġa bir bir takrīr kıılıp birdiler. Aşlā ikrār bolmadı. Ĥazret-i Ĥaġ sūbhānehu ve ta'ālānı fermānı bile kıolı ayttı ki mini bile (6) uşladı, ān-heme nāle vū zārī kııldı, aşlā rahm kıılmadı. Kıulaġı aydı ki nāle vū zārīsini min hem işitdim. Ayaġı (7) aydı ki mini bile kıolap tuttu, dip. Anda nidā kildi: “Ey Dāvūd, emr kıılıġıl. Ol oġul Re'īs'ni öldürüp mālını alsun.” (8) dip. Bu yirde temāşā-bīnler bu vākı’anı körüp hemeleri tevbe ve tazarru' kııldılar. Bu oġul Re'īs'ni öldürüp (9) cemī' mālını alıp devlet-mend boldı. Ĥazret-i Dāvūd āvāz-ı bülend bile kııçkırdılar ki kıyāmetni ne tarīķa bolurını körey dip (10) irdinġizler, kıyāmet küni uşbu tarīķa bolur, ötken işlerġa kıol ve ayaġ güvāhlik birür, didiler. Cemī' ādemler (11) közi bile körüp kıulaġı bile işitip “āmennā ve şaddaķnā” didiler. Vallāhu a'lem. Rivāyetde kıiltürüpdürler ki (12) ġazret-i Dāvūd ‘aleyhi’s-selām ‘ibādet-ġānede olturup irdiler. Ĥazret-i Cebra'īl ‘aleyhi’s-selām kıilip aydılar: “Ey Dāvūd ‘ömriġiz (13) āġirġa yitti. Tört yüz yıl yaşadıġız. Biş mes'ele alıp kıildim. Şol biş mes'eleġa kıaysı oġlıġız cevāb birse (14) ol peyġamber ve hem pādīşāh bolġay.” dip mes'eleni aytıp kıittiler. Ĥazret-i Dāvūd cemī' oġullarını yığıp ayttılar: “Ey ferzend- (15) -lerim, 'ömrüm āġiriġa yitti. Min silerdin biş mes'ele su'āl kıılır-min. Kıaysı biriġler cevāb birsenġler mini maşıbbım aġġa (16) bolur.” didiler. Mes'eleni evveli oldur ki şerm kıayda turur, maġabbet kıayda turur, 'aķl kıayda turur, İmān kıayda turur, (17) kıuvvet kıayda turur? Hıç birleri cevāb bira'ımadılar. Andın ġazret-i Süleymān ‘aleyhi’s-selām orunlarıdın turup: “Min (18) cevāb birsem.” dip ruġşat alıp aydılar ki İmān köġġülde turġay, maġabbet köġġülni nokķasıdur, şerm közde (19) turur, 'aķl başda turur, kıuvvet üstüh'āndadur. Cebra'īl ‘aleyhi’s-selām kıilip ayttılar: “Rāst cevāb birdi.” (20) Ol yirde oltu<r>ġan 'ulemā' ve fużalālar hem bir bir mes'ele

sordılar. Alarğa hem cevâb birdiler. Heme âdemler taḥsîn (21) ve âferîn kıldılar. Bu eşnâda ḥazret-i Süleymân ḳahḳa<h>a bile küldiler, aġaları ayttı: “Bu pâdişâhlıkğa yaramas. Sizler mes’ele

[350] (1) sorasañgızlar maşhara tutup küledür.” didiler. Ḥazret-i Süleymân aydılar: “Külmekimni sebebi oldur ki mindin kette (2) ‘ulemâ<’>lar su’âl sordılar. Min cevâb birdim. Min bulardın mes’ele sorsam nime cevâb birürler? Bularnı muṭlaḳ (3) yaraġsız kördüm.” didiler. Bir bâ’ işi oldur ki öyni yıġaçıda ikki mūrçe kitip baradur. Biri aytadur ki (4) bir sâ’ at turġıl, mes’eleni işitip baralık, didür. Yana biri aytur ki munda Allâhu ta’âlânı uluġ peygamberi oturupdur, (5) alarnı üstide turmaḳ bî-edeblikdür, tızraḳ kitelik, didür. “Añġa hem küldüm.” didiler. Dāvūd ‘aleyhi’s-selâm (6) ḥoş-ḥâl boldılar irse ḳazârâ bir kün şavma’ alarıda ‘ibâdet ḳılıp oturup irdiler. Ḥazret-i Ḳâbzu’l- (7) -Ervâḥ kilip: “Emânetke kildim.” didiler. Ḥazret-i Dāvūd hem ḳabûl kıldılar. Rûḥ-ı pür-fütûḥlarını ‘âlem-i bâlâġa iletti- (8) -ler. Heme oġlanları kilip tekfîn <ü> techîz ḳılıp namâz oġup cesed-i mübâreklerini defn kıldılar. Engüşter-i ḥükümet (9) ḥazret-i Süleymân’ġa ḳaldı. Ve bi’llâhi’l-’işmeti ve’t-tevfîḳ.

Yigirme üçünçü ḳışşa ḥazret-i Süleymân ‘aleyhi’s-selâmı (10) beyân-ı vâḳı’ aları turur.

Ol veheb lî mülken lâ yenbaġı li eḥadin min ba’ dî¹³⁸ dip mülk tilegen, Hâzâ ‘atâ’ünâ femnün (11) ev emsik bi-ġayri ḥisâb¹³⁹ cevâbın işitken, ġuduvvuhâ şehrün ve ravâḥuhâ şehrün¹⁴⁰ şıfatlıġ yilidin

---

¹³⁸ 38/Sad Suresi, 35: “Ey Rabbim, beni yarlıġa. Bana öyle bir mülk (-ü saltanat) ver ki o, benden başka hiçbir kimseye lâyıḳ olmasın.”

¹³⁹ 38/Sad Suresi, 39: “(Dedik ki:) «Bu, bizim vergimizdir. Artık (dilediġine) hesabsız ver, yahud tut (kıs)».

¹⁴⁰ 34/Sebe Suresi, 12: “Süleymana da rüzġarı (müsahhar kıldık) ki sabahı bir ay(lık yol), akşamı bir ay(lık yol)du.”

merkeb birilgan, (12) **fe fehhemnâhâ Süleymân ve küllen âteynâhu**¹⁴¹ **hükmen**¹⁴² kerâmeti bile mükerrem bolgan hazret-i Süleymân ‘aleyhi’s-selâmdurlar. Qavluhu ta‘âlâ: (13) **ve verise Süleymânu Dâvûde’l-âyete**¹⁴³ hazret-i Dâvûd ‘aleyhi’s-selâmdın pâdişâhlik hazret-i Süleymân’ğa mîrâş kaldı. (14) Bir kün Dâvûd ‘aleyhi’s-selâm münâcât kıldılar: “İlâhî Hudâyâ, oğlum Süleymân’rı mülk üzeside miniñ dik kılğıl.” (15) dip. Anda hitâb kildi ki ey Dâvûd, sin mini hıdmetimde niçük irsenğ Süleymân hem sin dik tursun, min anğa (16) sindin artuq luğ ve merhamet körsetey, didi. Hazret-i Süleymân’rı pâdişâhlıkları hemedin artuq (17) irdi. Naqlidür ki hazret-i Dâvûd ‘aleyhi’s-selâm hazret-i Süleymân’rı tahtğa çıkarıp heme halkğa halife (18) kıldılar. Hudâ ta‘âlânı fermânı bile cemî‘ hayvânâtını ve perendeni tilini bildiler. Qavluhu ta‘âlâ: **yâ eyyühâ’n-nâsü ‘ullimnâ mantıka’t-** (19) **-tayr.**¹⁴⁴ Hazret-i Süleymân yitmiş kiçe kundüz münâcât kıldılar: “İlâhî mañga mülk birgıl ki hiç kimğa andağ mülk birilmeğan (20) bolğay.” Qavluhu ta‘âlâ: **ķâle rabbigfir lî veheb lî mülken lâ yenbağî li-eħadın min ba’dı inneke ente’l-vehhâb.**¹⁴⁵ Fermân-ı İlâhî boldı (21) ki ey Süleymân **innî ķabız ervâhu’l-melûk ħattâ lâ yenbeğî fi’d-dünyâ melikün ġayrik** ya’ nî: “Ey Süleymân, cemî‘ pâdişâhlarını

¹⁴¹ **âteynâ:** metinde **اتيناه** olarak yazılıdır, ayetin aslında “s” yoktur.

¹⁴² 21/Enbiya Suresi, 79: “Biz onu(n fetvasını) hemen Süleymana anlatmışdık. (Zâten) biz, her birine hüküm, ve ilim vermişdik.”

¹⁴³ 27/Neml Suresi, 16: “Süleyman Dâvuda mîrascı oldu.” e’l-âyete, ayetin aslından olmayıp metinde vardır.

¹⁴⁴ 27/Neml Suresi, 16: “Ey insanlar, bize kuşların dili öğretildi.”

¹⁴⁵ 38/Sad Suresi, 35: “Dedi ki: «Ey Rabbim, beni yarlığa. Bana öyle bir mülk (-ü saltanat) ver ki o, benden başka hiçbir kimseye lâyıık olmasın. Şübhesiz bütün muradları ihsan eden Sensin, Sen».”

[351] (1) cānın alur-min, yiryüzide sindin özge pādişāh bolmağay.” **El-kıssa**, Süleymān ‘aleyhi’s-selām mağribdin maşrıķğaça (2) pādişāh boldılar. Bir kün Şām’dın ‘Acem’ğa kilip yitmiş kiçe kündüz münacāt kıldılar: “İlāhī, pādişāhlıgımnı (3) hemedin artturğıl.” didiler. Hıtab kildi ki ey Süleymān dīv ü perīlerni ve cinlerni siniñ fermānıñda kıldım, dip. (4) İrtesi ins ü cin ve dīv ü perīlerni pādişāsı kilip körünüş kıldı. Yana yitmiş kiçe kündüz münacāt kıldılar. (5) Ol zamān cemī‘ çehār-pālarını muṭī‘ kıldı. Yana yitmiş kiçe kündüz münacāt kıldılar. Şimālni muṭī‘ kıldı. Pādişāh- (6) -lıqları ança bar irdi ki her vaķt tağlardın ötseler tağlardın āvāz kilür irdi ki minde dürr <ü> (7) cevāhirātlar bar dip. Süleymān ‘aleyhi’s-selām: “Şabr kılgıl, vaķtıda alur-miz.” dir irdiler. Eger lāzım bolsa dīvlerni (8) işletip dürr <ü> cevāhir alur irdiler. Ādemlerni ‘imāret itkeli buyursalar kuşlarını başığa sāye kılgalı (9) buyurur irdiler. Süleymān ‘aleyhi’s-selām perīlerğa buyurdılar ki bir yaḥşı kilīm toķuñğlar, min heme ins ü cin ve dīv (10) ü perīler bile olturgey-min, didiler. Her tarafı dört fersenglik kılıp bir kıızıl altundın bir kilīm toķud- (11) –ılar. Ortasında özleriğa bir taht koydılar. Eṭrafıda dört miñg altun kürsī, dört miñg kümüş (12) kürsī koydılar. Altun kürsīde heme peyğamber-zādeler, kümüş kürsīde cin ve perīler ve şeyāṭınler oturur (13) irdiler. Tifeleride kuşlar sāye kılıp turar irdiler. Ol bisāṭnı şimāl köterüp yörür irdiler. Bir künde (14) bir aylıg yirğa alıp barur irdi, yana alıp kilür irdi. Süleymān peyğamberni miñg öyleri bar irdi. Her (15) öyleride bir ‘ibādet-ḥāneleri bar irdi. Üç yüz nikāḥlap alğan ḥatunları bar irdi, yana yitti yüz (16) satıp alğan kenīzekleri bar irdi. Her öyde bir taht her tahtnı küngüreside bir bölek cān-verni şūreti (17) bar irdi. İcini kevek kılıp ‘ūd u ‘anber bile toldurğan irdiler. Қа‘bü’l-Aḥbār rivāyet kılırlar ki (18) Süleymān ‘aleyhi’s selām on ikki künlük yirni meydān kıldurdılar. Dört ferseng yirğa taht koydur- (19) -dılar. İkki yüz vezīrleri bar irdi. Hemesini uluğları Āşaf bin Berḥiyā irdiler. Yigirme biş miñg (20) peyğamber-zāde, ‘ulemā’ ve fużalā başlıg ādemler aldılarıda, yigirme biş miñg perī-zāde Āşaf bin Berḥiyā başlap oñg (21) qollarıda, yigirme biş miñg cinler sol qollarıda, yigirme biş miñg dīv arqalarıda oturur irdiler.

[352] (1) Hevāğa çıkıp yörseler heme taht u baht <u> bisâtlarını uşbu leşkerini hemesini şimālğa kötertürüp yörür (2) irdiler. Her kaçan ‘ibâdet-ğānedin çıkıp taht-ı pādişāhlıqğa oltursalar saltanāt için kıymet bahā destārlar (3) ve kıymet bahā ser ü pālar kiyer irdiler; ammā köylek ve izārlarını kara örmekdin kiyer irdiler. Her küni namāz-ı bāmdād- (4) -dın yanıp namāz-ı pīşīngāça il bile oturup memleket işini kıllur irdiler. Andın kiçesi ‘ibâdet-ğānede tã‘ at (5) ve ‘ibâdet kıllur irdiler. Her kün yitti miñg batman un ve on miñg koy bile şilān aşı kıllıp birür (6) irdiler. Özleri sepeç ve zenbīl toqup satup yarmığa un alıp tuzsız umaç kıllıp içir irdiler, (7) yarımını Ĥudā yolığa ĥayr kıllur irdiler. Kiçe bolsa kara pelās kiyip tañg atqunça ‘ibâdet kıllar irdiler. Dīvlerğa (8) buyurup yitti yüz tağnı ornıdın bölek yirge kötertürüp ornını meydān kıllıp irdiler. Ol meydānı (9) yüzini altun bile sıvap ārāste kıllıgan irdiler. Şilān aşnı şol meydānda özleri oturup (10) birür irdiler. Ĥāhlagen vaqtlarıda özleri bilen miñg ĥatunlarını ve heme leşker ve dār-u-ğīrleri (11) ve taht <u> bahtları bile şimāl köterip bir kiçede bir aylıg yirge alıp barsa yana alıp kilür irdi. Cān-verler (12) qanatlarını bir yirğa muttaşıl kıllıp üstileride sāye kıllıp yörer irdiler; ammā şimāl şunça taht u baht <ve> dār- <u>-ğīr- (13) -lerini bir yirğa alıp barur bolsa bir kişi hem ornıdın tibrenmes irdi, bisâtları aşlā igilmes irdi. Dīvleri (14) nā-fermānlıg kılsa sīnesiğa qamçı urdurur irdiler. Eger bir yirge barıp leşker bile tüşseler yigirme biş fersağ yirge ādemler, (15) yigirme biş fersağ yirğa vuñuş u tuyūrlar, yigirme biş fersağ yirğa cinler, yigirme biş fersağ yirğa dīvler tüşer irdi. Nā-gāh (16) bir kün bu leşkerler bile barur irdiler. Yolda nā-gāh bir yirğa tüştiler. Ol zamān vezīr ve vūzerā ve ‘ulemā<’> ve fuzalālar (17) sordılar ki nime için bu yirğa tüştiler, dip. Süleymān ‘aleyhi’s-selām ayttılar ki aldımğa bir şefferek dūçār bolup (18) ayttı ki bu kün balalarımın uçurur irdim, balalarım sizni leşkeriñgizdin qorqar mukin, dip ‘arz itti. (19) Ol sebebdin bu yirğa tüştüm didiler. Ĥāzret-i Süleymān Benī İsrā’īl’ni ‘ābidleriğa üç miñg öyni ‘ibâdet- (20) -ğāne kıllıp birdiler. Bir kün münācāt kıllıp ayttılar ki İlāhī Ĥudāvendā peygamberler bile peygamber turur-min, pādişāh- (21) -

lar bile pâdişâh turur-min, dervîşler bile dervîş turur-min, kıyası birini şükri ni barça kılayın, dip yıgladılar.

[353] (1) Nidâ kildi ki ey Süleymân, bu heme ni‘ metler miniñ in‘âm ve ihsânım turur, hemesiğa şükr kılsañg kıyâmetde mundın hem ziyâderâk ni‘ met- (2) -ler birür-min, dip. **Ĥazret-i Süleymân ‘aleyhi’s-salâtü ve’s-selâmı mürçe bile sözleşkanlarını beyânı.** Bir kün Süleymân ‘aleyhi’s-selâm (3) taht üzeside leşker bile hevâda barur irdiler. Yiryüzide bir mürçe feryâd kıladur ki mini emr tâbi‘imdeği mürçe ki bardur, (4) sin yir tegiğa kaçğıl, nâ-büd bolur-sin, didi. Çirâki Ĥazret-i Süleymân’ nı leşkeri ötedür, pây-mâl bolmağıl, didür. Ĥazret-i Süleymân (5) bu âvâznı işitip hevâdın yiryüzige tüştiler irse bir aq mürçe kilip selâm kıldı. Cevâb-ı selâm birip: “Atıñg nime?” dip (6) sordılar. Mürçe ayttı ki atım Münzire turur, didi. “Mürçelerni ne üçün kaçurdıñg?” didiler. Münzire ayttı ki siz hemege pâdişâh turur- (7) -siz, min hem öz cinsimğa pâdişâhdur-min, mañga Ĥudây hejdah hezâr ‘âlem kırk tabaqa yir biripdür, her tabakada kırk miñg fırça (8) her fırçada kırk miñg müvekilleri bardur, hemesini pâdişâsı mindür-min, sizni leşkeriñizni astıda pây-mâl bolsa vebâli mañga (9) bolur, didi. Ĥazret-i Süleymân aydılar: “Hemesini kaçurup ne üçün öziñg kaçmadıñg?” Münzire ayttı ki min alarnı kettesidür-min, (10) uluğlar ra‘iyyesiğa besî mihrîbân bolur, belâga uluğlar özini rû-be-rû kılip kiçiglerini ĥalâş kılsa yağşidur. Ĥazret-i Süleymân (11) aydılar: “Munça naşîhatnı kaydın ta‘lîm aldıñg?” Münzire aydı ki heme ‘ilm özümde dip ĥayâl kıılır-siz mü, bizğa hem sizğa birilğan ‘ilmün (12) birilipdür, eger ruğşat bolsa sizdın bir niçe mes’ele sorsam, didi. Ĥazret-i Süleymân: “Her ne su’âliñg bolsa sorgıl.” didiler. Münzire aydı ki (13) Ĥağ ta‘âlâdın nime taleb kıldıñg? Süleymân ‘aleyhi’s-selâm aydılar: “Min bir mülk tiledim ki andağ mülk hîç kimğa birilmiş yok.” Mürçe (14) aydı ki bağl iken-siz, ma‘lûm boldı ki mindin özge ašlâ pâdişâh bolmasun dip siz eger yüz ĥişse sizni devletiñizni miñg kişiğa (15) birse Ĥudây ta‘âlânı ĥazînesi kem bolmas, Ĥudây ta‘âlânı ketteliğini bilmep-siz, şunça tilegeniñizge nime

birdi, didi. Hâzret-i Süleymân ayttdılar: (16) “Şimâlni musahhâr kılıp birdi. Munça haşmet ve salţanât ve leşkerlerimni ve taht <u> bahtlarım bile köterip yörür.” didiler. Münzire aydı ki (17) Süleymân anı ma‘ nîsi ol bolur ki bu memleket-i ‘ âlem yil dik öter, anı barça işi beyhüdedür, yilni vücûdı bolmas, heme işleri (18) fânî turur, anı mingünçe ma‘ rifet merkebinini mingeniñgizde irdi, köz yumup açkunça ‘ arş-ı a‘ zam’ğa barur irdiñgiz, andın (19) soñg yana nime birdi, didi. Hâzret-i Süleymân aytdılar: “Bu üzükni birdi. Heme ‘ âlemni bendi şol üzükdür.” didiler. (20) Münzire ayttı ki ey Süleymân bu işni ma‘ nîsi oldur ki Hudây ta‘ âlânıñg dergâhıda bu dünyânı nağdînesini aşlı ve fer‘ i yok (21) añga meşeldür ki bir bendesi miñg yıl ‘ ibâdet kılsa h‘ âhlasa maqbûl kıılır, bolmasa kıılmas, kimerse ‘ ömrini fısq u fücûr bile ötkerip bir mertebe

[354] (1) âh ta<r>tıp tevbe kılsa cemî‘ günâhları ol tartğan âhıda kül bolup tozup kiter. Yana ayttı ki ey Süleymân, mağribdin maşrıqğaça (2) tamâm-ı ‘ âlemni musahhâr kılıp biripdür, anı bahâsı özini nezdide bir pârça taş iken bes andağ bolsa añga temennâ kıılgu dik (3) iş irmes, aşlı memleket oldur ki behişt mülkünü kolğa alsa anı qadr kıymetini ve bahâsını bilip bolmas. Yana ayttı ki (4) ey Süleymân, andın bölek nime birdi? Süleymân aytdılar: “Dîv ü perîlerni musahhâr kılıp birdi.” didiler. Münzire ayttı ki bular sehldür, (5) eger şabr kılsañgız feriştelerni musahhâr kılıp birür irdi, çünânçı ân sultân-ı senedü’l-enbiyâ’-i hurşîd rüy (6) **ve’s-şemsü**¹⁴⁶ **ve’z-zuhâ**¹⁴⁷ ve ân sünbül müy **ve’l-leyli izâ secâ**¹⁴⁸ ve ân türş ü şîrîn rüy **‘ abese ve tevellâ**¹⁴⁹ ve kedhudâ-yı mülk-i hudâ ‘ âşiyânra püşt-penâh şefâ‘ at- (7) -h‘ âh rüz-ı cezâ a‘ nî be-nâm-ı şerîf ism-i laţîfleri ve Muhammed Muştafa

¹⁴⁶ 91/ Şems Suresi, 1: “Andolsun güneşe ve onun aydınlığına.”

¹⁴⁷ 93/Duha Suresi, 1: “Andolsun kuşluk vaktına.”

¹⁴⁸ 93/ Duha Suresi, 2: “(insanların) sükûna vardığı dem geceye ki.”

¹⁴⁹ 80/ Abese Suresi, 1: “Yüzünü ekşitib çevirdi.”

şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem āhir zamān peygamberi bolğaylar, ol (8) cenāb-ı Hūdāy ta'ālādın dünyāda dünyālik üçün hıç nime taleb kıлмаğaylar, lā-cerem melekūt-i ceberūt hıdmet<i>de turğaylar, (9) didi. Hāzret-i Süleymān ayttılar: “Ey Münzire, munça 'aql ve dānişni kıydn bildiñg?” Münzire ayttı ki hemeni bildürgüçi (10) Hāq sübhānehu ve ta'ālādur. Hāzret-i Süleymān aydılar: “Yana mundın özge nime bilür-sin?” Münzire aydı ki qarangu kiçelerde sizğa (11) mu'f' ve fermān ber-dār halknı hālidin haber-dār mu-siz? “Yok.” didiler. Münzire ayttı ki min bu za'if hālim bile her kiçe (12) oğlamay heme leşkerimni e'rafını aylanup eger ağırı bolsa barıp körüp şıhhatlıkğa münacāt kıılır-min, mañga Allāhu (13) ta'ālā ayttı ki atıñnı uluğ kıılıp āsumānda orun birür-min, atıñnı meşhūr kııladur-min, dip irdi. Anda (14) min ayttım ki min siniñg za'if ve 'aciz bendiñgdür-min, bendeğe kettelik yaraşmas, şöretliğ atnı kötera'lmas-min dip cevāb (15) birdim, didi. Hāzret-i Süleymān bu sözlerni işitip aydılar: “İlāhī, min özümni dānā bilip yörür irdim. Miniñg 'ilmim (16) bu mūrçeni aldıda hıç nimerse imes iken.” dip tevbe kııldılar. Ayttı ki bu kün bizni cāyımızğa konuñg. Ol kün (17) anda kıondılar irse Münzire çökürtgeni bir kıolını alıp çıqtı. Hāzret-i Süleymān ayttılar: “Munı nime kıılır-miz?” Mūrçe (18) ayttı ki gūştını leşkerğa birür-miz, didi. Hāzret-i Süleymān: “Bu gūştını kimğa tigürür-sin.” dip maşhara tutup küldiler.(19) Münzire ayttı ki ey Süleymān, munı kiçiglikğa kıaramañg, hāzret-i Hāq sübhānehu ve ta'ālānı uluğlıkğa kıarañg, mini 'aķide-i (20) ihlāşımğa kıarañg. **El-kıssa**, bu çökürtgeni pişürüp bir ayağını özi leşkerğa ulaşturup birdi. Bu leşkerni (21) arasında gūştğa toymağan ādem kıalmadı. Andın kıyın Münzire mūrçelerğa buyurdı ki bu leşkerlerğa at yimi kıltü

[355] (1) kıltü¹⁵⁰rünğler, dip. Anda mūrçeler bir dānedin arfa alıp kııka birdiler. Hārmen hārmen arfa boldı. Heme leşkerlerni (2) atığa birdiler. Andın hem kıaldı. Hāzret-i Süleymān aydılar: “Ey

---

¹⁵⁰ mükerrer

Münzire, munça arfanı kaydın aldınġ?” Münzire ayttı ki (3) sizdin burun hem bir Süleymān atlig bir pādīshāh munda tūşup irdi, şularnı atlarını torbasıdın (4) tōkülġan arfadur. Bu yirde üç kün turdılar. Ol arfa heme leşkerni atıġa üç küngāça bolup hem (5) artup ġaldı, dipdürler. Hāzret-i Süleymān sordılar: “Ey Münzire, sini ġanġa leşkeriġ bar?” dip. Münzire ayttı ki sizni cemī[‘] (6) leşkeriġizġa on ġişşe berāberdür; ammā biri kesel bolsa barıp du[‘] ā ġılar-min, eger ġazāsı yitip ölse gūrġa ġoyar-miz, (7) didi. Ey birāder mü[’]minler, bilmaġ kirek kim bir aġsaġ mūrġe öz cinsiġa serdār bolup ġalkġa şunġa (8) mihrībānlıġ ġılıpdur. Hūdāy ta[‘]ālā cemī[‘] ‘ālemni pādīshāsıdur. Bizni dik ‘āciz ve ġuşūr bendelerini ‘adl ve iġsān ġılıp (9) hememizni günāhımıznı maġfıret deryāsıġa salıp ‘afv ġılsa anı luġf ve keremidin hıġ ‘acīb ü ġarīb imes. **El-ġışşa**, (10) Münzire, Hāzret-i Süleymān’nı şunġa leşkeri bile üç kün mihmān-dārġilik ġıldı. Hāzret-i Süleymān munı körüp ayttılar ki (11) bir mūrġe mini şunġa leşkerim bile üç kün mihmān ġıldı, min munġa ġaşmetlerim bile heme cān-dārlarnı niġük mihmān ġılmas-min, dip (12) heme cān-dārlarnı mihmān ġılmaġġı boldılar. Münācāt ġıldılar: “İlāhī, maġġa ruġşat birsenġ bir kün tamām-ı cān-dārlarnı (13) rızġını min birsem.” didiler. Hūdāy ta[‘]ālādın nidā kildi ki ey Süleymān, ġoluġdın kilse ġılıġıl, dip. Şol zamān dīvlerni (14) buyurdılar. Taġlarnı tişip ġazan ġoydılar. Bir ġazandın yitmiş miġġ ġazan tayyar ittiler, ġuġurlıġı yitmiş (15) miġġ gez. Bu ġazanlarda ġırġ kün aş pişürdiler. Soygen at ve ġoylarnı ġisābı yoġdur. Sekkiz aylık yirġa aş (16) ve nān yıġdılar. Tamām-ı rüy-ı zemīndeki ādemlerni cem[‘] ġılmaġġa şimālını buyurdılar. Ayttılar ki fülān küni başı sīmurġdın (17) ayaġı peşşeġaġa, ġerendeni başı fīl, ayaġı mūrġeġaġa ve cemī[‘] ādem fer<z>endini cem[‘] ġılıġıl, uşal küni alarnı rızġını min birür- (18) -min, didiler. Taġtıġa ġıġıp temennā ġılar irdiler. İrtesiġa deryādın bir balıġ baş ġıġarıp ayttı ki ey Süleymān, (19) bu kün mini rızġımnı siz birür iken-siz, nehārī vaġtım boldı, ta[‘]ām biriġġ, didi. Hāzret-i Süleymān aydılar: (20) “Uşbu ta[‘]āmlardın der-kārıġa yigil.” Bu balıġ bir dem tartıp irdi. Tört aylık yirdeki ta[‘]ām iġġa (21) kirip kitti. Yana bir dem tartıp irdi. Sekkiz aylık yirdekini hemesi kirip kitti. Heme oġat şāf boldı, hıġ eşeri ġalmadı.

[356] (1) H azret-i S uleym an hayr an ve ser as ime bolup  aldılar. Yana ol balıĝ ayttı ki ma nga o at biri ng. H azret-i S uleym an ayttılar: “Sekiz aylık (2) yirdeki ta‘  amnı yidi ng.  zge mihm anlarĝa koymadı ng. Bu ta‘  amlar bile cem c z i-c anlarını mihm an  ılar irdim. Nime nime¹⁵¹ (3) dir-sin?” didiler. Balıĝ ayttı ki ey S uleym an, mini veb limĝa  aldı ngız,  ir ki bu k n a   aldım, her k nde yitti lo ma ta‘  am (4) yir irdim, ikki lo masını yidim, yana bi  lo ması  aldı, ta ng at un a a   alur-min, didi. Heme c n-verler ayttı ki ey (5) S uleym an,  zi ngizni  aĝlamay bizni mihm an  ılar-min dip a  koymadı ngız, didiler. H it b-ı  l h  boldı ki ey S uleym an, (6) rız  birma  mini ng i imdir, sini ng i i ng yimek ve i mek turur, didi. Şol zam n ikki taraftın hac letĝa  aldılar. (7) Bu Őerms rlikdin ba larını secdeĝa koymun  aldılar ki  l h , bilmepdur-min, ha a  ılıpdur-min, dip  ır  ki e k nd z (8) yıĝladılar. Heme-i z i-c anlar ol k ni a   aldı dipd rler. H azret-i S uleym an’ni k ng llerinin ol hac let  iy met (9) k ni hem  ıkmaz. H ud y ta‘  l , h azret-i S uleym an’ni temenn alarını pest  ıldı. Andın kiyin a l  temenn a  ılmadılar. H ik yet (10)  ılıpdurlar ki h azret-i S uleym an ‘aleyhi’s-sel mnı h idmetleriĝa bir kimerse kirip kildi, ayttı ki ma nga hayv n tnı tilini (11) ta‘ l m biri ng, didi. H azret-i S uleym an aytdılar: “Sin  rgen r nimerse imes. Eger ta‘ l m alıp ki iĝa aytsa ng (12)  ler-sin.” didiler. Ol  dem ayttı ki sizni emri ngizdin a l  yanmas-min, eger ta‘ l m birse ngiz hi  izh r (13)  ılmas-min irse h azret-i S uleym an anı aĝzıĝa t f rdiler. Ol zam n hemesi h a ıl boldı irse ol k ni  yiĝa bardı. (14) Bu kimerseniz bir h k z bile bir i eki bar irdi. Ol h k zni nam z-ı Ő mĝa a ko ĝa ko up i ekni otĝa baĝladı. (15) H k zni asıp savutup koymun. I ek h k zni h alini sordı. H k z tart an mi netlerini (16) bey n  ıldı. I ek ayttı ki andaĝ bolsa bu k n Şabr  ılıp saman ve su yip i meĝıl, h k z m aĝrıpdur dip (17) ta ngla ko ke ko mas, didi. Bu ki i bularnı s zini h b i itip turdu. H k zĝa ot saman salıp (18) irdi, yimedi.  rtesi bu ki i h k z m aĝrıpdur dip i ekni alıp barıp ko ke ko tu. T  Ő m bolĝun a (19) bu i ekni mi ng c nıdın bir c nı

---

¹⁵¹ m kerrer

hem qalmaqadı, ez-pey olarğa yitti. Kiçqurun işek bî-dimâğ bolup (20) at-hâneğa kirdi. Höküz sordu ki hâliñg niçük kiçti, dip. İşek aydı ki hâlim be-her tarzı yaqşıdur; ammâ siniñg (21) aqvâliñg teñg oqşaydur şunğa hıffedür-min, didi. Höküz ayttı ki ey birâder, vâkı‘a nidür, beyân qıl. İşek ayttı ki [357] (1) höküzüm yaman kesel bolupdur dip yolda bir qaşşâb bile sözleşti. Höküz munı işitip dermânı hem qalmaqadı. Anğa heme ‘ilâc (2) qılar-min, didi. İşek ayttı ki hÿâceni körgende yaqşısı su içip saman yip bā-qıvvet bolup turğıl. Höküzüm tüzeliqdür (3) dip qaşşâbğa satmas, didi. İşekni bu tedbiri bile höküz tüzeliq turdı. Hÿâce bu sözni işitip küler irdi. (4) Hatunı: “Ne üçün küler-siz?” didi. Gümân qıldı ki irimni bir yaman hayâlleri bardur dip köp münâqaşa (5) qıldı. İri aydı ki eger külğanımnı bā‘ işni aytsam öler-min, mañğa üç kün mühlet birğıl dip mühlet aldı ve yana anı bir (6) horûsı bile bir niçe tavuqları bar irdi. Ol zamân dırahtdın tüşüp tavuqlarnı bir bir bastı. Anı bir iti hem bar irdi. (7) İt aydı ki ‘aceb ne şerm iken-sin, hÿâceni öler vaqtı yitipdür, sin oynarıñgıni qoymas-sin. Horûs aydı ki (8) hÿâceni aqrıqı yoqdur, şıhhat turur, nime sebebdin öledür, didi. İt, İşek bile höküzni vâkı‘asını (9) hÿâceni külğanını bir bir ayttı, âhir hÿâce bu vâkı‘anı hatunığa aytaatur, şol zamân öler, didi. Horûs aydı ki (10) hÿâce ölse sañğa mañğa hatunığa nime gamdur, sañğa yundını kim qoyuq birse anğa barur-sin, mañğa kim dännı köp (11) birse anğa barur-min, iri ölse hatunı hem bir irğa tiger, min bir çengâl tügdür-min, bu hâlim bile yigirme ottuz mâde (12) tavuqlarnı başlap yörür-min, ol bir hatunğa darb qılıp qorquta’lmasa nime dip ir bolup yörüpdür, eger hÿâce hatunı (13) sebebidin ölse mini oynaganım yaqşıdur, didi. Andın kiyin aydı ki hÿâce hatunını bir ikki tayaq ursa qıtulur, (14) didi. Hÿâce, it bile horûsdın bu sözni işitip hûb tedbir taptum dip irdi. Ol zamân hatunı (15) kilip külğanıñgıni sebebi nimeqdür, didi. Derhâl hÿâce bir tayaq alıp külğanımnı bā‘ işi budur dip neçend tayaq (16) urdı. Andın hatun qorqup dem urmadı. Hÿâce ölümün qaldı. Hikâyet qılıpdurlar ki bir kün (17) hazret-i Süleymân ‘aleyhi’s-selâm bayquşdın sordılar: “Nime üçün dâyim vîrânlık yirni hÿâhlaydur-sin?” (18) didiler. Bayquş ayttı ki mini bu

‘ âlemdağı mîrâşımdur, didi. Yana ayttılar: “Ne üçün halk arasında yörmey-sin?” didiler. (19) Aydı ki âdem ferzendini birbiriğa kıla durğan zulmdın qorqar-min. Yana aydılar: “Buğdaynı nime üçün yimey-sin?” (20) didiler. Aydı ki hazret-i Âdem buğdaynı yip güneh-kâr boldılar, didi. “Nime üçün su içmes-<s>in?” didiler. Ayttı ki hazret-i (21) Nûh ‘aleyhi’s-selâmın qavmleri suda helâk boldı, anı üçün içmes-min. Yana sordılar: “Mekânıngda nime iş kıılır-sin?” dip. Aydı

[358] (1) Aydı¹⁵²: “Aytur-min ki ey yörgeñ âdemler, hemeleriñ öler-sizler. Ölmesdin burun yarağınglarıñı kııl dir-min.” (2) didi. Yana aydılar: “Âdemni körseñ ne üçün közüñni yumar-sin?” Aydı ki kıyâmetde haşmlık bolmay dir-min, didi. (3) Hikâyetde aytıpdurlar ki bir kün Süleymân ‘aleyhi’s-selâm bir tarafğa barur irdiler. Bir câyda atlarını kör- (4) –diler. İkki tarafıda qanatları bardur. Bu atnı tutmaqğa meyl kıılıp irdiler, uçup kitti. Hazret-i Süleymân hayrân (5) qaldılar; ammâ bu atlarınığ ‘ışq ve mağabbeti dil-i mübarekleri de qaldı. Ol kün kilip bâr-gâhlarığa tüştiler. Kâves (6) atlığ bir dīvğa buyurdılar ki Kârvân tağıda bu tarıqta atlarını kördüm, anı tutup kiltürseñg, didiler. (7) Ol ayttı ki ey pâdişâh-ı ‘âlem ve sulţân-ı bâ-kerem, ol atlarını min tuta’lmas-min, eger tutsa Semendün digen bir dīv (8) bardur, İblîs’ni ferzendleridin turur, ol tutar, didi. “Ammâ ol sizğa tâbi’ irmes.” didi. Hazret-i Süleymân aydılar: (9) “Ol dīv qayda turur?” Kâves aydı ki hazretleridin qorqup gâhî deryânı astığa gâhî bulutnı üstığa yörür, (10) didi. Hazret-i Süleymân aydılar: “Anı nime tedbîr bile tutar-sin?” Kâves aydı ki siz bir niçe kün ağığ bolğan bolur-siz, sizni bî-tâb (11) dip fâş kıılır-miz, andın soñg öldiler dip şöhet birsak köñgli ser-encâm bolup şahrâğa çıkar, anda (12) tutar-miz. Andın hazret-i Süleymân ‘aleyhi’s-selâm neçend kün ağığ bolğan boldılar. Dīvler heme ‘âlemğa şöhet birdi. (13) Semendün işitip bir kişidin taşkîlap sorap biley dip çıkıp irdi. Kâves miñg dīv bile istep yörüp (14) irdi. Deryâda körüştiler. Kâves aydı ki ey Semendün,

---

¹⁵² mükerrer

Süleymān öldi, dīvler kütuldı, didi. Semendūn hoş-hāl (15) bolup bī-fervālik bile yiryüziġa çıktı irse kemend salıp tutup bağlap aldılar. Hāzret-i Süleymān' nı kaşlarıġa (16) alıp bardılar. Semendūn hāzret-i Süleymān' dın kōrkup köp vehm kılur irdi. Hāzret-i Süleymān ' aleyhi' s-selām ayttılar ki ey Semendūn, (17) şol vaqtġaça kayda irdiġ? Semendūn ayttı ki ey pādīşāh-ı ' ālem, sizdin kōrkup kaçıp yörür irdim. Hāzret-i (18) Süleymān ayttılar: "İmdi kolumġa tüştüġ. Niçük kılar-sin?" didiler. Dīv ayttı ki ey pādīşāh-ı ' ālem-penāh, ġazab kılsalar (19) ' azāb kılurlar, eger şefkat ve merhamet kılsalar iltifāt kılurlar, didi. Hāzret, atlarını vākı' asını beyān kılıp ayttılar ki (20) eger şol atlarını tutup birseġ günāhiġdın öter-min, di<di>ler. Semendūn aydı ki anı ' ilācī āsāndur, eger andaġ bolsa maġa (21) miġ batman çağır, miġ batman yünġ, birsünler, min barıp tutup birey dip va' de aldı. Bu nimerselemini tayyar kıldurup

[359] (1) birdiler. Ol nimerselemini dīvlerġa kötertürüp Kārvān taġıġa alıp barıp alar içe durgen bulaknı çıka durġan (2) cāyġa yünġ tıķıp koydılar. Bulaklar tohtadı. Anı ornıġa çağır koyup koydılar. Atlar teşne bolup kilip (3) içip mest bolup kaldı. Andın dīvler kilip tutup aldılar. Hāzret-i Süleymān ' aleyhi' s-selām nı hıdmetleriġa alıp bardılar. (4) Hāzret-i Süleymān bu atlarını körüp hoş-nūd bolġanlarıdın namāz-ı dıġer vaqtı ötüpdür. Nā-gāh hāber-dār bolsalar ki (5) namāz vaqtı ötüpdür. Açıġları bile bu atlarını çapıp taşladılar. Andın münācāt kılıp yıġladılar ki ey Bār-ı Hūdāyā, (6) künni yandursaġ miniġ namāzımnı vaqtı ötüpdür dip irdiler. Kün arķasıġa yandı, namāz-ı dıġerni oķu- (7) -dılar, dipdürler; ammā hāzret-i Muħammed Muştafā şalla' llāhu ' aleyhi ve sellem aytıpdurlar ki İlāhī Hūdāvendā, ' āşī ümmetlerimni namāzı (8) kaza bolsa nime ' ilāc kılurlar? Hāķ sübhānehu ve ta' ālādın hıķāb kildi ki ey dostum Muħammed, Süleymān için künni yandurdum; (9) ammā siniġ ümmetleriġni namāzı kaza bolsa ol künçe her vaķt oķusalar vaķtıda oķuġan dik kabūl kılur-min, (10) didi. Bu va' deniġ işitip hoş-vaķt boldılar. Hıķāyet, bir kün Süleymān ' aleyhi' s-selām ayttılar: "Bir ' acāyib (11) ü ġarāyib taķt kılıp biriġler." didiler. Bu sözni işitmaġa

barça âdem ve dīv ü perīler cem^ç boldı. Şahra digen (12) bir dīv ayttı ki yā pādīşāh-ı ^ç âlem-penāh, min bir taht kılıp birey, hīç kim ol tarīka tahtnı körmegen ve işitmegen bolsun, (13) didi. Andın dīvğa lāzım bola durğan dürr <ü> cevāhirātlanı tayyar kılıp birdiler. Andın dīv işiğa muqayyed (14) boldı. Āhir tılısm bile tört şīr yasadı, anı tahtnı yanığa koydı. Yana tahtnı bir pāyeside ikki kerk ber-pā itti (15) közleri yāķūtdın, qanatları zümruddin. Her vaķt ḥazret-i Süleymān tahtğa çıkar bolsalar ol şīrlerni aǵzıd (16) aǵzıd¹⁵³ın ^çūd u ^çanber saçılur irdi. Yana özge âdem yaķın kilse aǵzıdın ot çıkar irdi ve yana ḥazret-i (17) Süleymān tahtğa çıkarlarıda ol ikki kerk qanatlarını yazar irdi. Şol zamān ol qanatlarıdın gül-âb (18) saçılur irdi ve yana yoķarıdağı ikki pāyeside ikki tāvus kıldı. Ḥazret-i Süleymān tahtğa çıkar bolsalar (19) aǵzıdın müşg ü ^çanber çıkıp mu^ç aţtar kılur irdi. Ol tahtnı oñg tarafıda tört yüz altun kürsī, (20) dört yüz kümüş kürsī çep yanda bar irdi. Bu kürsīde ^çâlimler ve qazī quzātlar olturur irdiler. İkki âdem (21) da^ç vālaşıp kilse bu tahtnı heybetidin qorķup hergiz yalğan ayta’lmas irdi. Ol tahtda ḥazret-i Süleymān ber-qarār

[360] (1) boldılar. Vaķtı ki ^çâlemdin öterleride ol tahtnı Beytü’l-Muqaddes’ğa alıp barıp yoķ kıldılar, dipdürler. Hikāyet (2) kılıpdurlar ki bir kün bir altı aylık bala tigürmen<n>i nāvini aldığa imeklep bardı. Her çend cidd ü cehd ittiler, yanmadı. (3) Bu esrārdın ḥazret-i Süleymān ḥaber-dār bolup öziğa oḥşay durgen yaş balalarını aldığa yiberdiler. Ḥazret-i Süleymān (4) ol balalarını aldığa yibergendin kiyin ol bala hem bu balalarğa yandı. Bu vāķı^çanı körüp ḥazret-i Süleymān du^ç â kıldılar. Ḥudāy (5) ta^çâlā ol balağa til birdi. Sordılar ki nime üçün ölüm yiriğa bardıñg? Ol bala ayttı ki pāklik vaķtımda ölğanım (6) yaḥşıdur didim. Ayttılar ki bu dünyāğa imdi köz açıpdur-sin, bir niçe zamān dünyānı rāḥat ve ferāgatları ḥüb imes mü? Ol bala ayttı ki (7) behiştniñg ^çış ü ^çişretleri ḥübdur, didi. Ḥazret-i Süleymān: “Andağ bolsa ne üçün ölüm yiridin yanıp balalarğa

---

¹⁵³ mükerrer

osu- (8) -lduŋg?” didiler. Bala ayttı ki ol vechdin lmga rızā birmedim ki evvel Hūdāy ta‘ālā maŋga behiştni cāvīd kıldı, ikinci bular hem (9) min bile berāber iken bir niçe kn bu balalar bile hem-rāh bolayın didimdi. Hāzret-i Süleymān aydılar: “Benī İsrā’īl’de munça fāzıl bala yodur.” (10) didiler. Ey yārānlar, elbette bilmaq lāzımdur ki altı aylık ikende Hūdāy ta‘ālānı rızāsını izlep bu dünyādın ümīd zp (11) Hūdāy ta‘ālādın sivni va‘de işitipdr. Bizlerni hem hāzret-i Muammed Muřtafā şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemni hrmetleridin elbette maħrm (12) kılmaqay. Āmīn ve Rabbü’l-‘ālemīn. Hikāyet kılıpdurlar ki bir kn hāzret-i Süleymān’nı şaşlarıga brge dād-hāhlıga kıldı. (13) Yolda şarluga uradı, sordı ki min hāzret-i Süleymān’nı şaşlarıga ‘arźga barur-min, Āřaf bin Beriyā bar mular, didi. (14) Āřarluga aydı ki Āřaf bin Beriyā bolsalar nime kılır? Bürge ayttı ki ol Süleymān peyğamborni sözlerini red kılır. Āřarluga aydı ki anda (15) bolsa min barıp hāber alay dip barıp Āřaf bin Beriyā’nı bir zge yirga çarlap oyup Āřaf bin Beriyā yo dip brgega (16) hāber birdi. Bürge kilip ayttı ki ey pādīřāh-ı ‘ālem-penāh barça gezendelerni bir ın bile öldürür; ammā mini yanıp ve hem aşıqlap (17) ldrrlar, didi. Pādīřāh ez-pey hükm kılgaylar. Ol zamān Āřaf bin Beriyā hāzır bolup ayttılar ki barça gezendeler (18) bir hüner bile kesb kıladur ammā bu hāram-zāde hem sekreydr ve hem rmeleydr, bul hem biriqa tursun biz hem biriqa hükm (19) kılalık, didiler. Bürge ařlā cevāb ayta’lmadı, aıp kitti. Ol vechdin ādem ferzendiga c boldı dipdrlar. (20) Hikāyet kılıpdurlar ki hāzret-i Süleymān bir kn Semendn’ga ayttılar ki dnyānı ‘acāyib  gārāyibleridin beyān kılgıl, didiler. (21) Semendn ayttı ki ey pādīřāh-ı ‘ālem-penāh, min hāzretleridin aıp bir yirga barur irdim, bir ‘acāyip řehr kördüm, ol şehrqa hāyrān

[361] (1) alıp barur irdim, bir kimerse dar boldı, bu ne yirdür dip sordum. Bu kimerse ayttı ki ‘Ankr digen pādīřāhnı şehridr. (2) Bir taġnı stiga dvārları kılıpdur ki hām taşdın şehrni blendlıġı seksen arı, al‘asını sekkiz (3) miŋg küngüresi bar, her kngreside bir hrs

olturupdur. Şehrni ortasıda bir mināresi bar, bülendlığı miñg gez. (4) Anı tifeside bir altun kürsī bar. Anı üstide bir ḥorūs bar. Anı aldıda ikki arslan bar. Birini ḳolıda (5) ḳılıç. Bularnı körüp özümni ādem şūretide ḳılıp bir ḳişidin sordum, bu ḥalk nimege secde ḳıladur (6) dip. Ayttı ki şol mināreniñg üstideği ḥorūsğa secde ḳıladur, didi. Vaḳtī ki āfitāb çıḳḳanda ol (7) mināredeki ḥorūs ḳıçḳıradur, anı işitip barça küngüredeki ḥorūslar ḳıçḳıradur, şol ḥâlde barça ḥalk (8) secde ḳıladur, didi. Bu sözni işitip ol mināredeği ḥorūsniñg aldığa çıḳ<t>ım, anda yitti yüz cādūlar tu- (9) -rupdur. Ol şehr bir ḳara taşnı üstidedür. Tört yüz burçı bar. Her burçıda ikki miñg küngüresi bar. Her ḳaysıda (10) bir ḥorūs olturupdur. Hemesiğa yünci vü mervārīd tırıklıg. Ol şehrni öteside bir köşk kördüm (11) seng-i mermerdin. Bülendlığı yüz gez. Anı aldıda bir meydān kördüm. Ol meydānda bir mināre bar. Anı tifeside bir ‘uḳābe (12) bardur, çarḥ-ı felek dik aylanıp turadur. Ol köşknı içiğa kirdim. Tört miñg ḥücreni bardur. Dīvārları (13) seng-i mermerdin, zer-beft bisāṭlar salıglıg işikleride, ḥarīrdin perdeler tartıglıg. Her ḥücrede bir kenīzek-i (14) māh-rüy tācları pür-la‘l. Ol köşkte bir taht ābnūs yığaçıdın heme bend-destleri altundın. Anda bir pīr ḳişi (15) olturupdur. Közi möşükni köziğa oḥşar, yüzi şışuḳ, arḳası bügri, özi sarıg, başı kel. Aldıda (16) bir ḳız olturupdur. Hīç kim ādem ve perīde andağ ḥoş-rūynı körmeğandur.

Nazm

‘acāyib nāzenīn kördüm yöreydür (17) revnaḳ-ı gül-zār

ḳamer-ṭal‘ at perī-peyker ferişte-ḥūy gül-ruḥsār

tīşidür yincü yā gevher sözidür şehd veyā şekker

ki (18) ağızı çeşme-i kevşer behişt-i taṭtihe‘l-enhār

būyı bir deste-i güldür sözi gūyā ki bülbüldür

cihān hālkı aṅga kıldur (19) heme hoş-rūy hıdmet-kār

lebi yāķūt mercāndur yüzi hırşīd-i tābāndur

ķadi serv-i hırāmāndur yörüşi kebk-i (20) hoş-reftār

tolun ay dik yüzi rüşen lebi gonçe yüzi gül-şen

közi āhū-yı cādūdur ‘aceb mekkāre-i ‘ayyār

(21) anı başdın ayağı hūb ‘acāyib nāzenīn maḥbūb

ni ilde tākāt-ı Eyyūb ne anda raḥm yok hun-hār

nigārā kılmağıl zāyi‘ [362] (1) aṅga cān u dilim tābi‘

Ḥudāyā bolmasun şāyi‘ heme ‘ālemğa bu esrār

kiçip cān-ı cihānımdın bolup ‘āciz kelāmımdın

(2) kılıp sözler zebānımdın siniṅ dip hāletim düşvār

eger sin kim Süleymān-sin Hūdāğa bende fermān-sin

(3) fedā kııl yār üçün cān sin min aytıp-min ğazel bisyār

(3) dip bu ğazelni oğup aydı ki bu niçük kıızdur dip sorap (4) irdim. ““ Ankūr melikni kıızıdur.” didi. Atı nimedür, didim. “Atı Kūne turur.” didi. “Bu ŗırler, ĥākim-i mīrdür.” didi. Her vaĥt (5) ikki ādem mūrāfa‘a kıılıp kilse kıaysısı zılm kıılĝan bolsa yalĝan aytsa ol ŗırler anı alıp taŗlar ve yana ‘ Ankūr’ ĝa her vaĥt (6) bir müŗkil iŗ tüşse ol mināredeki ĥorūsniĝ aldıda taĥl <u> ‘ alemler bardur, ol ĥorūs kııçkıırur, andın taĥllar çalınur, (7) her ĥorūsni aldıĝa on miĝ leŗker cem‘ bolur, didi. Leŗkeri kıança bar, dip so<r>dum. Ayttı ki ‘ Ankūr pādīŗāĥ bu kıısm kıırĥ miĝ (8) ŗehrĝa pādīŗāĥdur, didi. “Mundaĝ ‘ acāyibāt ve nāzenīnni yiryüzide ĥiç kıŗi körĝen imes.” didi. Süleymān ‘ aleyhi’s-selāmĝa ŗol zamān (9) bu kıızniĝ iŗtiyākı dilleriĝa tüşti. Ol ĥāilde leŗker cem‘ kıılmaĝĝa buyurdılar. Onĝ kıollarıda on miĝ kürsī, çep kıol- (10) -larıda hem on miĝ kürsī kıoydılar. Yüz miĝ kıŗi Āŗaf bin Berĥiyā baŗlıĝ olturdılar. Arĝalarıda perī-zādlar. Bu ŗıfat (11) bile ol Cezīre’ ĝa yittiler. Vaĥtı ki yākıın yitip irdiler. Bu leŗkerĝa ol minārede ki ‘ uĝābeni közi tüşti. Derĥāl kııçkıır- (12) -ıp irdi. On ikki miĝ ĥorūs kııçkııra baŗladı. Andın taĥllar çalınıp tuĝ u ‘ alemler tikildi. Anı bu ŗarīĝa (13) āvāzını iŗitip bu ŗehr ĥālķı cūbbe ve cevŗen kıyıp tayyar bolup çıĝtılar. Bu kıılĝan leŗkerni körüp bizni pādīŗāĥımızdın hem (14) uluĝ pādīŗāĥ bar iken dip ĥayrān kıalır irdiler. Vaĥtı ki bular bardılar. Andın ŗaf tartup cengĝa muĝayyed boldılar. (15) Ĥāzret-i Süleymān dīvlerni buyurdılar. Alarĝa hem ĝālib kildi. Andın perīlerni buyurdılar. Alar hem ĝālib kildiler; ammā (16) olarnı ĝālib kıılmaĝını sebebi bu irdi ki nihāyetde cādūluĝĝa ĥüner-mend irdiler. Cādūluĝ bile ĝālib kıılur irdiler. (17) Āĥir ‘ Ankūr pādīŗāĥĝa ĥaber yitti irse ‘ Ankūr pādīŗāĥ köp leŗker bile çıĝıp cādū-gerlikĝa meŗĝül boldı. Ĥāzret-i Süleymān (18) ‘ aleyhi’s-selām buyurdılar. ŗimāl hemesini köz ve aĝzıĝa tofraĝ alıp urdı. ŗol zamān hemesi kör boldı, (19) andın atlarını hem kör kııldı. Andın soĝ cādūluĝ

kıla'lmadılar irse hemesini tutup deryâğa taşladılar. Andın kiyin (20) bir şîr ' Ankûr' nı tutup hâzret-i Süleymân' nı aldıklarığa kiltürdi. Hâzret-i Süleymân aydılar: "Ey ' Ankûr İmân kiltürğıl." didiler. Ol (21) nâ-bekâr qabûl kılmadı. Hâzret-i Süleymân buyurdılar, başını kisip taşladılar. Âşaf bin Berhiyâ kilip ol tılısm qorûslar bile tabllarnı

[363] (1) otğa köydürdiler. Ol şehrnı vîrân ittiler. Hâzret-i Süleymân ol kıznı tutup kiltür dip Semendûn'ğa buyurdılar. Semendûn (2) barıp bir pâre bulut şüretide ol kıznı örep alıp kiltürüp hâzret-i Süleymân'ğa tapşurdi. Süleymân 'aleyhi's- (3) -selâm körüp aşlâ tâqatleri qalmadı. Süleymân peygamberni miñ qatunları bar irdi. Hemesini unuttılar. Kûne'ni İslâm'ğa delâlet (4) kıldılar. Kûne unamadı. Süleymân 'aleyhi's-selâm her çend cidd ü cehd kıldılar. Kûne unamadı. 'Âkıbet Kûne'ni İslâmsız aldılar, (5) dipdürler. Bu söz hâzret-i Süleymân' nı hâqlarıda dürüst bolmas. Muñga i' tiqâd kılmalık kirek bu şeytân ilqası (6) turur. Bu kışşada köp küfrler bar. Hâtanıñ şavâbdın ayurıñg, şavâb bile hâtanı tefâvüt kılsunlar. Hâtanı qoyup şavâbğa (7) i' tiqâd kılsunlar. Vallâhu'l-hādî ile's-sebîlü'r-reşâd. Qaçan Süleymân 'aleyhi's-selâm Kûne'ni islâmsız aldılar. Bir kün İblîs 'aleyhi'l-la'nehu (8) Kûne'ni bir ineqe anası şüretide bolup kildi. Kûne'ğa ayttı ki iriñg atañgı öldürdi, ilin qarâb kıldı, şehrnı bozdı, dip (9) yıqladı. Kûne hem zâr zâr yıqladı. İblîs aydı ki iriñgğa aygıl, atañgı şüretini sañga yasatup birsün, anı körüp (10) köñglüñg kıvansun, dip bu sözni örgetip kitti. Hâzret-i Süleymân kirip kildiler. Kûne yıqlap turdı. Hâzret-i Süleymân: "Ne üçün (11) yıqlar-sin?" didiler. Kûne ayttı ki atamnı öldürdünğiz, atamnı sağındım, didi. Süleymân peygamber aydılar: "Atañg kâfir irdi, anı (12) üçün öldürdüm. Sin hem İmân kiltürğıl, bolmasa sini hem öldürür-min." didiler. Kûne ayttı: "Mañga atamnı şüretini (13) yasatup birğıl, min İmân kiltüreyn." didi irse hâzret-i Süleymân ' Ankûr' nıñ şüretini yasatup birdiler. Süleymân peygamber anı (14) süyer irdi. Söznı red kılmadılar hem İmân kiltürgey dip köz tuttılar. Aytıpdurlar ki hâzret-i Âdem' din biri hıç (15) peygamberni öyide şüret itmediler illâ Süleymân

peygamber öyleride vâkı^ç boldı. Kûne atasını şüretini aldıda koyup tapınur irdi. (16) Süleymân peygamber bu hâlni bilmediler. **El-kıssa**, bu şüret peydâ bolğanığa kırk kün bolup irdi. İblîs ‘aleyhi’l-la‘ nehu yana ol (17) inege şüretide bolup kilip ayttı ki ey Kûne, bu kün ‘İd-i kurbândur, Süleymân öz Tiñgri’siğa kurbânlik kıladur, sin hem atañg (18) üçün kurbânlik kılsañg atañgnı rûhı sindin hoş-vâqt bolur, didi irse hazret-i Süleymân ‘İd-gâhğa barur- (19) -larıda Kûne yana bî-dimâg bolup olturdu. Söz sorsalar cevâb birmedi. “K<ûne> ne üçün bî-dimâgdur-sin?” didiler. Kûne ayttı ki (20) mañga hem bir nimerse birseñgiz, atam üçün kurbânlig kılsam, didi. Hazret-i Süleymân aydılar: “Kurbânlik Hudây ta‘âlâdın özgeğa (21) revâ irmes.” didiler. Kûne yana ayttı ki bir koy biriñg, birmediler. Bir tavuğ tiledi, anı hem birmediler. Şol esnâda tüynükdin

[364] (1) bir çökürtge uçup tüşti. Bolmasa bu çökürtgeni biriñg, didi. Hazret-i Süleymân sehl bilip algıl, didiler. Özleri namâzğa çıkıp (2) kittiler. Kûne ol çökürtgeni butını bağlap bütني aldıda kurbânlik itti. Âşaf bin Berhîyâ hitâb irdiler, ‘İd-gâhda (3) minberğa çıktılar. Evvel hamd ü senâ aytp andın peygamberlerni yâd kıldılar, anda hazret-i Süleymân’ni hutbeğa koşmadılar. Hazret-i Süleymân aydılar: (4) “Nime üçün mini hutbeğa koşmay-siz?” Âşaf bin Berhîyâ ayttılar: “Ol kimersenî öyide şüret bolsa anı peygamberler katârıda kılmak nâ-dürüst.” didiler. (5) Hazret-i Süleymân aydılar: “Miniñ öyümde kim bütğa secde kıılır?” didiler. “Kûne hatunıñgız bütperestdür.” didiler. Hazret-i Süleymân gam-gîn bolup (6) öyleriğa kilseler Kûne çökürtgeni soyup tevâzu^ç bile köteredür, maħabbet yüzidin men^ç kılmadılar. Ol kün namâz-ı pişîngâ (7) tahâret kılmak üçün turdılar. Yüzüklerini Âmine digen kenîzekleriğa birdiler. Kûne’ni bütđin men^ç kılmagan sebebleridin (8) Hağ ta‘âlâ Hafif atlıg bir dîvni hazret-i Süleymân’ni şüretleride kılip yiberdi. Ol kilip yüzükni aldı, tahtğa çıkıp oltur- (9) –dı. Barça dîv ü perîler musaħħar boldı. Hazret-i Süleymân tahâretđin fâriğ bolup yüzükni Âmine’din soradılar. Âmine ayttı ki ne kişidür- (10) -sin, yüzükni hazret-i Süleymân aldılar, taht üstide oltururdular, didi. Bildiler bir hağalıg ötüpdür.

Ḥayrān bolup (11) şehrdin çıķıp yolğa revāne boldılar. Bir köylekdin özge aślā libāsları yoķ irdi. Yörüp ayakları ķabardı, bir sā‘ at (12) oturup ārām alay diseler yir titrep Ḥudāy ta‘ ālānı fermānı bile oturmaqğa ķoymadı. **El-ķıřřa**, yitti kiçe kündüz yol yör- (13) –diler. Āḥir bir ķıřlaķğa yittiler. Be-ġāyet aç irdiler. Bir işikğa barıp urdılar. Bir ḥatun çıķıp ayttı ki ḥālā irim yoķ (14) bir zamāndın kilür, bāġge kirip oturunġ, didi irse büstānġa kirdiler, harıp irdiler. Ol büstānda oḡlap ķaldılar (15) irse büstāndın bir yılan çıķıp yelfip oturur irdi. Ol fırşatda řāḥib-i ḥāne kildi. Ḥatunı aydı ki büstānda (16) bir ādem oḡlap yatıpdur, anı kirip körünġ, didi. řāḥib-i ḥāne büstānġa kirip kördi ki büstānda bir ādem yatadur, anı bir (17) yılan yelfip turadur. Kilip ḥatunıġa ḥaber birdi ki vāķı‘ a bu tarīķadur dip irse yana ir ve ḥatun bir kirip irdiler. (18) Yılan olarnı körüp kitti. Ḥatun iriġa ayttı ki bu řalāḥiyetlig yaḥřı kiřiġa oḡřaydur dip mařlaḥat bile oyġattı- (19) -lar. Andın řāḥib-i ḥāne küne kün lezīz ta‘ āmlar kiltürüp ķoydı, tenāvül ķıldılar. Andın turup řahāret ķılıp namāz (20) oķudılar. Andın soḡ öyni igeleri ir ve ḥatun mařlaḥat ķılıp ayttılar ki bizge lāyık küyev bolġu dikdür, (21) didiler. Andın ḥāzret-i Süleymān’ġa ayttılar ki bizni bir ķızımız bar, sizge bireli eger ķabül ķılsaḡız, didiler. Ḥāzret-i Süleymān aydılar: “Min bir

[365] (1) bir vilāyetdin kaçıp kilgendür-min. Mālım yoķ, ķızını niçük alır-min?” didiler. “Sizge küyev tapılır; ammā maḡa teklīf ķılmaḡlar.” (2) didiler. Yana hem köp der-ḥāst ķıldılar, nā-‘ ilāc ķabül ķıldılar. Ķızını ḥāzret-i Süleymān’ġa nikāḥlap birdiler. Ol kiçe taḡ (3) atķunça ḥāzret-i Süleymān namāz ķıldılar, ķızġa baķmadılar. Taḡlası ķız anasıġa ḥaber birdi. Bir kempir ķořnıları bar (4) irdi. Ol kilip Süleymān’ını köreyin dip ḥāzret-i Süleymān’ını ķařlarıġa kirdi, kördi ki Süleymān’ını iç tonları yoķ, ayakları (5) yalaḡ, köylekidin özge hīç libāsları yoķdur. Kempir aydı ki siz hüner-mend kiřiġe oḡřar-siz, barġıl iş işlep (6) ton ve itük ḥāřıl ķılıġıl. Süleymān ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Min hüner bilmes-min.” Kempir aydı ki andaġ bolsa bu diḡiz yaķasıda (7) balıķçılar bar, ba<r>ıp ḥammāllik ķılınġ, oķat kiltürünġ, dip bir zenbīl kiltürdi. Ḥāzret-i

Süleymân'ğa birdi. Hâzret-i (8) Süleymân barıp bir güşede olturdılar. Hîç kim iş buyurmadı. Aḥşam boldı, andın öyğa kildiler. Taṅḡlası (9) kempir yana kildi. Qızdın sordı ki küyev nime alıp kildi, dip. Qız aydı ki hîç nimerse kiltürmedi. Anı işitip hâzret-i Süleymân'ğa (10) qatıḡ sözledi, aydı ki her nime bolsa hem kişi işin qılıp bir nime kiltürgil, didi. Hâzret-i Süleymân öz mülklerin saḡındılar, (11) köp yıḡladılar. Yana zenbîl köterip deryāge bardılar. Ol balıqçılar arasında bir ḥ̣āce kimerse bar irdi. Hâzret-i Süleymân'nı (12) ol müzd-ver tutup bir altunğa ḥammâllik qıldurdı. Bir mertebe ḥ̣ācenı öyiğa balıqı köterip alıp barıp irdiler. (13) Ḥ̣āce fehm qıldı ki bu kimerse aṣlâ iş qılğan kişi imesdür, aḥvâl soray dip ḥâlleridin sordı. Hâzret-i Süleymân aydılar: (14) “Zarûret bile bu yirge tüştü<m>. Min zamāneni ḥ̣āhişi¹⁵⁴ bile şundaḡ boldı.” didiler. Ol ḥ̣āce qulığa buyurdı. Ol balıqlarını (15) büryân qılıp kiltürdi. Hâzret-i Süleymân'nı aldıla<r>ıda qoydılar. Hâzret-i Süleymân rûze irdiler, yimediler. Ḥ̣āce qulığa (16) buyurup bir ton biş yüz tenge birmaḡ on batman un ve on batman balıḡ ayttı. Kiltürüp birdi. Ḥ̣āce aydı ki (17) bu şâf bolsa yana maṅğa kilgil, yana kireklik nimerse bolsa bireyin, didi. Hâzret-i Süleymân ol nimerselemini kiltürüp (18) öylüki aldıda qoyup özleri namāzge turdılar. Taṅḡ atqunça namāz oqudılar. Taṅḡ attı. Yana kempir kilip (19) sordı ki küyev ne kiltürdi, didi. Kiltürgenin körgüzdiler. Andın hâzret-i Süleymân yana tibrediler, barıp mürdegānge¹⁵⁵ (20) kirdiler. Açlık ve teşnelikke t̄aqat qıla'lmadılar, bir cāyda yıḡlap olturup irdiler. Pādışāhnıṅ qızı revāqdın (21) körüp çarlatıp āb <u> ta'ām birdi, aydı ki ḥammâl nime üçün yıḡlar-sin, didi. Hâzret-i Süleymân aydılar: “Min ḥammâl imes

[366] (1) irdim. “Az bir ay zamāne bu işke qaldım.” dip yıḡladılar. Melîke libās, bir munça azuq birdi. Deryā lebigе barıp balıq- (2) -çılarge işlediler. Her künde ikki balıḡ birür. Birini özleri alur

¹⁵⁴ ḥ̣āhişi: metinde خواهیشى olarak yazılmıştır.

¹⁵⁵ mürdegānge: metinde مردکارکا yazılmıştır.

irdi. Birini dervişlerge birür irdiler. (3) Bu tarîka bile neçend kün ‘ömr ötker>diler. **El-kıssa**,
hazret-i Süleymân tahtlarıdın ayrılğanlarığa ottuz yitti (4) kün bolup irdi. Ol küni ki Hafîf digen
dîv yüzükni alıp tahtke olturdu. Körgen kişi bu Süleymân (5) dir irdiler; ammâ bu ‘ilm-i şerî’ atini
yoqattı. Heme halkğa cādülükni örgetti. Her hüküm kılsa hilâf-ı şer’ kılur (6) irdi. Hazret-i
Süleymân’ nı bir hatunları Āşaf bin Berhîyâ’ nı kızları irdi. İkevlen ata bala fehm kıldılar ki (7) bu
Süleymân imesdür, yüzi oğşaydur, aşlâ fi’ li oğşamaydur, dir irdiler. Andın heme hem fehm kılip
kıldılar, (8) aydılar ki bu Süleymân imesdür, didiler. Hâşıl-ı kelâm heme ‘ulemâ’ ve fużalâlar
yığılıp Āşaf bin Berhîyâ’ nı kaşlarığa (9) bardılar, aydılar: “Ey vezîr-i memleketu’ llâh, hazret-i
Süleymân neçend kün boldı ki kâfirlerni ve dîvlerni fi’ lin kılurlar. Vâkı’ a nimedür?” (10) didiler.
Āşaf bin Berhîyâ aydılar: “Bu kün ottuz yitti kün boldı. Min hem şol tarîka fehm kıladur-min.”
didiler. “Min hem (11) hayrândur-min.” dip maşlahat kıldılar ki aldılarıda kitâb oqup mes’ ele
soralı, eger dîv bolsa cevâb bira’ lmas, didiler. (12) **El-kıssa**, aldıda Zebû<r>’ nı oqudılar. Bir müşkil
sözni sordılar. Cevâb bira’ lmadı. Bildiler ki dîv iken hazret-i Āşaf bin (13) Berhîyâ başlıg heme
halk tahtnı aldige kilip bülend-âvâz bile ism-i a’ zamnı oqudılar. Bir mertebe oquğanlarıda tibrendi.
İkki mertebe (14) oquğanlarıda ornıdın turdu. Üç merâtibe oquğanda ‘ilâcı qurup tahtdın özini
taşlap kaçıp çıktı. Şol (15) zamân yüzükni deryâge taşladı. Hudây ta’ âlâ Erham digen balıqğa
fermân kıldı: “Yüzükni yutup barıp Süleymân’ nı (16) türige kir.” dip. Balıg turup imkân-ı sür’ at
bile yörüp hazret-i Süleymân’ nı turgen yirlerige kilip aydı ki ey Bâr-ı Hudâyâ, (17) min
Süleymân’ nı türige kirsem mañga niçük luğf ve ‘ inâyet kılur-sin? Hiğâb-ı hazret-i İlâhî boldı ki
yüzükni Süleymân’ ğa tigür- (18) -señg balıglarge pâdişâh kılur-min, dip. Andın derhâl yüzükni
ağzığa almaqı hemân balıglar musahhar boldı, dipdür- (19) -ler. **El-kıssa**, şol esnâda balıgçılar bile
irdiler. Balıgçılar aydılar: “Bu müsâfir üçün bir tür salalı, uşbu (20) türda çıkkan balıgnı hemesini
añga bireli, dip bir tür salıp irdiler. Be-emr-i Hazret-i İlâhî bu balıg türge kirdi. (21) Törnı tartıp

aldılar, karasalar bir balığ tüşüpdür. Balığ tilğa kilip aydı ki ey Süleymân, ağızımdın yüzükni alıng, didi. Hâzret-i

[367] (1) Süleymân ‘aleyhi’s-selâm *bismi’llâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm* dip balıgıni ağızığa kol saldılar. Yüzük kollarığa çıktı. Şol zamân (2) tahtları hâzır boldı. Tamâm-ı hazîne ve defîne ve dîv ü perî <ve> ins ü cin ve vuḥûş u tıyûrlar ve çerendeler hemesi birbirini (3) arķalarındın peydâ boldılar. Munı körüp barça âdemler hayrân bolup qaldılar, aydılar ki siz niçük kişi irdingiz, (4) uşbu sâ‘ at bu kısm devletke müşerref boldıngız, didiler. Ayttılar ki min Süleymân peygamber irdim, didiler. Alar bu sözni işitip (5) aydılar ki ne üçün bu hâlğa kaldıngız, didiler. Hâzret-i Süleymân aydılar: “Min hem bilmes-min.” didiler. Şol zamân hâzret-i (6) Cebra’îl kilip aydılar ki ey Süleymân, bu belâ sañğa Kûne digen ḥatunıngdın turur, anı Müselmân kılmay nikâḥ (7) kıldurdıng, andın kiyin büt kıldurup birdıng, anı bütige qurbânlıg birdıng, bu sebebdin Ḥudây (8) ta‘âlâ sini bu hâllerğa saldı, tevbe kılsañg, ‘afv kıılır, didiler. Andın kırk kiçe kündüz zârî ve tazarru‘ kıılıp (9) yığladılar. Ḥudây ta‘âlâ günahlarını ‘afv kııldı dipdürler. **El-kıssa**, pâdişâhlik tahtıge çıktılar. Ğarîblikde alğan (10) ḥatunlarını oqatke sebep kııl digen kempirni pâdişâhlıg ordasığa alıp bardılar. Andın Kûne’ni şandûkğa (11) salıp deryâğa taşladılar. Ol Ḥafîf digen dîv mağrib deryâsını tegiğa kaçıp kitti, tutup çıkıp (12) kol ve ayağğa miñg batman gull ve zencîr salıp anı hem deryâğa taşladılar, ölüp kitti dipdürler. (13) Hikâyet kıılıpdurlar ki hâzret-i Süleymân’ni miñg ḥatunları bar irdi. Ğaraźları bu irdi ki birdin ferzend (14) bolsa miñg bolur, dir irdiler. Ḥatunum köp bolsa ferzendlerim köp bolur, dip ḥatunlarığa işengan üçün (15) bir ḥatunları hem toğmadı. Bir kün Ḥudây ta‘âlâğa münâcât kıldılar ki Ḥudâyâ Ḥudâvendâ, vücûdumdın bir nimerse birseñg, (16) didiler. Andın ḥatunlarını boyıda boldı. Vaqtı sâ‘ati bitip bir nimerse toğdı. Anda ne baş bar ve ne ayak (17) ve ne kulak hiç nimerse ma‘lûm bolmaydur. Güyâ ki bir sanaçğa oḥşaydur. İrkek ve kızlıgı hem ma‘lûm imes. Munı hâzret-i (18) Süleymân körüp aydılar: “Ḥudâyâ bu niçük nimersedür? Munı a‘zâsını

birseñg.” didiler. Hâzret-i Cebra’îl (19) ‘aleyhi’s-selâm kilip ayttılar: “Ey Süleymân, mining vüçüdümdin bir nimerse birseñg dip Hudây ta‘âlâdın tileding. (20) Bir nimerse digen şoldur.” didiler. Andın soñg ayttılar ki imdi hatunuñg Belkîs, vezirineñg Âşaf bin (21) Berhiyâ, özünge üçevlen bir yirde oturup kişiğe aytmay durgen sırlarıngeñni birbirlerineñge aytsañglar

[368] (1) selîmü’l-a‘zâ bolur, didiler. **El-kıssa**, üçevlen bir yirde oturup sır aytmakğa muqayyed boldılar. Hâzret-i (2) Süleymân aydılar ki min peygamberdür-min ve hem pâdişâhdur-min; ammâ işikdin bir kişi kilse derhâl kolığa baçar- (3) -min, eger bir alma dik nimerse bolsa kuruş kilgandın anı hoş körür-min, didiler. Ol zamân baş peydâ (4) boldı. Âşaf bin Berhiyâ aydılar: “Min, vezir-i memleketu’llâhdur-min. Miring könglümge bârhâ kiledür ki Süleymân (5) ölse hatunları bile pâdişâhlik mañga kalsa didür-min.” didiler. Ol zamân kol ve ayak peydâ boldı. Andın (6) Belkîs ayttı ki min tamâm-ı zî-cânnı pâdişâsı hâzret-i Süleymân’ını hatunları turur-min, dâyim hayâl kılmı-min ki (7) Süleymân ölse bir yaş yigitge tigsem, anı bile ‘îş ü ‘işret kılsam dir-min, didiler. Ol (8) zamân köz ve kulak, burun ve kaç, kifrik peydâ boldı. Sâlimü’l-a‘zâ boldı, bir kız ‘iyâl (9) iken râst söz bile ölüğ tirilgen bu turur. Hikâyetde andağ aytıpdurlar ki (10) barça kuşlar Süleymân ‘aleyhi’s-selâmını başlarında sâye kılıp turar irdiler. Bir kün tahtını (11) yanığa bir zerre âfitâb tüştü. Baqsalar hüdhüd yok. Kuşlardın sordılar. Üç kün boldı (12) yok, dip cevâb birdiler. Hâzret-i Süleymân açığılanıp ayttılar: “Anı perini yolup mürçe- (13) -lerge horek kılmasam yâ kafesge kınap koymasam yâ külini gerd gerd kılmasam.” didiler. Tapıp (14) kil dip bürgütünü buyurdılar. Ol eşnâda hâzret-i Cebra’îl ‘aleyhi’s-selâm kilip ayttı- (15) -lar ki ey Süleymân, hüdhüd sining hıdmetineñge bardı, bir kün yâ üç kün (16) yok bolğanıge munça açığılar-sin, şabr kılay bir hâdişe bolğan bolsa günâhını (17) ötey dimes-sin, ol Hudâyî ki sining ve mining ve cümle zî-rühünü yaratıp- (18) -dur, anı bendesi gâfil bolsa kahr kılmas, didiler. **El-kıssa**, hâzret-i Süleymân (19) ‘aleyhi’s-selâmını aldılarının çıkıp neçend menzil ve merâhil (20) tayy kılıp barur irdi bir yirde. **El-kıssa**, hâzret-i

Süleymān ‘aleyhi’s-selām (21) selāmı aldılarının çıkıp neçend menzil tayy kılıp barur irdi. Bir yirde bürgüt

[369] (1) bürgüt¹⁵⁶ hüdhüdni tapıp uçradı. Beyān-ı vākı‘a kıldı. Andın hüdhüd kilip Süleymān ‘aleyhi’s-selāmğa ta‘ zīm becā kiltürüp (2) turdı. “Ey hüdhüd, qayda bardıng?” didiler. Hüdhüd aydı ki ey pādişāh, min Şabā digen şehrge bardım, ol köp ‘acāyib (3) ü ğarāyib şehr iken, anda bir hatun pādişāh bar iken, ol ādemler āfitāb-perest iken, dip. (4) Belķis’ni yitmiş ikki ta‘ rīf ve tavşīf kıldı ki hāzret-i Süleymān’ğa bir zevķ <ü> şevķ hāşıl boldı. Hüdhüd yana aydı ki (5) heme hatunıngız bir sarı ol tenhā özi bir sarı, anı pādişāhlığı ança bar ki on ikki miñg sipeh-sālār pehlevān (6) bar imiş, her biri on miñg pehlevānge serdār imiş, mülk-i memleket, taht u bahtı sizdin kem imiş, didi. Hikāyetde (7) andağ kiltürüpdürler ki Belķis’niñ atası ādem, anası perī-zād irdi. Bu andağ vākı‘ adur ki Eçmer pādişāh (8) digen şikārge çıkıp leşkeridin ayrılıp bir qulı bile qaldı. Bir yirge yitip kördi ki bir qara yılan bile (9) bir aq yılan uruşup turupdur. Qara yılan ğālib kilip aq yılanı öldürgü dik boldı. Pādişāh (10) qulını buyurdı ki qara yılanı öldürüp aq yılanı hālāş kılıp yiberdi. İrtesi pādişāh Çehār bāğıge (11) temāşā üçün bardı. Bir yigit kirip selām kıldı. Pādişāh kördi ki bir nezāketlīğ yigit turur, sordı ki (12) niçük yigit-siz, dip. Yigit aydı ki tüne künde ki aq yılan min turur-min, qara yılan bir dīv irdi, ol mini (13) dāyim qaşdımda yörür irdi, qazārā tüne künde tenhā tapıp öldürür derecege yitip irdi, siz barıp hālāş (14) kıldıngız, min sizni qulunğız¹⁵⁷ boldum, sizge üç sözü bar, birini qabül qılıng. Pādişāh aydı ki beyān qıl. Yigit (15) aydı ki yā pādişāh-ı ‘ālem, min sizge hāhlasanğız tabīblikni andağ örgetey ki tabīb-i hūb bolğıl yā heme (16) rūy-ı ‘ālemdeki hūm-ı hūsravānīni körgüzeyin didi, hemesini tapıp alıng yā bir hemşirem bar şunu

---

¹⁵⁶ mükerrer

¹⁵⁷ **qulunğız**: metinde قولونکيز olarak yazılıdır.

sizge bireyin, (17) ol heme ‘âlemni bahâsıdır, didi. Pâdişâhğa hemşiresin almaqlıg ħüb köründi, andağ bolsa mini bile öyümge (18) bariñg, didi. Pâdişâh bararge yolğa tüşüp irdi. Anda yigit ħolını tutup köziñgizni yumuñg, didi. (19) Pâdişâh közin yumdı. Endek firşatdın kiyin köziñgizni açınğ, didi. Pâdişâh közini açtı, kördi ki (20) bir büstânda turupdur, gūyâ ki bâğ-ı İrem’ge oħşar, anda türlüg türlüg mīveler, elvân rengliğ güller, rengâreng (21) çeşmeler, ħoş-rūy kızlar, mâh-ṭal’ at kenīzekler heme eṭrâfıdadur, der-güş muraşsa’-püş u nağme-nevâzlar, rengâreng

[370] (1) ser ü pâ kiyip şerbet tutup turupdurlar; ammâ alarnı ortasıda taḥtda bir kız olturupdur ki anı (2) ħoş-rūyluķı âfitâbğa ğalebe kıladur. Bu yigit aydı ki ey pâdişâh, sizge aytken hemşirem uşbu turur; ammâ munı (3) şartları bardur, besī tünd-ħūyudur, zinhâr munı sözini red kılmagey-sin, her iş buyursa derħâl vuķū’ ge kiltürür-siz, (4) her ṭarīķa yaħşı ve yaman iş kılsa hergiz ta’ arruz kılmagey-siz, çirâki sizni aşlıñgız tofrağdın, bizni aşlımız ot yildin (5) turur, didi. “İmkâni bariça şabr itip kaçurmanğ. Ol bī-ħikmet iş kılmas.” didi. Pâdişâh hem ħabûl itti. Andın (6) pâdişâh bu şart <u> şerâyiṭler bile alıp öyiğâ yandı. Neçend vaḫtdın bir ħoş-rūy oğul toğdı. On (7) künğaçâ terbiyet kılıp baḫtı. Andın kiyin bir ħarīr letege örep otunni arasında kıoyup ot yaḫtı. Pâdişâh (8) munı körüp nihâyetde bī-dimâğ boldı; ammâ bâ’ işini sormadı. Yana neçend kündin kiyin bir kız toğdı ṭal’ at-ı (9) mâh-peyker. Bu kızını hem on kün perveriş kılıp andın kiyin bir itni çarlap aldığâ taşladı. Ol it (10) tişlep alıp kitti. Pâdişâh taḫı derdlig bolup sözlerge ‘ ilâc tapmay bī-ṭâḫatlığ bile yığlar irdi. Hergiz (11) ħatunığâ bildürmes irdi. Neçend vaḫtdın yurtığâ yavı peydâ boldı. Bir vezīri ol yav bile tilleşip (12) pâdişâhnı öldürmaḫğâ ‘ ahde aldı. Pâdişâh uruşķa barurda pâdişâhnı yidürgen talğanığâ zehr-i helâhil (13) kıoşup atlandurdı. Andın kiyin ħatunı kilip anı saçıp taşladı. Pâdişâh yana bī-dimâğ bolup aydı ki bu mañğâ (14) niçük ħatundur ki düşmenliğ işini kıladur, didi. Anda ħatunı aydı: “Andağ bolsa bu talğandın bir kıaşuḫnı (15) Süreyyâ’ge yidürüp körünğ.” Ol vezīrni atı Süreyyâ irdi. Süreyyâ vezīrge bir kıaşuḫnı yidürüp irdi- (16) -ler. Ol zamân Süreyyâ öldi.

Ḥatunı aydı ki Süreyyâ sizni ölsün dip bu işni kılıp irdi, anı üçün (17) talğannı saçıp taşlap irdim, didi. Andın pâdişâh sordı ki oğlumnı nime üçün otğa köydürdiñg, (18) didi. Ḥatunı aydı ki bizni oğul ferzendimiz otta terbiyet tapar, didi. “Kızımın ne üçün itke taşladıñg.” (19) didi. Ḥatunı aydı ki bizni kızlarımıznı it terbiyet kıladur, didi. Andın ol yirde itni kıçkırap (20) irdi. İt hâzır bolup kıznı alıp kildi. Pâdişâh kıznı körüp hoş-nûd boldı. İt aydı: “Oğluñg gâyib (21) bolğandır.” didi. Andın kiyin ḥatunı hem şol yirde hoşlaşıp gâyib boldı; ammâ oğlı perîler birlen kilip

[371] (1) yavını kaçurup kitti; ammâ pâdişâh ḥatunını derd-i firâkıda kıznı cemâli birle köñgliğa teskîn birip yörür (2) irdi; ammâ kıznı bisyâr ‘izzet ve hürmetler birle perveriş kıılır irdi; ammâ Belkîs at koydı. Ornığa pâdişâhlıknı (3) birip özi ‘âlemdin ötti. Bu tâ’ife âfitâb-perest irdiler. Yurtnı nihâyet uluğ memleket irdi. Ḥalknı (4) bir pâresi tâ ittifâklik kıılıp: “Biz ata anasız kıznı pâdişâh kıılmaydur-miz.” dip yana bir kişini pâdişâh (5) kııldılar. Belkîs hem hursend bolup ol pâdişâhke kişi yiberdi ki min ata anamdın ayrılıp yetim (6) bive bolup qaldım, ağa inim hem yok, hâlimdin ḥaber almaydur-siz, köñglüm sizni köp ḥâhiş kıladur, dip bir kişi (7) yiberdi. Pâdişâh bu sözni işitip süyüngendin bî-hüş bolup qaldı. Sâ’atidin soñg hüşığa kilip (8) cevâbığa ḥat yazdı ki min bu dünyânı işlerige meşgûl bolup ḥatırımın perîşân bolupdur, dip. (9) Aydı ki eger mini qabûl kılsalar hûb, bolmasa dost düşmen içide İzâ tartar-min, dip pinhân kıılıp yörür irdim, (10) eger andağ bolsa hezâr cân u dilim birle qabûl kıılır-min dip ḥatnı yiberdi. Andın soñg Belkîs aydı ki toy (11) esbâblardın tayyar kılsunlar andın soñg pâdişâh a’yân-ı memleketlerni yığıp Belkîs’ni aldığa yiberip (12) pâdişâhlik resm <ü> rüsûmları birle toy kıılıp aldı. Belkîs hem anda cemî’ âdemlerniñg yığıp toy (13) ve temâşalar kıılıp birdi. Andın Belkîs pâdişâhnı bir ḥalvet-ḥânege tüşürüp şarâblar kiltürüp (14) içkeli muqayyed boldılar. Şol yirde pâdişâhnı mest kıılıp başını kisip asıp çıkıp (15) kitti. İrtesi ḥaber-dâr bolsalar Belkîs bu tarîka işler kıılıpdur, andın heme hoş-vaqt bolup Belkîs’ni mübârek bād- (16) -lar kııldılar. Yanğı başdın pâdişâh kııldılar. Her ḥükmi ki Belkîs kılsa hergiz

tecevvüz kılmaz irdiler. Hikāyetde (17) andağ aytıpdurlar ki bir kün Belkīs devlet birle a‘yān-ı memleketlerni cem‘ kılıp ayttı ki maᅇga bir taᅇt kıldurup (18) birseᅇgizler hīç pādīşāh andağ taᅇtnı körmegen bolsun, didiler. Andın kiyin yana cemī‘ big- (19) -lerni yığıp ayttı ki bir ‘imāret hem kıldursaᅇgizler andağ ‘imāret hem hīç yirde bolmagey, didi. Andın (20) kiyin heme ümerā ve fuзалālar meşveret bile bir uluğ taşnı mitīnlep eyvān ve serāylar binā kıldı. Aᅇga biş (21) yüz küngüre kıldılar. Her biriniᅇ aralığı biş yüz gez. Taşlarını oyup naᅇşlar kıldılar. Taşlarını birbirige andağ

[372] (1) uladılar ki gūyā hemesi bir taş dik irdi. Heme la‘l yāᅇūt zeberced mercān u mervārīdlerdin köz koyup altun <u> (2) kümüşdin her renkler birle naᅇş kıldılar. Eᅇrāfiᅇa taşdın ᅇrgān kılıp küngüresiᅇa künbedler ittiler. Bu yüz pāye- (3) -lıᅇ şatu bile ᅇıᅇar irdiler. Her şatu koyᅇan yirde bir ᅇazīne ber-pā ittiler. Belkīs’niᅇg memleketide (4) on miᅇg sipeh-sālār kişileri bar irdi. Her biri on ikki miᅇg pehlevānge serdār irdi. Tört (5) yüz pādīşāh muᅇga tābi‘ irdi. Bu ‘imāretler ve taᅇtlarını ᅇayyar kılıp eᅇrāfiᅇa şehr boldı. Yana (6) maᅇşūdᅇa kildük. Vaᅇtı ki hüdhüd kilip Belkīs’ni ᅇüsn ü cemāl ve şe’n ü şevketlerni ta‘rīf ve tavşīf (7) kıldı. ᅇazret-i Süleymān ‘aleyhi’s-selām bāver kılmadılar, aydılar ki eᅇer rāst bolsa min aᅇga nāme bitip bireyin (8) alıp barıp cevābını kiltürᅇıl, dip nāme bitip birdiler. Evvelī, nāmede bu irdi ki ᅇavluhu ta‘ālā: **innehu min Süleymāne (9) ve innehu bismi’llāhi’r-rahmāni’r-rahīm**¹⁵⁸ ya‘nī: “Ey Belkīs, bu nāme ᅇudāy ta‘ālānı (10) uluᅇ ismi bile min ki Süleymān peyᅇamber-i memleketu’llāh turur-min. Munda kilip Müselmān bolᅇıl. Min peyᅇamber-i mürseldür-min. Maᅇribdin (11) maşrıᅇᅇaᅇa pādīşāhdur-min. Heme ins ü cin ve dīv ü perīler maᅇga muᅇī‘ ve musahᅇardur. Eᅇer munda kilip Müselmān bolmasaᅇg (12) leşker

---

¹⁵⁸ 27/Neml Suresi, 30: “O, gerᅇek Süleymandandır ve O, hakıykatē rahman ve rahim olan Allahın adiyle.”

yiberip memleketleriñni ħarāb, ħazīne ve defineleriñni ulça kıılır-min.” dip nāmeni bitip hüdhdğa (13) birdiler. Hüdhd nāmeni alıp yolğa revān boldı. Niçe kün yol yörüp Sebā şehriğe bardı. Belķīs’ni (14) kördi ki maħrem-ħāneside oħlap yatıpdur. Ol ħatnı sīnesiğa kıoyup özi tüynük<ke> çıķıp olturdı. (15) Vaķtı ki Belķīs bī-dār boldı, kördi ki sīneside bir ħať turupdur. Derħāl alıp körüp ħayrān bolup (16) turup irdi. Hüdhd özini zāhir kııldı, aydı ki ey Belķīs, bu andağ kişini nāmesidür ki heme ādem (17) ve ins ü cin ve vuħuş u tuyūr, dīv <ve> şimāllerni pādişāhı ħazret-i Süleymān memleketu’llāhni nāmeleri turur, didi. (18) Şol zamān Belķīs a’ yān-ı memleketlerni yıgıp ayttı ki ey ümerālarım, bul ħatnı mañga bir kıuş kıiltürdi, (19) Ĥudāy ta’ ālānı evvelğı nāme birle Süleymān’ni yarlığı birle kilipdür dip nāmeni maźmūnını beyān kııldı. (20) “Munğa nime cevāb birür-siz?” didiler. Alar ayttı ki biz hemedin şāħib-i kıuvvedür-miz, ħendān ħendān kıuvvetlig (21) bahādurlarımız bar, ħ’āħlasañgız ceng kıılır-miz, eger itā’ at kıılsañgız itā’ at kıılar-miz, didiler. Belķīs ayttı ki

[373] (1) ol bu ħarīķa uluğ pādişāh bolsa biz añga serkeşlik kıılsak yaħşı bolmas, memleketde ħün-rīzlig bolup ‘ azīz- (2) -ler ħ’ār bolup ħ’ārlar ‘ azīzler bolgey, biz anı peyğamberliğini imtiħān kıılıp köreli, taħt <u> tecemmül peyğamberlığı rāst (3) bolsa ĩmān kıiltüreli, didi. Bul söz hemege ma’ kııl boldı. Şol zamān nāme bit<i>maķke buyurdı, aydı ki (4) Süleymān peyğamber sizni nāme-i mübārekiñgiz kilip tigdi, biz hem ilçi yiberdük, sizni şe’n <ü> şevket peyğamberlığıñgız ma’ lūm bolsun (5) dip anı üçün bir tişüklig yincü, bir tişüksiz yincü, biş yüz dāne altun řabaķ, biş yüz kıümüş řabaķ, bir tāc cevāhirātlar (6) birle muraşsa’ kıılıp yitmiş yirde köz kıoygan, miñg yifek ton ‘ aķıķlar derc kıılğan biş yüz kıazan, biş (7) yüz kıul, biş yüz kenīzek hemesi merdāne libās kıiygen yüzleride niķāb illig, kıulunlig biye, illig kıulunsız (8) biye rāst kıılıp Refī’ digen vezīrimni řab’ digen kıāzīni yiberdim, eger siz peyğamber bolsañgız ol tişüklig (9) yincüğe kıol tigürmey yif ötkeriñg, ol tişüksiz yincüğe kıol tigürmey tişing, bu niķāblıqlarnı irkek (10) ve ħa<tu>nlığını fehm kıılıñg ve yana bu

tȧbaqlarġe ġāyibdin su tolduruġ; ammā yiryüzin suyu bolmasun (11) ve yana bul atlarını ġulunlig ve ġulunsızını fehm ġılıġ ve yana bir ġoġġa yiberdim yiberdim¹⁵⁹, anı aġzını açmasdın (12) içidekini tapıġ, dip nāmeni tamām ġılıp ilçilerini ġolıġe birip revān ġıldı. **El-ġıŝŝa**, hüdhüd alardın burun (13) kilip ġaber birdi. Ĥazret-i Süleymān bisyār ŝād-mān boldılar, ŝān u şevket, taġt u tecemmüllerin rāst ġılmaġke buyurdılar. (14) Tört ferseng yirni meydān ġılıp altun <u> kümüş bile ferş ġıldılar. Bir ferseng yirge altun u kümüŝler bile bir şeh şaf ġılıp (15) ġoydılar. Tört yüz atnı yasap altun <u> kümüşdin iger ġoyup cevāhirāt <u> zencirler bile ol meydāġa baġlap (16) ġoydılar. Hemesi bir ġayl cabduġı hem bir ġayl miġ ġiŝiġa tāc-ı muraŝŝa^ç ve kemer-i keyānī bile pādiŝāhāne libās- (17) -lar birle mükemmel ġılıp altun <u> kümüşdin ġürzler¹⁶⁰ birip yasavul ġılıp ġoydılar. Yitti baŝlıġ, on ilig- (18) -lig ^ç ifrīt dīvlerni ve biş baŝlıġ ve on baŝlıġ dīvlerni yıġdılar, şaf tutġuzup ġoydılar. Cemī^ç (19) ġuŝlar başlarıda sāye ġılıp turdılar. Heme şir ve arslanlar hem yıġıldılar. On miġ altun kürsī, on (20) miġ kümüş kürsī ġoydılar. On ġollarıda pādiŝāh-zāde ve ^ç ulemā<’>lar, çep ġollarıda peri-zād u dīv<ve> ins (21) ü cin arġalarıda. Bu ġısm ŝān u ŝevketler birle oturup irdiler. Belġīs yiberġen ilçiler kildi. Bu şe’n <ü>

[374] (1) ŝevket ve yasavullarnı körüp ötti. Andın yörüp arslan ve ejderlerni körüp ġor<ġ>tı. Bu ŝıfat birle (2) kilip körünüş ġıldılar, kördiler ki Āŝaf ibni Berġiyā baŝlıġ bigler bile ve serdārlar tüzep tura- (3) -durlar. Baŝlarıda bulutlar dürr <ü> cevāhirātlar yaġdurup turadurlar, bād-ı ŝabā firāŝlik ġılıp ġoŝ- (4) -elġān bülbüller naġme-nevāzlik ġılıp turar irdiler. Bu ġısm tecemmüllerini körüp ġayrān ve serāsīme bolup (5) ġaldılar. Andın nāmeni tutup birdiler. Nāme alıp kilgen ādemlerni ^ç izzet ve ikrāmılar ġılıp yoġarı (6) ötkerdiler. Andın nāmeni oġup cevāb-ı maẓmūnını

¹⁵⁹ mükerrer

¹⁶⁰ **ġürzler**: metinde لاری ġezī şeklinde ġeçmiştir.

bildiler. Nāmeni mazmūnıġa ġarap tişüksiz yincüġe küyeni buyurdı- (7) -lar. Derġāl küye anı tişti. Tişüklig yincüġe ġızıl ġurtını buyurdılar. İf ötkerdi. Bulutdın (8) yağmur yağıp tabaġlarını toldurdu. Andın kiyin ġul ve kenîzeġlerini istincā ġıldurup irdiler. Ĥatunlar (9) özgeġe olturdılar, andın irkek ve ġatunını acrattılar. Atlarını ġaġturup irdiler, biyelerni (10) derġāl tir bastı, andın bildiler. Ol ġoġġanı cevābını ayttılar. Bu ilçiler her nimerse ki en‘ām kiltürüp irdiler, (11) almasdın öziġa ġaytarup birdiler. Süleymān ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Belġīs’ke barıp aytıġlar. Munda kilip (12) Müselmān bolsun taġı hem mundın ġūbraġ ve bihraġ ‘izzet ve ġürmetler körsün, bolmasa ‘izzet ve ġürmet, taġt u baġtı- (13) -dın ümîd üzsün, olarnı ol vilāyetdin ġıġarıp zelîl ġılur-min. Ĥavluhu ta‘ālā: **irci‘ ileyhim felene<’tiyennehüm>** (14) **bicunūdin lâ ġıbele lehüm bihā ve lenuġricennehum minhā ezilleten ve hüm sâġırūn.**¹⁶¹ Bu ilçiler kilip heme körgen ve işitkenlerini (15) taġrîr birdi. Ol yirdekiler munı işitip hūş ve ġareketi ġalmadı. Ĥġir Belġīs maşlahat birle özi ġazret-i Süleymān’ını aldı- (16) -larıġa barmaġ boldı.

Nazm

biler-min kim sefer itsem eger terk-i vaġan ġılsam

fırāġ otın vücūdım ġişveride şu‘le- (17) -ver ġılsam

ne menzillerge yitsem yād itip ġül-ġehreler bezmin

saġıp ġül-gūn yaşımnı ol sarı ġül yok (18) ġemen ġılsam

---

¹⁶¹ 27/Neml Suresi, 37: “Dön onlara. Andolsun önüne geçemeyecekleri ordularla onlara gelir, onları, hor ve hakîr oldukları halde, oradan çıkarırım.”

ṭama^ʿ kılgunça ṭama^ʿ -ı Allāh yaḥṣı ırmes mü

cihānda min özümni ṭu^ʿ me-i zāğ <u> zeğān kılsam

tirig (19) bolsam yitip ölsem ki anda ḥāk-i reh bolsam

eger ölsem ġubār-ı ḥāk-i pāyidin kefen kılsam

ki Belķis yār üçün (20) gül zevķide feryād iter dāyim

esīr-i hicr mindür-min kirek feryād min kılsam

dip tört tivege altun (21) kümüş yüklep ḫalğan ḫazīnelerin birkitip miñg serdār kişiler bile debdebe ve ^ʿaş^ʿ aşe kılip aķ öyler

[375] (1) ve ḫayme-i serā-perdeler ve tuğ <u> ^ʿalemler, naḳķāre ve çeng <ü> çeğāne urup bī-ḫadd lāv-ı leşker birle yolğa revāne boldı. **El-kıssa**, (2) hüdhüd bulardın burun kilip ḫaber birdi. Bu ṭarīķa debdebelerini hem bir bir beyān kıldı. Andın ḫazret-i Süleymān (3) ^ʿaleyhi's-selām hem heme ^ʿacāyib <ü> ġarāyiblerni ve şe'n ü şevketlerini ṭayyar kıldılar. Burunġıdın yüz ḫişse (4) ziyāde boldı. Andın kiyin sordılar ki ey hüdhüd, Belķis taḫtını hem alıp kiley mü, didiler. Hüdhüd: “Yok.” didi. (5) Andın ḫazret-i Süleymān aydılar ki hīç kişi bolğay mu ki derḫāl Belķis'ni taḫtı kiltürse, didiler. Āşaf ibni (6) Berḫiyā aydılar: “Min.” didiler. Şol zamān Āşaf ibni Berḫiyā ism-i a^ʿ zāmnı oķup irdi. Ṭarafatü'l-^ʿayn içide (7) ḫāzır boldı. Naḳlīdür ki Āşaf ibni Berḫiyā ism-i a^ʿ zāmları Zebūr'da اھیا یشر اھیا Furķan'da “**yā ḫayyu yā ḫayyūm**” dipdür- (8) -ler. Cābir ibni Enşārī üç mertebe yā Allāh dir irdiler ve yana bir rivāyetde *vallāhu zū'l-fazli'l-^ʿaẓīm yā ze'l-celāl ve'l-ikrām* (9) dipdürler. **El-kıssa**, irtesi Belķis kilip şehrge kirdi. Bulutlarge buyurdılar ki başıġa yūnci vü

mervārīd yağdı. (10) Şol zamān Belkīs teslīm-i ‘ubūdiyyet becā kiltürüp özini tahtıge bī-tevaqquf çıkıp oturdı; ammā Belkīs, hazret-i (11) Süleymān’ını bu tarıka şe’n ü şevket ve uluğlarını körüp taḥsīn ve āferīn kılıp ḥayrān qaldı. “Ey Belkīs, (12) niḳābıñgı açğıl.” didiler. Derḥāl yüzidin niḳābını açtı. Bir ḥüsn ü cemāl kördiler ki ādem ve perīde mundağ (13) ḥoş-rüy kimerse körgenleri yok irdi. Aydılar ki ey Belkīs, Ḥudāy ta‘ālā munça devlet <ü> ‘izzet ve māl <u> (14) ni‘met biripdür, anı bilmey āfitābğa secde kılğanıñg ‘acebdür, didiler. Anda Belkīs aydı ki bul vaqtğaça (15) min bilmes irdim, bilgen kişi aytқан imes, didi. Hazret-i Süleymān aydılar: “Ey Belkīs, imdi Ḥudāy ta‘ālāge ikrār (16) bol, özünğni ve lāv-ı leşkeriñgni günāhını Ḥudāy ta‘ālā mağfıret kılğay, didiler. Şol zamān Belkīs yığlap (17) aydı ki Ḥudāyā Ḥudāvendā, şunça vaqtlarıdın biri özimge zūlm kılıpdur-min, ‘ömrümde kılğan günāhlarımge (18) tevbe kıldım, dip hazret-i Süleymān’ını ayağlarığa yıkılıp İmān ‘arza kıldı. Bī-te<’>ḥīr Müselmān bolğanığa derḥāl (19) nidā kildi ki Belkīs’ını tevbesini qabūl kıldım, dip. Bu beşāretni işitip ḥoş-vaqt bolup şükr-i bisyār (20) kıldı. Andın kiyin aydı ki ey pādīşāh-ı ‘ālem-penāh, min bu tahtını alıp kilmaқını ‘ilācını tapmay qoyup kilip (21) irdim, munça uluğ tahtını qandaқ kılıp kiltürdiñgiz, dip sordı. Hazret-i Süleymān ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Hazret-i

[376] (1) Ḥaқ sübhānehu ve ta‘ālānı emri birle bir sâ‘atde ḥāzır boldı.” didiler. Belkīs ḥayrān bolup qaldı. Andın kiyin şehri (2) āyīne bağlap kırk kiçe kündüz toy-ı şāhāneler kıldılar. Andın Āşaf ibni Berḥiyā nikāḥ kıldılar. Bu toyda (3) perīler reşk iter irdiler. Her işde anı maşlahatı bile iş kılur irdiler. Heme ḥatunlarıdın munı ‘azīz (4) ve muḥterem kıldılar. Hazret-i Süleymān, Sikenderiyye’de Belkīs üçün bir ‘imāret buyurdılar. Dīvler bu ‘imāretke (5) seng-i ḥāredın tört üstün kıldılar, uzunı seksen gez. Her sūtün tifesinde bir künbed kıldılar. Ol (6) ‘imāretni bir tarafı Şām, bir tarafı mağrib-zemīn, bir tarafı Rūm, bir tarafı Pārs. Hazret-i Süleymān ‘aleyhi’s-selām her tarafke (7) barsalar uşbu cāyge qonup öter irdiler. Belkīs, hazret-i Süleymān ‘aleyhi’s-selāmğa

tüşkende yigirme (8) tört yaşda irdi. On altı yıl ‘ömr kılip hazret-i Süleymân’dın qalıp altmış yıl öz şehride pâdişâhlik (9) kıldı. Bu ‘ömrini kiçe kündüz namâz ve rûze bile ötkerdi, dipdürler. **El-kıssa**, hazret-i Süleymân ‘aleyhi’s-selâmğa (10) hıttâb-ı Rabbi’l-‘izzet boldı ki Beytü’l-Muqaddes ‘imâret kılgıl, dip. Özleri baş turup dıvlerni taş kiltür- (11) -maqqe buyurdılar. Dıvârlarını taşdın kıldılar. Sır ornıda taşlarnı oyup yitti hıl cevâhirât bile (12) naqq kıldılar. Bu öyni uzunlığı altmış gez, toğrası kırk gez, bülendlığı yigirme gez irdi. İbtidâ kılurda (13) münâcât kıldılar ki Hudâyâ Hudâvendâ mini biş hâcetim bardur, revâ kılgıl, didiler. Evvel, bu öyiğa her kimerse kirip (14) tevbe kılsa tevbesini qabûl kılgıl. İkkinçi, bî-tâb kirse şifâ birgil. Üçünçi, hâcet-mend kirse hâcetini revâ kılgıl. Törtünçi, (15) her kim kirip düşmendin zafer tilese zafer birgil, dip. Bişinçi, qarz-dâr kirse öz fazlınğ bile hâlâş kılgıl, dip (16) münâcât kıldılar. Du‘âları müstecâb boldı. Tâ devr-i kıyâmetğaça her kim tavâf kılsa murâdığa yitmey qalmas. (17) Kıssa-i vefât-ı Süleymân ‘aleyhi’s-selâm. Haberde andağ kiltürüpdürler ki Süleymân peygamberni yigirme oğlıları boldı, (18) kırk üç kızları boldı. Qaçan ‘ömrleri âhir boldı irse dıvlerge aydılar ki kiliñğ İmân kiltürünğ. (19) Barça dıvlerge İmân ‘arza kıldılar ve yana dıvlerge aydılar ki ‘ahd kıliñğ, mindin soñğ âdem oğlan- (20) -larığa âfet tigürmeñğ, didiler. Barçası ‘ahd kıldılar ki yana perîlerge şundağ ‘ahd kıldurdılar. (21) Andın soñğ tört ay haste bolup yattılar. Bir kün mihrâbdın yatur yirleriğa kilürleride Qâbızu’l-Ervâh

[377] (1) kilip cânlarını aldılar ve yana ba‘zı rivâyetde kiltürüpdürler ki henüz Beytü’l- Muqaddes tamâm bolmap irdi. Hazret-i (2) Süleymân ‘aleyhi’s-selâm‘ ibâdet-hâneleride olturup irdiler ki ol ‘ibâdet-hâneni şışedin kılgan irdiler. (3) İçideki âdem mu‘âyene körünüp turar irdi. Hazret-i ‘Azrâ’ıl ‘aleyhi’s-selâm kilip imdi ‘ömrinğiz tamâmığa yitti, (4) qabz-ı rûhke kildim, didiler. Hazret-i Süleymân ‘aleyhi’s-selâm münâcât kılip aydılar ki İlâhî, bu ‘imâretni fermân (5) kıldıñğ, nâ-tamâm qalur mu, didiler. Hıttâb-ı Rabbi’l-‘izzet boldı: “Ey Süleymân, ‘aşânğni tayanıp turğıl.

(6) ‘ Aşaların tayanıp tik turdılar. Hâzret-i Kâbüzu’l-Ervâh kilip tenleridin rūh-ı pür-fütûhlarını kabz (7) kıldılar. **Qālū innā li’llāhi ve innā ileyhi rāci’ūn**¹⁶² **El-kıssa**, Bu ‘ imâret altı ayda tamâm boldı. Bu sırnı Āşaf ibni Berhiyâ’ - (8) -dın hiç kişi bilmedi. Bir âdemde hadd yok irdi ki şîşeni içiğe kirse her kün âdem ve perî ve dîvler kilip şîşeni (9) taşıdın selâm kılıp kiter irdiler. Hüdây ta‘ âlâdın bir kırtğa fermân boldı ki ‘ imâret bitken küni Süleymân’ nı (10) ‘ aşasını kolap yıkıtkil, dip. Vaqtî ki ol ‘ imâret tamâm boldı. Ol kırt ‘ aşanı kolap yıkıttı. Ölgeleri (11) hemege ma‘ lûm boldı. Heme âdem ve dîv ü perî kıtuldı. Dîv <ü> perî ‘ âlem-i ğaybnı bilmesler, biledür dimek ğağâ boladur. (12) Cesedlerini Şâm’ ğa alıp barıp peygamber kıatârıda defn kıldılar, dipdürler. Yana bir rivâyetde hâzret-i (13) Süleymân’ nı cesedlerini şimâl alıp kitti, dipdür<ler>. Andın kıyin yitti İsrâ’ il’ din yitti miñg peygamber, yigirme miñg (14) ‘ âlem-i sâhir meb’ ūş boldı dipdür<ler>. Şalavātu’llâh ‘ aleyhim ecma‘ ĩn bi-raĥmetike yâ erĥame’ r-râĥimîn.

Yigirme tørtünçi kıssa hâzret-i (15) Yûnus ‘ aleyhi’ s-selâmı beyân-ı vâkı‘ aları turur.

ve inne Yûnuse le-mine’ l-mürselîn¹⁶³ derecesığa yitken, **ve ze’ n-nûni iz zehebe** (16) **muğâziben**¹⁶⁴ ‘ itâbı bile mübtelâ bolğan, **fenâdâ fi’ z-zulumâti**¹⁶⁵ ğil’ atin kıygen, **lâ ilâhe illâ ente**¹⁶⁶ tesbîĥin

¹⁶² 2/Bakara Suresi, 156: “Biz (dünyâda) Allah’ın (teslim olmuş kulları)yız ve biz (âhiretde de) ancak ona dönücüleriz, diyenlerdir.”

¹⁶³ 37/Saffat Suresi, 139: “Yunus da hiç şübhesiz gönderilen peygamberlerdendi.”

¹⁶⁴ 21/Enbiya Suresi, 87: “O balık saahibini de (hatırla). Hani o, (kavmine) öfkelenmiş olarak gitmişdi.”

¹⁶⁵ 21/Enbiyâ Suresi, 87: “Derken o, karanlıklar içinde (kalıb) (Allaha) niyaz etmişdi.” **fi’ z-zulumât**, metinde ayetin aslında var olan **fi** harfi ceri yazılmamıştır.

¹⁶⁶ 21/Enbiyâ Suresi, 87: “Senden başka hiçbir Tanrı yokdur.”

oğuşan, (17) **fe lev lâ ennehu kâne mine'l-musebbihîn**¹⁶⁷ teşrîfğa müşerref bolğan, **fe nebeznâhu bi'l-‘arâ’i ve huve saķīm**¹⁶⁸ kerâmeti bile bolğan, **ve erselnâhu** (18) **ilâ mi’eti elfin ev yezîdün**¹⁶⁹ medħi bile ögölğan ħazret-i Yûnus ‘aleyhi’s-selâm irdiler.

Nazm

Nîno şehriğa peyember Yûnus (19) irdi yalguzın

yüz miñg öylük il üze¹⁷⁰ yarlıg tıgürdi Ħaķ sözün

çıķtı ildin açığıdın utru (20) kildi bir tiñgiz

tüşti suğa yuttı balıg ħarnığa tıgdi közin

ikki oğul bile böri yidi <anıñg> birisin

(21) birisini balıg aldı kördi anı öz közin

ol ħarangulukda balıg ħarnını miħrâb itip

---

¹⁶⁷ 37/Saffat Suresi, 143: “ Eğer çok tesbîh edenlerden olmasaydı.” Metinde, ayetin aslındaki musebbihîn yerine muħsinîn yazılmıştır.

¹⁶⁸ 37/Saffat Suresi, 145: “İşte biz onu, kendisi de hasta olarak, açık bir yere (çıkarıb) bıraktık.”

¹⁶⁹ 37/Saffat Suresi, 147: “Onu yüz bine peygamber gönderdik. Hattâ artıyorlardı da.”

¹⁷⁰ **üze**: metinde **اوزه** yazmaktadır; ancak vezin gereği üze yazılmıştır.

[378] Haxka yanıp (1) tesbîh itti kiçe bile kündüzin

halkdın ayrıldı <vü> çıktı kirdi balıg qarnıga

tün ü künde tã' at iylep (2) bildi güyâ yiryüzin

Hax oquğan qutqardı andın qavmi imân kiltürüp

kildi yüz miñg ir qamuğı (3) qasıga ol ottuzin

Hazret-i Yunus hazret-i Hud 'aleyhi's-selâm evlâdlarındın. Hikâyetde andağ (4) kiltürüpdürler ki Nîno digen bir şehr bar irdi. Pâdişahnı Bürsâm Şâh dir irdiler. Yüz miñg pâdişâh (5) anı nuşretide irdi ve olar büt-perest irdiler. Bir büt kılıp Seleş at qoydılar. Uzunluğı yigirme üç (6) qarı, toğrası yitti qarı. Üç yüz altmış kişi bu bütni hıdmetide irdiler. Bu şehrdeki zâhid ve 'âbidler (7) qaçıp yigirme miñg Müselmân cem' bolup Beytü'l-Muqaddes'ke bardılar. Anda Mînhânırkıyâ digen peygamber bar irdi. (8) Hazret-i Cebra'îl kilip aydılar: “Ey Mînhânırkıyâ, Hudây ta'âlâ sañga selâm yiberdi. Bu qamışnı boyıga kimni qaddi (9) râst kilse ol peygamber-i mürsel bolur dip taqı Mûşul halkıga barıp imânğa da' vet kılsun, didiler. Mînhânırkıyâ ol (10) qamışnı barça zâhidlerni qaddiğa tutup baqtılar. Hiç kimni qaddiğa râst kilmedi. Aytıpdurlar ki Beytü'l- (11) Muqaddes'de bir Menâ digen 'âbid bar irdi, kündüz tört yüz rek'at namâz oqur irdi, kiçesi (12) hem tört yüz rek'at namâz oqur irdi. Her kün bir ferişte kökdin anğa ta'am kiltürür irdi. Anı oğlı (13) boldı.

Atını Yūnus koydılar. öylükini¹⁷¹ atı Hedfet irdi. Yūnus ‘aleyhi’s-selāmnı analarını süti (14) bolmadı. Menā oğlını tağka alıp barıp koyçılar süt almağ bolup koyçılardın süt tiledi. (15) Koyçılar bir sütsiz koy kiltürüp birdiler. Yūnus ‘aleyhi’s-selāmnı imzürmağ boldılar irse süt ağa başladı. (16) Koyını imçekini Yūnus ‘aleyhi’s-selāmnı ağızlarığa saldılar. Yūnus ‘aleyhi’s-selām imip toyup: “*Elḥamdü li’llāhi rabbi’l-‘ālemīn.*” (17) didiler. Çopānlar aydılar: “Bu oğul kimğa şükr kıılır?” didiler. Ataları aydılar: “Ḥudāy ta‘ālāğa şükr kıılır.” didiler. (18) Çopānlar bu mu‘cizeni körüp şol zamān İmān kiltürdiler. Vaqtı ki Yūnus ‘aleyhi’s-selām kette bolup bir gāрге kirip (19) ‘ibādetğa meşğül boldılar. Bir kün Cebra’ıl Mīnḥānḥırkıyā’ğa kilip aydılar ki yarlığ ol turur Ḥırrā tağıge (20) bargıl, anda bir ‘ābid bar, ol qamışnı aṅğa tutup bağığıl. Mīnḥānḥırkıyā barıp ḥazret-i Yūnus’ni taptılar (21) anda boylarığa ölçep irdiler. Rāst kildi. Aydılar: “Ey Yūnus, beşāret ol kim Ḥudāy ta‘ālā sınıṅ peygamber

[379] (1) kııldı.” didiler. Ol zamān ḥazret-i Cebra’ıl kilip aydılar: “Ḥudāy ta‘ālā selām didi ve sını peygamber kııldı. Mūşul ḥalkıge (2) barıp İmānge da‘vet kıılığıl.” didiler; ammā Yūnus ‘aleyhi’s-selām tar köṅgüllüg irdiler, aydılar: “İlāhī, min bularnı (3) İmānga terğīb kılsam qabül kıılmasalar niçük kıılar-min?” Ḥıṭāb kildi ki barıp İmānga da‘vet kıılığıl qabül (4) kıılıp Müselmān bolsa min olarge üç nimerse kerāmet kıılay: Evvel, ma‘āşığa bereket birey, andın hergiz qaḥṭ- (5) -lik belası yibermey, andın ḥıç zālumni aṅğa musallaṭ kıılmay, üçünçi tā‘ūn belāsıdın saqlay, eger İmānnı (6) qabül kıılmasalar, bir belā yiberür-min ki bir sā‘atde hemesini yoğ kıılır-min, didi. Ḥazret-i Yūnus Mūşul ḥalkığa (7) barıp İmānga da‘vet kııldılar. Ḥıç tarıka birle qabül kıılmadı, münacāt kııldılar ki İlāhī Ḥudāvendā, bu kāfır- (8) -lerge qaçan ‘azāb yiberür-sin, didiler. Ḥıṭāb-ı ḥazret-i İlāhī boldı ki sin qaçan ḥāḥlasaṅ şunda (9) yiberür-min, dip. Ḥazret-i Yūnus öyleriğa kilip ḥatunlarığa aydılar:

¹⁷¹ öylükini: metinde اولوليني olarak yazılıdır.

“Hudāy ta‘ālā mini halāyıklarnı yamanığa (10) peygamber kılıp yiberdi.” Hatunları aydı ki ey Yūnus, Hudāy ta‘ālā uluğ pādīşāh turur, sini mañga, mini sañga (11) mihribān kılıpdur, yana bizdin Hudāy ta‘ālāğa mihribān bolmaq lāzımdur, buyurğan işiğa hergiz gerden-tāb (12) kılmaslığ her işke fermānlasa bī-te<’>hīr muqāyyed bolmaq lāzım, bir niçe künde özi āsān kılur, didi. (13) **El-kıssa**, hazret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām ikki oğ<ul>larını alıp ir ve hatun yolğa tüştiler. Yirni tınābıge emr (14) boldı. On künlük yirni bir sâ‘atde bastılar. Kilip bala çaqaların bir halvet yirge koyup özleri şehрге (15) kirdiler. Bülend-āvāz birle feryād kıldılar ki eyyühe’n-nās biliñler ve āgāh bolıñ, min Hudāy ta‘ālānı peygamberi (16) turur-min, Hudānı bir biliñler, mini peygamberlikimge qāyil boluñlar, bütdin yanıñ, kılğan işiñizlerge (17) peşimān boluñlar, rahmet-i İllāhī’ğa ve ‘ināyet-i pādīşāhığa vāşıl boluñlar, behişt-i ‘anber-siriştke sezā-vār (18) boluñlar, dip feryād kıldılar. Bu kāfirler mashara tutup taş atar irdiler. Hazret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām (19) aytur irdiler: “Ey kāfirler, Hudāy ta‘ālānı yarlıgını¹⁷² işitmesenğler, mini hükümni qabül kılmasanğlar, ‘azāb <u> (20) ‘uqūbet hazret-i İllāhī’ğa giriftār bolur-siz ki yimekiñler otdın, içmekinğler zaqqūmdın, her bir qatre zehr <ü> (21) zaqqūmnı derdini miñ yıl tartay-siz.” didiler. Yimekiñ zehr <ü> zaqqūm bolur, otluğ ‘amūd bile urarlar, hırş

[380] (1) tonğguz dik kıçkırsañ hıç kim feryādlarıñızge yitmesler, ‘azābdın hergiz halāşlıq yok turur, (2) dip Bürsām Şāh’ğa aytur irdiler. Bu cāhil kāfirler hergiz qabül kılmas irdi. Bir kün Bürsām Şāh sordı ki qaydın (3) kilür-sin, sizni kim yiberdi, didi. Hazret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Mini hazret-i Haq sübhānehu ve ta‘ālā yiberdi (4) ve ayttı: ‘kulum Bürsām Müselmān bolup mini birlik ve barlıgımğa qāyil bolsun ve siniñ peygamberliğinmi rāst (5) bilsün’ dip sañga ve siniñ halkıñğa yiberdi.” didiler ve yana aydılar: “Ey Bürsām Şāh, Hudāy ta‘ālānı (6) fermānı

¹⁷² **yarlıgını**: metinde يادليغي olarak yazılmıştır.

oldur ki maṅga ĩmān kiltürse aṅga üç nimerse kerāmet kılay. Evvel, қаһтлік belāsıdın saқlay. (7) İkinçi, hıç zālīmni aṅga musallaṭ kılmay. Üçünçi tā‘ ün belāsıdın saқlar-min didi.” didiler. “Eger қаbül kılmasa- (8) -lar belā yiberür-min.” Bürsām bu sözni işitip aydı ki bu sözge güvāhıṅ bar mu, didiler. “Bar.” Pādişāhı haremide (9) bir keyik bar irdi. Ol keyikni kıçkırap güvāhlıge tarttılar. Pādişāh ayttı ki bu tilsiz turur niçük güvāhlik (10) birür, didi. Hāzret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām: “Munda kilip güvāhlik birgil.” didiler. Şol zamān keyik: “*Lā ilāhe illa’llāh ve inne* (11) *Yūnus resūlu’llāh*” dip güvāhlıg birdi. Aydı ki hāzret-i Yūnus Hūdāy ta‘ ālāni peygamberi turur, didi. Pādişāh (12) hāyrān қalıp: “Yana güvāhıṅ bar mu? didi. Baқsa ol yirde bir uluğ taş turupdur. “Ey taş, sin hem güvāh- (13) -lik birgil.” didiler. Taş tibrep kilip: “*Lā ilāhe illa’llāh ve inne Yūnus resūlu’llāh*.” dip ĩmān kiltürdi. (14) Pādişāh oṅ ve solga қарap aydı ki ey hālāyıқlar, bularını güvāhlıgını sizler ne dir-sizler? Kāfirler aydı ki bul (15) cādū-ger turur, munı şehrdin қavlamak kirek, dip ihānet bile қavladılar. Yana tā şām vaқtgaça hālāyıқni ĩmānga (16) tergīb kıldılar, andın öyleriğa kildiler. Her kün hālāyıқni ĩmānga da‘ vet kılip kıçқurun öyleriğa (17) barur irdiler. Bu vāқи‘ a birle neçend künler ötti. Hāzret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām köp taṅ bolup münācāt kıldılar: (18) “İlāhī Hūdāvendā, bu kāfirler ĩmānı қаbül kılmaydur. Hāzretke nidā boldı ki şabr kılgıl, dip. Yana barıp (19) pādişāhke aydılar ki *lā ilāhe illa’llāh ve inne Yūnus resūlu’llāh* digil, didiler. Pādişāh aydı ki ey Yūnus (20) özünṅ yaḡşı yüzlüg kişi turur-sin; velīkin¹⁷³ söziṅ Tilbeler dik turur, eger miniṅ bile tursaṅ saṅga köp (21) māl <u> ni‘ met bireyin, didi. Hāzret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Maṅga siniṅ māl u ni‘ metiṅ der-kār imes. Maṅga

[381] (1) Hūdāy ta‘ ālā birgen ni‘ meti yiter.” Pādişāh aydı ki mini Tiṅri’mini körsaṅ mini Tiṅri’mini körklüg mü yā sini Tiṅri’niṅ (2) körklüg mü, didi. Yūnus ‘aleyhi’s-selām aydılar:

¹⁷³ **velīkin**: metinde وليكين olarak yazılmıştır.

“Tiᅅgri’ᅅg ᅅayda turur?” ᅅazret-i Yūnus’ı büt-ᅅāne ᅅaşıęa kirgūzdi. Büt- (3) -lerni kōrdiler ki ba’ zısı altundın, ba’ zısı kūmūşdin. Yūnus ‘aleyhi’s-selām taşęarı ᅅıķtılar. Pādişāᅅ (4) sordı ki niᅅük kōrdūᅅg? ᅅazret-i Yūnus aydılar: “Siniᅅg Tiᅅgri’ᅅgni ādem yasap turur, ᅅolıdın ᅅiᅅ nime kilmes, (5) cānı yoķdur.” didiler. “Miniᅅg Tiᅅgri’ᅅm cemī’c ‘ālemni yaratken turur ve cemī’c cān-dārlarge rızķ birgūᅅi turur.” dip (6) naşıᅅatler ᅅıldılar. ᅅabūl ᅅılmadılar. Her kūn ᅅalāyıķlarını İmāᅅga tergīb kiᅅeęa öylerige barur irdiler. (7) Bu tarīᅅa birle ᅅırķ kūn ötti. Andın ᅅazret-i Yūnus aydılar ki ān-heme sizlerge naşıᅅat ᅅıldım, ᅅabūl ᅅılmadıᅅıız, (8) imdi belā-yı āsumāᅅga kōz tutuᅅglar, ᅅazab-ı İlāᅅi sizlerge şāmil boldı. Pādişāᅅ: “Anı ‘alāmeti niᅅük turur?” (9) dip sordı. Yūnus ‘aleyhi’s-selām aydılar: “İrte birlen tursaᅅıız yüzleriᅅıız saręargey. Yana üç kūndin (10) kiyin ᅅızaręay. Yana üç kūndin kiyin ᅅararęay. Onunᅅı kūn ‘azāb kilgūsidūr.” didiler. Özleri balalarını (11) aldıęa yandılar. İrtesi turup kōrdiler ki yüzleri saręarıpdur. ᅅalāyıķlar pādişāᅅke ayttılar ki Yūnus’ı (12) sözi rāst bolęan oᅅşaydur, nime ᅅılur-siz, didiler. Pādişāᅅ ayttı ki İmān kiltürmek lāzım, Yūnus’ı (13) tapıᅅg, dip buyurdılar. Ānheme istediler. ᅅazret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selāmı tapmadılar. Yana üç kūndin yüzleri (14) ᅅızardı. Bildiler ki ‘azāb kilgūsidūr. Mālik-i dūzahke fermān boldı. Tamuędın üç ot ᅅıķardılar: (15) Biri ᅅara, biri ᅅızıl, biri sarıę. Üᅅ bulut miᅅgizlik ᅅazret-i Cebra’īl’ge fermān boldı ki ol belālarınıᅅ (16) Mūşul vilāyetini üstide tuttılar. Pādişāᅅ mūnādī ᅅıldurup ᅅalāyıķlarını yıędı, ayttı ki Yūnus Tiᅅgri’si (17) her yirde ᅅāzır turur, kiliᅅg İmān kiltürelık, didi. Ol zamān hemeleri İmān kiltürdiler, bütlerini (18) sındurdılar. Andın kiyin pādişāᅅ özi bir pelās kiyip boynıęe yif taᅅıp: “Mini sūdreęil.” dip buyurdı (19) irse ᅅulı pādişāᅅnı sūdrep ᅅıᅅırur irdi ki bu ᅅul ᅅācesidin yüz öęürüp özgelerge tapınup (20) yörür iken anı cezāsı budur dip ᅅarlar irdi. Ol vaᅅtde ir ᅅatundın, ᅅatun irdin ayrılıp (21) hemeleri şāᅅrālarge ᅅıķıp yıęlaşur irdiler irse ol belānı ᅅarāᅅulıęı yirge tūştı. ᅅiᅅ kim birbirini kōra’lmadı.

[382] (1) Aytıp durlar ki Yūnus ‘aleyhi’s-selāmı kırk kün urup irdiler. Hūdāy ta‘ālā hem olarnı kırk kün uşbu ‘azāb bile (2) kınadı. Kaçan kırk kün tamām boldı. Andın hażret-i Haķ sübhānehu ve ta‘ālādın Cebra’īl’ge fermān boldı ki (3) kullarımın tili birle köngli rāst boldı, başlarındın belānı kötergıl, dip andın hażret-i Cebra’īl (4) ‘aleyhi’s-selām ol qarānguluķ bulutnı köterdiler. Aytıp durlar ki Hūdāy ta‘ālā hıç kavmiġa belā yiberip yana kaytargeli (5) yoķ irdi, illā Yūnus peygamberni kavmleriġa belā yiberip yana yandurdı, dipdürler. Kavluhu ta‘ālā: **illā kavme Yūnuse lemmā āmenū** (6) **keşefnā anhüm azābe’l-hızıy**¹⁷⁴ Aytıp durlar ki hażret-i Yūnus bul vāķı‘alardın aşlā haberleri yoķ irdi. Kaçan (7) qarānguluķ köterilip kün toġdı, pādişāh ayttı ki hażret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selāmı her kim tapıp kiltürse yarım mülkümni (8) ańġa bireyin, didi. Ol hālde İblīs ‘aleyhi’l-la‘nehu bir qarı ādem şūretide bolup Yūnus peygamberni aldalarıġa kildi. Hażret-i (9) Yūnus: “Kaydın kilür-sin?” didiler. İblīs ‘aleyhi’l-la‘nehu ayttı ki Bürsām Şāh’ını aldıdın kilür-min, yalġançı Yūnus’ını (10) pādişāh izler, dār tikip öldürür, pāre pāre kılur-min dir, mańġa yalġan sözledi didür, didi. Hażret-i (11) Yūnus İblīs’ni sözini rāst bilip öfkelep oġlanlarını alıp şahrāġe çıķtılar. Kavluhu ta‘ālā: **ve zennūni** (12) **iz zehebe muġāziben fezanne en len naķdire ‘aleyhi**.¹⁷⁵ Ba‘zıları aytur: “Öfkesi Cebra’īl’ge irdi. Fermān sözi özge (13) boldı.” Ba‘zıları aytur: “Öfkeleri öz kavmiġa irdi. İmān kiltürmedi.” dip irse oġlanlarını (14) alıp Lükām taġıġa bardı. Ol taġda yaġşı cān-verler köp irdi. Aytıp durlar ki yitmiş ‘ābid ħalkdın kaçıp (15) ol taġda ‘ibadetġa meşġül irdiler. Şarşā’il’ge ya‘nī feriştege fermān boldı ki Muķaddese’ġa barur yolnı (16) tutġıl, Yūnus anda

¹⁷⁴ 10/Yunus Suresi, 98: “Yunus’un kavmi müstesnadır ki bunlar îman edince kendilerinden dünyâ hayaatındaki rüsvaylık azabını uzaklaştıırıp giderdik ve onları daha bir zamama kadar (yaşatıb) fâidelendirdik.”

¹⁷⁵ 21/Enbiya Suresi, 87: “O balık saahibini de (hatırla). Hani o, (kavmine) öfkelenmiş olarak gitmişdi de bizim kendisini hiçbir zaman sıkışdırmayacaġımızı sanmışdı.”

bara'lmasun, dip. Ol ferişte ol yolnu tuttu irse Һazret-i Yūnus taġnı yolıġa tūştiler. (17) Şarşā 'il ādem şūretide bolup kilip Һazret-i Yūnus'ke selām kıldı. Һazret-i Yūnus cevāb-ı selām birdiler. Andın (18) ol ferişte Һazret-i Yūnus'dın sordı ki Һayda barur-siz, dip. Һazret-i Yūnus aydılar: “Һudāy ta'ālā heme peyġamberlerdin (19) min faķīrni zālīmraķ Һavmge yiberdi. Olar İmān kiltürmedi. Olarge belā yiberür-min dip va' de Һılıp belā yibermedi. (20) Olar dār tikip mini yalġançı dip öltürür boldılar. Olardın Һaçıp barur-min.” didiler. Şarşā 'il aydı ki **lev kāne** (21) **ķalbūke ķalbe'l-ġā'ifin ve şabruke şabru'ş-şābirin li yehdike rabbū'l-ālemīn** ya' nī: “Eger köngülde Һudāy ta'ālāni Һavfi

[383] (1) bolsa irdi, şabrıng özge şābirler dik bolsa irdi Һavfing özge Һavflig köngüller dik bolur (2) irdi. Dünyāni yaratķan saġga taġķikın aytıp sini rāst yolġa salġay irdi.” Һazret-i Yūnus 'aleyhi's-selām (3) andın öttiler. Bir 'ābidġa yittiler. Namāz oķup turupdur. Namāzdın fāriġ boldı. Һazret-i Yūnus 'aleyhi's-selām (4) selām kıldılar. 'Ābid cevāb-ı selām birdi. Һazret-i Yūnus: “Atıngız ne turur?” dip sordılar. 'Ābid aydı ki atım Hemām turur, dip. (5) Yūnus 'aleyhi's-selām aydılar: “Ey Hemām munda orun bolur mu sākin bolsam?” 'Ābid aydı: “Һudāy ta'ālādın Һaçġanġa (6) oġşar-sin. Kitġıl, mini meşġul Һılmaġıl.” didi. Andın öttiler. Yana bir 'ābidġa yittiler, Һazret-i Yūnus 'aleyhi's-selām (7) selām birdi. 'Ābid 'aleyk aldı. Һazret-i Yūnus 'aleyhi's-selām sordılar: “Atıngız ne turur?” 'Ābid aydı ki atım 'Imād turur. (8) Һazret-i Yūnus sordılar ki neġend yıl boldı munda turur-sin, didiler. 'Ābid aydı ki üç yüz yıl boldı, didi. (9) Һazret-i Yūnus aydılar ki maġġa ġiġ yir birür mü-siz munda tursam? 'Ābid aydı ki Һaçġuġıġa¹⁷⁶ oġşar-sin, saġga (10) yir bira'lmaġay-min, didi. Andın hem öttiler. Yana bir 'ābidġe yittiler, selām kıldılar. 'Ābid cevāb aldı. “Atıngız ni?” dip sordılar. (11) 'Ābid aydı ki atım Şāliġ turur. “Niġe yıl boldı munda turur-siz?” didiler. 'Ābid aydı ki tört yüz yıl boldı. Һazret-i Yūnus 'aleyhi's- (12) -selām andın hem orun

¹⁷⁶ **ķaçġuġıġa**: metinde چى قاجغون غه şeklida yazılmıştır.

tilediler. Ol hem ol cevābnı ayttı. Andın öttiler. Yana bir ‘ābidğa yittiler. Anğa hem (13) selām kıldılar. Cevāb birdi. Hāzret-i Yūnus: “Atıngız ne turur?” dip sordılar. ‘Ābid ayttı: “Atım ‘Abdu’r-raḥmān turur.” (14) “Neçend yıl boldı munda turur-sin?” didiler. Ol ‘ābid aydı ki mini öz kayğum bile koyğıl, köp sözge salmağıl. (15) Hāzret-i Yūnus sordılar ki ne kayğunğ bardur? ‘Ābid aydı ki ikki yüz yıl boldı ki Hāḫ celle ve ‘alādın bir ḫacet tiledim, (16) min öler ḫalde dostlarıngdın peygamberleriñdın birisin yibergil, mini cenāze namāzımnı kılsun ve mini (17) defn kılsun, imdi bilmes-min, ḫaysı ḫarafdın anı dostı kilür, bir kün āvāz işittim ki eceliñg yitti dip (18) bilmes-min, Hūdāy ta‘ālā mindin rāzī boldı mu yā yok mu, didiler. Hāzret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Ol ḫacetiñg (19) revā bolmış.” ‘Ābid aydı ki sin ḫāzret-i Yūnus bolğay mu-sin, didi. Hāzret-i Yūnus aydılar belī ‘ābid aydı: “Bir sā‘at (20) ṣabr kılgıl.” dip secdege bardı. Cān be-Hāḫ teslīm kıldılar. Hāzret-i Yūnus anı yup tekfın <ü> techīz kılıp namāz (21) ötep defn kıldılar. Andın hem öttiler. Yana bir ‘ābidğa yittiler. Ol ‘ābid ḫıyāmda turupdur, ḫiç olturmas. Hāzret-i Yūnus

[384] (1) ‘aleyhi’s-selām muntazır bolup turdılar. Ol ḫalde ḫāzret-i Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām kilip aydılar: “Ey Yūnus, mundın ötkil. (2) Bu ‘ābid ḫişi birle sözlemes.” didiler. Hāzret-i Yūnus andın hem öttiler. Yana bir ‘ābidge yittiler. Ol ‘ābid secdede (3) turupdur. Ol yirde yana Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām ḫāzır boldılar, aydılar: “Ey Yūnus, mundın hem ötkil.” didiler. Hāzret-i (4) Yūnus aydılar: “Ey Cebra’ıl bu kim turur?” Hāzret-i Cebra’ıl aydılar: “Bu perīleriñg uluğı Cemāl atlıg ‘ābid (5) turur. Ādemdin burun Müselmān boldı. Tört miñg yıl boldı, munda ‘ibādetde turur. Hiç vaḫt ‘ibādetdin ḫālī bolğanı (6) yok turur. ḫaçan āḫir zamān peygamberi zāḫir bolsalar anğa barur. Anıñg şerī‘atleri üze dünyādın bargey.” didiler. (7) Aytıpdurlar ki Hūdāy ta‘ālā bu ‘ābidlerni körgüzmaḫke ḫikmet ol irdi ki Yūnus’ke ma‘lūm bolsun ki Yūnus’dın (8) artuḫ ‘ibādet kıllur ḫullarım köpdür, dip. ḫaçan taḫ tamām boldı, andın bir deryāge yittiler. Ol deryānı lebide (9) ḫatunları ve oğlanların ḫoydılar. Bir ḫarafda bir kime köründi. Yūnus ‘aleyhi’s-selām anğa bardılar.

(10) Oynap temāşā kılıp deryānı lebiğa bardılar. Hudāy ta‘ālānı fermānı bile deryādın bir balıĝ çıkıp kiçig (11) oĝlanların yuttı. Anası sunı yaķalap yügürdi. Ğaytıp kilgünçe uluĝ oĝlanlarını böri alıp kaçtı. Anası (12) yıĝlap ğaldı. Ol hālide Cehūdlarge revānī kilür irdi. Yūnus ‘aleyhi’s-selāmın ğatunlarıĝa aydı ki sin (13) munda turĝıl, siniñ bu taĝda böri yip kiter, bizler birle barĝıl, dip ol ğatunı alıp cōnediler. Yūnus (14) ‘aleyhi’s-selām hem mellāhını çarladılar, mellāh aydı ki tiz yörüp kimege kirgil. Kilip aydılar ki ey mellāh, endek teveķķuf (15) kııl, ikki oĝlum bir ğatunım bardur, anı hem kiltüreyin, didiler. Oĝlanların tapmadılar, yıĝlap turup irdiler. (16) Deryādın balıĝ baş çıkarıp aydı ki ey Yūnus, nime üçün yıĝlar-sin, Hudāy ta‘ālā birip irdi, yana aldı, (17) didi. Andın soñĝ ğazret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām turup yıĝlap kimege kirdiler. Ğaçan kime su ortasıĝa yitti (18) irse deryā mevc urdı. Ferfā’il digen feriştege fermān boldı. ‘Akīm <ve> şarşar yillerni turĝurup deryānı cūşke (19) kirgüzdi. Mellāhlarını uluĝı aydı ki her kaçan kimeni içide Hudāy ta‘ālāge yazgen ğul bolsa yā ğācesidin kaçĝan (20) bolsa deryā mundaĝ mevc urar, yazuĝluĝnı tapıp deryāge salmaĝunça deryā tik bolmas, dip. Aydı ki ey ğalāyıķlar, (21) Hudāy ta‘ālāge yazgen ğācesidin kaçĝan ğul bar mu? Yūnus ‘aleyhi’s-selām ğaķķı, Hudāy ta‘ālā rızālıķı üçün özini zāhir kılsun, didi. Ol hālide Yūnus ‘aleyhi’s-selām turup aydılar: “Ey ğalāyıķlar,

[385] (1) Hudāy ta‘ālāge yazuķluĝ ğul mindür-min.” didiler. “Deryāge salıp sizler ğutulunĝ.” didiler. Mellāhlar sordı ki niçük kişidür-sin, ğaydın kilür- (2) -sin, didiler. Ğazret-i Yūnus aydılar: “Min Yūnus peyĝamber turur-min.” Ğalāyıķlar aydılar: “Yā resūlu’llāh, eger bizler (3) bu belādın ğutulsak sizni du‘āñĝıznı berekātın ğutulur-miz.” didiler. Ol hālide deryā uluĝraķ mevc urdı. (4) Ğalāyıķlar feryād kıldılar. Ğazret-i Yūnus turup özlerini deryāge salmaķke meyl kıldılar. Ğalāyıķlar rāzī (5) bolmadılar, aydılar: “Barçage ğur‘a salalı, her kim yazuķluĝ bolsa ma‘lūm

bolur.” didiler. Her bir âdemni atını taşka¹⁷⁷ bitip (6) ism-i a‘ zam bile suge saldılar. Bu ħalâyıqlarnı atı suge ġarķ bolmadı. Ĥazret-i Yūnus’ nı atları suge battı. Yūnus (7) ‘ aleyhi’ s-selām aydılar: “Ey yārānlar, yazuġluk mindūr-min. Mini suge salıng.” Ĥalâyıqlar yana rāzī bolmadılar. Qur‘ a (8) ġalat kılar, yana kur‘ a salalı dip kur‘ a saldılar. Yana ħazret-i Yūnus ‘ aleyhi’ s-selām nı atları zāhir boldı. Yūnus ‘ aleyhi’ s-selām (9) aydılar: “Ol yazuķluk ġul mindūr-min.” dip özlerini deryāge salmaķa meyl kıldılar. Ol ħâlde Zālūĥā atlıġ (10) balıķa Ĥudāy ta‘ ālādın fermān boldı ki mining peyġamberimni yutġıl, dip. Zālūĥā aġzını açıp ħazret-i Yūnus’ ke rū-be-rū (11) boldı irse Yūnus ‘ aleyhi’ s-selām ġorķup yana bir ħarafke bardılar, anda hem ol balıġ turupdur. ‘ Alā ħāza’ l-ķiyās (12) Yūnus ‘ aleyhi’ s-selām her ħarafġa bardılar, ol balıġ uşbu yirde turdı. Āĥir balıġ aydı: “Ey Yūnus ġaçanġaçā ġaçar-sin?” (13) didi. Yūnus ‘ aleyhi’ s-selām bildiler ki Ĥudāy ta‘ ālānı ħükmi turur. İkki ġolların közleriġa urup bismi’ llāhi’ r-raĥmāni’ r- (14) -raĥīm dip özlerin balıķnı aġzıġa saldılar. Ĥavluhu ta‘ ālā: **ve inne Yūnuse le-mine’ l-mürselīn, iz ebeķa ilā’ l-fülki’ l-meşĥūn, (15) fe-sāheme fe-kāne mine’ l-mudĥazīn, fe’ l-teķamehu’ l-ĥūtu ve ĥüve mülīm.**¹⁷⁸ Yarlıġ kildi ki ey Zālūĥā, kırķ künġaçā siniġ ġarnıġnı (16) Yūnus’ ke zindān kıldım, saġġa yimeķ içmekni ħarām kıldım, baġrıġnı aġġa miĥrāb kıldım, Yūnus’ nı imgetmegil, itin (17) ve tenin iritmegil. Su’ āl: Ĥazret-i Yūnus ‘ aleyhi’ s-selām ne üçün Zā’ l-Nūn atandılar? Cevāb: Zā’ l-Nūn dimeķ balıġ igesi (18) dimeķ bolur. Ĥudāy ta‘ ālā ħalâyıqlarge körgüzdi. Yūnus bir sā’ at bizni ĥıdmetimizde taķşırılıġ kıldı irse (19) balıġ bile ġınadımız taķı şāĥibü’ l-ĥūt oķudük. Yana bir cevāb oldur ki balıġnı şüreti sācidlerge oĥşar. (20) Yūnus ‘ aleyhi’ s-selām taķı namāz-ĥān irdiler, aşlā ‘ ibādet-ĥānedin ħālī ve fāriġ irmes

¹⁷⁷ **taşka**: metinde باشقه olarak yazılıdır.

¹⁷⁸ 37/Saffat Suresi, 139/140/141/142: “Yunus da hiç şübhesiz gönderilen peyğamberlerdendi. Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı. Derken kur’a çekmiş(ler)di de mağlûblardan olmuştu. O, kınanmış bir halde iken kendisini hemen balık yutmuşdu.”

irdiler. Bu āyet aṅga (21) medḥ irdi. Ḥudāy ta‘ālā yarlıkar: **ve ze’n-nūni iz zehebe muḡāziben en len naḡdire ‘aleyhi**¹⁷⁹ didi. Yūnus ‘aleyhi’s-selām

[386] (1) öfkeliḡ irdi, andaḡ ḡayāl kıldı ki bizni aṅga iḡtiyārımız yitmes, saḡındı. Mevlā ta‘ālā ‘örf tarīkı bile (2) yād kıldı, ayttı kim ey Yūnus, mini sin tutḡu yoḡ saḡındıṅ. Yana bir cevāb Ḥudāy ta‘ālā: **en len naḡdire ‘aleyhi**¹⁸⁰ didi. (3) **Ey len naḡıku ‘aleyhi** ya‘nī: “Bizniṅ yarlıḡımızdın baş çıḡmaḡḡa anı ḡoyḡay-miz.” Yana bir müfessir ayur: “Naḡdire, didi (4) ya‘nī kāfirler imgekin Yūnus özige taḡdīr kılmaydur ḡayāl kıldı.” Ḳavluhu ta‘ālā: **fe-nādā fi’z-ḡulumāti en lā ilāhe** (5) **illā ente subḡāneke innī küntü mine’z-ḡālīmīn**¹⁸¹ ma‘nisi ol bolur ki Yūnus ol ḡaranḡuluḡ içide oḡudı (6) İlähenā ve seyyidinā sindin özge Tiṅri yoḡ. Pāk-sin ve münezzeh-sin. Arıḡlıḡ siniṅ ḡātıṅ turur. Min (7) özümge ḡulm kıldım ve ḡālimler cem‘idin boldum.” aytıpdur. Tört ḡaranḡuluḡ ile giriftār irdiler. Evvel ḡillet (8) ḡaranḡuluḡı, ikkinçi tün ḡaranḡuluḡı, üçünçi su ḡaranḡuluḡı. Bu sözni delīli oldur ki ḡaçan uşbu ḡaranḡuluḡdın (9) ḡutuldılar. Andın Ḥudāy ta‘ālāḡe şükr kılıp dört rek‘at namāz oḡudılar. Ol namāz bizlerge farḡ boldı. (10) Rivāyet<de> andaḡ kiltürüpdürler ki balıḡ kiçe kündüz aḡzını yapmadı, Ḥāzret-i Yūnus’ını demleri tutulmasun (11) dip. Ḥāzret-i Cebra’īl kilip ol balıḡnı noḡtaladılar, deryānı kizdürdiler, ‘acāyib <ü> ḡarāyiblerni körgüzdiler. (12) Balıḡnı ḡarnını āyİne dik kıldı, kördiler ki bir yirde bir ferişte taḡt üzeside oturupdur. Aldıda yitmiş (13) miṅ ferişte ḡol baḡlap turadur. Ḥāzret-i Cebra’īl ‘aleyhi’s-selāmdın sordılar: “Yā aḡī Cebra’īl, bu ne

---

¹⁷⁹ 21/Enbiya Suresi, 87: “O balık saahibini de (hatırla). Hani o, (kavmine) öfkelenmiş olarak gitmişti de bizim kendisini hiçbir zaman sıkıştırmayacağımızı sanmıştı.”

¹⁸⁰ 21/Enbiya Suresi, 87: “bizim kendisini hiçbir zaman sıkıştırmayacağımızı sanmıştı.”

¹⁸¹ 21/Enbiya Suresi, 87: “Derken o, karanlıklar içinde (kalıb): «Senden başka hiçbir Tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Hakıykat ben haksızlık edenlerden oldum» diye (Allaha) niyaz etmişti.”

kişi (14) turur?” dip. Hâzret-i Cebra’îl aydılar: “Bu ferîşte turur kim deryâlar aŋga ta‘alluğ turur. Heme deryâlarını kaçrelerini bilür.” (15) didiler. Andın ötüp bir kimerseni kördiler, otluğ kürsîde oturupdur, kiygen libâsı otdın turur, bir kişi (16) başıga ot yaqıp aytur: “Uyatmadıŋ mu hüdâlig da‘vâsını kıldıŋ?” Bu kim turur, dip sordılar. Cebra’îl (17) ‘aleyhi’s-selâm aydılar: “Bu Fir‘avn-ı la‘în. Oŋ yanında ki Hâmân ‘aleyhi’l-la‘nehu, çep yanındaki Qârûn ‘aleyhi’l-la‘nehu (18) turur.” didiler. Andın ötüp yana bir kimerseni kördiler, ot kürsîde oturur, qoldaşları hem bardur (19) gâhâ şâd-mân bolur, gâh ğam-gîn bolur. Hâzret-i Yûnus sordılar: “Bu kim turur?” dip. Hâzret-i Cebra’îl aydılar: “Bu şeytân-ı (20) mel‘ündür. Hudây ta‘âlânı bendeleri günâh kılsa şâd-mân bolur, yana tevbe kılsa ğam-gîn bolur. Andın kiyin bir âvâz (21) kildi. Hâzret-i Yûnus sordılar: “Bu, ne âvâz turur?” Hâzret-i Cebra’îl aydılar: “Bu deryâ halkı Hudây ta‘âlâge tesbîh aytadır.”

[387] (1) didiler. Hâzret-i Yûnus ‘aleyhi’s-selâm aydılar: **“İlâhî yâ Rab, mine’l-cibâli hebatnî ve mine’l-berâri ahracenî ve fi’l-bahri agraçtenî ve fi batnî’l-** (2) **-hûti istecabnî fevallâhi lâ a’büdûke ‘ibâdeten fi mevzî’ın lâ ya’büdûke fihî ehadün mine’l-‘âlemîn.** Ma‘nîsi ol bolur ki Hudâyâ (3) Hudâvendâ, mini tağlardın ötkerdiŋ, beyâbândın çıkardıŋ, deryâge çömdürdiŋ, balığ qarnıga kergüzdüŋ (4) siniŋ¹⁸² birlikiŋiz haqqı ve hürmeti hîç kim ‘ibâdet kılmagen yirde min ‘ibâdet kılay, dip ‘ibâdetga meşğül (5) boldılar. Ferîştelere işitip aydılar: “Pākâ perverdigārâ, bilmes-miz bu hâzîn <ü> ğamlıg âvâz ne yirdin kilür? Kim turur?” (6) didiler. Hıttâb kildi ki balığ qarnıda Yûnus peygamber turur. Ferîştelere aydılar: “İlâhî, bu Yûnus siniŋ ‘âbid (7) bendeng irdi. Aŋga ferahlik birseng, balığ qarnıdın qutqarsaŋ.” dip şefâ‘at tilediler. Hudây ta‘âlâ (8) ferîştelerni şefâ‘atini qabûl kılip günâhlarını ötti. Eger balıgı qarnıda tesbîh <ü> tehlîl aytmasalar kıyâmetgaça (9) balıgı qarnıda qalır irdiler. **El-kıssa**, kırk küngaça balıgı qarnıda qaldılar. Andın

¹⁸² **siniŋ**: metinde sin (س) harfi üzerinde fetha harekesi vardır.

soᅅᅇ ḥāzret-i Cebra’īl ‘aleyhi’s- (10) -selāmge fermān boldı ki Yūnus’rı çıkarᅇıl, dip kilip Zālūḥā’ge aydılar: “Ey Zālūḥā, Yūnus’rı çıkarᅇıl.” didiler. Andın (11) balıᅇ deryānı lebiᅇa kilip aᅇzını aᅇıp turdı. Ḥāzret-i Yūnus balıᅇnı iᅇidin ᅇıᅇtılar. Balıᅇ ḥāzret-i Yūnus’rı (12) ᅇıᅇarıp ᅇyā ki oᅇul toᅇᅇan ḥatun dik za’īf ḥaste bolup yandı. Balıᅇ iᅇide: “**Lā ilāhe illā ente subḥāneke (13) innī küntü mine’z-zālimīn.**”¹⁸³ dip irdiler. Anı şerāfetidin ḥalāş boldılar. Balıᅇ iᅇide bedenlerini tüᅇleri tökülep (14) ᅇyā ki kızıl ᅇüşť dik bolup ᅇalıp irdiler. Āfitābnı ḥarāretige ᅇāᅇat kıla’lmadılar. Ḥudāy ta’ālā (15) ol yirde bir tof ᅇabaᅇ indürdi. Anıᅇᅇ sāyeside olturdılar. Ḥudāy ta’ālānı ‘ināyeti birle kilgen ᅇibin (16) ᅇonmas irdi, Ḥāzret-i Yūnus’ke ḥarc kiltüredür dip. Ḥikāyet: Bir kün ḥāzret-i resūl-i ekrem şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem (17) ᅇabaᅇnı sāyesini köp ta’rīf kılıp olturup irdiler. Şāḥābeler sordılar: “Yā resūl’llāh, ᅇabaᅇnı (18) sāyesini ne üçün dost tutarlar.?” dip irdiler. Aydılar: ““ Aᅇlını ziyāde kılıp közni rüşen kılır.” (19) didiler. **El-ᅇıᅇşa**, ḥāzret-i Cebra’īl’ᅇa fermān boldı, ᅇanatlarını yirge urdılar, bir şīrīn savuᅇ su zāhir (20) boldı. Anᅇa ᅇahāret kılır irdiler. Her kün bir keyik kilip sūt birür irdi. Bir kün bir yirde ‘ibādetke (21) meşᅇül irdiler. Kilip kördiler ki keyik kilip kitipdür, ᅇabaᅇ ᅇurup ᅇalıpdur, bulāᅇ hem yoᅇ

[388] (1) yoᅇ bolupdur. Bu ḥālını körüp ᅇam-ᅇīn boldılar, aydılar ki İllāhī Ḥudāvendā, bu nı’ metlerni birip irdiᅇᅇ, yana (2) aldıᅇᅇ, didiler. Ḥıᅇāb kildi ki ey Yūnus, özüᅇᅇ ḥāşıl kılmagen ᅇabaᅇᅇa munᅇa ᅇayᅇurur-sin, miniᅇᅇ bende- (3) -lerimni ᅇamını yimesdin helāklıᅇ du’āsın kıldıᅇᅇ, ḥıᅇ ᅇayᅇurmadıᅇᅇ, didi. Andın soᅇᅇ ḥıᅇāb (4) kildi ki barᅇıl Mūşul ḥāᅇᅇiᅇa şerī’at aᅇkāmın örᅇetᅇıl, dip. Ḥāzret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām yolᅇa revān (5) boldılar. Yolda barᅇunᅇa bir küzeᅇiᅇa ᅇonāᅇ boldılar. Ol küzeᅇi ḥāzret-i Yūnus’rı köp ‘izzet <ve> ikrāmı (6) kıldı. İrtesi ḥāzret-i Yūnus cöner

¹⁸³ 21/Enbiya Suresi, 87: “Senden başka hiçbir Tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Hakikat ben haksızlık edenlerden oldum!”

boldılar. Hı̇ı̇tāb kildi: “Ol kūzeçiĝa aytĝıl kūzeleriŋni (7) uşatur-min.” dip. Yūnus ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Ey kūzeçi, kūzeleriŋni uşatur-min.” didiler. Kūzeçi (8) aydı ki ey mihmān, min saŋĝa ta‘ām birip kiçe bile öyümde saĝlaĝanıam üçün kūzelerimni uşatur mu-sin, didi. Hı̇ı̇tāb (9) kildi ki ey Yūnus, kördiŋ mü, ol kūze-ger balçıkdın yasaĝan kūzelerini sındurmaĝke rızālĝ birmes, mini (10) ĝalāyıklarımĝa her dem du‘ā kıılır-sin helāk kıılĝıl, dip. Hāzret-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām secdege bardılar: “Tevbe kııldım, (11) ‘afv kıılĝıl.” dip zār çün ebr-i nevbahār yıĝlap andın öttiler. Yana bir ŝehrge bardılar. Anda bir çopān kıoy (12) baĝıp yöürpdür. Hāzret-i Yūnus ol çopāndın süt tilediler. Çopān aydı ki Yūnus peyĝamber aramızdın kitken- (13) -leridin biri berekāt kitkendür, kıoylarımıznı süti hem kıurup kıalĝandur, didi. Andın hāzret-i Yūnus (14) bir kıoyunı çarlap *bismi’llāhi’r-raĝmāni’r-raĝīm*, dip kıoyunı kıarnını siladılar. İmçekidin süt revāne bolup kitti. (15) Saĝıp içip cāmın bir taşnı üstiĝa kıoydılar, kıoyçĝiĝa ayttılar ki mini kildi dip pādişāhke ĝaber birĝil, didiler. Kıoyçı sordı ki siz kim bolur-siz, dip. “Yūnus peyĝamberdür-min.” didiler. Kıoyçı aydı ki ĝaber birmaĝke kıorĝar-min, didi. (16) Yūnus ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Ne üçün kıorĝar-sin? Çopān aydı ki neçend yaĝşı ādemler, Yūnus’nı kördüm dip bar- (17) -dılar, pādişāh yalĝan aytur-sin dip olarnı öldürdi, didi. Hāzret-i Yūnus aydılar ki kıorĝmaĝıl, uşbu (18) saĝlıĝ kıoy bile cāmın ve taşnı hem alıp bargil, bu sözge ĝüvāhlĝ birür, didiler. Çopān turup (19) saĝlıĝ bile cāmın ve taşnı alıp evvel öz iliĝa barıp ĝaber birdi, andın ili bile pādişāhnı kıaşıĝa bardı. (20) Hāzret-i Yūnus’nı ĝaberlerin ayttı. Pādişāh aydı ki ĝüvāhiŋĝ bar mu? “ĝüvāhım bar.” didi. Saĝlıĝ bile cāmın ve taşnı (21) körsetti. Bular aydı ki bu niçük ĝüvāhlĝ birür? Çopān aydı ki soraŋĝ derĝāl soradılar. Ol nimerseler bir bir

[389] (1) ĝüvāhlĝ birdi ve yana çopān mu‘cizelerini beyān kııldı. Derĝāl leşker bile atlanıp hāzret-i Yūnus kıaşlarıĝa (2) kildi. Yūnus ‘aleyhi’s-selām namāzda irdiler. Kıaçan ki namāzdın fāriĝ boldılar, derĝāl pādişāh rū-be-rūlarıĝa kilip (3) ta‘zīm becā aytıp selām kııldı. Yüĝürüp kilip Yūnus

‘aleyhi’s-selâmın ayağlarığa yığılıp bisyâr ‘özü-ğâhlıgı¹⁸⁴ (4) kıldı. Hălâyıqlar be-ğâyet hoş-nûd boldılar. Pâdişâh hazret-i Yûnus’ını altun ‘arabege o<l>t<ur>çuzup neçend ‘izzet (5) ve ikrâmlar bile şehрге alıp revâne boldılar. Vaqtı ki hazret-i Yûnus ‘aleyhi’s-selâm ol altun ‘arabeğa tüştiler (6) irse hitâb kildi: “**Ey Yûnus ammâ yekfiyeke mâ iktesebet mine’z-zünûbi şümme teclisü ‘alâ merkebi’l-mülûk**” ya‘nî: “Mini (7) dergâhımda yazğanıng yitmes mü, yana pâdişâhlar merkebiğa miner-sin?” Bu hitâbnı işitip derhâl ‘arabedin (8) taşlap piyâde bolup şehрге kirdiler. Pâdişâh ol çopânı öz ornığa pâdişâh kılıp özi hazret-i (9) Yûnus ‘aleyhi’s-selâm birle şavma<a>ğâ bardılar, ‘ibâdetğa meşğûl boldılar. Hudây ta‘âlâ hazret-i Yûnus’ını hatunları (10) birle ikki oğullarını tîrgüzdi. Ey mü’min <ü> muvaḥḥidler, bu kün müjde sizlerge turur. Yûnus peygambeni kavmleri (11) hazret-i Yûnus yok ikenleride İmân kiltürüp Hudây ta‘âlâge tazarru‘ kıldılar irse Hudây ta‘âlâ öz (12) faẓl ve keremi bile belâdın hălâş kıldı. Bu kün sizler hem hazret-i Muḥammed Muştafâ ‘aleyhi’s-selâmın hâzır körüp (13) ol kişini sünnetlerini becâ kiltürseñgizler âhiretni ‘azâbıdın hălâş kılıp behişt-i ‘anber-siriştğa (14) vâşıl kılsa hiç ‘acib ü ğarib imes. Aytıpdurlar ki ey Hudây ta‘âlâ, Yûnus peygambeni hâlleridin hazret-i resûl-i (15) ekrem şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemğa haber birdi, aydı ki ey Muḥammed, sin taḫı Yûnus dik öfkeliğ ve ğazablığ bolmağıl, ol (16) balıg qoldaşı bolğanda bizni uluğ âvâz bile oqudı, mekzûm irdi, qayğuluq irdi. Qavluhu ta‘âlâ: **ve lâ tekun ke-şahibi-** (17) **-’l-hut iz nādā ve hüve mekzûm.**¹⁸⁵ Hudây ta‘âlâ Yûnus peygambeni balıg qoldaşı didi. Hazret-i Muḥammed Muştafâ ‘aleyhi’s-selâmğa (18) Ebû Bekr’din, ‘Ömer’din, ‘Osmân’dın, ‘Alî’din özge qoldaş yarlıkamadı. Hâşşa Ebû Bekr haqlarında. Bu âyet (19) qavli bile i‘tikâd kılmak evvelî turur kim Râfizîlerdin özleriñgizni ay<ı>rıñglar. Qavluhu ta‘âlâ: **haberan**

¹⁸⁴ ‘özü-ğâhlıgı: metinde عذر خوانايغ yazmaktadır.

¹⁸⁵ 68/Kalem Suresi, 48: “O balık saahibi gibi olma. Hatırla ki o, gamla dolu olarak (Rabbine) düâ etmişdi.”

anhu¹⁸⁶ **iz yekūlu** (20) **li şāhibihi lā tahzen inna'llāhe me'anā**¹⁸⁷ andağ kim Һazret-i MuҺammed
‘aleyhi’s-selām bile kırk yıl Һoldaş bolmağlarığa (21) sebeb ol irdi ki anıñ arığ zātı üstide irdi.
Her kim şalāҺ yolın istese lā-cerem şālih-

[390] (1) -leridin bolğay. Һavlulu ta‘ālā: **fectebāhu rabbūhu fe-ce‘alehu mine’s-şālihīn**.¹⁸⁸ *Yā
İlāhe’l-‘ālemīn ve yā āhira’n-nāşırīn bi-raħmetike yā erħame-* (2) -’r-rāħimīn Rabbū’l-‘ālemīn.

Yigirme bişinçi kışşa Һazret-i İlyās ‘aleyhi’s-selāmı beyānı vākı‘aları.

Ol **ve inne** (3) **ilyāse le-mine’l-mürselīn**¹⁸⁹ Һil‘atin kiygen, ol Һızır bile hem-rāh bolup tağ ve tüzni
kizgen tāt at kılmağnı (4) ārzūlap uzun ‘ömr tilegen, du‘āsı müstecāb bolup Һıyāmetğaça tirig
qalğan Һazret-i İlyās (5) ‘aleyhi’s-selām tururlar. Һikāyetde andağ kiltürüpdürler ki Benī İsrā’īl’de
Ermele atlığ bir pādīşāh bar irdi. (6) Ol bütğa tapınıp üç yüz altmış peygāuberni öldürğan irdi. Ol
memleketde ikki Müselmān qalıp irdi: (7) Biri İlyās atlığ, biri Zū’l-Yesa‘ atlığ. Bu Ermele Һatun
irdi. İrini atı Ecb irdi ammā Ecb bu Ermele’ğa (8) mübtelā bolup pādīşāhlığın Ermele’ğa birip irdi;
ammā bu pādīşāhnı bir hem-sāyesi bar irdi Mezdekī atlığ. köp yağşı (9) ‘ābid irdi, tağı Ermele anı
öldürmağğa meyl kıldı. Ecb aydı ki ey Ermele, munı öldürmeğil, eger öldürseñg mülküñgğa
zev<ā>l (10) bolur, didi. Bir kün bu Mezdekī Ermele’ge kilip aydı ki ey fāsıqa, ayğıl *lā ilāhe
illa’llāh Muħammed resūlu’llāh*. Bul bed-bağt buyurdı, Mezdekī’niñ (11) öldürdiler. Bu Һaber iri
Ecb’ğa yitti. Ecb Ermele’ni çarlap aydı ki Mezdekī’ni öldürmeğil didim, öldürdiñg, imdi (12)

¹⁸⁶ **Һaberan ‘anhu:** metinde yazılıdır; ancak ayetin aslında yoktur.

¹⁸⁷ 9/Tevbe Suresi, 40: “(Ebû Bekir-is Sıddıyka): «Tasalanma. Allah, hiç şübhe yok, bizimle beraberdir» diyordu.”

¹⁸⁸ 68/Kalem Suresi, 50: “(Bunun ardından) Rabbi onu seçti de kendisini saalihlerden yaptı.”

¹⁸⁹ 37/Saffat Suresi, 123: “İlyas da, şübhe yok ki, gönderilmiş peygamberlerdendi.”

mülküñgâ zevâl bolgusıdır. Ol eşnâda Hüdây ta‘âlâdın fermân boldı. Hâzret-i Cebra’îl kilip aydılar: “Ey (13) İlyās, Hüdây ta‘âlâ sañga selâm yiberdi, barıp Ermele’ni İmânga da‘vet kılsun dip fermân boldı, didiler. Hâzret-i İlyās (14) ‘aleyhi’s-selâm münâcât kılip aydılar: “İlâhî mini andağ kimersege yiberür-sin, ‘âlemde andın zâlimrağ bolmağay. (15) Üç yüz altmış peygâmberni öldürüp turur. Mindin za‘îfrağ kimerse yok.” Hıtab kildi ki ey İlyās, mini (16) ‘ilmim içide kıyās mu kıılır-sin, kıyâsnı yaratқан min turur-min, dip. Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selâm aydılar: “İlâhî, (17) sañga inandım.” Hıtab kildi kim ey İlyās, halk belâsı mini kudretimde turur.” Andın hâzret-i İlyās aydılar: (18) “İlâhî, mañga leşker birgil. Tenhâ turur-min.” didiler. Hıtab kildi ki yiryüzide her niçe ki arslan bar sañga musahhar (19) kıldım.” dip. Hâzret-i İlyās münâcât kıldılar: “Olarınğ niçük cem‘ iter-min?” didiler. Hıtab boldı ki (20) çarlamağ sindin, cem‘ itmağ mindin. Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selâm aydılar: “İlâhî sebbelî şey’en erkebehu” ya‘nî: “Mañga (21) merkeb birgil mingeli.” didiler. Hüdây ta‘âlâ bir kılan yiberdi. İlyās ‘aleyhi’s-selâm mindiler. Andın

[391] (1) andın¹⁹⁰ pâdişâh serâyığa bardılar. Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selâmını gedâ hayâl kılip bir tenge bile bir batman nân kiltürüp (2) birdiler. Hâzret-i İlyās almadılar. “Pâdişâh kaşığa barur-min.” didiler. Hâzret-i İlyās: “Pâdişâhnı (3) aldığa kirer-min.” didiler. Kirgüzgeli kıymadılar. Âhir gâvğâ boldı. Pâdişâh kışi yiberdi ki ne âvâz turur, dip. (4) Ol âdem kilip hâzret-i İlyās’ını körüp kırkıtı. Andın hâzret-i İlyās’ını başlap melîkeni aldığa alıp bardı. (5) Ermele, hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selâmını körüp: “Ne kışidür-sin?” dip sordı. Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selâm aydılar: (6) “Hüdânı kılıdur-min; ammâ mini Allâhu ta‘âlâ yiberdi.” Melîke aydı: “Kâyü Allâh’ını aytur-sin?” Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selâm (7) aydılar: “Siniñ ve miniñ ve cemî‘ ‘âlemni yaratken Allâh’ını aytur-min.” didiler. Yana sordı ki siniñ ne işke (8) yiberdi? Hâzret-i İlyās aydılar: “Ayğıl *lâ ilâhe*

---

¹⁹⁰ mükerrer

illa 'llāh ve inne İlyās resūlu 'llāh.” Ermele aydı ki atıñg ne turur, dip. (9) “Atım İlyās turur.” didiler. “Yana bir atım Yüşen turur.” didiler. Ermele aydı ki ol Hıalıl tağıda turgen İlyās mu-sin, didi. (10) “Ārī.” didiler. Ermele aydı ki ey İlyās bu sin aytқан sözni aytқан üçün üç yüz altmış peygamberni öldürüp (11) turur-min, sin tağı öz ayağıñg bile ölümğa kilipdür-sin. Ermele’ni bir Mecnūn atlıg bir vezīri bar irdi. Anğa buyurdı ki (12) İlyās’ni öldürğil, dip. Mecnūn hazret-i İlyās ‘aleyhi’s-selāmni kollarıdın tutup taşkarı alıp çıkıp (13) aydı ki min sizni āzār itmes-min, mundın kitıñg, bu mel’ ūne sizni körmesün, didi. Hazret-i İlyās turup kiçede (14) Hıalıl tağıda bardılar. Yitti kün anda turdılar. Sekkizinçi küni hazret-i Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām fermān kiltürdiler, (15) aydılar: “Ey İlyās, Hudāy ta’ālāni yarlıgı ol turur ki Ermele’ge barıp imānğa da’vet kılğıl. Hazret-i İlyās şavma’ adın çıkıp (16) aydılar: “**İlāhī sebebeli şey’en erkebe.**” didiler. Ol zamān bir irkek sarıg arslan hāzır boldı. “Mingil.” dip turdı.(17) Ol vaqtde hevā ıssıg irdi. İlyās ‘aleyhi’s-selām aydılar: “**İlāhī sebebeli zıllen,** sāye birgil.” didiler. Bir aq bulut (18) kilip sāye boldı. Ol hālde şehрге kirdiler. Yana Mecnūn öldürgen Tilbe yana tirilipdür, dip gavgā (19) peydā boldı. Halāyıqlar yıgıldılar. Hazret-i İlyās pādışāh serāyığa bardılar. Ermele aydı ki sini kim tırgüzdi? Hazret-i (20) İlyās aydılar: “Sini ve mini ve barça ‘ālemni yaratқан Allāhu ta’ālā tırgüzdi.” Ermele yana buyurdı ki dört kazuk (21) kiltürüñg, anğa muhkem bağlañg, andın tirisin soyuñg, andın kaynar kazangā salıñg. Andaq kılalı,

[392] (1) dip hazret-i İlyās’ni tutup bağladılar. Her çend fıcaq urdılar, aslā ötmedi. Aydılar ki ey melike, (2) bu kette cādū-ger iken, mumı öldürüp bolmas. Buyurdı ki ‘amūd bile urup öldürüñg. Andın ‘amūd (3) birle urdılar. İlyās ‘aleyhi’s-selāmge tıgmey öz ayaklarığa bütleriğa tıgip sındı. Ermele aydı ki min (4) İlyās’ni uruñglar dip buyursam özlerini urarlar, dip olarge gāzab kıldı. Yana bir bölek (5) ādemlerni buyurdı ki İlyās’ni kılıç birle öldürüñg. Heme leşkeri cem’ bolup hazret-i İlyās’ni öldüra’lmadılar. (6) Andın Ermele korqıtı, aydı ki ey İlyās, kilgil, bu öyde mini Tıñgri’m

bar, anı körgil, sin hem maᅇga Tiᅇgri'ᅇgni körsetkil, ᅇaysısı yaᅇşı bolsa aᅇga tapunalı, didi. ᅇazret-i <İlyās> 'aleyhi's-selām kirdiler. Bir bütᅇni kördiler, 'Ād u Şemūd'dın (7) biri hıᅇ kim andaᅇ büt yasaᅇan yoᅇ irdi. Uzunlıᅇı on ᅇarı, ini üç ᅇarı. Tört başı bar: (8) Biri yincüdin ve biri yāᅇütᅇdın ve biri la'ldin ve biri zeberceddin ve biri fıruzedin. İkki közi 'aᅇıᅇdin, ikki közi (9) zümrüddin. ᅇolları kümüşdin. Özi ruᅇām taşᅇdın. Altun taᅇt üze olturur. ᅇazret-i İlyās anı körüp (10) taᅇgladılar. Andın ol bütᅇni aldıᅇa barıp köziᅇa ᅇollarını tigürdiler, yana bir ᅇollarını aᅇzıᅇa tigürdiler. (11) Aydılar: “Ey fāsıᅇa, bu kör turur hıᅇ nimerseni körmes, ᅇulaᅇı ağır turur işitmes, tili sözlemes. Bu Tiᅇgri irmes, (12) bir taş turur.” didiler. Ermele'ni aᅇıᅇı kilip aydı ki ey Mecnūn, bu İlyās'ᅇı alıp barᅇıl, mundın ᅇutulayın, didi. (13) Mecnūn ᅇazret-i İlyās'ᅇı alıp ᅇıᅇtı, aydı ki yā resūlu'llāᅇ, bu fāsıᅇanı yüzün körmeᅇ. ᅇazret-i İlyās aydılar: “Min (14) öz iᅇtiyārım birle kilmeydür-min. ᅇudāy ta'ālā ᅇükmi birle kilip turur-min.” didiler. Andın ötüp yana ᅇalīl taᅇıᅇa (15) barıp 'ibādetᅇa meşᅇül boldılar. ᅇikāyet, Ermele'ni yigirme yaşar oᅇlı bar irdi. Ol ᅇaste boldı, ölüm (16) ᅇālıᅇa yitti. Ermele yıᅇlap ol bütᅇni aldıᅇa kirdi, aydı ki ey mini körklüᅇ Tiᅇgri'm, dört yüz ᅇarabaşlarım (17) bile saᅇga ᅇıdmet ᅇılur-min, ne işimizde taᅇşīr boldı, oᅇlumᅇı ne ᅇünāᅇım üçün aᅇrıᅇ ᅇıldıᅇ? Her ᅇaᅇan (18) Ermele ol bütᅇa söz aytsa İblīs aᅇga kirip cevāb aytur irdi. Vaᅇtı ki Ermele bu sözᅇı ayttı irse ol Ba'l'ᅇe (19) bir şeyᅇān kirip aydı ki ey Ermele, uşal taᅇşīr işᅇı ᅇıldıᅇ ki İlyās öz Tiᅇgri'sini ta'rīf (20) ᅇılıp mini ᅇalebe ᅇıldı, sin anı öldürmediᅇ. Ermele aydı ki ey 'azīzim, min İlyās'ᅇı öldürsem yaᅇşı ᅇılar (21) mu-sin, didi. “Yaᅇşı ᅇılay.” didi. Ermele tutup Ecb'ᅇa kildi, aydı ki Ba'l maᅇga bu ᅇarıᅇa söz aytur, didi.

[393] (1) İri Ecb aydı ki İlyās'ᅇı bir ᅇıle bile tutar-sin, Şeniyye şehriᅇa ᅇişi yiberᅇil, olar barıp İlyās'ᅇı tutar yā (2) İlyās'ke ᅇişi yiberip ayᅇıl ki Müselmān boldum, İlyās kilip maᅇga dīn aᅇᅇāmlarını örgetsün diᅇil, didi. (3) Ermele aydı ki ey Ecb, İlyās'ᅇı kilsün dip ᅇişi yibersem kilmeᅇey ve yana ᅇaᅇᅇay ammā anı Şeniyye pādīşāᅇ- (4) -ları kilip tutᅇanı yaᅇşıraᅇdur, dip dört

yüz âdemni yiberdi. Hediyeler alıp yolge revân boldılar. (5) Yolları Hâlîl tağdın öter irdi. Ol hâlde Cebrâ'îl 'aleyhi's-selâmğa fermân boldı ki İlyās'ke aytgıl, çıksun, (6) ol ilçilerge aytun, ol Şeniyye pâdişâhları hıç iş kıla'lmas, Ermele Ba' l'nı otğa köydürsün, Hudây ta'âlâ (7) oğlığa 'âfiyet birür disün. Ol sözni Cebrâ'îl 'aleyhi's-selâm hazret-i İlyās'ke yitkürdiler. Hazret-i İlyās (8) 'aleyhi's-selâm şavma' adın çıktılar. İlçiler körüp maşlahat kıldılar ki biz İlyās'nı tutup barsağ pâdişâh (9) bizni yakın kılar, oğlı hem yahşı bolur, dip tutmağke meyl kıldılar. Ol hâlde Hudây ta'âlâ kudreti birle ol (10) dört yüz âdemni yir tiziğaça tuttu. İlyās 'aleyhi's-selâm aydılar: “Ey kâfirler, öziñizni niçük körer-sizler? Aydılar: “Ey (11) İlyās, bizni halâş kılgıl. Barıp melîkeğa aytalik siniñ peygamberliğıñni hem beyân kılalik Ba' l'nı otğa köydür- (12) -sün, oğlığa Hudây ta'âlâ şifa birür dip aytalik.” didiler. Andın hazret-i İlyās du'â kıldılar. Yir qoyup yiberdi. (13) Aydılar ki biz bu yirdin qaysağ pâdişâh bizlerge gâzab kılgay, ol Şeniyye'ge baralı andın qaytalik, dip Şeniyye'ge (14) revân boldılar. Tokkuz kün yol yördiler. Şeniyye'ge yittiler. İrte bāzarge kirür-miz dip yattılar. Kiçesi Hudây ta'âlâ (15) fermânı birle bir ferişte olarnı Ermele'ni qaşığa kiltürdi. Qaçan tañg attı irse özlerin Ba' l'nı aldıda (16) kördiler. Hâcib olarnı körüp sordı ki yoldın yandıñlar mu? Bular aydı ki ey melike, bizni işlerimiz 'aceb (17) boldı, Hâlîl tağığa bardük, İlyās rû-be-rû çıktı, bizlerge aydı ki Ba' l Tiñgri irmes, Şeniyye'ğa barmañg, (18) Ermele'ge barıp aytıñlar, Ba' l'nı otğa köydürsün, oğlıge Hudây ta'âlâ 'âfiyet birür didi irse bizler (19) İlyās'nı tutmağke meyl kıldük irse ol zamân bizni tizimizğaça yir tuttu, qorqup İlyās'ğa yalbardük, (20) İlyās du'â kılıp irdi, yir qoyup yiberdi, andın turup Şeniyye'ge revân boldük, tokkuz kün yol yördük, (21) Şeniyye şehriğa yitdük, irte birle bāzarge kirer-miz dip yatdük, irtesi özimizni munda kördük. Ermele aydı ki min, sizlerni ilçı kılıp yibersem mañga mundağ sözlerni kiltürür-sizler. Hemesini öldürdi. Yana

[394] (1) Yana¹⁹¹ Ermele buyurdi ki kırk kişi bolup barıp İlyās’ını tutup kiltürüñgler, dip. Kırk kişi barıp İlyās ‘aleyhi’s-selāmını (2) tutmaqqa meyl kıldılar irse Hudāy ta‘ālā kudreti birle ol kırk kişini ot kilip köydürdi. Andın Ermele yana (3) kişi yiberürge qorqıtı. İri Ecb’ge maşlahat kıldı. Ecb aydı ki aña Mecnūn’ını yibergil, Mecnūn anı (4) dīni üzre turur. Ermele, Mecnūn’ını çarlap aydı ki ey Mecnūn, barıp İlyās’ını kiltürğil eger anı kiltürmesenğ (5) min siniñ andağ ‘azāb bile öldürür-min ki heme ‘ālemge pend bolur. Mecnūn tutup öyiğa bardı, hatunlarığa (6) vaşiyet kıldı ki eger min barıp İlyās’ını kiltürsem qutuldu, eger İlyās ‘aleyhi’s-selām anda barmas-min dip kilmeseler (7) min hem kilmes-min, becīl bol dip kefen rāst kılıp ikki rek‘at namāz oqudı, aydı: “İlāhī, maña her ne kim hatun (8) uşaq oğlanlar birdiñg, sin birdiñg ve ni‘met birdiñg. Bu kün saña tapşurdım İmān birle (9) ve sūnet-i cemā‘at bile. Kerāmet kıla birğil.” dip yolge revāne boldı. Hazret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām şavma‘a- (10) -larında irdiler. Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām kilip aydılar: “Ey İlyās, Hudāy ta‘ālā saña selām ayttı. Selām birle dūrūd (11) yarlıqadı. Qulum Mecnūn kildi, istiqbālğa çıqsun dip fermān kıldı.” didiler. Andın hazret-i İlyās istiqbālğa (12) çıktılar. Mecnūn selām kılıp ayağlarığa yığıldı, aydı ki yā resūl, mini sizğa Ermele yiberdi, eger barur bolsañız < siz > birle (13) barur-min, eger barmas bolsañız min hem munda sizge hādım bolur-min. Hazret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Maña bu dünyāda (14) hādım kirekmes.” Ol hālde Cebra’ıl ‘aleyhi’s-selām kilip aydılar: “Ey İlyās, barğil. Hudāy ta‘ālānı fermānı andağ (15) turur, Ermele’ge, Ecb’ge ayğıl Allāhu ta‘ālā bir turur, İlyās anı peygamberi turur, dip qulum Mecnūn’ğa müjde birgil yana üç yıl ‘ömri bar- (16) –dur.” dip. Andın İlyās şavma‘adın çıqıp yöre birdiler irse birer arslan hāzır boldı. Hazret-i İlyās derhāl mindiler. (17) Şol zamān bir bulut kilip sāye boldı. Hazret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām Mecnūn birle Ermele serāyığa bardılar. Mecnūn (18) aydı ki ey Ermele, İlyās’ını kiltürdim. Ermele işitip hoş-vaqt boldı. Hazret-i İlyās kirip aydılar: “Ermele ayğıl (19) *lā ilāhe*

---

¹⁹¹ mükerrer

illa 'llāh ve inne İlyās resūlu 'llāh.” Ermele buyurdu ki bu İlyās’ını derhāl tutuŋlar, öldürüŋler, (20) dip. Ol yirdeki turġan cemī‘ ħalāyıklar ħazret-i İlyās’ke ħamle kıldılar. Ĥazret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām ol (21) arslanġa işāret kıldılar. Arslan her kişini bir urdu, il barça öz başıġa kaçtılar. Ermele aydı ki

[395] (1) ey İlyās, Tiŋgri’ŋni ħaġķı bu arslanı tutġıl. Ĥazret-i İlyās arslanı çarladılar. Arslan başın yirge salup (2) turdu. Ol ħâlde bir kenīzek yügürüp kilip aydı ki ey Ermele, oġluŋ bī-hüş bolup kıaldı, dip. Ermele yıġlap (3) öyige bardı. Ĥazret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām du‘ā kıldılar: “İlāhī bular ħabūl kılmaslar. Bulardın mini ħalāş (4) kılgıl yā bularge bir belā yiberġil.” dip. Ĥiġāb-ı Rabbi’l-‘izzet boldı ki ne tiler-sin? İlyās ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Bulutnı (5) bir niçe yıl mini iġtiyārında koyġıl. Ĥiġāb kildi: “Bulut üzre saŋġa niçe yıl iġtiyār bireyin?” Ĥazret-i İlyās ‘aleyhi’s- (6) -selām aydılar: “On yıl.” Ĥiġāb kildi kim on yıl bendelerimġa köpdür, dip. Ĥazret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām aydı- (7) -lar: “Biş yıl.” Ĥiġāb kildi kim biş yıl köpdür, dip. İlyās ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Üç yıl.” Fermān kildi: “Üç (8) yıl hem köp bolġay.” dip. Ĥazret-i İlyās aydılar: “İlāhī ve seyyidinā, öz ‘azametiŋ ve celāletiŋ ħaġķı üç yıldın öksüt- (9) –meġıl.” didiler. Ĥiġāb kildi ki ey İlyās, du‘āŋni icābet kıldım, dip. Aytıpdurlar ki İlyās ‘aleyhi’s-selām peşimān (10) yidiler ki ne üçün ħaġķlık tiledim, dip. Ĥiġāb-ı Rabbi’l-‘izzet boldı ki ey İlyās, sin öz nefsiŋ (11) üçün ħorġmaġıl, min saŋġa ruzī bireyin, ħarġa saŋġa özge iġlīmdin ta‘ām kiltürsün. Ĥazret-i İlyās ‘aleyhi’s- (12) -selām aydılar: “İlāhī ol ħarġanınġ kiltürġeli maŋġa ħarām bolmasun?” Ĥiġāb kildi ki ħarġa saŋġa ħelāl buġday (13) kiltürsün. İlyās ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Ol ħarġa kiltürġen buġdaynı min imġenip ta‘ām pişürüp yiya’- (14) -lmaġay-min.” Ĥiġāb kildi kim ey İlyās, ħarġa buġday kiltürġey, şimāl anı saŋġa un itip pişürüp (15) birġey. Andın soŋġ āsumāndın raġmet inmedi, yirdin ħiç nebātāt çıġmadı. Evvelġı yıl ħaġķlıġda her ne (16) bolġan aşlıġların yidiler. İkkinçi yıl kāfirler māl <u> emvāllerin yidiler. Üçünçi yıl oġlanlarını yimaġķe (17) meyl kıldılar.

Ol hâlde Cebra'îl 'aleyhi's-selâmge fermân boldı: “Bargıl, İlyās'ke aygıl Ermele'ni İmānga (18) da' vet kılsun.” Cebra'îl 'aleyhi's-selâm fermân-ı İlâhî'ni yitkürdiler. Andın hazret-i İlyās barıp aydılar: “Ey Ermele aygıl (19) Allâh bir turur, İlyās anı peygamberi turur.” Ermele aydı ki ey İlyās, siniñ Tiñgri'ñg bu қаһılgıñı kötersün, min¹⁹² (20) İmân kiltüreyin, didi. İlyās 'aleyhi's-selâm du' â kıldılar. Ol sâ' atde hazret-i Cebra'îl hâzır boldılar. (21) “Ey İlyās, du' āñgıñı icâbet kıldı. İmdi du' â kılgıl, bulut ol üç yılğı hâşılât ve berekâtlarını birsün.”

[396] (1) Hazret-i İlyās 'aleyhi's-selâm du' â kıldılar. Bulutdın rahmet ve berekât yağdı, yirdin nebâtât hâşıl boldı. Ermele (2) buyurdu. Tağlarda çukur kavlap aşlıglarını anbârladılar. Andın aydı ki İlyās'ke barıp aytıñglar: “İmdi ne kılsa (3) kılsun.” Ol eşnâda Hudây ta' âlâ hazret-i Cebra'îl'ni İlyās 'aleyhi's-selâmge yiberdi: “Barsun, Ermele'ni İmānge (4) da' vet kılsun.” Hazret-i İlyās 'aleyhi's-selâm barıp aydılar: “Ey fâsıka, henüz vakt bolmadı mu, İmân kiltürseñg?” Ermele (5) aydı: “Sañga <ve> Tiñgri'ñge hıç ihtiyâcım yok. Bargıl, kolunğdın ne kilse kılgıl.” didi. Hazret-i İlyās 'aleyhi's- (6) -selâm du' â kıldılar: “İlâhî, dānā-sin, bīnā-sin, özünğ bilür-sin.” didiler. Hudây ta' âlâ küye yarattı. Cemî' (7) anbârlarını yip tamâm kıldı. Hiṭâb boldı kim Ermele'ni İmānge da' vet kılgıl, dip. İlyās 'aleyhi's-selâm barıp (8) aydılar: “Ey fâsıklar, aygıl Allâh birdür, İlyās anıñ peygamberi turur.” Ermele aydı ki ey İlyās, siniñ Tiñgri'ñg (9) mañga köp cefâlar kıldı, min añga aşlâ kirmegey-min, didi. Hazret-i İlyās 'aleyhi's-selâm aydılar: “Ey fâsıka, 'azâb kilür vakt (10) boldı, İmân kiltürğil.” didi. Başını kuyı salıp aşlâ cevâb birmedi. Hazret-i İlyās 'aleyhi's-selâm taşkarı çıktı- (11) -lar, bāzarge kirip ḥalâyıqlarge aydılar: “Sizler Ba'l'ge tapınıp aḥsene'l-

---

¹⁹² **min:** metinde mim (م) harfi üzerinde fetha harekesi vardır.

hâlikîn¹⁹³ nı koyar-sizler.” Qavluhu ta‘âlâ (12) **eted‘üne ba‘len ve tezerüne ahsene’l-hâlikîn**.¹⁹⁴ Olar aydılar: “Biz Ba‘l’ nı bilür-miz, özge Tiŋgri’ ŋgni bilmes-miz.” Hâzret-i İlyâs (13) ‘aleyhi’s-selâm aydılar: “Ba‘l büt turur. Tiŋgri’ ŋgizni Tiŋgri’si hem Allâh turur.” Qavluhu ta‘âlâ: **Allâhe rabbeküm ve rabbe âbâ’ikümü’l-evvelîn**.¹⁹⁵ Hâlâyıklar Ermele’ğa haber birdiler. İlyâs bu tarîka söz aytadur dip Ermele İlyâs ‘aleyhi’s-selâm nı (14) çarlap aydı ki ey İlyâs, Tiŋgri’ ŋgge aygıl harb kılalık, eger ol yinŋse biz qutulğay-miz ve eger biz yinŋsaq ol qutulğay. İlyâs ‘aleyhi’s- (15) -selâm aydılar: “İlâhî, mini bu zâlimlerdin qutqarğıl.” didiler. Qavluhu ta‘âlâ: **rabbi neccinî mine’l-qavmi’z-zâlimîn**.¹⁹⁶ Hâzret-i Cebra’îl (16) ‘aleyhi’s-selâm kilip aydılar: “Ey İlyâs, Hudây ta‘âlâ yarlıqar, aytur: “Min, şitâb kılmas-min, qulum İlyâs hem (17) şitâb kılmasun. Min, hâlîm-min, İlyâs hem hâlîm bolsun. Ermele’ge aytsun qaysı kün harb kılmaq tilese taqı andaq (18) kılalı.” Hâzret-i İlyâs ‘aleyhi’s-selâm Ermele bilen maşlahat kıldılar. Şenbe kün hâzır boldılar. Andın Ermele yitti (19) nevbet leşker çıkardı. Bir nevbette yüz miŋ ir atlandurdı. On taşlıq yirde şaf tutup turdılar. (20) Hâzret-i Cebra’îl ‘aleyhi’s-selâm aydılar: “Ey İlyâs şavma‘ adın çıkıp Ermele leşkerini körgil.” Hâzret-i İlyâs ‘aleyhi’s- (21) -selâm çıktılar, aydılar: “İlâhî mini leşkerim qanı?” Hîtâb boldı kim ey İlyâs, maşrıqdın mağribğaça cemî‘ arslannı

¹⁹³ 37/Saffat Suresi, 125: “O en güzel Yaradanı, sizin de, evvelki atalarınızın da Rabbi olan Allâhı bırakıb da «Ba’l» e mi tapıyorsunuz?»”

¹⁹⁴ 37/Saffat Suresi, 125: “O en güzel Yaradanı, sizin de, evvelki atalarınızın da Rabbi olan Allâhı bırakıb da «Ba’l» e mi tapıyorsunuz?»”

¹⁹⁵ 37/Saffat Suresi, 126: O en güzel Yaradanı, sizin de, evvelki atalarınızın da Rabbi olan Allâhı bırakıb da «Ba’l» e mi tapıyorsunuz?»”

¹⁹⁶ 28/Kasas Suresi, 21: “Rabbim, dedi, beni o zaalimler guruhundan kurtar.”

[397] (1) saṅga leşker. Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām çarladılar: “Uḥzurū ve innī eyyihe’l-esdān” didiler. Şimāl İlyās ‘aleyhi’s-selāmı (2) āvāzlarını mağribdin maşrıqğaça alıp bardı. Şol zamān cemī‘ arslanlar Hudāy ta‘ālā kudreti bilen hâzır boldı. (3) Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Ey kavmler, Hudāy ta‘ālāğa İmān kiltürünġler yoķ irse helāk bolur- (4) –sizler.” didiler. Kāfirler aydılar ki ey İlyās, bizlerni bu arslanlardın qorqar hayāl kıılır mu-sin, yörgil (5) revān uruşalı. Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Şabr kıılġıl. Hudāy ta‘ālā bizlerni aramızda ne hüküm kıılır irmiş (6) körelik. Ol heme hâkimlerdin yaḥşırağdur.” Kavluhu ta‘ālā: **faşbirū hattā yaḥkuma’llāhu beynenā ve hüve hayru’l-hâkimîn.**¹⁹⁷ Andın (7) soṅ arslanlarge işâret kııldılar. Her bir irge ol arslan yapuştı. Bir sâ‘atde yitti yüz miṅ irdin biri (8) hem qalmadı. Hâzret-i İlyās ‘aleyhi’s-selām Ecb ibni ‘Ömer’ni ayağdın südreğ kiltürdi, yana barıp Ermele’ni (9) hem tutup kildi. İkkisini pāre pāre kııldılar. Hudāy ta‘ālā kudreti bile ot kilip ol şehri köydürdi. (10) Aytıpdurlar ki ikki öy qaldı: Biri Zü’l-Yesa‘ öyi ve biri Mecnūn öyi. Özgeleri tamām köydi. Sübhāne (11) min qahrı’l-‘ibād bi’l-mevt ve’l-fenā yā ilāhe’l-‘ālemîn ve yā āḥira’n-nāşırîn.

Yigirme altıncı kıışsa hâzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selāmı (12) beyān-ı vâkı‘aları turur.

Hızır dimekni bā‘ işi yaşıl dimek bolur. Her yirde bolsalar ol yir kökerip yaşıl (13) bolur irdi. Anı üçün Hızır atandılar. Haq sübhānehu ve ta‘ālāge köp dīn köp tâ‘at kıılır irdiler.(14) Bir kün Qābızu’l-Ervāḥ kilip: “Cāniṅiğizni qabz kıılġalı kildim.” didiler. Hâzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām (15) bir qatığ derd birlen āh tartıp yığladılar. Hâzret-i Qābızu’l-Ervāḥ aydılar ki ey Hızır, cāniṅiğizni Haq’ge teslīm kıılmaq üçün yığlar mu-siz? Hâzret-i Hızır aydılar: (16) “Aṅğa yığlamas-min. Tâ‘at ve ‘ibādetdin maḥrūm qalğanımğa yığlar-min.” didiler. Hiṭāb yitti ki ey Hızır, maqşadıṅ (17) andağ bolsa kıyāmetğaça ‘ömr birdim. Ol bā‘ işdin kıyāmetğaça tirigdürler. Andın kiyin Cevrī

¹⁹⁷ 7/Araf Suresi, 87: “Allah aranızda hükmedinceye kadar bekleyin. O hâkimlerin en iyisidir.”

digen kâfirlerini (18) İmānga da‘ vet kılğalı fermān boldı. Barıp köp naşîhat kıldılar. Ol kâfirler aydı ki eger sin peygamber bolsañg (19) bir mu‘ cize körgüz, didi. Hâzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām aydılar: “Ne mu‘ cize tiler-sin?” didiler. Kâfirler aydı: (20) “Bizni pâdişâhımızni bir kıızı bar irdi. Ol ölgendür. Anı hayât kılğıl.” didiler. Hâzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām du‘ â (21) kıldılar. Hudây ta‘ âlâ tirgüzdi, yana hem kabûl kılmadılar. Kıız aydı ki ey ata, siniñg büt-perestliğıñg beyhûde nimerse-

[398] (1) -dür, Hızır’niñg Hudâsı bir haqdur, anı du‘ âsı bilen tirildim, didi. Bu kâfirler hergiz kabûl kılmadılar. Kıız aydı ki ey Hızır, (2) mini du‘ â kılsañgız ölsem, didi. Du‘ â kıldılar. Derhâl İmān-ı İslām aytıp cân be-Hâq teslīm kıldı, derece-i bülend taptı. (3) Hâzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām yana münâcât kıldılar: “İlâhî, bu kâfirler İmān-ı İslām’ni kabûl kılmaydur.” dip andın (4) deryâlarını suyı tohtap qaldı. Yamğur yağmadı. Teşnelıkdın neçend kâfir helâk boldı. Andın soñg (5) hemesi İmān aytıp Müselmān boldı. Andın kiyin neçend halâyıqlar birlen barıp bir tağda tã‘ atke meşğül (6) boldılar. Hudây ta‘ âlâni mihr <ü> şefkati <ü> yârî bolup yamğur yağdı. Deryâni suyı tolup aqa başladı. Ma‘ mürçılığ (7) bolup Müselmānılığ bile ‘ ömr ötkerdiler. Hâzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām köp tã‘ at kılğan sebebleridin (8) Hudây ta‘ âlâ cemî‘ hazînelerge müvekkil kıldı. Tã kıyâmetğaça tirigdürler. Vallâhu a‘ lemü bi’s-şavâb.

DİZİN

A	
āb -3- [Far.] su	‘ acāyibāt -2- [Ar., ç.] hayret verici, tuhaf, şaşırtıcı şeyler
ā. 293/16; 344/2; (ā. u ta‘ām) 365/21	‘a. 334/6; 362/8
‘ ābid -35- [Ar.] ibadet eden, kulluk eden kişi	‘ aceb -6- [Ar.] acayip, tuhaf
‘ā. 348/14; 378/11; 378/20; 382/14; 383/4; 383/5; 383/7; 383/8; 383/9; 383/10; 383/11; 383/13; 383/14; 383/15; 383/19; 383/21; 384/2; 387/6	‘a. 357/7; 361/20
‘ā. turur 384/4	‘a.+ dür 334/5; 375/14
‘ā. ir- 390/9	‘a. bol- 393/16
‘ā.+ ğa 383/3; 383/6; 383/12; 383/21	‘ acīb -3- [Ar.] acayip, garip, şaşırtıcı
‘ā.+ ge 383/10; 384/2	‘a. (‘a. ü ğarīb) 298/6; 316/3; 355/9; 389/14
‘ā.+ leriĝa 352/19	‘ āciz -9- [Ar.] güçsüz, zayıf
‘ā.+ ler 348/6; 378/6	‘ā. 333/11; 354/14; 355/8; 362/1; (‘ā. ü bī-çāre+) 334/21
‘ā.+ lerni 384/7	‘ā. bol- 306/3; 308/2; 308/14; 315/1
ābnūs -2- [Far.] abanoz ağacı	acrat- -3- ayırmak, bölmek
ā. 335/20; 361/14	a.-tılar 374/9
‘ acāyib -8- [Ar.] hayret verici, tuhaf, şaşırtıcı	a.-ıp 290/14
‘a. 360/21; 361/16; 361/21; (‘a. ü ğarāyib) 359/10; 369/2; (‘a. ü ğarāyib+) 360/20; 375/3; 386/11	a.-urge 341/6
	aç -11- karnı aç, tok olmayan
	a. 292/7; 332/21; 347/11
	a.+ dur- 292/19
	a. ir- 364/13

a. kal- 356/3; 348/4; 356/4; 356/8	a.+ ı 328/18; 392/12; 329/18; 289/19
a. koy- 335/6; 356/5	a.+ ıdın 377/19
aç- 1. -20- açmak	a.+ ları 293/19; 320/13
a.-ar (rızık+ a. ‘geçimi bir yoldan elde etmek’) 339/12	a.+ ları bile 359/5
a.-ıpdur-sin (köz a. ‘dünyaya göz açmak, yeni doğmak’) 360/6	2. -1- acı, tuzlu
a.-tı 288/14; 375/12; 369/19 (eşik+ a. ‘kapı açmak’) 299/10	a.+ dur 331/2
a.-ğil 375/12; (eşik+ a.) 299/10; (köksümni a. ‘içe ferahlık vermek’) 297/13; (tilimdin tügünini a.) 297/14	açığla- -2- öfkelenmek, sinirlenmek
a.-iñg 369/19	a.-r-sin 368/16
a.-ıp 292/6; 292/11; 325/15; 385/10; 387/11	a.-p 337/5
a.-kuncha (köz a. ‘göz açıncaya kadar’) 291/18; (köz yumup a.) 291/21; 353/18	açığlan- -1- sinirlenmek, öfkelenmek
a.-masdın 373/11	a.-ıp 368/12
2. -1- aç olmak, acıkmak	açıl- -2- açılmak
a.-ıp 332/3	a.-dı (ışık+ a.) 305/12; (çiçek+ a.) 307/3
açdur- -1- açtırmak	açlık -3- açlık, tok olmama
a.-up 303/7	a. 365/20
açığ 1. -8- sinir, öfke	a. bile 333/7
	a.+ ni 281/21
	açuğ 1. -2- açık, kapalı olmayan
	a. turur (dervâzeler a.)286/17
	a. kal-344/1
	2. -1- kolay anlaşılır
	a. (a. sözlüg) 290/12
	‘Adî -1- [Ar.] Ad kavmine mensup olanlar

‘ Ā. + ler 314/10; 340/13	352/14; 358/1; 367/3; 369/3; 388/16
‘ aded -2- [Ar.] sayı, adet	ā.+ ler bile 342/4
‘a.+ din 312/2	ā.+lerning “ademi” 371/12
‘a.+ ie 319/6	ā.+ lerni (ilgi.) 347/19
ādem -75- [Ar.] insan	ā.+ lerni 342/7; 348/19; 351/8;
ā. 287/21; 288/1; 291/1; 291/14;	355/16; 374/5; 392/5
296/12; 310/7; 310/17; 323/9; 325/14;	ā.+ lerga 282/19; 336/21; 343/9
337/21; 346/3; 346/11; 354/21;	ā.+ lerdin 313/3
355/17; 356/12; 357/19; 359/11;	‘ ādet -1- [Ar.] alışkanlık, huy
359/16; 359/20; 360/19; 361/5;	‘ā.+ leri 292/21
361/16; 362/5; 364/16; 369/7; 372/16;	‘ adl -4- [Ar.] adalet
375/12; 376/19; 377/3; 377/8; 377/11;	‘a. (‘a. ve ihsān) 355/8
381/4; 382/8; 382/17; 391/4	‘a. bol- 345/12; 345/13
ā.-sin 291/4	‘a. kıl- 291/10
ā. ir- 283/12	āferīn -3- [Far.] beğenme, takdir
ā. imesdūr 318/4	ā. kıl- (tahsīn ve ā.) 314/5; 349/21;
ā.+ni (ilgi.) 385/5	375/11
ā.+ ni 358/2; 393/4; 393/10	āfet -1- [Ar.] felaket, bela
ā.+ ğa 328/10; 335/19	ā. 376/20
ā.+ de 377/8	āfitāb -12- [Far.] güneş
ā.+ din 343/10; 384/5	ā. 306/2; 309/14; 361/6; 368/11; (ā.-ı
ā.+ lerini 305/17	hāveri) 287/7; (ā.-ı al‘at ‘güneş
ā.+ ler 290/16; 306/21; 313/5; 313/13;	güyüzlü’) 288/14
342/5; 349/10; 349/20; 351/20;	ā.+ nı (ilgi.) 303/21; 387/14

ā.+ ğa 310/1; 370/2; 375/14	āġāz -1- [Far.] başlama
ā.+ dın 297/3	ā. kı1- 280/18
āfitāb-perest -2- [Ar.] güneşe tapan	aġır 1. -1- aġır, taşıması zor olan
ā. iken369/3	a. ir- 309/13
ā. ir- 371/3	2. -1- saġır, kulaġı işitmeyen
‘ āfiyet -2- [Ar.] saġlık, sıhhat	a. turur 392/11
‘ā. 393/18	aġ(1)z 1. -32- aġız
‘ā. bir- 393/7	a.+ ım (aġzım) 321/13
‘ afv -7- [Ar.] baġışlama, affetme	a.+ ım (aġzım) bile 334/16
‘a. 305/11	a.+ ımdın (aġzımdın) 366/21
‘a. bol- 326/9	a.+ ıġnı (aġzııġnı)321/12
‘a. it- 345/7	a.+ ı (aġzı) 321/13; 361/18
‘a. kı1- 355/9; 367/8; 367/9; 388/11	a.+ ımı (ilgi.) (aġzımı) 321/14
aġa -8- büyük erkek kardeş, abi	a.+ ımı (aġzımı) 385/10; 386/10;
a. (a. inim) 371/6	387/11
a.+ m 300/10	a.+ ılarını (aġzılarını) 321/12
a.+ nġ 297/20	a.+ ıġa (aġzıġa) 310/14; 328/18;
a.+ sını (ilgi.) 281/4	329/16; 330/4; 356/13; 362/18;
a.+ ları 340/4; 349/21	366/18; 367/1; 385/14; 392/10
a.+ larını (ilgi.) 338/13	a.+ ılarıġa (aġzılarıġa) 290/4; 378/16
a.+ larını 290/11	a.+ ılarıda (aġzılarıda) 290/7
āġāh -2- [Far.] haberdar olma, dikkatli olma	a.+ ıdın (aġzıdın) 293/5; 296/10;
ā. bol- 379/15	359/16; 359/19
ā. kı1- 312/11	a.+ ıġgızdın (aġzııġgızdın) 334/15

a.+ larıda 323/9	āhen-gerlik -1- [Far.] demircilik
a.+ larıdın 323/6	ā. 342/19
2. -8- içi boş şeylerin açık tarafı	āheste -2- [Far.] yavaş, ağır
a.+ ını (ağzını) (çāh+ a.) 292/6;	ā. (ā. ā.) 284/3
292/11; 293/4; (hokka a.) 373/11;	aḥ -1- [Ar.] erkek kardeş, dost
(şandūḳ+ a.) 288/14	a.+ī “kardeşim, dostum” 386/13
a.+ ığa (ağzığa) (gār+ a.) 342/5	āḥir -31- [Ar.] son, son olarak
a.+ ıdın (ağzıdın) (ḳuduḳ.+ a.) 292/16;	ā. 295/6; 313/20; 327/20; 328/12;
ağrı- -2- hastalanmak	330/6; 333/9; 335/14; 341/6; 357/9;
a.-pdur 356/16; 356/18	359/14; 362/17; 364/13; 374/15;
ağrığ(/ḳ) -6- hasta	384/6; 385/12; 391/3; (āḥirü’l-emr
a. (a. sızlaḳ) 281/7	‘işin sonu’) 281/21; 283/17; 283/20;
a. bol- 358/10; 358/12	288/12; 313/8; 329/18; 348/15; (ā.
a. ḳıl- 392/17	zamān) 307/17; 354/7;
a.+ ı 354/12; (ağrığı) 357/8	ā. bol- 338/16; 376/18
āh -3- ah (ses taklidi)	ā.+ ḡa 349/13
ā. tart- “ah çekmek” 354/1; 397/15	ā.+ de 342/18
ā.+ ıda 354/1	ā.+ iḡa 349/15
‘ ahd -10- [Ar.] söz, yemin	ā.+ ide 348/18
‘ a. ḳıl- 307/7; 308/4; 308/7; 308/11;	āḥiret -5- [Ar.] ahiret, ölümden sonraki
308/15; 376/19; 376/20	dünya
‘ a.+ lerini 307/10	ā. 328/16
‘ ahde -1- [Ar.] söz, yemin	ā.+ ni (ilgi.) 389/13
‘ a. al- 370/12	ā.+ de 325/5; 342/7; 347/15

ahkām -2- [Ar., ç.] hükümler, emirler

a.+ in (şerī^c at a.) 388/4

a.+ larını 393/2

aḥşam -5- akşam krş. **aḫşam**

a. 294/19; 314/19; 314/20; 365/8

a.+ ğaça 314/19

āhū -1- [Far.] güzel ve büyüğü göz

ā. (ā.-yı cādū+) 361/20

āḥūr -4- [Far.] ahır

ā.+ mı (ilgi.) 313/17; 313/18

ā.+ ğa 313/20

ā.+ ları 313/16

aḥvāl -5- [Ar., ç.] hâller, durumlar

a. 365/13

a. al- “durumu, hâli araştırmak”

343/10

a.+ inġ 356/21

a.+ ini 342/11

a.+ lerini 293/14

aḫ 1. -9- beyaz renk, ak

a. 321/5; 353/5; 369/9; 369/10;

369/12; 374/21; 391/17

2. -3- beneksiz, lekesiz

294/21; 320/14;

aḫ- -10- akmak

a.-ar 280/5

a.-tı 292/4; 327/4

a.-a başla- 315/8; 378/15; 398/6

a.-ıp 323/15

a.-ar (a. susuz) 335/14

a.-ğan 344/19

a.-madı 280/3

aḫar- -1- ağarmak, beyazlaşmak

a.-ğanlarını 322/4

‘**aḫd** -1- [Ar] nikah, evlenme

‘a. (‘a. ve nikāḥ)344/10

‘**āḫbet** -2- [Ar.] netice, sonuç

‘ā. 291/13; 363/4

‘**āḫıl** -1- [Ar.] akıllı kişi

‘ā.+ raḫ ir- 280/21

‘**āḫile** -1- [Ar.] akıllı kadın

‘ā. 281/4

‘**aḫīde** -1- [Ar.] inanç, inanış

‘a. (‘a.-i ihlāṣ+) 354/19

‘**aḫīk** -2- [Ar.] akik, kıymetli bir taş cinsi

‘a.+ din 392/8

‘a.+ ler 373/6

‘**akīm** -1- [Ar.] batı rüzgarı

‘a. 384/18	308/12; 13; 325/15; 328/1; 337/16;
‘ akıl -10- [Ar.] akıl	343/6; 344/13; 345/17; 357/5; 358/21;
‘a. 328/17; 331/17; 349/16; 19; 354/9	364/8; 370/12; 371/12; 377/21;
‘a.+ nı 387/18	383/10; 384/16; (‘aleyk a.) 383/7
‘a.+ ı 290/2; 290/5; 313/14	a.-dük 283/7
akşak -2- topal, sakat	a.-dınġız 344/16
a. 333/13; 355/7	a.-dılar 289/19; 295/2; 301/2; 302/5;
akşam -1- akşam krş. aħşam	304/6; 308/20; 21; 337/8; 340/8;
a. 284/15	344/6; 10; 358/15; 359/3; 363/4; 7;
akuz- -4- akıtmak	364/10; 366/21; 377/1
a.-dı 288/4	a.-ay 327/19; 330/9; 360/15; (ārām a.)
a.-up 287/19; 315/9	364/12
a.-may (zarf-fiil) 288/3	a.-ayın 282/9
al- 1. -277- almak	a.-ġıl 283/6; 288/11; 302/5; 324/2;
a.-adur 317/21	330/19; 340/7; 345/10; 364/1
a.-ur-min 284/20; 331/20; 344/7;	a.-sun 345/11; 345/15; 345/16; 349/7
348/21; 351/1; 365/1	a.-inġ 294/21; 295/1; 327/9; 366/21;
a.-ur-sin 282/16; 283/7; 330/10;	369/16
331/19	a.-inġlar 327/9; 308/20
a.-ur 333/20	a.-sa 282/15; 302/11; 354/3
a.-ur-miz 351/7	a.-sek 316/8
a.-dim 316/7	a.-saġız 293/18
a.-dınġ 353/11; 355/2; 388/2	a.-salar 296/8; 312/5
a.-dı 281/4; 282/16; 287/17; 295/6;	a.-a (ala’lmadılar ‘alamadılar’)

288/12
a.-ıp 282/10; 282/7; 282/11; 282/12;
282/13; 282/15; 283/1; 283/2; 283/3;
284/12; 284/21; 285/7; 286/4; 286/15;
288/1; 288/11; 288/13; 288/14;
288/21; 289/12; 289/17; 290/4;
290/14; 290/18; 292/8; 292/16;
292/17; 293/1; 293/5; 293/20; 294/10;
294/11; 294/12; 294/15; 294/17;
296/8; 301/9; 301/10; 303/12; 307/9;
308/18; 308/19; 309/6; 309/10;
311/18; 313/5; 313/6; 313/19; 314/17;
316/9; 317/18; 317/19; 318/1; 318/11;
318/16; 319/8; 320/12; 320/13; 321/3;
322/2; 325/17; 327/12; 327/19;
327/20; 328/8; 328/10; 329/8; 329/21;
330/9; 330/20; 332/9; 333/14; 333/15;
336/8; 337/10; 337/19; 338/4; 339/20;
340/20; 341/9; 341/11; 342/12; 344/5;
345/19; 346/1; 346/14; 346/20; 347/2;
347/6; 347/11; 347/13; 348/14;
348/20; 349/3; 349/9; 349/13; 349/18;
351/14; 352/6; 352/11; 352/13;
354/17; 355/1; 356/11; 356/18;

357/15; 358/16; 359/1; 359/3; 360/1;
362/5; 362/18; 363/2; 365/9; 365/12;
366/4; 367/10; 370/6; 370/10; 370/20;
372/8; 372/13; 372/15; 374/5; 375/4;
375/20; 377/12; 377/13; 378/14;
379/13; 382/11; 382/14; 384/11;
384/13; 388/18; 388/19; 389/5; 391/4;
391/12; 392/12; 392/13; 393/4; 397/2
a.-ğalı 314/2; 321/4
a.-may (zarf-fiil) 283/16; 332/13
a.-ğan 310/14; 331/6; 340/19; 351/15;
351/16; 367/9
a.-ğanım 329/15
a.-ğanı 298/5
a.-ğuçı 336/21
a.-ğuçı turur-min 337/2
a.-ğuçını (cān a.) 337/5
a.-masdın 374/11
a.-ur irdi 283/2; 296/11; 366/2
a.-ur irdiler 335/17; 343/10; 351/8
a.-ıp irdiler 341/5
a.-maydur-siz 371/6
a.-madılar 391/2
a.-mağıl 298/6

a.-mağ bol- 378/14	a.-mas irdi 300/15; 341/15; 359/21
a.-mağ 366/18	a.-mas irdiler 290/11
a.-mağlıg 369/17	a.-madılar irse 362/19
2. -57- tasviri fiil (yeterlilik)	ala 1. -2- benekli
a.-mas-min 354/14; 358/7	a. 295/1
a.-mas-sin 322/14; 331/20	2. -1- alaca hastalığı
a.-mas 297/11; 314/3; 324/9; 324/10; 366/11; 393/6	a.+ dur 320/10
a.-maslar 302/12	a'lā -2- [Ar.] en yüce, en yüksek
a.-madı 281/7; 281/19; 286/18; 287/3; 287/20; 310/9; 311/1; 318/9; 324/3; 326/16; 360/19; 366/12; 381/21	a. 324/11
a.-madılar 288/12; 291/2; 306/3; 313/20; 315/10; 315/16; 319/6; 319/7; 333/9; 336/15; 349/17; 365/20; 387/14; 392/5	a.+ sı 324/11
a.-mağay-min 383/10; 395/13	'alā hāza'l-kıyās -5- [Ar.] bu kıyas üzerine
a.-mağaylar 314/17	‘a. 289/9; 294/12; 334/18; 346/6; 385/11
a.-masun 382/16	'alāmet -2- [Ar.] belirti, işaret, nişan
a.-masa 357/12	‘a. 306/2
a.-mas iken 323/20; 323/21	‘a.+ i 381/8
a.-may (zarf-fiil) 287/13; 293/20; 312/6; 322/17; 342/5	ālāt -2- [Ar.] aletler
a.-mas irdiḡ 317/16	ā.+ ıḡ “silah, savunma aleti” 341/2
	ā.+ ları birle 287/21
	ald -61- ön, ön taraf
	a.+ ımğa 352/17
	a.+ ıge 286/16; 366/13
	a.+ ığa 286/4; 286/21; 288/13; 288/14; 298/15; 313/6; 317/18; 327/18;

327/21; 337/5; 340/16; 360/2; 360/3;	362/12; 375/1
360/4; 361/8; 362/7; 370/9; 371/11;	‘ âlem -32- [Ar.] evren, kâinat
381/11; 391/3; 391/4; 392/10; 392/16	‘â. 353/7; (‘â.-i bālâ+ ‘cennet’)
a.+ ılarığa 331/7; 332/4; 362/20;	335/11; 350/7; (‘â.-i cihân) 282/17;
374/15; 382/8	(‘â.-i fahr+) 320/5; (‘â.-i gayb+)
a.+ ıda 282/7; 284/15; 328/14; 330/17;	377/11; (‘â.-i halk)302/12; (‘â.-i
337/2; 338/13; 354/16; 361/4; 361/11;	sâhir) 377/14; (memleket-i ‘â. ‘aleme
361/15; 362/6; 363/15; 364/2; 365/18;	hükmeden’) 353/17; (pâdişâh-ı ‘â.)
366/12; 386/12; 393/15	358/7; 358/17; 369/15
a.+ ılarında 365/15; 366/11	‘â.+ ni (ilgi.) 353/19; 355/8; 369/17
a.+ ıdın 310/8; 320/19; 382/9	‘â.+ ni 298/20; 381/5; 391/7; 391/20;
a.+ ılarında 351/20	(tamâm-ı ‘â.) 354/2
a.+ ılarından 287/21; 333/5; 368/19;	‘â.+ ğa 337/13; 358/12; 362/1
368/21	‘â.+ ge 394/5
a.+ ımızda 309/16	‘â.+ de 291/18; 298/10; 390/14
aldım -1- önden, ön taraftan	‘â.+ deki (rûy-ı ‘â.) 369/16
a.+ ın 293/12	‘â.+ deĝi 357/18
	‘â.+ din 360/1; 371/3; (perverdigâr-ı
aldıra- -1- [Mo.] acele etmek	‘â.) 320/6
a.-p 337/2	
aldur- -2- aldirmek	‘ âlemîn -3- [Ar., ç.] alemler, dünyalar
a.-up 308/13; 327/21	‘a. (Rabbü’l-‘â.) 360/12
	‘a.+dür-min (Rabbü’l-‘â.) 304/10
‘ âlem -3- [Ar.] sancak, bayrak	‘a.+din (hâzret-i Rabbü’l-‘â.) 301/8
‘a.+ ler (tağl u ‘a.) 362/6; (tuğ u ‘a.)	‘ âlem-penâh -6- [Ar., Far.] alemin, cihanın

sığındığı	340/16; 340/18; 341/2; 341/5; 341/10;
‘ā. (pādişāh-ı ‘ā.) 284/6; 358/18;	342/4; 344/9; 344/13; 345/10; 345/19;
359/12; 360/16; 360/21; 375/20	346/2; 346/9; 347/5; 347/17; 349/4;
‘aleyhi’l-la‘nehu -12- [Ar.] lanet onun	350/5; 350/14; (Hārūn ‘a.) 298/17;
üzerine olsun	298/18; 299/5; 299/15; 320/21; 321/1;
‘a. (Hāmān ‘a.) 386/17; (İblīs ‘a.)	321/9; 322/9; 325/19; 326/2; 326/6;
363/7; 363/16; 382/8; 382/9; (Kārūn	326/7; (Hızr ‘a.) 331/21; 332/6;
‘a.) 328/17; (Şeytān ‘a.) 336/1; 336/2;	332/7; 332/9; 332/14; 332/17; 332/18;
336/5; 336/7	333/10; 334/4; (ḥazret-i ‘Azrā’īl ‘a.)
‘a. turur (Kārūn ‘a.) 386/17	334/13; 335/9; 337/7; 377/3; (ḥazret-i
‘a.+ nı (ilgi.) (Kārūn ‘a.) 327/15	Cebra’īl ‘a.) 327/11; 330/16; 337/19;
‘aleyhi’s-salātü ve’s-selām -1- [Ar.] salat ve	343/17; 349/12; 367/19; 368/14;
selam onun üzerine olsun	384/1; 382/4; 391/14; 396/16; 396/20;
‘a.+ nı (ḥazret-i Süleymān ‘a.) 353/2	(ḥazret-i Dānyāl ‘a.) 336/11; (ḥazret-i
‘aleyhi’s-selām -578- [Ar.] selam onun	Dāvūd ‘a.) 339/9; 341/9; 341/16;
üzerine olsun	349/12; 350/17; (ḥazret-i Hızr ‘a.)
‘a. (‘Azrā’īl ‘a.) 337/4; (Cebra’īl ‘a.)	331/10; 331/13; 331/15; 331/20;
288/5; 290/3; 303/18; 306/7; 310/13;	397/14; 397/19; 397/20; 398/3; 398/7;
310/17; 310/19; 310/21; 319/2;	(ḥazret-i Hūd ‘a.) 378/3; (ḥazret-i
319/18; 325/16; 345/2; 347/14;	İlyās ‘a.) 390/14; 390/16; 390/20;
348/18; 348/21; 349/19; 384/3;	391/5; 391/6; 392/6; 393/8; 394/9;
386/17; 393/7; 394/10; 394/14;	394/13; 394/17; 394/20; 395/3; 395/5;
395/18; (Dānyāl ‘a.) 335/12; 336/11;	395/6; 395/11; 396/1; 396/4; 396/5;
336/15; 337/8; (Dāvūd ‘a.) 340/10;	396/9; 396/10; 396/13; 396/18;

396/20; 397/3; 397/5; 397/8; (hazret-i İsmâ'îl ve İbrâhîm 'a.) 317/13; (hazret-i Mûsî 'a.) 294/16; 298/12; 315/8; 321/13; 326/12; 327/11; 328/1; 328/15; 329/1; 329/17; 330/1; 330/4; 330/8; 330/10; 330/12; 330/21; 331/3; 331/5; 331/8; 331/11; 332/12; 334/3; 334/11; 334/14; 335/9; 338/16; (hazret-i Muḥammed 'a.) 389/20; (hazret-i Süleymân 'a.) 349/17; 357/17; 358/12; 358/16; 362/18; 367/1; 375/3; 372/7; 375/21; 376/6; 377/2; 377/4; (hazret-i Yûnus 'a.) 379/13; 379/18; 380/3; 380/10; 380/17; 380/21; 383/2; 383/3; 383/6; 383/7; 383/11; 383/18; 384/1; 384/17; 385/17; 387/1; 388/4; 388/10; 389/5; 389/9 (İbrâhîm 'a.) 296/18; 296/20; (İlyâs 'a.) 390/21; 391/17; 393/10; 394/6; 395/4; 395/7; 395/9; 395/13; 395/20; 396/7; 396/14; (İşmû'îl 'a.) 337/18; 338/2; 338/5; 338/6; 338/8; 338/10; 339/17; 340/3; (kışsa-i vefât-ı Süleymân 'a.) 376/17; (Mûsî

'a.) 280/12; 280/14; 290/2; 290/4; 290/21; 291/3; 291/4; 291/6; 292/2; 292/7; 292/9; 292/14; 293/10; 293/12; 293/15; 293/17; 294/5; 294/7; 294/8; 294/19; 295/2; 295/7; 295/14; 296/1; 296/16; 296/18; 296/21; 297/7; 297/11; 298/16; 298/18; 298/19; 298/21; 299/4; 299/6; 299/7; 299/10; 299/12; 299/19; 300/2; 300/9; 300/10; 300/15; 300/19; 301/4; 301/8; 301/9; 301/12; 301/21; 302/2; 302/15; 302/17; 302/19; 302/20; 303/1; 303/17; 304/4; 304/6; 306/6; 306/12; 306/13; 306/15; 307/2; 307/4; 307/8; 307/10; 307/13; 307/20; 308/5; 308/7; 308/10; 308/16; 308/17; 308/19; 309/1; 309/5; 309/7; 309/8; 309/9; 309/11; 309/17; 309/19; 309/20; 310/3; 310/11; 311/4; 311/5; 311/10; 311/12; 311/21; 312/3; 312/13; 312/19; 313/9; 313/10; 314/10; 314/13; 315/2; 315/7; 315/11; 316/11; 316/12; 316/14; 316/16; 316/18; 318/20; 319/8; 319/13; 319/19;

320/11; 320/12; 320/19; 320/20;
320/21; 321/1; 321/3; 321/5; 321/6;
321/7; 321/8; 321/10; 321/16; 321/18;
321/21; 322/1; 322/5; 322/8; 322/10;
322/17; 322/20; 323/4; 323/7; 323/10;
323/13; 323/15; 323/19; 324/3;
324/11; 324/13; 324/17; 324/19;
324/21; 325/1; 325/2; 325/3; 325/8;
325/9; 326/7; 329/3; 332/19; 334/8;
334/15; 334/20; 335/7; (nuṭfe-i
muṭahhara-i Mūsī ‘a.) 286/20;
(Süleymān ‘a.) 345/12; 346/2; 346/4;
346/10; 351/1; 351/7; 351/9; 351/18;
352/17; 353/2; 353/13; 358/3; 359/10;
363/2; 363/4; 363/7; 365/6; 374/11;
(Şu‘ayb ‘a.) 293/14; 293/15; 294/6;
294/9; 294/13; 294/15; 294/20;
(Ya‘kūb ‘a.) 285/12; (Yūnus ‘a.)
378/16; 378/18; 379/2; 381/2; 381/3;
381/9; 383/5; 384/9; 384/21; 385/7;
385/8; 384/14; 385/11; 385/12;
385/13; 385/20; 385/21; 388/7;
388/16; 389/2
‘a.+ dur (ḥāşşa-i Muḥammed ‘a.)

324/9; (Mūsī ve Hārūn bin ‘İmrān bin
Yaşhūr bin Reyyān bin Lāviye bin
Ya‘kūb ‘a.) 280/7; (ḥāzret-i
Süleymān ‘a.+lar) 350/12
‘a. turur (ḥāzret-i İlyās ‘a.+lar) 390/5
‘a. ir- (Cebra’īl ‘a.) 288/1; 291/16;
311/16; (ḥāzret-i Yūnus ‘a.) 377/18
‘a.+ nı (ilgi.) (Ādem a.) 294/13;
(Dāvūd ‘a.) 343/2; 345/8; 346/12;
(Hārūn ‘a.) 299/20; 325/21; (Ḥızr ‘a.)
332/4; (ḥāzret-i Dānyāl ‘a.) 335/13;
(ḥāzret-i Dāvūd ‘a.) 339/5; (ḥāzret-i
Ḥızr ‘a.) 397/11; (ḥāzret-i İlyās ‘a.)
390/2; 391/12; (ḥāzret-i İşmū’īl ‘a.)
337/13; (ḥāzret-i Muḥammed ‘a.)
318/16; (ḥāzret-i Mūsī ‘a.) 327/7;
331/7; (ḥāzret-i Nūḥ ‘a.) 357/20;
(ḥāzret-i Süleymān ‘a.) 350/9;
356/10; 359/3; 368/20; (ḥāzret-i
Yūnus ‘a.) 377/15; 385/8; (İlyās ‘a.+
nı) 397/1; (İşmū’īl ‘a.) 339/2; 342/12;
(Muḥammed ‘a.) 316/2; 325/2; 325/7;
(Mūsī ‘a.) 280/8; 280/9; 280/15;
288/6; 288/21; 289/10; 290/9; 291/11;

292/15; 293/14; 295/18; 296/5; 297/4;
299/21; 309/15; 310/5; 311/11;
311/13; 313/12; 316/1; 320/9; 322/7;
322/13; 324/4; 324/8; 326/5; 334/11;
(Süleymān ‘a.) 368/10; 368/19;
(Şu‘ayb ‘a.) 293/19; (Ya‘kūb ‘a.)
280/18; (Yūnus ‘a.) 378/13; 378/16;
384/12; 389/3; (Yūsuf ‘a.)281/1;
309/5; 309/9
‘a.+ nı (Cebra’ıl ‘a.) 310/7; (Dānyāl
‘a.) 336/15; (Dāvūd ‘a.) 342/19;
(Hārūn ‘a.)300/10; 320/17; 320/18;
320/20; (ḥazret-i Dānyāl ‘a.)336/14;
(ḥazret-i İlyās ‘a.)391/1; 391/5;
(ḥazret-i Muḥammed Muştafā ‘a.)
389/12; (ḥazret-i Yūnus ‘a.) 381/13;
382/7; (İlyās ‘a.) 394/1; 396/13;
(Mūsī ‘a.) 280/13; 290/13; 303/14;
320/4; 320/14; (Yūnus ‘a.) 378/15;
382/1
‘a.+ ğa (Cebra’ıl ‘a.) 310/19; 319/1;
319/17; 393/5; (Dāvūd ‘a.) 346/1;
348/13; (Hārūn ‘a.) 298/17; 299/19;
322/8; (ḥazret-i Muḥammed Muştafā

‘a.) 389/17; (ḥazret-i Mūsī ‘a.)
327/15; 327/17; 328/18; 329/5; 332/5;
(ḥazret-i Süleymān ‘a.) 376/7; 376/9;
(ḥazret-i Yūsuf ‘a.) 338/12; (İbrāhīm
‘a.) 324/6; (İşmū’ıl ‘a.) 337/17;
337/19; (Mūsī ‘a.) 280/12; 290/20;
291/15; 306/9; 306/17; 307/8; 307/12;
308/3; 308/10; 308/14; 308/20;
309/18; 310/11; 311/8; 311/19;
312/12; 314/9; 314/18; 315/1; 315/11;
316/11; 316/15; 318/18; 319/2; 319/5;
320/17; 324/5; 325/7; 325/12; 326/6;
(Süleymān ‘a.) 362/8; 369/1;(Şu‘ayb
‘a.) 293/13; 294/2
‘a.+ ge (Cebra’ıl ‘a.) 395/17; (ḥazret-
i Cebra’ıl ‘a.) 387/9; (İlyās ‘a.) 392/3;
396/3
‘a.+ da (Cebra’ıl ‘a.) 310/20
‘a.+ dın (Ādem ‘a.) 311/11; (ḥazret-i
Cebra’ıl ‘a.) 386/13; (ḥazret-i Dāvūd
‘a.) 350/13; (ḥazret-i Mūsī ‘a.)
337/14; (İşmū’ıl ‘a.) 339/21; (Mūsī
‘a.) 315/6; 335/11; (Şu‘ayb ‘a.) 295/3
‘a.+ ğaça (ḥazret-i Muḥammed

‘a.)338/15	332/17; 318/1; 360/2; 360/10; 377/7
‘ aleyhüme’s-selâm -9- [Ar.] selam onların üzerine olsun	a.+ sı 314/4 a.+ sını 313/5
‘a. (Mūsī ve Hārūn ‘a.) 280/10; 299/21; 300/3; 303/14; 303/20; 304/2	altı miñg -1- altı bin, (6000) a. 289/9
‘a.+ nı (ilgi.) (Mūsī ve Hārūn ‘a.) 301/1	altı yüz -1- altı yüz, (600) a. 307/17
‘a.+ nı (Mūsī ve Hārūn ‘a.) 300/6; 305/1	altınçı -4- altıncı, (6.) a. 280/11; 312/2; 323/9; 324/12
‘ aleyk -1- [Ar.] selam	altmış -5- altmış, (60) a. 321/5; 334/13; 341/4; 376/8; 376/12
‘a. al- 383/7	
alış- -1- değışmek, değış tokuş etmek	altun -47- altın
a.-ıp 306/3	a. 283/17; 305/7; 309/2; 318/7; 318/11; 327/12; 328/3; 328/5; 328/7; 328/8; 328/13; 329/4; 329/6; 336/6; 343/4; 347/19; 351/11; 351/12; 359/19; 361/4; 373/5; 373/19; 389/4; 389/5; 392/9; (a. u kümüş) 283/5; (a. u kümüş+) 308/20; 335/20; 372/1; 373/14; 373/15; 373/17; 374/20;
‘ âlim -6- [Ar.] ilim sahibi, bilen, bilgili kişi	a. bile 352/9 a.+ nı 283/18; 328/10; 329/8; 343/5
‘â. 312/17; 330/14; 336/5	
‘â.+ ler 312/15; 359/20	
‘â.+ rağdur 330/18	
‘ âlimliğ -1- [Ar., Tr.] alimlik, bilginlik	
‘â.+ ıñg 331/16	
alma -3- elma	
a. 335/10; 368/3	
a.+ nı 335/10	
altı -15- altı, (6)	a.+ ğa 365/12 a.+ dın 305/7; 336/6; 343/20; 351/10;
a. 292/8; 303/8; 303/12; 317/21;	

361/14; 381/3	‘amūd -3- [Ar.] sopa, değnek
a.+ lar 303/7	‘a. bile 379/21; 392/2
a.+luğ (a. öy ‘altından yapılan ev’)	‘a. birle 392/2
305/10	ān -3- [Far.] o, 3. tekil şahıs zamiri
‘amel -1- [Ar.] amel, iş	ā. 354/5; 354/6
‘a. kıl- 334/4	ana -50- anne
āmennā ve şaddaknā -1- [Ar.] inanırız ve tasdik ederiz	a. 326/7; 348/4; (a. bala) 347/20; 348/3
ā. 349/11	a.+ dın 337/10
āmīn -3- [Ar.] amin	a.+ m 289/11; 317/15; 326/3; 326/7
ā. 339/4; 348/5; 360/12	a.+ mdın 317/20; 318/1; (ata a.) 371/5
ammā -58- [Ar.] ama, fakat	a.+ nğ 332/14
a. 280/8; 280/15; 280/18; 281/9;	a.+ nğnı (ilgi.) 317/17
283/19; 285/20; 287/6; 289/2; 291/21;	a.+ nğa 318/6
294/16; 305/3; 309/7; 310/6; 315/19;	a.+ nğdın 317/20; 318/2; 318/3
317/18; 322/1; 326/9; 328/10; 328/12;	a.+ sı 289/13; 317/7; 317/10; 317/18;
336/5; 336/11; 337/4; 338/1; 339/10;	317/21; 318/4; 348/2; 348/5; 348/7;
341/14; 342/3; 343/11; 344/9; 346/15;	363/8; 369/7; 384/11
348/11; 352/3; 352/12; 355/6; 356/20;	a.+ sını (ilgi.) 286/14; 287/2; 317/9;
358/5; 358/8; 359/7; 359/9; 360/16;	317/18
360/18; 362/15; 365/1; 366/5; 368/2;	a.+ sığa 317/8; 317/21; 318/3; 318/8;
370/1; 370/2; 370/8; 370/21; 371/1;	365/3
371/2; 373/10; 375/10; 379/2; 390/7;	a.+ sıge 287/5
390/8; 391/6; 393/3	a.+ ları 288/6; 289/15; 299/10

a.+ larını (ilgi.) 299/9; 378/13	344/18; 349/6; 381/7; 381/13
a.+ larını 295/3	a' nī -1- [Ar.] yani
a.+ larığa 299/10	a. 354/7
a.+sız (ata a.) 371/4	aṅla- -1- anlamak, farketmek
anbār -3- [Ar.] anbar, erzak ve yiyecek	a.-sa 341/20
konulan depo	ant -1- söz, yemin
a.+ ğa 307/9	a. (a.ve şart) 284/3
a.+ larını 396/7	anuḳ -1- hazır
a.+ larğa 307/10	a. 315/14
anbārla- -1- [Ar., Tr] bir yere erzak, yiyecek	ara -19- ara
depolamak	a. 282/1
a.-dılar 396/2	a.+ sı 295/9
‘ anber -4- [Ar.] güzel koku	a.+ sığa 301/3; 320/13
‘a.(müşğ ü ‘a.) 359/19;(‘ūd u ‘a.)	a.+ sıda 311/3; 317/4; 322/20; 322/21;
359/16	335/6; 344/19; 354/21; 357/18;
‘a. bile (‘ūd u ‘a.)351/17	365/11; 370/7
‘a.+ dīn (müşğ ü ‘a.) 321/14	a.+ sıdın 314/15; 325/10
‘ anber-sirišt -3- [Ar., Far.] anber kokulu	a.+ mızda 397/5
‘a.+ ğa (behišt-i ‘a.) 389/13	a.+ mızdın 388/12
‘a.+ ke (behišt-i ‘a.) 379/17	‘ arabe -3- [Ar.] araba, taşıma aracı
‘a.+ de (behišt-i ‘a.) 316/2	‘a.+ ğa tüş- “arabaya binmek” 389/5
ān-heme -13- [Far.] o kadar	‘a.+ ge 389/4
ā. 306/6; 319/6; 329/17; 330/15;	‘a.+ dīn 389/7
332/20; 334/1; 336/16; 341/6; 342/8;	‘ arafe -1- [Ar.] arafe, bayramdan önceki gün

° a. 323/16	a.+ larını (ilgi.) 308/8
aralaş- -1- karışmak, birbirine karışmak	2. -2- temiz, pak
a.-tı 310/12	a. 288/4; 389/21
aralığ -1- aralık, iki şeyin arası	arığlığ -1- tüm kusurlardan uzak, münezzeh
a.+ ı 371/21	a. 386/6
ārām -1- [Far.] dinlenme	arıt - -2- temizlemek
ā. al- “dinlenmek” 364/12	a.-ur-sin 321/12
ārāste -2- [Far.] süs, süslenmiş	a.-tılar 321/12
ā. kııl- “süslemek” 328/13; 352/9	ārī -1- [Far.] evet
arfa -5- arpa	ā. 391/10
a. 355/1; 355/4	arqa -14 – arka, geri, art
a.+ dur 355/4	a.+ mdın 293/10; 293/12
a. bol- 355/1	a.+ sı 361/15
a.+ nı 355/2	a.+ sığa 359/6
arğamçı -2- halat, ip	a.+ sının 340/5
a.+ ğa 303/9	a.+ mızda 309/16
a.+ lar 303/21	a.+ larıge “sırtlarına” 319/21
arığ 1. -8- su yolu, küçük kanal	a.+ larıda 290/15; 351/21; 362/10;
a. 315/9	373/21
a.+ ge 288/6	a.+ larıdın 321/18; 330/1; 367/3
a.+ ı 308/8	ārmān -1- [Far.] arzu, istek
a.+ ığa 308/11	ā.+ ım 334/10
a.+ ıdın 308/9	arşlan -17- aslan
a.+ ların 315/9	a. 340/19; 361/4; 374/1; 390/18;

391/16; 394/16; 394/21; 395/1; 397/7	‘a. kı1- 308/21; 316/11; 329/12; 345/9
a.+ nı 395/1; 396/21	‘a. sora-345/19
a.+ ğa 394/21	‘a.+ ğa 360/13
a.+ lar 373/19; 397/2	‘arza -2- [Ar.] sunma, davet etme
a.+ large 397/7	‘a. kı1- (īmān a. ‘imana çağırma’) 375/18; 376/19
a.+ lardın 397/4	
‘arş -2- [Ar.] arş, göğün en yüksek katı	‘arzū -3- [Far.] arzu, istek
‘a. (‘a.-ı a‘zam+) 353/18	ā.+ m 348/2
‘a.+ nı 323/11	ā.+ nġ 301/19
art- 1. -1- artmak, kullanıldıktan sonra geriye kalmak	ā.+ sı 331/15
a.-up 355/5	‘arzūla- -1- [Far., Tr.] arzulamak, istemek
2. -1- yüklemek, sırtına koymak	ā.-p 390/4
a.-up 328/11	as- -5- asmak
artuġ -4- fazla, çok	a.-tılar 336/10
a. 328/12; 350/16; 384/8	a.-inġlar 336/9
a. ir- 350/16	a.-ıp 343/2; 356/15; 371/14
arttur- 1. -1- fazlalaştırmak, çoğaltmak	‘aşa -49- [Ar.] asa
a.-ġıl 351/3	‘a. 294/10; 294/13; 296/8; 297/10; 301/2; 302/5; 303/16; 306/18; 325/1; (‘a.+ ’i) 280/1; (‘a.-yı mübârek+) 329/20
2. -1- yedikten sonra bir miktar bırakmak	‘a.+ dur 294/12; 296/13
a.-sa 315/15	
‘arz -7- [Ar.] sunma, sunuş	‘a. birle 299/19
‘a. it- 352/18	‘a.+ nġ 296/6

‘a.+ mı (ilgi.) 296/18; 343/5	ā. birle 298/13; 341/11
‘a.+ ların “asalarına” 377/6	‘aş‘aşe-1- [Ar.] gösteriş, görkem
‘a.+ mı 294/11; 296/14; 301/1; 302/3; 343/5; 343/6; 377/10	‘a. kııl- 374/21
‘a.+ dın 280/5	asıġ -1- fayda, yarar a. it- “faydalanmak”317/5
‘a.+ mdur 296/1	‘āšī -7- [Ar.] asi, itaat etmeyen, isyankar
‘a.+ ŋnı 296/15; 309/19; 310/11; 335/1; 338/20; 377/5	‘ā. 315/3; 337/14; 359/7 ‘ā. bol- 344/17
‘a.+ sı 280/5	‘ā.+ ler 316/1; 316/2
‘a.+ sını 327/19; 377/10	‘ā.+ lerga 298/5
‘a.+ sıdın 302/11	‘āšiyān -1- [Ar. Far.] asiler
‘a.+ larıdur 294/13	ā.+ rā “asilere” 354/6
‘a.+ larını (ilgi.) 280/10; 295/13; 296/5	aşl -4- [Ar.] soy, kök, köken a.+ ı 353/20; 281/10 a.+ ımız 370/4 a.+ ıŋız 370/4
‘a.+ larını 300/19; 304/4; 309/19; 310/11; 315/8	aşlā -33- [Ar.] asla a. 281/20; 293/2; 317/16; 327/17; 330/12; 333/4; 333/5; 333/9; 333/10; 334/5; 336/2; 336/13; 339/11; 339/13; 341/16; 344/4; 348/5; 349/5; 349/6; 352/13; 353/14; 356/9; 356/12; 360/19; 363/3; 364/11; 365/13; 366/7; 382/6; 385/20; 392/1; 396/9; 396/10
‘a.+ larıdın 299/8	
‘aşā-hāne -1- [Ar., Far.] asa, değnek odası	
‘a.+ ğa 294/10	
āsān -5- [Far.] kolay, basit	
ā.+ dur 358/20	
ā. bol- 317/15; 338/18	
ā. kııl- 297/13; 379/12	
āsānlik -2- [Far., Tr.] kolaylık	

aşlî -1- [Ar.] gerçek, esas a. 354/3	aş -9- yemek a. 281/16; 291/7; 305/9; 308/2; 355/15
‘aşr -1- [Ar.] yüzyıl, devir ‘a.+ imda 344/13	a. kı1- 285/1; 352/5 a.+ nı 352/9
asra- -1- [Mo.] himaye etmek, beslemek a.-dı 298/4	aş- -2- aşmak a.-tı 306/10
asral- -1- [Mo., Tr.] korunmak, himaye edilmek a.-ğan 317/2	a.-ıp 284/1 ‘āşık -2- [Ar.] aşık, sevdalı ‘ā. 344/5
ast -8- alt, aşağı a.+ ı bol- (ayağ a.) 282/19 a.+ ığa 321/10; 358/9 a.+ ıda 292/18; 303/10; 333/18; 353/8 a.+ ıdın 331/5	‘ā. turur 334/1 aşıkla- -1- [Mo., Tr.] acele etmek a.-p 360/16
astur- -2- astırmak a.-ur-min 304/16 a.-dı 304/17	āşikārā -2- [Far.] aşikar, açık, açıkça ā. 321/19 ā. bol- 305/6
āsumān -15- [Far.] gökyüzü ā. 323/2; 323/9 ā.+ nı (ilgi.) 305/12; 307/5; 322/21; 323/3; 323/5; 323/8; 323/9 ā.+ ğa (belā-yı ā.) 381/8 ā.+ da 354/13 ā.+ dın 315/6; 315/13; 340/1; 395/15	āşinā -1- [Far.] tanıdık, bildik ā. bol-327/18 aşlġ(/k) -7- tahıl, hububat, ekin a.+ mız 307/19 a.+ ların 395/16 a.+ larını 396/2; (aşlıklarını)307/19 a.+ larġa (aşlıklarġa) 307/5 a.+ lar (aşlıklar) 307/9 a.+ larımız (aşlıklarımız)307/9

aşuk	-1- aşık kemiği	354/21; 355/15
	a.+ ığaça 330/6	a.+ nı 358/4; 373/15
at	1. -59- isim, ad	a.+ dın 296/9
	a. koy- 289/3; 289/5; 371/2; 378/5	a.+ mı (ilgi.) 313/17
	a. köter- “ismi taşımak; ismin hakkını vermek” 349/4	a.+ ığa 355/2; 355/4
	a.+ nı 354/14	a.+ ları 313/16; 313/21
	a.+ ım 353/6; 383/4; 383/7; 383/11; 383/13; 391/9	a.+ larını (ilgi.) 311/15; 311/16; 355/3
	a.+ ınğ 353/5; 391/8	a.+ larını 362/19
	a.+ ı 280/16; 286/9; 286/11; 290/19; 290/20; 296/6; 303/4; 311/14; 336/14; 337/17; 339/1; 362/4; 370/15; 378/13; 385/6; 390/7	a.+ lar 290/15; 313/20; 359/2
	a.+ ını 327/14; 344/10; 378/13; 385/5	a.+ larınığ 358/5
	a.+ ınğnı 354/13	a.+ larını (ilgi.) 358/19; 373/11
	a.+ ınğız 383/4; 383/7; 383/10; 383/13	a.+ larını 358/3; 358/6; 358/7; 358/20; 359/4; 359/5; 374/9
	a.+ ları 385/6; 385/8	a.+ larımızğa 313/15
	a.+ lıg “isimli” 299/2; 312/15; 358/6; 364/8; 384/4; 385/9; 390/5; 390/7; 390/8; 391/11	at- 1. -4- atmak, fırlatmak
	a.+ lik 355/3	a.-tılar 341/6
	2. -32- at	a.-sam 339/11
	a. 310/8; 311/17; 315/1; 328/9;	a.-ıp 293/12
		a.-ar irdiler 379/18
		2. -10- şafak sökmek
		a.-tı (tañg a.) 288/4; 298/14; 365/18
		a.-ğunça (tañg a.) 288/3; 333/4; 352/7; 356/4; 365/2; 365/18
		a.-tı irse (tañg a.) 393/15

ata	-46- ata, baba	‘a. kıl- 303/20; 325/7; 330/14; 339/14;
	a. 326/7; 287/5; 290/7; 293/17; 312/5;	343/12; 347/15
	339/14; 397/21; (a. ana+) 371/5; (a.	atan - -2- isimlendirilmek, adlandırılmak
	anasız) 371/4; (a. baba+) 320/3; (a.	a.-dılar 385/17; 397/13
	bala) 366/6	at-hâne -1- [Tr., Far.] ahır, atların bulunduğu
	a.+ mı (ilgi.) 344/11	yer
	a.+ dın 337/10	a.+ ğa 356/20
	a.+ m 293/9; 363/20	‘ âtl -1- [Ar.] faydasız, boş
	a.+ mnı (ilgi.) 363/12	‘â.+ dur 312/1
	a.+ mnı 363/11	atlan- -6- ata binmek, ata binip gitmek
	a.+ nġ 317/10; 363/11; 363/17	a.-dı 309/13
	a.+ nġnı (ilgi.) 363/9; 363/18	a.-sa 328/14
	a.+ nġnı 363/8	a.-ıp 290/17; 308/10; 342/17; 389/1
	a.+ sı 281/10; 281/12; 281/17; 327/4;	atlandur- -2- atın sırtına bindirtmek
	333/18; 369/7	a.-dı 370/13; “atlandırmak, savaşa
	a.+ sını (ilgi.) 286/13; 287/2; 363/15	hazırlatmak” 396/19
	a.+ sını 327/4	av -1- av
	a.+ sıdın 317/6	a. 310/17
	a.+ ları 292/20; 293/6; 339/12;	āvāz -30- [Far.] ses, seda
	339/13; 378/17	ā. 311/9; 325/17; 383/17; 387/5; (ā.-ı
	a.+ larını (ilgi.) 292/20; 312/18;	bülend) 349/9
	345/20	ā. turur 386/21; 391/3
	a.+ larıġa 339/11; 345/9	ā. bir- 320/21; 340/17; 340/18
‘ atā	-6- [Ar.] ihsan, baġış	ā. çık- 342/9; 342/13; 345/5

ā. kıl- “seslenmek”	300/3; 303/18	337/3; 338/3; 339/12; 339/13; 339/20;
ā. kil-	287/17; 295/14; 304/18;	340/10; 340/16; 341/1; 342/15; 344/5;
	338/21; 340/7; 351/6; 386/20	345/21; 346/20; 347/11; 348/1; 348/2;
ā. bile	389/16	348/4; 348/6; 348/8; 348/9; 349/6;
ā. birlen	323/2	349/7; 353/11; 353/12; 353/14;
ā.+ mı	303/20; 353/5	353/16; 354/10; 356/20; 357/5; 357/7;
ā.+ ımnı	335/4	357/9; 357/13; 357/19; 357/20;
ā.+ ını	362/13	357/21; 358/2; 358/9; 358/10; 358/14;
ā.+ ların	346/12	358/20; 360/14; 362/3; 363/9; 364/15;
ā.+ larını	397/2	365/5; 365/6; 365/9; 365/10; 365/16;
avla-	-1- avlamak	365/21; 366/16; 366/21; 369/2; 369/4;
	a.-p	310/17
		369/12; 369/14; 369/15; 370/2;
ay	1. -11- ay, 30 gün	370/13; 370/14; 370/16; 370/18;
	a.	287/3; 303/8; 314/20; 366/1; 376/21
		370/19; 370/20; 371/9; 371/10;
	a. ir-	303/8
		372/16; 373/3; 375/14; 375/17;
	a.+ mı (ilgi.)	303/12
		375/20; 379/10; 380/8; 380/11;
	a.+ da	377/7; (her a.) 289/14; 289/16
		380/14; 380/19; 381/1; 382/20; 383/4;
	a.+ ğaça	328/8
		383/5; 383/7; 383/8; 383/9; 383/11;
	2. -2- ay, kamer	383/14; 383/15; 383/19; 384/12;
	a.	361/20
		384/14; 384/16; 384/19; 384/20;
	a.+ dın	302/11
		385/12; 388/8; 388/12; 388/15;
ay-	-336- söylemek, ifade etmek krş. ayt-	388/16; 388/20; 388/21; 389/15;
	a.-dı	304/20; 328/4; 328/5; 329/10;
		390/9; 390/10; 390/11; 391/6; 391/8;
		330/3; 336/3; 336/9; 336/19; 336/21;
		391/9; 391/10; 391/13; 391/19; 392/3;

392/6; 392/12; 392/13; 392/16;
392/19; 392/20; 392/21; 393/1; 393/3;
393/16; 393/17; 393/21; 394/3; 394/4;
394/7; 394/12; 394/18; 394/21; 395/2;
395/19; 396/2; 396/5; 396/8; 396/14;
397/18; 397/19; 397/21; 398/1
a.-dılar 319/8; 326/21; 328/15; 330/7;
332/7; 332/9; 332/14; 332/18; 333/1;
333/2; 333/11; 334/3; 334/9; 336/12;
336/16; 338/3; 338/6; 340/17; 340/18;
344/13; 344/21; 345/10; 345/15;
346/3; 346/6; 346/8; 346/18; 346/21;
347/16; 347/17; 348/18; 349/12;
349/18; 350/1; 353/9; 353/11; 353/13;
353/19; 354/4; 354/10; 354/15; 355/2;
355/19; 356/11; 357/19; 358/2; 358/8;
358/10; 360/9; 362/20; 363/11;
363/20; 364/3; 364/5; 364/21; 365/6;
365/13; 365/21; 366/8; 366/9; 366/10;
366/19; 367/3; 367/5; 367/6; 367/18;
368/2; 368/4; 372/7; 374/11; 375/5;
375/6; 375/13; 375/15; 375/21;
376/18; 376/19; 377/4; 378/8; 378/17;
378/19; 378/21; 379/1; 379/2; 379/9;

380/3; 380/5; 380/19; 380/21; 381/2;
381/4; 381/7; 381/9; 382/18; 383/5;
383/9; 383/18; 383/19; 384/1; 384/3;
384/4; 384/14; 384/21; 385/2; 385/5;
385/7; 385/9; 386/14; 386/17; 386/19;
386/21; 387/1; 387/5; 387/6; 387/10;
387/18; 388/1; 388/7; 388/16; 388/17;
390/12; 390/14; 390/16; 390/17;
390/20; 391/5; 391/7; 391/8; 391/15;
391/16; 391/17; 391/20; 392/1;
392/11; 392/13; 393/10; 393/13;
394/10; 394/13; 394/14; 394/18;
395/4; 395/6; 395/7; 395/8; 395/12;
395/13; 395/18; 396/4; 396/8; 396/9;
396/11; 396/12; 396/13; 396/15;
396/16; 396/20; 396/21; 397/3; 397/4;
397/5; 397/15; 397/19
a.-dınġız 318/20
a.-ġıl 347/14; 363/9; 390/10; 391/8;
393/2; 394/15; 394/18; 395/17;
395/18; 396/8; 396/14

ayaġ(/k) 1.-35- ayak

a. 292/3; 349/10; (a. astı ‘ayak altı, yol
üstü’) 282/19; (ayaġ) 367/16; 368/5

a.+ ğa 367/12	ā. 319/3; 385/20; 389/18
a.+ ınġ bile (öz a. ‘kendi ayağı ile, kendi isteğiyle’) 391/11	ā.+ dūr 281/8
a.+ ınġdaki 295/18	ā. birlen 309/15
a.+ ı 349/6; 361/21	ā.+ ni 329/1
a.+ ını 354/20	aygır -1- aygır, at
a.+ ıda 303/16	a. 310/8
a.+ ıdın 341/9; 397/8	ayı(u)r- -5- ayırmak, birbirine karıştırmamak
a.+ ları 292/3; 343/20; (ayağları) 364/11; 365/4	a.-dınġ 337/10
a.+ larını 304/17	a.-ınġ (ayur-) 363/6
a.+ larıġa 300/6; 301/1; 304/9; 329/12; 375/18; 389/3; 394/12; (ayağlarıġa) 392/3	a.-ınġlar 389/19
a.+ larıda 295/19; 300/1; (ayağlarıda) 298/17	a.-ıp 335/16; 346/5
a.+ larınġızını 304/16	āyine 1. -1- [Far.] ayna
a.+lig “ayaklı” 296/16; 313/7	ā.386/12
2. -1- son	2. -1- süs
a.+ı 355/17	ā. 376/2
a’yān -3- [Ar., ç.] ileri gelenler	aylan- -3- dönmek, dolanmak
a. (a.-ı memleket+) 371/11; 371/17; 372/18	a.-up 354/12
āyet -7- [Ar.] ayet, Allah’ın sözü	a.-ıp (288/9)
	a.-ıp tur- 361/12
	aylantur- -2- döndürmek, çevirmek, dönüştürmek
	a.-dı “bir şeyi başka bir şeye dönüştürmek” 308/8
	a.-up tur- “olduğu yerde döndürmek”

288/3	318/13; 386/7
aylıg(ig) -8- 30 gün, bir aylık süre	a.-ıpdurlar 281/9; 288/4; 305/21;
a. 351/14; 352/11; (aylig) 355/15;	306/16; 307/14; 309/13; 311/11;
355/20; 355/21; 356/1; 360/2; 360/10	312/21; 315/17; 316/21; 322/7; 324/8;
ayrıl - -8- ayrılmak, uzaklaşmak	330/12; 347/17; 358/3; 359/7; 363/14;
a.-dı 378/1	368/9; 371/17; 378/10; 382/1; 382/4;
a.-ıp 327/1; 334/9; 369/8; 371/5;	382/6; 382/14; 384/7; 389/14; 395/9;
381/20	397/10
a.-ğanlarığa 366/3	a.-kendür-min 334/16
a.-mağıl 314/16	a.-tım 354/14
ayt -577- söylemek, demek, ifade etmek	a.-tı 280/6; 281/12; 281/21; 282/3;
krş. ay-	282/7; 282/8; 282/13; 282/19; 283/6;
a.-adur-min 301/9	283/12; 283/14; 283/16; 283/21;
a.-adur 322/13; 330/10; 332/10;	284/3; 284/6; 284/8; 284/9; 284/15;
335/3; 348/17; 350/3; 357/9; 386/21;	284/18; 285/4; 285/6; 287/12; 288/10;
396/13	288/16; 288/17; 289/11; 289/13;
a.-ur-min 309/7; 309/8; 312/14;	289/19; 289/20; 290/5; 291/5; 291/12;
358/1; 391/7	291/15; 293/9; 293/17; 293/20; 298/7;
a.-ur-sin 302/19; 320/8; 388/17; 391/6	298/15; 299/1; 299/2; 299/10; 300/12;
a.-ur 350/4; 382/12; 382/13; 386/3;	300/13; 301/3; 301/7; 301/14; 301/16;
386/16; 392/21; 396/16	301/18; 302/2; 302/4; 302/5; 302/7;
a.-urlar 289/4; 315/5; 315/20; 320/3	302/8; 302/10; 302/13; 302/17;
a.-ur mu 305/19	303/16; 304/10; 304/12; 304/14;
a.-ıpdur 295/12; 310/16; 318/12;	304/15; 304/21; 305/4; 305/5; 305/6;

305/7; 305/10; 305/17; 305/18; 306/5;
307/1; 307/3; 307/6; 307/12; 308/3;
308/4; 308/6; 308/7; 308/10; 308/18;
309/8; 309/21; 310/6; 311/17; 312/11;
313/13; 313/14; 314/1; 314/8; 316/7;
317/10; 317/16; 317/18; 317/20;
318/2; 318/3; 318/4; 318/5; 318/8;
320/10; 322/14; 322/17; 323/5;
325/12; 325/14; 325/17; 327/19;
328/17; 329/6; 329/15; 330/9; 331/8;
331/16; 336/1; 336/2; 338/7; 339/3;
339/20; 340/8; 340/18; 341/10;
341/17; 341/20; 342/11; 342/16;
343/10; 344/8; 344/11; 344/14; 345/9;
346/16; 346/21; 347/5; 347/10; 348/7;
348/13; 348/16; 349/5; 349/21;
352/18; 353/6; 353/9; 353/20; 354/1;
354/3; 354/4; 354/9; 354/11; 354/13;
354/16; 354/18; 354/19; 355/2; 355/5;
355/18; 356/1; 356/3; 356/4; 356/10;
356/12; 356/16; 356/21; 357/2; 357/9;
357/18; 357/20; 358/7; 358/17;
358/18; 359/12; 360/5; 360/6; 360/8;
360/14; 360/16; 360/21; 361/1; 361/6;

362/7; 363/8; 363/11; 363/12; 363/17;
363/19; 363/21; 364/9; 364/13;
364/18; 365/16; 368/6; 371/17;
371/19; 372/18; 372/20; 372/21;
380/4; 380/9; 381/12; 381/16; 382/7;
382/9; 383/12; 383/13; 386/2; 388/20;
394/10
a.-tılar 284/17; 285/21; 286/13; 288/7;
290/21; 291/4; 291/12; 291/14;
292/10; 292/14; 292/18; 293/2; 293/3;
293/6; 293/10; 293/15; 293/19; 294/2;
294/5; 294/6; 294/7; 294/9; 294/13;
294/15; 294/20; 295/1; 295/8; 296/1;
297/5; 297/8; 297/11; 297/13; 297/15;
297/17; 298/19; 298/20; 298/21;
299/1; 299/4; 299/5; 299/7; 299/9;
299/13; 299/16; 299/18; 300/10;
300/12; 300/15; 301/8; 301/10;
301/12; 301/21; 302/16; 303/13;
303/15; 304/11; 304/14; 306/10;
306/12; 306/13; 306/16; 306/21;
307/8; 307/13; 307/19; 308/11; 309/1;
309/5; 309/16; 309/20; 310/2; 310/14;
310/17; 311/6; 311/8; 311/13; 311/19;

311/21; 312/12; 312/13; 312/19;
313/9; 313/15; 313/21; 314/5; 314/7;
314/9; 314/10; 314/11; 314/17;
314/18; 315/2; 316/13; 316/14;
316/16; 316/17; 316/19; 317/3;
318/19; 319/9; 319/12; 319/14;
319/19; 320/17; 320/19; 321/1; 321/2;
321/5; 321/6; 321/7; 321/8; 321/16;
321/19; 322/1; 322/4; 322/8; 323/2;
323/4; 323/6; 323/10; 323/17; 323/19;
324/19; 325/8; 325/20; 325/21; 326/2;
326/6; 326/17; 326/19; 327/8; 327/11;
327/12; 328/2; 329/13; 329/15;
329/17; 330/1; 330/10; 330/16;
331/12; 331/13; 331/14; 331/15;
331/20; 332/1; 333/9; 333/10; 334/4;
334/14; 334/15; 334/18; 336/18;
337/9; 337/17; 337/20; 337/21; 338/7;
338/9; 338/10; 339/11; 339/12;
339/14; 339/17; 339/19; 340/16;
341/3; 341/16; 343/17; 345/2; 345/3;
345/13; 346/10; 346/19; 347/4; 347/7;
347/14; 348/17; 349/14; 349/19;
352/17; 352/20; 353/15; 354/9;

354/17; 355/10; 355/16; 356/1;
357/18; 358/16; 358/18; 358/19;
359/10; 360/6; 360/17; 360/20; 364/4;
364/20; 364/21; 367/4; 367/19;
367/20; 368/12; 368/14; 374/10;
381/11; 388/15
a.-ay 325/12; 329/9; 329/11
a.-göl 301/6; 312/16; 316/12; 318/6;
328/19; 329/14; 338/18; 388/6; 393/5
a.-kıl 329/7
a.-kil 297/6
a.-sun 393/6; 396/17
a.-alik 393/11; 393/12
a.-alük 297/18
a.-inġ 308/6; 348/21
a.-inġlar 307/1; 307/12; 374/11;
393/18; 396/2
a.-sunlar 307/6; 309/1
a.-sam 301/12; 357/5
a.-saġ 356/11
a.-saġlar 367/21
a.-sa 362/5; 392/18
a.-sek 314/6
a.-saġız 334/3

a.-a'lmadı (ayta'lmadı 'söyleyemedi')
360/19
a.-a'lmas irdi (ayta'almas irdi
'söyleyemezdi') 359/21
a.-a'lmas irdiler (ayta'lmas irdiler
'söyleyemez diler') 290/11
a.-a başla- 310/13
a.-ıp 280/2; 329/7; 339/15; 349/14;
362/3; 364/3; 383/2; 398/2; 389/3;
398/5
a.-ıp tur- 335/5
a.-keli 302/15
a.-may dur- 367/21
a.-ğan 329/9; 329/19
a.-қан 331/12; 391/10
a.-ken 288/16; 370/2
a.-ur irdi 338/13; 392/18
a.-ur irdiler 319/21; 329/4; 330/13;
379/19; 380/2
a.-ıp irdi 329/10; 342/15
a.-қан imes irdi 375/15
a.-ıp irdiler 329/17; 347/15
a.-ur irmiş 284/7
a.-ur iken 306/6

a.-tı irse 392/18

a.-mas mu 331/12

a.-maylık 314/6

a.-masalar 387/8

a.-map irdim mü 332/18

a.-mağğa 331/15; 368/1

aytul- -1- ifade edilmek

a.-ur irdi 290/10

'ayyār -1- [Ar.] hileci, düzenbaz

'a. (mekkäre-i 'a.) 361/20

az -2- az, kısa (zaman bakımından)

a. 366/1

a.+ ğına "azıcık, kısacık" 281/18

az- -2- azmak

a.-dı 325/18

a.-masunlar 322/9

a'zā -3- [Ar.] uzuv, organ

a. (sālimü'l- a.) 368/8; (selīmü'l- a.)

368/1

a.+ sını 367/18

'azāb -17- [Ar.] azap, eziyet, sıkıntı, ceza,

işkence

'a. 306/19; ('a. u 'uķūbet) 379/19

'a. ir- 280/5

‘ a. kı1- “eziyet etmek” 358/19; 312/4	ā.-ğanları 320/15; 320/17
‘ a. bitil- “ceza tayin etmek, belirlemek” 306/16	‘ azīm -2- [Ar.] büyük ‘ a. 340/12; (ejder-i ‘ a.) 304/4
‘ a. kil- 306/14; 381/10; 381/14; 396/9	‘ aziz -8- [Ar.] yüce, değerli ‘ a. 324/16; (‘ a. ve mükerrerem) 281/5
‘ a. tart- 305/15	‘ a. kı1- 376/3
‘ a. yiber- 379/8	‘ a.+ ğa “ Hz. Muhammed Mustafa” 324/17
‘ a. bile 382/1; 394/5	‘ a.+ im (ey ‘ a. ‘ey Tanrım’) 392/20
‘ a.+ dın 380/1	‘ a.+ ler “zenginler, mertebe sahipleri” 373/1; 373/2
‘ a.+ ıdın 389/13	
‘ a.+ larını (yol. a. “yol meşakkatlerini’) 331/17	
a‘ zam -5- [Ar.] en büyük, yüce	azuk -5- azık, yiyecek
a. (ism-i a.) 385/6	a. 328/9; 330/20; 366/1
a.+ nı (ism-i a.) 366/13; 375/6	a.+ ıĝa (yol a.) 314/2
a.+ ğa (‘ arş-ı a.) 353/18	a.+ ları 314/21
a.+ ları (ism-i a.) 375/7	
‘ azamet -2- [Ar.] büyüklük, yücelik	B
‘ a. 322/17	
‘ a.+ inĝ 395/8	baba -2- baba
āzār -2- [Far.] azar, incitme	b.+ larımız (ata b.)320/3
ā. it- “azarlamak” 391/13	b.+ larınĝızın (ilgi.) 312/5
ā. bir- “azarlamak” 320/4	bā-cūd -2- [Far., Ar.] cömertlikle
āzār1a- -3- [Far., Tr.] azarlamak, incitmek	b.+ larını (ilgi.) (vücūd-ı b.) 280/8; 280/15
ā.-ğanını (ilgi.) 280/13	

bād	1. -1- [Far.] rüzgar	b.+ sı 318/12; 354/2
	b. (b.-ı şabā) 374/3	b.+ sıdur 369/17
	2. -1- meth, sena	b.+ sını 317/19; 354/3
	b.+ lar kıl- “methetmek” 371/15	
ba‘ d ez-ān	-2- [Ar., Far.] ondan sonra	bahādur -4- [Far.] yiğit
	b. 339/1; 345/1	b. 292/11; 337/7
bāğ	-7- [Far.] bağ, bahçe	b. ir- 339/11
	b.+ nı (ilgi.) 313/5	b.+ lar 312/21
	b.+ ge 364/14; (b.-ı İrem+) 369/20	b.+ larımız 372/21
	b.+ ığa 313/4	bahādurlık -1- [Far., Tr.] yiğitlik
	b.+ ıge (Çehār b.) 369/10	b.+ ığa 341/4
	b.+ ıdın 288/5; 288/8	bağıl -3- [Ar.] cimri
bağla-	-10- bağlamak	b. iken-siz 353/14
	b.-dı 356/14; (tūr b. ‘örümcek ağı	b. ir- 327/16
	bağlamak’) 342/5	b.+ din 334/7
	b.-dılar 392/1	baht -9- [Far.] talih
	b.-nġ 391/21	b. (taht u b.) 352/1; 352/12; (tamām-ı
	b.-p 295/13; 358/15; 364/2; 373/15;	taht u b.) 330/11;
	(āyīne b. “süslemek”) 376/2	b.+ larım bile (taht u b.)353/16
	b.-p tur- (kol b.)386/13	b.+ ım 341/3
bağ(ı)r	-1- bağır, göğüs	b.+ inġ 341/3
	b.+ inġnı (bağrıġnı) 385/16	b.+ ı (taht u b.)369/6
bahā	-9- [Far.] değer, kıymet	b.+ ıdın (taht u b.)374/12
	b. 328/20; 352/2; 352/3	b.+ ları bile (taht u b.) 352/11
		ba‘ ıġ -13- [Ar.] sebep

b. 324/18; 346/20
b.+ ni 357/5
b.+ din 290/11; 324/8; 397/17
b.+ i 295/20; 330/13; 350/3; 357/15;
397/12
b.+ ini 332/1; 370/8
bağ - -37- bakmak
b.-ar-min 368/2
b.-dı 325/2
b.-tı 289/16; 306/4; 370/7
b.-tılar 294/9; 324/21; 336/19; 378/10;
(koy b.) 295/3
b.-ğil 294/6; 322/19; 325/2; 378/20
b.-sam 294/8
b.-sañg 294/7
b.-sa 317/12; 380/12
b.-salar 293/1; 368/11
b.-mağ kirek 313/15
b.-ar irdiler 289/17
b.-a'lmaslar (baka'lmaslar
'bakamazlar') 302/12
b.-ıp 286/13; 288/17; 289/3; 289/6;
300/8; 300/14; (koy b.) 339/9; 340/4;
388/12

b.-ıp tur- 298/13

b.-ğan 288/18

b.-ğu dik 317/11

b.-madılar 365/3

b.-ışını (ilgi.) 287/20

Bakara -1- [Ar.] Bakara suresi

B.+ ça ir- (süre-i B.) 319/3

bâ-kemâl -2- [Far., Ar.] kemal ile, tamlık ile

b.+ ğa (cemâl-i b.) 322/17

b.+ inġni (cemâl-i b.) 322/14

bâ-kerem -1- [Far., Ar.] kerem sahibi

b. (sulţân-ı b.) 358/7

bâ-kuvvet -1- [Far., Ar.] kuvvetli, güçlü

b. 357/2

bağyye -1- [Ar.] soy, kalıntı

b.+ si ir- 340/13

bâkî -3- [Ar.] ebedi, ölümsüz

b. 324/12

b.+ dür 324/4

b.+ ni 324/4

bala -49- çocuk

b. 287/13; 289/2; 289/10; 289/20;

289/9; 292/8; 333/16; 360/2; 360/4;

360/5; 360/6; 360/8; 360/9; (b. çağa+

'çoluk çocuk') 295/4; 295/20; 326/18;	b.+ nı 310/1
327/1; 341/20; 379/14; (ana b.)	b.+ dın 388/9
347/20; 348/3; (ata b.) 366/6	balğa -1- bir tür balta
b.+ dur 281/11	b. 343/13
b.+ nı (ilgi.) 289/13	balığ(ık) -56- balık
b.+ nı 287/11; 287/16; 289/1; 289/17;	b. 331/7; 331/8; 331/17; 333/14;
333/16	355/18; 355/20; 356/1; 356/3; 365/16;
b.+ ğa 360/5	366/2; 366/16; 366/20; 366/21;
b.+ m 281/12; 281/13; 287/14	377/20; 377/21; 378/1; 384/10;
b.+ nġge 287/18	384/16; 385/11; 385/12; 385/17;
b.+ sını 288/2	386/10; 387/3; 387/6; 387/7; 387/11;
b.+ nġız 281/12	387/12; 387/13; 389/16; 389/17
b.+ larını (ilgi.) 381/10	b. bile 385/19
b.+ larıġaça 315/12	b.+ nı (ilgi.) 331/14; 366/20; 367/1;
b.+ lar 333/19	385/19; 386/12; 387/8; 387/9; 387/11
b.+ lar bile 360/9	b.+ nı (ilgi.) (balıġını) 385/14
b.+ larını 281/15; 310/16; 360/3; 360/4	b.+ nı 330/20; 331/6; 331/8; 331/15;
b.+ larġa 360/4; 360/7	386/11; (balıġını) 365/12
b.+ larım 328/2; 352/18	b.+ ğa (balıġġa) 366/15; 385/10
b.+ larımını 352/18	b.+ lar 366/18
bālā -2- [Far.] yukarı, üst	b.+ larını (balıġlarını) 365/14
b.+ ğa ('ālem-i b.) 335/11; 350/7	b.+ large 366/18
balçık -3- çamur, balçık	balığ(ık)çı -5- balıkçı
b.+ dur 309/21	

b.+ lar 366/19; (balıkçılar)365/7; 365/11	b. ir- 281/4; 282/2; 286/8; 286/10; 289/6; 289/11; 291/9; 291/17; 291/21; 292/11; 295/19; 300/4; 300/5; 303/3; 303/4; 303/10; 303/11; 309/10; 311/14; 316/4; 316/5; 317/4; 317/5; 317/7; 319/3; 325/7; 325/12; 329/6; 331/15; 333/18; 338/1; 338/15; 339/10; 342/11; 344/12; 345/9; 346/21; 347/18; 347/20; 347/21; 348/11; 349/2; 351/6; 351/14; 351/15; 351/16; 351/17; 351/19; 356/14; 357/6; 359/20; 363/3; 365/3; 365/11; 367/13; 372/4; 378/4; 378/7; 378/11; 380/9; 390/5; 390/8; 391/11; 392/15; 397/20
b.+ lar bile 366/19	b. imiş 316/8; 369/6
b.+ large (balıklarge)366/1	b. iken 311/19; 362/14; 369/13
bāmdād -1- [Far.] sabah, sabah vakti	b.+ ıça (imkānı b. 'mümkün oldukça')
b.+ dın (namāz-ı b. 'sabah namazı')352/3	370/5
bar -159- var	b. mu 282/8; 302/2; 302/3; 305/19; 328/5; 330/16; 380/8; 380/12; 384/21; 388/20
b. 282/8; 290/2; 298/3; 302/7; 302/10; 303/1; 306/12; 311/18; 311/19; 312/18; 319/10; 319/11; 324/20; 325/5; 333/5; 333/6; 347/14; 348/2; 351/7; 355/5; 361/3; 361/4; 361/9; 361/11; 362/7; 362/14; 363/6; 364/21; 365/7; 367/16; 369/3; 369/5; 369/14; 369/16; 372/21; 378/20; 380/8; 388/20; 390/18; 392/6; 392/7	b. mular 360/13
bir ü b. "Allāh" 302/18; 305/5	bar- -267- varmak
b.+ dur 294/16; 296/2; 296/14; 302/14; 319/2; 330/17; 332/10; 337/6; 338/10; 339/21; 344/12; 344/15; 348/18; 353/3; 353/8; 357/4; 358/4; 358/8; 361/12; 362/6; 370/3; 376/13; 383/15; 384/15; 386/18; 394/15	

b.-adur 350/3
b.-ur-min 282/4; 309/6; 321/17;
357/11; 360/13; 382/20; 391/2;
394/13
b.-ur-sin 282/4; 357/10
b.-ur 288/7; 333/14; 384/6
b.-ur-siz 382/18
b.-dım 346/20; 369/2
b.-dınġ 360/5; 369/2
b.-dı 282/11; 317/19; 318/1; 320/2;
330/8; 339/3; 342/17; 343/4; 348/14;
348/20; 356/13; 360/2; 368/15;
369/11; 372/13; 382/14; 383/20;
388/19; 394/5; 395/3; 397/2
b.-dük 314/7; 393/17
b.-dılar 289/17; 292/20; 300/2; 308/9;
308/17; 312/7; 321/18; 322/10;
329/21; 330/1; 336/18; 338/4; 346/11;
358/16; 359/3; 362/14; 365/11; 366/9;
367/10; 378/7; 384/9; 384/10; 385/11;
385/12; 388/10; 388/11; 388/16;
389/9; 391/1; 391/14; 391/19; 394/17;
(alıp b) 391/4
b.-gey 384/6

b.-ġıl 288/7; 308/3; 322/20; 347/12;
365/5; 378/20; 384/13; 388/4; 392/12;
394/14; 395/17; 396/5
b.-gil 388/18
b.-sun 396/3
b.-alı 338/4; 393/13
b.-alik 314/14; 350/4
b.-ınġ 314/11; 314/17; 314/18; 369/18
b.-ınġlar 284/19; 301/15; 312/6
b.-sunlar 307/6
b.-sam 282/7
b.-saġ 321/3
b.-sa 294/16; 314/8; 352/11
b.-saġ 393/8
b.-sek 293/4
b.-saġgız 316/8
b.-salar 376/7
b.-a'lmasun (bara'lmasun
'varamasın') 382/16
b.-a'lmaġaylar (bara'lmaġaylar
'varamayacaklar') 314/17
b.-a dur- 343/1
b.-ıp 281/10; 284/6; 288/12; 293/4;
293/6; 295/8; 297/6; 297/20; 299/15;

302/13; 306/21; 307/1; 307/12;
307/13; 309/1; 312/4; 312/13; 312/18;
312/20; 313/19; 314/1; 314/12;
316/10; 318/5; 322/9; 327/19; 329/7;
340/16; 341/7; 341/12; 341/13; 342/8;
342/11; 342/12; 342/13; 342/14;
344/2; 344/18; 345/4; 347/1; 347/6;
348/13; 348/14; 352/14; 354/12;
355/6; 358/21; 360/15; 363/2; 364/13;
365/7; 365/8; 365/19; 366/1; 366/15;
369/13; 374/11; 378/9; 378/20; 379/2;
379/3; 379/7; 380/18; 388/19; 390/13;
391/15; 392/10; 392/15; 393/1;
393/11; 393/18; 394/1; 394/4; 394/6;
395/18; 396/2; 396/4; 396/7; 397/8;
397/18; 398/5; (alıp b.) 282/13;
288/14; 290/18; 313/6; 316/9; 317/18;
318/1; 322/2; 327/20; 346/1; 347/2;
356/18; 359/1; 360/1; 372/8; 377/12;
378/14
b.-arge 369/18
b.-urda 349/1; 370/12
b.-urlarıda 340/6; 363/18
b.-ğalı 314/7

b.-ğunça 306/3; 388/5
b.-ur (sıfat-fiil) 322/8; 382/15
b.-gen 342/5
b.-ğanlarını (ilgi.) 280/9
b.-genlerini (ilgi.) 280/11; 291/11;
299/21; 312/3
b.-ğanlarını 280/12
b.-ur irdim 346/14; 347/12; 360/21;
361/1
b.-ur irdi 288/5; 306/2; 306/3; 328/21;
351/14; 368/20; 368/21
b.-ur irdiñgiz 353/18
b.-ur irdiler 320/19; 328/1; 335/16;
352/16; 353/3; 358/3; 380/17; 381/6
b.-ıp irdiler 332/2; 365/12
b.-ur bolsa 352/13
b.-ur bolsañgız 394/12
b.-mas-min 394/6
b.-mas 333/15
b.-mas-miz 314/10
b.-mağıl 288/7; 334/7
b.-mañg 294/15; 393/17
b. bolsañgız 394/13
b.-mağ bol- 374/16

baraş -1- [Ar.] alaca hastalığı	b.-ıp (mühr+ b.) 282/14; 310/20
b. 289/6	b.-ur bolsa 320/1
barça -25- hepsi, bütün, tüm	2. kaplamak
b. 294/21; 295/16; 302/18; 302/20;	b.-tı 285/18; 285/19
302/21; 340/17; 352/21; 353/17;	b.-ıp 319/17
359/11; 360/16; 360/17; 361/7; 364/9;	3. basmak, saldırmak
367/3; 368/10; 376/19; 378/10;	b.-tı 357/6
391/20; 394/21	4. yürümek
b.+ ge 385/5	b.-tılar 379/14
b.+ sı 295/1; 325/1; 376/20	başgun -1- basma
b.+ larını 321/20	b.-çalık 319/18
bāre 1. -1- [Far.] defa, kere	bastur - -1- bastırmak
b. (her b.) 345/19	b.-up (taş b.)320/11
2. -1- karşılığında, karşılık	baş 1. -51- baş, kafa
b. (tā b.) 329/18	b. 367/16; 368/3
bār-gāh -1- [Far.] saray divanı	b. çal- “Allah’dan başkasına
b.+ larıga 358/5	inanmak” (buzakğa b.)326/19;
bārḥā -1- [Far.] zaman zaman, sık sık	(şeytānga b.) 336/8
b. 368/4	b. çık- 386/3
barlıg -2- varlık, var olma, mevcudiyet	b. çıkar- 355/18; 384/16
b.+ imğa 380/4	b. kat- 284/13
b.+ imge 298/8	b. köter- 344/19
bas - -9- basmak	b.+ da turur 349/19
b.-tı (tir b.) 374/10	b.+ dın 361/21

b.+ ı 319/18; 361/15; 392/7
b.+ ın 340/19; 395/1
b.+ mı 362/21; 371/14; 396/10
b.+ ığa 327/3; 340/2; 351/8; 375/9;
386/16; (âdem b. ‘insan sayısınca’)
325/15; (öz b. ‘kendi
başlarına’)394/21
b.+ ıge 296/14
b.+ ıda 303/16; 340/2;
b.+ ıdın 282/15; 285/5; 286/2
b.+ larıñgızğa 319/20
b.+ larını 300/6; 344/18; 344/20;
345/1; 356/7
b.+ larığa 319/20; 340/11
b.+ larıda 300/1; 368/10; 373/19;
374/3
b.+ larıdın 309/16; 382/3
b.+ lıg “başlı” 373/17; 373/18
2. -3- lider, önder
b. tur- “ lider, önder olarak durmak”
376/10
b. bol- 286/15
b.+1 (leşker b. ‘askerin önderi’) 344/6
3. -6- bir şeyin başlangıcı

b.+ dın (yañı b. ‘yeniden’) 283/9;
298/10; 301/12; 301/20; 371/16
b.+1 (belâni b. ‘belanın kendisi’)
344/10; 355/16; 355/17
4. -2- bir şeyin üst noktası, zirvesi
b.+ığa (minâre b.) 306/2; (âhūrni b.)
313/18
5. -2- bir şeyin yanı, çevresi
b.+ıda (anasını b.) 317/9
b.+ığa 341/21
başka -5- başka, farklı
b. 282/19; 291/1; 316/5
b. ir- 326/7
b.+ nı 294/11
başla- 1. -19- başlamak
b.-dı 285/14; 285/16; 304/1; 305/21;
310/13; 315/8; 362/12; 378/15; 398/6
b.-dılar 289/12; 315/1; 335/21
b.-salar 335/16
b.-p 300/5; 336/17; 336/18; 336/20;
337/10; 351/20
2. -22- yol göstermek, kılavuzluk
yapmak
b.-r 336/13

b.-p 357/12; 391/4	b. 321/19
başlıg -5- lider, önder	bay -3- zengin
b. 301/16; 351/20; 362/10; 366/13;	b. 333/20
374/2	b. bol-347/9
bat- -2- batmak	b.+ nı (ilgi.) 333/6
b.-tı 385/6	bayakı -1- önce, önceki
b.-ıp 311/16	b. 294/18
bâtl -4- [Ar.] doğru olmayan	baykuş -2- baykuş
b. 298/8; 301/6; 305/8	b. 357/18
b.+ dur 311/21	b.+ dın 357/17
bâtmn -1- [Ar.] görünmeyen, bilinmeyen	bâzâr -11- [Far.] pazar, çarşı
b. 324/10	b.+ nı 290/17
batman -8- [Sog.] batman, bir tür ağırlık	b.+ ga 282/11; 282/15; 291/3; 317/18;
ölçüsü	317/19; 318/1
b. 340/13; 352/5; 358/21; 365/16;	b.+ ge 393/14; 393/21; 396/11
367/12; 391/1;	b.+ ıda 348/1
batyal -3- kısırak, dişi at	ba' zı -21- [Ar.] bazı, bir kısım
b. 310/7	b. 318/9; 319/4; 377/1
b.+ nı (ilgi.)325/16	b.+ sı 320/10; 381/3
b.+ nı 310/8	b.+ ları 312/11; 318/12; 318/13;
bâver -4- [Far.] inanma	322/5; 322/6; 382/12; 382/13
b. kııl- 283/13; 290/5; 338/11; 372/7	b.+ larını (ilgi.) 312/16; 312/17
bâ-vücūd -1- [Far., Ar.] bununla birlikte,	b.+ lar 295/12; 318/13
bununla beraber	bâzî -1- [Far.] oyun, eğlence

b. kı1- 344/3	b.+ lerini (ilgi.)387/13
bāzū -1- [Far.] pazu	b.+ lerini 320/9
b.+ lig “pazulu” 313/3	bed-kārlik -1- [Far., Tr.] kötü hareketlilik
becā -6- [Far.] yerinde, uygun	b. kı1- 329/8
b. 346/15; 389/3	bed-nāmlik -1- [Far., Tr] adı kötüye çıkmışlık,
b. kiltür- 319/12; 369/1; 375/10;	kötü adlı olma
389/13	b.+ din 318/15
be-cān -1- [Far.] can ile	be-emr -1- [Far., Ar.] emir ile
b. (b. u dil) 312/20	b. (b.-i ḥazret-i İllāhī) 366/20
becīl -1- [Ar.] sakin, ferah	be-gāyet -3- [Far., Ar.] çok, son derece
b. bol- 394/7	b. 317/4; 364/13; 389/4
beççe -1- [Far.] çocuk	be-Ḥaḳ -3- [Far., Ar.] Allah’a, Hakk’a
b.+ ni 332/18	b. 335/10; 383/20; 398/2
bed -4- [Far.] kötü	be-her -1- [Far.] her, her biri
b. kı1- (du‘ā-yı b. ‘beddua’) 306/14;	b. 356/20
307/10; 307/20; 308/7	behişt -12- [Far.] cennet
bed-baht -7- [Far.] talihsiz	b. 354/3; (b.-i ‘anber-sirişt+) 316/2;
b. 300/21; 390/10; (ḥarām-zāde-i b.)	379/17; 389/13; (b.-i taḥtihe’l-enhār
301/2; (Ḳārūn-ı b.) 328/20; 329/15;	)361/18
(şeyṭān-ı b.) 335/21; 336/3	b.+ niṅ 360/7
beden -5- [Ar.] vücut, beden	b.+ ni 360/8
b.+ ni 344/4	b.+ ğa 327/7
b.+ i 320/10	b.+ de 305/8; 305/12; 309/8
b.+ leri 320/14	b.+ i turur 333/21

be-kuvvet -1- [Far., Ar.] kuvvetli	b. 313/3	b. 346/11
belā -38- [Ar.] bela, felaket, musibet	b.; 307/3; 343/16; 367/6; (b.-yı āsumān+) 381/8	be-nām -1- [Far.] ismi ile
b. kil- 306/11; 343/15; 343/18; 343/20;	b. yiber- 379/6; 380/8; 382/4; 382/5; 382/19; 395/4	b. (b.-ı şerīf) 354/7
b.+ nı (ilgi.) 344/10; 381/21	b.+ nı 307/1; 307/2; 307/7; 307/12; 382/3	bend -2- [Far.] bağ
b.+ ğa 353/10	b.+ dın 320/3; 385/3; 389/12	b.+ ler kıl- 335/20
b.+ sı 307/13; 308/5; 308/16; 308/17; 379/5; 390/17	b.+ larnıġ “belaları” 381/15	b.+ i (‘ālemni b. ‘dünyanın hükümdarlığı’) 353/19
b.+ sıdın 379/5; 380/6; 380/7	b.+ larġa 326/21	bende -18- [Far.] kul, köle
belī -1- [Ar.] evet	belki -2- [Far.] belki	b. 330/17; 362/2
b. 383/19	b. 286/1; 327/17	b.+ ni 330/18; 330/19
be-miṣāl -1- [Far., Ar.] misal, örnek ile		b.+ ğa 354/14
		b.+ lerimni (ilgi.) 388/2
		b.+ lerimġa 395/6
		b.+ ŋġ 330/16; 330/20
		b.+ ŋġdür-min 354/14
		b.+ ŋġ ir- 387/7
		b.+ ŋġni 331/1
		b.+ si 353/21; 368/18
		b.+ leri 320/7 386/20
		b.+ lerini “kullarına” 355/8
		b.+ lerimni 328/16
		bend-dest -1- [Far.] bileklik, bilezik
		b.+ leri 361/14
		bendelik -2- [Far., Tr.] kulluk

b. kı1- 297/7	b.+ leridin 316/2
b.+ ni 301/19	ber-ķarār -3- [Far., Ar.] sabit
berāber 1. -3- [Far.] birlikte, beraber	b. ir- 280/19
b.+ dūr 345/1; 355/6	b. bol- 286/20; 359/21
b. iken 360/9	ber-pā -2- [Far.] hazır
2. -3- bir seviyede, eşit ölçüde olmak	b. it- “hazırlamak, yerleştirmek”
b. kı1- 328/10	359/14; 372/3
b. kil- 337/20	ber-ķaraf -1- [Far., Ar.] bir tarafa atılan,
b.+ ide 337/21	ortadan kalkmış
berāberlik -1- [Far., Tr.] denklik, eşitlik	b. bol- “ortadan kalkmak, yok olmak”
b. kı1- “denk olmak” 299/17	296/3
berbād -1- [Far.] harap, perişan	bes -3- [Far.] yeterli
b. bir- “harap etmek” 306/7	b. 325/4; 326/19; 354/2
ber-dār -1- [Far.] boyun eğme, itaat	besī -2- [Far.] çok, birçok
b. (fermān b. ‘emre itaat eden’)	b. 353/10; 370/3
354/11	beşāret -4- [Ar.] müjde
berekāt -5- [Ar., ç.] bereketler, bolluklar	b. 378/21
b. 388/13; 396/1	b.+ ni 342/15; 342/17; 375/19
b.+ ıdın 385/3	bevl -1- [Ar.] idrar
b.+ larnı 395/21	b. kı1- 313/20
b.+ larıdın turur 326/12	bey^c -1- [Ar.] satış, satın alma
bereket -3- [Ar] bereket, bolluk	b. kı1- 317/19
b. bir- 379/4	beyābān -12- [Far.] çöl, sahra
b.+ idin 316/1	b.+ da 299/7; 314/16; 315/20; 315/21;

316/20; 317/3; 328/1; 328/2; 334/12	b.+ nı (yed-i b.) 302/2
b.+ dın 292/21; 387/3	bezgek -1- sıtma hastalığı, humma
b.+ larda 292/19	b. 333/12
beyān -51- [Ar.] anlatma, söyleme	bezm -1- [Far.] eğlence meclisi
b. (b.-ı vākı‘ a) 369/1; (b.-ı vākı‘ a+)	b.+ in 374/17
335/13; 350/10; 377/15; 397/12	bī‘at -1- [Ar.] boyun eğme, itaat etme
b. bol- 312/16	b. (dest-i b.) 304/9
b. kıl- 293/15; 299/13; 303/5; 304/7;	bī-āb-rū -1- [Far.] namusu olmayan
328/4; 334/9; 338/8; 342/11; 342/17;	b. kıl- “namussuzluk yapmak” 281/14
345/12; 347/13; 356/16; 356/21;	bī-‘aql -1- [Far.; Ar.] akılsız
358/19; 360/20; 369/14; 372/19;	b. mü-sin 288/17
375/2; 389/1; 393/11	bī-ārām -1- [Far.] rahatsız etme
b.+ ı 280/8; 280/9; 280/10; 280/11;	b. kıl- 342/10
280/12; 280/13; 280/14; 280/15;	bī-‘ayb -1- [Far., Ar.] ayıpsız, kusursuz
280/16; 305/16; 312/3; 318/19; 320/5;	b. ikenler 320/15
322/7; 353/2; 390/2	bī-çāre -3- [Far.] çaresiz, zavallı
b.+ ıdur 296/6; 319/12; 327/15	b. 322/18
b.+ ı turur 299/21; 326/8	b.+ dür (‘āciz ü b.) 334/21
b.+ ları turur 337/14	b.+ ler 306/9
beyhūde -3- [Far.] boş, boşuna	bī-dār -1- [Far.] uykusuz, uyanık
b. 334/5; 397/21	b. bol- 372/15
b.+ dür 353/17	bī-dimāğ -7- [Far., Ar.] akılsız, şuursuz
beyzā -4- [Ar.] bembeyaz	b.+ dur-sin 363/19
b. (yed-i b.) 297/4; 297/10; 306/18	b. bol- 342/8; 345/11; 356/19; 363/19;

370/8; 370/13	374/12
bī-edeb -1- [Far., Ar.] edepsiz, saygısız	b.+ raḳdur 329/3
b.+ lerga 322/2	b.+ raḳı 327/5
bī-edeblik -3- [Far., Ar., Tr.] edepsizlik, saygısızlık	bī-ḥaber -1- [Far., Ar.] habersiz
b.+ dūr 350/5	b. bol- 284/4
b. ḳıl- 289/21	bī-ḥacet -1- [Far., Ar.] ihtiyaçsız
b.+ leridin 322/1	b. 334/7
bī-fermānlik -1- [Far., Tr.] itaatsizlik	bī-ḥadd -3- [Far., Ar.] sonsuz, sayısız
b. 315/21	b. 281/18; 283/5; 375/1
bī-fervālik -1- [Far., Tr.] kaygısızlık, ihmalkarlık	bī-ḥikmet -2- [Far., Ar.] hikmetsiz, nedensiz
b. bile 358/15	b. 311/17; 370/5
big -8- bey, büyük	bī-ḥod -1- [Far.] kendini kaybetmiş
b.+ leri 291/14; 310/9	b. bol- 330/5
b.+ lerini 291/12	bī-hūş -12- [Far.] kendinden geçmiş, baygın
b.+ leriḡa 310/6	b. bol- 300/3; 323/13; 323/15; 323/17;
b.+ ler bile 374/2	323/21; 324/18; 325/1; 325/4;
b.+ lerni 307/12; 371/18	343/1; 346/13; 371/7; 395/2
b.+ lerim birle 301/14	bī-ḥürmet -1- [Far., Ar.] saygısız, hürmetsiz
bī-günāh -4- [Far.] günahsız	b. bol- 283/14
b. 310/15; 332/18; 342/7; 342/9	bī-kār -1- [Far.] kazançsız, faydasız
bih -6- [Far.] iyi	b. 333/2
b.+ raḳ 284/14; 330/14; 338/10;	bil -1- bel
bil- -79- bilmek	b.+ iḡaça 330/9

b.-edür 377/11	b.-mağ lâzımdur 360/10
b.-er-min 374/16	b.-ür irdim 305/6
b.-ür-min 309/7	b.-ür irdi 282/4; 311/14
b.-ür-sin 293/20; 297/8; 319/16; 354/10; 396/6	b.-ür irdiler 315/9
b.-ür 386/14	b.-ip 313/12; 322/4; 354/3; 354/15; 364/1; 382/11
b.-ür-miz 396/12	b.-mey (zarf-fiil) 320/14; 375/14
b.-ür-siz 291/14	b.-gen 375/15
b.-ür mü-sin 332/9	b.-mes-min 365/6; 367/5; 383/17; 383/18
b.-ür mü 309/6	b.-mes-miz 310/3; 387/5; 396/12
b.-di 281/14; 284/14; 286/21; 305/3; 310/6; 310/13; 378/2	b.-mesler 377/11
b.-diñg 354/9	b.-mepdür-min 356/7
b.-diler 287/1; 344/16; 350/18; 364/10; 366/12; 374/6; 374/10; 381/14; 385/13	b.-mep-siz 353/15
b.-dük 317/3; 322/4	b.-medinğ 343/18
b.-ğay 334/4; 334/5	b.-medi 291/1; 342/1; 377/8
b.-ey 358/13	b.-mediler 344/10; 363/16
b.-sün 324/20; 340/17; 380/5	b.-mes irdim 375/15
b.-eli 285/6; 290/2	b.-mes irdi 306/1; 336/17
b.-inğler 379/15; (bir b.) 379/16	b.-mes irdiler 287/7; 316/14
b.-sünler 314/6	bildür- -5- bildirmek
b.-mağ kirek 355/7	b.-di 324/20
	b.-mey (zarf-fiil) 343/9
	b.-güçi 354/9

b.-medi 310/6	352/21; 353/2; 353/3; 353/16; 353/21;
b.-mes irdi 370/11	354/11; 355/1; 355/10; 355/11; 356/2;
bile -198- ile, beraber, birlikte krş. bilen,	356/14; 357/1; 357/3; 357/6; 357/8;
birle, birlen	357/11; 357/14; 358/10; 358/13;
b. 282/17; 283/13; 288/3; 295/4;	358/15; 359/5; 359/14; 360/9; 360/16;
300/8; 303/11; 305/4; 305/17; 305/18;	360/18; 362/11; 362/16; 362/17;
313/10; 326/9; 326/18; 326/21 327/3;	362/21; 363/6; 364/6; 364/12; 364/18;
327/12; 327/14; 327/18; 328/3; 328/5;	365/14; 366/3; 366/13; 366/16;
328/10; 328/20; 329/5; 329/7; 329/21;	366/19; 368/5; 368/7; 368/9; 369/8;
330/10; 331/4; 331/16; 331/20; 332/4;	369/17; 370/6; 370/10; 370/11;
332/5; 332/19; 332/21; 333/7; 333/13;	371/20; 372/3; 373/14; 373/15; 374/2;
334/4; 334/9; 334/16; 334/17; 334/18;	374/21; 372/10; 373/16; 376/3; 376/9;
334/19 335/2; 335/18; 335/19;	376/11; 376/15; 377/16; 377/17;
335/20; 336/4; 336/11; 336/21; 337/8;	377/18; 377/20; 378/1; 379/21;
337/11; 338/16; ; 339/2; 339/16;	380/15; 380/20; 382/1; 383/14;
339/6; 339/11; 340/8; 340/14; 340/20;	384/10; 385/6; 385/19; 386/1; 388/8;
341/1; 341/2; 341/8; 342/4; 342/5;	388/18; 388/19; 388/20; 389/1; 389/5;
342/13; 342/14; 341/19; 343/13;	389/12; 389/16; 389/19; 389/20;
344/18; 344/20; 346/8; 346/20; 347/9;	390/3; 391/1; 391/11; 392/2; 393/1;
347/12; 347/19; 347/21; 348/3; 348/8;	394/5; 392/17; 394/9; 397/9; 398/7
348/9; 348/20; 349/5; 349/7; 349/9;	bilen -6- ile, beraber, birlikte krş. bile, birle,
349/11; 349/21; 350/12; 350/18;	birlen
351/10; 351/17; 352/4; 352/5; 352/9;	b. 287/1; 322/3; 352/10; 396/18;
352/11; 352/14; 352/16; 352/20;	397/2; 398/1

bilgü -1- alamet, işaret, kanıt	281/19; 281/21; 282/2; 282/5; 282/8;
b. 280/6	282/10; 282/11; 282/12; 282/18;
bilgür -4- belirlemek, ortaya çıkmak	282/21; 283/2; 283/12; 283/15;
b.-di 340/12	283/16; 283/17; 283/20; 284/8; 285/6;
b.-se 340/2	285/17; 285/19; 286/1; 286/3; 286/7;
b.-medi 340/4; 340/9	286/8; 286/13; 286/16; 286/18;
bilim -1- bilim	287/15; 287/20; 287/21; 288/4;
b. 280/5	288/10; 288/14; 288/15; 289/2; 289/6;
bilin -1- bilinmek	289/17; 289/21; 290/1; 290/10;
b.-medi 305/13	290/17; 290/18; 291/1; 291/4; 291/5;
bī-meşakkat -3- [Far., Ar.] zahmetsiz,	291/17; 291/20; 292/5; 292/6; 292/7;
meşakkatsiz	292/18; 293/5; 293/7; 294/9; 294/10;
b. 324/13; 324/14; 335/17	294/18; 295/5; 295/10; 295/12;
bī-mihnet -1- [Far., Ar.] sıkıntısız, eziyetsiz,	295/13; 295/20; 296/4; 296/7; 296/16;
zahmetsiz	298/3; 300/4; 300/20; 301/2; 301/5;
b. 335/17	302/9; 302/19; 303/5; 303/10; 303/15;
binā -2- [Ar.] bina, yapı	304/4; 304/5; 304/8; 305/14; 305/18;
b. kı1- 286/6; 371/20	305/21; 306/2; 306/11; 308/1; 308/2;
bīnā -2- [Far.] görücü	308/11; 308/13; 309/7; 309/20; 310/2;
b.-sin 318/21; 396/6	310/3; 310/7; 310/12; 310/14; 310/16;
bī-nāmūsluk -1- [Far., Tr.] namussuzluk	311/5; 311/15; 311/17; 311/18;
b.+ dür 301/18	311/20; 313/4; 313/5; 313/6; 313/12;
bir -803- bir, (1)	313/14; 313/19; 314/2; 314/3; 314/4;
b. 280/5; 281/9; 281/11; 281/12;	314/17; 315/9; 315/10; 315/15; 316/4;

316/5; 316/6; 316/7; 316/8; 316/12;
317/4; 317/5; 317/9; 317/10; 317/11;
317/19; 318/6; 318/13; 319/16;
319/18; 320/11; 320/15; 320/17;
320/18; 321/6; 321/20; 322/8; 322/14;
322/16; 323/14; 323/15; 324/4; 324/7;
325/11; 325/12; 325/14; 325/15;
325/16; 326/7; 327/18; 327/21; 328/1;
328/5; 328/8; 328/12; 328/13; 328/15;
328/20; 329/3; 329/6; 329/16; 330/15;
330/16; 330/17; 330/18; 330/20;
331/2; 331/4; 331/5; 331/9; 331/15;
332/1; 332/4; 332/7; 332/8; 332/9;
332/11; 332/16; 332/20; 332/21;
333/2; 333/4; 333/6; 333/18; 334/3;
334/7; 334/13; 334/18; 335/2; 335/7;
335/10; 335/15; 335/16; 336/1; 336/5;
336/10; 336/15; 336/20; 337/1; 337/2;
337/4; 337/11; 337/18; 337/19;
337/21; 338/2; 338/3; 338/12; 338/18;
339/11; 339/12; 339/13; 339/14;
340/1; 340/11; 340/13; 341/8; 341/11;
341/17; 341/18; 342/1; 342/4; 342/5;
342/9; 342/11; 343/2; 343/4; 343/5;

343/10; 343/11; 343/13; 343/14;
343/15; 343/18; 343/19; 344/1; 344/2;
344/5; 344/6; 344/8; 344/11; 344/12;
344/18; 344/20; 344/21; 345/15;
345/17; 345/19; 345/20; 346/5;
346/13; 346/14; 346/19; 347/10;
347/11; 347/13; 347/14; 347/16;
347/18; 347/20; 347/21; 348/1; 348/4;
348/11; 348/12; 348/18; 349/1; 350/3;
350/4; 350/6; 350/14; 351/2; 351/9;
351/10; 351/11; 351/13; 351/14;
351/15; 351/16; 352/11; 352/12;
352/13; 352/14; 352/16; 352/17;
352/20; 353/2; 353/3; 353/5; 353/12;
353/13; 353/21; 354/2; 354/17;
354/20; 355/1; 355/3; 355/7; 355/11;
355/12; 355/14; 355/18; 355/20;
355/21; 356/10; 356/14; 356/19;
357/1; 357/4; 357/5; 357/6; 357/11;
357/12; 357/13; 357/15; 357/16;
358/3; 358/6; 358/7; 358/10; 358/13;
359/10; 359/12; 359/14; 360/2; 360/6;
360/9; 360/12; 360/15; 360/16;
360/18; 360/20; 360/21; 361/1; 361/2;

361/3; 361/4; 361/5; 361/9; 361/10;
361/11; 361/13; 361/14; 361/16;
361/18; 362/6; 362/20; 363/2; 363/7;
363/8; 363/21; 364/1; 364/8; 364/10;
364/11; 364/13; 364/14; 364/15;
364/16; 364/21; 365/1; 365/3; 365/7;
365/8; 365/10; 365/11; 365/12;
365/16; 365/20; 366/1; 366/6; 366/12;
366/19; 366/20; 366/21; 367/15;
367/17; 367/21; 368/1; 368/2; 368/3;
368/7; 368/8; 368/10; 368/11; 368/15;
368/16; 368/20; 368/21; 369/3; 369/4;
369/5; 369/8; 369/9; 369/11; 369/12;
369/16; 369/20; 370/1; 370/6; 370/8;
370/9; 370/11; 370/14; 370/15; 371/4;
371/6; 371/13; 371/17; 371/19;
371/20; 372/1; 372/3; 372/15; 372/18;
373/5; 373/11; 373/14; 373/16; 375/8;
375/12; 376/1; 376/4; 376/5; 376/6;
376/21; 377/8; 377/9; 377/12; 377/20;
378/4; 378/5; 378/11; 378/12; 378/15;
378/18; 378/19; 378/20; 379/6;
379/12; 379/14; 379/20; 380/2; 380/9;
380/12; 381/18; 382/8; 383/3; 383/6;

383/10; 383/12; 383/15; 383/17;
383/19; 383/21; 384/2; 384/8; 384/9;
384/10; 384/15; 385/5; 385/11;
385/18; 385/19; 386/2; 386/3; 386/12;
386/15; 386/18; 386/20; 387/15;
387/16; 387/19; 387/20; 388/5;
388/11; 388/14; 388/15; 390/5; 390/8;
390/10; 390/21; 391/1; 391/9; 391/11;
391/16; 391/17; 392/4; 392/6; 392/10;
392/12; 392/19; 393/1; 393/15;
394/17; 394/21; 395/2; 395/4; 395/5;
396/19; 397/7; 397/14; 397/15;
397/19; 397/20; 398/1; 398/5; (b. az)
282/9; 289/18; 316/7; (b. çend)
325/20; (b. mertebe) 281/10; 290/7;
319/8; 353/21; 365/12; 366/13; (b.
niçe) 284/15; 312/16; 313/5; (b.
nimerse) 324/5; 325/13; 338/17;
341/18; 363/20; 367/15; 367/16;
367/19; 367/20; (b. vakt) 281/19;
339/12; (b. vaktı) 286/16; (her b.)
286/2; 287/6; 309/20; 310/3; 315/8;
315/9
b. (b. b.) 293/15; 299/13; 303/5;

348/16; 349/5; 349/20; 357/6; 357/9;
375/2; 388/21; 391/1; (b. birini)
367/2; 381/21; (b. biriga) 310/12;
357/19; 371/21; (b. birimizni) (ilgi.)
310/3; (b. birimizga) 327/1; (b. birleri
birle) 310/4; (b. birleriŋga) 367/21;
(b. birlerini) 315/15; 326/18; (b.
birleriĝa) 319/21
b. (b. ü bar Allah+) 302/18; 305/5
b.+ dür 396/8
b. turur 338/7; 394/15; 395/19
b. bol- 305/4; 341/5
b. bil- 379/16
b. kir- 364/17
b.+ ge (b. kör-‘birlikte görmek’)
324/15
b.+ din 367/13
b.+ i 281/1; 281/2; 285/12; 285/14;
286/11; 291/9; 291/10; 297/10;
297/11; 297/13; 297/15; 297/16;
302/11; 308/12; 333/12; 333/13;
341/7; 344/11; 345/9; 345/20; 346/5;
346/6; 346/8; 350/3; 350/4; 355/6;
372/4; 381/15; 390/7; 392/8; 397/7;

397/10; (her b.+ i) 369/6
b.+ iniŋ (her b.) 371/21
b.+ ini (ilgi.) 303/4; 340/2; 352/21;
361/4; (her b.) 315/12
b.+ ini 281/16; 293/8; 294/3; 326/20;
330/8; 332/17; 347/1; 347/5; 347/6;
366/2; 369/14
b.+ isin 377/20; 383/16
b.+isini 377/21
b.+ iĝa 345/15; 360/18
b.+ ide 332/4
b.+ inĝler 349/15
b.+ leri 291/19; 291/20; 349/17
b.+er 296/11; 340/11; 394/16
b.+ in (b. b. ‘birer birer’) 284/12;
284/20
b.+gine “bir tanecik, tek” 333/6
b.+ev “biri, birisi” 298/15; 300/5;
332/7
b.+ evni (ilgi.) “birinin” 333/19
bir- 1. -361- vermek
b.-edür-min 335/6
b.-edür 335/5; 338/11
b.-ür-min 296/2; 308/4; 312/15;

317/20; 318/1; 340/15; 342/7; 348/19;
353/2; 354/13; 355/17
b.-ür-sin 300/13; 303/13; 325/8
b.-ür 301/12; 301/13; 302/21; 304/14;
305/8; 309/15; 388/18; 388/21;
349/10; 366/2; 380/10; 393/7; 393/12;
393/18
b.-ür-miz 347/6; 354/18
b.-ür-siz 372/20
b.-ürler 293/10; 318/7; 350/2
b.-ür mü-siz 383/9
b.-ip-sin 297/5
b.-ipdür 329/3; 330/2; 338/8; 353/7;
354/2; 375/14
b.-ipdürler 324/18
b.-dim 297/10; 304/9; 308/18; 329/20;
347/11; 350/2; 354/15; 397/17
b.-diñg 297/5; 330/15; 367/7; 340/17;
394/8
b.-di 282/3; 282/15; 283/18; 283/19;
286/16; 293/6; 297/19; 309/5; 310/7;
310/20; 318/14; 324/6; 328/6; 329/10;
331/11; 341/14; 346/5; 348/13;
349/19; 353/15; 353/16; 353/19;

354/4; 354/20; 358/12; 360/16;
364/17; 365/3; 365/7; 365/16; 365/21;
366/1; 371/13; 373/13; 374/15; 375/2;
380/11; 383/4; 383/7; 383/13; 388/19;
389/1; 389/15; (körünüş b.) 283/5;
283/9; (til b.) 360/5
b.-diler 282/12; 287/10; 288/1;
292/16; 293/13; 293/16; 294/9; 306/4;
309/4; 313/19; 314/2; 319/3; 320/21;
327/13; 327/14; 327/20; 329/1; 332/2;
337/19; 340/3; 345/6; 347/8; 347/9;
348/21; 349/5; 349/20; 352/20; 355/2;
359/1; 359/13; 363/13; 364/7; 365/2;
368/12; 372/8; 372/13; 374/5; 374/11;
378/15; 382/17; 391/2; 396/13
b.-diñgizler mü 347/5
b.-gey-min 306/13
b.-gey 395/15
b.-ey 283/15; 284/12; 298/10; 298/11;
302/5; 303/7; 305/7; 307/7; 307/13;
308/15; 317/21; 318/2; 318/3; 346/15;
347/7; 347/12; 358/21; 359/12; 379/4
b.-eyin 294/3; 294/7; 325/9; 342/12;
365/17; 369/16; 372/7; 380/21; 382/8;

395/5; 395/11

b. 282/3; 316/5

b.-gıl 287/18; 289/15; 290/18; 292/5;

302/15; 306/7; 306/14; 315/4;

318/1; 319/2; 326/15; 327/10; 327/12;

327/13; 350/19; 357/5; 363/13

b.-gil 329/16; 330/20; 376/14; 376/15;

380/10; 380/13; 388/15; 390/18;

390/21; 391/17; 394/15

b.-sün 329/14; 302/17; 316/16;

316/20; 363/9; 395/21

b.-eli 293/7; 347/1; 364/21; 366/20

b.-elik 318/11

b.-elük 307/2; 309/3

b.-inġ 309/2; 314/18; 339/3; 355/19;

356/1; 356/11; 363/21; 364/1

b.-inġler 359/11

b.-sünler 358/21

b.-sem 289/14; 294/6; 349/18; 355/13

b.-señġ 288/11; 292/19; 310/19;

322/3; 343/11; 355/12; 358/20;

367/15; 367/18; 367/19; 387/7

b.-se 348/4; 349/13; 353/15; 357/10;

357/11

b.-saġ 358/11

b.-señġler 349/15

b.-señġiz 306/11; 311/20; 356/12;

363/20

b.-señġizler 313/15; 371/18

b.-mek lâzım 347/8

b.-a'ımadı (bira'ımadı 'veremedi')

366/12

b.- a'ımadılar (bira'ımadılar

'veremediler') 349/17

b.-a'ımas (bira'ımas 'veremez')

366/11

b.-a'ımaġay-min (bira'ımaġay-min

'veremeyeceğim') 383/10

b.-üp 317/8

b.-ip 281/16; 281/17; 284/3; 284/6;

291/7; 306/3; 322/13; 327/19; 328/5;

328/9; 328/13; 329/6; 331/10; 336/6;

336/21; 343/6; 347/13; 353/5; 371/1;

371/3; 373/12; 373/17; 388/8

b.-ip tur- 322/9

b.-ürġa 327/11

b.-gandin soñġ 346/4

b.-mey (zarf-fiil) 282/12

b.-ğan 293/9	b.-meğay-min 314/16
b.-gen 279/21; 291/15; 310/21; 343/17; 348/2; 381/1	b.-mes irdi 316/6; 328/12
b.-genim 283/4	b.-mağ 356/6; 365/16
b.-genmiz 347/5	b.-mağke 388/15
b.-genlerini (ilgi.) 320/5	2. -3- yardımcı fiil (tezlik)
b.-güçi turur 381/5	b.-diler (çıka b.) 355/1; (koya b.) 314/2; (öte b.) 287/21
b.-megen 333/17	b.-gıl (kıla b.) 394/9
b.-ür irdim 326/16	b.-gil (koya b.) 314/1
b.-ür irdi 289/16; 297/3; 317/8; 354/5; 387/20	b.-diler irse (yöre b.) 394/16
b.-ür irdiler 287/5; 296/8; 315/15; 352/5; 352/10; 366/2	bir miñg -1- bin, (1000)
b.-ip irdim 343/4	b. 283/3
b.-ip irdiñg 388/1	biräder -4- [Far.] erkek kardeş
b.-ip irdi 384/16; 390/8	b. 355/7; 356/21
b.-ür iken-siz 355/19	b.+ im 297/16; 314/14
b.-mes-min 330/8	biräder-zāde -2- [Far.] erkek kardeşin çocuğu
b.-mes 388/9	b.+ m 318/14
b.-mes-miz 336/20	b.+ si 316/5
b.-medim 340/18; 360/8	bir -6- beri
b.-medi 305/9; 324/7; 333/20; 332/21; 333/1; 333/7; 363/19; 285/20; 396/10	b. 292/10; 302/8; 363/14; 375/17; 388/13; 392/7
b.-mediler 363/21	biril- -5- verilmek
	b.-ipdür 353/12
	b.-ğan 350/11; 353/11

b.-miş (sıfat fiil) 353/13	314/10; 314/12; 314/14; 315/4;
b.-meğân 350/19	315/17; 315/19; 315/20; 316/19;
birkin- -1-bir yerde birikmek, toplanmak	317/20; 318/7; 318/9; 318/12; 318/13;
b.-ip 300/21	318/18; 320/12; 320/20; 321/1; 321/2;
birkit- 1.-3- sağlamlaştırmak	321/8; 321/10; 322/5; 322/9; 323/12;
b.-ip (çâhnı ağzını b. ‘sıkıca kapatmak’) 293/4; (tişükni b. ‘tamir etmek’) 333/15	324/2; 324/4; 324/9; 324/15; 324/19;
2. -1- gizlemek, saklamak	325/4; 326/7; 328/17; 341/11; 371/1;
b.-ip 374/21	371/2; 371/10; 371/12; 371/17; 372/2;
birle -137- ile, beraber, birlikte krş. bile,	372/19; 373/6; 373/17; 373/21; 374/1;
bilen, birlen	374/15; 375/1; 376/1; 379/7; 379/15;
b. 279/19; 279/20; 280/12; 281/6;	380/17; 381/7; 382/3; 384/2; 384/13;
281/18; 282/7; 282/9; 283/5; 284/19;	387/15; 389/9; 389/10; 392/3; 392/5;
286/3; 287/1; 287/21; 288/5; 288/15;	392/14; 393/9; 393/15; 393/21; 394/2;
288/20; 289/3; 289/4; 289/12; 290/13;	394/8; 394/10; 394/12; 394/17
290/15; 291/4; 292/6; 295/10; 297/20;	b.+ dür 309/17
298/2; 298/13; 299/6; 299/12; 299/14;	b. ir- 296/21
299/17; 299/19; 300/3; 300/9; 301/8;	birlen -11- ile, beraber, birlikte krş. bile,
301/14; 301/17; 303/19; 304/1; 304/5;	bilen, birle
304/15; 304/20; 305/21; 306/8; 308/7;	b. 288/9; 294/20; 309/11; 309/15;
308/14; 308/15; 309/4; 309/12; 310/4;	314/19; 314/20; 323/2; 370/21; 381/9;
310/10; 310/14; 311/2; 311/4; 311/5;	397/15; 398/5
311/9; 311/12; 312/3; 312/19; 312/20;	birlik -3- bir olma, tek
	b. 298/8; 380/4
	b.+ inġiz 387/4

bīrūn -1- [Far.] münezzeh	371/21; 373/5; 373/6; 373/7
b. (‘adeddin b.) 312/2	
bisāṭ -4- [Ar.] halı, kilim, yaygı	bişik -1- beşik
b.+ nı 351/13	b.+ de 281/11
b.+ ları 352/13	bişinçi -7- beşinci, (5.)
b.+ larını 352/1	b. 280/11; 305/16; 306/18; 306/19;
b.+ lar 361/13	323/9; 324/12; 376/15
bismil -1- [Far.] kesilmiş, boğazlanmış	bit - -2- sona ermek, bitmek
hayvan	b.-ip 367/16
b. bol- “bağazlamak, kesmek” 346/11	b.-ken 377/9
bisyār -7- [Far.] çok	bī-tāb -2- [Far.] güçsüz, dermansız
b. 281/5; 320/14; 362/3; 371/2;	b. 358/10; 376/14
373/13; 389/3; (şükr-i b.) 375/19	bī-tākat -1- [Far., Ar.] takatsiz, güçsüz
biş -14- beş, (5)	b. bol- 348/4
b. 283/1; 283/18; 283/20; 286/4;	bī-tākatlıg -1- [Far., Ar., Tr.] takatsizlik,
292/8; 332/16; 349/13; 349/15; 356/4;	güçsüzlük
373/18; 376/13; 395/7	b. bile 370/10
bī-şermlik -1- [Far., Tr.] utanmazlık,	bī-tevakūf -2- [Far., Ar.] durmaksızın,
hayasızlık	beklemeden
b. kıl- 281/14	b. 326/11; 375/10
biş ming -1- beş bin, (5000)	bī-te’ḥīr -2- [Far., Ar.] gecikmeksizin,
b. 349/2	ertelemeden
biş yüz -10- beş yüz, (500)	b. 375/18; 379/12
b. 290/15; 320/20; 365/16; 371/20;	biti -8- yazmak
	b.-p 310/13; 327/9; 327/14; 385/5;

	(nāme b.) 372/7; 372/8; 372/12;	b.+ ni (ilgi.) 303/1; 328/21; 338/9;
	b.-maḳke (nāme b.) 373/3	341/11; 342/9; 354/16; 355/8; 362/13;
bitig	-2- yazı	364/21; 370/4; 370/18; 370/19;
	b.+lig “yazılı” 327/10	385/18; 386/1; 393/16; 397/20
	b.+ lig ir- 319/4	b.+ ni 301/16; 342/10; 356/5; 389/16;
bitil-	-1- yazılmak, tayin edilmek,	393/9; 393/11; 393/19
	belirlenmek	b.+ ğa 302/10; 312/14; 319/13; 333/1;
	b.-di (‘ azāb b.) 306/16	338/9; 353/11
bī-vakt	-1- [Far., Ar.] vakitsiz, zamansız	b.+ ge 284/9; 288/20; 309/2; 333/17;
	b. 324/8	333/20; 334/1; 337/10; 337/18;
bī-vāsıta	-2- [Far., Ar.] aracısız	364/20
	b. 301/8; 330/14	b.+ din 299/18; 302/13; 307/1;
bīve	-1- [Far.] dul	332/13; 379/11
	b. bol- (yetīm b.)371/6	b.+ le (b. birledür) 309/17
biye	-3- kısırak	b.+ ler 292/12; 293/3; 303/13; 303/18;
	b. 373/7; 373/8	304/18; 306/11; 307/3; 311/9; 312/13;
	b.+ lerni 374/9	314/6; 314/9; 314/13; 314/18; 321/3;
biz	-121- biz	321/8; 321/19; 339/3; 385/2; 393/18
	b. 284/9; 293/6; 298/5; 299/16;	b.+ ler birle 384/13
	302/10; 311/20; 314/5; 314/14; 316/2;	b.+ lerni (ilgi.) 292/13; 304/14;
	316/13; 344/14; 346/9; 360/18; 371/4;	308/21; 312/9; 313/15; 322/2; 397/5
	372/20; 373/1; 373/2; 373/4; 393/8;	b.+ lerni 284/17; 285/10; 300/13;
	393/13; 396/12; 396/14	309/1; 314/15; 314/17; 316/13; 321/3;
	b.+ niġ 386/3	360/11; 397/4

b.+ lerga 288/17; 293/9; 300/12; 302/15; 306/10; 312/12; 318/19	b.- duṅg 331/18; 331/19
b.+ lerge 305/20; 311/19; 386/9; 393/13; 393/17	b.- dı 281/12; 284/15; 287/7; 295/2; 295/7; 296/16; 300/20; 301/2; 302/4; 302/5; 304/4; 304/6; 304/7; 305/5; 308/12; 308/13; 308/14; 309/11; 312/5; 314/19; 315/6; 320/1; 321/12; 323/2; 323/16; 328/7; 346/6; 346/11; 348/10; 348/20; 355/1; 355/19; 365/8; 365/14; 366/9; 366/10; 367/16; 368/8; 368/11; 369/9; 376/17; 378/13; 376/18; 378/14; 383/8; 383/11; 383/14; 383/15; 396/10; (barmaq b.) 374/16; (uruşur b.) 339/16; (yanar b.) 310/7; (yoq kıılır b.) 307/5
b.+ lerde 302/13	b.- dılar 312/21; 321/7; 322/1; 358/12; (ceng kıılır b.) 339/2; (cöner b.) 388/6; (kiter b.) 293/17; (öldürür b.) 348/15; (öltürür b.) 382/20; (mihmân kıılmağçı b.) 355/12
boğaz 1- boğaz	b.- dı mu 300/14; 304/8
b.+ ığaça 330/6	b.- ğay 298/10; 350/20; 390/1; 395/8
bol- 1. olmak, bulunmak krş. ol-	b.- gey 373/2
b.- adur 302/12; 329/19	b.- ğaylar 354/7
b.- ur-min 294/8	b.- ğay mu-sin 383/19
b.- ur-sin 298/18	
b.- ur 288/18; 296/11; 307/17; 308/5; 309/1; 312/10; 314/8; 315/2; 315/5; 321/9; 324/14; 324/15; 324/18; 326/11; 327/12; 328/3; 339/17; 349/10; 349/16; 353/9; 353/17; 367/14; 368/1; 378/9; 379/21; 385/18; 386/5; 387/2; 397/12	
b.- ur-siz 337/2; 358/10; 388/15	
b.- ur-sizler 313/9	
b.- ur mu 281/12; 291/13; 313/8; 321/8; 341/11; 383/5	
b.-ıpdur 310/5; 348/2;	
b.- dum 386/7; 369/14	

b.- ğay mu 375/5 394/12
b.- ğusıdur 340/8 b.- salar 360/14; 397/12; (çıkar b.)
b.- ğusıdur irse 339/19 359/15; 359/18
b.- ğıl 324/2; 369/15 b.- up 294/18; 309/20; 310/12;
b.- sun 316/17; 316/18; 317/3; 321/5; 310/17; 322/4; 323/21; 323/15;
359/12; 371/18 326/13; 326/16; 327/4; 335/18;
b.- sun mu 316/20; 316/21 346/10; 346/11; 346/19; 348/12;
b.- sam 281/13; 374/19 357/2; 354/1; 355/4; 357/12; 362/1;
b.- sañġ 317/11; (körer b.) 322/19 363/8; 363/17; 382/8; 382/17; 387/14;
b.- sa 281/12; 282/9; 283/15; 283/16; 394/1; 398/7; (almağ b.) 378/14;
284/1; 284/18; 285/15; 286/7; 287/4; (barur b.)322/8
328/5; 291/8; 296/12; 301/19; 304/8; b.- ğanda 389/16
305/7; 307/17; 315/13; 315/14; b.- ğandın kiyin 333/14; 291/7
315/18; 316/3; 328/2; 329/7; 332/1; b.- ğanıdın 296/18
336/4; 341/3; 341/17; 342/12; 343/9; b.- ğunça 356/18
346/4; 346/12; 347/5; 347/11; 352/7; b.- urını 349/9
353/12; 354/2; 354/12; 356/16; b.- ğan 299/13; 303/5; 304/7; 305/12;
358/20; 360/7; 360/15; 362/5; 364/4; 321/8; 342/16; 347/4; 377/17; 395/16
365/6; 365/10; 365/17; 367/14; 368/3; b.- ğanını 328/5
368/16; 369/17; 370/14; 371/10; b.- ğu dıkdür 364/20
384/19; 384/20; 397/17; (barur b.) b.- ur irdim 343/17
352/13; (basur b.) 320/1; (uçar b.) b.- ur irdi 296/8; 296/9; 307/21; 308/2;
307/5 296/13; 383/1; 397/13
b.-sañġız 345/6; 394/13; (barur b.) b.- up irdi 305/2; 325/10; 327/2;

363/16; 366/4

b.- up irdiler (kitmağ b.) 308/19

b.-dı irse 336/14; 341/21; 378/15

b.- sa irdi 290/5; 328/21; 342/2; 383/1

b.- maydur 284/4

b.- mas 325/4; 353/17; (bilip b.)

354/3; (kaçıp b.) 341/16; (körüp b.)

324/4; (öldürüp b.) 392/2; (yörüp b.)

309/21

b.- mas mu 281/13; (öldürüp b.) 302/9

b.- madı 281/7; 287/1; 341/6

b.- mağay-sin 289/13

b.- mağay 390/14

b.- magey 371/19

b.- masun 316/17; 317/2; ;362/1;

373/10

b.- masa 306/14; 313/12; 326/18;

326/21; 353/21; 363/12; 364/1; 371/9;

374/12

b.- mağlarığa 389/20

2. yardımcı fiil

b.- adur (ğarğ b.) 310/13; (ğatā b.)

377/11; (müselmān b.) 302/6;

(pādişāh b.) 338/9; (vāqı' a b.) 286/12

b.- ur-min (bī-ğürmet b.) 283/14;

(cüdā b.) 333/10; (güneh-kār b.)

348/8; (ğādım b.) 394/13; (ğalāş

b.)345/2; (hem-rāh b.) 331/21;

(pādişāh b.) 338/7

b.- ur-sin (nā-būd b.) 353/4; (pādişāh

b.) 338/6

b.- ur (beyān b.) 312/16; (cem' b.)

362/7; (devlet-mend b.) 282/6; (ğam-

gīn b.) 386/19; 386/20; (ğīre b.)

302/12; (ğoş-vağt b.) 363/18; (ğükm

b.)345/14; (düşmen b.) 289/20;

(mağbūl b.) 326/21; (ma' lūm b.)

385/5; (mihribān b.) 353/10; (münāsib

b.) 324/14; (pādişāh b.) 282/5; (pend

b.) 394/5; (peydā b.) 286/1; 298/1;

(rū-be-rū b.) 288/18; 314/10; (sebeb

b.) 341/17; (şād-mān b.) 386/19;

386/20; (yağşı b.) 282/7; 393/9; (yār

b.) 341/3; (zāhir b.) 317/11; (zevāl b.)

390/10;

b.- ur-miz (güneh-kār b.) 293/11;

294/1; (rāzī b.) 341/16

b.- ur-siz (giriftār b.) 379/20

b.- ur-sizler (giriftār b.) 326/21; (helāk b.) 397/3
 b.- urlar (‘ālim b.) 312/17
 b.- ur mu (zūlm b.) 344/16
 b.- ur mukin (ḫabūl b.) 342/7
 b.- mış (revā b.) 383/19
 b.- up-min (dūḫār b.) 328/1
 b.- up-sin (bir b. ‘bir olmuşsun, birlikte hareket etmişsin’) 305/4
 b.- updur (büryān b.) 331/8; (fā’ide b.) 345/15; (ferāmūş b.) 332/20; (höl b.) 295/6; (kesel b.) 357/1; (müselmān b.) 305/3; (perişān b.) 371/8; (peygamber b.) 301/16; (sasığ b.) 321/13; (ser-encām b.) 298/14; (yoğ b.) 388/1
 b.- uptur (ayağ astı b.) 282/19
 b.- updurlar (zer-dār b.) 283/21
 b.- ğandur (ġāyib b.) 370/21; (peygamber b.) 294/14
 b.- dum (güneh-kār b.) 345/5; (müselmān b.) 393/2; (yigit b.) 301/21
 b.- duḡ (hem-rāh b.) 349/1
 b.- dı (‘aceb b.) 393/17; (‘āciz b.) 308/14; (āḫir b.) 338/16; (‘arafe b.) 323/16; (āşikārā b.) 305/6; (ḫiṭāb_1 İlähī b.) 356/5; (ḫiṭāb-ı ḫazret-i İlähī b.) 379/8; (bī-dār b.) 372/15; (bī-dimāğ b.) 370/8; (bī-hūş b.) 300/3; 325/1; (cādū-ger b.) 303/4; (cem‘ b.) 359/11; (def‘ b.) 307/14; 308/5; 308/17; (devlet-mend b.) 349/9; (dil-cem‘ b.) 283/18; (dūḫār b.) 339/13; 361/1; (düşmen b.) 281/3 (emān b.) 283/19; (emr b.) 379/14; (fāriğ b.) 383/3; (farz b.) 386/9; (fermān b.) 297/20; 304/3; 309/18; 310/11; 315/7; 316/12; 316/18; 319/1; 319/7; 319/17; 327/10; 329/16; 339/1; 345/7; 348/8; 377/9; 381/14; 381/15; 382/2; 382/15; 384/18; 385/10; 387/10; 387/19; 390/12; 390/13; 393/5; 395/17; 397/18; (fermān-ı İlähī b.) 350/20; (ġavġā b.) 391/3; (ġāyib b.) 370/21; (ġılāf b.) 325/15; (ḫaber b.) 309/11; 340/12; 341/15; (ḫalāş b.) 346/8; (ḫāşıl b.) 286/18; 369/4; 396/1; (ḫaste b.) 392/15; (ḫāzır b.) 367/2; 375/7;

376/1; 391/16; 394/16; 397/2; (helāk
b.) 311/1; 311/4; 321/21; 357/21;
398/4; (hiṭāb b.) 297/5; 312/15; 319/5;
321/4; 322/21; 323/21; 325/8; 390/19;
396/7; 396/21; (hiṭāb-ı ḥazret-i İlahī
b.) 366/17; (hiṭāb-ı Rabbi'l-^ı izzet b.)
329/13; 376/10; 377/5; 395/4; 395/10;
(hoş-ḥāl b.) 325/13; (hoş-nūd b.)
289/8; 370/20; (hoş-vaqt b.) 394/18;
(icābet b.) 306/7; (ige b.) 289/16;
(qabūl b.) 327/7; (kāfir b.) 336/8;
(kelāletlik b.) 290/10; (kette b.) 317/6;
(kōr b.) 362/18; (ma^ı qūl b.) 294/2;
345/17; 373/3; (ma^ı lūm b.) 304/12;
325/4; 353/14; 377/11; (maşlahat b.)
284/16; (meb^ı üş b.) 377/14; (meşgūl
b.) 362/17; (muqayyed b.) 359/14;
(musahḥar b.) 364/9; 366/18;
(müselmān b.) 281/1; 304/9; 329/12;
384/5; 398/5; (müstecāb b.) 329/20;
376/16; (nā-peydā b.) 343/7; 348/3;
(nidā b.) 380/18; (öc b.) 360/19; (özge
b.) 382/13; (pādişāh b.) 285/11; 339/1;
(peydā b.) 307/21; 309/20; 310/12;

315/8; 325/17; 368/4; 368/5; 368/8;
370/11; 391/19; (rāst b.) 340/11;
382/3; (rāzī b.) 283/20; (revān b.)
372/13; (revāne b.) 375/1; 394/9; (şāf
b.) 355/21; (şāliḥ b.) 317/6; (sāye b.)
391/18; 394/17; (sehven b.) 300/16;
(şihḥat b.) 289/8; (şāmil b.) 381/8;
(şehr b.) 372/5; (taqşīr b.) 392/17;
(tamām b.) 282/17; 306/4; 321/16;
377/7; 377/10; 382/2; 384/8; (teşne b.)
305/14; (vāqı^ı b.) 363/15; (vezīr b.)
283/20; (zāhir b.) 323/14; 385/8;
387/20; (zāyi^ı b.) 306/9; (zer-dār b.)
328/8; (ziyāde b.) 306/9; 329/18;
375/4
b.- dük (revān b.) 393/20; (şehīd b.)
304/19
b.- dıngız (müşerref b.) 367/4
b.- dılar (aciz b.) 308/2; 315/1; (ber-
qarār b.) 286/20; 360/1; (bī-hüş b.)
323/13; 325/4; (dāḥil b.) 282/10;
(dūçār b.) 338/2; (fāriğ b.) 389/2;
(ğam-ğın b.) 325/10; 325/19; 388/1;
(ğāyib b.) 334/8; (giriftār b.) 285/16;

(güneh-kâr b.) 357/20; (haber-dâr b.) 344/17; (perîşân-hâl b.) 329/12; (halâş b.) 318/15; 387/13; (hayrân b.) 295/14; 340/4; (hâzır b.) 384/3; 395/20; 396/18; (hoş-dil b.) 322/10; (hoş-hâl b.) 336/3; (hoş-nûd b.) 341/9; 389/4; (hoş-vaqt b.) 282/20; 302/6; 359/10; (hurrem b.) 294/19; (hursend b.) 317/4; (konak b.) 388/5; (mâyil b.) 341/14; (ma' kûl b.) 290/6; (ma' mûr b.) 318/9; (meşgûl b.) 321/16; 327/8; 335/21; 346/9; 378/19; 387/5; 389/9; 392/15; 398/6; (muqayyed b.) 303/8; 331/6; 362/14; 368/1; 371/14; (müselmân b.) 304/10; (peydâ b.) 367/3; (peygamber b.) 322/6; (pâdişâh b.) 351/2; (revân b.) 282/10; 295/4; 298/15; 332/2; 388/5; 393/4; 393/14; (revâne b.) 332/16; 340/12; 364/11; 389/5; (sîr-âb b.) 335/15; (şâd b.) 340/12; (şâd-mân b.) 373/13; (şeydâ b.) 344/5; (tâ'ife b.) 280/19; (tañg b.) 295/6; (zâhid b.) 322/6; b.- dı mu (râzî b.) 383/18

b.- ğay (helâk b.) 307/18; (pâdişâh b.) 349/14; (peygamber b.) 294/14; 312/16; 349/14
b.- ğaylar (melik b.) 312/17
b.- ğusıdur (zevâl b.) 390/12
b.- ayın (hem-râh b.) 360/9
b. (ikrâr b.) 375/16; (müselmân b.) 302/14
b.- ğıl (kâyil b.) 301/10; (muqayyed b.) 341/5; (müselmân b.) 372/10; (peşimân b.) 301/6; 302/1; (şâkird b.) 330/18; (vezîr b.) 283/11;
b.- sun (âsân b.) 317/15; (ber-ţaraf b.) 296/3; (halîm b.) 396/17; (ma' lûm b.) 316/11; 340/17; 373/4; 384/7; (müselmân b.) 374/12; (kâyil b.) 380/4; (pâdişâh b.) 337/20; (şadağa b.) 284/1; (şermende b.) 329/8; (tamâm b.) 321/15; (ziyâde b.) 333/8; 333/20
b.- alik (müselmân b.) 307/20
b.- inĝ (âĝâh b.) 379/15
b.- unĝ (hoş-dil b.) 306/16
b.- unĝlar (kâyil b.) 379/16; (peşimân b.) 379/17; (vâsıl b.) 379/17; (sezâ-vâr

b.) 379/18
b.- sunlar (dil-cem^c b.) 283/15
b.-sam (ḥāk-i reh b.) 374/19; (sākin b.) 383/5
b.- saṅg (Ḥudā b.) 307/1; (müsāfir-i ğarīb b.) 294/3; (peygamber b.) 397/18
b.-sa (āsān b.) 338/18; (dīv b.) 366/11; (ġāfil b.) 368/18; (ġalaṭ b.) 289/21; (ġark b.) 332/13; (ḥaḫ b.) 348/17; (ḥuṣūl b.) 345/16; (ḳāyil b.) 298/9; (ḳazā b.) 359/8; 359/9; (kesel b.) 355/6; (kette b.) 333/16; (kiçig b.) 313/14; (lāzım b.) 351/7; (ma^clūm b.kirek) 348/18; (müselmān b.) 379/4; (pādişāh b.) 373/1; (pāy-māl b.) 353/8; (rāst b.) 343/3; 372/7; 373/3; (ruḥşat b.) 353/12; (şāf b.) 365/17; (yaḥşı b.) 392/6; (yazuḳluḳ b.) 385/5; (yoḳ b.) 334/2; (zarar b.) 345/16;
b.- sek (emān b.) 306/11; (ḥalāş b.) 306/11
b.- saṅgız (peygamber b.) 373/8
b.- salar (ġarīb b.) 326/18; (ḥaber-dār

b.) 359/4; 371/15; (zāhir b.) 384/6
b.- maḳ kirek (ḥaber-dār b.) 283/21
b.- maḳ lāzım (muḳayyed b.) 379/12
b.- maḳ lāzımdur (mihribān b.) 379/11
b.- a'lmas-sin (bola'lmas-sin 'olamazsın') (hem-rāh b.) 331/20
b.- a dur- (helāk b.) 307/18; (lāzım b.)328/10; 359/13
b.- up ('āciz b.) 306/3; (baş b.) 286/15; (bir b.) 341/5; (bay b.) 347/9; (bī-dimāğ b.) 342/8; 345/11; 356/19; 363/19; 370/13; (bī-ḥod b.) 330/5; (bī-hūş b.) 323/15; 323/17; 323/21; 343/1; 371/7; 395/2; (bī-ṭāḳat b.) 348/4; (cem^c b.) 378/7; 392/5; (derdlik b.) 370/10; (der-ġaḫab b.) 300/18; 330/4; 341/14; 342/6; 344/14; (dil-cem^c b.) 337/7; (dūçār b.) 346/16; 352/17; (fāriğ b.) 364/9; (firifte b.) 333/21; (ġālib b.) 339/4; (ġam-ğın b.) 284/8; 321/21; 364/5; (ġarīb b.) 330/13; (gedā b.) 281/19; (güneh-kār b.) 326/20; (ḥaber-dār b.) 360/3; (ḥār b.)

373/2; (haste b.) 376/21; 387/12;
(hayrān b.) 314/13; 325/4; 364/10;
367/3; 372/15; 376/1; (hāzır b.)
360/17; 370/20; (hem-rāh b.) 282/7;
282/10; 390/3; (hoş-dil b.) 321/18;
(hoş-ḥāl b.) 301/21; 334/21; 358/15;
(hoş-nūd b.) 292/17; 335/7; 347/16;
(hoş-vaqt b.) 328/6; 371/15; 375/19;
(hurrem b.) 312/20; (hursend b.)
371/5; (hūn-rīzlıg b.) 373/1; (kāfir b.)
280/18; 327/16; (kem b.) 335/14;
(kette b.) 290/14; 349/4; 378/18;
(külfet-mend b.) 316/6; (meşgūl b.)
371/8; (mest b.) 359/3; (mu'atṭar b.)
336/4; (muraşsa' b.) 328/20;
(muntazır b.) 384/1; (mübtelā b.)
390/8; (müselmān b.) 304/19; 337/9;
380/4; (müstecāb b.) 339/4; 345/18;
390/4; (nā-^ç ilāc b.) 341/13; (peşīmān
b.) 297/7; (peydā b.) 284/2; 285/20;
321/20; 343/18; (piyāde b.) 389/8;
(revāne b.) 388/14; (rū-be-rū b.)
340/21; (şaf b.) 327/3; (serāsīme b.)
356/1; 374/4; (ser-berehne b.) 327/5;

(serdār b.) 355/7; (ser-encām b.)
358/11; (ser-girān b.) 315/21; (şerīk
b.) 316/8; (taṅg b.) 380/17; (tayyar b.)
362/13; (teşne b.) 359/2; (uluğ b.)
333/19; (yārī b.) 398/6; (yetīm bīve b.)
371/6; (zehresi derīde b.) 301/2;
(ziyāde b.) 342/10
b.- urda (ğarķ b.) 325/16
b.- urıdın (ğarķ b.) 332/15
b.- gaç (peydā b.) 343/7
b.- ğunça (h'ār b.) 282/1
b.- ğandın soṅg (tamām b.) 321/11
b.- ğanımdın soṅg (vezīr b.) 283/13
b.- ğanlarıdın (fāriğ b.) 331/9; (hoş-
nūd b.) 359/4
b.- may (hışmlık b.) 358/2; (lāzım b.)
343/13; (yalğançı b.) 347/13
b.-ur (sıfat fiil) (ğarķ b.) 346/21
b.- ğan (sıfat-fiil) (ağrıg b.) 358/10;
358/12 (güneh-kār b.) 345/6; (ḥādise
b.) 368/16; (ḥalāş b.) 320/4; (hem-rāh
b.) 282/5; (kette b.) 281/20; (mübtelā
b.) 339/6; 377/16 (mükerrem b.)
279/20; 350/12; (müşerref b.) 279/19;

- 377/17; (rāst b.) 381/12
- b.- ğannı (nāzil b.) 280/13
- b.- ğanı (ḥālī b.) 384/5; (müselmān b.) 305/5
- b.- ğanını (nāzil b.) 318/19
- b.- ğanıġa (müselmān b.) 305/2; 375/18; (peydā b.) 363/16; (yoġ b.) 368/16
- b.- ğanların (‘āşī b. ‘olduġundan’) 344/17
- b.- ğanlarını (müselmān b.) 305/1
- b.- ğu dik (müyesser b.) 322/15
- b.- maġan (müyesser b.) 298/10
- b.- ur irdi (‘afv b.) 326/9; (kette b.) 315/13; (mülāyim b.) 343/12; (peydā b.) 296/7; 315/13; 347/21
- b.- ur irdiler (bī-hūş b.) 346/13
- b.- up irdi (fermān b.) 327/13
- b.- ğan irdi (kāfir b.) 280/17
- b.- sa irdi (dāniş b.) 331/17
- b.-ur iken (pādişāh b.) 338/5
- b.- ğan iken (kebāb b.) 287/14
- b.- dı irse (āḫir b.) 376/18; (ḥāşıl b.) 356/13; (rū-be-rū b.) 385/11
- b.- dılar irse (‘āşī b.) 337/14; (ġāyib b.) 344/16; (ḥoş-ḥāl b.) 350/6
- b.- maydur-min (hem-rāh b.) 332/19; 333/3
- b.- may-sin (müselmān b.) 330/3
- b.- maydur (ḥaṭā b.) 339/11; (ma‘lūm b.) 367/17
- b.- mas (dürüst b.) 363/5; (kem b.) 353/15; (maġfired b.) 345/3; (müyesser b.) 324/14; (tik b.) 384/20; (yaḫşı b.) 373/1
- b.- mapdur (‘adl b.) 345/12; 345/13
- b.- madıñġ (müselmān b.) 305/1
- b.- madı (ġarġ b.) 385/6; (ḥaber-dār) 292/2; (iġrār b.) 349/5; (müyesser b.) 324/12; (nā-ḫaġ b.) 346/8
- b.- madılar (ġāfil b.) 291/19 (rāzī b.) 385/5; 385/7; (kāfir b.) 280/20
- b.- madı mu (vaġt b.) 396/4
- b.- maġay (pādişāh b.) 351/1; (ġarīb b.) 298/6; 316/3
- b.- maġıl (ġazablik b.) 389/15; (pāy-māl b.) 353/4
- b.- masun (ḥarām b.) 395/12; (pādişāh

b.)353/14	b. (b. sun- ‘itaat etmek’) 312/18;
b.- maṅg (der-ğazab b.) 344/14	345/21
b.- maṅglar (bī-ḥaber b.) 284/4	b.+ ıdın (boynıdın) 317/12; 317/14
b.- masaṅg (müselmān b.) 372/11	b.+ ıge (boynıge) 381/18
b.- mas irdi (āşinā b.) 327/18; (ḳabūl	b.+ ılarıṅğa (boynılarıṅğa) 336/9
b.) 326/9	b.+ ılarığa (boynılarığa) 336/10
b.- map irdi (tamām b.) 377/1	boz- 1. -4- verilen sözden vazgeçmek,
b.- mağan irdi (ğāfil b.) 292/1	caymak
b.- mas irse (nā-ḥaḳ b.) 346/1	b.-duṅg 308/11
b.- maḳ (gedā b.) 282/1	b.-dı 308/15; 363/8
b.- maḳğa (yigit b.) 301/19	b.-dılar 307/10; 345/20
b.- maḳlarığa (bī-hüş b.) 324/18	2. -1- harap etmek, yıkmak
b.- uşı birle (zāhir b.) 286/3	b.-dılar (şehr+ b.) 363/8
boy -12- boy, uzunluk	3. -1- bozmak, parçalamak
b.+ ı 337/20; 341/4	b.-up (gūşt+ b.) 348/9
b.+ ığa 338/5; 378/8	bozul- -1- değişmek, farklılaşmak
b.+ ıda 367/16	b.-dı (ḥūyı ve fi‘li b.) 284/5
b.+ ları 313/16	bölek -14- başka
b.+ larını (ilgi.) 313/1	b. 281/10; 296/2; 296/7; 299/8;
b.+ larığa 335/9; 378/21	309/20; 311/19; 343/8; 351/16; 352/8;
b.+ lüg “boyly” 299/2; 313/1; 313/3	354/4; 392/4; (b. b.) 346/5
boya- -1- boyamak	b. ir- 285/12
b.-p (saḳal+ b.) 301/20	bölün- -2- bölünmek, parçalara ayrılmak
boy(u)n -7- boyun	

	b.-di 335/1	300/8; 300/10; 300/21; 301/12;
	b.-üp 341/7	301/14; 301/18; 303/5; 303/8; 303/9;
böri	-7- kurt	303/15; 303/20; 304/4; 305/13;
	b. 295/5; 333/6; 334/3; 377/20;	306/10; 306/11; 307/1; 307/2; 307/6;
	384/11; 384/13	307/7; 307/11; 307/12; 308/3; 308/4;
	b.+ ler 298/13	308/9; 308/10; 308/16; 308/18;
börk	-1- şapka, başlık	309/15; 311/17; 311/18; 312/6; 312/7;
	b. 315/12	312/19; 313/5; 313/6; 313/7; 313/14;
bu	-641- bu (işaret zamiri/işaret sıfatı)	314/15; 314/16; 314/20; 315/10;
	b. 280/6; 280/8; 280/16; 281/2; 281/3;	315/17; 316/11; 316/13; 316/16;
	281/7; 281/8; 281/9; 281/11; 281/13;	318/2; 318/7; 318/8; 319/6; 319/9;
	281/14; 281/15; 281/17; 282/19;	319/13; 321/4; 321/16; 322/2; 322/3;
	283/7; 283/18; 283/19; 284/13;	322/15; 322/19; 323/4; 323/20;
	284/17; 285/1; 285/2; 285/4; 285/8;	325/19; 325/20; 325/21; 326/3;
	285/18; 285/19; 286/12; 286/13;	326/11; 326/20; 327/9; 327/14;
	286/14; 286/21; 287/1; 287/9; 288/1;	327/15; 327/20; 328/3; 328/4; 328/15;
	288/8; 288/9; 289/13; 289/20; 289/21;	328/17; 329/1; 329/8; 329/12; 329/13;
	290/6; 290/18; 291/1; 291/16; 291/18;	329/14; 331/3; 331/8; 331/12; 332/12;
	292/9; 292/17; 292/19; 293/1; 293/3;	332/13; 332/15; 333/1; 333/8; 333/13;
	293/6; 293/16; 293/17; 293/21; 294/2;	333/14; 333/19; 333/21; 334/8; 335/3;
	294/3; 294/10; 294/11; 294/13;	337/3; 337/9; 337/11; 337/15; 337/20;
	294/19; 294/20; 295/6; 295/8; 295/18;	337/21; 338/8; 338/21; 339/2; 339/15;
	296/13; 296/14; 296/21; 297/1; 297/4;	340/2; 340/3; 340/8; 340/14; 340/20;
	297/5; 298/10; 298/12; 299/19; 300/5;	341/11; 341/14; 341/15; 342/1; 342/6;

342/10; 342/15; 342/18; 343/7; 344/4;
344/5; 344/6; 344/9; 344/14; 344/20;
345/1; 345/2; 345/9; 345/11; 345/15;
345/16; 345/17; 345/21; 346/1; 346/2;
346/3; 346/4; 346/6; 346/7; 346/20;
347/8; 347/9; 347/12; 347/15; 347/17;
347/20; 348/3; 348/7; 348/9; 348/10;
348/13; 348/14; 348/15; 348/16;
349/3; 349/4; 349/8; 349/21; 352/16;
352/17; 352/18; 352/19; 353/1; 353/5;
353/17; 353/19; 353/20; 354/11;
354/15; 354/16; 354/18; 354/20;
354/21; 355/4; 355/15; 355/19;
355/20; 356/2; 356/3; 356/7; 356/14;
356/16; 356/17; 356/18; 356/19;
357/3; 357/9; 357/11; 357/14; 357/18;
358/4; 358/5; 358/6; 358/21; 359/4;
359/5; 359/10; 359/11; 359/20;
359/21; 360/3; 360/4; 360/6; 360/9;
360/10; 360/18; 361/1; 361/5; 361/8;
362/1; 362/3; 362/4; 362/9; 362/10;
362/11; 362/12; 362/13; 363/5; 363/6;
363/10; 363/16; 363/17; 364/1;
364/17; 364/18; 365/6; 365/13;

365/14; 365/17; 366/1; 366/3; 366/4;
366/5; 366/7; 366/8; 366/10; 366/19;
366/20; 367/4; 367/5; 367/6; 367/7;
367/8; 367/18; 368/9; 369/7; 370/2;
370/6; 370/9; 370/13; 370/14; 370/16;
371/3; 371/7; 371/8; 371/15; 372/2;
372/5; 372/9; 372/16; 373/1; 373/9;
373/10; 373/21; 374/1; 374/10;
374/14; 375/2; 375/11; 375/19;
375/20; 376/2; 376/4; 376/9; 376/12;
376/13; 377/4; 377/7; 378/6; 378/8;
378/17; 378/18; 379/7; 379/18; 380/2;
380/8; 380/9; 380/17; 380/18; 381/7;
381/19; 384/2; 384/4; 384/7; 384/13;
385/3; 385/6; 385/20; 386/8; 386/13;
386/14; 386/16; 386/17; 386/19;
386/21; 387/5; 387/6; 388/1; 388/18;
388/21; 389/7; 389/10; 389/12;
389/18; 390/7; 390/8; 390/10; 390/11;
391/10; 391/13; 392/2; 392/6; 392/11;
392/12; 392/13; 392/18; 392/21;
393/13; 394/8; 394/13; 394/19; 395/1;
395/19; 396/13; 396/15; 397/4; 398/1;
398/3; (b. kısım) 286/4; 287/4; 317/12;

335/18; 362/7; 367/4; 373/21; 374/4
b.+ dur 321/2; 325/18; 357/15; 381/20
b. ir- 285/17; 362/16; 367/13; 372/8
munı (ilgi.) 344/12; 345/10; 349/3;
367/18; 370/2; 370/3
munı 281/3; 282/20; 288/18; 288/20;
289/19; 307/3; 314/4; 328/21; 331/7;
333/14; 354/17; 354/19; 355/10;
357/1; 367/3; 367/17; 370/8; 374/15;
376/3; 380/15; 390/9; 392/2
muᅇga 363/5; 372/5; 372/20
munda 282/13; 285/6; 291/2; 292/11;
294/3; 303/5; 314/13; 323/11; 327/19;
338/3; 339/20; 339/21; 342/2; 347/4;
347/14; 348/12; 348/14; 348/18;
350/4; 355/3; 372/10; 372/11; 374/11;
380/10; 383/5; 383/8; 383/9; 383/11;
383/14; 384/5; 384/13; 393/21;
394/13
mundın 282/19; 319/21; 320/1;
340/18; 342/20; 348/8; 353/1; 354/10;
374/12; 384/1; 384/3; 391/13; 392/12
mundın kiyin 348/4
muᅇa 292/5; 292/17; 293/3; 296/4;

304/21; 305/1; 308/11; 316/8; 319/12;
330/2; 330/20; 331/9; 331/15; 331/17;
335/18; 347/10; 353/11; 353/16;
354/9; 355/2; 355/11; 360/9; 366/1;
368/16; 375/13; 375/21; 388/2
b.+ lar 297/10; 300/7; 313/3; 313/9;
313/17; 313/21; 314/4; 314/5; 314/16;
315/2; 321/18; 322/1; 336/1; 336/13;
336/16; 336/18; 344/16; 345/12;
345/13; 347/4; 348/17; 354/4; 360/8;
362/14; 388/21; 393/16; 395/3
b.+ larını (ilgi.) 303/4; 304/17; 309/3;
311/19; 313/16; 314/1; 319/15; 322/5;
326/17; 333/2; 333/13; 336/14;
356/17; 380/14
b.+ larını 286/10; 311/19; 313/5;
313/6; 313/14; 314/1; 315/3; 323/7;
325/4; 348/15; 350/2; 361/5; 379/2
b.+ larᅇa 280/20; 284/21; 309/15;
314/2; 314/14; 315/4; 322/8; 333/4;
335/21; 339/1
b.+ large 345/14; 395/4
b.+ lardın 314/15; 350/2; 375/2; 395/3

buᅇday -7- buᅇday

b. 307/11; 395/12; 395/14	burç -4- [Ar.] yüksek yerdeki çıkıntı
b.+ nı 357/19; 357/20; 395/13	b.+ ı 361/9
b.+ dın 307/11	b.+ ını 332/11
bul -13- bu (işaret zamiri/işaret sıfatı)	b.+ ığa 342/1
b. 325/18; 336/13; 344/1; 345/21;	b.+ ıda 361/9
360/18; 372/18; 373/3; 373/11;	burun 1. -12- önce, evvel
380/14; 382/6; 390/10; (b. vaqtda)	b. 330/1; 342/20; 355/3; 358/1;
320/2; (b. vaqtğaça) 375/14	373/12; 375/2; 384/5
bulak -7- pınar, kaynak	b.+ ğı 296/18; 304/6; 326/8
b. 280/4; 315/8; 387/21	b.+ ğdın 302/3; 375/3
b.+ nı (ilgi.) 331/9	2. -1- burun
b.+ nı 359/1	b. 368/8
b.+ lar 280/5; 359/2	būstān -12- [Far.] bostan, bahçe
buluş -1- buluşmak	b. kıl- “mamur etmek; bayındır hâle
b.-ur-sin 305/4	getirmek” 326/14
bulut -16- bulut	b.+ ğa 288/5; 344/2; 364/14; 364/16
b. 315/12; 315/14; 363/2; 381/15;	b.+ da 344/2; 364/14; 364/15; 364/16;
391/17; 394/17; 395/5; 395/21	369/20
b.+ nı (ilgi.) 358/9	b.+ dın 364/15
b.+ nı 382/4; 395/4	b.+ ığa 288/8
b.+ ke 296/13	but -1- but, bacak
b.+ dın 374/7; 396/1	b.+ ını 364/2
b.+ lar 374/3	būy -2- [Far.] koku
b.+ large 375/9	b.+ ı 361/18

b.+ raqdur 321/14	b.-ur irdiler 351/9
buyur- -69- buyurmak, emretmek	b.-dı irse 381/18
b.-updur 313/11	b.-madı 365/8
b.-dı 283/5; 283/6; 285/1; 288/11; 289/11; 289/14; 291/3; 291/7; 300/18; 313/21; 317/19; 336/8; 337/3; 347/1; 354/21; 365/14; 369/10; 373/3; 390/10; 391/11; 391/20; 392/2; 392/5; 394/1; 394/19; 396/2	buzag(ğ/ķ) -3- buzağı krş. buzav b.+ nı 338/2; 338/3 b.+ ğa (buzakğga) 326/19
b.-dılar 327/9; 344/7; 346/2; 351/9; 355/14; 355/16; 358/6; 362/9; 362/15; 362/18; 362/21; 363/1; 368/14; 373/13; 374/6; 374/7; 375/9; 376/4; 376/11; 381/13	buzav -7- buzağı krş. buzag, buzak b. 325/13 b.+ nı (ilgi.) 325/17 b.+ ğa 325/9; 325/11; 325/15; 325/18; 326/1
b.-ğıl 302/10	buzav-perest -3- [Tr., Far.] buzağa tapan b. 326/13; 326/16; 327/2
b.-sam 392/4	büdene -2- bildircin b. 315/5; 315/6
b.-sa 370/3	bügrı -1- eğık, kambur b. 361/15
b.-sek 302/14	bühtān -2- [Ar.] iftira, yalan b. 329/11
b.-salar 351/8	b. kıı- “iftira atmak”329/11
b.-up 285/8; 305/20; 313/15; 327/21; 328/6; 337/6; 344/6; 344/15; 352/8; 365/16	bülbül -2- [Far.] bülbül b.+ dür 361/18 b.+ ler 374/4
b.-ğan 379/11	bülend -11- [Far.] yüksek
b.-gen 310/18; 319/10	

b. 305/18; 306/1; 306/3; 311/5; 323/2;	b. 392/7
324/12; (āvāz-ı b.) 349/9; (derece-i b.)	b. turur 396/13
398/2	b. kı1- “put yapmak” 336/9; 378/5
b.+ dūr 304/3	b. kıldur- “put yaptırmak” 367/7
b. ir- 313/16	b.+ ni (ilgi.) 364/2; 378/6; 392/10;
b. kı1- 282/20	392/16
bülend-āvāz -3- [Far.] yüksek ses	b.+ ni 392/6
b. bile 366/13	b.+ ğa 311/18; 312/9; 364/5; 390/6;
b. birle 323/12; 379/15	392/18
bülendliĝ(/ik) -6- [Far., Tr.] uzunluk,	b.+ din 336/9; 364/7; 379/16
yükseklik	b.+ ige 367/7
b.+ ı 361/2; 361/3; 361/11; 376/12;	b.+ leriĝa 392/3
(bülendliki) 303/10	b.+ ler 311/21
b.+ ıĝa 306/2	b.+ lerni 336/6; 381/2; 381/17
bürge -5- pire	büt-hāne -2- [Far.] puthane, puta tapanların
b. 360/12; 360/14; 360/16; 360/19	tapınaĝı
b.+ ğa 360/15	b. 336/10; 381/2
bürgüt -3- kartal, kaya kartalı	büt-perest -2- [Far.] puta tapan
b. 323/6; 368/21	b.+ dūr 364/5
b.+ ni 368/14	b. ir- 378/5
büryān -2- [Far.] kebab	büt-perestliĝ(/ik) -2- [Far., Tr.] puta tapıcılık
b. bol- “pişmek” 331/8	b. (büt-perestlik) 280/18
b. kı1- “pişirmek” 365/15	b.+ ınĝ 397/21
büt -24- [Far.] put	

C

cabduğ -1- at takımı

c.+ ı 373/16

cādū -6- [Far.] sihir yapan, büyüleyen

c.+ dur (āhū-yı c.) 361/20

c.+ ların 303/21

c.+ larını 303/12; 304/3

c.+ lar 361/8

c.+ larını 304/5

cādū-ger -16- [Far.] büyücü

c. 303/3; 303/4; 303/5

c. turur 380/15

c. iken 392/2

c.+ ler 302/14; 303/8; 303/9; 303/12;

303/15; 303/16; 303/21; 304/9

c.+ lerni (ilgi.) 304/6

c.+ lerni 303/2

c.+ lerimiz 303/1

cādū-gerlik(ik) -3- [Far., Tr.] büyücülük

c.+ ğa 303/8; 362/17

c.+ de (cādū-gerlikde) 304/12

cādūluğ(ık) -5- [Far., Tr.] büyücülük

c. (cādūluğ) kıl- 362/19

c. bile 362/16

c.+ nı (cādūluğnı) 302/13; 366/5

c.+ ğa (cādūluğğa) 362/16

cāhil -4- [Ar.] bahil, bilgisiz

c. 311/21; 319/14; 380/2

c. iken-sin 304/21

cām -4- [Far.] bardak

c.+ nı 388/15; 388/18; 388/19; 388/20

cān -25- [Far.] can, ruh

c. 298/5; 335/10; 336/21; 337/2;

362/3; 383/20; 398/2; (c.-ı cihān+)

362/1; (c. u dil+) 362/1; 371/10; (c. u

ten+) 284/14

c. al- 337/5

c.+ ı 306/8; 337/8; 356/19; 381/5;

c.+ ın 351/1

c.+ ını 334/19; 337/8

c.+ ıdın 356/19

c.+ ımız (māl u c.) 284/17

c.+ ınġıznı 397/14; 397/15

c.+ larını 322/3; 377/1

cān-dār -4- [Far.] canlı

c.+ larını (ilgi.) (tamām-ı c.)355/12

c.+ larını 355/11; 355/12

c.+ large 381/5	360/2
cān-ver -10- [Far.] hayvan	c. kı1- (cidd ü c.) 363/4
c. 332/9; 332/10; 343/19; 344/1; 344/2	celāl -1- [Ar.] yücelik, büyüklük
c.+ ni (ilgi.) 351/16	c. (c.-i eḥadiyyet) 322/16
c.+ ler 343/1; 352/11; 356/4; 382/14	celālet -2- [Ar.] yücelik, büyüklük
cāvīd -2- [Far.] sonsuz, ebedi	c.+ inġ 395/8
c. 311/3	c.+ i birle 303/19
c. kı1- “sonsuz olarak vermek” 360/8	cellād -3- [Ar.] cellat
cāy -8- [Far.] yer, mevki	c. 284/12
c.+ ġa 290/17; 359/2	c.+ ġa 285/8; 337/5
c.+ ge 376/7	celle ve ‘alā -1- [Ar.] yüce ve aziz olsun
c.+ da 332/16; 358/3; 365/20	c.+ dın (Ḥaḡ c.) 383/15
c.+ ımızġa 354/16	cem‘ -16- [Ar.] toplama, bütün, hepsi
c.+ larıġa (öz c. ‘mevki, makam’)	c. bol- “toplanmak, bir araya gelmek”
334/11	359/11; 362/7; 378/7; 392/5
cāyla- -1- [Far., Tr.] yerleştirmek	c. it- “toplamak, bir araya getirmek”
c.-p irdi 343/5	390/19; 390/20
ceberūt -1- [Ar.] Allah’ın yüceliġi, kudreti	c. kı1- “toplamak” 303/1; 303/9;
c. (melekūt-i c.) 354/8	319/9; 328/4; 355/16; 355/17; 362/9;
cefā -2- [Ar.] eziyet	371/17
c.+ lar kı1- 396/9	c.+ i 303/3
c.+ larını (ilgi.) 312/5	c.+ idin 386/7
cehd -2- [Ar.] çaba, çalışma	cemā‘at -2- [Ar.] cemaat, topluluk
c. it- (cidd ü c. ‘ciddiyet ve çalışma’)	c. bile (sünnet-i c.) 394/9

c.+ idin 285/21	c. (c.-i ʿAdn+) 305/14; (cennetü'l-
cemāl -8- [Ar.] güzellik	Firdevs+) 319/1
c. 322/16; 384/4; (c.-i bā-kemāl+)	c.+ din 337/19
322/14; 322/17; (ḥüsn ü c.) 372/6;	c.+ i 305/15
375/12; (şāḥib-i c.) 344/2	cesed -4- [Ar.] ölü, ölü vücut
c.+ i birle 371/1	c. (c.-i mübārek+) 350/8
cemīʿ -28- [Ar.] bütün, hepsi	c.+ leri 335/11
c. 302/6; 317/2; 329/9; 330/10;	c.+ lerini 377/12; 377/13
338/15; 344/21; 346/12; 349/9;	cevāb -54- [Ar.] cevap, yanıt
349/10; 349/14; 350/18; 350/21;	c. 285/16; 290/7; 296/18; 297/21;
351/5; 354/1; 355/5; 355/8; 355/17;	298/3; 302/15; 312/14; 321/4; 324/3;
356/2; 371/12; 371/18; 373/18; 381/5;	324/4; 326/7; 360/19; 385/17; 385/19;
391/7; 394/20; 396/6; 396/21; 397/2;	386/2; 392/18 (c.-ı maẓmūn+) 374/6;
398/8	(c.-ı selām) 331/10; 353/5; 382/17;
cenāb -1- [Ar.] yüce, büyük, ulu	383/4
c. (c.-ı Ḥudāy) 354/8	c. bir- 302/5; 302/17; 318/14; 342/7;
cenāze -1- [Ar.] cenaze	346/5; 348/19; 349/13; 349/15;
c. (c. namāzı+) 383/16	349/17; 349/18; 349/19; 349/20;
ceng -7- [Far.] savaş, vuruşma	350/2; 354/14; 363/19; 366/11;
c. 298/1	366/12; 368/12; 372/20; 383/13;
c. kıl- “savaşmak” 313/12; 339/2;	396/10;
342/14; 342/18; 372/21	c. al- 342/12; 383/10
c.+ ğa 362/14	c.+ nı 324/18; 383/12
cennet -4- [Ar.] cennet	c.+ ın 279/21; 350/11

c.+ ını 338/13; 372/8; 374/10	c. (c. ü cehd 'ciddiyet ve çalışma')
c.+ ığa 371/8	360/2; 363/4
cevāhir -6- [Ar., ç.] değerli taşlar, cevherler	ciger -1- [Far.] ciğer
c. (dürr ü c.) 351/8	c.+ ini 348/10
c.+ ler 303/7	cihān -4- [Far.] alem
c.+ ler bile (dürr ü c.) 328/20	c. 361/18; ('ālem-i c.) 282/17
c.+ ler birle (dürr ü c.) 283/5	c.+ da 374/18
c.+ lerni (dürr ü c.) 281/18	c.+ ımdın (cān-ı c.) 362/1
c.+ lerdin 328/13	cin -10- [Ar.] cin
cevāhirāt -6- [Ar., ç.] kıymetli taşlar, mücevherler	c. 351/12; (ins ü c.) 351/4; 351/9;
c. (c. u zencīr+) 373/15	367/2; 372/11; 372/17; 373/21
c. bile 376/11	c.+ ler 351/21; 352/15
c.+ lar 351/7; (dürr ü c.) 374/3	c.+ lerni 351/3
c.+ lar birle 373/5	cins -3- [Ar.] tür, nitelikleri aynı yada çok yakın olan varlıklar
c.+ larnı (dürr ü c.) 359/13	c.+ imğa 353/7
cevşen -4- [Far.] zırh	c.+ i (irkek c. 'cinsiyet') 286/14
c. 284/19; 285/2; 285/7; 362/13	c.+ ığa 355/7
cezā -2- [Ar.] ceza, karşılık	civānmerd -1- [Far.] yiğit
c. (rūz-ı c. 'kıyamet günü') 354/7	c. ir- 291/9
c.+ sı 381/20	cöne- -11- dönmek, geri dönmek
cılav -1- [Mo.] yular, dizgin	c.-di 332/9; 347/12; 347/16
c.+ ın 310/9	c.-diler 309/5; 309/10; 314/4; 316/9;
cidd 2- [Ar.] ciddiyet	328/6; 342/1; 384/13

c.-r (sıfat-fiil) 388/6	ç. 311/15
cönet- -1- geri döndürmek	çağ -2- zaman, dönem, devir
c.-tiler 348/20	ç.+ ıda 284/1
cuda -1- deve yünü, deve tüyü	ç.+ ıdın 284/1
c. 316/19	çağır -3- şarap, içki
cum‘a -1- [Ar.] cuma günü	ç. 329/8; 358/21; 359/2
c. 323/16	çağla- -1 - hesap etmek, saymak
cüş -1- [Far.] coşma, coşku	ç.-dılar 283/17
c.+ ke 384/18	ç.-p tur- 284/20
cübbe -5- [Ar.] cübbe, savaşa hazırlanırken	ç.-may (zarf-fiil) 356/5
giyilen giysi	çāh -8- [Far.] kuyu
c. 285/4; (c. ve cevşen) 284/19; 285/2;	ç. kız- 335/15
285/7; 362/13	ç.+ nı (ilgi.) 292/5; 292/6; 292/11;
cüdā -1- [Far.] ayrı düşmüş, ayrı	293/4; 293/5; 335/19
c. bol- “ayrılmak” 333/10	çağa -6- yavru, çocuk
cümle -1- [Ar.] bütün	ç.+ nı (bala ç. ‘çoluk çocuk’) 295/20
c. 368/17	ç.+ ları bile (bala ç.) 295/4
cüzzām -1- [Ar.] hastalık ismi, bulaşıcı bir	ç.+ ların (bala ç.) 379/14
hastalık çeşidi	ç.+ larını (bala ç.) 326/18
c. 333/12	ç.+ larığa (bala ç.) 341/20
	ç.+ larımızdın (bala ç.) 327/1
	çakıl- -1- ateş yakma işi yapılmak
	ç.-ğan 323/14
	çakmak -1- çakmak, ateş yakmayı sağlayan

Ç

alet	ç.-p 284/3; 284/20; 285/7; 293/7;
ç.+ ları 295/6	293/21; 302/7; 315/15; 329/10;
çaktur- -1- (nal) çaktırmak	360/15; 370/9; 388/14; 390/11; 394/4;
ç.-up irdiler 374/9	396/14
çal- -2- çalmak, vurmak	ç.-ğanîng 340/17
ç.-ıp (baş ç. ‘Allah’tan başkasına	ç.-r irdi 381/20
inanmak’) 326/19; 336/8	ç.-mağ 390/20
çala -1- Müslüman, Allah’a inanan	çarlat- -10- çağtırmak
ç. 305/7	ç.-tım 340/17
çalın- -2- müzik aletine, davula vurulmak	ç.-tı 339/20; 340/15
ç.-ur 362/6	ç.-alı 284/11
ç.-ıp 362/12	ç.-ıp 284/15; 347/8; 365/21
çap- -2- bir kesme aleti ile vurmak,	ç.-up 345/14; 346/17; 347/7
öldürmek	çaruk -4- çarık, ayakkabı
ç.-tılar 327/4	ç. 298/17; 300/1; 303/16
ç.-ıp 359/5	ç.+ ları 295/19
çāre -1- [Far.] çare, çözüm	çāsgāh -1- [Far.] kuşluk vakti
ç. kııl- “çözüm bulamak” 312/6	ç.+ da 303/19
çarḥ -1- [Far.] dönme, dolaşma	çayka- -1- çalkalanmak
ç. (ç.-ı felek) 361/12	ç.-p 341/17
çarla- -23- çağırarak, seslenmek bağırarak	çehār-pā -2- [Far.] dört ayaklı hayvan
ç.-ydur 334/20	ç.+ sı 330/8
ç.-ydurlar 293/9	ç.+ larnı 351/5
ç.-dılar 384/14; 395/1; 397/1	çekmen -2- kaba yünlü giysi

ç. 298/16; 300/1	çeşme -7- [Far.] çeşme, su kaynağı, pınar
çemen -1- [Far.] çimenlik, yeşillik	ç. 331/5; (ç.-i kevşer) 361/18
ç. kı1- “bahçe hâline getirmek” 374/18	ç. bile 347/21
çend -4- [Far.] kaç, birkaç	ç.+ ni 331/5
ç. (bir ç.) 325/20; (her ç.) 346/12;	ç.+ ge 331/7
360/2; 363/4	ç.+ din 331/17
çendân -6- [Far.] çok, çok fazla	ç.+ ler 369/21
ç. 287/5; 288/20; 326/21; 329/3;	çegâne -1- [Far.] bir tür telli saz, müzik aleti
343/16; (ç. ç.) 372/20	ç. (çeng ü ç.) 375/1
çeng -1- [Far.] bir çalgı aleti	çık- 1. -144- çıkmak, dışarı çıkmak,
ç. (ç. ü çegâne) 375/1	gitmek
çengâl -4- [Far.] avuç, bir avuç dolusu	ç.-ar (şahrâğa ç.) 358/11; (selâmet ç.
ç. 310/14; 311/17; 325/16; (ç. tüg+	‘hiçbir zarara uğramadan kurtulmak’)
‘bir avuç tüy; zayıf; güçsüz’) 357/11	311/3
çengelistân -1- [Far.] ormanlık, çalılık	ç.-tım 361/8
ç.+ dın 317/7	ç.-tı 280/3; 286/16; 286/19; 294/10;
çep -4- [Far.] sol	294/11; 311/12; 317/12; 321/6; 335/3;
ç. (ç. kol+ ‘sol taraf; yan’) 362/9;	341/19; 342/18; 345/11; 346/15;
373/20; (ç. yan+) 359/20; 386/17	354/17; 366/14; 367/1; 378/1; 392/13;
çerâğ -1- [Far.] mum, çıra	(âvâz ç.) 342/9; 342/13; 345/5; (râst
ç. 296/10; 299/12	ç.) 285/8; (rû-be-rû ç.) 393/17; (seyrgâ
çerende -2- [Far.] otlayan hayvan	ç.) 328/20; (Hâk sözün ç.) 377/19
ç.+ ni (ilgi.) 355/17	ç.-tılar 287/21; 291/3; 294/12; 306/21;
ç.+ ler 367/2	311/16; 362/13; 381/3; 387/11; 393/8;

394/12; 396/10; 396/21; (selāmet ç.)
311/4; (kōruklikğa ç.) 332/16;
(şahrāge ç.) 382/11
ç.-ğıl 294/10; 294/11; 294/12; 298/15;
345/7
ç.-sun 286/15; 321/6; 393/5; 394/11
ç.-iñg (şahrāge ç.) 336/4
ç.-sam 323/11
ç.-saķ (selāmet ç.) 347/1
ç.-ar irdi 315/19; 323/7; 359/16
ç.-ıp irdi 358/13
ç.-a (ç. bir-) 355/1; (ç. dur-) 359/1
ç.-ıp 280/2; 285/6; 287/13; 290/17;
292/3; 296/10; 298/16; 299/9; 308/19;
309/4; 309/14; 311/14; 320/12;
325/10; 330/7; 331/16; 335/15; 337/5;
348/8; 352/2; 359/19; 362/17; 364/11;
364/13; 364/15; 367/11; 368/19;
368/21; 372/14; 381/21; 384/10;
391/12; 391/15; 394/16; 396/20;
(balıg seyriğa ç.) 333/14; (muḥālif ç.)
346/6; (namāzğa ç.) 364/1; (selāmet
ç.) 347/4; 333/14; (şikārgе ç.) 369/8;
ç.-қан 341/6; 366/20

ç.-қанlarığa (selāmet ç.) 311/5
ç.-mas 311/3; 356/9
ç.-madı (nebātāt ç.) 395/15
ç.-maķ 311/13
ç.-maķğa (baş ç.) 386/3
2. bir şeyin üstüne çıkmak, yukarı
doğru çıkmak
ç.-tı (felekğa ç.) 304/2; (hevāğa alıp
ç.) 336/8
ç.-tılar 344/1; 364/3; (taḥtğa ç.) 367/9
ç.-ıp 305/19; 306/4; 311/5; 313/18;
313/19; 318/20; 321/16; (hevāğa ç.)
285/18; 352/1; (taḥtğa ç.) 355/18;
364/8; 375/10; (tüynükğa ç.) 371/14;
ç.-arlarında (taḥtğa ç.) 359/17
ç.-ar irdiler (şatu bile ç.) 372/3
ç.-ar bolsalar (taḥtğa ç.)
359/15; 359/18
3. ortaya çıkmak, belirlemek
ç.-tı (kün ç.) 310/2; (bulut ç.) 315/12;
(taş ç.) 335/2
ç.-ıp (ot ç. 'yeşermek') 311/16;
344/19; (çeşme ç.) 331/5
ç.-қanda (āfitāb ç.) 361/6

ç.-ar (âfitâb ç. hâlde) 309/14	ç. 387/15
ç.-tı irse (yiryüziğa ç.) 358/15	çiçek -1- çiçek
çıkar- -24- bir şeyi çıkartmak, dışarı çıkartmak	ç.+ ler 307/3
ç.-dîng 387/3	çilan -3- iğdeye benzeyen, koyu kahve renkli meyve
ç.-dı 284/2; 311/10; 396/19	ç. 290/1
ç.-dılar 348/7; 381/14	ç.+ ğa 290/1; 290/3
ç.-ğil 297/2; 314/15; 348/7; 387/10; (köngl+ ç.) 295/21; 322/16; (na' leyn+ ç.) 295/18	çirâki -3- [Far.] sebebiyle, dolayısıyla, yüzünden
ç.-ıp 309/9; 374/13; 387/12; (baş ç.) 355/18; 384/16	çirk -2- kir
ç.-ur irdi 296/12	ç. 290/5
ç.-ıp irdiler 297/3	ç.+ i 315/19
ç.-mas irdi 311/11	çofânçılığ -1- [Far., Tr.] çobancılık
2. -2- bir şeyin üstüne çıkartmak, oturtturmak	ç. kıl- "çobanlık yapmak" 349/1
ç.-dı (taht üzre ç.) 336/6	çolak -1- eli veya kolu sakat olan kişi
ç.ıp (taht ç.) 350/17	ç. 333/12
çirâylik -1- [Mo., Tr.] güzel	çopân -10- [Far.] çoban
ç. 299/2	ç. 388/11; 388/12; 388/16; 388/18; 388/21; 389/1
çıyan -1- akrep	ç.+ nı 389/8
ç. 304/1	ç.+ dın 388/12
çibin -1- sinek, sivrisinek	ç.+ lar 378/17; 378/18
	çopânlik -1- [Far., Tr.] çobanlık

ç.+ de 320/16	
çök- -1- çökmek	dād-h̄āhlık -1- [Far., Tr.] şikayet etme
ç.-ti (köngül+ ç.) 329/1	d.+ ğa 360/12
çökürtge -10- çekirge	dāhil -1- [Ar.] girme
ç. 306/19; 307/18; 364/1	d. bol- “bir yere girmek” 282/10
ç.+ ni (ilgi.) 354/17; 364/2	daħl -3- [Ar.] karışma, müdahale etme
ç.+ ni 307/4; 354/20; 364/1; 364/6	d. (d. ü ta ^ç arruż) 282/14
ç.+ ler 307/8	d. kıl- 286/2; 290/21
çömdür- -1- suya, denize girdirmek, sokmak	dala -1- dışarı
ç.-diŋg 387/3	d.+ da 346/5
çözül- -1- çözülmek, kendini bırakmak	dān -1- [Far.] tane, tohum, buğday tanesi
ç.-üp 348/8	d.+ nı 357/10
çukur -1- çukur	dānā -6- [Far.] çok iyi bilen, bilici
ç. kavla- “çukur kazmak” 396/2	d. 330/14; 336/5; 354/15
çukurlıĝ -2- derinlik	d.-sin 318/21; 396/6
ç.+ ı 296/11; 355/14	d. (‘āqıle ve d.) ir- 281/5
çün -1- [Far.] gibi	dāne 1. -3- [Far.] tane
ç. 388/11	d. 314/2; 344/12; 373/5
çünānçi -2- [Far.] böylece, o kadar ki	2. -2- buğday, buğday tanesi
ç. 298/2; 354/5	d.+ din 355/1
çünki -1- [Far.] çünkü	d.+ lerini 335/16
ç. 321/3	dāniş -3- [Far.] bilgi
	d. 331/17
	d.+ ni 354/9

D

	d.+ im birle 328/17		d. kıl- “çağırmaq” 300/17; 313/11;
dār	-5- [Far.] darağacı		334/12; 378/9; 379/2; 379/3; 379/7;
	d. tik- “darağacı dikmek” 382/10;		380/16; 390/13; 391/15; 395/18;
	382/20		396/4; 396/7; 397/18
	d.+ ğa 304/16; 304/17		
	d.+ dın 304/17		
darb	-1- [Ar.] vurma, darbe		dāyim -4- [Ar.] devamlı, sürekli
	d. kıl- “dövmek, vurmak” 357/12		d. 357/17; 368/6; 369/13; 374/20
dār-u-ġīr	-2- [Far.] hüküm, azamet, gösteriş		debdebe -2- [Ar.] görkemli, gösterişli
	d.+ leri 352/10		d. (d. ve ‘aş‘ aş) 374/21
	d.+ lerini 352/12		d.+ lerini 375/2
da‘ vā	-6- [Ar.] dava, şikayet, iddia		debe -1- [Far.] kasık yarığı, vücuttaki iz
	d. kıl- “şikayet etmek, dava etmek”		d.+ dür 320/10
	343/4; 346/13		def -6- [Ar.] uzaklaştırma, giderme
	d.+ sın kıl- “iddiada bulunmak” 292/1		d. bol- “ortadan kalkmak” 307/14;
	d.+ sın (Tiñrilik d.) 302/8; (Hudālıġ		308/5; 308/17
	d.) 386/16		d. kıl- “uzaklaştırma” 307/2; 307/7;
	d.+ sızın (bāṭıl d.) 298/8		307/12
da‘ vā-ger	-1- [Ar.; Far.] davacı, şikayetçi		define -2- [Ar.] define, hazine
	d. 343/6		d. (tamām-ı hazine ve d.) 367/2
da‘ vālaş-	-2- [Ar., Tr.] dava etmek,		d.+ leriñni (hazine ve d.) 372/12
	davalaşmak		defn -4- [Ar.] gömme
	d.-ıp 343/3; 359/21		d. kıl- “gömmek; defnetmek” 350/8;
da‘ vet	-14- [Ar.] davet		377/12; 383/17; 383/21
			delālet -2- [Ar.] yol gösterme
			d. kıl- “çağırmaq, davet etmek” 363/3;

	336/11		d.+lig “dertli, üzüntülü” 370/10
delil	-3- [Ar.] delil, kanıt	derece	1. -3- [Ar.] rütbe, mertebe
	d.+ i 386/8		d. (d.-i bülend) 398/2
	d.+ ler 329/17		d.+ siğa 377/15
	d.+ ler birle 288/20		d.+ side 327/7
dem	1. -5- [Far.] nefes		2. -2- miktar, çokluk
	d.; (her d.) 282/20		d.+ de 308/1
	d. tart- “bir nefeste içine çekmek”		d.+ de ir- 319/16
	300/20; 355/20; 355/21		3. -2- aşama
	d. birle 304/5		d.+ ğa 346/21
	2. -1- kan		d.+ ge 369/13
	d.+ leri 386/10	derende	-1- [Far.] yırtıcı hayvan
	3. -1- söz, bahis		d.+ ler 300/5
	d. ur- “söz etmek; bahsetmek” 357/16	dergâh	-8- [Far.] Allah’ın huzuru, Allah’ın
	4. -1- an, zaman		katı
	d. (her d.) 291/11; 388/10		d. (d.-ı Һazret-i İlahî) 326/11; (d.-ı
derc	-1- [Ar.] toplama		İlahî+) 321/17
	d. kıl- 373/6		d.+ imda 321/14; 389/7
derd	-4- [Far.] derd, acı, sıkıntı		d.+ ınĝda 326/17
	d. (d.-i firâķ+) 371/1		d.+ ıda 326/20; 345/4; 353/20
	d. birlen 397/15	der-ĝazab	-6- [Far., Ar.] öfkeli, kızgın
	d.+ i (Һamile d. ‘doĝum sancısı,		d. bol- “sinirlenmek” 300/18; 330/4;
	aĝrısı’) 295/5		341/14; 342/6; 344/13; 344/14
	d.+ ini 379/21	der-ĝuş	-1- [Far.] kulaĝında

d. 369/21	d.+ ğa 346/2
derhāl -31- [Far.; Ar.] hemen, o anda	dervāze -6- [Far.] büyük kapı, kale kapısı
d. 283/8; 286/19; 288/1; 289/8;	d. 282/21
289/15; 293/6; 298/16; 306/7; 310/13;	d.+ ni (ilgi.) 282/21
317/14; 337/6; 346/17; 348/13;	d.+ din 300/4
357/15; 362/11; 366/18; 368/2; 370/3;	d.+ siĝa 300/1; 337/6
372/15; 374/7; 374/10; 375/5; 375/12;	d.+ ler 286/17
375/18; 388/21; 389/1; 389/2; 389/7;	derviş -9- [Far.] derviş
394/16; 394/19; 398/2	d. 347/1; 347/7; 347/20
der-ĥāst -1- [Far.] istek, dilek	d. turur-min 352/21
d. kııl- 365/2	d.+ ler bile 352/21
derīde -1- [Far.] yırtık, yırtılmış, parçalanmış	d.+ lergā 317/8; 329/14; 347/9
d. bol- (zehresi d. ‘korkmak; ödü	d.+ lerge 366/2
patlamak’) 301/2	deryā -76- [Far.] deniz
der-kār -2- [Far.] gerekli, lazım, arzu edilen	d. 309/16; 309/19; 310/5; 310/6;
d. imes 380/21	311/10; 330/16; 331/3; 332/8; 335/1;
d.+ ıça “dilediĝince” 355/20	366/1; 384/18; 384/20; 385/3; 386/21;
dermān -1- [Far.] güç, kuvvet, takat	(d. d.) 327/4; (d.-y1 Nīl+) 288/4; 308/8
d.+ ı 357/1	d.+ nı (ilgi.) 309/21; 311/1; 332/11;
durre -5- [Far.] kırbaç, kamçı	333/14; 358/9; 384/8; 384/10; 387/11;
d. kııl- “kırbaç ile vurmak” 318/17	398/6
d. urdur- “kırbaçlatmak” 345/21;	d.+ nı 384/18; 386/11
346/7	d.+ ğa 287/18; 288/2; 296/12; 309/19;
d. birle 318/18	310/8; 310/9; 310/10; 310/11; 310/12;

310/21; 335/1; 362/19; 367/11; 367/12	d. tile- "izin istemek" 303/19
d.+ ge 331/5; 365/11; 366/15; 384/8; 384/20; 385/1; 385/4; 385/9; 387/3	devlet 1. -2- [Ar.] devlet
d.+ da 307/17; 346/21; 358/14	d. birle 371/17
d.+ daki 307/20	d.+ inġizni 353/14
d.+ dın 310/12; 311/4; 311/9; 311/14; 355/18; 384/10; 384/16	2. -4- Őans, talih
d.+ sı 331/2	d. (d. ü sa'âdet) 283/8; (d. ü 'izzet) 375/13
d.+ sını (ilgi.) 310/16; 367/11	d.+ ġa 283/13
d.+ sını 309/14	d.+ ke 367/4
d.+ sıġa 355/9	devlet-mend -1- -2- [Ar., Far.] zengin
d.+ lar 311/11; 386/14	d. ir- 347/18
d.+ larnı (ilgi.) 386/14; 398/4	d. bol- 349/9
d.+ a "deniz gibi" 332/10	2. -1- vezirlere verilen unvan
dest -1- [Far.] el	d. bol- "vezir olmak" 282/6
d. (d.-i bī'at) 304/9	devr -1- [Ar.] devir, zaman (d.-i kıyâmet+) 376/16
destâr -4- [Far.] sarık	dıraġt -12- [Far.] aġaç
d.+ mını 282/16; 338/20	d. 285/19
d.+ lar 352/2	d.+ nı (ilgi.) 292/7; 292/18; 295/11; 332/8
d.+ lar bile 282/17	d.+ nı 289/4; 296/11
deste -2- [Far.] deste, demet	d.+ dın 295/14; 357/6
d. 287/16; (d.-i gül+) 361/18	d.+ ı ir- (eymen d.) 295/12
destür -1- [Far.] izin, müsaade	d.+ lar 335/15

d.+ larnı (ilgi.) 289/4	d.-dim 300/14; 360/6; 362/4; 390/11
di- -1264- demek, söylemek	d.-diñg 310/15
d.-r-min 358/1; 358/2; 368/7	d.-di 280/6; 281/12; 281/13; 282/1;
d.-dür-min 368/5	282/3; 282/4; 282/7; 282/8; 282/9;
d.-r-sin 282/7; 301/5; 305/2; 307/1;	282/20; 283/4; 283/7; 283/11; 283/12;
308/6; 308/18; 321/3; 356/3	283/14; 283/15; 284/9; 284/10;
d.-r 382/10	284/13; 284/16; 284/21; 285/5;
d.-dür 308/4; 318/4; 332/10; 350/4;	287/19; 288/11; 288/19; 289/5;
350/5; 353/4; 382/10	289/11; 289/17; 289/9; 290/2; 290/6;
d.-r-miz 299/19	291/8; 291/14; 294/1; 294/2; 295/18;
d.-r-siz 308/6; 316/14	297/11; 297/21; 298/4; 298/5; 298/11;
d.-r-sizler 380/14	298/20; 299/4; 299/5; 299/10; 300/8;
d.-rler 281/3; 314/16; 320/4; 326/4;	300/9; 300/10; 300/15; 301/4; 301/9;
331/3; 331/5	301/12; 301/15; 301/18; 301/21;
d.-r mü-sin 330/9	302/5; 302/7; 302/10; 302/13; 302/14;
d.-pdür 315/5; 322/6	302/16; 302/19; 302/20; 303/1;
d.-pdürler 282/18; 290/9; 291/17;	303/13; 304/8; 304/13; 304/14;
291/20; 292/2; 295/12; 295/20;	304/16; 305/2; 305/4; 305/5; 305/8;
295/21; 296/4; 315/17; 318/13;	305/18; 305/19; 306/6; 306/15; 307/2;
318/18; 319/5; 320/2; 327/14; 338/15;	307/7; 307/13; 308/4; 308/7; 308/13;
355/5; 356/8; 359/7; 360/1; 360/19;	308/14; 308/16; 309/7; 310/19; 311/8;
363/5; 366/18; 367/9; 367/12; 375/7;	314/2; 314/17; 316/8; 317/12; 317/15;
375/9; 376/9; 377/12; 377/13; 377/14;	317/17; 317/19; 317/20; 317/21;
382/5	318/1; 318/2; 318/3; 318/4; 318/5;

318/8; 319/2; 321/15; 322/15; 322/17;
322/20; 323/5; 324/6; 324/15; 324/17;
324/20; 325/2; 325/9; 325/13; 325/18;
326/7; 326/16; 326/19; 327/20; 328/4;
329/16; 330/4; 330/7; 330/8; 330/10;
330/20; 330/21; 333/6; 335/7; 336/2;
336/3; 336/5; 336/9; 336/19; 337/2;
337/4; 338/21; 339/3; 339/21; 340/10;
341/5; 341/12; 341/18; 344/9; 345/10;
346/6; 346/17; 347/1; 347/3; 347/11;
348/2; 348/5; 348/6; 348/7; 350/16;
353/4; 353/6; 353/9; 353/12; 353/15;
353/19; 354/9; 354/15; 354/18; 355/7;
355/19; 356/4; 356/6; 356/11; 356/17;
356/21; 357/2; 357/3; 357/4; 357/8;
357/9; 357/13; 357/14; 357/15;
357/18; 357/20; 358/2; 358/8; 358/10;
358/14; 358/19; 359/10; 359/13;
360/7; 360/13; 360/17; 361/6; 361/8;
362/4; 362/7; 362/8; 363/11; 363/20;
364/1; 364/10; 364/16; 365/10;
365/17; 365/19; 365/21; 366/21;
369/6; 369/16; 369/17; 369/18;
369/19; 370/5; 370/14; 370/17;

370/18; 370/19; 370/21; 371/19;
372/17; 373/3; 375/4; 375/15; 379/1;
379/6; 379/12; 380/3; 380/7; 380/10;
380/11; 380/12; 380/21; 381/2;
381/17; 382/8; 382/10; 383/6; 383/8;
383/10; 383/19; 384/17; 384/21;
385/13; 385/21; 386/2; 386/3; 388/3;
388/8; 388/13; 388/15; 388/17;
388/20; 389/17; 390/10; 391/9;
391/13; 392/6; 392/12; 392/21; 393/2;
395/20; 396/5; 396/9; 396/10; 397/19;
398/1; 398/2
d.-diler 284/18; 286/2; 286/14; 287/2;
288/8; 291/6; 292/14; 293/3; 293/6;
293/7; 293/10; 293/12; 293/20; 294/3;
294/6; 294/7; 294/8; 294/11; 294/12;
294/14; 294/16; 294/21; 295/1; 296/2;
297/5; 297/9; 297/13; 297/15; 297/16;
297/19; 298/19; 298/20; 299/1; 299/5;
299/15; 300/9; 300/11; 300/13;
300/18; 301/7; 301/9; 301/11; 301/13;
302/2; 302/15; 302/17; 302/18;
302/19; 302/21; 303/16; 303/18;
303/20; 304/15; 304/16; 304/20;

305/11; 306/11; 306/13; 306/14;
306/16; 307/17; 308/6; 308/11;
308/18; 308/19; 308/21; 309/3; 309/6;
309/7; 309/17; 309/18; 309/21; 310/3;
310/16; 310/19; 311/7; 311/10;
311/20; 312/2; 312/10; 312/11;
312/13; 312/14; 312/20; 313/13;
313/16; 314/7; 314/8; 314/10; 314/11;
314/13; 314/15; 316/11; 316/14;
316/15; 316/16; 316/21; 319/1;
319/12; 319/13; 319/20; 320/2;
320/11; 320/13; 320/18; 320/20;
320/21; 321/2; 321/3; 321/5; 321/7;
321/9; 321/13; 321/17; 322/3; 322/5;
322/9; 322/14; 322/18; 323/12;
323/19; 323/21; 325/20; 326/4;
326/15; 327/1; 327/6; 327/9; 327/11;
327/13; 328/3; 328/16; 329/3; 329/13;
329/19; 330/3; 330/5; 330/9; 330/10;
330/11; 330/16; 331/11; 331/12;
331/14; 331/16; 331/19; 331/20;
331/21; 332/1; 332/3; 332/7; 332/8;
332/10; 332/16; 332/18; 332/19;
332/20; 333/2; 333/3; 333/4; 333/9;

333/11; 333/15; 333/17; 333/20;
334/3; 334/15; 334/16; 334/17;
334/18; 334/20; 334/21; 335/1; 335/8;
336/13; 336/17; 337/3; 337/9; 337/20;
338/8; 338/12; 338/18; 339/4; 339/12;
339/13; 339/15; 340/16; 341/1; 341/3;
341/10; 341/16; 342/16; 343/17;
343/18; 344/7; 344/14; 344/17; 345/1;
345/2; 345/5; 345/11; 345/12; 345/13;
345/14; 345/17; 346/3; 346/4; 346/11;
346/15; 346/16; 346/18; 346/20;
347/5; 347/6; 347/15; 347/17; 348/14;
348/17; 348/19; 349/4; 349/10;
349/11; 349/16; 350/1; 350/3; 350/5;
350/7; 351/3; 351/10; 352/19; 353/6;
353/12; 353/16; 353/19; 354/4;
354/11; 355/13; 355/18; 356/3; 356/5;
356/12; 357/18; 357/20; 358/6;
358/18; 358/20; 359/11; 360/8;
360/10; 360/19; 360/20; 362/20;
363/11; 363/12; 363/19; 363/21;
364/1; 364/4; 364/5; 364/21; 365/1;
365/2; 365/14; 366/8; 366/10; 366/11;
367/4; 367/5; 367/8; 367/16; 367/18;

367/20; 368/1; 368/3; 368/5; 368/7;
368/13; 368/18; 369/2; 371/18;
372/20; 372/21; 375/4; 375/5; 375/6;
375/12; 375/14; 375/16; 376/1;
376/13; 376/20; 377/4; 377/5; 378/9;
378/17; 379/1; 379/2; 379/8; 379/21;
380/5; 380/7; 380/8; 380/10; 380/13;
380/19; 381/5; 381/10; 381/12; 382/9;
382/20; 383/8; 383/11; 383/14;
383/18; 384/2; 384/3; 384/6; 384/15;
385/1; 385/2; 385/3; 385/5; 386/15;
386/18; 387/1; 387/6; 387/10; 387/19;
388/2; 388/7; 388/15; 388/18; 390/13;
390/18; 390/19; 390/21; 391/2; 391/3;
391/7; 391/9; 391/10; 391/16; 391/17;
392/12; 392/14; 393/12; 394/11;
395/9; 396/6; 396/15; 397/1; 397/4;
397/14; 397/16; 397/19; 397/20
d.-ğıl 301/7
d.-gil 297/7; 300/18; 319/8; 328/19;
329/8; 329/16; 334/20; 346/16;
347/15; 349/3; 349/4; 380/19; 393/2
d.-sün 393/7
d.-ng 348/19

d.-ngler 298/8
d.-sünler 307/7; 309/3
d.-sem 290/5
d.-señg 283/14
d.-se 280/6; 282/12; 283/12; 295/16;
298/6; 324/18
d.-sek 307/3; 316/13
d.-señgiz 331/21
d.-seler 282/16; 301/15; 364/12
d.-r irdi 316/5
d.-r irdiler 285/13; 293/9; 297/4;
320/1; 320/15; 320/16; 320/17; 351/7;
366/5; 366/7; 367/14; 375/8; 378/4
d.-dimdi 360/9
d.-p irdi 284/1; 284/10; 293/18; 302/3;
317/15; 329/11; 348/21; 354/13;
357/14
d.-p irdiler 290/8; 359/6; 387/13;
387/18
d.-p irdingiz 333/3; 333/10
d.-p irdingizler 349/9
d.-di irse 363/13; 363/18; 364/14;
393/18
d.-diler irse 346/9; 346/19

d.-p irse 330/11; 340/1; 344/5;
364/17; 382/13
d.-ya'lmadı (diya'lmadı 'diyemedi)
311/1
d.-p 281/11; 281/14; 282/6; 282/8;
282/14; 283/3; 283/6; 283/7; 283/8;
284/5; 284/7; 284/11; 284/12; 284/16;
285/6; 285/10; 286/8; 286/12; 286/15;
287/4; 287/9; 287/11; 287/12; 287/14;
288/11; 288/16; 288/20; 289/4;
289/12; 289/15; 290/16; 290/18;
291/3; 291/5; 292/5; 292/9; 292/10;
292/19; 293/16; 296/4; 296/16;
296/18; 297/2; 297/7; 297/21; 298/4;
298/15; 298/18; 299/6; 299/9; 299/16;
299/17; 299/19; 300/17; 301/7;
301/18; 301/20; 302/6; 303/2; 303/5;
303/7; 304/4; 304/7; 304/8; 304/9;
304/20; 305/7; 306/4; 306/7; 307/4;
307/10; 307/20; 308/20; 309/7;
309/12; 309/19; 310/1; 310/7; 310/11;
311/13; 311/17; 312/6; 312/8; 312/14;
313/7; 313/8; 313/15; 313/21; 314/3;
314/18; 314/19; 315/5; 315/7; 315/16;

315/20; 316/6; 316/8; 317/4; 317/5;
317/14; 317/16; 318/5; 318/11;
318/14; 318/20; 318/21; 319/6; 319/8;
319/10; 319/15; 319/16; 319/18;
320/18; 320/21; 321/10; 321/12;
322/2; 322/11; 323/10; 325/1; 325/3;
326/6; 327/9; 327/10; 327/13; 328/2;
328/5; 328/18; 328/19; 328/21; 329/8;
329/10; 329/11; 329/14; 329/17;
329/20; 330/10; 330/14; 330/18;
330/19; 330/21; 331/1; 331/2; 331/13;
331/14; 332/12; 332/19; 333/5; 333/6;
333/7; 333/8; 333/20; 334/3; 334/8;
334/10; 334/19; 334/20; 335/1; 335/5;
335/9; 336/20; 337/1; 337/5; 337/6;
337/10; 338/3; 338/4; 338/5; 338/10;
339/1; 339/17; 340/3; 340/8; 340/9;
340/15; 340/18; 340/21; 341/11;
341/20; 341/21; 342/3; 342/8; 342/10;
342/12; 342/14; 343/4; 343/10;
343/12; 343/19; 344/5; 344/8; 344/13;
344/16; 344/21; 345/1; 345/6; 345/7;
345/13; 346/1; 346/5; 346/7; 346/14;
346/20; 347/2; 347/7; 347/8; 347/10;

347/12; 347/13; 348/5; 348/8; 348/9;
348/16; 348/18; 348/19; 349/7; 349/8;
349/14; 349/18; 350/10; 350/15;
351/3; 351/7; 352/17; 352/18; 352/21;
353/2; 353/5; 353/11; 353/14; 354/14;
354/16; 354/18; 355/1; 355/5; 355/11;
355/13; 356/5; 356/7; 356/16; 356/18;
356/20; 357/1; 357/3; 357/4; 357/5;
357/12; 357/15; 357/21; 358/11;
358/13; 358/21; 360/15; 361/1; 361/6;
362/2; 362/3; 362/7; 362/14; 363/1;
363/8; 363/10; 363/14; 364/18; 365/4;
365/7; 365/9; 365/13; 366/1; 366/11;
366/16; 366/18; 366/20; 367/1;
367/14; 367/19; 368/12; 368/14;
369/3; 369/12; 370/16; 371/4; 371/6;
371/8; 371/9; 371/10; 372/8; 372/12;
372/19; 373/5; 373/12; 374/20;
375/18; 375/19; 375/21; 376/10;
376/15; 377/10; 378/9; 379/9; 379/18;
380/13; 380/2; 380/5; 380/11; 380/15;
380/18; 381/5; 381/9; 381/13; 381/18;
381/20; 382/3; 382/16; 382/18;
382/19; 382/20; 383/4; 383/10;

383/13; 383/17; 383/20; 384/8;
384/13; 384/20; 385/8; 385/9; 385/10;
385/14; 386/11; 386/14; 386/16;
386/19; 387/4; 387/7; 387/10; 387/16;
388/4; 388/7; 388/10; 388/11; 388/14;
388/15; 388/16; 388/17; 390/13;
390/16; 390/19; 391/3; 391/5; 391/8;
391/12; 391/16; 391/18; 392/1; 392/4;
393/3; 393/4; 393/9; 393/12; 393/13;
393/14; 393/21; 394/1; 394/6; 394/7;
394/9; 394/11; 394/15; 394/16;
394/20; 395/2; 395/4; 395/6; 395/7;
395/8; 395/9; 395/10; 396/7; 396/13;
398/3
d.-genleride 296/14
d.-gen 279/18; 280/20; 281/4; 282/2;
283/12; 291/17; 291/21; 310/17;
312/10; 320/8; 325/11; 329/6; 337/12;
337/16; 338/1; 338/14; 347/18; 358/7;
359/11; 361/1; 364/7; 366/4; 366/15;
367/6; 367/10; 367/11; 367/20; 369/2;
369/8; 373/8; 378/4; 378/7; 378/11;
384/18; 397/17
d.-geniňg 301/7

d.-geni 295/21	dihkân -1- [Far.] çiftçi
d.-mes-sin 368/17	d. 345/16
d.-megil 348/2	dihkânçilik -1- [Far., Tr.] çiftçilik
d.-meseler 317/1	d.+ din 282/8
d.-mek 377/11; 385/17; 385/18;	dik -40- gibi
397/12	d. 283/17; 296/10; 296/18; 304/6;
d.-mekni (ilgi.) 295/19; 397/12	309/20; 310/12; 311/20; 320/8;
dîdâr -23- [Far.] Allah'ı görme	322/15; 323/14; 324/19; 324/21;
d. 322/16; 324/8; 324/9; 324/11;	330/16; 331/8; 331/18; 343/12;
324/14	346/11; 350/14; 350/15; 353/17;
d. kör- "Allah'ı görmek" 322/11;	355/8; 359/9; 361/12; 361/20; 368/3;
324/6; 325/4; 325/5	380/1; 380/20; 383/1; 386/12; 387/12;
d. tile- "Allah'ı görmeyi istemek"	387/14; 389/15; (bağgu d.) 317/11;
280/14; 322/7; 324/3; 324/13; 325/2;	(öldürgü d.) 369/9; (temennâ kılgu d.)
325/3	354/2; (yapışturgu d.) 320/1;
d.+ nı 324/9	d.+ dür (küyev bolgu d.) 364/20
d.+ ğa 324/12; 324/14	d. ir- 372/1
d.+ ım 324/16	dil -6- [Far.] kalp, gönül, yürek
d.+ ı 324/4	d. (d.-i mübârek+) 358/5; (be-cân ü d.)
d.+ ını 316/3	312/20;
dîġer -3- [Far.] diġer, öbürü, öteki	d.+ im (cân u d.) 362/1
d. (namâz-ı d. 'ikindi namazı')	d.+ im birle (cân u d.) 371/10
304/19; 359/4	d.+ i 287/20
d.+ ni (namâz-ı d.)359/6	d.+ lerîġa 362/9

dil-cem^c -3- [Ar.] sevinme

d. bol- 283/15; 283/18; 337/7

dīn -5- [Ar.] din

d. 393/2; 397/13

d.+ i 304/8; 394/4

d.+ iğa 305/6

dīnār -15- [Ar.] dinar, altın para

d. 289/15; 317/21; 318/1; 318/2;

318/3; 325/14; 325/15; 349/2

d.+ nı 289/16

d.+ ğa 289/16; 317/18; 317/20

dīngiz -1- deniz krş. **tīngiz**

d. 365/6

direm -2- [Far.] gümüş para

d. 347/14

d.+ din 287/5

dīv -46- [Far.] dev

d. 351/21; 358/7; 358/9; 358/18;

359/12; 359/13; 366/4; 366/11;

367/11; 372/17; 373/20; (d. ü perī)

367/2; 377/11; (d. ü perī+) 351/3;

351/4; 351/9; 354/4; 359/11; 364/9;

372/11

d. iken 366/12

d. ir- 369/12

d. bile 358/13

d.+ ni 364/8

d.+ ğa 358/6; 359/13

d.+ leri 352/13

d.+ ler 352/15; 358/12; 358/14; 359/3;

376/4; 377/8

d.+ lerni (ilgi.) 366/9

d.+ lerni 351/7; 355/13; 362/15;

373/18; 376/10

d.+ lerga 352/7; 359/1

d.+ lerge 376/18; 376/19

dīvār -17- [Far.] duvar

d. 333/19

d. kıl- 282/18; 282/20

d. ör- 286/6

d.+ nı (ilgi.) 333/1; 333/18

d.+ ı 332/21

d.+ ı kıl- (ḥāce d. 'kuvvetli, sağlam

duvar yapmak') 333/17

d.+ ını 333/2

d.+ ığa 313/17; 333/17

d.+ ları 361/2; 361/12

d.+ larını 376/11

	d.+ larıġa 328/13	395/20; 395/21; 396/1; 396/6; 397/20;
dost	-13- [Far.] dost	398/2
	d. (d. dūşmen) 371/9	d.+ nı 348/7
	d. tut- “dost tutmak, sevmek” 387/18	d.+ nġnı 395/9; 395/21
	d.+ ġa 324/13	d.+ sı 390/4
	d.+ um 320/7; 320/8; 324/16; 359/8	d.+ sı birle 315/20
	d.+ unġ 334/19	d.+ sı bilen 398/1
	d.+ ı 383/17	d.+ sın (helâklıġ d. “beddua”) 388/3
	d.+ ıġa 324/5	d.+ nġzını (ilgi.) 385/3
	d.+ unġız 334/20	d.+ ları 306/7; 329/20; 339/4; 345/18;
	d.+ larıġa 280/5	376/16
	d.+ larınġdın 383/16	d.+ ları birle 311/12
du‘ā	-72- [Ar.] dua	d.+ larını (ilgi.) 316/1
	d. (d.-yı bed) 306/14; 307/10; 307/20;	d.+ larını 292/20; 315/4; 337/18
	308/7	
	d. kıl- 306/15; 307/2; 307/4; 307/8;	dūçār -6- [Far.] uġrama, rastlama
	307/13; 308/5; 308/10; 308/16;	d. bol- “rastlamak” 328/1; 338/2;
	309/11; 311/10; 315/2; 315/7; 315/11;	339/13; 346/16; 352/17; 361/1
	316/11; 316/12; 316/16; 316/17;	dur- -1- durmak krş. tur-
	316/18; 316/20; 326/9; 333/6; 333/8;	d. 293/20
	333/20; 333/21; 334/3; 337/17;	2. -13- yardımcı fiil (süreklilik)
	337/18; 338/20; 339/4; 340/1; 345/18;	d.-gen (aytmay d.) 367/21; (bara d.)
	346/18; 346/19; 348/4; 348/5; 355/6;	343/1; (çıka d.) 359/1; (içe d.) 359/1;
	360/4; 388/10; 393/12; 393/20; 395/3;	(iş kıla d.) 316/20; (oġşay d.) 360/3
		d.-ġan (birbiriġa kıla d.) 357/19;

(helāk bola d.) 307/18; (lāzım bola d.) 328/10; 359/13; (sıġa d.) 303/11; (sözleşe d.) 324/19 d.-ġannı (öldüre d.) 289/2	dürüd -1- [Far.] selam d. 394/10 dürüst -1- [Far.] doğru, gerçek d. bol- 363/5
dūzah -7- [Far.] cehennem d.+ ġa 336/13; 337/8 d.+ ke 311/2; (Mālik-i d.) 306/8; 381/14 d.+ da 311/4; 342/15	düşmen -18- [Far.] düşman d. 281/7; 309/16; (dost d.)371/9 d. ir- 337/16 d. bol- 281/3; 289/20; d.+ ni 324/12; 324/13 d.+ ġa 288/18 d.+ din 376/15 d.+ im 289/19 d.+ iġa 280/5; 298/4 d.+ imiz turur 341/12 d.+ leri 312/18 d.+ lerimni 326/4 d.+ leringizni 311/7 d.+ raġ 327/17
dünyā -17- [Ar.] dünya d. 295/6; 306/5; 328/9; 333/21 d.+ nı (ilgi.) 353/20; 360/6; 360/20; 371/8 d.+ nı 383/2 d.+ ġa 333/21; 360/6 d.+ da 325/4; 347/17; 354/8; 394/13 d.+ dın 360/10; 384/6	
dünyālik -1- [Ar., Tr.] dünyaya ait şeyler d. 354/8	düşmenliġ(/ik) -2- [Far., Tr.] düşmanlık d. 370/14; (düşmenlik) 291/13
dürr -8- [Ar.] inci d. (d. ü cevāhir) 351/8; (d. ü cevāhir+) 281/18; 283/5; 328/20; (d. ü cevāhirāt+) 374/3; 351/6; 359/13; (d. ü yāġūt+) 347/19	düşvār -1- [Far.] zor, müşkil d. 362/2

		373/8; 374/16; 374/19; 379/5; 380/7;
ebr	-1- [Far.] bulut	380/20; 382/21; 385/2; 387/8; 390/9;
	e. (e.-i nevbahār) 388/11	394/4; 394/6; 394/12; 394/13; 396/14;
ecel	-2- [Ar.] ölüm, ömrün son bulması	397/18
	e.+ im birle 321/1	eḥadiyyet -1- [Ar.] Tanrı'nın birliği
	e.+ inġ 383/17	e. (celāl-i e.) 322/16
edā	-1- [Ar.] bitirme, azaltma	ehl -1- [Ar.] yabancı olmayan, yakın
	e. bol- 324/11	e.+ imdin 297/16
	e. kıl- 313/20	ejder -10- [Far.] büyük yılan
ednā	-1- [Ar.] alçak, aşağı	e. 294/18; 300/20; 302/4; (e.-i 'azīm)
	e. 324/11	304/4
eger	-77- [Far.] eğer	e. birle 304/1
	e. 287/18; 289/14; 289/20; 289/21;	e.+ niġ 294/15
	290/1; 290/2; 290/5; 291/8; 294/7;	e.+ ni (ilgi.) 304/4
	298/8; 301/12; 301/19; 302/10; 303/6;	e.+ ni 294/18
	303/13; 315/3; 317/1; 317/11; 317/12;	e.+ lerni 374/1
	317/16; 319/19; 322/19; 326/17;	ekrem -4- [Ar.] cömert, lutuf ve kerem sahibi
	328/14; 331/16; 331/17; 333/18;	e. (ḥazret-i resūl-i e. şalla'llāhu
	338/11; 342/2; 342/7; 343/16; 344/8;	'aleyhi ve sellem) 291/19; 387/16;
	346/21; 351/7; 352/14; 353/12;	(ḥazret-i resūl-i e. şalla'llāhu 'aleyhi
	353/14; 354/5; 354/12; 355/6; 356/11;	ve sellem+) 389/14; 318/17
	356/12; 357/5; 357/12; 358/7; 358/19;	ekşer -1- [Ar.] en çok
	358/20; 362/2; 364/21; 366/11; 368/3;	e. 330/13
	371/9; 371/10; 372/7; 372/11; 372/21;	el -1- el krş. ilig

e.+ im 280/7	emîn -5- [Ar.] güvenilir, inanılır
elbette -5- [Ar.] elbette, tabi ki	e. 293/18; 294/1; 343/17
e. 307/12; 342/16; 345/21; 360/10;	e.+ dūr-min (nāşih-ı e.) 291/15; 302/1
360/11	emîrû'l-mü'minîn -1- [Ar.] müminlerin emiri
elem -1- [Ar.] acı, ızdırap	e. 291/19
e. 329/13	emr -26- [Ar.] emir, buyruk
elîm -1- [Ar.] üzücü, acı verici	e. 299/15; 319/10; 348/17; 353/3;
e. 280/6	(âhirü'l-e.) 281/21; 283/17; 283/20;
elvâh -1- [Ar., ç.] levhalar	288/12; 313/8; 329/18; 348/15
e.+ mî (ilgi.) 338/19	e. bol- 379/13
elvân -4- [Ar., ç.] renkler	e. kıl- 309/12; 309/21; 310/1; 349/7
e. 304/5; 336/6; 348/1; 369/20	e.+ i 314/11
emân -5- [Ar.] eminlik	e.+ i bile 288/3; 335/2; 336/11
e. bol- 283/19; 306/11	e.+ i birle 288/5; 310/10; 376/1
e. kıl- 291/9	e.+ ini 310/18; 339/8
e. tile- 301/1; 306/11	e.+ inġizdin 356/12
emânet -6- [Ar.] bir kimseye saklaması için	emvâl -1- [Ar., ç.] mallar
bir şey verme, emanet	e.+ lerin (mâl u e.) 395/16
e. 343/5	en'âm -1- [Ar., ç.] hayvanlar
e. bir- 309/2; 343/4	e. 374/10
e. koy-317/6; 317/11	enâr -4- [Far.] nar
e.+ ke 350/7	e. 347/21; 348/3
emânlık -1- [Ar.,Tr.] eminlik, güvenilirlik	e.+ ığa 348/3
e.+ ını 343/18	enbiyâ' -1- [Ar., ç.] peygamberler, nebiler

e. 324/15	e. kıl-337/16
endāz -2- [Far.] (kura) atan, atıcı	eşnā -9- [Ar.] vakit
e.+ larına (ḳur' a e.)287/9	e.+ da 288/9; 299/11; 300/19; 349/21;
e.+ ler (ḳur' a e.) 286/11	363/21; 366/19; 368/14; 390/12;
endek -5- [Far.] az, biraz	396/3
e. 284/2; 301/3; 321/17; 369/19;	esrār -3- [Ar., ç.] sırlar
384/14	e. 362/1
endişe -1- [Far.] düşünce, kaygı	e.+ nı 294/19
e.+ 'e 342/6	e.+ dın 360/3
ene İrānī -1- [Ar.] ben İranlıyım.	eṭrāf -12- [Ar., ç.] taraflar, yönler
e. 283/2	e.+ ını 282/18; 282/20; 323/6; 323/8;
engüşter -1- [Far.] yüzük	335/20; 354/12
e. (e.-i hükümet 'padişahlık yüzüğü')	e.+ ığa 372/2; 372/5
350/8	e.+ ıda 323/1; 351/11
esbāb -4- [Ar.,ç.] sebepler	e.+ ıdadur 369/21
e. 287/21	e.+ larıdın 344/19
e.+ ını 312/21	evlād -4- [Ar., ç.] çocuklar
e.+ larını 282/9	e.+ ı ir- 280/19; 285/13
e.+ lardın 371/11	e.+ ları 312/16
eşer -2- [Ar.] iz	e.+ larıdın 378/3
e.+ i 355/21	evliyā' -1- [Ar., ç.] veliler, ermiş kişiler
e.+ ini 287/13	e. 322/6
esir -2- [Ar.] esir, tutsak, köle	evvel -23- [Ar.] önce
e. (e.-i hicr) 374/20	e. 280/17; 282/3; 283/1; 303/17;

306/20; 324/8; 346/9; 360/8; 364/3;	315/2; 315/7; 315/21; 316/18; 317/15;
376/13; 379/4; 380/6; 386/7; 388/19	318/4; 318/19; 318/21; 319/6; 319/7;
e.+ i (mes'eleni e.) 349/16	319/19; 320/7; 320/12; 320/19;
e.+ ğı 280/8; 280/15; 285/17; 322/21;	320/21; 321/2; 321/4; 321/12; 321/13;
323/3; 331/8; 372/19; 395/15	321/14; 322/14; 322/15; 322/19;
evvelî -6- [Ar.] en önce, ilk önceleri	323/5; 323/18; 324/2; 324/15; 324/16;
e. 298/10; 306/18; 306/19; 324/19;	325/8; 326/3; 326/6; 326/15; 328/17;
372/8	329/7; 329/10; 329/11; 329/13;
e. turur 389/19	329/14; 329/15; 329/20; 330/1; 330/3;
ey -276- ey (!)	330/5; 330/8; 330/9; 330/11; 330/18;
e. 284/6; 284/17; 287/18; 288/10;	331/1; 331/10; 331/13; 331/16;
288/16; 289/20; 291/15; 293/10;	331/18; 332/9; 332/14; 333/2; 333/9;
293/17; 294/2; 294/14; 294/20;	333/11; 334/5; 335/1; 335/5; 336/7;
295/17; 296/1; 296/15; 296/17; 297/2;	336/12; 336/18; 339/14; 339/17;
297/5; 297/6; 297/8; 297/9; 297/12;	340/7; 340/10; 342/9; 342/15; 343/17;
297/14; 297/16; 297/17; 297/20;	344/11; 344/21; 345/1; 345/2; 345/3;
298/4; 298/7; 299/17; 300/13; 301/3;	345/7; 345/14; 346/8; 346/19; 347/9;
301/14; 302/1; 302/7; 302/8; 302/13;	347/14; 347/16; 348/4; 348/6; 349/7;
302/16; 302/21; 303/17; 303/18;	349/12; 349/14; 350/15; 350/21;
304/2; 304/21; 305/6; 305/10; 306/7;	351/3; 353/1; 353/20; 354/1; 354/4;
306/10; 306/12; 306/13; 306/16;	354/9; 354/19; 355/2; 355/5; 355/7;
308/3; 308/6; 308/10; 309/16; 310/3;	355/13; 355/18; 356/3; 356/4; 356/5;
310/6; 310/18; 311/6; 311/9; 312/5;	356/21; 358/1; 358/7; 358/14; 358/16;
312/12; 312/16; 314/12; 314/15;	358/17; 358/18; 359/5; 359/8; 360/10;

360/16; 360/21; 362/20; 363/17;	peygamberin Allah'ın tecellisini
366/9; 366/16; 366/21; 367/6; 367/19;	gördüğü vadideki bir ağaç cinsi.
368/15; 369/2; 370/2; 372/9; 372/16;	e. (e. dırahtı) 295/12
372/18; 375/4; 375/11; 375/13;	eyvân -1- [Far.] köşk, konak
375/15; 375/20; 377/5; 378/8; 378/21;	e. 371/20
379/10; 379/19; 380/5; 380/12;	ez-pey -2- [Far.] arkasından, ardından
380/14; 380/19; 383/5; 384/1; 384/3;	e. 356/19; 360/17
384/4; 384/14; 384/16; 384/20;	
384/21; 385/7; 385/12; 385/15; 386/2;	F
387/10; 388/2; 388/7; 388/8; 388/9;	
389/6; 389/10; 389/14; 389/15; 390/9;	fâhişe -1- [Ar.] ahlaksız kadın
390/10; 390/12; 390/15; 390/17;	f. 329/6
391/10; 391/15; 392/1; 392/6; 392/11;	fahır -2- [Ar.] övünme, kıvanç
392/12; 392/16; 392/19; 392/20;	f. (‘ âlem-i f.+) 320/5
393/3; 393/10; 393/16; 394/4; 394/10;	f. kıl-330/14
394/14; 394/18; 395/1; 395/2; 395/9;	fahta -1- pamuk
395/10; 395/14; 395/18; 395/19;	f.+ sını 329/18
395/21; 396/4; 396/8; 396/9; 396/14;	fâ'ide -3- [Ar.] fayda, yarar
396/16; 396/20; 396/21; 397/3; 397/4;	f. 334/7; 345/16
397/15; 397/16; 397/21; 398/1	f. bol- 345/15
eyle - -1- eylemek, yapmak, etmek krş.	fakîr -6- [Ar.] yoksul, zavallı, derviş
iyle-	f. (f. ve dervîş+) 347/9; (f. ü fuqarâ+)
e.-p 326/13	283/15; 283/18
Eymen -1- [Ar.] Tur dağında Musa	f.+ ni 382/19

	f.+ lerni (dervîş ve f.) 347/7	280/12; 280/13; 280/14; 280/15;
	f.+ lerga (dervîş ve f.) 347/1	291/10; 296/5; 299/20; 305/16; 312/3;
fānī	-5- [Ar.] ölümlü, geçici	318/18; 320/4; 322/7; 326/8
	f. 324/4; 324/12; 325/4	f.+ dur 280/8
	f. turur “geçicidir” 353/18	f.+ da 327/15
fāriğ	-5- [Ar.] işini bitirmiş, boş	fāş -1- [Ar.] ortaya çıkartma
	f. ir-“boş, bir şeyden uzak olma”	f. kı1- 358/11
	385/20	fāzıl -1- [Ar.] erdemli, üstün
	f. bol- “tamamlamak, işini bitirmek”	f. 360/9
	331/9; 364/9; 383/3; 389/2	fazilet -1- [Ar.] erdem, üstünlük
farķ	-1- [Ar.] fark, ayırt etme	f.+ ni 330/15
	f. 311/3	fażl -3- [Ar.] erdem, üstünlük
farz	-1- [Ar.] Allah’ın kesin emri	f. 316/3; 389/12
	f. bol- 386/9	f.+ ıng bile 376/15
fāsıķ	-1- [Ar.] Allah’ın emirlerine,	fedā -1- [Ar.] feda etme
	hükümlerine uymayan	f. kı1- 362/3
	f. 314/15	feh̄m -6- [Ar.] anlama, anlayış
fāsıķa	-6- [Ar.] Allah’ın emirlerine,	f. kı1- 365/13; 366/6; 366/7; 366/10;
	hükümlerine uymayan kadın	373/10; 373/11
	f. 390/10; 392/11; 396/4; 396/9	felāķmān -2- [felāķan<Far.] sapan krş.
	f.+ mı (ilgi.) 392/13	felāķmān
	f.+ lar 396/8	f. bile 339/11
faşl	-23- [Ar.] bölüm, kısım	f.+ dın 339/12
	f. 280/8; 280/9; 280/10; 280/11;	felāķmān -4- [felāķan<Far.] sapan krş.

felākṡmān	f. ikenler 344/16
f. bile 340/20; 341/2	f.+ ni “meleĝe” 317/19
f.+ ĝa 341/6	f.+ ge 382/15; 384/18
f.+ dın 341/6	f.+ din 318/5
felek -2- [Far.] gökyüzü	f.+ leri 323/3; 323/5; 323/8; 323/9
f. (çarḡ-ı f.) 361/12	f.+ leriĝa 322/21
f.+ ke 304/1	f.+ ler 295/10; 310/9; 323/2; 323/11;
fer^c -1- [Ar.] teferruat, ayrıntı	323/12; 323/17; 323/20; 340/6; 387/5;
f.+ i 353/20	387/6
ferāĝat -1- [Ar.] dinlenme, huzur	f.+ lerni (ilgi.) 323/5; 387/8
f.+ ları 360/6	f.+ lerni 323/3; 354/5
ferahlik -1- [Ar., Tr.] sevinç	ferište-ḡūy -1- [Far.] melek tabiatlı
f. bir- “sevindirmek” 387/7	f. 361/17
ferāmūş -2- [Far.] unutma	fermān -65- [Far.] emir, buyruk
f. bol- 332/20	f. 354/11; 382/12; (f.-ı İlāhī) 312/5;
f. kı1- 335/5	350/20; (f.-ı İlāhī+) 395/18
ferik -2- [Far.] topluluk	f.-sin 362/2
f. (f. f.) 285/3	f. bol- 297/19; 304/3; 309/18; 310/11;
ferište -39- [Far.] melek	315/7; 316/12; 316/18; 319/1; 319/7;
f. 317/20; 318/2; 318/5; 319/6; 319/7;	319/17; 327/10; 327/13; 329/16;
335/8; 378/12; 382/16; 382/18;	338/21; 345/7; 348/8; 377/9; 381/14;
386/12; 386/13; 393/15	381/15; 382/2; 382/15; 384/18;
f.+ dür 318/4	385/10; 387/10; 387/19; 390/12;
f. turur 386/14	390/13; 393/5; 395/17; 397/18

f. kı1- 332/3; 366/15; 377/4; 394/11	f. 351/18; 373/14
f. kil- 395/7	fersenglik -1- [Far., Tr.] fersahlık
f. kiltür- 391/14	f. 351/10
f. birle 295/10	ferş -1- [Ar.] döşeme
f.+ ım 326/3	f. kı1- “döşemek” 373/14
f.+ ımnı 320/7	feryād -12- [Far.] bağıрма, feryad, yakınma,
f.+ ımğa 312/18	sızlanma
f.+ ımda 329/19	f. it- 374/20
f.+ ıngda 351/3	f. kı1- 300/7; 325/1; 325/3; 332/11;
f.+ ı 380/6; 394/14	336/7; 353/3; 374/20; 379/15; 379/18;
f.+ ı bile 331/16; 331/20; 342/5;	385/4
346/20; 348/8; 348/9; 349/5; 350/18;	f.+ larıngızge 380/1
364/12; 384/10	ferzend -25- [Far.] evlat, çocuk
f.+ ı birle 320/12; 393/15	f. 344/9; 344/10; 345/14; 367/13
f.+ ını 299/15; 317/17	f. iken 288/15
f.+ ığa (hük-m-i f.) 345/7	f.+ im 289/5; 300/14
fermānla -1- [Far., Tr] buyurmak, emretmek	f.+ i 286/10; 316/5
f.-sa 379/12	f.+ i ir- 344/11
fersah -7- [Ar.] fersah, bir uzunluk ölçüsü	f.+ ini 355/17; 357/19
birimi	f.+ ığa 360/19
f. 306/2; 332/2; 352/14; 352/15	f.+ imiz 370/18
f. ir- 295/10	f.+ ıngız 345/13
ferseng -3- [Far.] fersah, bir uzunluk ölçüsü	f.+ leri 312/17; 335/18; 342/17
birimi	f.+ lerini 342/15

f.+ leriġa 336/8	f. kı1- “düşünmek” 298/2
f.+ leridin turur 358/8	fi‘1 -3- [Ar.] eylem, hareket
f.+ lerim 334/21; 349/14; 367/14	f.+ i 284/5; 366/7
f.+ leriñġni 335/6	f.+ in 366/9
fesād -1- [Ar.] fesat, bozgunculuk	fil -2- [Far.] fil
f. (fişk u f.) 335/21	f. 355/17
fetile -2- [Ar.] saç örgüsü	f.+ ġa 328/11
f. (f. f.) 344/4	firāk -2- [Ar.] ayrılık
fiçak -3- bıçak krş. piçak	f. 374/16
f. 327/1; 392/1	f.+ ida (derd-i f.) 371/1
f. bile 326/18	firāşlik -1- [Ar., Tr.] yatak, döşek, yayġı
fırça -5- [Ar.] topluluk, grup	f. kı1-374/3
f. 353/7	Fir‘avnı -1- [Ar.] Mısır’da Firavun’a tabi
f.+ da 353/8	olanlar
f.+ sı 327/2	F.+ leriġa 306/18
fırşat -6- [Ar.] fırsat, elverişli durum	firifte -1- [Far.] aldatılmış, aldanmış
f.+ da 281/18; 295/2; 364/15	f. bol- 333/21
f.+ dın 321/17	firüze -3- [Far.] firuze taşı
f.+ dın kiyin 301/3; 369/19	f. 348/11; 348/12
fişk -2- [Ar.] doğru yoldan sapma	f.+ din 392/8
f. (f. u fesād) 335/21; (f. u fücür)	fuġarā -4- [Ar., ç.] yoksullar, fakirler
353/21	f.+ lar 284/7; (faġır ü f.) 283/15;
fikr -2- [Ar.] düşünce	283/18
f.+ i 313/14	f.+ larġa 283/16

fuzālā -6- [Ar., ç.] erdemliler, bilginler

f. 351/20

f.+ lar 349/20; 352/16; 366/8; 371/20

f.+ larnı 342/6

fücūr -1- [Ar.] Ahlak kuralların aykırı
yaşama, zina

f. bile (fışk u f.) 353/21

fülān -12- [Ar.] filan, falan

f. 294/15; 303/2; 316/7; 317/10;

327/12; 330/16; 336/4; 343/18;

346/21; 348/21; 349/2; 355/16

fūrūş -2- [Far.] satan, satıcı

f. 348/11; 348/12

füzūn -1- [Far.] çok, fazla

f. 312/2

G,Ğ

ğāfil -4- [Ar.] Allah'tan habersiz olma

ğ.+ dūr 333/21

ğ. bol- 291/19; 292/1; 368/18

ğaflet -2- [Ar.] durumdan habersiz kalma,
gerçeği görememe

ğ. 309/5; 329/18

gāh -2- [Far.] vakit, zaman

g. 386/19; (g. g.) 334/1

gāhā -1- [Far.] kimi zaman

g. 386/19

gāhī -2- [Far.] kimi zaman

g. 358/9

ğalaṭ -3- [Ar.] yanlış, yanılma

ğ.+ dur 315/20

ğ. bol- 289/21

ğ. kı1- 385/8

ğalebe -2- [Ar.] yenme, üstün gelme

ğ. kı1- 370/2; 392/20

ğālib -8- [Ar.] yenen, üstün gelen

ğ. bol- 339/4

ğ. kil- 281/7; 303/6; 362/15; 362/16;

369/9

ğam -2- [Ar.] tasa, üzüntü

ğ.+ dur 357/10

ğ.+ ını (ğ. yi- 'üzüntüsünü çekmek')

388/3

ğ.+ lıḡ "üzüntülü, kederli" 387/5

ğam-ğīn -8- [Ar., Far.] üzüntülü, kederli

ğ. bol- 284/8; 321/21; 325/10; 325/19;

364/5; 386/19; 386/20; 388/1

ġār -3- [Ar.] mağara	ġ.+ ı 296/3
ġ.+ nı (ilgi.) 342/5	ġavṭa -1- [Ar.] suya dalma
ġ.+ ġa 342/5	ġ. ur- 331/7
ġ.+ ge 378/18	ġavġā -3- [Far.] kavga, karmaşa
ġarāyib -5- [Ar., ç.] tuhaf, garip şeyler	ġ. 391/18
ġ. (‘acāyib ü ġ.) 359/11; 369/3	ġ. bol- 391/3
ġ.+ leridin (‘acāyib ü ġ.) 360/20	ġ. kı1- 342/10
ġ.+ lerni (‘acāyib ü ġ.) 375/3; 386/11	ġayb -1- [Ar.] gözle görünmeyen,
ġaraż -2- [Ar.] kötü düşünce	bilinmeyen
ġ.+ ları 344/7; 367/13	ġ.+ nı (‘ālem-i ġ.) 377/11
ġarīb 1. -4- [Ar.] garip, tuhaf	ġāyib -6- [Ar.] görünmeyen, bulunmayan
ġ. imes (‘acīb ü ġ.) 355/9; 389/14	ġ. bol- 334/8; 344/16; 370/20; 370/21
ġ. bol- (‘acīb ü ġ.) 298/6; 316/3	ġ. kı1- 336/15
2. -3- kimsesiz, gurbette bulunan	ġ.+ din 373/10
ġ. bol- 326/18; 330/13; (müsāfir-i ġ.)	ġayret -1- [Ar.] gayret, savunma duygusu
294/2	ġ.+ leri 290/21
ġarīblik -3- [Ar., Tr.] gurbette bulunma,	ġaz -1- kaz
kimsesizlik	ġ. 323/8
ġ. 326/21	ġāzab -7- [Ar.] gazap, kırgınlık
ġ.+ de 299/3; 367/9	ġ. (ġ.-ı İ1āhī) 381/8
ġarķ -6- [Ar.] suya batma, boġulma	ġ. kı1- 358/18; 392/4; 393/13
ġ. bol-310/13; 325/16; 332/13;	ġ. bile 329/21
332/15; 346/21; 385/6	ġ.+ ı 291/7
ġarż -1- [Ar.] niyet, kasıt	ġ.+ lig bol- “öfkeli, kırgın” 389/15

ġazablan- -1- [Ar., Tr.] kızmak, kızgın olmak	g. 341/4; 355/15; 361/3; 361/11; 371/21; 376/5; 376/12
ġ.-dı 305/8	
ġazāt -4- [Ar.] savaş	g. ir- 341/4; 376/12
ġ.+ ke 344/7; 344/15	
ġ.+ de 344/7	
ġazel -2- [Ar.] şiir türü	g.+ ler 360/17
ġ. 362/3	g.+ lerni 360/16
ġ.+ ni 362/3	
geç -1- [Far.] kireç, bina yapımında kullanılan kireçli harç	ġezende -2- [Far.] zehirli, zarar veren sürüngen
k. birle 305/21	g.+ ler 360/17
	g.+ lerni 360/16
gedā -10- [Far.] dilenci, yoksul, fakir	ġilāf -1- [Ar.] kılıf, kın
g. 281/19; 282/1; 327/18; 327/20; 327/21; 328/1; 328/3; 328/4; 328/6; 391/1	ġ. bol- 325/15
	ġilmān -1- [Ar.] köleler
gedālik -1- [Far., Tr.] dilencilik	ġ.+ lar 305/12
g. 281/21	
gerd -2- [Far.] toz	ġiriv -1- [Far.] bağırma, haykırış
g. kı1- (g. g.) 368/13	ġ. 304/1
gerden-tāb -1- [Far.] boyun eğen, itaatkar	ġird-āb -1- [Far.] girdap
g. kı1- 379/11	g. (g.-1 şimāl) 346/14
gevher -1- [Far.] mücevher	ġird-kemer -1- [Far.] kemerin yuvarlak kısmı
g. 361/17	g.+ iġa 344/4
gez -10- [Far.] arşın	ġiriftār -6- [Far.] yakalanmış, tutulmuş
	g. ir- 287/6; 289/6; 386/7
	g. bol- 285/16; 326/21; 379/20
	ġiyāh -3- [Far.] bitki, ot
	g. 335/2
	g.+ nı 327/12; 327/13
	ġonçe -1- [Far.] gonca, tomurcuk

	ğ. 361/20		g. 315/16; 387/14
ğubār	-1- [Ar.] toz		g. bile 328/5; 332/4; 332/5
	ğ. (ğ.-ı hāk-i pāy+) 374/19		g.+ nı (ilgi.) 315/16
ğull	-1- [Ar.] pranga, demir halka		g.+ nı 354/18
	ğ. 367/12		g.+ ğa 354/21
gūr	-6- [Far.] mezar, kabir		g.+ ı birle 318/9; 318/13
	g. 335/7		g.+ ın 348/9
	g.+ ğa 291/2; 291/6; 355/6		g.+ ını 354/18
	g.+ da 335/11	gūyā	-8- [Far.] sanki
	g.+ dın 342/9		g. 344/3; 361/18; 372/1; 378/2;
gūrbānlık	-1- [Far., Tr.] mezar bekçisi		387/12; 387/14
	g. kıl- 283/19		g. ki 367/17; 369/20
gūristān	-3- [Far.] mezarlık	gül	-5- [Far.] gül
	g. 282/19		g. 287/16; 374/17; 374/20
	g.+ ı ir- 282/18		g.+ dūr (deste-i g.) 361/18
	g.+ large 342/8		g.+ ler 369/20
gūristānlık	-2- [Far., Tr.] mezarlık	gül-āb	-1- [Far.] gül suyu
	g. 282/19		g. 359/17
	g.+ ni (ilgi.) 282/18	gül-çehre	-1- [Far.] gül yüzlü
ğusl	-1- [Ar.] yıkanma		g.+ ler 374/17
	ğ. kıl- 320/11	gül-gūn	-1- [Far.] gül renkli, pembe
gūşe	-1- [Far.] köşe		g. 374/17
	g.+ de 365/8	gül-ruhsār	-1- [Far.] gül yanaklı
gūşt	-12- [Far.] et		g. 361/17

gül-şen -1- [Far.] gül bahçesi

g. 361/20

gül-zâr -1- [Far.] gül bahçesi

g. (revnağ-ı g.) 361/17

gümân -3- [Far.] zan, şüphe

g. kı1-284/7; 348/11; 357/4

g.+ lig “şüpheli” 284/13

güm-râh -5- [Far.] yoldan çıkmış, sapkın

g. -sin 305/8

g. kı1- 304/15; 325/9; 326/14

g. birle 281/6

günâh -23- [Far.] günah, hata

g. 319/10; 346/7

g. kı1- 326/9; 386/20

g.+ ke 334/6

g.+ ım 392/17

g.+ ımını 345/5

g.+ ıng 345/3

g.+ ıngını 301/11; 345/6

g.+ ıngdın 358/20

g.+ ımı 327/6; 368/16; 375/16

g.+ ıdın 345/2

g.+ ımızını 355/9

g.+ ları 326/9; 354/1

g.+ larını 367/9; 387/8

g.+ larımge 375/17

güneh-kâr -7- [Far.] günah işleyen, günah

sahibi

g. bol- 293/11; 294/1; 326/20; 345/4;

345/6; 348/8; 357/20

gürûh -9- [Far.] topluluk, bölük

g. 307/16; 307/17; 310/2; 310/3; (g.

g.) 285/3

g.+ ıdur 307/18

g.+ lar 307/18

g.+ lardın 307/17

gürz -1- [Far.] gürz, topuz

g.+ ler 373/17

güvâh -11- [Far.] tanık, şahit

g. 345/21; 346/1; 346/2

g.+ nı 346/7

g.+ ım 388/20

g.+ ıng 302/2; 380/8; 380/12; 388/20

g.+ larnı (ilgi.) 346/6

g.+ lardın 346/4

güvâhlıg(/ik) -11- [Far., Tr.] tanıklık,

şahitlik

g. (güvâhlik) 346/3

g. bir- 380/11; 388/18; 388/21; 389/1;

(güvâhlik) 380/9; 380/10; 349/10;

380/12

g.+ ge 380/9

g.+ mı “şahitliğine, tanıklığına”

380/14

H,Ĥ,H

haber -35- [Ar.] haber

h. 360/15; 362/17; 388/15; 390/11

h. bol- 309/11; 340/12; 341/15

h. kı1- 285/2

h. al-371/6

h. bir- 287/10; 306/4; 309/15; 316/16;

316/20; 322/13; 331/11; 340/3; 345/6;

348/13; 348/21; 360/16; 364/17;

365/3; 373/13; 375/2; 388/15; 388/19;

389/15; 396/13

h.+ de 376/17

h.+ imni 331/12

h.+ i 305/3

h.+ inġizni 331/12

h.+ leri 382/6

h.+ lerin 388/20

haber-dār -7- [Ar., Far.] haberli, haberi olan

h. bol- 283/21; 292/2; 344/17; 359/4;

360/3; 371/15

h. mu-siz 354/11

hacālet -3- [Ar.] utanma, utanç

h. 356/8

h.+ ġa 356/6; (h. tüş- ‘utanmak’)

348/15

hāce -24- [Far.] efendi, sahip, varlıklı,

zengin

h. 357/3; 357/9; 357/10; 357/12;

357/13; 357/14; 357/15; 357/16;

365/11; 365/13; 365/14; 365/15;

365/16; (h. dīvārī ‘kuvvetli, sağlam

duvar’) 333/17

h.+ ni (ilgi.) 357/7; 357/8; 357/9;

365/12

h.+ ni 357/2

h.+ sini (ilgi.) 310/18

h.+ siġa 284/1

h.+ sidin 381/19; 384/19; 384/21

hācet -7- [Ar.] ihtiyaç

h. 344/21; 383/15

h.+ im 376/13	ḥāhiş -2- [Far.] istek, dilek
h.+ inġ 383/18	h. kı1- 371/6
h.+ inġni 334/5	h.+ i bile 365/14
h.+ ini 338/20; 376/14	ḥāhla- -18- [Far., Tr.] istemek
ḥacet-mend -1- [Ar., Far.] ihtiyaç sahibi	h.-yduur-sin 357/17
h. 376/14	h.-r-sin 301/19
ḥacib -1- [Ar.] vezir	h.-sa 302/20; 302/21; 314/18; 338/11;
h. 393/16	353/21
ḥacir -1- katır krş. ḥaçır	h.-sañġ 326/14; 379/8
h.+ ġa 340/13	h.-sañġız 369/15; 372/21
ḥaçır -3- katır krş. ḥacir	h.-salar 296/11; 343/13
h. 304/5; 328/14	h.-p 338/8
h.+ ġa 303/12	h.-gen 352/10
ḥad(d) -5- [Ar.] sınır, insanın yetki ve değeri	h.-ġanıñġnı 329/20
h. (ḥadd) 377/8	h.-mas irdiler 318/12
h.+ dūr 338/7	Ḥak -25- [Ar.] Allah, Tanrı
h.+ din 312/2	Ḥ. 377/19; 378/2; (Ḥ. celle ve ‘alā+)
h.+ ide (ḥaddide) 283/21	383/15; (Ḥ. sübhānehu ve ta‘alā+)
h.+ ini (ḥaddini) 324/20	312/1; 354/10; 359/8; 397/13; (Ḥ.
ḥādim -2- [Ar.] hizmetçi, hizmet eden	ta‘alā) 364/8; (Ḥ. ta‘alā+) 353/13;
h. bol-394/13	(ḥazret-i Ḥ. sübhānehu ve ta‘alā)
h. kirekmes 394/14	298/7; 380/3; (ḥazret-i Ḥ. sübhānehu
ḥādiş -1- [Ar.] olay	ve ta‘alā+) 291/18; 296/3; 312/14;
h. bol- 368/16	323/21; 327/10; 331/19; 336/10;

349/5; 354/19; 375/21; 382/2	h. (h.-i mīrdür.) 362/4
H.+ ğa 280/4	h.+ lerdin 397/6
H.+ ka 377/21	hāl 1.-27- [Ar.] zaman, vakit
H.+ ke 397/15	h.+ de 280/17; 308/11; 309/14; 310/1;
hāk(/k) 1. -19- emek, verilmiş emekten doğan	310/7; 315/11; 320/20; 323/13;
manevi yetki	324/21; 340/4; 340/9; 361/7; 362/9;
h. 328/17	382/8; 383/16; 384/1; 384/12; 384/21;
h.+ ı (hākķı) 298/3; 317/13; 384/21;	385/3; 385/9; 391/18; 393/5; 393/9;
387/4; 395/1; 395/8	394/14; 395/2; 395/17
h.+ ını (hākķını) 284/4; 298/4	h.+ iġaça 301/3
2. gerçek, doğru	2. -20- durum
h. 346/1; 346/8; 348/17	h. 293/14
h.+ dur 398/1	h.+ ni 292/9; 325/21; 363/16; 388/1
h. iken 304/8	h.+ ğa 367/5
h. kıl- “gerçekleştirmek” 333/16	h.+ im 356/20
3. pay, hisse	h.+ im bile 354/11; 357/11
h.+ ıdur (hākķıdur) 347/8	h.+ imdin 371/6
h.+ ını (hākķını) 343/11	h.+ inġ 356/20
4. hakkında, ilgili olarak	h.+ ini 356/15
h.+ larıda 363/5; 389/18	h.+ iġa 392/16
hāk -2- [Far.] toprak	h.+ idin 292/2; 354/11
h. (h.-i reh) 374/19; (ġubār-ı h.-i pāy+)	h.+ imizni 310/3
374/19	h.+ leridin 365/13; 389/14
hākım -2- [Ar.] hakim, hükmeden	h.+ ler 304/5

	h.+ lerga 367/8		h.+ lar 319/19; 320/14; 336/12;
hālā	-6- [Ar.] şimdi, henüz		380/14; 381/11; 384/20; 384/21;
	h. 301/15; 306/4; 323/5; 324/14;		385/2; 385/4; 385/7; 389/4; 391/19;
	324/15; 364/13		394/20; 396/13
hāle	-1- [Ar.] teyze, hala		h.+ lar birlen 398/5
	h.+ lerini (ilgi.) 311/14		h.+ larnı (ilgi.) 379/9; 385/6
hāle-beççe	-1- [Ar.,Far.] kuzen		h.+ larnı 381/6; 381/16
	h. ir- 325/12		h.+ large 385/18; 396/11
hālāş	-16- [Ar.] kurtulma, kurtuluş	hālet	-3- [Ar.] durum, hāl
	h. bol- 306/11;318/15; 320/4; 345/2;		h. (h.-i rūḥ) 286/16
	346/7; 387/13		h.+ ğa 332/21
	h. kıl- 306/12; 353/10; 369/10;		h.+ im 362/2
	369/13; 376/15; 389/12; 389/13;	hālīk	-2- [Ar.] yaratan, Allah
	393/11; 395/3		h.+ nı (ilgi.) 296/21
	h. taf- 337/9		h.+ ğa 296/20
hālāşlık	-1- [Ar., Tr.] kurtuluş, kurtulma	hālī	-2- [Ar.] boş
	h. 380/1		h. 385/20
hālāyık	-31- [Ar.] yaratılmışlar, bütün		h. bol- 384/5
	insanlar	hālīfe	-3- [Ar.] yerine geçen
	h. 285/9; 336/7; 342/3		h. kıl- 321/9; 334/11; 350/17
	h.+ nı (ilgi.) 302/21	hālīfelik	-1- [Ar., Tr.] yerine geçme, halife
	h.+ nı 302/20; 380/15; 380/16		olma
	h.+ dın 312/17		h. kıl- 326/1
	h.+ larımğa 388/10	hālīlik	-1- [Ar., Tr.] Hz. İbrahim'e verilen

ünvan	280/18; 285/12
h.+ ni 324/6	h.+ ını (ilgi.) (Mısr h.) 282/18
halīm -3- [Ar.] yumuşak huylu	h.+ ığa 314/6; (Müşul h.) 378/9;
h. 325/19	379/6; 388/4
h.-min 396/17	h.+ ıge (Müşul h.) 379/1
h. bol- 396/17	h.+ lar 292/11
halk -62- [Ar.] halk, insanlar	halka -1- [Ar.] çember, halka
h. 283/21; 284/9; 284/17; 285/2;	h. ur- “etrafını kuşatmak, çevirmek”
285/10; 292/5; 292/8; 293/4; 313/6;	337/12
313/14; 322/3; 325/11; 326/1; 332/13;	halvet -1- [Ar.] تنها yer
333/1; 336/7; 336/17; 341/11; 341/14;	h. 379/14
346/12; 346/21; 347/3; 357/18; 361/5;	halvet-hāne -1- [Ar., Far.] başbaşa kalınacak
361/7; 366/13; 390/17; (‘ālem-i h.)	yer
302/12	h.+ ge 371/13
h.-sizler 319/14	hām 1. -1- [Far.] çiğ, pişmemiş
h.+ nı (ilgi.) 284/5; 285/4; 333/17;	h. 332/5
354/11; 371/3	2. -1- [Far.] işlenmemiş madde
h.+ nı 285/18; 332/15	h.361/2
h.+ ğa 314/9; 334/7; 349/3; 350/17;	hamd -1- [Ar.] şükretme
355/7; 366/5	h. (h. ü şenā) 364/3
h.+ dın 304/1; 332/20; 378/1; 382/14	hāmīle -3- [Ar.] gebe
h.+ inġga 380/5	h. 286/3; (h. derdi ‘doğum sancısı’)
h.+ ı 362/13; 361/18; 386/21; (Benī	295/5
İsrā’īl h.) 314/17; 316/11; (Mısr h.)	h.+ sini “bebeğini” 286/4

ḥāmīle-dār -1- [Ar., Far.] hamile, gebe

ḥ. 287/6

ḥamīr -2- [Ar.] hamur

ḥ. kı1- 287/8; 332/5

ḥamle -5- [Ar.] saldırı, hamle

ḥ. kı1- 300/19; 300/20; 300/21;

339/13; 394/20

ḥammāl -2- [Ar.] hamal

ḥ. 365/21

ḥammāllik -2- [Ar., Tr.] hamallık

ḥ. kı1- 365/7

ḥ. kıldur- 365/12

ḥamr -1- [Ar.] şarap

ḥ. 329/5

ḥancer -4- [Ar.] hançer

ḥ. 285/2; 285/7

ḥ.+ ini 282/16

ḥ.+ lerni 282/17

ḥançer -1- [Ar.] hançer

ḥ.+ler 336/21

ḥāne -3- [Far.] ev

ḥ. (şāḥib-i ḥ.) 364/15; 364/16; 364/19

ḥāne-zād -1- [Far.] köle veya cariye çocuğu

ḥ.+ ı 291/21

har- -3- yorulmak

h.-dım 332/3

h.-ıp irdi 338/4

h.-ıp irdiler 364/14

ḥ̣̣ar- -1- yorulmak

ḥ̣̣.-salar 296/8

ḥ̣̣ār -3- [Far.] düşkün, sefil

ḥ̣̣. bol- 282/1; 373/2

ḥ̣̣.+ lar 373/2

ḥarāb -3- [Ar.] yıkma, harap duruma getirme

ḥ̣̣. 372/12

ḥ̣̣. kı1- 286/1; 363/8

ḥarāc -4- [Ar.] haraç, vergi

ḥ̣̣. 283/19

ḥ̣̣.+ nı 283/16

ḥ̣̣.+ ımı 283/15; 283/17

ḥarām -2- [Ar.] haram, Allah'ın yasakladığı

şey

ḥ̣̣. bol- 395/12

ḥ̣̣. kı1- 385/16

ḥarām-zāde 1. -4- [Ar., Far.] ahlaksız kimse

ḥ̣̣. 280/20; 280/21; 360/18

ḥ̣̣.+ niṅ “ḥarām-zādeyi, ahlaksızı”

318/15

2. -4- nikahsız birleşmeden doğan	h.+ içe 319/7
çocuk	harîr -2- [Ar.] ipek
h. 281/15; 281/17; (h.-i bed-baht)	h. 370/7
301/2	h.+ din 361/13
h.+ ni (ilgi.) 285/10	harmen -3- [Far] harman
harâret -2- [Ar.] sıcaklık	h. (h. h.) 355/1
h.+ i 303/21	h. kıl- 328/7
h.+ iğa 387/14	hâş 1. -1- [Ar.] bir hükümdarın sarayına
harb -2- [Ar.] savaş	ait olan yer
h. kıl- 396/14; 396/17	h. (h. ışık+) 300/7
harbe -1- [Ar.] kısa mızrak, süngü	2. -1- özel, hususi
h. 341/2	h. 286/8
harc -2- [Ar.] vergi	hâşıl 1.-6- [Ar.] meydana gelme
h. 387/16	h. bol- 286/18; 356/13; 369/4; 396/1
h. kıl-330/4	h. kıl- 365/6; 388/2
hâre -1- [Far.] çok sert	2. -1- sonuç
(seng-i hâre+ “mermer taşı”) 376/5	h. (h.-ı kelâm) 366/8
hareket -1- [Ar.] hareket	hâşîlât -1- [Ar., ç.] mahsul, ürün
h.+ i 374/15	h. 395/21
harem -1- [Ar.] padişahlarn sarayında	hâşîyyet -2- [Ar.] hususiyet, özellik
herkesin girmesine izin verilmeyen	h.+ lerini (ilgi.) 280/10; 296/5
bölüm	hâşlet -1- [Ar.] huy
h.+ ide 380/8	h.+ i 291/9
harf -1- [Ar.] harf	hâşşa -2- [Ar.] bir kimseye mahsus olan,

özel, has	h. + lig 323/20
h. 389/18; (h.-i Muhammed) 324/9	2. -4- yanlış
haste -3- [Far.] hasta	h. bol- “yanlış olmak, isabet
h. bol- 376/21; 387/12; 392/15	etmemek” 339/11
haşmet -4- [Ar.] heybet, görkem	h. + nıñg “hatayı, yanlış” 363/6
h. 353/16	h. + nı 363/6
h. + lerim bile 355/11	hâtır -3- [Ar.] zihin, düşünce
h. + lerimiz 328/21	h. + ımdın 332/19; 371/8
h. + leridin 329/3	h. + larığa 343/15
hâṭ(t) -14- [Ar.] ferman	hâtif -1- [Ar.] görünmez bir yerden gelen
h. 310/20; 371/8; 372/15	ses
h. + dur 310/21	h. + din 287/17
h. kııl- 282/14; 310/20	hattâ -1- [Ar.] hatta, bile, üstelik
h. + nı 282/15; 283/3; 310/21; 371/10;	h. 342/10
372/14; 372/18	hatun -133- hatun, kadın
h. + ını (hâṭımı) 282/16	h. 281/13; 281/14; 286/21; 289/9;
h. + larımı 310/14	290/13; 295/20; 304/21; 309/9; 314/8;
hâtâ 1. -7- [Ar.] Allah’a karşı işlenen suç,	328/9; 329/6; 329/8; 329/9; 329/10;
günah	342/11; 342/15; 344/2; 344/5; 344/8;
h. bol- “günah olma” 377/11	344/9; 345/20; 345/21; 346/1; 346/7;
h. kııl- “günah işlemek” 323/20; 356/7	346/15; 346/16; 347/20; 348/11;
h. + larımız 304/14	348/13; 348/15; 348/16; 357/16;
h. + larğa 334/6	364/13; 364/17; 364/18; 364/20;
h. + lıg “hatalı, günahkâr” 364/10	369/3; 379/13; 381/20; 387/12; 394/7

h.+ dur 370/14	h.+ ını 286/3; 344/16; 357/13
h. ir- 390/7	h.+ ığa 286/3; 309/1; 314/8; 357/9;
h. bile 348/20	357/10; 364/17; 370/11
h.+ nı (ilgi.) 323/18; 344/6; 348/12;	h.+ ınığız 364/5; 369/5
348/14; 349/3; 357/12	h.+ unğız 344/15
h.+ nı 286/3; 344/7; 346/1; 346/2;	h.+ ları 341/16; 351/15; 363/3; 366/6;
374/9; 384/13; “hatuna” 345/20;	367/13; 367/15; 379/10; 384/9
“hatunun” 346/20	h.+ ları bile 368/5
h.+ ğa 344/8; 347/8; 357/12	h.+ ları turur-min 368/6
h.+ da 346/7	h.+ ları birle 389/9
h.+ dın 348/11; 381/20	h.+ larını (ilgi.) 367/16
h.+ ım 384/15	h.+ larını 286/7; 352/10; 367/10
h.+ um 367/14	h.+ larığa 286/5; 367/14; 379/9;
h.+ ınığ 281/13; 345/4	384/12; 394/5
h.+ unğ 367/20	h.+ larıdın 376/3
h.+ unğ birle 299/6	h.+ lar 374/8
h.+ ınığdın turur 367/6	h.+ larğa 314/8
h.+ ı 281/4; 281/12; 286/7; 286/9;	h.+ larınığız 309/1
287/6; 313/21; 344/5; 357/4; 357/11;	h̄atunlġ -1- dişilik
357/14; 364/15; 370/13; 370/14;	h.+ ını 373/10
370/16; 370/18; 370/19; 370/21	h̄averġ -1- [Far.] doğu
h.+ ıdur 344/5	(āfitāb-ı h̄.) 287/7
h.+ ınığ 286/9; 287/6	h̄avf -3- [Ar.] korku
h.+ ını (ilgi.) 286/16; 371/1	h.+ ı 382/21

h.+ ınġ 383/1	h. (h.-i serā-perdeler) 375/1
h.+ lig “korkan, korkulu” 383/1	ḥayr -3- [Ar.] iyilik
ḥavl -1- [Ar.] mülk	h. 327/17; 327/18
h.+ isidin 318 /10	h. kıl-352/7
ḥavz -2- [Ar.] havuz	ḥayrān -20- [Ar.] şaşırıp kalmış, şaşkın
h.+ nı (ilgi.) 288/13	h. (h. ve serāsīme) 356/1; 374/4
h.+ ġa 288/8	h.+ dur-min 366/11
ḥayā -2- [Ar.] haya, utanma duygusu	h. bol- 295/14; 314/13; 325/4; 340/4;
h.+ ları 320/9	364/10; 367/3; 372/15; 376/1
h.+ lig “hayal” 293/18	h. kıl- 313/7; 333/9; 343/7; 343/20;
ḥayāl -11- [Ar.] akılda canlanma, hayal,	358/4; 360/21; 362/14; 375/11;
düşünce	380/12
h. kıl- “düşünmek” 341/19; 353/11;	ḥayret -1- [Ar.] şaşkınlık
386/1; 386/4; 391/1; 397/4; “hayal	h. 296/3
etmek”322/11; 368/6;	ḥayvānāt -2- [Ar., ç.] hayvanlar
h.+ i 342/2	h.+ nı (ilgi.) 350/18; 356/10
h.+ leri 357/4	ḥayz -1- [Ar.] regl, hayız
h.+ ler 284/5	h. 323/18
ḥayāt -1- [Ar.] yaşam, hayat	ḥāzır 1. -14- [Ar.] hazır, huzurda bulunan,
h. kıl- “diriltmek, canlandırmak”	gelmiş olan
397/20	h. 347/5; 389/12
ḥayl -2- [Ar.] at	h. bol- 360/17; 367/2; 370/20; 375/7;
h. 373/16	376/1; 384/3; 391/16; 394/16; 395/20;
ḥayme -1- [Ar.] çadır	396/18; 397/2

2. -1- mevcut olma	390/12; 395/20; (h.-i Cebra'îl+)
h. turur 381/17	332/3; 381/15; 387/19; 396/3; (h.-i
hazîn -1- [Ar.] hüzünlü, kederli	Cebra'îl 'aleyhi's-selâm) 327/11;
h. 387/5	330/16; 337/19; 343/17; 349/12;
hazîne -8- [Ar.] hazine	367/18; 368/14; 382/3; 384/1; 391/14;
h. 372/3; 372/12; (tamâm-ı h.) 367/2	396/15; 396/20; (h.-i Cebra'îl
h.+ ni (ilgi.) 328/11	'aleyhi's-selâm+) 386/13; 387/9; (h.-i
h.+ si 353/15	Dānyāl 'aleyhi's-selâm) 336/11;(h.-i
h.+ lerin 374/21	Dānyāl 'aleyhi's-selâm+) 335/13;
h.+ lerini 303/7	336/14; (h.-i Dāvūd) 339/10; 340/4;
h.+ lerge 398/8	340/5; 340/6; 340/8; 340/17; 341/20;
hazîneçi -2- [Ar., Tr.] hazinenin idare ve	341/21; 344/21; 345/13; 345/18;
korunmasıyla görevli kişi	346/3; 346/14; 346/17; 346/19; 347/4;
h. ir- 328/11	347/7; 348/13; 348/15; 348/17; 349/9;
h.+ siğa 289/14	349/14; 350/7; (h.-i Dāvūd+) 341/14;
hazret -474- [Ar.] yüce, ulu	341/15; 342/3; 342/20; 343/7; 343/12;
h. 358/19; (h.-i Ādem) 357/20; (h.-i	(h.-i Dāvūd 'aleyhi's-selâm) 339/8;
Ādem+) 338/15; 363/14; (h.-i 'Alī	341/9; 341/15; 349/12; 350/17; (h.-i
kerrema'llāhu vechehu) 291/20; (h.-i	Dāvūd 'aleyhi's-selâm+) 339/5;
Āşaf bin Berḥiyā) 366/12; (h.-i	350/13; (h.-i Hāk sübhānehu ve
'Azrā'îl 'aleyhi's-selâm) 334/13;	ta'ālā) 298/7; 380/3; (h.-i Hāk
335/9; 337/7; 377/3 (h.-i Cebra'îl)	sübhānehu ve ta'ālā+) 291/18; 296/3;
345/6; 367/5; 378/8; 379/1; 384/4;	312/14; 323/21; 327/10; 331/19;
386/11; 386/14; 386/19; 386/21;	336/10; 349/5; 354/19; 375/21; 382/2;

(ḥ.-i Hārūn) 334/9; (ḥ.-i Hızır) 333/2;
397/15; (ḥ.-i Hızır+) 333/8; (ḥ.-i Hızır
‘aleyhi’s-selām) 331/10; 331/13;
331/15; 331/20; 397/14; 397/19;
397/20; 398/3; 398/7; (ḥ.-i Hızır
‘aleyhi’s-selām+) 397/11; (ḥ.-i Hūd
‘aleyhi’s-selām) 378/3; (ḥ.-i İlähî+)
379/20; (ḥ.-i İlyās) 390/17; 390/19;
391/2; 391/8; 391/13; 391/15; 391/19;
392/9; 392/13; 393/12; 394/11;
394/16; 394/18; 395/1; 395/8; 395/18;
397/1; (ḥ.-i İlyās+) 391/4; 392/1;
392/5; 392/13; 393/7; 394/20; (ḥ.-i
İlyās ‘aleyhi’s-selām) 390/4; 390/13;
390/16; 390/20; 391/5; 391/6; 392/6;
393/7; 394/9; 394/13; 394/17; 394/20;
395/3; 395/5; 395/6; 395/11; 396/1;
396/4; 396/5; 396/9; 396/10; 396/12;
396/18; 396/20; 397/3; 397/5; 397/8;
(ḥ.-i İlyās ‘aleyhi’s-selām+) 390/2;
391/1; 391/12; 391/5; (ḥ.-i İsmâ‘îl ve
İbrâhîm ‘aleyhi’s-selām) 317/13; (ḥ.-i
İşmü’îl) 337/20; 338/3; 338/7; 339/3;
(ḥ.-i İşmü’îl+) 342/16; (ḥ.-i İşmü’îl

‘aleyhi’s-selām+) 337/13; (ḥ.-i
Kâbü’l-Ervâḥ) 334/10; 334/18;
334/20; 350/6; 377/6; 397/15; (ḥ.-i
Muḥammed ‘aleyhi’s-selām) 389/20;
(ḥ.-i Muḥammed ‘aleyhi’s-selām+)
318/16; 338/15; (ḥ.-i Muḥammed
Muştafâ ‘aleyhi’s-selām+) 389/12;
389/17; (ḥ.-i Muḥammed Muştafâ
şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem) 359/7;
(ḥ.-i Muḥammed Muştafâ şalla’llâhu
‘aleyhi ve sellem+)360/11; (ḥ.-i
Muḥammed Muştafâ şalla’llâhu ve
‘alâ âlihî ve sellem+) 324/7; (ḥ.-i
Mūsî) 326/17; 326/19; 327/3; 327/5;
327/8; 328/2; 329/9; 329/14; 329/20;
330/11; 330/17; 331/13; 331/14;
331/19; 331/21; 332/1; 332/3; 332/5;
332/6; 332/17; 333/1; 333/3; 335/8;
(ḥ.-i Mūsî+) 281/2; 327/20; 338/14;
338/16; (ḥ.-i Mūsî ‘aleyhi’s-selām)
294/16; 326/12; 327/11; 328/1;
328/15; 329/1; 329/17; 330/1; 330/4;
330/8; 330/10; 330/12; 330/21; 331/3;
331/5; 331/8; 331/11; 332/12; 334/3;

334/11; 334/14; 335/9; 338/16; (h.-i
Mūsī ‘aleyhi’s-selām+) 327/7;
327/15; 327/17; 328/18; 329/5; 331/7;
332/5; 337/14; (h.-i Mūsī
kelīmu’llāh+) 279/18; (h.-i Nūh
‘aleyhi’s-selām+) 357/20; (h.-i ‘Ömer
bin Hattāb rażıya’llāhu ‘anhu+)
318/17; (h.-i Rabbü’l-‘ālemīn+)
301/8; (h.-i resūl-i ekrem şalla’llāhu
‘aleyhi ve sellem) 291/19; 387/16;
(h.-i resūl-i ekrem şalla’llāhu ‘aleyhi
ve sellem+) 318/17; 389/14; (h.-i resūl
şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem+)
326/11; (h.-i Süleymān) 345/9;
345/11; 345/15; 346/15; 346/18;
347/7; 347/9; 347/15; 349/21; 350/1;
350/19; 352/19; 353/4; 353/9; 353/10;
353/12; 353/15; 353/19; 354/9;
354/10; 354/15; 354/17; 354/18;
355/2; 355/5; 355/10; 355/19; 356/1;
356/11; 356/13; 358/4; 358/8; 358/10;
358/17; 359/4; 359/15; 359/16;
359/18; 359/21; 360/3; 360/4; 360/7;
360/9; 360/20; 362/15; 362/20;

362/21; 363/1; 363/10; 363/13;
363/18; 363/20; 364/1; 364/3; 364/5;
364/9; 364/10; 364/21; 365/3; 365/7;
365/10; 365/13; 365/15; 365/17;
365/19; 365/21; 366/3; 366/9; 367/5;
367/17; 368/1; 368/12; 372/17;
373/13; 375/5; 375/15; 376/4; (h.-i
Süleymān+) 345/14; 345/18; 345/19;
346/17; 350/9; 350/13; 350/16;
350/17; 353/4; 355/10; 356/8; 356/9;
358/15; 358/16; 360/12; 360/13;
362/20; 363/2; 363/5; 364/3; 364/8;
364/21; 365/2; 365/4; 365/7; 365/9;
365/11; 365/15; 366/6; 366/16;
367/13; 368/6; 369/4; 374/15; 375/10;
375/18; 376/8; 377/12; (h.-i Süleymān
‘aleyhi’s-salātü ve’s-selām+) 353/2;
(h.-i Süleymān ‘aleyhi’s-selām)
349/17; 357/17; 358/12; 358/16;
362/17; 366/21; 372/7; 375/2; 375/21;
376/6; 377/1; 377/4; (h.-i Süleymān
‘aleyhi’s-selām+) 350/9; 350/12;
356/10; 359/3; 368/18; 368/20; 376/7;
376/9; (h.-i Yūnus) 378/3; 379/6;

379/9; 380/11; 381/4; 381/7; 382/6;
382/8; 382/10; 382/16; 382/17;
382/18; 383/4; 383/8; 383/9; 383/13;
383/15; 383/19; 383/20; 384/2; 384/3;
385/2; 385/4; 386/19; 386/21; 387/11;
388/6; 388/12; 388/13; 388/17; 389/1;
389/11; (h̄.-i Yūnus+) 378/20; 381/2;
382/17; 382/18; 385/6; 385/10;
386/10; 387/11; 387/16; 388/5;
388/20; 389/4; 389/9; (h̄.-i Yūnus
‘aleyhi’s-selām) 377/18; 379/13;
379/18; 380/3; 380/10; 380/17;
380/21; 383/2; 383/3; 383/6; 383/7;
383/11; 383/18; 383/21; 384/17;
385/17; 387/1; 388/4; 388/10; 389/5;
389/8; (h̄.-i Yūnus ‘aleyhi’s-selām+)
377/14; 381/13; 382/7; 385/8; (h̄.-i
Yūsuf ‘aleyhi’s-selām+) 338/12; (be-
emr-i h̄.-i İlähî) 366/20; (dergâh-ı h̄.-i
İlähî) 326/11; (hiṭâb-ı h̄.-i İlähî)
366/17; 379/8; (kelâm-ı h̄.-i İlähî+)
321/18
h̄.+ ke 380/18
h̄.+ leridin 358/9; 360/21

hediyye -1- [Ar.] armağan, hediye
h.+ ler 393/4
hejdah hezār -1- [Far.] on sekiz bin
h. 353/7
helâhil -1- [Ar.] öldürücü
h. (zehr-i h.) 370/12
helāk -16- [Ar.] yok etme
h. bol-307/18; 311/1; 311/4; 321/21;
357/21; 397/3; 398/4
h. kı1- 286/1; 295/16; 311/7; 315/3;
328/19; 337/12; 388/10
helâket -1- [Ar.] felaket, musibet
h.+ ğa 346/12
helâklıĝ -3- [Ar., Tr.] helak olma
h. 388/3
h.+ ı 339/16; 339/19
helâl -4- [Ar.] helal, dine göre haram
olmayan
h̄. 343/11; 343/14; 395/12
h̄.+ dur (rızk-ı h.) 348/6
hem -216- [Far.] de, dahi, üstelik
h. 280/4; 281/19; 282/20; 283/16;
284/6; 284/14; 284/18; 286/1; 286/18;
286/19; 287/15; 287/21; 289/8;

289/14; 291/8; 291/21; 292/12; 293/1;
293/11; 293/18; 293/21; 294/1; 295/2;
295/5; 296/2; 297/3; 298/1; 298/13;
301/20; 302/3; 302/6; 302/13; 303/1;
303/2; 303/8; 303/12; 305/7; 305/14;
306/4; 306/18; 307/13; 308/5; 308/14;
308/15; 308/17; 309/4; 310/9; 311/2;
311/20; 312/6; 313/8; 313/14; 313/16;
313/17; 314/4; 315/6; 315/13; 315/18;
316/2; 316/8; 316/17; 317/6; 317/7;
317/17; 319/21; 321/3; 321/8; 321/18;
322/20; 323/16; 323/20; 323/21;
324/16; 324/18; 325/18; 326/13;
326/14; 327/9; 328/12; 328/16;
328/21; 329/4; 329/15; 329/17; 330/1;
330/6; 330/9; 330/16; 332/8; 333/7;
334/2; 340/5; 340/20; 341/14; 341/17;
342/11; 342/14; 342/17; 342/18;
343/1; 343/6; 344/12; 344/16; 346/4;
346/12; 347/20; 348/15; 348/17;
349/6; 349/14; 349/20; 350/5; 350/7;
350/15; 352/13; 353/1; 353/7; 353/11;
355/2; 355/3; 355/4; 356/9; 356/19;
357/1; 357/6; 357/11; 360/4; 360/8;

360/11; 360/16; 360/18; 362/10;
362/13; 362/15; 362/19; 363/9;
363/12; 363/14; 363/17; 363/20;
363/21; 365/2; 365/10; 366/7; 366/10;
367/5; 367/12; 367/15; 367/17; 368/2;
370/5; 370/9; 370/21; 371/5; 371/6;
371/12; 371/19; 373/4; 373/16;
373/19; 374/12; 375/2; 375/3; 375/4;
378/12; 380/12; 382/1; 383/10;
383/12; 383/21; 384/2; 384/3; 384/14;
384/15; 385/11; 386/18; 387/21;
388/13; 388/18; 389/12; 392/6; 393/9;
393/11; 394/7; 394/13; 395/8; 396/13;
396/16; 396/17; 397/8; 397/9; 397/21
h. bile 331/4

hemān -1- [Far.] hemen

h. 366/18

heme -168- [Far.] hepsi, tümü

h. 280/21; 281/4; 282/11; 283/20;
285/9; 285/10; 285/18; 285/19;
285/20; 286/7; 286/15; 286/17; 295/6;
296/11; 298/14; 298/20; 301/10;
301/11; 303/2; 303/11; 304/1; 307/17;
307/20; 308/8; 312/21; 323/12;

324/10; 324/15; 325/3; 325/11; 326/1;
333/14; 336/7; 339/15; 341/9; 341/14;
342/21; 348/19; 349/20; 350/8;
350/17; 351/9; 351/12; 352/1; 352/10;
353/1; 353/11; 353/17; 353/19;
354/12; 355/1; 355/4; 355/11; 355/12;
355/21; 356/4; 357/1; 358/12; 361/14;
361/19; 362/1; 366/5; 366/7; 366/8;
366/13; 369/5; 369/15; 369/17;
369/21; 371/15; 371/20; 372/1;
372/11; 372/16; 373/19; 374/14;
375/3; 376/3; 377/11; 382/18; 386/14;
392/5; 394/5; 397/6; (h.-i zī-cān+)
356/8
h.+ ni (ilgi.) 324/11
h.+ ni 285/3; 336/18; 354/9
h.+ ge 345/1; 345/17; 353/6; 373/3;
377/11
h.+ din 281/3; 281/5; 305/6; 324/16;
326/21; 335/4; 350/16; 351/3; 372/20
h.+ mizni (ilgi.) 355/9
h.+ mizni 342/9
h.+ leri 285/4; 309/4; 312/10; 312/20;
315/2; 321/15; 321/21; 323/1; 349/8;

381/17; 381/21
h.+ leri birle 299/12
h.+ lerini (ilgi.) 314/21
h.+ si 280/18; 300/3; 304/9; 305/12;
306/5; 309/11; 310/11; 325/13;
326/13; 328/7; 328/14; 336/3; 336/8;
336/9; 355/21; 356/13; 362/18; 367/2;
372/1; 373/7; 373/16; 398/5
h.+ sini (ilgi.) 327/6; 353/8
h.+ sini 297/19; 308/21; 310/10;
322/3; 337/5; 351/19; 352/1; 353/9;
362/18; 362/19; 363/3; 366/20;
369/16; 379/6; 393/21
h.+ siğa 328/9; 353/1; 361/10
h.+ leriṅ 336/4; 336/9; 358/1
h.+ leriṅgiz 312/7
h.+ leriṅgizni 284/16
h.+ leriṅgni 336/13
hemesiz -1- [Far., Tr.] istisnasız, eksiksiz
h. 337/12
hemīşe -1- [Far.] sürekli, daima
h. 338/16
hem-rāh -14- [Far.] yol arkadaşı, dost
h. ir- 338/16

h. bol- 282/5; 282/7; 282/10; 331/20;	346/5; 347/14; 347/19; 347/21; 348/2;
331/21; 332/19; 333/3; 349/1; 360/9;	351/10; 351/14; 351/16; 352/2; 352/3;
390/3	352/5; 353/7; 353/8; 353/12; 354/11;
h. kı1- 282/9; 316/9; 331/1	356/3; 361/3; 361/9; 361/13; 362/7;
hem-sāye -2- [Far.] komşu	365/10; 366/2; 366/5; 369/6; 370/3;
h. kı1- 309/8	370/4; 371/16; 371/21; 372/2; 372/3;
h.+ si 390/8	372/4; 376/3; 376/5; 376/6; 376/13;
hemşire -4- [Far.] kız kardeş	377/8; 378/12; 379/12; 379/20;
h.+ m 369/16; 370/2	380/16; 381/6; 381/17; 384/19; 385/5;
h.+ sin 369/17	385/12; 387/20; 388/10; 389/21;
h.+ leri 289/11	390/18; 394/7; 394/21; 397/7; 397/12;
henüz -3- [Far.] daha	(h. bir) 286/2; 287/6; 309/20; 310/3;
h. 336/12; 377/1; 396/4	315/8; 315/9; (h. çend) 346/12; 360/2;
her -153- [Far.] her	363/4; (h. dem) 282/20; 291/11; (h.
h. 281/5; 284/5; 284/7; 289/14;	kaçan) 282/15; 293/11; 296/6; 392/17;
289/15; 289/16; 290/10; 291/10;	(h. kandağ) 282/13; 296/11; (h. kıaysı)
292/21; 293/2; 296/7; 296/14; 300/20;	324/5; (h. kıaysı+) 293/1; 334/18;
300/21; 303/3; 304/16; 310/18;	340/2; (h. kim) 282/15; 282/21;
315/12; 319/3; 319/6; 319/7; 321/6;	285/15; 315/14; 325/14; 340/14;
324/19; 326/9; 327/2; 328/5; 328/11;	376/15; 376/16; 382/7; 385/5; (h. ne)
330/2; 331/21; 332/19; 335/15;	395/15; (h. niçük) 338/17; (h. nime)
335/17; 336/10; 337/20; 337/21;	283/12; 334/6; 346/4; (h. nimerse)
338/13; 341/17; 343/8; 343/12;	294/16; 374/10; (h. nimerseni)
343/13; 343/15; 345/16; 345/19;	339/11; (h. vaqt) 338/20; 339/11;

339/14; 340/19; 341/16; 342/21;	h.+ ligrağ 302/3
343/3; 351/6; 359/9; 359/15; 362/4;	heyde -2- (tarla) sürmek
362/5	h.-p 320/16
hergiz -19- [Far.] asla	h.-gen 317/2
h. 286/5; 286/18; 287/17; 292/16;	hezār -1- [Far.] bin, (1000)
299/17; 304/17; 317/1; 326/9; 330/2;	h. 371/10
335/5; 359/21; 370/4; 370/10; 371/16;	hı̄dmet -9- [Ar.] hizmet, iş, görev
379/4; 379/11; 380/1; 380/2; 398/1	h. kı̄l- 392/17
hevā -10- [Ar.] hava	h.+ de 354/8
h. 391/17	h.+ imde 350/15
h.+ ğa 285/18; 296/13; 336/8; 352/1;	h.+ inġga 368/15
“havada” 315/11;	h.+ ide ir- 378/6
h.+ da 353/3	h.+ imizde 385/18
h.+ dın 285/18; 303/18; 353/5	h.+ inġizġa 346/18
heves -2- [Ar.] istek, heves	h.+ lerı̄ga 356/10; 359/3
h.+ ini 322/16	hı̄dmet-kār -1- [Ar., Far.] hizmetçi
h.+ idin 339/8	h. 361/19
heybet -9- [Ar.] heybet, korku, azamet	hı̄ffe -1- [Ar.] hafiflik
h. 322/17	h.+ dūr-min 356/21
h.+ birle 300/2	hı̄nṭata -1- [Ar.] Beni İsrail kavminden
h.+ din 323/4	Allah’a itaat etmeyenlerin “hı̄ṭta”
h.+ idin 302/4; 304/5; 359/21	yerine söyledikleri kelime
h.+ ler 323/5	h. 312/10
h.+ lig “heybetli” 337/2	hı̄rāmān -1- [Far.] salınarak yürüme

	h.+ dur (serv-i h.) 361/19	380/7; 381/4; 382/4; 383/9; 383/21;
hırş	-1- [Ar.] hırs, öfke, azgınlık	388/3; 389/14; 393/6; 395/15; 396/5;
	h. 379/21	(h. kim) 283/6; 287/7; 297/10; 300/5;
hışmlık	-1- [Ar., Tr.] düşman, düşmanlık	306/1; 309/6; 314/6; 321/1; 332/21;
	h. bol- 358/2	333/9; 335/18; 342/1; 359/12; 361/16;
hışt	-7- [Far.] kerpiç, tuğla	365/8; 380/1; 381/21; 387/4; 392/7;
	h. 305/20; 305/21; 306/1; 306/2;	(h. kim+) 283/4; 305/15; 342/20;
	328/13	350/19; 353/13; 378/10; (h. nimerse)
	h.+ lar bile 337/11	281/19; 301/17; 329/15; 329/16;
hıta	-2- [Ar.] günahlarımızı bağışla	330/3; 332/13; 354/16; 365/9; 367/17;
	h. 312/8; 312/10	(h. nimerse+) 299/8; 327/11; 349/1;
hicâb	-1- [Ar.] utanma, mahcubiyet	392/11; (h. vaqt) 384/5
	h.+ mı 305/11	hidâyet -1- [Ar.] doğru yol, hak yolu
hicr	-1- [Ar.] ayrılık	h. kı1- 309/17
	h. (esîr-i h.) 374/20	hikâye -1- [Ar.] olay
hiç	-89- [Far.] hiç	h. 315/20
	h. 281/7; 281/14; 282/8; 285/20;	hikâyet -21- [Ar.] olay
	286/16; 287/2; 287/13; 298/10; 306/5;	h. 359/10; 387/16; 392/15
	310/21; 316/5; 318/9; 320/9; 324/10;	h. kı1- 343/2; 345/8; 347/16; 356/9;
	327/18; 328/5; 328/17; 336/5; 336/21;	357/16; 360/1; 360/12; 360/20;
	338/1; 340/18; 341/2; 342/8; 343/16;	367/13
	348/11; 349/17; 354/8; 355/9; 355/21;	h.+ de 316/4; 320/8; 325/11; 358/3;
	356/12; 362/8; 363/14; 365/5; 371/18;	368/9; 369/6; 371/16; 378/3; 390/5
	371/19; 375/5; 377/8; 379/5; 379/7;	hikmet 1. -6- [Ar.] sebep, neden

h. 290/7; 297/21; 316/14; 324/3; 348/18; 384/7	h. kı1- 329/16; 343/13
2. -2- bilgelik	h.+ sini 329/16
h. (‘ilm-i h.) 342/19; 345/18	h.+ side 317/9; 317/10; 343/13; 343/14
hıl -1- [Far.] çeşit, tür	hiṭāb -52- [Ar.] söyleme, konuşma
h. 284/5; 376/11	h. ir- 364/2
hilāf -1- [Ar.] zıt, karşıt	h. bol- 297/5; 312/15; 319/5; 321/4; 322/21; 323/21; 325/8; 390/19; 396/7; 396/21; (h.-ı ḥazret-i İlähî) 366/17; 379/8; (h.-ı İlähî) 356/5; (h.-ı Rabbi’l- ‘izzet) 329/13; 376/10; 377/5; 395/4; 395/10;
h. (h.-ı şer‘) 366/5	h. kil- 296/17; 297/1; 299/17; 304/2; 312/7; 314/15; 321/13; 322/15; 322/19; 338/18; 344/21; 350/15; 351/3; 359/8; 379/3; 387/6; 388/2; 388/3; 388/6; 388/8; 389/6; 390/15; 390/17; 390/18; 395/5; 395/6; 395/7; 395/9; 395/12; 395/14
hil‘at -4- [Ar.] kaftan	h. yit- 397/16
h.+ in 279/18; 339/7; 377/16; 390/3	h.+ ın 339/7
hile -3- [Ar.] düzen, oyun	h.+ nı 389/7
h (mekr ü h.) 343/7	
h. bile 393/1	
h. birle (mekr ü h.) 290/13	
hile-ger -1- [Ar., Far.] hileci, hilekar	
h. 313/14	
hire -1- [Far.] donuk, fersiz	
h. bol- 302/12	
hisāb -2- [Ar.] sayma, hesap	
h.+ ı 355/15	
h. kı1- 347/6	
hişşe -15- [Ar.] pay	
h. 333/8; 333/20; 347/15; 353/14; 355/6; 375/3	hokka -2- [Ar.] mürekkep kutusu h. 373/11

h.+ nı (ilgi.) 374/10	h. 342/21
Ḥorāsān -3- [Far.] Horasan, İran'ın	h. bile 346/8
doğusunda bir şehir	ḥoş-būy -1- [Far.] güzel koku
Ḥ.+ dın 282/4; 282/5	h. 336/4
Ḥ.+ dın ir- 281/10	ḥoş-dil -3- [Far.] memnun
ḥorek -3- [Far.] yemek, yiyecek	h. bol- 306/16; 321/18; 322/10
h. kı1- 368/13	ḥoş-elḥān -1- [Far., Ar.] güzel, ahenkli
h.+ din 342/11	okuyan
h.+ leriṅgiz 331/14	h. 374/3
ḥorūs -16- [Far.] horoz	ḥoş-elḥānlik -1- [Far., Ar., Tr.] güzel, ahenkli
h. 357/7; 357/9; 361/3; 361/4; 361/7;	okuma
361/10; 362/6; 362/12	h.+ lerni 342/21
h.+ niṅg 361/8; 362/6	ḥoş-güvār -1- [Far.] lezzetli
h.+ nı (ilgi.)362/7	h.+ dur 289/14
h.+ ğa 361/6	ḥoş-ḥāl -7- [Far., Ar.] mutlu, sevinçli
h.+ dın 357/14	h. 312/20
h.+ ı bile 357/6	h. bol- 301/21; 325/13; 334/21; 336/3;
h.+ lar 361/7	350/6; 358/14
h.+ lar bile 362/21	ḥoş-ḥāllik -1- [Ar., Far., Tr.] mutlu olma
ḥoş -7- [Far.] güzel, hoş	h.+ de 305/13
h. 301/14; 321/14	ḥoşlaş- -1- [Far., Tr.] veda etmek
h. kil- 283/7; 284/14; 285/1; 331/10	h.-ıp 370/21
h. kör- 368/3	ḥoş-nūd -19- [Far.] hoşnut, razı, memnun
ḥoş-āvāzlik -2- [Far.] güzel ses	h. bol- “memnun olmak” 289/8;

292/17; 335/7; 341/9; 347/16; 359/4;	h.+ i 347/18; 348/5; 348/12
370/20; 389/4	h.+ ini (ilgi.) 348/14
h. kıl- “memnun etmek” 345/3	höl -1- ıslak, yaş
hoş-nūdluğ -1- [Far., Tr.] rıza, memnuniyet	h. bol- 295/6
h.+ umnı 312/18	hüb -19- [Far.] güzel, iyi, hoş
hoş-reftār -1- [Far.] güzel yürüyen	h. 282/3; 288/2; 288/18; 329/8;
h. (kebk-i h). 361/19	343/11; 356/17; 357/14; 361/21;
hoş-rūy -5- [Far.] güzel yüzlü	369/17; 371/9; (ṭabīb-i h.) 369/15
h. 361/19; 369/21; 370/6; 375/13	h.+ dur 313/12; 360/7
h.+ nı 361/16	h.+ dur ir- 348/3
hoş-rūyluğ -1- [Far., Tr.] güzel yüzlülük	h. imes 360/6
h.+ ı 370/2	h.+ rağ 305/6; 305/8; 312/1; 374/12
hoş-vakt -8- [Far.] mutlu	hucet -1- [Ar.] delil, kanıt
h. bol- 282/20; 302/6; 328/6; 359/10;	h. 297/9
363/18; 371/15; 375/19; 394/18	Ḥudālīg(/ik) -2- [Far., Tr.] Allahlık,
höküz -27- öküz	Tanrılık
h. 323/1; 348/16; 348/17; 356/15;	h. 386/16; (ḥudālik) 295/15
356/20; 356/21; 357/1; 357/3	huftan -1- [Far.] yatsı namazı
h. bile 356/14	h. (namāz-ı h.) 299/8
h.+ ni (ilgi.) 348/15; 356/15; 357/8	hukūk -1- [Ar., ç.] haklar
h.+ ni 348/7; 348/9; 348/10; 348/16;	h.+ ı 328/17
356/14; 356/15	hum -2- [Far.] küp
h.+ ğa 356/17	h. 333/18; (h.-ı ḥusravānī+) 369/16
h.+ üm 356/16; 356/18; 357/1; 357/2	hün-bağır -1- [Far. Tr.] kanlı bağır

h. 333/16	gerçekleşme
h̄un-h̄ār -1- [Far.] kan döken, zalim	h. bol- 345/15
h. 361/21	h̄uṣūmet -1- [Ar.] düşmanlık
h̄ūn-rīzl̄ıĝ -1- [Far., Tr.] kan dökme	h. 298/1
h. bol- “ayaklanmak, kan dökmek”	h̄ūṣ -8- [Far.] akıl, şuur
373/1	h. 374/15
h̄ūr -1- [Ar.] huri	h.+ ı 285/5; 286/2
h. 305/12	h.+ ıĝa 301/3; 371/7
h̄urrem -2- [Far.] sevinçli, mutlu	h.+ ları 309/16
h. bol- 294/19; 312/20	h.+ larıĝa 323/13; 323/19
h̄ursend -3- [Far.] mutlu, memnun	h̄uṭbe -2- [Ar.] cuma namazlarından önce
h. bol- 317/4; 371/5	imamın yaptığı konuşma
h. kı1- “mutlu, memnun etmek”	h.+ ĝa 364/3; 364/4
316/19	h̄ūy -1- [Far.] huy
h̄urṣīd -2- [Far.] güneş	h.+ ı 284/4
h. (h̄.-i tābān+) 361/19; (sulṭān-ı	h̄ücre -2- [Ar.] oda
senedü’l-enbiyā’-i h̄.) 354/5	h.+ de 361/13
h̄urūc -1- [Ar.] çıkma, çıkış	h.+ si 361/12
h. kı1- “ortaya çıkmak, gelmek”	h̄üdhüd -15- [Ar.] Süleyman peygamber ile
335/12	Seba melikesi arasında haber getirip
h̄usravānī -1- [Far.] İnan’ın eski hükümdarına	görüren kuş
ait özel para	h. 368/11; 368/15; 369/1; 369/2;
h.+ ni (h̄um-ı h̄.) 369/16	369/4; 372/6; 372/13; 372/16; 373/12;
h̄uṣūl -1- [Ar.] meydana gelme,	375/2; 375/4

h.+ ni 369/1	h.+ im 282/8
h.+ ğa 372/12	h.+ inġ 282/8
hüküm -19- [Ar.] hüküm, emir, karar	hüner-mend -2- [Far.] becerikli, hüner sahibi
h. (h.-i fermān+) 345/7; (h.-i İlähî+)	h. 365/5
312/6	h. ir- 362/16
h. bol- 345/14	hürmet -7- [Ar.] saygı
h. kıl- 308/20; 345/11; 360/17;	h. (‘ izzet ve h.) 374/12
360/18; 366/5; 397/5	h. birle (‘ izzet ve h.) 289/3
h. bir- 283/4	h.+ i (hakkı ve h.) 387/4
h.+ de 345/15	h.+ idin (hakkı ve h.) 317/13
h.+ üm 346/14	h.+ ler (‘ izzet ve h.) 374/12
h.+ ümni 379/19	h.+ ler birle (‘ izzet ve h.) 371/2
h.+ ünġe 310/19	h.+ leridin 360/11
h.+ i 293/16	hüsn -2- [Ar.] güzel
h.+ i birle 392/14	h. (h. ü cemāl) 372/6; 375/12
h.+ i turur 385/13	
h.+ lerini 345/20	I
h+ ĩ (her h.) 371/16	
hükümet -1- [Ar.] padişahlık, hakimiyet	ıssıġ -2- ısı, sıcaklık
h (engüşter-i h.) 350/8	ı. ir- 391/17
hüner -5- [Far.] marifet, beceri	ı.+ ıġa 315/10
h. bil- 343/11	‘ ışk -2- [Ar.] aşk
h. bir- 365/6	‘ ı. 344/4; 358/5
h. bile 360/18	ıztırāb -1- [Ar.] eziyet, sıkıntı, acı

1. kı1- 324/15

İ

i- -80- imek fiili krş. ir-

i.-miş 314/10; 316/8; 369/6

i.-ken-sin 357/7

i.-ken 285/4; 287/14; 288/15; 293/5;

293/18; 304/8; 304/13; 304/21; 306/6;

307/4; 311/19; 313/21; 314/3; 314/8;

322/11; 323/20; 323/21; 338/5;

343/19; 346/7; 348/2; 353/14; 354/2;

354/16; 360/9; 362/14; 366/12; 368/9;

369/3; 381/20; 392/2

i.-kende 360/10

i.-keni 294/1

i.-kenin 287/7; 293/19; 310/5; 344/10

i.-ken-siz 355/19

i.-kenleride 389/11

i.-kenler 293/4; 320/15; 323/21;

344/16

i.-kenliğini 317/3

i.-mesdür 311/17; 318/4; 365/13;

366/7; 366/8

i.-mes-sin 297/6; 304/11

i.-mes 289/20; 294/11; 322/15;

354/16; 355/9; 356/11; 362/8; 367/17;

375/15; 380/21; 389/14

i.-mes mü 294/2; 302/9; 322/18; 360/6

i.-mes irdim 365/21

i.-mes irdi 293/2; 300/16

‘ibādet-24- [Ar.] ibadet

‘i. kı1- 305/3; 317/10; 319/10; 343/14;

347/21; 348/1; 350/6; 352/5; 352/7;

353/21; 384/8; 387/4

‘i.+ ğa 327/8; 378/19; 382/15; 387/4;

389/9; 392/15

‘i.+ ke 387/20

‘i.+ de 384/5

‘i.+ din 384/5; 397/16

‘i.+ leri 335/19

‘ibādet-ḥāne -8- [Ar., Far.] ibadet edilen yer

‘i. kı1 352/19

‘i.+ ni 377/2

‘i.+ de 349/12; 352/4

‘i.+ din 352/2; 385/20

‘i.+ leri 351/15

‘i.+ leriide 377/2

ibtidā -1- [Ar.] başlama, başlangıç	i.+ keride 284/20; 300/4
i. kı1- “ilk başlamak” 376/12	iç- -22- içmek
ibtilā -1- [Ar.] tutulma	i.-tiler 308/9
i.+ sı bile 339/6	i.-eyin 308/13; 308/14
icābet -5- [Ar.] kabul etme, kabul edilme	i.-e dur- 359/1
i. bol- 306/7	i.-ip 281/20; 329/8; 331/18; 332/9;
i. kı1- 292/20; 337/18; 395/9; 395/21	357/2; 359/3; 388/15
iç -39- iç, içeri	i.-keli 371/14
i. 337/6; 365/4	i.-ken 279/19; 292/17
i.+ i 325/14	i.-er irdi 329/5
i.+ ini 351/17	i.-er irdiler 352/6
i.+ iğa 337/1; 343/5; 355/20; 361/12;	i.-mek turur 356/6
377/8	i.-mekni 385/16
i.+ ige 325/17	i.-mekinğler 379/20
i.+ ide 281/7; 292/17; 299/13; 303/12;	i.-mes-min 357/21
305/15; 315/18; 322/6; 325/7; 339/10;	i.-mes-sin 357/20
371/9; 375/6; 384/19; 386/5; 387/12;	i.-meğıl 356/16
387/13; 390/16	içkü -4- keçi
i.+ ideki 346/21; 377/3	i.+ ğa 334/1
i.+ idekini 373/12	i.+ m 333/6
i.+ idin 285/7; 289/4; 335/2; 387/11	i.+ nğni 333/6
i.+ leriñgizdin 284/19	i.+ si 334/2
i.+ leridin 285/2; 285/4	‘id -8- [Ar.] bayram
i.+ kerı 300/4	‘İ. 309/2; 348/20; (‘İ. küni) 347/17;

348/19; (‘İ.-i urbān) 323/16; (‘İ.-i urbān+) 363/17	i.-mes irdi 352/13
‘İ.+ imiz 309/1	ig(i)n -7- sırt, omuz
‘İd-gāh -3- [Ar., Far.] bayram yeri	i.+ imni (ignimni) 320/13
‘İ.+ a 348/20; 363/18	i.+ ige (ignige) 280/1
‘İ.+ da 364/2	i.+ ide (ignide) 303/16; 325/1
idiş -1- kap	i.+ ilerini (ignilerini) 320/11
i.+ i 314/2	i.+ ileride (ignileride) 298/16; 300/1
if -1- ip krş. yif	ihānet -1- [Ar.] haksızlık
i. 374/7	i. bile 380/15
‘ifrit -1- [Ar.] cinlerin kötü ve korkunç bir cinsi	ihlāş -1- [Ar.] balılık
‘i. 373/18	i.+ ima (‘akīde-i i.) 354/19
ige -10- sahip	ihsān -3- [Ar.] baış, iyilik
i. bol- 289/16	i. ıl- 355/8
i.+ si 313/5; 331/19; 345/11; 345/16; 345/17; 385/17	i.+ ım turur 353/1
i.+ sini (ilgi.) 343/6	i.+ lar ıl- 312/2
i.+ leri 364/20	ihtiyāc -1- [Ar.] ihtiyaç
igeçi -2- [Mo.] abla	i.+ ım 396/5
i.+ leri 299/9; 299/10	ihtiyār -9- [Ar.] seçme, kendi arzusuyla hareket etme
iger -1- eyer	i. 330/11
i. 373/15	i. ıl-302/8; 312/9
igil- -1- eilmek, bükülmek	i. bir- 330/20; 395/5
	i.+ ım birle 392/14
	i.+ ımda 395/5

i.+ ımız 386/1	322/21; 324/18; 326/20; 327/3; 331/3;
i.+ sız “elinde olmadan, istemeyerek”	331/4; 332/2; 332/3; 333/18; 335/1;
310/9	335/19; 339/2; 342/12; 343/3; 344/11;
ih̄tiyāt -1- [Ar.] tedbirli davranmak	345/9; 347/21; 348/3; 350/3; 356/4;
i. kıl-346/3	356/6; 357/13; 358/4; 359/14; 359/17;
ik- -2- ekmek, tohum gömmek	359/18; 359/20; 361/4; 362/5; 366/2;
i.-tiler 282/11	366/13; 377/20; 379/13; 384/15;
i.-ip 335/15	385/13; 389/10; 390/6; 392/8; 394/7;
ikev -6- ikisi birlikte	397/10
i.+ i 299/19; 316/9	i.+ sini 285/6; 397/9
i.+ imiz 297/18	i.+ siğa 303/5
i.+ imizni 299/14; 300/11	i.+ miz 293/11; 293/21; 344/11
i.+ miz 314/14	ik̄ki miṅġ -1- iki bin, (2000)
ikevlen -5- ikisi birlikte	i. 361/9
i. 280/6; 299/16; 314/12; 332/2; 366/6	ik̄ki yūz -7- iki yüz, (200)
ikin -2- tohum, tarla	i. 280/20; 325/10; 351/19; 383/15;
i. “tarla” 317/2	289/15; 289/16
i.+ lerni 335/16	i.+ çe 341/13
ik̄ki -74- iki, (2)	ik̄kinçi -14- ikinci, (2.)
i. 280/3; 284/3; 284/12; 285/7; 285/8;	i. 280/9; 285/18; 291/10; 298/10;
285/12; 285/18; 286/6; 286/10;	306/18; 306/19; 323/3; 324/8; 324/20;
289/16; 292/8; 293/8; 294/3; 297/4;	360/8; 376/14; 380/7; 386/8; 395/16
297/5; 297/9; 299/16; 299/19; 302/10;	ik̄līm -1- [Ar.] ülke, diyar
303/4; 306/3; 307/11; 321/7; 322/20;	i.+ din 395/11

ikrām -3- [Ar.] saygı gösterme	‘i.+ ı kuru- “çaresi tükenmek”366/14
i.+ lar (‘ izzet ve i.) 388/5	‘i.+ ını 287/20; 375/20
i.+ lar bile (‘ izzet ve i.) 389/5	‘i.+ ımızını 284/18
i.+ lar kıl- (‘ izzet ve i.) 374/5	
ikrār -4- [Ar.] kabul etme	İlāhenā -1- [Ar.] Rabbimiz, İlahımız
i. bol 349/5; 375/15	İ. 386/6
i. kıl- 298/9; 302/1	ilçi 1. -10- elçi
il -22- halk	i. 313/3; 373/4
i. 282/11; 283/19; 283/20; 325/10;	i. kıl- 393/21
329/11; 340/17; 377/19; 394/21	i.+ leridür-miz 313/9
i. bile 352/4	i.+ ler 373/21; 374/10; 374/14; 393/8
i.+ ğa 296/8; 301/20; 320/13; 329/7	i.+ lerni (ilgi.) 373/12
i.+ de 361/21	i.+ lerge 393/62.
i.+ din 320/15; 377/19	2. -2- peygamber, resul
i.+ i bile 388/19	i. 299/14
i.+ ni (ilgi.) 320/13; 343/11	i.+ si 280/1
i.+ in 363/8	ilçilik -1- peygamberlik
i.+ iĝa 388/19	i.+ ke 300/11
i.+ ide 299/1	ile -1- ile, beraber, birlikte
‘ilāc -10- [Ar.] çare	i. 386/7
‘i. 286/17; 370/10	ilet- -3- iletmek, göndermek, ulaştırmak
‘i. kıl- “çare bulmak” 287/3; 357/1;	i.-tiler 335/11; 350/7
359/8	i.-ip 335/17
‘i.+ ı 358/20	il(i)g -2- el, kol krş. el
	i.+ ige (ilgige) 280/1

	i.+lig “kollu” 373/17	iltifāt -2- [Ar.] ilgi gösterme
ilgeri -12-	ileri	i. kı1- “ilgi göstermek” 358/19
	i. 293/10; 293/21; 294/1; 304/19;	i.+ inġız bile 283/13
	306/1; 306/4; 307/18; 311/15; 320/15;	im- -7- emmek
	324/10; 340/18	i.-er-sin 289/14
ilkā -1-	[Ar.] atma, uydurma	i.-e başla- 289/12
	i.+ sı turur 363/5	i.-ip 378/16
illā -2-	[Ar.] ancak	i.-geli 280/4; 289/10; 289/9
	i. 363/15; 382/5	i.-mey “emmiyor” 289/13
‘illet -1-	[Ar.] hastalık	īmān -69- [Ar.] inanma, inanç
	‘i.+ ige 289/6	ī. 303/20; 304/12; 305/4; 307/2;
illig -2-	elli, (50)	310/13; 329/12; 349/16; 349/18;
	i. 373/7	375/18; 376/19; 398/5; (ī.-ı islām)
‘ilm -16-	[Ar.] ilim, bilgi	398/2; (ī.-ı islām+) 398/3
	‘i. 331/13; 331/19; 353/11; (‘i.-i	ī. kiltür- 305/5; 306/14; 307/4; 307/7;
	hikmet) 342/19; 345/18; (‘i.-i	307/10; 307/12; 308/4; 308/7; 308/16;
	şerī‘at+) 366/5; (şāhib-i ‘i.) 330/16	308/18; 310/15; 320/7; 362/20;
	‘i.+ ni 330/15	363/12; 363/13; 363/14; 373/3;
	‘i.+ din 353/11	376/18; 378/2; 378/18; 380/6; 380/13;
	‘i.+ im 354/15; 390/16	381/12; 381/17; 382/13; 382/19;
	‘i.+ inġ 330/17	389/11; 395/20; 396/4; 396/10; 397/3
	‘i.+ i 332/10	ī. birle 394/8
	‘i.+ in 322/9	ī.+ da 280/19
	‘i.+ ini (ilgi.) 330/17	ī.+ nı 379/5; 380/18

ĩ.+ ğa 300/17; 313/11; 334/12;	304/12; 307/12; 307/19; 308/6;
336/11; 336/15; 336/16; 378/9; 379/3;	308/15; 308/17; 310/15; 312/17;
379/7; 380/15; 380/16; 381/6; 390/13;	315/4; 318/20; 319/14; 321/14;
391/15; 395/17	326/20; 330/2; 330/7; 332/19; 332/20;
ĩ.+ ge 379/2; 396/3; 396/7; 397/18	333/3; 333/10; 333/19; 334/3; 336/16;
‘ imāret -15- [Ar.] yapıldığı yeri bayındır hale	337/9; 341/10; 341/21; 342/10; 345/5;
getiren bina, yapı	345/7; 346/10; 347/6; 348/4; 358/18;
‘i. 371/19; 376/4; 377/7; 377/9;	360/6; 367/20; 375/15; 377/3; 381/8;
377/10	383/17; 390/11; 395/21; 396/2
‘i. it- 351/8	imdilik -1- şimdilik
‘i. kıl- 376/10	i.+ de 313/11
‘i.+ ni (ilgi.) 376/6	imekle- -1- emeklemek
‘i.+ ni 306/1; 377/4	i.-p 360/2
‘i.+ ke 376/4	imgek -1- zahmet, eziyet
‘i.+ ler 335/15; 372/5	i.+ in 386/4
‘i.+ ler kıl- 328/9	imgen- -1- zahmet çekmek
imçek -5- meme, göğüs	i.-ip 395/13
i. sal- “emzirmek” 289/10; 289/12	imget- -1- zahmet çektirmek
i.+ i birle 318/13	i.-megil 385/16
i.+ ini 378/16	imkân -2- [Ar.] imkan, olabilirlik
i.+ idin 388/14	i. (i.-ı sür‘at) 366/16
imdi -51- şimdi	i.+ ı 370/5
i. 289/13; 291/6; 292/9; 292/13;	imtiḥān -1- [Ar.] imtihan, deneme
292/18; 293/16; 301/19; 302/8;	i. kıl- 373/2

imüz- -2- emzirmek i.-üp 288/2; 289/11	indür- -1- (bitki için) büyütme, yeşertme i.-di 387/15
imzür- -1- emzirmek i.-mağ bol-378/15	inege -3- süt annesi i. 289/8; 363/8; 363/17
in -2- en, genişlik i.+ i 313/2; 392/7	inek -5- inek i. 317/11; 317/14
in- -1- inmek i.-medi (raḥmet i.) 395/15	i.+ ni (ilgi.) 318/7 i.+ ni 317/17
in‘ām -1- [Ar.] iyilik etme i. 353/1	i.+ leriṅgizni 318/6
inan- -2- inanmak i.-dım 390/17 i.-mas-miz 321/19	inficār -1- [Ar.] kırılma i. 306/18
‘ināyet -3- [Ar.] iyilik, lütuf ‘i. (‘i.-i pādişāh+) 379/17 ‘i. kıl- 366/17 ‘i.+ i birle 387/15	infilāk -1- [Ar.] patlama i. 306/18
incü -2- inci krş. yincü, yüncü i. 308/21; 309/2	ini -1- küçük kardeş i.+ m (ağa i.) 371/6
inçi -1- eş, zevce i. 294/7	inḡiş- -1- eğilmek, bükülmek i.-tiler 319/21
inde- -2- davet etmek, çağırma i.-ydür 301/17 i.-ğıl 297/20	ins -6- [Ar.] insanlar i. (i. ü cin) 351/4; 351/9; 367/2; 372/11; 372/17; 373/20
	İnşā‘allāh -6- [Ar.] Allah dilerse i. 294/8; 316/21; 317/1; 331/21; (inşā‘allāhu ta‘ālā) 298/6; 316/4
	ir -27- erkek, koca, asker

i.	286/7; 286/21; 364/17; 364/20; 378/2; 379/13; 381/20; 396/19	282/19; 285/13; 285/14; 285/17; 286/9; 286/10; 286/11; 288/17; 289/6;
i. bol-	357/12	289/11; 289/15; 290/7; 290/19;
i.+ ğa	357/11	290/20; 291/9; 291/17; 291/21;
i.+ ge	397/7	292/17; 292/21; 295/10; 295/12;
i.+ din	381/20; 397/7	295/16; 295/19; 295/20; 295/21;
i.+ im	364/13	296/3; 296/18; 296/20; 296/21;
i.+ imni	357/4	297/21; 299/8; 299/11; 300/2; 300/4;
i.+ inĝ	363/8	300/5; 303/3; 303/4; 303/8; 303/10;
i.+ inĝga	363/9	303/11; 303/15; 305/3; 308/9; 309/10;
i.+ i	286/10; 357/5; 357/11; 390/11; 393/1; 394/3	309/13; 310/20; 311/14; 312/4; 313/2; 313/16; 316/4; 316/5; 317/4; 317/5;
i.+ i ir-	349/3	317/7; 319/3; 319/4; 319/5; 319/13;
i.+ ini (ilgi.)	286/9; 390/7	319/16; 320/9; 323/16; 324/3; 324/7;
i.+ iĝa	364/18	324/9; 324/18; 325/7; 325/12; 326/7;
iri- -2- erimek		327/2; 327/3; 327/15; 327/16; 327/17;
i.-p	325/15	327/18; 328/11; 329/6; 331/4; 331/15;
i.-r ikenler	323/21	332/4; 332/5; 333/11; 333/12; 333/18;
ir- l. -764- irmek, imek, olmak krş. i-		336/5; 336/12; 336/14; 337/15;
i.-dim	283/12; 334/9; 367/4	337/16; 337/17; 338/1; 338/12;
i.-diĝ	301/4; 358/17	338/13; 338/14; 338/15; 338/16;
i.-di	280/4; 280/5; 280/16; 280/17; 280/19; 280/21; 281/3; 281/4; 281/5; 281/8; 281/10; 281/15; 282/2; 282/18;	339/2; 339/10; 340/13; 341/4; 342/11; 342/20; 343/8; 344/12; 345/9; 346/21; 347/18; 347/19; 347/20; 347/21;

348/12; 349/1; 349/2; 349/3; 350/17;
351/6; 351/14; 351/15; 351/16;
351/17; 351/19; 353/18; 356/14;
357/6; 359/20; 362/16; 363/3; 363/11;
364/11; 365/3; 365/11; 366/6; 367/13;
369/7; 369/12; 370/15; 371/3; 372/1;
372/4; 372/5; 372/8; 375/13; 376/8;
376/12; 377/8; 377/19; 378/4; 378/5;
378/7; 378/11; 378/13; 380/9; 382/5;
382/6; 382/12; 382/13; 382/14; 384/7;
385/21; 386/1; 387/7; 389/16; 389/21;
390/7; 390/5; 390/7; 390/8; 390/9;
391/11; 391/17; 392/7; 392/15;
397/20
i.-dük 304/19; 344/12
i.-diŋgiz 367/3
i.-diler 280/19; 285/12; 285/14; 287/6;
288/1; 290/12; 291/16; 292/11;
311/16; 313/1; 321/9; 325/19; 335/8;
336/12; 339/9; 339/10; 339/11; 345/9;
351/19; 362/16; 364/2; 364/13;
365/15; 366/19; 371/3; 377/18; 378/5;
378/6; 379/2; 382/15; 385/20; 386/7;
387/21; 389/2;

i.-seŋg 350/15
i.-se 397/3; 348/3
i.-mes 324/12; 324/13; 354/3; 358/8;
363/21; 385/20; 392/11; 393/17;
394/10
i.-mes mü 374/18
2. birleşik zaman çekiminde
i.-miş (-ur i.) (aytur i.) 284/7; (kılur i.)
397/5
i.-dim (-r / -Ar/ -Ur i.) (barur
i.) 346/14; 347/12; 360/21; 361/1;
(bilür i.) 305/6; (birür i.) 326/16;
(bolur i.) 343/17; (kaçar i.) 317/16;
(kılar i.) 356/2; (uçurur i.) 352/18;
(üzer i.) 340/19; (yir i.) 356/4; (yörür
i.) 354/15; 358/17; 371/9
..... (-p / -Ip / -Up) (birip i.) 343/4;
(kilip i.) 375/21; (olturup i.) 347/10;
(öldürüp i.) 297/8; (sorap i.) 362/4;
(taşlap i.) 370/17
..... (-ğay i.) (sorğay i.) 289/7
..... (-mes i.) (bilmes i.) 375/15;
(imes i.) 366/1
.....(-map i. mü) (aytmap i.)

332/18
i.-diŋ (-r / -Ar / -Ur i.) (işler i.) 330/2;
(kılur i.) 349/1; (yörer i.) 304/15;
(yörür i.) 331/18
..... (-Ip i.) (birip i.) 388/1; (kılıp i.)
318/21; 347/10; (tapıp i.) 330/9
..... (-ıp i. mü) (kılıp i.) 340/18
..... (-mas i.) (tartmas i.) 331/17;
(tuta'lmas i.) 317/16
i.-di (-r / -Ar / -Ur i.) (alur i.) 283/2;
296/11; 366/2; (aytur i.) 338/13;
392/18; (aytulur i.) 290/10; (barur i.)
288/5; 306/2; 306/3; 328/21; 351/14;
368/20; 368/21; (bilür i.) 282/4;
311/14; (birür i.) 289/16; 297/3;
317/8; 354/5; 387/20; (bolur i.) 296/7;
296/8; 296/9; 296/13; 307/21; 308/2;
315/13; 326/9; 343/12; 347/21; 383/2;
397/13; (çarlar i.) 381/20; (çıkar i.)
315/19; 323/7; 359/16; (çıkarur i.)
296/12; (dir i.) 316/5; (içer i.) 329/5;
(kaçar i.) 288/12; (kamar i.) 286/7;
(kalur i.) 343/2; (kılar i.) 342/3; (kılur
i.) 281/6; 286/4; 290/17; 291/9;

291/10; 296/12; 305/3; 315/14;
316/10; 317/10; 333/16; 358/16;
359/19; 366/6; 371/2; (kiltürür i.)
378/12; (kilür i.) 317/14; 317/17;
351/6; 351/14; 352/11; 384/12; (koyar
i.) 328/9; 335/17; (körür i.) 281/5;
(küler i.) 329/5; 357/3; (külür i.)
332/6; (oçur i.) 378/11; 378/12;
(olturur i.) 317/9; 329/5; 364/15;
(öldürür i.) 342/3; (öter i.) 393/5;
(saçılur i.) 359/16; 359/18; (satar i.)
317/7; (tapınur i.) 363/15; (titrer i.)
304/5; (süyer i.) 363/14; (turar i.)
377/3; (turur i.) 296/10; 288/9; 308/2;
(tutar i.) 281/5; 307/5; (tüşer i.)
333/19; 352/15; (uzatur i.) 343/3;
(yatar i.) 317/9; 343/8; 343/9; (yazar
i.-di) 359/17; (yığılıur i.) 308/1; (yığılar
i.) 289/6; 370/10; (yığılıur i.) 343/1;
(yiter i.) 296/13; 343/4; (yörür i.)
281/17; 296/9; 310/17; 316/6; 328/3;
328/11; 328/14; 332/17; 338/2; 342/9;
369/13
.....(-p / -Ip / -Up i.) (aytıp i.)

329/11; 342/15; (birip i.) 384/16;
390/8; (bolup i.) 305/2; 325/10; 327/2;
327/13; 363/16; 366/4; (cāylap i.)
343/5; (çıkıp i.) 358/13; (dip i.) 284/2;
284/10; 293/18; 302/3; 317/15;
329/11; 348/21; 354/13; 357/14;
(harıp i.) 338/4; (kılıp i.) 331/4;
337/4; 390/6; (kışkırap i.) 362/11;
370/20; (kılıp i.) 290/2; 342/13;
370/16; 393/20; (kilip i.) 329/10;
(koyup i.) 317/11; (körüp i.) 282/5;
(minip i.) 310/8; (oğup i.) 375/6;
(olturup i.) 289/18; (sağlap i.) 325/17;
(salıp i.) 356/18; (soğup i.) 308/12;
(sürtüp i.) 289/8; (tapıp i.) 283/19;
(tartıp i.) 355/20; 355/21; (tilenip i.)
327/21; (turup i.) 302/15; 340/9;
347/13; 348/5; 372/16; (tüşüp i.)
355/3; 369/18; (urup i.) 341/19; (yitip
i.) 334/12; 369/13; (yörüp i.) 358/14;
(yörür i.) 338/2; 347/20; 371/2
.....(-ğan / -gen i.) (koyğan i.)
328/10; 328/11; 333/18; (bolğan i.)
280/17; (kılğan i.) 292/1; (öldürğan i.)

390/6; (yibergen i.) 338/13
.....(-ğay i.) (salğay i.) 383/2;
(tıngay i.) 311/10
..... (-señg i.) (minseñg i.) 317/16
..... (-sA i.) (bolsa i.) 290/6;
328/21; 331/17; 342/2; 383/1; (yitse
i.) 343/16
..... (-sek i.) (körsek i.) 311/9
..... (mAs i.) (ayta'lmas i.)
359/21; (bildürmes i.) 370/11; (bilmes
i.) 306/1; 336/17; (birmes i.) 316/6;
328/12; (bolmas i.) 326/9; 327/18;
(çıkarımas i.) 311/11; (igilmes i.)
352/13; (imes i.) 293/2; 300/16;
(kılmas i.) 348/11; 380/2; (kilmes i.)
313/17; (kõnmas i.) 387/16;
(kõrõnmes i.) 307/5; (õta'lmas i.)
300/5; (tapa'lmas i.) 341/15;
(tibrenmes i.) 352/13; (toymas i.)
293/3; (yimes i.) 328/12
..... (map i.) (bolmap i.) 377/1
..... (mağan i.) (bolmağan i.)
292/1
..... (mağay i.) (tapılmağay i.)

317/1 293/1; (kölüşür i.) 313/7; (miner i.)
i.-dük (-ıp i.) (kılıp i.) 312/10 296/8; (oğur i.) 335/19; (olturur
.....(-ur i.) (suğarur i.) 292/12 i.)345/19; 351/12; 351/21; 359/20;
i.-diñgiz (-ur i.) barur 353/18 (öter i.) 376/7; (salur i.) 315/18;
..... (-p i.) (dip i.) 333/3; 333/10 (sançar i.) 296/6; (suğarur i.) 292/12;
i.-diñgizler (-p i.) (dip i.)349/10 (turar i.) 343/19; 351/13; 368/10;
i.-diler (-r / -Ar /-Ur i.) (bağar i.) 374/4; (turur i.) 313/4; (urdurur i.)
289/17; (barur i.) 320/19; 328/1; 352/14; (yatar i.) 319/17; (yığlar i.)
335/16; 352/16; 353/3; 358/3; 380/17; 292/5; 323/11; (yiter i.) 346/12; (yörer
381/6; (birür i.) 287/5; 296/8; 315/15; i.) 352/12; (yörür i.) 286/13; 290/16;
352/6; 352/10; 366/2; (bolur i.) 313/8; 340/4; 351/13; 352/2
346/13; (buyurur i.) 351/9; (çığar i.) ..... (-p/ -Ip / -Up i.) (alıp i.) 341/5;
372/3; (dir i.) 285/13; 293/9; 297/4; (alur i.) 335/17; 343/10; 351/8; (atar
320/1; 320/15; 320/16; 320/17; 351/7; i.) 379/18; (aytıp i.) 329/17; 347/15;
366/5; 366/7; 367/14; 375/8; 378/4; (aytur i.) 319/21; 329/4; 330/13;
(içer i.) 352/6; (iter i.) 376/3; (ğalur i.) 379/19; 380/2; (barıp i.) 332/2;
362/14; 387/9; (ğılar i.) 336/11; 365/12; (bolup i.) 308/19; (çağturup
343/13; 343/14; 343/15; 347/21; i.)374/9; (çığarıp i.) 297/3; (dip i.)
348/1; 352/7; 355/18; (ğılur i.) 290/8; 359/6; 387/13; 387/18; (harıp
311/18; 313/20; 329/9; 330/14; i.) 364/14; (ğalıp i.) 387/14; (ğıldurup
339/10; 342/4; 352/4; 352/5; 352/7; i.) 374/8; (ğılıp i.) 280/18; 290/3;
376/3; 387/20; 397/13; (kiler i.) 300/3; 352/8; 358/4; (kiltürüp i.)
311/16; (kilür i.) 362/16; (kiter i.) 374/10; (kirip i.) 364/17; (ğoyup i.)
377/9; (kiyer i.) 352/3; (körer i.) 320/11; 343/3; (oğlap i.) 294/17;

(olturup i.) 292/7; 332/8; 334/10;
343/15; 344/11; 349/12; 350/6;
365/20; 373/21; 377/2; 387/17; (ölçep
i.) 378/21; (salıp i.) 366/20; (silkinip i.
irse) 340/11; (sorap i.) 343/10; (tibrep
i.) 340/5 (turup i.) 298/16; 323/13;
335/10; 338/6; 338/9; 347/7; 348/18;
384/15; (urup i.) 291/1; 382/1; (yığılıp
i.) 309/14; (yığılaşur i. irse) 381/21;
(yitip i.) 362/11 (yidürüp i.) 370/15;
(yörüp i.) 295/5
..... (ğan i.) (kılğan i.) 352/9;
377/2; (toldurğan i.) 351/17
..... (mAs i.) (ayta'lmas i.)
290/11; (bilmes i.) 287/7; 316/14;
(bilür i.) 315/9; (h̄āhlamas i.) 318/12;
(irmes i.) 385/20; (kılmas i.) 371/16;
(körsetmes i.) 320/10
..... (-mep i.) (körnep i.)
344/4
irse (-p /-ıp i.) (dip i.) 330/11; 340/1;
344/6; 364/17; 382/13; (kılıp i.) 332/1
..... (-DI i.) (attı i.) 393/15; (ayttı i.)
392/18; (boldı i.) 336/14; 341/21;

356/13; 376/18; 385/11; (buyurdı i.)
381/19; (çıktı i.) 358/15; (didi i.)
363/13; 363/18; 364/14; 393/18; (kıldı
i.) 385/18; (irdi i.) 340/13; (koydı i.)
328/7; (ötkerdi i.) 346/2; (tuttı i.)
382/16; (uzattı i.) 288/13; 343/6; (yitti
i.) 362/17; 384/18
..... (-dük i.) (kıldük i.) 393/19
.....(-DIIAr i.) (boldılar i.) 337/14;
344/16; 350/6; 378/15; (didiler i.)
346/9; 346/19; (irdiler i.) 340/11;
381/21; (kaldılar i.) 364/14; (kıldılar
i.) 335/1; 340/1; 389/11; 394/2;
(kondılar i.) 354/17; (tigürdiler i.)
320/5; (tüştiler i.) 353/5; 389/5; (yöre
birdiler i.) 394/16
..... (-ğusıdur i.) (bolğusıdur i.)
339/20
..... (-madılar i.) (kıla'lmadılar i.)
362/19;
..... (-mas-min i.) kılmas-min i.-se
356/13
..... (-mas i.) (bolmas i.) 346/1
irit- -1- eritmek

i.-meğil 385/17	285/20; 388/6; 393/21
irkek -8- erkek	i.+ si birlen 294/20
i. 286/14; 309/10; 367/17; 373/9; 374/9; 391/16	i.+ siğa 355/18
i.+ lerini 286/7	irtikâb -1- [Ar.] kötü bir şey yapma, günah
i.+ lerni 286/15	işleme
irkeş- -1- toplanmak	i. kı1- 312/9
i.-ip 339/15	is -1- koku
irkeştür- -1- bir yerde toplattırmak	i.+ i 321/14
i.-üp 281/17	is- -1- esmek
irte -43- yarın	i.-ğil 310/1
i. 284/18; 299/14; 315/15; 333/14; 348/18; 348/19; 393/14	iske- -2- koklamak
i. bile 335/19	i.-p 287/16; 335/10
i. bilen 287/1	İslâm -4- [Ar.] İslam dini
i. birle 393/21	İ. 318/18; (îmân-ı İ.) 398/2
i. birlen 309/11; 314/19; 314/20; 381/9	İ.+ nı (îmân-ı İ.) 398/3
i.+ ge 336/4; 337/3	İ.+ ğa 363/3
i.+ si 285/1; 291/3; 301/20; 301/21; 302/14; 308/17; 314/18; 316/9; 323/16; 329/8; 332/8; 333/5; 333/8; 341/20; 342/1; 348/20; 351/4; 356/18; 369/10; 371/15; 375/9; 381/11;	İslâmsız -2- [Ar., Tr.] İslam dininden olmayan
	i. 363/4; 363/7
	ism -6- [Ar.] isim, Allah'n ismi
	(i.-i a'zam) 385/6; (i.-i a'zam+)
	366/13; 375/6; 375/7; (i.-i la'if+)
	354/7
	i.+ i bile 372/10

iste-	-7- aramak	341/14; 341/17; 343/7; 366/1; 379/12;
	i.-diler 381/13	391/7
	i.-se 389/21	i.+ de 291/10; 376/3
	i.-p 338/2; 338/3; 342/5; 358/13	i.+ din 317/2
	i.-güçiler 287/11	i.+ im 337/1
istikbāl	-2- [Ar.] gelen birini karşılama	i.+ imdür 356/6
	i.+ ğa 394/11	i.+ imni (ilgi.) 345/2
	i.+ iġa 394/11	i.+ imni 297/13
istincā	-1- [Ar.] necasetten temizlenme	i.+ imġa 297/18; 333/10
	i. kıldur- 374/8	i.+ iŋġ 300/14; 356/6
iş	-97- iş, davranış, hareket	i.+ iŋġni 300/14
	i. 296/21; 326/11; 362/6; 365/5;	i.+ iŋġe 341/4
	365/8; 365/13; 370/3	i.+ i 285/15; 302/10; 348/12; 353/17
	i. ir- 354/3	i.+ idür 336/13
	i. kııl- 282/14; 316/20; 325/9; 312/13;	i.+ i ir- 296/20
	332/1; 332/19; 333/2; 340/18; 347/9;	i.+ in 365/10
	357/21; 370/4; 370/5; 376/3; 393/6;	i.+ ini 303/1; 328/16; 352/4; 370/14
	i.+ ni (ilgi.) 326/20; 353/20	i.+ iġa 319/15; 359/13; 379/11
	i.+ ni 281/5; 284/10; 307/1; 310/18;	i.+ imizni 325/20
	319/12; 325/19; 346/3; 370/16;	i.+ imizde 392/17
	392/19	i.+ iŋġizlerge 379/16
	i.+ ħa 331/13	i.+ leri 298/14; 333/9; 353/17
	i.+ ke 296/14; 297/5; 300/12; 301/4;	i.+ lerini (ilgi.) 319/11
	307/19; 313/14; 338/18; 340/21;	i.+ leriġa 333/8; 342/3

i.+ leriġe 371/8		i.-diler 296/20
i.+ leridin 319/10		i.-dük 322/5
i.+ ler ir- 330/2		i.-ip 341/4
i.+ ler kııl- 344/17; 371/15		i.-ġan 367/14
i.+ lerni 342/6	işik	-13- kapı
i.+ lerġa 335/21; 349/10		i.+ ni 299/10
i.+ lerimġa 323/20		i.+ ġa 345/11; 364/13
i.+ leriġni 303/17		i.+ de 333/7
i.+ leriġġa 301/6		i.+ din 348/6; 368/2
i.+ leriġdin 301/11		i.+ i (āsumānnı i.) 305/12
i.+ lerimiz 393/16		i.+ iġe (hāş i.) 300/7
‘iş -2- [Ar.] safa sürme, gününü gün etme		i.+ ini 299/9
‘i. (‘İ. ü ‘işret) 368/7; (‘İ. ü ‘işret+)		i.+ ide 336/20; 343/2; 347/21
360/7		i.+ leride 361/13
işāret -5- [Ar.] bir şeyi gösterme, işaret etme	işit-	-55- işitmek
i. kııl- 293/12; 335/1; 394/21; 397/7		i.-edür 335/4
işek -13- eşek		i.-ipdür 360/11
i. 356/15; 356/16; 356/19; 356/20;		i.-tim 383/17
356/21; 357/2		i.-dim 349/6
i. bile 357/8		i.-tiler 291/12; 303/20; 322/10;
i.+ ni (ilgi.) 295/19; 356/19; 357/3		324/19; 325/6
i.+ ni 356/14; 356/18		i.-dük 311/9
i.+ i 356/14		i.-iġler 321/17
işen- -4- güvenmek, inanmak		i.-sek 346/9

i.-ip 280/2; 298/12; 300/8; 301/9; 321/18; 329/1; 329/12; 342/10; 346/12; 348/14; 349/11; 350/4; 353/5; 354/15; 356/17; 357/1; 357/3; 357/14; 358/13; 359/10; 361/7; 361/8; 362/13; 365/9; 367/4; 371/7; 374/15; 375/19; 380/8; 387/5; 389/7; 394/18	‘işret -2- [Ar.] safa sürme, gününü gün etme ‘i. kı1- (‘İş ü ‘i.) 368/7 ‘i.+ leri (‘İş ü ‘i.) 360/7
i.-ken-min 334/17 i.-ken 279/21; 339/7; 350/11 i.-kenlerini 374/14 i.-megen 359/12 i.-mes 392/11 i.-mediler 303/20 i.-mesengler 379/19 i.-mağğa 359/11 i.-mağlık 322/11	ıştiyāk -1- [Ar.] arzu duyma, özleme i.+ ı 362/9 ıştiğāl -1- [Ar.] uğraşma, meşgul olma i. kı1- 339/9
ışitil- -1- ışitilmek i.-di 301/14	it 1.-2- et i.+ in 385/16 i.+ ide 283/21 2. -11- köpek i. 357/7; 357/8; 370/9; 370/19; 370/20 i. bile 357/14 i.+ ni 370/9; 370/19 i.+ ke 370/18 i.+ i 357/6
ışle- -3- çalışmak i.-r-miz 333/2 i.-diler 366/2 i.-p 365/5	it- -27- etmek, eylemek, yapmak i.-er-min (cem‘i.) 390/19 i.-er (feryād i.) 374/20 i.-ti (‘afv i.) 345/7; (‘arz i.) 352/18; (ber-pā i.) 359/14; (qabūl i.) 370/5; (qurbānlik i.) 364/2 i.-tiler (ber-pā i.) 372/3; (cehd i.) 360/2; (kūnbedler i.) 372/2; (muħkem i.) 335/20; (tayyar
ışlet- -1- çalıştırmak i.-ip 351/8	

i.) 355/14; (tesbîh i.) 378/1; (vîrân i.) 363/1	i. kı1- 371/4
i.-sün (asığ i.) 317/5	itük -1- çizme krş. ötük i. 365/6
i.-sem (sefer i.)374/16	‘iyāl -1- [Ar.] çocuk
i.-ip (becā i.) 346/15; (mihrāb i.) 377/21; (reşk i.) 342/4; (şabr i.) 343/15; 370/5; (un i.) 395/14; (yād i.) 374/17	‘i. (kız ‘i.) 368/8
i.-keli (‘imāret i.) 351/8	iyile- -1- yapmak, etmek krş. eyle- i.-p 378/1
i.-er irdiler (reşk i.)376/3	iz -2- hayvann yerde bıraktığı ayak izi i.+ idin 311/17; 325/16
i.-mes-min (āzār i.) 391/13	izā -1- [Ar.] sıkıntı, mihnet, keder ĩ. tart- “sıkıntı çekmek” 371/9
i.-mediler (şüret i.) 363/15	izār -1- [Ar.] bele bağlanıp bedeninin alt yanını örten giysi i.+ larını 352/3
i.-mağ (cem‘ i.) 390/20	i‘zāzla- -2- [Ar., Tr.] üstün tutmak, yükseltmek
iṭā‘at -2- [Ar.] itaat, boyun eğme i. kı1- 372/21	i.-dım 312/17; 324/2
‘itāb -1- [Ar.] azarlama ‘i.+ ı bile 377/16	izhār -1- [Ar.] ortaya çıkarma, gösterme i. kı1- 356/12
i‘tikād -3- [Ar.] inanç, inanış i. kı1- “inanmak” 363/5; 363/7;389/19	izle- -9- izlemek, aramak i.-r 382/10
ittifāk -1- [Ar.] birleşme birlik olma, anlaşma i. kı1- 309/4	i.-p 287/10; 287/20; 317/12; 330/18; 336/15; 348/10; 360/10
ittifāklik -1- [Ar., Tr.] birleşme, birlik olma, anlaşma	i.-güçiler 287/13

‘izzet -16- [Ar.] değer, yücelik

‘i. (‘i. ve hürmet) 374/1; 289/3; (‘i. ve hürmet+) 371/2; 374/12; (‘i. ve ikrām+) 374/5; 388/5; 389/4; (devlet ü ‘i.) 375/13; (hiṭāb-ı Rabbi'l-‘i.) 329/13; 376/10; 377/5; 395/4; 395/10
‘i. kı1- 290/17; 303/19
‘i.+ i 303/19

K, Q

qabak -5- kabak

q. 387/15; 387/21
q.+ nı (ilgi.) 387/17
q.+ ğa 388/2

qabar- -2- kabarmak, şişmek

q.-dı 364/11
q.-ıp 292/3

qābin -2- [Far.] mihir

k. 294/5
q.+ iġa 294/6

qabr -2- [Ar.] kabir, mezar

q.+ din 342/13
q.+ iġa 345/4

qabūl -68- [Ar.] kabul

q. bol- 326/9; 327/7; 342/7
q. it- 370/5
q. kı1- 283/11; 283/14; 283/17; 298/8; 302/21; 306/14; 307/20; 308/19; 309/8; 313/12; 312/21; 315/4; 319/13; 319/19; 319/20; 320/1; 320/2; 322/10; 325/20; 326/17; 326/18; 326/20; 329/17; 330/6; 330/7; 331/21; 332/1; 336/13; 336/16; 337/4; 338/10; 339/1; 342/17; 344/8; 344/9; 350/7; 359/9; 362/21; 364/21; 365/2; 369/14; 371/9; 371/10; 375/19; 376/14; 379/3; 379/6; 379/7; 379/19; 380/2; 380/7; 380/18; 381/6; 381/7; 387/8; 395/3; 397/21; 398/1; 398/3

q.+ dur 342/14

qabz -11- [Ar.] bir kimsenin ruhunu teslim alma

q. (q.-ı rūḥ+) 334/14; 334/15; 377/4
q. kı1ur-min 334/11; 334/15; 334/16; 334/17; 334/19; 377/6; 397/14

qaç- -35- kaçmak

q.-ar-sin 385/12

ķ.-ar-sizler 319/14	393/15; (her ķ.) 282/15; 352/2;
ķ.-tım 300/16	293/11; 296/6; 392/17
ķ.-tı 320/12; 341/8; 343/21; 384/11	ķ.+ ğaça 385/12
ķ.-tılar 394/21	ķaçur- -5- kaçırmaq
ķ.-ķay 393/3	ķ.-dınġ 353/6
ķ.-ġıl 291/16; 353/4	ķ.-dılar 291/2
ķ.-ıp 300/15; 300/21; 301/3; 302/13;	ķ.-up 353/9; 371/1
306/21; 341/16; 341/19; 342/4;	ķ.-manġ 370/5
358/17; 360/19; 360/21; 365/1;	ķadd -7- [Ar.] boy
366/14; 367/11; 378/7; 382/14;	ķ. 314/5
382/20	ķ.+ i 361/19; 378/8
ķ.-ķan; 384/21	ķ.+ iġa 315/12; 378/10
ķ.-ġanġa 383/5	ķ.+ lerıġa 340/11
ķ.-ġuıġa 383/9	ķadem -3- [Ar.] ayak, adım
ķ.-ar irdim 317/16	ķ. 295/9
ķ.-ar irdi 288/12	ķ. ķoy- “ayak basmaq” 295/12; 299/7
ķ.-ķan bolsa 384/19	ķadr -2- [Ar.] deġer, kıymet
ķ.-madınġ 353/9	ķ. (ķ. kıymet+) 354/3
ķaçan -32- ne zaman	ķ.+ ini 343/18
ķ. 281/17; 285/11; 288/3; 292/20;	ķafes -1- [Far.] kafes
293/17; 307/9; 307/17; 308/7; 310/20;	ķ.+ ġa 368/13
320/5; 325/2; 325/6; 338/16; 363/7;	ķāfir -51- [Ar.] kafir, Allah’a inanmayan
376/18; 379/8; 382/2; 382/6; 384/6;	k. 281/2; 311/2; 398/4
384/8; 384/17; 384/19; 386/8; 389/2;	k. bol- 280/17; 280/18; 280/20;

327/16; 336/8	ķ. bile 349/21
k. ir- 285/14; 304/19; 337/15; 363/11	ķahr -1- [Ar.] kahır, kahretme
k.+ ni (ilgi.) 287/1; 311/2	ķ. ķıl- 368/18
k.+ ni 311/3; 341/13	ķaķtıķıķ(/ik) -5- [Ar., Tr.] kıtlık
k.+ ler 300/19; 300/21; 306/8; 313/13;	ķ. (ķaķtıķlık) 379/4; 380/6; 395/10
325/5; 337/9; 342/18; 379/18; 379/19;	ķ.+ nı 395/19
380/2; 380/14; 380/18; 386/4; 393/10;	ķ.+ da 395/15
395/16; 397/4; 397/18; 397/19; 398/1;	ķā'ide -1- [Ar.] kaide, kural
398/3	ķ. 298/4
k.+ ler bile 342/14	ķaķ- 1. -5- bir Şeyi vurarak sokmak,
k.+ lerni (ilgi.) 301/2; 306/10; 342/13;	çakmak
342/17; 366/9	ķ.-tılar 313/18
k.+ lerni 327/3; 342/14; 397/17	ķ.-ıp 313/17; 313/18
k.+ lergā 306/11; 337/11; 341/8	2. bir Şey ile itmek
k.+ lerge 379/7	ķ.-tılar 299/9
k.+ lerdin 280/21; 337/7	ķ.-ıp 296/2;
ķaķla- -1- kaplamak, örtmek	ķaķtur- bir Şeyi vurarak sokturmak, çaktırmak
ķ.-p 347/19	ķ.-up 305/9
ķaķlan -1- kaplan	ķal- -110- kalmak, kalmak tasviri fiili
ķ. 300/5	ķ.-ur-min (aç ķ.) 356/4
ķāķıd -1- [Far.] kāķıt	ķ.-ur 292/14; 311/4
k.+ ğā 327/9	ķ.-ur-sizler 319/20
ķahķaha -1- [Ar.] kahkaha, gŐlerken çıkan	ķ.-ur mu 377/5
yŐksek ses	ķ.-ıpdur 315/16; 341/5; 346/11;

387/21

ķ.-ġandur 388/13

ķ.-dım 366/1; 371/6; (aġ ķ.) 356/3

ķ.-dı 281/18; 281/19; 282/18; 291/2;

307/11; 311/13; 315/17; 318/18;

330/5; 335/11; 335/18; 337/13; 338/4;

342/11; 346/10; 347/9; 350/9; 355/2;

355/5; 356/4; 357/16; 358/5; 359/3;

369/8; 371/7; 376/1; 384/12; 395/2;

397/10; 398/4; (aġ ķ.) 356/8; (aġuķ ķ.)

344/1; (ĥayrān ķ.) 375/11; (mīrās

ķ.)350/13; (selāmet ķ.) 347/3;

ķ.-dūk 333/2

ķ.-dīnġız 356/3; 367/5

ķ.-dılar 292/18; 315/20; 315/21;

320/14; 333/8; 335/14; 340/10;

344/20; 356/1; 356/6; 366/7; 367/3;

374/5; 387/9; (aġ ķ.) 348/4; (ĥayrān

ķ.) 343/7; 343/20; 358/5

ķ.-ġaylar 314/16

ķ.-sun 320/18; 338/17

ķ.-sa 368/5

ķ.-ıp 306/8; 335/14; 362/2; 376/8;

(ĥayrān ķ.)313/7; 333/9; 361/1;

380/12

ķ.-ġan 310/10; 312/4; 317/8; 374/21;

390/4

ķ.-ġanımgā (maĥrūm ķ.) 397/16

ķ.-ġanın 315/15

ķ.-ġanlarını (ilgi.) 327/7

ķ.-ur irdi 343/1

ķ.-ur irdiler 387/9; (ĥayrān ķ.) 362/14

ķ.-ıp irdi 331/4; 337/4; 390/6

ķ.-ıp irdiler 387/14

ķ.-dılar irse 364/14

ķ.-mas 376/16

ķ.-mapdur 342/8

ķ.-madı 281/19; 307/19; 319/15;

330/12; 354/21; 355/21; 356/19;

357/1; 363/3; 374/15; 397/8

ķala- -1- ateş yakmak

ķ.-p 328/7

ķal'a -3- [Ar.] kale

ķ.+ sını (ilgi.) 361/2

ķ.+ sıge 342/14; 342/17

ķama- -1- hapsetmek

ķ.-r irdi 286/7

ķamġı -1- kamġı

ķ. 352/14	ķ. 296/12; 326/9; 355/5; 362/7
ķamer-tal'at -1- [Ar.] ay yūzlū	ķandaĝ(ķ) -15- nasıl, ne kadar
ķ. 361/17	ķ. 284/10; 287/14; 291/4; 292/9;
ķāmet -1- [Ar.] boy	304/6; 306/4; 309/18; 314/3; 317/3;
ķ. 314/6	319/14; 322/11; 326/1; (her ķ.)
ķamıř -7- kamış	282/14; 296/11; (ķandaķ). 375/21
ķ. 337/19	ķanı -6- hani, nerede
ķ.+ nı (ilgi.) 378/8	ķ. 280/6; 299/5; 299/6; 331/14;
ķ.+ nı 338/5; 378/10; 378/20	331/16; 396/21
ķ.+ ĝa 337/20	ķar- -1- karıştırmak
ķamuĝ -1- hepsi	ķ.-ıp 328/8
ķ.+ ı 378/2	ķa' r -1- [Ar.] bir şeyin en dibi, dip
ķan -11- kan	ķ.+ ıĝa 330/12
ķ. 288/15; 306/19; 308/10; 308/12;	ķara -11- kara, siyah
308/13; 308/14; 308/16; 308/17;	ķ. 296/9; 328/14; 352/3; 352/7; 361/9;
341/19	369/8; 369/9; 369/10; 369/12; 381/15
ķ.+ ge 308/8	ķ. bol- 322/4
ķ.+ lar 327/4	ķara- -15- bakmak
ķanat -8- kanat	ķ.-dı 306/5
ķ.+ ları 343/20; 358/4; 359/15	ķ.-dım 306/6; 341/21
ķ.+ ları birle 306/8	ķ.-sa 287/14; 337/2
ķ.+ larımı 352/12; 359/17; 387/19	ķ.-salar 366/21
ķ.+ larıdın 359/17	ķ.-ng 354/19; 354/20
ķança -4- ne kadar, na zaman	ķ.-p 288/9; 290/5; 374/6; 380/14

ķ.-p tur-323/13	ķarġa -5- karga
ķ.-madılar 281/21	ķ. 395/11; 395/12; 395/13; 395/14
ķ.-maġġ 354/19	ķ.+ nıġġ 395/12
ķarabaş -1- kadın köle, cariye, hizmetçi	ķarı 1. -7- uzunluk ölçüsü, karış
ķ.+ larım bile 392/16	ķ. 313/2; 361/2; 378/5; 378/6; 392/7
ķarakçı -1- haydut, yol kesen	2. -2- yaşlı, ihtiyar
ķ.+ dın 291/9	ķ. 316/17; 382/8
ķarala- -1- bakmak, dikkatle bakmak	ķarındaş -3- kardeş
ķ.-p 288/7	ķ. ir- 290/20
ķarangı -2- karanlık	ķ.+ ımın 326/6
ķ. 307/21; 354/10	ķ.+ ınġın 299/4
ķarangılıġ(/ıuķ) -12 karanlık	ķariş -1- bir uzunluk ölçüsü
ķ. (ķaranguluķ) 295/7; 382/4; 382/7;	ķ. 296/11
386/5; 386/7	ķariş- -1- karışmak
ķ.+ da (ķaranguluķda) 299/11; 377/21	ķ.-tı 311/1
ķ.+ dın (ķarangılıķdın) 386/8	ķarlugaç -3- kırlangıç kuşu
ķ.+ ı 386/8	ķ. 360/13; 360/14
ķ.+ ını 381/21	ķar(ı)n -18- karın
ķarār 1. -1- [Ar.] bir yerde durma	ķ.+ ım (ķarınım) 332/3; 347/11
ķ. tap- “yerleşmek” 287/2	ķ.+ ınġın (ķarınıġın) 385/15
2. -1- rahat, huzur	ķ.+ ını (ķarın) 286/4; 292/21; 293/1;
ķ. tap- “huzur bulmak, rahatlamak” 327/8	377/21; 386/12; 388/14
ķarar- -1- kararmak	ķ.+ ıġa (ķarınıġa) 377/20; 378/1; 387/3
ķ.-ġay 381/10	ķ.+ ıda (ķarınıda) 387/6; 387/8; 387/9

ķ.+ ıdın (ķarmıdın) 387/7	329/21; 334/8; 336/18; 378/3; 381/2;
ķ.+ ıları (ķarnıları) 292/7	388/19; 391/2; 393/15
ķārsān -1- [Far.] tahtadan yapılmış kap, kutu	ķ.+ ıda 329/12
ķ.+ de 346/13	ķ.+ ıdın 302/17
ķarż -3- [Ar.] borķ	ķ.+ larıĝa 339/2; 358/15; 360/12;
ķ. al- 316/7; 347/11; 347/13	360/13; 365/4; 366/8; 389/1
ķarż-dār -1- [Ar., Far.] borķlu	2. kaç -1-
ķ. 376/15	ķ. 368/8
ķařd -7- [Ar.] birine karřı kōtū davramna, kōtū niyet	ķařuķ -2- kaşık
ķ.+ ımda 369/13	ķ.+ nı 370/14; 370/15
ķ. ķıl- 284/8; 284/9; 288/16; 294/18; 304/21; 341/15	ķat -1- donmak, korkudan dona kalmak
ķařden -1- [Ar.] bilerek, isteyerek	ķ.-ken (başı ķ.) 284/13
ķ. 300/16	ķatār -2- [Ar.] sıra, dizi
ķāse-dārılıĝ -1- [Far., Far.] kase tutuculuk	ķ.+ ıda 364/4; 377/12
k. 336/1	ķatıĝ -11- katı, sert, gūķ
ķařřāb -2- [Ar.] kasap	ķ. 285/15; 298/1; 298/5; 298/6; 298/7; 336/19; 346/12; 365/10; 397/15
ķ. bile 357/1	ķ.+ raķ 326/3
ķ.+ ĝa 357/3	ķātıl -2- [Ar.] katıl
ķař 1. -25- ön, huzur	ķ.+ i 316/11
ķ.+ ımĝa 317/14	ķ.+ ini 291/2
ķ.+ ıĝa 280/11; 292/20; 298/12; 299/15; 299/21; 316/7; 317/14;	ķatla -1- defa, kere
	ķ. 280/3
	ķatre -4- [Ar.] damla

ķ. 288/15; 330/17; 379/20	322/15; 323/15; 324/1; 325/5; 325/6;
ķ.+ lerini 386/14	326/1; 326/4; 329/2; 339/18; 350/12;
ķavl -1- [Ar.] söz	350/18; 350/20; 372/8; 374/13; 382/5;
ķ.+ i bile 389/19	382/11; 385/14; 386/4; 389/16;
ķavla- -5- kovmak, kovalamak	389/19; 390/1; 396/11; 396/13;
ķ.-dılar 344/1; 380/15	396/15; 397/6
ķ.-ng 314/12	ķavm -25- [Ar.] kavim
ķ.-maķ kirek 380/15	ķ. 312/5; 314/15; 326/3
ķ.-p 320/13	ķ.-sizler 311/21
ķavla- -3- kazmak	ķ.+ ni (ilgi.) 308/8
k.-yduur 335/7	ķ.+ ge 382/19
k.-yduur-sizler 335/8	ķ.+ inġni 326/15
k.-p 396/2	ķ.+ inġġa 316/12
ķavluhu ta'ālā -63- [Ar.] yüce Allah'ın sözü,	ķ.+ i 313/1; 320/8; 378/2
ayet	ķ.+ iġa 382/4
ķ. 281/6; 281/8; 288/19; 290/12;	ķ.+ iġa ir- 382/13
293/7; 293/13; 294/3; 295/8; 295/15;	ķ.+ leri 309/21; 335/11; 357/21;
295/17; 295/21; 296/15; 296/17;	389/10
297/1; 297/12; 297/13; 297/15;	ķ.+ leri birle 311/5; 321/10
297/17; 298/3; 304/10; 304/11;	ķ.+ lerigā 316/13; 319/8; 326/19;
304/13; 304/18; 305/9; 305/19;	382/5
306/17; 306/19; 309/15; 310/14;	ķ.+ ler 310/6; 397/3
311/1; 311/21; 312/8; 312/12; 318/11;	ķavun -9- kavun
320/6; 321/20; 321/21; 322/13;	ķ. 282/9; 282/10; 282/11; 282/12;

282/15; 282/16; 282/17	340/1; 340/2; 349/13; 349/15; 352/21;
ķayan -1- nereye	383/17; 396/17; (her ķ.) 324/5
ķ. 288/7	ķ.+ nı (ilgi.) 343/3
ķayda -12- nerede	ķ.+ nı (her ķ.) 303/3; 346/5
ķ. 282/4; 369/2; 382/18;	ķ.+ ğa (her ķ.) 334/18
ķ. turur 349/16; 349/17; 358/9; 381/2	ķ.+ da (her ķ.) 361/9
ķ. ir- 301/3; 358/17	ķ.+ sı 362/5; 392/6; (her ķ.) 340/2
ķaydın -11- nereden	ķ.+ sını (ilgi.) (her ķ.) 293/1
ķ. 282/2; 289/20; 299/1; 330/19;	ķayrıl- -1- dönmek
331/1; 353/11; 354/9; 355/2; 380/2;	ķ.-ıp 281/20
382/9; 385/2	ķayt- -9- dönmek
ķayġu -2- kaygı, üzüntü, keder	ķ.-ar-miz 314/16
ķ.+ m bile 383/14	ķ.-ur-miz 314/19
ķ.+ nġ 383/15	ķ.-sun 321/7
ķ.+ luķ “kaygılı, kederli” 389/16	ķ.-alik 393/13
ķayġur- -2- kaygılanmak, kederlenmek	ķ.-sa 306/2
ķ.-ur-sin 388/2	ķ.-saķ 393/13
ķ.-madınġ 388/3	ķ.-sek 321/8
ķāyil -4- [Ar.] inanma, kabul etme	ķ.-ıp 285/18; 384/11
ķ. bol- 298/9; 301/10; 379/16; 380/4	ķaytar- -5- döndürmek, geri çevirmek
ķayna- -1- kaynamak	ķ.-dılar 345/14
ķ.-r (ķ. ķazan+) 391/21	ķ.-ıp 347/8
ķaysı -21- hangi, hangisi	ķ.-up 374/11
ķ. 294/21; 295/1; 314/18; 334/19;	ķ.-geli 382/4

	ķ.-gen 319/11		ķ. (ķ. ķuzātlar) 359/20
ķayu	-1- hangi		ķ.+ ni 373/8
	ķ. 391/6	ķaznaķķı	-1- kilerci
ķaz-	-1- kazmak		ķ.+ sı ir- 286/10
	ķ.-dılar 335/15	ķazuķ	-8- kazık, direk, sopa
ķazā	-3- [Ar.] Allah'ın önceden takdir ettiği şeylerin gerçekleşmesi		ķ. 313/17; 313/18; 391/20
	ķ. yit- 341/16		ķ. ķıl- 305/9
	ķ.+ sı 317/6; 355/6		ķ.+ nı (ilgi.) 313/17
	2. -2-vakti geçen namazın sonradan kılınması		ķ.+ dın 313/19
	ķ. bol- "namaz vaktini geçirmek"	ķebāb	-2- [Ar.] kebab
	359/8; 359/9		k. 287/14
ķazan	-6- kazan		k. ķıl- 348/10
	ķ. 355/14; 373/6	ķebk	-1- [Far.] keklik
	ķ.+ ğa 391/21		k. (k.-i hoş-reftār) 361/19
	ķ.+ dın 355/14	ķebüter	-1- [Far.] güvercin
	ķ.+ larda 355/15		k. 343/19
ķazārā	-5- [Ar.] istemeyerek	ķecābe	-1- [Far.] develere takılan küfe
	ķ. 283/2; 283/10; 286/13; 350/6;		k. 282/11
	369/13	ķedhudā	-1- [Far.]
ķazı-	-1- kazımak		k. (k.-yı mülk-i hudā) 354/6
	ķ.-dılar 315/9	ķefen	-2- [Ar.] kefen
ķāzı	-2- [Ar.] kadı, hakim, yargıç		k. 394/7
			k. ķıl- 374/19

kefş -2- [Far.] ayakkabı	k. 284/11; 348/14
k.+ ini 327/19	
k.+ lerini 327/21	
kel -1- [Far.] kel, saç olmayan	k. bol- 335/14; 353/15
k. 361/15	
kelâletlik -1- [Far., Tr.] pelteklik, dilin zayıflaması	kem -3- [Far.] eksik, az
k. bol- 290/10	k. imiş 369/6
kelâm -12- [Ar.] söz, konuşma	kemâl -2- [Ar.] mükemmellik, tamlık
k. 280/2; 322/10; 322/11; 324/5;	k. (k.-i sa'âdet) 322/18; (k.-i te'sîr)
324/19; 325/6; (k.-ı hâzret-i İlâhî+)	346/12
321/18; (k.-ı İlâhî+) 321/17; (hâşıl-ı	
k.) 366/8	kemend -1- [Far.] kement, uzaktaki bir şeyi yakına çekmek için atılan ip
k. birle 324/2	k. sal- 358/15
k.+ nı 298/12	kemer -3- [Far.] kemer
k.+ ımdın 362/1	k. (k.-i keyânî) 373/16
kelîm -2- [Ar.] Musa peygamberin sıfatı	k.+ idin 286/14; 287/2
k. 280/1; 280/2	kemîne -2- [Far.] zavallı, aciz
kelime -2- [Ar.] kelime	k. 301/5; 302/19
k.+ ni 301/6; 301/12	kempîr -18- [kempîr<Far.] yaşlı kadın, nine
kelîmu'llâh -3- [Ar.] Musa peygamberin sıfatı	k. 333/4; 333/5; 334/1; 346/13; 347/9;
k.+ durlar 279/21	365/3; 365/5; 365/6; 365/9; 365/18
k.+ nı 279/18; 301/7	k.+ ni (ilgi.) 333/4; 334/1; 347/2;
kelle -2- [Far.] baş, kafa	347/8
	k.+ ni 347/8; 367/10
	k.+ din 333/5
	kenîzek -9- [Far.] cariye
	k. 373/7; 395/2; (k.-i mâh-rûy) 361/13

k.+ leri 288/12; 351/16	k.+ idin 355/9
k.+ lerini 288/11	kerk -2- [Far.] yırtıcı kuş
k.+ leriğa 364/7	k. 359/14; 359/17
k.+ ler 369/21	kerrema'llāhu vechehu -1- [Ar.] Allah
k.+ lerni 374/8	kendisini aziz kılsın
kent -2- kent, şehir	hazret-i ' Alī k. 291/20
k.+ ke 312/7	kerret -4- [Ar.] defa, kere
k.+ lerni 287/10	k. 307/11; 308/3; 308/4; 308/9
ker -1- [Far.] sağır	kesb -3- [Ar.] kazanma, çalışma
k. 333/13	k. kı1- 343/11; 343/14; 360/18
kerāmet -15- [Ar.] Allah'ın istediği kullara	kesel -2- [Ar.] hasta, rahatsız
verdiği olağanüstü şeyler	k. bol- "hastalanmak" 355/6; 357/1
k. kı1- 298/9; 306/17; 315/5; 338/17;	ketif -1- [Ar.] omuz
342/20; 342/21; 345/18; 379/4; 380/6;	k.+ leriğa 313/8
394/9	kette -20- büyük
k.+ i bile 350/12; 377/17	k. 308/20; 309/20; 310/6; 313/16;
k.+ i birle 279/20	323/18; 350/1; 392/2
k.+ ler 343/16	k. bol- 281/20; 290/14; 315/13; 317/6;
k.+ ler kı1- 342/20	333/16; 349/4; 378/18;
kerem -5- [Ar.] iyilik, ihsan	k. kı1- 288/17; 289/3; 300/14
k.+ inġ birle 315/4	k.+ sidür-min 353/9
k.+ inġdin 305/11	k.+ leri 308/20
k.+ i 316/3	k.+ leridin 284/3
k.+ i bile 389/12	kettelġ(/ik) -2- büyüklük

k. (kettelik) 354/14	ķ.+ lerni 285/19; 286/1; 312/4
k.+ ını 353/15	ķ.+ lerga 309/5
kevek -2- boşluk, oyuk	ķıçķı(u)r- -17- çağırmaq, davet etmek,
k. 325/14	seslenmek
k. ķıl- 351/17	ķ.-adur 361/7
kevşer -1- [Ar.] cennette buluna bir havuz,	ķ.-ur 284/12; 362/6
çeşme	ķ.-dı 317/13
k. (çeşme-i k.) 361/18	ķ.-dılar 345/4; 349/9
keyānī -1- [Far.] İnan hükümdarlarının sıfatı,	ķ.-sañğ 317/17; 380/1
lakabı	ķ.-sa (ķıçķursa) 284/19
k. bile (kemer-i k.) 373/16	ķ.-a başla- 362/12
keyik -5- geyik, yabancı hayvan	ķ.-ıp 285/6; 329/6; 380/9
k. 380/9; 380/10; 387/20; 387/21	ķ.-ur irdi 381/19
k.+ni 380/9	ķ.-ıp irdi 362/11; 370/19
ķıbtī -21- [Ar.] Mısır'ın eski halkı, Firavun	ķıl- -1123- yapmak, etmek
tarafında olanlar	ķ.-adur 370/14
ķ. 290/18; 308/11	ķ.-ar-min 379/3
ķ.+ ni (ilgi.) 286/3; 287/6; 290/19;	ķ.-ar-sin 328/4; 358/18
291/2	ķ.-ur-sin 357/21
ķ.+ ğa 290/21	ķ.-ur 332/14; 360/14
ķ.+ ler 289/3; 307/2; 307/3; 307/6;	ķ.-ur-miz 285/5; 292/9; 299/16;
308/9; 309/1; 309/3	303/18; 308/21; 309/17; 309/18;
ķ.+ ler ir- 285/14	325/20; 354/17
ķ.+ lerni (ilgi.) 285/20; 309/11	ķ.-ur-siz 284/18; 381/12

ķ.-urlar 366/9	ķ.-sa 371/16; 396/2
ķ.-ur mu 290/6	ķ.-sek 284/10
ķ.-ıpdur-min 344/17	ķ.-maķ kirek 310/18
ķ.-ıpdur 361/2; 371/15	ķ.-maķ lāzım 346/4
ķ.-dım 351/3	ķ.-maķ lāzımdur 346/17
ķ.-dınġ 300/14; 386/16; 388/3; 392/19	ķ.-a dur- 357/19
ķ.-dı 307/1; 325/9; 325/13; 328/7; 346/5; 386/12;	ķ.-ıp 302/8; 320/3; 334/8; 336/3; 342/6; 344/7; 351/10; 352/5; 361/5; 364/8; 365/10; 375/21
ķ.-dük 333/17	ķ.-ur (sıfat-fiil) 300/14
ķ.-dınġız 333/9	ķ.-ġan 301/6; 306/9; 301/10; 303/12; 303/21; 305/13; 322/13; 333/10; 339/7; 342/3; 375/17; 379/16; 312/5
ķ.-dılar 309/3; 319/19; 327/9; 341/18; 345/17; 376/11	ķ.-ar irdiler 343/13
ķ.-ġusıdur 291/13	ķ.-ur irdiler 352/4
ķ.-ay 301/15	ķ.-ıp irdi 290/2; 370/16
ķ.-ayın 352/21	ķ.-ġan irdi 292/1
ķ. 304/16; 358/1	ķ.-ġan irdiler 377/2
ķ.-ġıl 303/2; 306/15; 350/14; 355/13; 396/5	ķ.-ur iken 314/3
ķ.-sun 338/19; 396/3	ķ.-mas 280/2; 333/9; 353/21; 370/5
ķ.-alı 391/21; 396/18	ķ.-mas mu 302/14
ķ.-ınġlar 303/17	ķ.-madı 327/17
ķ.-sam 345/2; 374/18	ķ.-masa 310/18
ķ.-saġ 304/16; 329/19	2. namaz kılmak

ķ.-sun 383/16	ķ.) 334/16; 334/17; 334/19; (ķiřāř ķ.)
3. saymak, eklemek	291/8; (mihmān-dārlik ķ.) 284/16;
ķ.-maķ 364/4	(muķarrib ķ.) 303/6; (mūnācāt ķ.)
4. yerleştirmek, koymak	354/12; (nime ķ.) 284/9; (pādiřāh
ķ.-dı 359/18	ķ.)366/18; (pāre pāre ķ.) 382/10; (revā
5. yardımcı fiil	ķ.) 338/21; (su 'āl ķ.) 349/15; (řerīķ ķ.)
ķ.-adur-min (fehm ķ) 366/10; (gūmān	340/15; (tāķat ķ.) 329/13; (tayaķ ķ.)
ķ.) 284/7; (meřhūr ķ.) 354/13	296/18; (ulça ķ.) 372/12; (yavuķ ķ.)
ķ.-adur ('atā ķ.) 347/15; (bī-āb-rū)	303/13; (yoķ ķ.) 379/6; (zelīl ķ.)
281/14; (feryād ķ.) 353/3; (ġalebe ķ.)	374/13
370/2; (ħāhiř ķ.)371/6; (kesb ķ.)	ķ.-ur-sin (bed-kārlik ķ.) 329/8; (bī-
360/18; (ķurbānlik ķ.) 363/17; (nā-	ārām ķ.) 342/10; (ķiyās mu ķ.) 390/16
dānlikdin ķ.) 289/21; (secde ķ.) 361/5;	ķ.-ar-sin (būstān ķ.) 326/14; (pīře ķ.)
361/6; 361/8; (terbiyet ķ.) 370/19;	345/3; (yeksān ķ.) 326/14
(ūmīd-vār ķ.)305/11; (va' deler ķ.)	ķ.-ur-sin (du' ā ķ.) 388/10; ('ināyet ķ.)
301/17	366/17; (nařīħat ķ.) 329/7; (tāķat ķ.)
ķ.-adur-miz (mihmān ķ.) 284/11	322/20
ķ.-ar-min (du' ā ķ) 355/6; ('ilāc ķ.)	ķ.-ur ('afv ķ.) 367/8; (āsān ķ.) 379/12;
357/2; (mihmān ķ.) 356/5	('atā ķ.) 303/20; (ġalať ķ.) 385/8;
ķ.-ur-min 287/19; 295/16; (du' ā-yı	(ħarāb ķ.) 286/1; (helāk ķ.) 286/1;
bed ķ.) 306/14; (helāk. ķ.) 295/17;	328/19; (maġfīret ķ.) 304/14; (maķbūl
(ħarc ķ.) 330/4; (ħayāl ķ.) 368/6;	ķ.) 353/21; (meřġūllik ķ.)334/2; (nā-
(ħıdmet ķ.) 392/17; (ķabūl ķ.) 326/18;	dānlıkđın ķ.) 290/5; (oķat ķ.) 333/15;
331/21; 344/9; 359/9; 371/10; (ķabz	(pādiřāh ķ.) 301/13; (red ķ.) 360/14;

(rūşen k.) 387/18; (secde k.) 364/5;
(şükr k.) 378/17; (yaqın k.) 393/9;
(yoq k.) 302/21
k.-ur-miz (berāberlik k.) 299/17;
(ceng k.) 372/21; (fāş k.) 358/11;
(raḥm k.) 342/16; (secde k.) 336/2
k.-ar-miz (iṭā' at k) 372/21
k.-ur-siz (qabz k.) 334/15
k.-ur-sizler (secde k.) 336/1
k.-urlar ('azāb k.) 358/19; (ceng k.)
313/12; (feryād k.) 325/1; ('ilāc k.)
359/8; (iltifāt k.) 358/19; (rivāyet k.)
286/8; 351/17;
k.-ar mu-sin (yaḥşı k. 'iyileştirir
misin?') 392/20
k.-ur mu-sin (ḥayāl k.) 397/4; (iḥtiyār
k.) 302/9; (qabūl k.) 326/17
k.-ur mu (zūlm k.) 344/13
k.-ur-siz mü (ḥayāl k.) 353/11
k.-ar mu-sizler (raḥm k.) 342/16
k.-ıpdur-min (ḥaṭā k.) 323/20; 356/7;
(zūlm k.) 375/17
k.-ıp-sin (peydā k) 282/13
k.-ıpdur (mihribān k.) 379/11;

(mihribānlıg k.) 355/8
k.-ıpdurlar (ḥikāyet k.) 343/2; 345/8;
347/16; 356/10; 357/16; 360/2;
360/12; 360/20; 367/13; (rivāyet k.)
305/16; 311/2; 326/8; (secde k.)
325/11; 326/1
k.-dım (ağrıg k.) 392/17; ('ahd k.)
308/4; 308/7; (du' ā k.) 334/3; (ḥarām
k.) 385/16; (icābet k.) 395/9; (qabūl
k.) 330/7; 375/19; (kette k.
'büyüttüm') 300/14; (mihrāb k.)
385/16; (musaḥḥar k.) 390/19;
(naşīḥat k.) 381/7; (tevbe k.) 323/20;
375/18; 388/10; (zindān k.) 385/16;
(zūlm k.) 386/7
k.-dınġ ('ahd k.) 308/11; (fermān k.)
377/5; (ḥalīfelik k.) 326/1 ; (ṭaleb k.)
353/13; (terġīb k.) 336/16; (zūlm k.)
344/14
k.-dı ('afv k.) 367/9; ('ahd k.) 307/7;
308/15; ('arza k.) 375/18; ('aṭā k.)
325/7; 330/14; 343/12; (beyān k.)
303/6; 304/7; 328/4; 342/11; 345/12;
356/16; 372/19; 375/2; 389/1; (beyān-

ı vâkı‘a kı.) 369/1; (binā kı.) 371/20;
(bī-şermlik kı.) 281/14; (bülend kı.)
282/20; (cāvīd kı.) 360/8; (cefālar kı.)
.396/9; (cem‘ kı.) 303/9; (kāse-dārlıg
kı.) 336/1; (pādişāhlik kı.) 280/20;
281/6; 376/9; (‘özr-h‘āhlıg kı.) 389/4;
(dīvār kı.) 282/18; (du‘ā kı.) 307/2;
307/4; 348/5; (emr kı.)309/12; 309/21;
310/1; (fehm kı.) 365/13; (fermān kı.)
366/15; 394/11; (feryād kı.) 332/11;
336/7; (ğalebe kı.) 392/20; (ğāyib kı.)
336/15; (ğāzab kı.) 392/4; (gümān kı.)
357/4; (güm-rāh kı.) 325/9; (haber kı.)
285/2; (halāş kı.) 389/12; (hamīr kı.)
287/8; (hamle kı.) 300/21; (harāb kı.)
363/8; (hayāl kı.)386/1; 386/4; (helāk
kı.) 311/7; 337/12; (hükml kı.) 308/20;
(icābet kı.) 292/20; 337/19; 395/21;
(ihsānlar kı.) 312/2; (ikrāmlar kı.)
388/6; (kabūl kı.) 315/4; (kaşd kı.)
288/16; 294/18; 304/21; (kerāmet kı.)
306/17; 315/5; 342/20; 342/21;
345/18; (kette kı.) 289/3; (kür kı.) ‘kür
etmek’) 362/19; (kürünüş kı.) ‘itaat

etmek’) 351/4; (mağfired kı.)327/6;
(maşlahat kı.)394/3; (ma‘kül
kı.)288/20; (ma‘lüm kı.)282/13; 283/4;
(meyl kı.) 390/9; (mihmān kı.) 355/11;
(mihmān-dārçilik kı.)355/10; (mīr-
āhūr kı.) 283/9; (musallağ kı.) 337/15;
(muñī‘ kı.) 351/5; (münākaşa kı.) 357/5
(müvekkil kı.) 398/8; (nāmūs kı.)
281/21; (naşīb kı.) 324/5; 347/10;
(nöker kı.) 283/8; (perveriş kı.) 290/14;
(pest kı.) 356/9; (peygamber kı.) 379/1;
(pīrāste kı.) 328/14; (pul kı.) 282/17;
(revān kı.) 373/12; (secde kı.) 325/9;
325/19; (selām kı.) 353/5; 369/11;
382/17; 389/3; (sitekler kı.) 311/8;
(şerīk kı.) 299/14; 341/14; (şükri-
bisyār kı.) 375/20; (tamām kı.) 307/19;
396/7; (tañg kı.) 327/20; (tavşif kı.)
369/4; 372/7; (teklif kı.) 345/20;
(teslīm kı.) 398/2; (vaşiiyet kı.) 394/6;
(va‘deler kı.) 305/7; (vezir kı.) 285/12;
(yād kı.) 386/2; (yaşlılık kı.) 328/16;
(yarlıg kı.) 286/14; 287/10; (yasavul
kı.) 283/9; (zāhir kı.) 372/16; (zārī kı.)

349/6; (zinā kı.) 346/1; (zılm kı.)
286/5
kı.-duķ (ķabūl kı.) 320/2
kı.-dūk (du'ā kı.) 333/20;
333/21(raġbet kı.) 304/18
kı.-dınġız (ħalāş kı.) 369/14; (ta' arruz
kı.) 333/3
kı.-dılar 371/5; (āferīn kı.) 314/5;
349/21; ('ahd kı.) 376/20; ('arz kı.)
308/21; 316/11; ('arza kı.) 376/19;
(āvāz kı.) 303/18; (bādılar kı.) 371/16;
(beyān kı.) 293/15; 299/13; 334/9;
342/17; (pādişāh kı.) (teslīm kı.)
383/20; (bendiler kı.) 335/20; (ceng kı.)
342/18; (cidd ü cehd kı.) 363/4; (da' vet
kı.) 334/12; 379/7; (defn kı.) 350/8;
377/12; 383/21; (delālet kı.) 363/4;
(derre kı.) 318/17; (der-h'āst kı.) 365/2;
(du'ā kı.) 306/15; 307/8; 307/13;
308/5; 308/16; 309/11; 311/10; 315/7;
315/11; 316/12; 316/17; 316/18;
333/6; 333/8; 337/18; 339/4; 345/18;
346/19; 360/4; 393/12; 395/3; 395/20;
396/1; 396/6; 397/21; 398/2; (du'ā-yı

bed kı.) 307/10; 307/20; 308/7; (fehm
kı.) 366/6; (ferş kı.) 373/14; (feryād kı.)
300/7; 379/15; 379/18; 385/4; (ħalīfe
kı.) 321/9; 334/11; 350/18; (ħamle kı.)
300/19; 394/20; (ħayāl kı.) 322/11;
(ħurūc kı.) 335/12; (ħükme kı.) 345/11;
(işāret kı.) 394/21; 397/7; (ittifāk kı.)
309/4; (ķabūl kı.) 308/19; 309/8;
312/21; 322/10; 339/1; 342/17; 344/9;
350/7; 365/2; (ķabz kı.) 334/11; 377/7;
(kürünüş kı.) 374/2; (künbed kı.) 376/5;
(küngüre kı.) 371/21; (küşiş kı.) 341/6;
(maşlahat kı.) 366/11; 393/8; 396/18;
(meyl kı.) 385/4; 385/9; 393/9; 395/17;
(muhterem kı.) 376/4; (münacāt kı.)
299/16; 306/6; 314/13; 318/20;
319/15; 321/4; 322/11; 326/13; 327/5;
329/18; 330/15; 330/17; 330/20;
331/1; 334/19; 338/17; 343/11;
344/17; 344/21; 350/14; 350/19;
351/2; 351/4; 351/5; 355/12; 356/7;
367/15; 376/13; 376/16; 379/7;
380/17; 390/19; 398/3; (naķş kı.)
372/2; 376/12; (naķşlar kı.) 371/21;

(nāle kı.) 292/4; (namāz kı.) 365/3;
(naşihāt kı.)325/20; 397/18; (naşihatlar
kı.) 381/6 ; (nikāh kı.) 376/2; (pādişāh
kı.) 342/19; 371/16; (pāre pāre kı.)
397/9; (peydā kı.) 336/10; (selām
kı.)334/14; (secde kı.) 336/7; (secde-i
şükr kı.) 345/7; (selām kı.) 331/10;
383/4; 383/10; 383/13; (şehīd kı.)
337/11; (şerīk kı.) 290/12; (şükr kı.)
298/14; 311/5; (tamām kı.) 315/1;
(tayyar kı.) 337/21; 375/3; (tażarru‘ kı.)
349/8; (tenāvül kı.) 364/19; (terğīb kı.)
336/16; 380/16 ; (teslīm kı.) 335/10;
(tevālüd kı.) 287/8; (tevbe kı.) 354/16;
(tılismāt kı.) 303/9; (toy-ı şāhāneler kı.)
376/2; (üstün kı.) 376/5; (yād kı.)
364/3; (yaqınlik kı.) 286/20; (yoq kı.)
360/1; (zārī kı.) 335/14; (zor kı.) 319/6
kı.-ğay-min (hālāş kı.) 306/12
kı.-ğay (‘ aṭā kı.) 339/14; (fıkr kı.) 298/2;
(ğazab kı.) 393/13; (mağfıret kı.)375/16
kı.-ğaylar (hüküm kı.) 360/17; (melāmet
kı.) 322/2
kı.-ay (‘ ahd kı.) 308/15; (‘ ibādet kı.)

387/4; (ķabül kı.) 283/14; 337/4;
(kerāmet kı.) 298/9; 379/4; 380/6;
(maşlahāt kı.) 301/15; (pādişāh kı.)
298/11; (şabr kı.) 368/16; (su’āl kı.)
346/5; (yağşı kı.) 392/21; (yigit kı.)
301/20
kı.-ayın (vefā kı.) 341/12
kı. (beyān kı.) 356/21; 369/14; (fedā kı.)
362/3; (işāret kı.) 335/1; (sebeb kı.)
367/10; (tevekkuf kı.) 384/15; (‘ ibādet
kı.) 319/10
kı.-ğıl (‘ afv kı.) 388/11; (āsān kı.)
297/13; (bendelik kı.) 297/7; (beyān
kı.) 360/20; (bühtān kı.) 329/11; (cem‘
kı.)355/17; (da‘ vet kı.) 300/17; 379/2;
379/3; 391/15; 396/7; (du‘ ā kı.)
308/10; 395/21; (emr kı.) 349/7; (hālāş
kı.) 376/15; 393/11; 395/4; (hāşıl kı.)
365/6; (hayāt kı.) 397/20; (helāk kı.)
388/10; (ıkrār kı.) 302/2; (‘ imāret kı.)
376/10; (ķabül kı.) 376/14; (kerāmet
kı.) 338/17; (küşiş kı.) 334/7; ; (mināre
kı.) 305/18; (revā kı.) 376/13; 376/14;
(rüşen kı.) 297/13; (şabr kı.) 312/15;

351/7; 380/18; 383/20; 397/5; (şarh
k.) 305/18 (şerîk k.) 297/18; (tevbe k.)
297/7; 301/11; (vefâ k.) 341/10; (vezîr
k.) 297/16; (yaşılık k.) 328/16;
(yumşaklık k.) 298/6
k.-sun (ceng k.) 342/14; (da'vet
k.) 378/9; 390/13; 395/18; 396/4; (def'
k.) 307/7; (defn k.) 383/17; (hürsend
k.) 316/19; (kabûl k.) 344/8; (peydâ
k.) 296/4; (ser-encâm k.) 284/13;
(zâhir k.) 384/21
k.-alı (cem' k.) 303/1; (kabûl k.)
320/1; (ziyâret k.) 320/20
k.-alik (beyân k.) 393/11; (hârb k.)
396/14; (hüküm k.) 360/19
k.-alük (zîkr k.) 297/19
k.-inğ ('ahd k.) 376/19; (du'â k.)
308/16; 316/11; 316/16; 316/18;
316/20; 337/17; (fehm k.) 373/10;
373/11; (hâmmâllik k.) 365/7; (işâret
k.) 293/12; (kabûl k.) 369/14; (secde
k.) 336/7; (uruş k.) 314/12
k.-inğlar (secde k.) 312/7; 336/12;
(su'âl k.) 338/11; (uruş k.) 312/20;

(yok k.) 284/21
k.-sunlar (i' tikhâd k.) 363/7; (tavşif k.)
314/2; (tayyar k.) 371/11; (tefâvüt k.)
363/6; (uruş k.) 312/19;
k.-sam (feryâd k.) 374/20; (iş k.)
332/1; 332/19; (şu'le-ver k.) 374/17;
(amel k.) 334/4; (çemen k.) 374/18;
('iş ü 'işret k.) 368/7; (kefen k.)
374/19; (kurbânlig k.) 363/20; (tergîb
k.) 379/3; (terk-i vâtan k.) 374/16;
(tevbe k.) 342/7
k.-sañg (helâk k.) 315/3; (iş k.)
282/14; (kurbânlik k.) 363/18; (şükr
k.) 353/1; (tevbe k.) 367/8
k.-sa ('afv k.) 355/9; (bî-edeblik k.)
289/21; ('ibâdet k.) 353/21; (def' k.)
307/2; 307/12; (du'â k.) 338/20;
(günâh k.) 386/20; (halâş k.) 353/10;
(hüküm k.) 366/5; (ikrâr k.) 298/9; (iş
k.) 370/4; (kabûl k.) 298/8; (nâ-
fermânlig k.) 352/14; (taleb k.)
299/18; (tavâf k.) 376/16
(tevbe k.) 354/1; 376/14; 386/20;
(vâsıl k.) 389/14

ķ.-sek (iş ķ.) 312/13; (kette ķ.) 288/17;
(secde ķ.) 311/20; (serkeşlik ķ.) 373/1
ķ.-saŋgız (du‘ā ķ.) 346/18; 348/4;
398/2; (hem-sāye ķ.) 309/8; (iş ķ.)
333/2; (iṭā‘at ķ.) 372/21; (ķabūl ķ.)
364/21; (şabr ķ.) 354/5; (tamām ķ.)
346/10
ķ.-saŋġlar (ķabūl ķ.) 313/12; (tevbe
ķ.) 326/20
ķ.-salar (du‘ā ķ.) 326/9; (ġazab ķ.)
358/18; (ġünāh ķ.) 326/9; (ķabūl ķ.)
371/9; (ķařd ķ.) 284/8; (ķul ķ.) 312/5;
(merḥamet ķ.) 358/19; (pādiřāh ķ.)
344/9; (tevbe ķ.) 326/9; 326/17
ķ.-maķ lāzımdur (iḥtiyāṭ ķ.) 346/3
ķ.-a’lmas (iş ķ.) 393/6
ķ.-a’lmadı (ķıla’lmadı) (‘ilāc ķ.)
287/3; (ṭāķat ķ.) 286/19
ķ.-a’lmadılar (ķıla’lmadılar) (būlend
ķ.) 306/3; (ṭāķat ķ.) 315/10; 333/9;
365/20; 387/14
ķ.-a’lmay (zarf-fiil ‘ķıla’lmay’) (çāre
ķ.) 312/6; (ṭāķat ķ.) 322/17
ķ.-a’lmadılar irse (cādūluķ ķ.) 362/19

ķ.-a başla- (zūlm ķ.) 285/16; (ta‘addī
ķ.) 285/14; (řarāb-ḥ‘arlık ķ.) 335/21
ķ.-a bir- (kerāmet ķ.) 394/9
ķ.-a dur- (iş ķ.) 316/20
ķ.-a kir- (secde ķ.) 312/10
ķ.-ıp (āferīn ķ.) 375/11; (āġāh ķ.)
312/11; (‘arż ķ.) 329/12; 345/9;
(‘azāb ķ.) 312/4; (berāber ķ.) 328/10;
(bevl ķ.) 313/20; (beyān ķ.) 358/19;
(büryān ķ.) 365/15; (büt ķ.) 336/9;
378/5; (cem‘ ķ.) 319/9; 328/4; 371/17;
(darb ķ.) 357/12; (da‘vā ķ.) 343/4;
346/13; (da‘vet ķ.) 380/16; (‘aş‘aş
ķ.) 374/21; (dīvār ķ.) 282/20; (du‘ā ķ.)
315/2; (esīr ķ.) 337/16; (fehm ķ.)
366/7; (fermān ķ.) 332/3; (feryād ķ.)
325/3; (firāřlik ķ.) 374/3; (ġavġā ķ.)
342/10; (ġūrbānlık ķ.) 283/19; (ġüm-
rāh ķ.) 304/15; (ġünāh ķ.) 326/9;
(ḥalāř ķ.) 369/10; 389/13; (ḥamīr ķ.)
332/5; (ḥamle ķ.) 300/20; (ḥaṭ ķ.)
282/14; 310/20; (ḥayāl ķ.) 341/19;
391/1; (ḥayāller ķ.) 284/5; (hem-rāh
ķ.) 282/9; 316/9; 331/1; (hidāyet ķ.)

309/17; (hısāb k.) 347/6; (hişşe k.)
329/16; 343/13; (ihtiyār k.) 312/9;
(ilçi k.) 393/21; (imtiḥān k.) 373/2;
(ittifāklik k.) 371/4; (‘ibādet k.)
350/6; (‘ibādet-ḥāne k.) 352/20;
(iḥsān k.) 355/8; (‘imāretler k.) 328/9;
(‘izzet k.) 303/19; (ikrāmlar k.) 374/5;
(ḳabūl k.) 326/20; 379/4; 387/8;
(ḳazuḳ k.) 305/9; (kebāb k.) 348/10;
(kesb k.) 343/11; (kevek k.) 351/17;
(kiŋgeş k.) 319/21; (ḳul k.) 348/21;
(ḳurġan k.) 372/2; (maşhara k.)
316/13; (maşlahat k.) 305/17; 335/14;
364/20; (mest k.) 371/14; (meydān k.)
373/14; (meyl k.) 290/4; (muraşsa‘ k.)
373/6; (musahḥar k.) 353/16; 354/2;
354/4; 354/5; (muttaşıl k.) 352/12;
(mükemmel k.) 373/17; (münacāt k.)
321/21; 326/9; 352/20; 359/5; 377/4;
390/14; (mürāfa‘a k.) 362/5; (nān k.)
332/5; 347/12; (nikāḥ k.) 344/10;
(‘ömr k.) 376/8; (öy k.) 305/7;
(pādişāh k.) 389/8; (perveriş k.) 370/9;
(pest k.) 284/10; (peydā k.) 304/5;

(peygamber k.) 300/17; 379/10;
(pinhān k.) 371/9; (pür-çin k.) 335/20;
(rāst k.) 394/7; (raḥm k.) 322/3; (rāst
k.) 288/1; 373/8; (rū-be-rū k.) 353/10;
(şabr k.) 332/7; 343/16; 356/16; (şaf
k.) 373/14; (şandūḳ k.) 291/15; (sāye
k.) 351/13; 352/12; 368/10; 373/19;
(selām k.) 377/9; 394/12; (serāy k.)
336/20; (şükr k.) 330/2; 386/9;
(ṭahāret k.) 364/19; (taḥt k.) 359/11;
359/12; (ṭāḳat k.) 322/19; (taḳrīr k.)
349/5; (taḳsīm k.) 317/9; (ṭaleb k.)
339/3; (tamām k.) 348/7; 373/12;
(ta‘rīf k.) 392/20; (ṭayy k.) 368/20;
368/21; (ṭayyar k.) 332/8; 359/13;
372/5; (ta‘rīf k.) 387/17; (techīz k.)
350/8; 383/20; (teklīf k.) 337/3;
(temāşā k.) 290/16; 290/17; 313/7;
384/10; (temāşālar k.) 371/13;
(temennā k.) 341/4; (terbiyet k.)
370/7; (tażarru‘ k.) 312/8; 367/8;
(teveccüh k.) 342/12; (tigürmen k.
buġday öġütüp’) 346/13?; (Tiŋgri k.)
311/20; (toy k.) 371/12; (uluġ k.)

354/13; (umaç k.) 352/6; (va^c de k.)
318/20; 382/19; (yasavul k.) 373/17;
(zārī k.) 342/9; (zencīr k.) 343/2;
(zirā^c at k.) 335/17; (zīrek k.) 343/15;
(ziyāde k.) 387/18; (zūlm k.) 287/4;
k.-ıp tur- (nağme-nevāzlik k.) 374/4;
(bāzī k.) 344/3; (beyān k.) 347/13
k.-urda (ibtidā k.) 376/12
k.-ğalı (aş k.) 285/1; (da^c vet k.)
397/18; (k̄abz k.) 397/14; (naşīhat k.)
336/5; (ğusl k.) 320/11; (sāye k.) 351/8
k.-ğandin (kemāl-i te³şīr k.) 346/13
k.-ğu dik (temennā k.) 354/2
k.-ğunça (kaşd k.) 284/9; (tama^c k.)
374/18
k.-maslik (i^c tikād k. kirek) 363/5
k.-magünçe (hoş-nūd k.) 345/3
k.-may (zarf-fiil) (müselmān k.) 367/6;
(şabr k.) 332/7
k.-ur (sıfat-fiil) (ceng k.) 339/2;
(^c ibādet k.) 384/8; (yoğ k.) 307/5
k.-ğan (derc k.) 373/6; (iş k.) 365/13;
(kerāmetler k.) 342/20; (tā^c at k.)
398/7; (tevbe k.) 326/9

k.-ğannı (töhmet k.) 346/7
k.-ğanıng (secde k.) 375/14
k.-ğanınga (rāzī k.) 317/17
k.-ğanı (maşlahat k.) 285/4
k.-ğanmız (şükr k.) 348/3
k.-ğanlarını (ilgi.) (tevbe k.) 280/14;
326/8
k.-ğuçı (güm-rāh k.) 326/14; (yağşı k.)
326/13
k.-ğuçılar (secde k.) 312/1
k.-ğuçılarnı (ilgi.) (rahm k.) 327/5
k.-maslıg (gerden-tāb k.) 379/12
k.-magen (hāşıl k.) 388/2; (^c ibādet k.)
387/4
k.-mağan (men^c k.) 364/7
k.-ar irdim (mihmān k.) 356/2
k.-ur irdiing (çofāncılıg k.) 349/1
k.-ar irdi (peşīmān k.) 342/3
k.-ur irdi (^c adl k.) 291/10; (emān k.)
291/9; (hağ k.) 333/16; (hılāf-ı şer^c k.)
366/5; (^c ibādet k.) 305/3; 317/10;
(^c izzet k.) 290/17; (kaşd k.) 341/15;
(maşlahat k.) 281/6; (mu^c attar k.)
359/19; (perveriş k.) 371/2; (sāye k.)

315/14; (sīr-āb k.) 296/12; (töhmət k.)
316/10; (vehm k.) 358/16; (yoq
k.)286/4;
k.-ar irdiler (delālet k.) 336/11;
(‘ibādet k.) 343/14; 347/21; 348/1;
352/7; (kesb k.) 343/15; (pādişāhlik
k.) 343/14; (temennā k.) 355/18
k.-ur irdiler (edā k.) 313/20; (fāhr k.)
330/14; (ḥayr k.) 352/7; (‘ibādet k.)
352/5; (iştiğāl k.) 339/9; (iş k.) 376/3;
(mihribānlıg k.) 342/4; (naşīhat k.)
329/9; (secde k.) 311/18; (taḥāret k.)
387/20; (tā‘at k.) 397/13;
k.-ıp irdiñg (iş k.) 347/10; (va‘de k.)
318/21
k.-ıp irdi (du‘ā k.) 393/20; (münācāt
k.) 342/13
k.-ıp irdük (irtikāb k.) 312/10
k.-ıp irdiler (āvāz k.)300/3; (āgāz k.)
280/18; (meyl k.) 290/3; 358/4;
(beyān k.) 338/9; (meydān k.) 352/8
k.-ıp irdiñg mü (iş k.) 340/18
k.-ğan irdiler (ārāste k.) 352/9
k.-ur irmiş (ḥükm k.) 397/5

k.-ğan bolsa (zūlm k.) 362/5
k.-dı irse (taqşīrlıg k.) 385/18
k.-dük irse (meyl k.) 393/19
k.-dılar irse (du‘ā k.) 340/1; (işāret k.)
335/1; (meyl k.) 394/2; (tażarru‘ k.)
389/11
k.-ıp irse (qabūl k.) 332/1
k.-maydur-miz (pādişāh k.) 371/4
k.-mas-min (mihmān k.) 355/11;
(şitāb k.) 396/16; (ta‘arruz k.) 332/20;
333/3; 333/4
k.-mas-sin (qabūl k.) 283/11
k.-mas (daḥl k) 286/2; (qahr k.)
368/18; (meşgūllük k.) 334/2
k.-mas-miz (qabūl k.) 319/13
k.-mas-siz (bāver k.) 283/13
k.-maslar (qabūl k.) 395/3
k.-madiñg (bāver k.) 290/5
k.-madı (ḥamle k.) 339/13; (qabūl k.)
283/11; 283/17; 302/21; 306/14;
329/17; 330/6; 362/21; 379/7; (raḥm
k.) 349/6; (te‘şīr k.) 287/17
k.-maduq (zūlm k.) 344/14
k.-madiñgız (qabūl k.) 381/7

ķ.-madınglar (ķabul ķ.)336/16
ķ.-madılar (baver ķ.) 372/7; (ķabul ķ.)
307/20; 319/20; 325/20; 336/13;
338/10; 381/6; 397/21; 398/1; (men^c
ķ.) 364/6; (red ķ.) 363/14; (temennā
ķ.) 356/9; (yaqınlik ķ.) 286/5;
ķ.-maydur (ferāmūş ķ.) 335/5; (ķabul
ķ.) 380/18; 398/3; (mağfıret ķ.) 345/5;
(taqđır ķ.) 386/4
ķ.-magey-sin (red ķ.) 370/3
ķ.-mağay (maħrūm ķ.) 360/12; (şādlik
ķ.) 334/4;
ķ.-magey-siz (ta^c arruż ķ.) 370/4
ķ.-mayğaylar (taleb ķ.) 354/8
ķ.-may (musallaḥ ķ.) 379/5; 380/7;
(ta^c arruż ķ.) 333/10
ķ.-ma (bey^c ķ.) 317/19; ķ.-ma (ıztırāb
ķ.) 324/15
ķ.-mağıl (daħl ķ.) 290/21; (helāk ķ.)
315/3; (meşğul ķ.) 383/6; (zāyi^c ķ.)
361/21; (şād ķ.) 326/4; (şādlik ķ.)
328/15; (ḥama^c ķ.) 334/7; (ḥa^c ne ķ.)
334/6
ķ.-masun (şıtāb ķ) 396/17

ķ.-maṅg (nā-fermānlik ķ.) 314/11;
(ta^c arruż ķ.) 332/1; 332/19;
ķ.-maṅglar (nisbet ķ.) 320/8; (teklif
ķ.) 365/1
ķ.-masunlar (ta^c arruż ķ.) 282/14
ķ.-masam (gerd gerd ķ) 368/13;
(ħorek ķ.) 368/13; (nā-şükrlık ķ.)
348/5
ķ.-masaṅg (temennā ķ.)331/16
ķ.-masaṅglar (baver ķ.) 338/11;
(ķabul ķ.) 319/19; 379/19
ķ.-masalar (ķabul ķ.) 379/3; 379/6;
380/7; (men^c ķ.) 346/11
ķ.-mas irdi (gümān ķ.) 348/11; (ķabul
ķ.) 380/2
ķ.-mas irdiler (tecevvüz ķ.) 371/16
ķ.-mas-min irse (ızhār ķ.) 356/13
ķ.-ışda (tulū^c ķ.) 287/7
ķ.-maḥ (ħarb ķ.) 396/17; (i^c tikād ķ.)
389/19; (ḥahāret ķ.) 364/7; (teslīm ķ.)
397/15
ķ.-maḥnı (da^c vet ķ.) 313/11; (secde
ķ.) 312/9; (ḥa^c at ķ.) 390/3
ķ.-maḥğa (gedālik ķ.) 281/21; (cem^c

ķ.) 355/16; 362/9; (ziyāret ķ.) 334/14	ķ.-dımız 385/19
ķ.-maķke (rāst ķ.) 373/13	ķ.-p 368/13
ķ.-maķdın (maşhara ķ.) 316/15	ķırıl- -1- kırılmak
ķ.-maġı (taleb ķ.) 334/5	ķ.-ıp (susızlıkdin ķ.) 292/13
ķ.-maķçı (mihmān ķ.) 355/12	ķırķ -43- kırk, (40)
ķıldur- -16- yaptırmak, ettirmek	ķ. 293/20; 300/20; 303/10; 303/12;
ķ.-dı 286/6; 306/1; 328/13; 340/14;	304/5; 305/2; 305/5; 305/9; 305/15;
365/12	306/15; 314/16; 315/14; 315/17;
ķ.-dınġ 367/7	315/18; 315/20; 315/21; 321/15;
ķ.-dılar 351/18; 376/20	328/7; 328/10; 328/11; 334/12;
ķ.-saġızlar 371/19	344/18; 353/7; 355/15; 356/7; 363/16;
ķ.-a başla- 305/21	367/8; 376/2; 376/12; 381/7; 382/1;
ķ.-up 358/21; 367/7; 371/17; 381/16	382/2; 385/15; 387/9; 389/20; 394/1;
ķ.-ur irdi 285/15	394/2
ķ.-up irdiler 374/8	ķ.+ dın (ķ. biri) 330/7
ķılıç -5- kılıç	ķırķ bir -1- kırk bir, (41)
ķ. 284/19; 285/4; 336/21; 361/5	ķ. 294/12
ķ. birle 392/5	ķırķ miġ -3- kırk bin, (40.000)
ķılın- -1- yapılmak	ķ. 353/7; 353/8; 362/7
ķ.-ġan 295/19	ķırķ üç -1- kırk üç, (43)
ķın -1- kılıç gibi kesici aletlerin kılıfı	ķ. 376/18
ķ. bile 360/16	ķıs- -1- sıkıştırmak, kıstırmak
ķına- -3- cezalandırmak	ķ.-ıp 337/12
ķ.-dı 382/2	ķışāş -4- [Ar.] kısas, suç işleyen birinin

aynısı şekilde cezalandırılması	kıyâm -1- [Ar.] kıyam, namazda ayakta durma
ķ. 318/15; 346/16; 346/17	ķ.+ da 383/21
ķ. kı1- 291/8	
ķısm -10- [Ar.] bölüm	ķıyâmet -15- [Ar.] kıyamet
ķ. 284/7; 286/4; 287/4; 317/12;	ķ. (ķ. küni) 309/8; 349/10; 356/8
335/18; 344/4; 362/7; 367/4; 373/21;	ķ.+ ni (ilgi.) 347/16; 349/9
374/4	ķ.+ de 353/1; 358/2
ķıŖŖa -45- [Ar.] kıssa, olay	ķ.+ ĝaça 311/12; 331/18; 387/8;
ķ. 279/18; 280/8; 335/13; 337/13;	390/4; 397/17; 398/8; (devr-i ķ.)
339/5; 350/9; 377/14; 390/2; 397/11;	376/16
(el-ķıŖŖa) 292/2; 295/2; 303/8; 311/4;	ķıyâs -2- [Ar.] mukayese etme,
311/17; 326/12; 329/3; 330/21;	karŖılaŖtırma
338/21; 342/6; 344/7; 345/19; 347/3;	ķ.+ nı 390/16
348/10; 351/1; 354/20; 355/9; 363/16;	ķ. mu 390/16
364/12; 366/3; 366/12; 366/19; 367/9;	ķıymet -5- [Ar.] kıymet, değer
368/1; 368/18; 368/20; 373/12; 375/1;	ķ. 318/12; 328/20; 352/2; 352/3
375/9; 376/9; 377/7; 379/13; 387/9;	ķ.+ ini (ķadr ķ.) 354/3
387/19; (ķ.-i vefât-ı Süleymân)	ķız -58- kız
376/17	ķ. 286/11; 292/8; 293/10; 361/16;
ķ.+ da 363/6	365/3; 365/9; 368/8; 370/1; 370/8;
ķıŖlak -1- köy, kırsal kesim	397/21; 398/1
ķ.+ ĝa 364/13	ķ.+ dur 362/3
ķıvan- -1- kıvanmak, sevinmek	ķ.+ nıñĝ 362/9
ķ.-sun 363/10	ķ.+ nı (ilgi.) 286/11; 293/8; 371/1

ķ.+ nı 337/10; 363/1; 363/2;
365/1; 365/2; 370/9; 370/20; 371/2;
371/4
ķ.+ ğa 365/3
ķ.+ dın 365/9
ķ.+ ım 294/14
ķ.+ ımnı (ilgi.) 294/6
ķ.+ ımnı 340/15; 370/18
ķ.+ ımdın 294/3
ķ.+ ı 283/3; 289/6; 365/20; 397/20
ķ.+ ıdur 362/4
ķ.+ ı ir- 286/10
ķ.+ ımı 341/14
ķ.+ ıdın 316/5
ķ.+ mız 364/21
ķ.+ ları 293/3; 293/17; 309/13; 376/18
ķ.+ ları-miz 292/15
ķ.+ ları-siz 292/14
ķ.+ ları ir- 366/6
ķ.+ larığa 288/6; 293/2; 294/9
ķ.+ lar 292/10; 292/14; 292/17;
292/20; 369/21
ķ.+ larımıznı 370/19

ķızar - -2- kızarmak

ķ.-dı 381/14

ķ.-ğay 381/10

ķızıl -7- kızıl renk

ķ. 290/1; 319/4; 328/7; 351/10; 374/7;

381/15; 387/14

ķızılığ -1- kızılık (cinsiyet)

ķ.+ ı 367/17

ķi -671- [Far.] ki (bağlaç)

k. 281/1; 281/14; 283/6; 284/7;

284/15; 284/16; 285/11; 285/17;

285/18; 285/19; 286/16; 286/19;

287/3; 287/7; 287/12; 288/14; 288/16;

289/11; 289/14; 291/7; 292/19;

292/21; 294/14; 295/21; 296/17;

298/2; 300/12; 304/2; 304/12; 305/3;

305/4; 306/2; 307/16; 308/1; 309/19;

311/15; 312/4; 312/5; 311/3; 313/5;

314/11; 316/12; 319/5; 319/11;

319/16; 320/6; 320/7; 320/15; 321/19;

322/2; 322/19; 324/5; 324/14; 324/15;

324/20; 325/2; 325/4; 325/16; 326/8;

326/13; 326/15; 326/17; 326/18;

326/19; 327/5; 327/10; 327/12;

327/19; 328/2; 328/3; 328/4; 328/5;

328/8; 328/9; 328/13; 328/17; 328/19;
329/6; 329/7; 329/10; 329/11; 329/13;
329/14; 329/15; 329/16; 329/20;
330/1; 330/3; 330/9; 330/11; 330/12;
330/13; 330/15; 330/17; 330/18;
330/19; 331/1; 331/4; 331/12; 331/14;
331/15; 332/11; 332/21; 333/5; 333/9;
333/11; 333/16; 333/20; 334/4;
334/19; 335/1; 335/4; 335/5; 336/1;
336/2; 336/3; 336/5; 336/7; 336/16;
336/18; 336/19; 336/21; 337/3; 337/9;
337/20; 337/21; 338/3; 338/7; 338/9;
338/10; 338/12; 338/17; 338/18;
338/21; 339/3; 339/11; 339/12;
339/13; 339/14; 339/16; 339/17;
339/19; 339/20; 339/21; 340/2; 340/7;
340/8; 340/10; 340/14; 340/16;
340/18; 341/1; 341/10; 341/11;
341/16; 341/17; 341/20; 342/7; 342/9;
342/10; 342/11; 342/13; 342/15;
342/16; 343/2; 343/8; 343/10; 343/11;
343/12; 343/15; 344/2; 344/5; 344/8;
344/11; 344/14; 344/16; 344/21;
345/1; 345/4; 345/5; 345/6; 345/7;

345/8; 345/9; 345/13; 345/14; 345/20;
345/21; 346/6; 346/8; 346/13; 346/20;
346/21; 347/1; 347/5; 347/10; 347/11;
347/16; 347/18; 348/1; 348/2; 348/4;
348/6; 348/7; 348/8; 348/9; 348/12;
348/16; 348/17; 348/18; 348/21;
349/5; 349/6; 349/7; 349/9; 349/11;
349/16; 349/18; 350/1; 350/3; 350/4;
350/15; 350/17; 350/19; 350/21;
351/3; 351/6; 351/9; 351/17; 352/17;
352/18; 352/20; 353/1; 353/3; 353/6;
353/9; 353/11; 353/12; 353/13;
353/14; 353/16; 353/17; 353/20;
353/21; 354/1; 354/3; 354/4; 354/9;
354/10; 354/11; 354/13; 354/14;
354/16; 354/18; 354/19; 354/21;
355/2; 355/5; 355/10; 355/13; 355/16;
355/18; 356/1; 356/3; 356/4; 356/5;
356/7; 356/10; 356/12; 356/16;
356/20; 356/21; 357/2; 357/4; 357/5;
357/7; 357/9; 357/13; 357/16; 357/18;
357/19; 357/20; 358/1; 358/2; 358/3;
358/6; 358/7; 358/9; 358/10; 358/14;
358/16; 358/17; 358/18; 358/19;

358/20; 359/4; 359/5; 359/7; 359/8;
359/12; 360/2; 360/5; 360/6; 360/8;
360/10; 360/12; 360/13; 360/14;
360/16; 360/17; 360/20; 360/21;
361/1; 361/2; 361/6; 361/17; 361/18;
362/3; 362/7; 362/11; 362/16; 363/8;
363/9; 363/11; 363/14; 363/17;
363/19; 363/21; 364/9; 364/13;
364/15; 364/16; 364/17; 364/18;
364/20; 364/21; 365/4; 365/5; 365/6;
365/9; 365/10; 365/13; 365/16;
365/19; 365/21; 366/4; 366/6; 366/8;
366/9; 366/11; 366/12; 366/16;
366/17; 366/21; 367/3; 367/4; 367/5;
367/6; 367/13; 367/15; 367/17;
367/20; 368/2; 368/4; 368/6; 368/9;
368/15; 368/17; 369/2; 369/4; 369/5;
369/7; 369/8; 369/10; 369/11; 369/12;
369/14; 369/15; 369/19; 369/20;
370/1; 370/2; 370/13; 370/14; 370/16;
370/17; 370/18; 370/19; 371/5; 371/8;
371/9; 371/10; 371/16; 371/17;
371/19; 372/1; 372/7; 372/8; 372/10;
372/14; 372/15; 372/16; 372/18;

372/20; 372/21; 373/3; 374/2; 374/10;
374/19; 375/4; 375/5; 375/7; 375/9;
375/12; 375/13; 375/14; 375/17;
375/19; 375/20; 376/10; 376/13;
376/17; 376/18; 376/19; 376/20;
377/1; 377/2; 377/4; 377/8; 377/9;
378/4; 378/10; 378/19; 379/3; 379/6;
379/7; 379/8; 379/10; 379/15; 379/20;
380/2; 380/6; 380/8; 380/9; 380/11;
380/14; 380/18; 380/19; 381/1; 381/3;
381/4; 381/7; 381/11; 381/12; 381/14;
381/15; 381/16; 381/19; 382/1; 382/2;
382/4; 382/6; 382/7; 382/9; 382/14;
382/15; 382/18; 382/20; 383/4; 383/7;
383/8; 383/9; 383/11; 383/14; 383/15;
383/17; 383/19; 384/7; 384/12;
384/14; 384/16; 384/19; 384/20;
385/1; 385/10; 385/13; 385/15;
385/19; 386/1; 386/5; 386/8; 386/10;
386/12; 386/17; 387/2; 387/6; 387/10;
387/12; 387/14; 387/21; 388/1; 388/2;
388/4; 388/8; 388/12; 388/15; 388/16;
388/17; 388/20; 388/21; 389/2;
389/14; 389/15; 389/21; 390/5; 390/9;

390/10; 390/11; 390/15; 390/18;
390/19; 391/3; 391/7; 391/8; 391/9;
391/10; 391/11; 391/13; 391/15;
391/19; 391/20; 392/1; 392/2; 392/3;
392/5; 392/6; 392/12; 392/13; 392/16;
392/19; 392/20; 392/21; 393/1; 393/2;
393/3; 393/5; 393/8; 393/13; 393/16;
393/17; 393/21; 394/1; 394/3; 394/4;
394/5; 394/6; 394/12; 394/18; 394/19;
394/21; 395/2; 395/4; 395/9; 395/10;
395/12; 395/19; 396/2; 396/8; 396/14;
397/4; 397/10; 397/15; 397/16;
397/18; 397/21; 398/1; (vaqtī k.)
281/15; 282/10; 282/16; 283/19;
287/3; 289/12; 290/9; 290/13; 291/6;
291/11; 298/11; 307/19; 310/10;
311/7; 314/5; 318/8; 325/20; 331/4;
339/16; 360/1; 361/6; 362/11; 362/14;
372/6; 372/15; 377/10; 378/18; 389/5;
392/18; (zamānī k.) 311/14

kiç- -2- geçmek

k.-ti 356/20

k.-ip 362/1

kiçe -56- gece

k. 286/13; 286/14; 295/5; 298/15;
306/3; 306/21; 313/4; 314/8; 316/6;
329/7; 333/4; 333/6; 342/1; 343/9;
343/10; 344/18; 350/19; 351/2; 351/4;
351/5; 352/7; 354/11; 356/7; 364/12;
365/2; 367/8; 376/2; 376/9; 386/10;
(k. kündüz) 305/9; 292/3

k. bile 332/21; 378/1; 388/8

k. birle 309/4

k.+ ni 317/8

k.+ ğa 307/21; 381/6

k.+ de 285/17; 343/8; 352/11; 391/13

k.+ si 286/6; 286/16; 307/21; 309/12;

315/13; 335/19; 341/18; 341/21;

342/8; 352/4; 378/11; 393/14

k.+ side 346/5

k.+ lerde 354/10

kiçig -6- küçük, ufak

k. 340/9; 340/10; 384/10

k. bol- 313/14

k.+ i 345/9

k.+ lerni 353/10

kiçighık(/ik) -2- küçüklük

k.+ ığa 354/19

k.+ leride (kiçiglikleride) 339/9	377/4; 397/14
kiçkurun -2- günün sonuna doğru, gece vakti	k.-diñg 301/4; 301/9; 302/17; 340/21
k. 356/19; 380/16	k.-di 281/11; 282/1; 282/15; 283/7;
kiçür -2- geçirmek	284/14; 285/1; 286/17; 287/18;
k.-ür 304/14	288/13; 289/7; 289/19; 290/20;
k.-ğıl 312/9	295/14; 295/21; 296/15; 296/17;
kifrik -1- kirpik	297/1; 297/9; 299/17; 302/4; 303/15;
k. 368/8	304/2; 304/18; 306/20; 308/3; 308/10;
kil -487- gelmek	310/4; 312/7; 314/15; 316/17; 317/2;
k.-edür 286/12; 290/16; 298/15;	317/14; 317/18; 320/6; 321/12;
305/17; 311/15; 311/16; 368/4	321/13; 322/15; 322/19; 323/3; 323/6;
k.-ür-min 382/9	326/5; 326/15; 326/17; 328/18;
k.-ür-sin 282/2; 299/1; 380/3; 382/9;	329/20; 330/11; 330/18; 330/19;
385/2	331/1; 332/6; 333/4; 334/1; 334/19;
k.-ür 306/14; 331/2; 346/18; 364/14;	335/9; 335/1; 335/5; 338/5; 338/18;
383/17; 387/5	338/21; 339/16; 339/20; 340/2; 340/7;
k.-ipdür-sin 391/11	340/11; 340/14; 342/4; 343/5; 343/15;
k.-ipdür 285/5; 285/8; 286/19; 287/9;	344/10; 344/11; 344/21; 345/1; 345/9;
303/5; 316/7; 342/2; 372/19	346/13; 346/19; 349/7; 350/15; 351/3;
k.-ip-siz 331/10	353/1; 355/13; 356/10; 359/8; 360/12;
k.-gendür-min 365/1	362/15; 363/8; 364/15; 365/9; 370/20;
k.-ğandur 318/4	373/21; 375/19; 377/20; 378/2;
k.-dim 282/4; 301/5; 301/10; 302/18;	378/21; 379/3; 382/8; 385/15; 386/21;
331/14; 334/15; 341/1; 349/13; 350/7;	387/6; 388/2; 388/4; 388/6; 388/9;

388/15; 389/2; 389/6; 390/15; 390/17;
390/18; 392/21; 394/11; 395/5; 395/6;
395/7; 395/9; 395/12; 395/14; 397/9
k.-dük 293/6; 300/11; 307/19; 318/8;
372/6
k.-diŋiz 306/10; 331/13
k.-diŋler 300/12; 345/13
k.-diler 285/3; 289/10; 289/12; 289/9;
292/5; 293/13; 298/12; 301/16;
302/14; 303/12; 303/14; 307/6; 308/2;
308/5; 308/6; 313/17; 319/8; 320/20;
321/10; 322/5; 323/1; 323/8; 323/12;
323/13; 327/4; 334/8; 341/9; 341/13;
347/4; 347/6; 347/7; 362/15; 363/10;
365/8; 380/16
k.-diŋiz mü 334/14
k.-ğay-miz 321/10
k.-ğaylar 321/4
k.-güsidür 381/10; 381/14
k.-ey 336/17
k.-ey mü 375/4
k. 327/19; 339/20; 348/14; 368/14
k.-ğıl 302/5; 317/14
k.-gil 365/17; 392/6

k.-sün 289/17; 393/3
k.-iŋ 341/12; 376/18; 381/17
k.-iŋler 288/11; 289/12; 293/7;
348/19
k.-se 283/1; 290/10; 296/6; 306/11;
306/15; 335/8; 336/20; 336/21;
337/20; 340/19; 343/3; 344/9; 355/13;
359/16; 359/21; 362/5; 368/2; 378/9;
396/5
k.-seŋler 303/6
k.-seler 290/18; 326/12; 331/8; 331/9;
335/7; 340/20; 364/6
k.-a'lmadı (kil'almadı 'gelemedi')
281/7
k.-ip 282/5; 284/12; 284/15; 286/4;
286/17; 287/13; 287/14; 288/6; 290/3;
290/21; 291/7; 291/12; 292/15; 292/8;
292/11; 292/12; 292/13; 293/9;
293/19; 294/19; 298/17; 300/6; 300/7;
301/3; 301/21; 303/11; 306/8; 306/10;
306/13; 306/16; 307/2; 307/11; 308/9;
308/11; 308/12; 308/20; 310/17;
312/19; 313/5; 313/11; 314/7; 314/9;
314/17; 315/1; 315/14; 317/19;

317/21; 318/3; 320/13; 321/17;
322/21; 323/17; 323/19; 325/10;
325/21; 327/12; 327/18; 327/20;
327/21; 329/4; 330/16; 331/8; 332/9;
332/11; 332/20; 334/10; 334/13;
335/16; 336/7; 336/15; 336/18; 337/8;
337/9; 337/10; 337/15; 337/17;
337/19; 339/11; 339/12; 339/21;
340/8; 340/10; 341/10; 342/1; 342/10;
342/12; 343/1; 343/15; 343/17;
343/19; 345/3; 345/6; 346/14; 346/17;
347/2; 347/11; 347/14; 347/16;
348/18; 348/21; 349/12; 349/19;
350/7; 350/8; 351/2; 351/4; 353/5;
357/15; 358/5; 359/2; 359/3; 360/16;
362/21; 363/17; 364/8; 364/17; 365/4;
365/18; 366/13; 366/16; 366/21;
367/6; 367/19; 368/14; 369/1; 369/9;
370/13; 370/21; 371/7; 372/6; 372/10;
372/11; 373/4; 373/13; 374/2; 374/11;
374/14; 375/2; 375/9; 377/1; 377/3;
377/6; 377/8; 378/8; 378/19; 379/1;
379/9; 379/14; 380/10; 380/13;
382/17; 384/1; 384/14; 386/11;

387/10; 387/11; 387/20; 387/21;
389/2; 389/3; 390/10; 390/12; 391/4;
391/18; 392/12; 392/14; 393/2; 393/4;
394/2; 394/10; 394/14; 394/17; 395/2;
396/16; 397/9; 397/14
k.-ürümde 293/21
k.-ürleride 376/21
k.-gende 293/1
k.-ğandın 368/3
k.-gendin song̃ 299/11
k.-ğunça 314/13
k.-günçe 313/20; 325/20; 384/11
k.-ür (‘ azāb k. vakt) 396/9
k.-ürini 343/20
k.-ğan 362/13
k.-gen 281/8; 325/16; 340/3; 374/5;
387/15
k.-geni 336/12
k.-meske 286/16 k̃
k.-ür irdi 317/14; 317/17; 351/14;
352/11; 351/6; 384/12
k.-er irdiler 311/16
k.-ür irdiler 362/16
k.-ip irdim 375/20

k.-ip irdi 329/10	k.-ür-siz 370/3
k.-ür iken 343/18	k.-ür-sizler 393/21
k.-gen bolsa 287/4	k.-ür mü-sin 310/15
k.-meydür-min 392/14	k.-üp-sin 305/4
k.-mes-min 394/7	k.-üpdürler 316/4; 320/9; 325/11;
k.-mes 381/4	349/11; 369/7; 376/17; 377/1; 378/4;
k.-medi 378/10	386/10; 390/5
k.-megey 393/3	k.-dim 394/18
k.-mese 348/9	k.-di 362/20; 365/7; 365/15; 365/19;
k.-meseler 394/6	372/18; 380/13; 393/15; 397/8
k.-mes irdi 313/17	k.-diler 315/9; 319/5; 378/18; 381/17;
k.-işimni 331/11	391/14
k.-mağmı (ilgi.) 362/16; 375/20	k.-diñgiz 375/21
kild -1- [Far.] anahtar	k.-diñgizler 304/12
k.+ ini 328/11	k.-dünğizler 320/7
kilm -5- [Far.] kalın hırka	k.-gey 363/14; 395/14
k. 280/2; 303/16; 325/1; 351/9;	k.-ey 307/7; 307/12; 308/16
351/10	k.-eyin 295/8; 363/13; 384/15; 395/20
kildür -3- getirtmek	k. 317/15; 363/1
k.-di 308/13	k.-ğıl 306/14; 362/20; 363/12; 317/12;
kiltür -106- getirmek	372/8; 394/4; 396/10
k.-edür 387/16	k.-gil 365/10
k.-ür-min 308/4	k.-sün 395/11; 395/13
k.-ür 319/12	k.-eli 373/3

k.-elik 307/2; 381/17	kim 1.-97- ki (bağlaç)
k.-üñg 365/7; 376/18; 391/21	k. 280/16; 280/21; 281/8; 281/9;
k.-üñgler 355/1; 394/1; 397/3	281/11; 281/21; 282/6; 283/21; 284/3;
k.-sem 394/6	284/6; 286/8; 286/13; 286/14; 287/10;
k.-señg 340/9; 358/6; 396/4	287/18; 288/4; 288/10; 289/5; 289/7;
k.-se 375/5; 380/6; 382/7	291/18; 292/8; 292/14; 293/3; 294/13;
k.-señgizler 389/13	295/12; 295/14; 296/3; 296/13;
k.-seler 338/18	296/15; 297/5; 298/3; 298/7; 298/12;
k.-mek lāzım 381/12	299/17; 300/7; 301/3; 301/18; 303/18;
k.-üp 309/3; 317/7; 317/8; 319/2;	304/18; 305/16; 305/21; 306/1;
338/20; 363/2; 364/19; 365/16;	306/10; 306/12; 306/16; 308/21;
365/17; 369/1; 371/13; 375/10; 378/2;	310/3; 310/13; 310/16; 310/18; 311/2;
378/15; 389/11; 391/1	311/13; 311/17; 312/7; 312/9; 312/15;
k.-geli 395/12	313/9; 314/10; 315/20; 316/4;
k.-gen 395/13	316/14; 317/4; 317/11; 317/13;
k.-ğanımğa 305/5	317/16; 317/20; 319/15; 319/17;
k.-genin 365/19	320/3; 320/5; 320/9; 322/4; 322/8;
k.-ür irdi 378/12	323/19; 323/21; 324/8; 324/20; 325/2;
k.-üp irdiler 374/10	325/11; 325/12; 338/6; 355/7; 362/2;
k.-mes-min 308/18	374/16; 378/21; 386/2; 386/14;
k.-medi 308/7; 365/9; 382/13; 382/19	389/19; 389/20; 390/17; 395/6; 395/7;
k.-mediler 307/4; 307/10	395/14; 396/7; 396/21
k.-mesenğ 394/4	2. -32- kişi, kimse
k.-mağke 376/10	k. 357/10; 394/7; (her k.) 282/15;

282/21; 285/15; 315/14; 325/14;	k.+ niṅ “gemi” 332/12
340/14; 376/15; 376/16; 382/7; 385/5;	k.+ ni (ilgi.) 332/11; 347/2; 384/19
389/21; (hīç k.) 283/6; 287/7; 297/10;	k.+ ni 333/11
300/5; 306/1; 309/6; 314/6; 321/1;	k.+ ge 332/11; 384/14; 384/17
332/21; 333/9; 335/18; 342/1; 359/12;	k.+ de 346/21; 347/4
361/16; 365/8; 380/1; 381/21; 387/4;	k.+ din 332/12; 346/21
392/7	k.+ si ir- 333/12
3. -42- kim (soru zamiri)	k.+ sini 332/13
k.+ dūr 298/20; 299/9; 300/8; 300/10;	k.+ lerni 333/14
302/20	kimeçi -1- gemici, denizci
k. turur 384/4; 386/16; 386/19; 387/5	k.+ ler 333/15
k.283/6; 298/18; 318/14; 319/12;	kimerse -26- kişi, kimse
321/1; 324/19; 331/11; 337/2; 364/5;	k. 281/21; 282/5; 282/6; 295/16;
380/3; 388/15; 391/19	317/4; 331/9; 337/2; 347/18; 353/21;
k.+ ni (ilgi.) 292/14; 298/19; 302/17;	356/10; 361/1; 365/11; 365/13;
316/10; 344/5; 378/8; (her k.) 335/17;	375/13; 390/15; (her k.) 376/13; (hīç
337/20; (hīç k.) 305/15; 378/10	k.) 338/1
k.+ ğa 335/8; 336/1; 338/11; 354/18;	k.+ ni (ilgi.) 356/14; 364/4
378/17; (hīç k.) 283/4; 342/20;	k.+ ni 299/2; 318/6; 386/15; 386/18
350/19; 353/13	k.+ ge 343/4; 390/14
k.+ ge 294/13	kimse -1- kişi, kimse
kime -21- gemi	k.+ ge 298/10
k. 333/11; 346/21; 384/9; 384/17	kīmā-gerlik -3- [Ar., Far., Tr.] kimyacılık
k. bile 333/13	k.+ ni 327/13; 327/14; 327/16

kiŋeŋ -1- danıŋma, istiŋare	k. 366/16
k. ıl- 319/21	k.-gil 384/14
kiŋeŋ -2- danıŋmak, istiŋare etmek	k.-ey 284/21; 285/6
k.-ip 291/12; 314/5	k.-sün 300/9
kir -1- kir	k.-inġ 309/21; 314/11; 345/12
k. 315/18	k.-inġler 312/8
kir- -101- girmek	k.-sem 366/17
k.-er-min 391/3	k.-se 376/14; 376/15; 377/8
k.-er 283/12; 311/2	k.-ip 288/8; 294/10; 294/11; 299/8;
k.-er-miz 393/21	299/10; 300/1; 303/14; 313/4; 335/9;
k.-ür-miz 393/14	336/10; 337/1; 341/19; 344/11; 345/8;
k.-ip-sin 305/6	346/16; 346/17; 347/7; 348/6; 348/16;
k.-dim 361/12	355/21; 356/10; 363/10; 364/14;
k.-di 281/15; 281/17; 285/7; 286/21;	364/16; 369/11; 376/13; 376/15;
288/1; 290/14; 301/3; 310/9; 310/11;	378/18; 392/18; 392/19; 394/18;
310/21; 316/7; 320/13; 348/7; 348/12;	396/11
356/20; 365/4; 366/20; 375/9; 378/1;	k.-erde 312/7
392/16	k.-geli 300/2
k.-dük 314/7	k.-gen 284/13
k.-diler 300/4; 300/9; 310/2; 310/8;	k.-genlerin 320/13
310/9; 335/12; 341/10; 342/5; 343/21;	k.-ip irdiler (bir k.) 364/17
345/12; 364/14; 365/20; 379/15;	k.-megey-min 396/9
384/17; 389/8; 391/18; 392/6; (ıla k.)	kirek -12- gerek, lazım
312/10	k. 282/1; 283/21; 310/18; 310/19;

313/15; 348/18; 355/7; 363/5; 374/20;	327/5; 331/12; 334/4; 335/7; 336/5;
380/15;	340/20; 342/8; 343/3; 343/4; 343/5;
k.+lik “gerekli” 365/17	344/6; 344/8; 344/11; 344/13; 345/9;
k.+lığı 296/2	345/20; 345/21; 346/1; 346/12;
kirek- -1- gerekmek, gerekli olmak	352/13; 356/17; 356/18; 361/14;
k.+ mes 394/14	362/8; 362/10; 365/10; 365/13; 366/4;
kirgüz- -6- girdirmek, içeri sokmak	368/2; 371/5; 371/6; 375/5; 375/15;
k.-di 381/2; 384/19	377/8; 378/6; 386/15; 391/3; 393/1;
k.-düñg 387/3	393/2; 393/3; 394/1; 394/3
k.-düñgler 337/5	k. turur-sin 380/20
k.-geli 391/3	k.+ dür-sin 364/9; 385/1; 391/5
k.-meñgler 336/21	k. turur 386/13
kis- -2- kesmek	k.+ dür 282/6; 299/2; 332/12; 338/9
k.-ip 362/21; 371/14	k.-siz.ler 333/7
kisil- -1- kesilmek, sona ermek	k. ir- 291/21; 327/3; 367/3
k.-ür (uruğı k.) 315/4	k. birle 290/15; 291/4; 384/2
kistür- -2- kestirmek	k.+ niñg 349/2
k.-üp 304/16; 304/17	k.+ ni (ilgi.) 308/1; 313/4; 334/7;
kişi -129- kişi	345/10; 372/16; 389/13
k. 282/5; 282/14; 283/5; 284/2; 284/8;	k.+ ni 284/3; 285/8; 291/5; 313/3;
285/7; 287/3; 289/11; 291/18; 291/15;	313/10; 316/19; 324/21; 333/16;
291/16; 291/17; 294/14; 297/8;	371/4; 394/2; “kişiye” 394/21
300/15; 302/9; 303/10; 308/2; 311/16;	k.+ ğa 328/12; 340/5; 344/13; 349/1;
317/6; 320/20; 321/5; 321/7; 324/10;	353/14; 356/11; 364/18; 367/21;

373/16	k.-ipdür 326/13; 342/2; 387/21
k.+ ge 320/9; 365/5	k.-ipdürler 292/9; 292/13
k.+ din 316/7; 347/11; 347/13;	k.-kendür 388/13
358/13; 361/5	k.-ğıl 308/19; 383/6
k.+ si 286/8	k.-sün 308/10
k.+ leri 372/4	k.-iñg 346/20; 391/13
k.+ ler 284/13	k.-elik 350/5
k.+ ler bile 374/21	k.-sem 348/8
k.+ lerni (ilgi.) 284/15; 312/16	k.-ip 343/1; 350/3
kişver -1- [Far.] memleket, ülke	k.-kenleridin 388/12
k.+ ide 374/16	k.-er (sıfat-fiil) 293/17
kit- -62- gitmek	k.-kenimğa 281/12
k.-edür 331/5	k.-kenleriğa 325/10
k.-er 354/1; 384/13	k.-er irdiler 377/9
k.-tiñg 300/15	k.-gen ikenler 293/4
k.-ti 306/8; 308/17; 323/14; 323/15;	k.-mağ 308/19
326/16; 327/16; 329/8; 330/8; 330/12;	kitāb -14- [Ar.] kitap
331/7; 335/19; 337/8; 341/19; 342/6;	k. 312/15; 318/19; 318/21; 366/11
346/14; 355/21; 358/4; 360/19;	k.+ nı (ilgi.) 331/18
363/10; 364/18; 367/11; 367/12;	k.+ nı 318/20; 319/13; 319/14; 319/19
370/10; 371/1; 371/15; 377/13;	k.+ da 319/9
388/14	k.+ dın 319/13
k.-tiler 282/12; 287/14; 292/7; 292/17;	k.+ ımñg “kitabımı” 324/2
307/9; 337/4; 349/14; 364/2	k.+ ı 319/9

k.+ mı (ilgi.) 319/3	371/20; 374/8; 375/4; 375/20; 376/1;
kitābsızlık -1- [Ar., Tr.] kitapsızlık	377/13; 381/10; 381/18; 386/20;
k. 319/13	397/17; 398/5
kiy- -26- giymek	kiz- -1- gezmek
k.-diler 315/14; 316/1	k.-gen 390/3
k.-ip 281/20; 284/19; 285/2; 285/4;	kizdür- -1- gezdirmek
285/7; 290/15; 316/2; 328/21; 336/4;	k.-diler 386/11
340/2; 340/13; 352/7; 362/13; 370/1;	kol -75- el
381/18	ķ. 304/16; 304/17; 349/10; 367/12;
k.-gen 279/18; 280/2; 339/7; 373/7;	368/5
377/16; 386/15; 390/3	ķ. bağ- 386/13
k.-er irdiler 352/3	ķ. sal- “kol uzatmak” 287/16; 367/1
kiydür- -2- giydirmek	ķ. tigür- 373/9
k.-di 340/11	ķ. uzat- 288/12; 288/13; 289/18;
k.-diler 340/3	290/1; 290/2; 343/3; 343/6;
kiyin -50- sonra	ķ.+ ğa 306/3; 341/11; 354/3
k. 280/17; 282/12; 282/18; 287/14;	ķ.+ dın 306/3
291/7; 293/12; 301/3; 317/5; 320/16;	ķ.+ um 299/19
321/17; 324/17; 325/15; 326/1; 328/7;	ķ.+ umġa 358/18
331/10; 337/14; 340/19; 341/13;	ķ.+ uŋġnı 297/2
342/6; 344/6; 344/8; 345/17; 347/3;	ķ.+ uŋġġa 302/4
348/5; 354/21; 356/9; 357/13; 360/4;	ķ.+ uŋġda 340/7
362/19; 367/7; 369/19; 370/7; 370/8;	ķ.+ uŋġdaki 296/1; 304/3
370/9; 370/13; 370/21; 371/18;	ķ.+ uŋġdakini 304/3

ķ.+ uŋđın 306/15; 355/13; 396/5	2. -2- birşeyi önüne sürüp gitmek
ķ.+ ı 308/12; 343/7; 349/5	ķ.-p 348/7;
ķ.+ ını 297/10; 302/11; 308/11; 354/17; 369/18	ķola- -2- kazmak, oymak k. 377/10
ķ.+ ıġa 285/16; 287/6; 333/19; 343/6; 368/2	ķoldaş -5- arkadaş, doşt ķ. 389/18
ķ.+ ıġe 287/17; 373/12	ķ. bol- 389/20
ķ.+ ıda 303/16; 325/1; 339/17; 339/19; 361/4	ķ.+ ı 389/17 ķ.+ ı bol- 389/16
ķ.+ ıdın 282/16; 290/14; 381/4	ķ.+ ları 386/18
ķ.+ ları 290/6; 290/9; 297/3; 392/9	ķon- -10- konaklamak, yerleşmek
ķ.+ ları bile 343/13	ķ.-dı 297/1; 343/19; 343/21; 344/1
ķ.+ larıda 343/12	ķ.-dılar 314/19; 333/4
ķ.+ ların 385/13	ķ.-uŋđ 354/16
ķ.+ larını 290/3; 297/2; 343/21; 392/10	ķ.-up 376/7 ķ.-dılar irse 354/17
ķ.+ larıġa 297/1; 301/2; 302/5; 304/6; 318/16; 367/1	ķ.-mas irdi 387/16
ķ.+ larıdın 391/12	ķonak -1- misafir ķ. bol- 388/5
ķ.+ lig “kollu” 313/7	ķork- -50- korkmak
2. -6- taraf, yön	ķ.-adur-min 302/11
ķ.+ larıda 351/21; 362/9; 373/20	ķ.-ar-min 291/13; 302/11; 302/12; 357/19; 388/15
ķola- 1. -1- istemek, arzu etmek	ķ.-ar-sin 302/9; 388/16
ķ.-dı 310/8; 349/7	

ķ.-ar mukin 352/18	'korkutamasa') 357/12
ķ.-tı 310/5; 331/7; 340/14; 374/1; 391/4; 392/6; 394/3	ķoruķlıķ -1- baēlık, bahēelik ķ.+ ğa 332/16
ķ.-tılar 295/7; 296/16; 296/18; 296/21; 304/2; 314/9; 323/4	ķoş -3- çift, saban ķ.+ ke ķoş- "çift sürmek" 356/17; 356/18
ķ.-ğay 298/2	ķ.+ ğa ķoş-356/14
ķ.-saņġ 287/18; 302/10	ķoş- 1. 4- katmak, eklemek ķ.-up 327/12; 370/13
ķ.-up 285/5; 300/3; 300/16; 301/2; 310/2; 328/15; 357/16; 358/9; 358/16; 358/17; 359/21; 385/11; 393/19	ķ.-mayfsiz 364/4 ķ.-madılar 364/3
ķ.-ar (sıfat-fiil) 397/4?	2. -4- koşmak ķ.-dı 283/10
ķ.-may-sin 305/1	ķ.-tı (ķoşke ķ.) 356/18
ķ.-madılar 296/18	ķ.-up (ķoşġa ķ.) 356/14
ķ.-maēıl 293/16; 296/17; 304/2; 388/17; 395/11	ķ.-mas (ķoşke ķ.) 356/17
ķ.-masun 296/4	ķoşnı -1- komşu ķ.+ ları 365/3
ķ.-maņġlar 299/18; 309/17	ķoşul- -3- katılmak, karışmak ķ.-duņġ 360/7
ķorkak -1- korkak ķ. 320/16	ķ.-ġan 331/3
ķorkunē -2- korkunē ķ. 296/21	ķ.-masun 286/8
ķ.+ ıdın 286/5	ķoşun -4- ordu, askeri birlik ķ. 309/11; 309/12
ķorkut- -1- korkutmak ķ.-a'lmasa (ķorkut'almasa	

ķ. birle 309/12	ķ.+ larıng 299/6
ķ.+ ları 309/15	ķ.+ larımız 292/10
ķoy -49- koyun	ķ.+ larımıznı (ilgi.) 388/13
ķ. 284/10; 292/6; 294/7; 294/8;	ķ.+ larımıznı 293/5
294/21; 295/1; 295/2; 295/3; 320/16;	ķoy- -110- koymak, bırakmak
339/9; 340/4; 345/11; 345/16; 345/17;	ķ.-a bir- 314/1; 314/2
363/21; 378/15; 388/11	ķ.-adur 332/12
ķ. bile 352/5; 388/18	ķ.-ar-miz 355/6
ķ.+ nı (ilgi.) 378/16; 388/14	ķ.-ar-siz 332/13
ķ.+ nı 292/8; 345/15; 345/17; 388/14	ķ.-ar-sizler 396/11
ķ.+ dın 345/15	ķ.-alik 290/1
ķ.+ um 344/12	ķ.-ay 282/20
ķ.+ umnı 294/6	ķ.-dum 333/15
ķ.+ ı 344/12; 345/10	ķ.-dı 286/3; 287/3; 287/8; 301/20;
ķ.+ ını 345/10	303/7; 315/16; 317/6; 336/21; 356/15;
ķ.+ ları 292/16	359/14; 364/19; (at ķ.) 289/3; 371/2
ķ.+ larını 292/17; 294/15; 298/13;	ķ.-duņgız 356/5
340/5	ķ.-dılar 290/4; 313/20; 331/6; 332/4;
ķ.+ larıge 294/17	332/5; 332/11; 333/1; 340/12; 344/8;
ķ.+ lar 294/20; 294/21	344/11; 344/18; 348/10; 351/11;
ķ.+ larnı (ilgi.) 292/21	351/12; 355/14; 359/2; 362/10;
ķ.+ larnı 294/17; 355/15	365/15; 373/15; 373/16; 373/17;
ķ.+ largā 295/5	373/18; 373/20; 378/13; 384/9;
ķ.+ larımğa 296/2; 340/19	388/15; (at ķ.) 378/5; (ķadem ķ.)

295/12	ķ.-ar irdi 328/9; 335/17
ķ.-ġay-miz 386/3	ķ.-up irdi 317/11
ķ.-ġil 290/21; 326/4; 330/7; 383/14;	ķ.-up irdiler 320/11; 343/2
395/5	ķ.-ġan irdi 328/10; 328/11; 333/18
ķ.-sun 340/2	ķ.-dı irse 328/7
ķ.-uňġ 337/3; 341/18	ķoyġı -7- koyun ġobanı
ķ.-uňġlar 291/2	ķ. 388/15
ķ.-salar 296/9	ķ.+ ġa 388/15
ķ.-mas-min 335/6	ķ.+ sıdur 299/3
ķ.-mas-sin 357/7	ķ.+ lar 378/14; 378/15
ķ.-madıňġ 356/2	ķ.+ lardıñ 378/14
ķ.-madı 364/12	ķoydur- 1- koydurmak, bıraktırmak
ķ.-madılar 300/2; 391/3	ķ.-dılar 351/18
ķ.-masam 368/13	ķoy(u)n -4- koyun, baġır
ķ.-up 291/7; 294/11; 294/17; 299/7;	ķ.+ uňġġa (ķoynuňġġa) 297/2
300/7; 313/15; 316/9; 320/3; 330/7;	ķ.+ ıġa (ķoyıġa) 302/11
336/7; 337/7; 356/7; 359/2; 360/15;	ķ.+ ıladıñ (ķoynıladıñ) 341/5
363/6; 363/15; 365/18; 370/7; 372/1;	ķ.+ larıġa 297/2
372/14; 373/15; 375/20; 379/14;	ķoyuķ -1- koyu, ġok, fazla
393/12; 393/20; (at ķ.) 289/5	ķ. 357/10
ķ.-ġanlarıda (ķadem ķ.) 299/7	ķöġ- -8- ġöġ etmek, taşınmak
ķ.-ar (sıfat-fiil) 341/21	k.-tiler 314/19; 314/20
ķ.-ġan 372/3; (köz ķ.) 373/6	k.-üp 298/14; 309/4; 312/7; 319/16
ķ.-ġanımnı (ilgi.) 333/11	k.-ken 314/20; 314/21

köçür- -1- göç ettirmek

k.-üp 295/4

kök -5- gök, gökyüzü

k. 304/4; 306/6;

k.+ ke 306/4

k.+ de 306/5

k.+ din 378/12

2. -1- yeşil

k. 335/2

köker- -1- yeşermek, yeşillenmek

k.-ip 397/12

kök(ü)s -2- göğüs

k.+ ümni (köksümni) 297/12

k.+ ilerini (ilgi.) (köksilerini) 313/2

köm- -3- gömmek

k.-diñg 349/2

k.-di 325/14

k.-üp 333/18

kömdür- -3- gömdürmek

k.-di 283/1; 283/2; 283/3

kömül- -1- gömülmek

k.-üp 319/20

kön -1- büyük baş hayvan

k.+ i 316/12

köng(ü)l -31- gönül

k.+ ni 349/18

k.+ de 349/18; 382/21

k.+ üm (könglüm) 302/7; 371/6

k.+ ümga (könglümga) 368/4

k.+ üng (könglüng) 363/10

k.+ üngdin (könglüngdin) 295/21;

322/16

k.+ i (köngli) 308/4; 315/2; 346/12;

358/11; 382/3

k.+ iga (köngliğa) 289/7; 309/3; 371/1

k.+ ige (könglige) 284/6; 286/18;

289/1

k.+ ideki (könglideki) 296/3

k.+ ümiz (könglümüz) 311/9

k.+ üngiz (könglüngiz) 314/18

k.+ leri 327/8; 329/1; 343/20

k.+ leriğa 296/20

k.+ leriide 322/10

k.+ leriidin 356/8

k.+ ler 383/1

k.+ lüg “gönüllü” (tar k.) 379/2

köp -66- çok

k. 281/21; 284/8; 284/10; 295/2;

295/6; 296/12; 297/18; 297/19;	k. 333/12
299/16; 306/8; 311/8; 313/14; 316/17;	k. turur 392/11
322/16; 323/5; 325/9; 325/14; 325/19;	k. bol- 362/18
327/20; 328/2; 329/19; 334/9; 335/14;	k. irdi 303/15
335/18; 336/21; 339/10; 340/13;	k. kı1- 362/19
342/4; 342/6; 347/12; 347/18; 347/19;	kör- -200- görmek
348/15; 357/4; 357/10; 358/16;	k.-edür 335/4
362/17; 363/6; 365/2; 365/11; 367/14;	k.-ür-min 368/3
369/2; 371/6; 380/17; 380/20; 383/14;	k.-ür-sin 323/5; 324/16
387/17; 388/5; 390/8; 395/8; 396/9;	k.-er-sizler 393/10
397/13; 397/18; 398/7	k.-gen-min 334/18
k.+ dür 384/8; 395/6; 395/7	k.-düm 334/10; 350/3; 358/6; 360/21;
k.+ tür 280/2	361/10; 361/11; 361/16; 388/16
k. ir- 300/2; 320/9; 382/14	k.-düñg 381/4
k.+ raq 320/1	k.-di 281/11; 282/2; 282/6; 285/17;
köp- -2- kabarmak, şişmek	286/19; 288/14; 292/8; 298/15; 300/6;
k.-üp 311/12	303/15; 310/5; 310/21; 311/15; 313/5;
köpleş- -1- çoğalmak	324/13; 324/21; 325/2; 348/12;
k.-ip 284/21	364/16; 365/4; 369/8; 369/11; 369/19;
köplüç -1- çokluk	372/14; 372/15; 377/21
k.+ ı 319/16	k.-dük 393/21
köprük -1- köprü	k.-diler 287/9; 291/3; 292/21; 295/12;
k. 296/13	298/12; 314/20; 314/21; 315/16;
kör -5- kör, gözleri görmeyen	320/14; 325/8; 325/10; 331/4; 332/21;

335/9; 344/2; 358/3; 374/2; 375/12;	k.-a'lmas-sin (köra'lmas-sin
381/3; 381/11; 386/12; 386/15;	'göremezsın') 322/14
386/18; 387/21; 392/6; 393/16	k.-a'lmadı (köra'lmadı 'göremedi')
k.-diŋ mü 388/9	324/3; 381/21
k.-düŋ mü 299/2	k.-a'lmas (köra'lmas 'göremez')
k.-diŋizler mü 310/6	323/20; 323/21
k.-diŋler mü 336/2	k.-üp 285/6; 286/12; 292/9; 294/10;
k.-gey-sin 324/15	294/19; 297/4; 305/1; 309/16; 310/5;
k.-ey 305/19; 335/9; 349/9	310/8; 311/20; 313/6; 314/4; 316/10;
k.-eyin 365/4	323/4; 323/7; 324/4; 325/1; 325/4;
k.-gil 392/6; 396/20	325/19; 325/21; 328/4; 328/21; 331/7;
k.-sün 289/11; 345/16; 374/12	340/14; 342/2; 343/20; 349/8; 349/11;
k.-eli 373/2	354/12; 355/10; 359/4; 360/4; 361/5;
k.-elik 397/6	362/13; 363/3; 363/9; 364/18; 365/21;
k.-üŋ 364/16; 370/15	367/3; 367/18; 370/8; 370/20; 372/15;
k.-üŋler 311/7	374/1; 374/4; 375/11; 378/18; 388/1;
k.-sem 322/14; 330/18	389/12; 391/4; 391/5; 392/9; 393/8;
k.-seŋ 299/4; 358/2; 381/1	393/16
k.-se 316/10	k.-gende 314/6; 357/2
k.-sek 316/3	k.-megünçe 321/19; 334/6
k.-seŋizler 342/16	k.-mey (zarf-fiil) 291/10; 327/4
k.-seler 285/7; 323/21	k.-mesdin 293/19
k.-a'lmas (köra'lmas 'göremez')	k.-gen 290/16; 298/11; 316/19;
323/21; 324/9; 324/10	323/18; 324/13; 362/8; 366/4; 374/14

k.-geniġ 328/5	k. 397/19
k.-genleri 375/13	k.-seġiz 347/17
k.-genler 311/19	k.-medi 324/8
k.-megen 359/12; 371/18	k.-maġge 384/7
k.-ür irdi 281/5	körk -3- güzellik
k.-er irdiler 293/1	k.+ lüg “güzel” 392/16
k.-üp irdi 282/5	k. +lüg mü 381/1; 381/2
k.-sek irdi 311/9	körset -17- göstermek
k.-er bolsaġ 322/19	k.-ür-min 324/17
k.-mes 392/11	k.-ti 282/16; 309/9; 341/11; 388/21
k.-meġandur 361/16	k.-tiler 299/20; 302/3; 341/2
k.-medük 311/9; 336/2	k.-key 309/18
k.-meġaylar 325/6	k.-ey 350/16
k.-meġ 392/13	k.-kil 392/6
k.-mesün 391/13	k.-ey mü 336/3
k.-mep irdiler 344/4	k.-se 309/18
k.-maġ 322/11	k.-ip 283/3; 310/14; 324/17
k.-mek 324/6; 325/4; 325/5	k.-mes irdiler 320/10
k.-üşi 288/15	körün -18- görünmek
körgüz -12- gözükmek, göstermek	k.-edürler 313/14
k.-di 324/21; 385/18	k.-di 295/7; 301/20; 305/13; 306/5;
k.-diler 310/21; 365/19; 386/11	369/17; 384/9
k.-ey 325/13	k.-ey 322/19
k.-eyin 347/17; 369/16	k.-se 306/4

k.-üp tur-377/3	k.-a'lmas-min (at. kötera'mas-min 'ad taşıyamam')
k.-mey (zarf-fiil) 344/20	354/14
k.-gen 295/11	k.-a'lmas (kötera'lmas
k.-meydür 301/18	kaldıramam)314/3
k.-medi 306/6	k.-a'lmadılar (kötera'lmadılar
k.-mes irdi 307/5	'kaldıramadılar') 319/6; 319/7
k.-üş bir- 283/5; 283/9	k.-a'lmay (kötera'lmay
k.-üş kıl- 351/4; 374/2	'kaldırılmadan') 293/20
körüş- -4- görüşmek	k.-ip 285/11; 313/6; 313/8; 314/4;
k.-ti 300/9	329/4; 336/8; 340/21; 352/11; 353/16;
k.-tiler 299/6; 299/12; 358/14	365/11; 365/12
kösele -1- büyük baş hayvan, sığır	k.-üp 351/13
k.+ si 317/5	k.-mey (zarf-fiil) 344/19
köşk -4- [Far.] köşk, büyük ev	k.-ğan 323/11
k. 305/12; 361/10	köteril- -5- kaldırılmak
k.+ ni (ilgi.) 361/12	k.-di 307/3; 319/8
k.+ de 361/14	k.-sün 308/16
köter- -29- kaldırmak, götürmek	k.-ip 320/2; 382/7
k.-edür 364/6	kötertür- -3- kaldırmak
k.-di 305/12	k.-üp 352/1; 352/8; 359/1
k.-diler 345/2; 382/4;	köy- -16- yanmak
k.-diṅg (at k.) 349/4	k.-er-min 323/11
k.-ğıl 307/1; 319/6; 382/3	k.-er-sin 322/17
k.-sün 395/19	k.-di 290/4; 290/7; 290/8; 290/9;

397/10	k. koy- “göz almak, dikkat çekmek”
k.-üp 315/19; 322/4; 322/18; 328/7	372/1; 373/6
k.-mey (zarf-fiil) 315/19	k. tut- “beklemek, ummak” 306/13;
k.-mepdür 287/15	343/19; 363/14; 381/8
k.-medi 280/3; 290/7; 290/9	k. birle 324/4; 324/9; 325/4
köydür- -14- yakmak, ateşe vermek	k.+ ni 387/18
k.-ür 311/3	k.+ de turur 349/18
k.-diŋg 370/17	k.+ üm 293/11; 293/21
k.-di 285/20; 321/20; 394/2; 397/9	k.+ üm bile 334/17
k.-diler 363/1	k.+ ünŋ 324/14
k.-sün 393/6; 393/11; 393/18	k.+ ünŋni (ilgi.) 345/3
k.-seŋg 328/3	k.+ ünŋni 358/2
k.-se 327/12	k.+ i 288/10; 305/15; 343/19; 361/15;
k.-mey (zarf-fiil) 332/15	361/20; 362/11; 392/8
k.-mes 311/3	k.+ i bile 349/11
köylek -4- gömlek	k.+ in 369/19; 377/20; 377/21
k. 315/12; 352/3	k.+ iğa 305/13; 361/15; 392/10
k.+ din 364/11	k.+ idin 288/15; 305/11
k.+ idin 365/5	k.+ imiz birle 311/9
köz -57- göz	k.+ inŋizni 369/18; 369/19
k. 291/21; 324/12; 324/13; 353/18;	k.+ ünŋizdin 334/17
362/18; 368/8; (kara k. haçır) 328/14	k.+ leri 302/12; 324/4; 324/8; 359/15
k. aç- 291/18; “dünyaya göz açmak,	k.+ leriğa 295/7; 385/13
yeni doğmak” 360/6;	k.+ leredin 296/9; 332/6; 344/19

ķubbe -2- [Ar.] kubbe, kũmbet

ķ. 305/14

ķ.+ ni (ilgi.) 305/15

ķuĉaĝ(/ķ) -3- kucak

ķ. (ķuĉak ķuĉak) 303/6

ķ.+ ıĝa 288/21

ķuĉaĝla- -1- kucaklamak, sarılmak

ķ.-dı 288/21

kũĉe -4- [Far.] sokak

k.+ ĝa 287/21

k.+ de 333/1

k.+ deki 281/15

k.+ lerde 343/9

kũdek -3- [Far.] ĉocuk

k. 281/11

k.+ ler 332/17

k.+ lerni 287/5

ķudret -12- [Ar.] kudret, gũĉ

ķ.+ i 328/19

ķ.+ imde turur 390/17

ķ.+ i bile 397/9

ķ.+ i bilen 322/3; 397/2

ķ.+ i birle 296/21; 308/14; 315/19;

393/9; 394/2

ķ.+ ini 324/20

ķ.+ lerini 322/4

ķuduk -1- kuyu

ķ.+ nı (ilgi.) 292/15

kũh -1- [Far.] daĝ

k. (k.-ı Tũr+) 326/12

ķul -40- kul, kũle

ķ. 283/21; 328/8; 328/11; 328/14;

328/20; 373/7; 374/8; 381/19; 384/19;

384/21; 385/1; 385/9

ķ.-min 298/19

ķ.+ dur-sin 322/16

ķ.+ dur 361/18

ķ. ķıl- 312/5; 348/20

ķ.+ nıĝ 321/13

ķ.+ um 380/4; 394/11; 394/15; 396/16

ķ.+ ı 310/18; 381/19

ķ.+ ı-min 298/19

ķ.+ ıdur-min 391/6

ķ.+ ı-sin 298/19

ķ.+ ıdur-sin 301/5; 302/19

ķ.+ ı bile 369/8

ķ.+ ımı 369/10

ķ.+ ıĝa 365/14; 365/15

ķ.+ uŋız 369/14	ķumāş -1- [Ar.] kumaş
ķ.+ ları 311/6	ķ. 316/7
ķ.+ larıġa 328/6	ķur- -2- kurmak, yapmak
ķ.+ larım 384/8	ķ.-dı 282/21
ķ.+ larımın 382/3	ķ.-up 303/11
ķ.+ larıŋdur 315/3	ķur‘a -13- [Ar.] kura, ad çekme
ķulaç -3- kulaç, uzunluk ölçü birimi	ķ. 282/4; 286/11; 287/9; 385/7
ķ. 296/12; 308/1	ķ. kör- 287/9
ķ. ir- 303/10	ķ. sal- “kura çekmek” 282/6; 385/5;
ķulaġ(ķ) -8- kulak	385/8
ķ. (ķulaķ) 367/17; 368/8	ķ. saldur- “kura çektiirmek” 287/1
ķ.+ ım bile 334/17	ķ.+ ge 286/13
ķ.+ ı 349/6; 392/11	ķ.+ da 282/5; 286/11
ķ.+ ı bile 349/11	ķurbaka -6- kurbaġa
ķ.+ ıġa 329/17	ķ. 306/19; 307/20; 307/21; 308/1;
ķ.+ ıŋızdın (ķulaķıŋızdın) 334/16	308/5
ķulan -1- yaban eşeiġi	ķ.+ lar 307/21
ķ. 390/21	ķurbān -2- [Ar.] kurban, Allah için kesilen
ķullik -1- kulluk	hayvan
ķ. 302/8	ķ. (‘īd-i ķ.) 323/16
ķulun -4- yaşı dolmamış kısrak yavrusu	ķ.+ dur (‘īd-i ķ.) 363/17
ķ.+ lig 373/7; 373/11	ķurbānlıġ(ik) -6- [Ar., Tr.] kurbanlık
ķ.+ sız 373/7	ķ. 367/7; (ķurbānlik) 363/20
ķ.+ sızını 373/11	ķ. it- (ķurbānlik it-) 364/2

ķ. ķıl- 363/20; (ķurbānlik ķıl-) 363/17; 363/18	ķ. 283/21; 343/21; 346/19; 372/18 ķ.+ nı 343/21
ķurbetlik -1- [Ar., Tr.] yakınlık ķ. 280/4	ķ.+ lar 351/13; 368/10; 373/19 ķ.+ larnı 351/8
ķurı(u) - -5- kurumak ķ.-dı 310/2 ķ.-p (ķurup) 366/14; 387/21; 388/13	ķ.+ lardın 368/11 ķūşış -1- [Far.] alışma, çaba k. ķıl- 334/7
ķurřa - -2- kuşatmak ķ.-p 323/3; 323/6	ķutķar - -5- kurtarmak ķ.-dı 285/10; 378/2
ķurt -7- kurt, bōcek ķ. 313/8; 335/2; 377/10 ķ.+ nı 374/7 ķ.+ ğa 377/9 ķ.+ ke 335/5 ķ.+ lardur 313/7	ķ.-ğıl 323/4; 396/15 ķ.-saŋġ 387/7 ķutul - -14- kurtulmak ķ.-ur-miz 385/3 ķ.-ur 357/13 ķ.-updur 328/5 ķ.-dum 394/6 ķ.-dınġ 293/16 ķ.-dı 307/10; 358/14; 377/11 ķ.-dılar 386/9 ķ.-ğay 396/14 ķ.-ğay-miz 396/14
ķuruķ -2- kuru ķ. 295/13; 368/3	ķ.-ayın 392/12 ķ.-uŋġ 385/1 ķ.-saķ 385/3
ķurut - -1- kurutmak ķ.-ğıl 310/1	
ķurġan - 1- kale ķ. ķıl- 372/2	
ķuřūr -1- [Ar.] kusur, eksiklik ķ. 355/8	
ķuř -10- kuş	

ķuvvet -10- [Ar.] kuvvet, g¼ç	ķ.+ ları 295/2
ķ. 299/20; 318/18; 349/17; 349/19	ķuzıla- -4- kuzu doğurmak
ķ.+ d¼r-miz (řāhib-i ķ.) 372/20	ķ.-dı 294/21
ķ. +lig “kuvvetli, g¼çlü” 293/18;	ķ.-sun 294/20
294/1; 372/20	ķ.-sa 294/21; 295/1
ķ. +l¼g 293/19	ķ¼ç -8- g¼ç, kuvvet
ķ.+ lıęlaręa 328/19	k. 293/18; 294/1
ķ¼y -1- [Far.] yer	k.+ üm 314/14; 344/13
k.+ ığa 343/21	k.+ l¼g “g¼çlü” 293/19
ķuyı -3- alt, aşağı	k.+l¼g ir-313/1; 340/13
ķ. 306/5; 396/10	ķ¼fr -3- [Ar.] ķ¼f¼r, dinsizlik
ķ.+ sığa 333/14	k. (k. ü ř¼ęyān+) 329/19
ķuzāt -1- [Ar.] kadılar	k.+ ığa 280/17
ķ.+ lar (ķāzı ķ.) 359/20	k.+ ler 363/6
ķ¼ze -4- [Far.] testi	ķ¼kre- -1- ķ¼kremek
k.+ lerimni 388/8	k.-di (āsumān k.) 323/2
k.+ lerini 388/9	ķ¼l -2- ķ¼l, yanan şeylerden sonra ortaya
k.+ leriņęni 388/6; 388/7	çıkın madde
ķ¼zeçi -5- [Far., Tr.] testici, çömllekçi	k. bol-354/1
k. 388/5; 388/7	k.+ ini 368/13
k.+ ęa 388/5; 388/6	ķ¼l- -16- g¼lmek
ķ¼ze-ger -1- [Far.] testici, çömllekçi	k.-ed¼r 350/1
k. 388/9	k.-er-siz 332/6; 357/4
ķuzı -1- kuzu, koyunun yavrusu	k.-d¼m 350/5

k.-di 341/2	k. bile (altun u k.) 373/14
k.-diler 349/21; 354/18	k.+ din 328/13; 381/3; 392/9; (altun u
k.-ğanımnı (ilgi.) 357/5; 357/15	k.) 335/20; 372/2; 373/15; 373/17
k.-ğanıñnı (ilgi.) 357/15	k.+ lerini (altun u k.) 308/20
k.-ğanını 357/9	k.+ ler bile (altun u k.) 373/14
k.-er irdi 329/5; 357/3	kün 1.-198- gün, gündüz
k.-ür irdi 332/6	k. 282/8; 283/2; 283/20; 286/13;
k.-meğil 334/6	287/9; 287/11; 289/17; 290/17; 291/5;
k.-mekimni (ilgi.) 350/1	292/21; 293/1; 293/3; 294/9; 305/15;
külâh -2- [Far.] tepesi sivri, keçeden yapılan	309/12; 310/16; 311/12; 314/7;
başlık, şapka	315/15; 317/1; 317/10; 320/18;
k. 300/1; 303/16	321/11; 321/14; 321/15; 322/8;
külfet -1- [Ar.] sıkıntı, zorluk	324/19; 325/10; 327/18; 327/21;
k.+ leriğa 329/13	328/1; 328/15; 328/20; 329/3; 329/6;
külfet-mend -1- [Ar., Far.] sıkıntı çeken	330/2; 330/15; 334/13; 336/1; 336/15;
k. bol- 316/6	337/1; 337/3; 338/2; 339/11; 339/12;
külüş- -3- gülüşmek	339/14; 340/14; 342/4; 343/4; 343/15;
k.-tiler 313/13	343/19; 344/11; 344/20; 347/16;
k.-üp 286/19	348/1; 348/10; 350/6; 350/14; 351/2;
k.-ür irdiler 313/7	352/16; 352/18; 352/20; 353/2;
kümüş -18- gümüş	354/16; 355/4; 355/10; 355/11;
k. 309/2; 351/11; 351/12; 359/20;	355/12; 355/15; 355/19; 356/3;
373/5; 373/20; (altun u k.) 283/5;	356/16; 357/5; 357/16; 358/3; 358/5;
374/21	359/10; 360/2; 360/12; 360/20; 363/7;

363/16; 363/17; 364/6; 366/4; 366/10;
367/15; 368/10; 368/15; 370/9;
371/17; 376/21; 377/8; 378/12;
378/19; 380/2; 380/16; 381/6; 381/7;
381/10; 382/1; 382/2; 383/17; 387/16;
387/20; 389/10; 389/12; 390/10;
391/14; 393/14; 393/20; 394/8;
396/17; 396/18; 397/14; (her k.)
293/2; 352/5; 387/20; (küne k.)
364/19; (neçend k.) 358/12; 366/3;
366/9; (niçe k.) 282/7; 295/4; 358/10;
360/9; 372/13
k.+ dür (niçe k.) 292/19
k. bol- 368/11
k.+ çe 359/9
k.+ ni (her k.) 343/13
k.+ ğa 306/9
k.+ e (küne k.) 364/19
k.+ de 291/4; 293/1; 314/17; 321/10;
328/8; 343/18; 345/19; 351/13 (her k.)
347/21; 348/2; 356/3; 366/2; (niçe k.)
379/12; (tün k.+ de.) 378/1; (tüne k.)
369/13;
k.+ deki (tüne k.) 369/12

k.+ dekidin 293/1
k.+ din 292/10; 306/9; 323/16; 381/13
k.+ din kiyin 282/12; 325/15; 381/9;
381/10; (neçend k.) 370/8; (niçe k.)
344/6
k.+ din soñġ 323/19
k.+ i 282/6; 286/21; 303/2; 320/11;
323/16; 324/14; 324/15; 325/16;
337/4; 355/16; 355/17; 356/8; 356/9;
356/13; 366/4; 377/9; 391/14; (her k.)
352/3; (‘īd k.) 347/17; 348/19;
(kıyāmet k.) 309/8; 349/10
k.+ leri 287/3
k.+ ler (neçend k.) 380/17
k.+ ğaça 323/17; 348/3; 355/4; 370/7;
385/15; 387/9
2. -8- güneş
k. 307/5; 310/1; 315/10; 359/6; 382/7
k.+ ni 359/6; 359/8
k.+ din 302/12
künbed -3- [Far.] kubbe
k. ıl- 376/5
k.+ ni (ilgi.) 337/6
k.+ ler 372/2

kündüz -24- gündüz

k. 378/11; (kiçe k.) 305/9; 344/18;
350/19; 351/2; 351/4; 351/5; 356/7;
364/12; 367/8; 376/2; 376/9; 386/10
(kiçe ve k.) 292/3; 306/21; 313/4
k. bol- 329/7
k.+ de 306/3; 346/6
k.+ i 286/6; 315/14; 317/7
k.+ in (vast.) “gündüz vakti” 378/1
k.+ leri 307/21

küngüre -7- [Far.] kubbenin ucu, tepesi

k. kı1- 371/21
k.+ deki 361/7
k.+ si 361/3; 361/9
k.+ siğa 372/2
k.+ side 351/16; 361/3

künli(ü)k -3- günlük

k. (künü)k 351/18; 379/14
k. 337/4

kürsî -15- [Ar.] taht

k. 329/4; 351/11; 351/12; 359/19;
359/20; 361/4; 362/9; 362/10; 373/19;
373/20
k.+ de 351/12; 359/20; 386/15; 386/18

küşiş -1- istemek, arzu etmek

k. kı1- 341/6

küt- -1- (hayvan) gütmek

k.-üp 338/1

küye -7- güve

k. 306/19; 307/13; 307/19; 374/7;
396/6

k. tüş- “güvelenme” 307/11

k.+ ni 374/6

küyev -5- damat

k. 365/1; 365/9; 365/19

k. bol-364/20

k.+ inġ 294/14

L

lā ḥavle ve lā kuvvete illā bi’llāhi’l-‘aẓīm -1-

[Ar] Güç ve kuvvet, sadece yüce ve büyük olan Allah’ın yardımıyla elde edilir.

l. 319/7

lā ilāhe illa’llāh -1- [Ar.] Allah’tan

başka İlah yoktur.

l. 298/8

<p>lā ilāhe illa'llāh Muḥammed resūlu'llāh -</p> <p>1- [Ar.] Allah'tan başka İlah yoktur ve Muhammed onun peygamberidir.</p> <p>1. 390/10</p>	<p>lāf -1- [Far.] konuşma, söz</p> <p>1.+ da ur- "sözde söylemek" 301/18</p>
<p>lā ilāhe illa'llāh Mūsī kelīmu'llāh -2- [Ar.]</p> <p>Allah'tan başka İlah yoktur ve Musa onun peygamberidir.</p> <p>1. 300/17; 301/6</p>	<p>la'īn -9- [Ar.] lanetlenmiş, kovulmuş</p> <p>1. (Fir'avn-ı l.) 285/17; 287/10; 292/1; 306/9; 311/7; 386/17; (Hāmān-ı l.) 302/7</p> <p>1.+ ni (ilgi.) (Fir'avn-ı l.) 280/11; (şeytān-ı l.) 336/13</p>
<p>lā ilāhe illa'llāh ve inne İlyās resūlu'llāh -</p> <p>2- [Ar.] Allah'tan başka İlah yoktur ve İlyas onun peygamberidir.</p> <p>1. 391/8; 394/19</p>	<p>la'ī -2- [Ar.] kırmızı renkli değerli bir taş</p> <p>1. 372/1</p> <p>1.+ din 392/8</p>
<p>lā ilāhe illa'llāh ve inne Yūnus resūlu'llāh -</p> <p>3- [Ar.] Allah'tan başka İlah yoktur ve Yunus onun peygamberidir.</p> <p>1. 380/10; 380/13; 380/19</p>	<p>laṭīf -1- [Ar.] hoş, güzel</p> <p>1.+ leri (ism-i l.) 354/7</p>
<p>lā ilāhe illā ente subḥāneke innī küntü mine'z-zālimīn -1- [Ar.] Senden başka İlah yoktur. Seni bütün noksanlıklardan tenzih ederim, muhakkak ki ben zalimlerden oldum.</p> <p>1. 387/12</p>	<p>laṭīfe -1- [Ar.] güzel ve nükteli hikaye</p> <p>1. 315/21</p>
<p>lā-cerem -3- [Ar.] şüphesiz, kuşkusuz</p> <p>1. 324/7; 354/8; 389/21</p>	<p>lāv -2- [Far.] çamur, toz</p> <p>1. (l-ı leşker 'askerin ayağının tozu') 375/1; (l-ı leşker+) 375/16</p>
	<p>lāy -2- [Far.] çamur</p> <p>1. bile 332/21</p> <p>1. birle 310/14</p>
	<p>lāyık -4- [Ar.] uygun, yaraşır</p> <p>1. 313/16; 315/12; 364/20</p> <p>1. ir- 324/12</p>

lâzım -13- [Ar.] gerekli, lazım	l. birle (lâv-ı l.) 375/1
1. 328/10; 343/13; 347/8; 346/4;	l.+ ni (ilgi.) 340/5; 354/20; 355/4
351/7; 359/13; 379/12; 381/12;	l.+ ni 362/13
l.+ dur 346/3; 346/17; 360/10; 379/11	l.+ ğa 340/6; 354/18; 354/20; 362/11
l.+ ı 296/14	l.+ im 396/21
leb -11- [Far.] kenar, kıyı	l.+ im bile 355/11
l.+ ide 310/16; 330/16; 384/8	l.+ imni (ilgi.) 354/12
l.+ ige 288/13; 366/1	l.+ inġ 355/5
l.+ iġa 309/14; 331/9; 332/8; 332/11;	l.+ inġni (ilgi.) (lâv-ı l) 375/16
384/10; 387/11	l.+ i 299/16; 310/10; 341/8; 353/4;
2. -2- dudak	362/7; 392/5
l.+ i 361/19; 361/20	l.+ i bile 303/11; 339/2; 355/10
lebbeyk yâ ahî -1- [Ar.] buyur ey kardeşim	l.+ i birle 311/4
1. 320/21	l.+ ini (ilgi.) 310/10; 352/1
le'îm -1- [Ar.] alçak, pis, kötü	l.+ ini 303/9; 309/16; 396/20
1. ir- 327/17	l.+ idin 311/15; 369/8
lerze -2- [Far.] titreme	l.+ inġizni (ilgi.) 353/8
1. 330/5	l.+ inġizġa 355/6
l.+ ğa 302/4	l.+ inġizdin 352/18
leşker -52- [Far.] asker, ordu	l.+ ler bile 352/16
1. 314/6; 344/6; 352/10; 362/7; 362/9;	l.+ lerni (ilgi.) 355/1
372/12; 390/18; 396/19; 397/1	l.+ lerga 354/21
l. bile 340/8; 352/14; 353/3; 362/17;	l.+ lerimni 353/16
389/1	
	leţâfetlik -1- [Ar., Tr.] güzel, hoş

	1. 344/4	1. 312/2; 315/4; 345/1; 350/16; 355/9;
lete	-1- kumaş, kumaş parçası	366/17
	1.+ ge 370/7	
levh	-2- [Ar.] levha, üzerinde yazı olan düz nesne	M
	1. 325/7	ma'āş -1- [Ar.] geçim
	1.+ ni 319/5	m.+ ığa 379/4
lezziz	-1- [Ar.] lezzetli	māde -2- [Far.] dişi
	1. 364/19	m. 316/12; 357/11
lezzet	-1- [Ar.] zevk	mağfired -7- [Ar.] günahların bağışlanması
	1. tap-330/9	m. (m. deryāsi) 355/9
libās	-10- [Ar.] giysi	m. bol- 345/3
	1. 328/9; 366/1; 373/7	m. kıl- 304/14; 327/6; 345/5; 375/16
	1.+ ı 365/5; 386/15	m. tap- 312/11
	1.+ ları 315/18; 315/19; 364/11	mağrib -8- [Ar.] batı
	1.+ lar 315/12	m. 367/11
	1.+ lar birle 373/16	m.+ din 298/11; 301/13; 351/1; 354/1;
likā	-1- [Ar.] kavuşma, buluşma	372/10; 397/2
	şevk-i l.-yi ulūhiyyet 322/18	m.+ ğaça 396/21
līkin	-3- [Far.] fakat, ama	mağrib-zemīn -1- [Ar., Far.] batı tarafında
	1. 281/15; 297/20; 315/20	bulunan memleketler, ülkeler
lokma	-3- [Ar.] lokma	m. 376/6
	1. 356/3; 356/4	maḥabbet -6- [Ar.] muhabbet, sevgi
luṭf	-6- [Ar.] iyilik	m. 349/16; 349/18; 364/6

m.+ i 344/4; 358/5	māh-ṭal'at -1- [Far., Ar.] ay yüzlü
m.+ lerini 288/21	m. 369/21
maḥalle -2- [Ar.] mahalle	maḥbūl -3- [Ar.] kabul edilme
m.+ de 336/10	m. 326/11
m.+ ler 287/10	m. bol- 326/20
maḥbūb -1- [Ar.] sevgili	m. kı1- 353/21
m. 361/21	maḥṣad -2- [Ar.] istenen, amaç
maḥlūk -4- [Ar.] yaratılmış, yaratılan	m.+ ı 348/20
m.+ dur-sin 297/6	m.+ ıng 397/16
m.+ dın 334/6	maḥṣūd -4- [Ar.] istek, kasıt
m.+ nı (ilgi.) 296/20	m.+ ğa kil- 307/19; 318/8; 372/6
m.+ nı 295/16	m.+ umġa 334/21
maḥlūkāt -1- [Ar., ç.] yaratılmışlar, yaratılanlar	ma'kūl -7- [Ar.] akla uygun
m.+ nı 302/18	m. 302/7; 316/8
maḥrem-ḥāne -1- [Ar., Far.] yatak odası	m. bol- 290/6; 294/2; 345/17; 373/3
m.+ side 372/14	m. kı1- "akla uygun hāle getirmek" 288/20
māh-peyker -1- [Far.] ay yüzlü	māl -4- [Ar.] mal, mülk
m. (ṭal'at-ı m.) 370/8	m. 281/18; 293/2; 316/8; 327/19;
maḥrūm -2- [Ar.] mahrum, yoksun	328/21; 329/3; 330/2; 347/10; (m. u
m. kı1- "yoksun bırakmak" 360/11	cān+) 284/17; (m. u emvāl) 395/16;
m. ḳal- 397/16	(m. u menāl) 295/4; (m. u ni' met)
māh-rūy -1- [Far.] ay yüzlü	375/13; 380/21; (m. u ni' met+)
m. (kenīzek-i m.) 361/13	380/21

m.+ nı (ilgi.) 347/8	m. bol- “anlaşılmak, bilinmek”
m.+ da 328/17	304/12; 316/11; 325/4; 340/17;
m.+ ım 294/5; 365/1	348/18; 353/14; 367/17; 373/4;
m.+ ımını 330/4; 330/9; 330/10	377/11; 384/7; 385/5;
m.+ ıñg 333/5; 333/8; 333/20; 349/3	m. kıl- “anlatmak” 282/13; 283/4
m.+ ı 309/11	mama -3- nine
m.+ ı turur 349/3	m. 347/9; 347/10; 347/15
m.+ ı bile 330/10	ma‘mūr -1- [Ar.] bayındır
m.+ ını (ilgi.) 329/14; 330/7	m. bol- 318/9
m.+ ını 316/9; 330/9; 349/7; 349/9	ma‘mūrçılığ -1- [Ar., Tr.] bayındır
m.+ ımızını (ilgi.) 347/1	m. bol- 398/6
m.+ ımızını 292/12	ma‘nī -6- [Ar.] anlam, mana
m.+ larıñgızını (ilgi.) 347/5	m.+ si 307/16; 335/3; 353/17; 353/20;
m.+ larını 281/20; 292/8; 292/12;	386/5; 387/2
292/21; 293/4; 347/6	manşıb -1- [Ar.] makam
m.+ larnı 328/17	m.+ ım 349/15
m.+ larımız 292/13	ma‘reke -1- [Ar.] savaş alanı, yeri
m.+ larıñgğa 328/15	m. (m.-i meydān+) 340/20
mālik -2- [Ar.] yedi cehennemın hakimi ve	ma‘rifet -1- [Ar.] bilgi, Allah’ın verdiği sırlar
kapıcısı olan melek	m. 353/18
M. (M.-i dūzah+) 306/8; 381/14	mashāra -9- [Ar.] komik, gülünç
ma‘lūm -15- [Ar.] bilinen, belli	m. kıl- 316/13; 316/15
m. 349/3	m. tut- 313/8; 313/13; 332/6; 341/2;
m. imes 367/17	350/1; 354/18; 379/18

ma'şiyet -1- [Ar.] günah

m. 319/10

maşlahat -18- [Ar.] mesele, husus, iş

m. 285/1; 304/12

m. kı1- 281/6; 285/4; 305/17; 301/15;

366/11; 335/14; 364/20; 393/8; 394/3;

396/18

m. bile 326/21; 364/18

m. birle 374/15

m. bol- 284/16

m.+ ı bile 376/3

m.+ ığa 283/9

maşnū'ât -1- [Ar.] yapılmış şeyler

m.+ larını 334/18

maşrık -7- [Ar.] doğu

m.+ ğa 298/11

m.+ dın 396/21

m.+ ğaça 301/13; 351/1; 354/1;

372/11; 397/2

māyil -1- [Ar.] istekli, eğilimli

m. bol- 341/14

mazmūn -3- [Ar.] sembolik, nükteli kavram

m.+ ını 372/19; (cevāb-ı m.) 374/6

m.+ ığa 374/6

mebādān -3- [Far.] sakın

m. 284/1; 284/8; 293/11

meb'ūs -1- [Ar.] gönderilmiş

m. bol- "gönderilmek" 377/14

medh -2- [Ar.] övgü

m. ir- 385/21

m.+ i bile 377/18

mekān -3- [Ar.] yer

m.+ ı 294/16

m.+ ıngda 357/21

m.+ lar (mekān ü m.) 302/4

mekīn -1- [Ar.] oturan, yerleşik

m. (m. ü mekān+) 302/4

mekkār -2- [Ar.] düzenbaz, hilekar

m. 313/14;

m. iken 313/21

mekkāre -1- [Ar.] düzenbaz, hilekar

m. (m.-i ' ayyār) 361/20

mekkārlik -1- [Ar., Tr.] hilekarlık

m.+ idin 314/1

mekr -2- [Ar.] düzen, hile

m. (m. ü hīle) 290/13; 343/7

mezkūm -1- [Ar.] kederli, hüznü

m. ir- 389/16

melāmet -1- [Ar.] ayıplama, kınama	m. 335/18; 352/4; 354/3; (m.-i 'ālem)
m. kı1- 322/2	353/17; (mülk-i m.) 338/10; 369/6
melekūt -1- [Ar.] hükümdarlık, saltanat	m. ir- 371/3
m.-i ceberūt 354/8	m.+ de 373/1; 390/6
melik -3- [Ar.] padişah, hükümdar	m.+ iğa (Serahs m.) 282/1
m. 312/17	m.+ ide 372/3
m.+ ni (ilgi.) 280/16; 362/4	m.+ lerni (a' yān-ı m.) 371/11; 371/17;
melīke -6- [Ar.] kadın hükümdar	372/18
m. 366/1; 391/6; 392/1; 393/16	m.+ leriṅni 372/12
m.+ ni 391/4	memleketu'llāh -4- [Ar.] Allah'ın memleketi
m.+ ğa 393/11	m. (vezīr-i m.) 366/9
mellāh -7- [Ar.] denizci, gemici	m.+ dur-min (vezīr-i m.) 368/4
m. 384/14	m. turur-min (peygamber-i m.) 372/10
m.+ lar 332/11; 332/13; 385/1	m.+ nı (ilgi.) 372/17
m.+ larnıç 384/19	men' -3- [Ar.] yasaklama
m.+ nı 384/14	m. kı1- 364/6; 346/11; 364/7
meltük -1- peltek (?)	menāl -1- [Ar.] mal, mülk
m. 299/3	m.(māl u m.) 295/4
mel'ūn -2- [Ar.] lanet edilmiş	menfa'at -1- [Ar.] çıkar, yarar
m.+ dur (şeytān-ı m.) 386/19	m.+ i 288/20
m.+ ge 281/7	menne -1- [Ar.] kudret helvası
mel'ūne -1- [Ar.] lanet edilmiş kadın	m. 315/5
m. 391/13	menne ve's-selvā -1- [Ar.] kudret helvası ve
memleket -15- [Ar.] ülke, şehir	bıldırcın

m. 315/5	m.+ iğa 389/7
menzil -3- [Ar.] yerleşecek yer, konak	mermer -2- [Ar.] mermer
m. 368/19; 368/21	seng-i m.+ din 361/11; 361/13
m.+ lerge 374/17	mertebe -9- [Ar.] defa, kere
merâhil -1- [Ar., ç.] duraklar, konaklar	m. 281/10; 290/7; 294/12; 319/8;
m. 368/19	353/21; 365/12; 366/13; 375/8
merâtibe -2- [Ar., ç.] dereceler	2. -1- rütbe
m. 340/16; 366/14	m.+ siğa 300/17
mercân -2- [Ar.] mercan	mervârid -3- [Ar.] inci
m. (m. u mervârid+) 372/1	yüncü vü m. 361/10; 375/9
m.+ dur 361/19	mercân u m.+ lerdin 372/1
merdâne -1- [Far.] mertçe, yiğitçe	mürdegân -1- [Far.] ölümler, mezarlık
m. 373/7	m.+ ge 365/19
merdüm -1- [Far.] halk	meşel -1- [Ar.] örnek
m. 308/6	m.+ dür 353/21
merhamet -4- [Ar.] merhamet	mes'ele -11- [Ar.] konu, husus
m. 306/18; 350/16	m. 349/13; 349/15; 349/20; 349/21;
m. kı1- 358/19	350/2; 353/12; 366/11
m.+ im 345/1	m.+ ni (ilgi.) 349/16
merkad -1- [Ar.] mezar, kabir	m.+ ni 349/14; 350/4
m.+ leriğa 342/12	m.+ ğa 349/13
merkeb -4- [Ar.] taşıt, taşıma aracı	mest -2- [Far.] sarhoş
m. 350/11; 390/21	m. bol- 359/3
m.+ ini (ma ^c rifet m.) 353/18	m. kı1- 371/14

meşakkat -3- [Ar.] sıkıntı, güçlük, zahmet

385/3

m. 343/16

mevzi' -3- [Ar.] yer

m.+ leriga 330/19

m.+ ge 294/15; 294/17

m.+ ler 332/7

m.+ de 310/17

meşgûl -14- [Ar.] meşgul, bir şey ile uğraşan

meydân -13- [Ar.] meydan, alan

m. ir- 382/15; 387/21

m. 300/4; 304/1; 361/11

m. bol- 321/16; 327/8; 335/21; 346/9;

m. kı1-352/8; 373/14

362/17; 371/8; 378/19; 387/4; 389/9;

m. kıldur- 351/18

392/15; 398/5

m.+ nı (ilgi.) 352/8

m. kı1- 383/6

m.+ ğa 303/21; 373/15

meşgûlli(ü)k -1- [Ar., Tr.] meşgullük

m.+ da 300/4; 352/9; 361/11;

m. kı1- 334/2; (meşgüllük kı1-) 334/2

(ma' reke-i m. 'savaş alanı') 340/20

meşhûr-2- [Ar.] ünlü, şöhretli

meyl -10- [Ar.] istek, meyil

m. ol-349/4

m. kı1- 290/3; 358/4; 385/4; 385/9;

m. kı1-354/13

390/9; 393/9; 393/19; 394/2; 395/17

meşk -2- [Far.] tulumdan yapılmı su kabı

mezâr -1- [Ar.] mezar, kabir

m. 341/17; 341/19

m.+ larını (ilgi.) 320/19

meşveret -1- [Ar.] danışma

mezkûr -1- [Ar.] zikredilen, adı geçen

m. bile 371/20

m. 318/9

metâ' -2- [Ar.] mal, eşya

mih -1- [Far.] çivi

m.+ ları 316/7

m.+ larını (ilgi.) 305/13

m.+ larıdın 328/21

mihmân -9- [Far.] misafir, konuk

mevc -3- [Ar.] dalga

m. 299/10; 388/8

m. ur- "dalga vurmak"384/18; 384/20;

m. kı1- 284/11; 355/11; 355/12;

356/2;356/5;	m. kıl- 379/11
m.+ larğa 356/2	mihribānluġ -2- [Far., Tr.] merhametli olma, şefkatli olma
mihmān-dārçilik -1- [Far., Tr.] misafir etme, misafir aġırlama	m. kıl- 342/4; 355/8
m. kıl- 355/10	mikdār -1- [Ar.] miktar, kadar
mihmān-dārlik -2- [Far., Tr.] misafir etme, misafir aġırlama	m. 312/2
m. kıl- 284/16	mīl -2- [Ar.] uzaklık ölçüsü birimi, mil
m.+ ġa 284/18	m. 331/4
mihnet -4- [Ar.] sıkıntı, eziyet	min -373- ben
m. 330/19; 343/16	m. 281/13; 282/7; 282/9; 283/4; 283/15; 284/4; 284/7; 284/8; 284/12; 285/6; 287/19; 289/19; 291/15; 293/10; 297/8; 298/9; 299/5; 299/10; 299/13; 300/13; 301/5; 301/12; 301/15; 301/18; 301/19; 302/1; 303/6; 304/8; 304/15; 305/6; 305/11; 305/17; 308/4; 308/7; 308/15; 309/5; 309/7; 309/8; 310/6; 316/7; 316/15; 321/16; 322/9; 322/18; 322/19; 324/19; 326/15; 327/6; 327/19; 328/1; 328/17; 329/15; 330/3; 330/16; 330/18; 332/1; 332/18; 334/3; 335/6; 335/9; 336/3; 336/16; 337/2; 338/7; 340/16; 342/12; 345/1; 345/4; 345/6; 345/21; 348/6;
m.+ i 306/9	
m.+ lerini 356/15	
mīhr -3- [Ar.] sevgi	
m. 288/21; 398/6	
m.+ ini 289/2	
mihrāb -3- [Ar]. üstün niteliklerinden dolayı kendisine verilen yer, mevki	
m. it- 377/21	
m. kıl- 385/16	
m.+ dın 376/21	
mihribān -4- [Far.] merhametli, şefkatli	
m. ir- 347/19	
m. bol- 353/10; 379/11	

349/6; 349/15; 349/17; 350/2; 350/15;
351/9; 353/7; 353/9; 353/13; 354/11;
354/14; 354/15; 355/11; 355/13;
355/17; 357/11; 358/7; 358/21;
359/12; 360/9; 360/13; 360/15;
360/21; 362/3; 363/13; 364/21; 365/6;
365/14; 365/21; 366/10; 366/17;
367/4; 367/5; 368/2; 368/4; 368/6;
369/2; 369/14; 369/15; 371/5; 371/8;
372/7; 372/10; 374/18; 374/20; 375/6;
375/15; 375/20; 379/2; 379/4; 379/15;
382/19; 383/16; 385/2; 386/6; 387/4;
388/8; 391/13; 392/3; 392/13; 392/20;
393/21; 394/5; 394/6; 394/7; 394/13;
395/11; 395/13; 395/19; 396/9;
396/16; 396/17
m.+ dür-min 295/15; 295/16; 299/18;
302/19; 306/6; 353/8; 374/20; 385/1;
385/7; 385/9
m. turur-min 390/16
miniᅡ 335/6; 345/1; 350/14; 353/1;
354/15; 356/6; 359/6; 364/5; 367/19;
368/4; 381/5; 385/10; 388/2; “beni”
368/17; 391/7

m.+ miniᅡ bile 329/7; 347/11;
380/20
m.+ i (ilgi.) 281/12; 281/13; 283/13;
289/11; 289/13; 289/19; 302/7;
302/20; 300/10; 302/1; 312/18;
317/13; 320/7; 321/14; 324/16; 325/8;
326/4; 329/19; 330/9; 331/11; 331/12;
333/10; 336/21; 341/3; 344/12;
344/13; 345/10; 346/14; 349/15;
350/15; 353/3; 354/19; 355/11;
355/19; 356/3; 357/13; 357/18;
369/12; 376/13; 379/16; 379/19;
380/4; 381/1; 383/14; 383/16; 388/9;
389/6; 390/15; 390/17; 392/6; 392/16;
395/5; 396/21
m.+ i bile “benim ile” 331/20; 340/8;
341/1; 349/5; 349/7369/17
m.+ i 291/6; 293/21; 297/9; 298/20;
300/16; 302/16; 302/18; 305/6;
305/10; 318/14; 323/4; 326/3; 326/6;
329/10; 332/6; 334/14; 335/4; 335/5;
340/7; 341/21; 342/2; 342/15; 344/8;
347/1; 348/6; 348/8; 360/16; 364/4;
371/9; 379/9; 379/10; 380/3; 381/18;

383/6; 383/16; 385/7; 386/2; 387/3;
 388/15; 390/14; 391/6; 391/20;
 392/20; 394/12; 395/3; 396/15;
 “bana” 317/15; 382/20; 398/2
 maᅇga 284/8; 288/10; 291/13; 295/15;
 297/16; 299/14; 300/14; 301/9;
 301/17; 305/7; 306/14; 310/6; 316/5;
 317/16; 320/18; 322/18; 326/15;
 330/14; 330/15; 331/12; 334/3; 338/7;
 339/15; 341/3; 342/2; 343/16; 350/19;
 353/7; 353/8; 354/12; 355/12; 356/1;
 356/10; 357/5; 357/10; 358/20; 360/8;
 363/12; 363/20; 365/1; 365/17;
 366/17; 368/5; 370/13; 371/17;
 372/11; 372/18; 379/10; 380/6;
 380/21; 382/10; 383/9; 390/18;
 390/20; 392/6; 392/21; 393/2; 393/21;
 394/7; 394/13; 395/12; 396/9
 m.+ de 351/6
 m.+ din 284/5; 295/15; 295/16;
 304/12; 317/5; 317/18; 326/1; 329/15;
 330/14; 331/19; 344/8; 350/1; 353/14;
 383/18; 390/15; 390/20
 m.+ din soᅇg 338/17; 376/19

min- -19- binmek
 m.-er-sin 389/7
 m.-dim 339/13
 m.-diler 390/21; 394/16
 m.-gil 317/15; 391/16
 m.-ip 290/15; 310/7; 325/16; 328/14;
 340/13
 m.-geli 390/21
 m.-geniᅇgizde 353/18
 m.-günçe 353/18
 m.-mey (zarf-fiil) 317/12; 317/15
 m.-er irdiler 296/8
 m.-ip irdi 310/8
 m.-seᅇg irdi 317/16
miᅇg -21- bin, (1000)
 m. 307/16; 319/3; 333/16; 351/14;
 352/10; 353/14; 353/21; 356/19;
 358/13; 358/21; 361/3; 363/3; 367/12;
 367/13; 367/14; 373/6; 373/16;
 374/21; 379/21
mināre -11- [Ar.] minare
 m. 305/18; 306/2; 361/11
 m.+ niᅇg 361/6
 m.+ ᅇa 305/21; 306/4

m.+ de 362/11	m. 343/4; 343/5
m.+ değı 361/8	m.+ din ir- 289/15
m.+ deki 361/7; 362/6	mitınle- -1- [Far., Tr.] taş ve kaya parçalayan
m.+ si 361/3	kürek vb. şeyler ile kazmak
minber -1- [Ar.] minber, camilerde hutbe	m.-p 371/20
okunan yer	mıve -4- [Far.] meyve
m.+ ğa 364/3	m. 296/6; 296/7; 308/13
mingizlik -1- gibi	m.+ ler 369/20
m. 381/15	möşük -2- kedi
mır -1- [Far.] komutan, lider	m. 338/14
m.+ dür (hâkim-i m. ‘aslanların	m.+ ni (ilgi.) 361/15
komutanı’) 362/4	mu/mü -83- mu/mü (soru edatı)
mır-âhür -1- [Far.] saray ahırının amiri	m. (aytmap irdim m.) 332/18; (aytmas
m. kı1- 283/9	m.) 331/12; (aytur m.) 305/19; (bar
mırâş -3- [Ar.] bir kimsenin öldükten sonra	m.) 282/8; 302/2; 302/3; 305/19;
bıraktığı mal, mülk	328/5; 330/16; 380/8; 380/12; 384/21;
m. bir-306/13	388/20; (bilür m.) 309/6; (birdingizler
m. kıal- 350/13	m.) 347/5; (boldı m.) 300/14; 304/8;
m.+ ımdur 357/18	(bolmadı m.) 396/4; (bolmas m.)
mırâş-ğor -1- [Ar., Far.] mirasyedi	281/13; 302/9; (bolsun m.) 316/20;
m.+ nı (ilgi.) 333/12	316/21; (bolur m.) 281/12; 291/13;
mis -1- [Far.] bakır	313/8; 321/8; 341/11; 383/5; (bolğay
m.+ ke 327/12	m.) 375/5; (ğayâl kı1ur-siz m.) 353/11;
mişkâl -3- [Ar.] 24 kıratlık bir ağırlık ölçüsü	(imes m.) 294/2; 302/9; 322/18;

360/6; 374/18; (iş kılip irdiᅡg m.)
340/18; (qalur m.) 377/5; (kılmaz m.)
302/14; (kılır m.) 290/6; (kıyās m.)
390/16; (kildiᅡgiz m.)334/14; (kiley
m.) 375/4; (kordiᅡg m.) 388/9;
(kordiᅡgizler m.) 310/6; (kordiᅡgler
m.) 336/2; (kordiᅡg m.) 299/2;
(korklük m.) 381/1; 381/2; (korsete
m.) 336/3; (öldürür m.) 297/9;
(peygamber turur m.) 330/21; (rāzī
boldı m.) 383/18; (saqçı turur m.)
330/21; (satmay m.) 318/5; (satay m.)
318/5; (selāmet saqlamas m.) 332/15;
(sözler m.) 348/9; 348/17;
(uyatmadıᅡg m.) 386/16; (yandıᅡglar
m.) 393/16; (yitmes m.) 389/7; (yoq
m.) 383/18; (zılm bolur m) 344/16;
(zılm kılır m.) 344/13
m.-sin (bī-^c aql m.) 288/17; (bilür m.)
332/9; (bolğay m.) 383/19; (dir
m.)330/9; (ᅡayāl kılır m.) 397/4;
(iᅡtiyār kılır m.) 302/9; (İlyās m.)
391/9; (İmān kiltürür m.) 310/15;
(qabül kılır m.) 326/17; (öldürür m.)

291/6; (tanur m.) 299/4; (uᅡatur m.)
388/8; (yaᅡşı kılar m.) 392/20
m.-siz (birür m.)383/9; (ᅡaber-dār m.)
354/11; (yıᅡlar m.) 397/15
m.-sizler (raᅡm kılar m.) 342/16
m.+lar (bar m.) 360/13
m.+ kin “mu/ mü acaba” (qabül bolur
m.) 342/7; (qorqar m.) 352/18

mū -1- [İbr.] su
m. 289/4

mu^cabbir -2- [Ar.] rüya tabir eden
m.+ ler 285/21
m.+ lerni 285/21

mu^caᅡᅡar -2- [Ar.] güzel kokulu
m. bol- “kokmak” 336/4
m. kıll- “kokutmak, koku yaymak”
359/19

mu^cāyene -2- [Ar.] açıkça
m. 305/12; 377/3

mu^cciz -1- [Ar.] mucize
m.+ i irdi 280/4

mu^ccize -10- [Ar.] mucize
m. 299/18; 299/19; 305/1; 397/19
m.+ ni 297/4; 297/5; 378/18

m.+ si 310/5	m.+ larımızın (ilgi.) (incü m.) 308/21
m.+ lerini 389/1	m.+ larımızın (incü m.)309/2
muḥālif -1- [Ar.] karşı olma, karşıt	munçalik -1- bu kadarlık
m. çık- 346/6	m. 283/13
muḥāzır -1- [Ar.] önünde hazır bulunan kişi	mundağ -19- böyle
m.+ ğa 337/3	m. 282/1; 283/4; 290/2; 293/2; 293/3;
muḥkem -2- [Ar.] sağlam, dayanıklı	310/6; 313/8; 313/13; 319/13; 322/1;
m. 391/21	322/11; 329/13; 342/20; 344/14;
m. it- 335/20	344/17; 362/8; 375/12; 384/20;
muḥterem -1- [Ar.] muhterem, saygın	393/21
m. kı1- 376/4	muntazır -1- [Ar.] bekleyen
muḥaddes -1- [Ar.] kutsal	m. bol- “beklemek” 384/1
m. (pāk u m.) 295/18	murād -2- [Ar.] istek, arzu
muḥarreb -2- [Ar.] yakın	m. 295/20
m. ir- 335/8	m.+ ıġa 376/16
m. kı1- 303/6	muraşsa^c -3- [Ar.] kıymetli taşlarla süslü
muḥayyed -8- [Ar.] bağlı	m. (tāc-ı m.) 373/16
m. bol- “bir şeye önem verip onun ile	m. bol- 328/20
meşgul olmak” 303/8; 331/6; 341/4;	m. kı1- “süslemek” 373/6
359/13; 362/14; 368/1; 371/14;	muraşsa^c-püş -1- [Ar., Far.] kıymetli taşlarla
379/12	süslü şeyler giyen
mūm -1- [Far.] mum	m. 369/21
m. 343/12	mūrçe -16- [Far.] karınca, küçük karınca
munçaq -2- boncuk, gerdanlık	m. 350/3; 353/3; 353/5; 353/6;

353/13; 354/17; 355/7; 355/11	muṭīʿ -4- [Ar.] boyun eğen, itaat eden
m. bile 353/2	m. 354/11; 372/11
m.+ ni (ilgi.) 354/16	m. kı1- 351/5
m.+ ler 355/1	muṭlak -1- [Ar.] kesin
m.+ lerni 353/6	m. 350/2
m.+ lerğa 354/21; 368/12	muttaşıl -1- [Ar.] aralıksız, bitişen
m.+ ğaça 355/17	m. kı1- 352/12
mūrçe-miyān -1- [Far.] ince belli	muvāfiq -1- [Ar.] uygun
m. 344/3	m. 312/13
murğ -1- [Far.] kuş, tavuk	muvaḥḥid -1- [Ar.] Allah'ın birliğine inanan
m. 346/11	m.+ ler (mü'min ü m.) 389/10
musahḥar -8- [Ar.] ele geçirilmiş	mūy -2- [Far.] saç, saç teli
m.+ dur 372/11	m. 354/6
m. bol- 364/9; 366/18	m.+ ları 287/15
m. kı1- 353/16; 354/2; 354/4; 354/5;	mübārek -5- [Ar.] kutlu, kutsal
390/18	m. 371/15
muşāhib -1- [Ar.] arkadaş	m.+ iŋiz (nāme-i m.) 373/4
m.+ leri 281/20	m.+ lerini (‘aşā-yı m.) 329/20; (cesed-
musallaḥ -3- [Ar.] bela olma, bela	i m.) 350/8
m. kı1- 337/15; 379/5; 380/7	m.+ leride (dil-i m.) 358/5
muşt -2- [Far.] yumruk, tokat	mübtelā -3- [Ar.] düşkün, tutulmuş
m. 282/12; 291/1	m. bol- 339/6; 377/16; 390/8
muṭahhara -1- [Ar.] temiz, mübarek	müddet -5- [Ar.] zaman, vakit, süre
m. (nuṭfe-i m.-i Mūsī) 286/20	m. 287/4; 335/17; 335/18

m.+ i 286/4; 289/16	2. -15- yurt, memleket, ülke
m.+ geçe “müddete kadar” 335/18	m. 350/10; 350/14; 350/19; 353/13;
müfessir -1- [Ar.] yorumlayan, tefsir eden	(kedhūdā-yı m.-i hūdā) 354/6; (m.-i
m. 386/3	memleket) 338/10; 369/6
müft -1- [Far.] bedava, parasız	m.+ ümni 382/7
m. 332/12	m.+ ünġni 286/1
mühlet -2- [Ar.] tanınan süre	m.+ ünġga 390/9; 390/12
m. al 357/5	m.+ ini 354/3
m. bir- 357/5	m.+ lerin 365/10
mühr -2- [Ar.] mühür, imza	mü'min -7- [Ar.] Allah'a inanan, iman eden
m.+ ini 282/14; 310/20	m. 311/2; (m. ü muvaḥḥidler) 389/10
müjde -2- [Far.] sevinçli haber	m. birle 311/2
m. 389/10	m.+ ni 311/3
m. bir- 394/15	m.+ ler 298/4; 315/21; 355/7
mükemmel -1- [Ar.] eksiksiz, kusursuz, tam	münacāt -42- [Ar.] Allah'a yalvarma,
m. kı1- 373/17	yakarma, dua etme
mükerrerem -5- [Ar.] aziz, yüce, muhterem	m. kı1- 299/16; 306/6; 314/13; 318/20;
m.+ dür 324/16	319/15; 321/4; 321/21; 322/11; 326/9;
m. bol- 279/20; 350/12	326/13; 327/5; 329/18; 330/15;
m. tut- 281/5	330/17; 330/20; 331/1; 334/19;
mülāyim -1- [Ar.] yumuşak	338/16; 342/13; 343/11; 344/17;
m. bol- 343/12	344/20; 350/14; 350/19; 351/2; 351/4;
mülk -1- [Ar.] mülk, taşınmaz mal	351/5; 352/20; 354/12; 355/12; 356/7;
m. 282/9	359/5; 367/15; 376/13; 376/16; 377/4;

379/7; 380/17; 390/14; 390/19; 398/3
m.+ larının 322/13
münādī -2- [Ar.] tellal, bir haberi yüksek sesle
duyuran
m. kıldur- 340/14; 381/16
münākaşa -1- [Ar.] tartışma
m. kııl- 357/4
münāsib -2- [Ar.] uygun
m. ir- 324/13
m. bol- 324/14
müneccim -1- [Ar.] astrolog, yıldızların
hareketlerine göre gelecek ile ilgili
haber veren kişi
m.+ ler 288/16
münezzeh -2- [Ar.] kötü şeylerden, eksik ve
noksanlardan uzak olan
m.-sin 386/6
m.+ dür 335/4
mürāfa'a -1- [Ar.] dava açma
m. kııl- 362/5
mürsel -3- [Ar.] gönderilmiş
m. (peygamber-i m.) 331/18; 378/9
m.+ dür-min (peygamber-i m.) 372/10
mürselīn -1- [Ar., ç.] peygamberler

m. birle 324/15
müsāfir -3- [Ar.] misafir, konuk
m. 293/5; 366/19
m.-i ğarīb 294/2
müsāfirçılığ -1- [Ar., Tr.] misafirlik
m.+ da 330/12
Müselmān -32- [Far.<Ar.] Müslüman
m. 378/7
m. ir- 280/17; 288/17; 327/2
m. bol- 281/1; 302/6; 398/5; 302/14;
304/9; 304/19; 305/1; 305/2; 305/3;
305/5; 307/20; 329/12; 330/3; 337/9;
372/10; 372/11; 374/12; 375/18;
379/4; 380/4; 384/5; 393/2;
m. kııl- 367/6
m. kıal- 390/6
m.+ lar 341/9
m.+ lar bile 327/3
Müselmānlığı -1- [Far., Tr.] Müslümanlık
m. bile 398/7
müstecāb -5- [Ar.] duası kabul edilmiş
m. bol- 329/20; 339/4; 345/18;
376/16; 390/4
müşedded -2- [Ar.] azmış, şiddetlenmiş

m. 287/1; 304/21

N

müşerref -3- [Ar.] şerefli, şerefendirilmiş

m. bol- 279/19; 367/4; 377/17

müşg -2- [Far.] misk

m (m. ü 'anber) 359/19; (m. ü
'anber+) 321/14

müşkil -4- [Ar.] güç, zor

m. 344/15; 362/6; 366/12

m.+ leri 338/18

mütekbir -1- [Ar.] kibirli, büyüklenen

m. 320/15

müvekkil -2- [Ar.] vekalet veren, vekil

bırakan

m. kı1- 398/8

m.+ leri 353/8

müyesser -4- [Ar.] nasip olan, nasip

m. bol- 298/10; 324/12; 324/14;

322/15

müzd -1- [Far.] ücret, karşılık

m.+ inġizni 293/10

müzd-ver -2- [Far.] ücretle çalışan

m. 293/17

m. tut- 365/12

nā-bekār -2- [Far.] hayrsız, işe yaramaz

n. 281/3; 362/21

nā-būd -2- [Far.] yok, yok olmuş

n. bol- 353/4

n. kı1- 281/19

nā-ġār -1- [Far.] çaresiz, mecbur

n. 320/2

nā-ġārlık -1- [Far., Tr.] çaresizlik, mecburiyet

n.+ din 282/1

nā-dānlık(/ik) -2- [Far., Tr.] cahillik,

bilgisizlik

n.+ dın kı1- 290/5; (nā-dānlıkdin kı1-)

289/21

nā-dürüst -1- [Far.] dürüst olmayan

n. 364/4

nāf -1- [Far.] göbek

n.+ ıġa 341/7

nā-fermān -1- [Far.] emre itaat etmeyen,

başına buyruk

n.+ lar 312/10

nā-fermānlık(/ik) -2- [Far., Tr.] emre itaat

etmeme, başına buyrukluk

n. kı1- 352/14; (nā-fermānlik kı1-)	311/13; 317/4; 328/19; 350/17; 375/7
314/11	
nā-gāh -9- [Far.] ansızın, birdenbire	nağş -3- [Ar.] resim, desen
n. 289/7; 292/5; 314/8; 336/17; 337/1;	n. kı1- 372/2; 376/12
349/1; 352/15; 352/16; 359/4	n.+ lar kı1- 371/21
nağme-nevāz -2- [Ar., Far.] ruh okşayan	nāle -7- [Far.] inleme, inilti
ezgi, ses	n. (n. vū zārī ‘inleyip sızlama’)
n.+ lar 329/5; 369/21	335/14; 342/9; 342/10; 344/18; 349/6
nağme-nevāzlik -1- [Ar., Far., Tr.] şarkıcılık	n. kı1- 292/4
n. kı1- 374/4	na’leyn -2- [Ar.] ayakkabı
nā-ḥaḳ -2- [Far., Ar.] haksız	n.+ ni 295/18
n. bol- 346/1; 346/8	n.+ din 295/20
nā-‘ilāc -3- [Far., Ar.] çaresiz	nām -1- [Ar.] ad, isim, lakap
n. 339/1; 365/2	n. 316/4
n. bol-341/13	namāz -37- [Far.] namaz
nağd -1- [Ar.] peşin para	n. 376/9; 383/20; 386/9; (n. vaḳti)
n. 316/8	346/10; 359/5; (n.-ı bāmdād+ ‘sabah
nağdīne -1- [Ar., Far.] peşin para, kıymetli	namazı’) 352/3; (n.-ı dīger ‘ikinci
eşya	namazı’) 304/19; 359/4; (n.-ı dīger+)
n.+ sini 353/20	359/6; (n.-ı ḥuftan ‘yatsı namazı’)
nağkāre -1- [Ar.] davul	299/8; (n.-ı pīşīn ‘öğle namazı’)
n. 375/1	346/10; (n.-ı pīşīn+) 352/4; 364/6; (n.-
nağl -8- [Ar.] anlatma	ı şām+ ‘akşam namazı’) 356/14
n.+ İdür 280/21; 289/5; 291/18;	n. kı1- 365/3
	n. oḳu- “namaz kılmak” 320/3; 331/9;

335/19; 342/13; 350/8; 364/19; 365/18; 378/11; 378/12; 383/3; 386/9; 394/7 n.+ ğa 364/1 n.+ ge 365/18 n.+ da irdiler 389/2 n.+ dın 331/9; 383/3; 389/2 n.+ ımnı (ilgi.) 359/6 n.+ ımnı (cenāze n.) 383/16 n.+ ı 359/7; 359/9	nā-murād -1- [Far., Ar.] muradına ermemiş, dileğine kavuşmamış n.-min 328/2
namāz-ḥān -1- [Far.] namaz okuyan, namaz kılan n. ir- 385/20	nāmūs -2- [Ar.] namus, iffet, haya n. kı1- 281/21 n.+ um 305/17
nāme -17- [Far.] mektup n. 372/9; 373/3; 374/5; (n.-i mübārek+) 373/4 n. biti- 372/7; 372/8 n. birle 372/19 n.+ ni (ilgi.) 372/19; 374/6 n.+ ni 372/12; 372/13; 373/12; 374/5; 374/6 n.+ de 372/8 n.+ sidür 372/16 n.+ leri turur 372/17	nān -15- [Far.] ekmek n. 281/16; 282/2; 328/6; 328/12; 347/11; 347/13; 355/16; 391/1 n. ir- 332/4 n. kı1- 332/5; 347/12 n.+ ğa 287/8; 330/2; 347/14
	nān-vāy -1- [Far.] fırıncı n. 282/2
	nā-peydā -2- [Far.] görünmeyen n. bol- “kaybolmak, ortadan kalkmak” 343/7; 348/3
	nā-resīde -2- [Far.] yetişkin olmayan, olgunlaşmamış n. 333/16 n. ir- 336/12
	na‘re -1- [Ar.] bağırma, haykırma n. ur- “yüksek sesle bağırma” 296/10
	narı -2- öbür taraf, diğer taraf

n. 288/12; 343/21	nāv -1- [Far.] boş, oyuk
nāşih -2- [Ar.] öğüt veren	n.+ ini (ilgi.) 360/2
n. (n.-ı emîn+) 291/15; 302/1	nāzenîn -3- [Far.] nazlı, narin
nāşır -1- [Ar.] yardım eden	n. 361/16; 361/21
n.+ ı turur 339/18	n.+ ni 362/8
naşib -3- [Ar.] nasip, Allah'ın bir kimseye	nāzil -2- [Ar.] inen
kısmet ettiği şey	n. bol- 280/13; 318/19
n. kııl- 324/5; 347/10	naẓm -4- [Ar.] şiir
naşibe -2- [Ar.] nasip, Allah'ın bir kimseye	n. 280/1; 361/16; 374/16; 377/18
kısmet ettiği şey	nāzük -1- [Far.] ince, zarif, nazik
n.+ sini 335/17	n. 344/4
n.+ leri ir- 324/7	ne -85- ne, nasıl
naşihat -11- [Ar.] öğüt	n. 285/15; 293/20; 297/5; 300/12;
n. 319/11; 334/3	303/15; 304/12; 307/19; 308/6;
n. kııl- 325/20; 329/7; 329/9; 336/5;	308/18; 311/21; 312/2; 331/13;
381/7; 397/18	334/15; 338/7; 340/21; 345/11;
n.+ nı 353/11	345/15; 349/9; 357/7; 361/1; 361/21;
n.+ lar kııl- 381/6	363/10; 364/9; 365/19; 367/16;
n.+ larnı 334/8	367/17; 374/17; 380/14; 383/10;
nā-şükrlük -1- [Far., Ar., Tr.] şükürsüzlük,	383/15; 386/13; 386/21; 387/5; 391/3;
teşekkür etmeme	391/5; 391/7; 392/17; 395/4; 396/2;
n. kııl- 348/5	396/5; 397/5; 397/19; (n. için)
nā-tamām -1- [Far., Ar.] eksik, noksan	283/11; 292/10; 326/7; 337/5; 340/17;
n. çal- 377/5	344/14; 346/20; 345/13; 348/16;

353/6; 353/9; 357/4; 357/18; 358/2; 360/7; 363/19; 367/5; 370/18; 385/17; 387/18; 388/16; 395/10; (her n.) 304/16; 328/5; 353/12; 394/7; 395/15 n.+ dūr 298/20; 316/14; 356/21 n. turur 383/4; 383/7; 383/13; 391/8; n. ir- 290/7; 296/18; 297/21; 324/18	nehārī -1- [Ar.] öğle yemeği n. 355/19
nebātāt -2- [Ar., ç.] bitkiler n. 396/1 n. çık- 395/15	nehy -1- [Ar.] yasak, yasaklama n. 319/10
nebiyya'llāh -1- [Ar.] Allah'ın peygamberi n. 339/3	nerse -2- nesne, şey n. 295/6 n.+ lerini 309/4
necāt -1- [Ar.] kurtuluş, kurtulma n. bir- 292/4	neseb -2- [Ar.] soy, nesil n.+ i 281/10 n.+ lerimiz 338/10
neçend -21- [Far.] kaç, birkaç, ne kadar n. 331/3; 341/8; 342/7; 343/8; 347/3; 357/15; 358/12; 366/3; 366/9; 368/19; 368/21; 370/6; 370/8; 370/11; 380/17; 383/8; 383/14; 388/16; 389/4; 398/4; 398/5	nesl -2- [Ar.] nesil, soy n.+ i 281/8 n.+ idin ir- 339/9
nefs -2- [Ar.] bir kimsenin kendi öz varlığı, can, beden istekleri n.+ inġ 395/10 n.+ i 327/16	nevāhī -1- [Ar.] bölge, civar n.+ de 311/18
	nevbahār -1- [Far.] ilkbahar n. (ebr-i n.) 388/11
	nevbet -4- [Ar.] defa, kere, kez n. 307/6; 340/15; 396/19 n.+ de 396/19
	nezāketlġ -1- [Ar., Tr.] ince, zarif, nazik n. (n. yiġit) 369/11
	nezd -1- [Far.] görüş, göre n.+ ide 354/2

niçe -24- nice, nasıl, ne kadar	335/5; 345/1; 349/7; 353/1; 355/13;
n. 282/7; 284/15; 287/4; 292/19;	375/19
295/4; 295/9; 301/2; 302/8; 312/16;	nidin -1- neden
313/5; 333/5; 344/6; 344/8; 353/12;	n. 285/16
357/6; 358/10; 360/6; 360/9; 372/13;	nigār -1- [Far.] sevgili
379/12; 383/11; 390/18; 395/5	n.+ā 361/21
niçük -45- nasıl, niçin	nihāyet -5- [Ar.] sonunda, en sonunda
n. 281/11; 285/5; 293/3; 299/2;	n. 371/3
299/16; 299/17; 301/18; 308/21;	n.+ de 339/10; 342/8; 362/16; 370/8
309/17; 313/7; 313/9; 313/13; 316/16;	nihāyetsiz -1- [Ar., Tr.] sonsuz
316/18; 329/11; 329/13; 332/12;	n. 308/14
333/7; 338/17; 341/1; 341/17; 343/18;	niķāb -4- [Ar.] yüz örtüsü, peçe
345/2; 345/14; 346/4; 355/11; 356/20;	n. 373/7
358/18; 362/3; 365/1; 366/17; 367/3;	n.+ inġmı 375/12
367/18; 369/12; 370/14; 379/3; 380/9;	n.+ ımı 375/12
381/4; 385/1; 388/21; 390/19; 393/10	n.+lıġlarını “örtülülerini” 373/9
n.+ dūr 343/10	nikāh -3- [Ar.] nikah
n. turur 381/8	n. kııl 344/10; 376/2
n. ir- 350/15	n. kııldur- 367/6
nidā -20- [Ar.] seslenme	nikāhla -3- [Ar., Tr.] nikahlamak
n. bol- 380/18	n.-p 294/9; 351/15; 365/2
n. kil- 295/21; 296/15; 297/9; 326/15;	nime -81- şey, nesne
326/17; 328/18; 329/20; 330/11;	n. 282/7; 283/14; 284/9; 285/16;
330/18; 330/19; 331/1; 334/19; 335/1;	299/19; 301/4; 301/7; 301/9; 301/12;

301/15; 302/9; 303/13; 304/14;
306/15; 309/7; 310/18; 311/1; 312/14;
314/1; 321/12; 325/8; 325/9; 328/4;
331/19; 332/14; 334/7; 338/9; 340/11;
342/7; 344/21; 346/17; 346/20; 347/9;
350/2; 352/17; 353/5; 353/13; 353/15;
353/19; 354/4; 354/8; 354/10; 354/17;
356/2; 357/8; 357/10; 357/12; 357/17;
357/19; 357/20; 357/21; 358/10;
359/8; 360/5; 360/14; 364/4; 365/9;
365/21; 370/17; 372/20; 381/4;
381/12; (n. için) 384/16; (her n.)
283/12; 331/21; 334/6; 346/4; 365/10
n.+ dür 284/9; 296/1; 326/21; 332/18;
357/15; 362/4; 366/9
n. ir- 324/3
n.+ ni 338/3
n.+ ge 282/16; 283/7; 361/5

nimerse -48- bir şey

n. 282/13; 295/13; 297/11; 298/9;
306/17; 313/9; 313/14; 324/5; 322/15;
325/13; 338/17; 341/18; 356/11;
363/20; 367/15; 365/17; 367/16;
367/19; 367/20; 368/3; 379/4; 380/6;

(her n.) 294/16; 343/12; 374/10; (hıç
n.) 281/19; 301/17; 329/15; 329/16;
330/3; 332/13; 354/16; 365/9; 367/17
n.+ dür 367/18; 397/21
n. ir- 338/12
n.+ ni (her n.) 339/11; (hıç n.) 392/11
n.+ m (hıç n.) 327/11
n.+ ın (hıç n.) 349/1
n.+ leri
n.+ ler 388/21
n.+ ler bile 336/4
n.+ lerni 328/10; 358/21; 359/1;
365/17; (hıç n.) 299/8

ni‘met -15- [Ar.] Allah’ın kullarına verdiği

nimet, ihsan

n. 315/14; 324/10; 348/4; 394/8; (māl
u n.) 375/14; 380/21

n.+ ni 324/12

n.+ ın (māl u n.) 380/21

n.+ i 381/1

n.+ idür 324/11

n.+ ler 324/11; 348/1; 353/1

n.+ lerni 388/1

nisbet -1- [Ar.] nisbet, ilinti, ilgi

n. kı1- 320/8	
nişān -1- [Far.] belirti, iz, işaret	O
n. 310/19	
nişāne -3- [Far.] alamet, iz, işaret	o -2- o (işaret sıfatı) krş. ol
n.+ si 317/11; 330/12	o. 282/17; 323/1
n.+ lig “işaretli, alametli” 318/9	oğ(u)l -87- oğul, çocuk
noḥṭala -1- gem vurmak	o. 286/1; 286/11; 286/12; 286/13;
n.-dılar 386/11	287/4; 288/15; 288/16; 288/18; 294/2;
noḳṭa -1- [Ar.] nokta, merkez	309/13; 317/15; 317/21; 318/2; 318/8;
n.+ sıdur 349/18	344/8; 344/10; 349/3; 349/7; 349/8;
nōker -2- [Mo.] kul, köle	370/6; 370/18; 378/17; 387/12
n. 344/6	o. bile 377/20
n. kı1- 283/8	o.+ nıṅ 348/3
nuḳre-ḥām -1- [Ar., Far.] işlenmemiş gümüş	o.+ nı (ilgi.) 286/11; 289/7; 318/10;
n. 344/3	333/18
nūr -4- [Ar.] nur, manevi ışık	o.+ nı 337/10
n. 297/1; 323/14	o.+ um (oğlum) 281/14; 291/8;
n.+ dın 305/14	294/20; 298/3; 317/5; 318/4; 339/14;
n.+ ını 324/20	339/21; 340/10; 350/14; 384/15
nuşret -5- [Ar.] Allah’ın yardımı, zafer	o.+ umnı (oğlumnu) 370/17; 392/17
n. 339/3; 339/4; 339/17; 339/18	o.+ uṅ (oğlung) 370/20; 395/2
n.+ ide ir- 378/5	o.+ uṅnı (oğlungnı) 340/9
nuṭfe -1- [Ar.] meni, bel	o.+ ı (oğlı) 280/16; 280/21; 290/16;
n. (n.-i muṭāhhara-i Mūsī) 286/20	311/14; 317/6; 317/12; 323/18; 326/3;

326/7; 327/4; 339/10; 347/20; 348/1;	395/16
348/4; 348/5; 348/9; 370/21; 378/12;	o.+ larıġa 376/19
392/15; 393/9	o.+ lar 394/8
o.+ ıdur (oġlıdur)349/3	o.+ larıġnı 339/20
o.+ ı turur (oġlı turur) 340/1	o.+ larıġda 340/9
o.+ ı ir- (oġlı ir-) 280/4; 280/17;	oġrı -1- hırsız
339/10	o. 291/9
o.+ ıġa (oġlıġa) 340/3; 393/7; 393/12	oġla- -8- uyumak
o.+ ıġe (oġlıġe) 393/18	o.-ġandur 336/19
o.+ ını (ilgi.) (oġlımı) 317/13	o.-p 338/4; 364/14; 364/16; 372/14
o.+ ını (oġlımı) 327/4; 348/20; 378/14;	o.-p tur- 337/1
“oġluna” 336/5	o.-may (zarf-fiil) 354/12
o.+ ıları (oġlıları) 376/17	o.-p irdiler 294/17
o.+ ıġız (oġlıġız) 349/13	oġşa- -15- benzemek
o.+ larını (ilgi.) 280/19; 285/13	o.-yudur 290/1; 356/21; 364/18; 366/7;
o.+ larını 349/14; 379/13; 389/10	367/17; 381/12
oġlan -20- oġlan, çocuk	o.-r-sin 383/6; 383/9
o.+ larım 342/15	o.-r 301/21; 361/15; 369/20; 385/19
o.+ ları 312/16; 315/13; 342/18;	o.-r-siz 365/5
345/8; 350/8	o.-y (zarf-fiil) dur- 360/3
o.+ ları bile 342/13	o.-maydur 366/7
o.+ larını (ilgi.) 339/16; 339/19	oġşaş -2- benzer, aynı
o.+ ların 384/9; 384/11; 384/15	o. 305/21; 307/21
o.+ larını 382/11; 382/13; 384/11;	oġ -2- ok

	o. 342/1		o.-ğan 359/9; 377/16; 378/2
	o.+ larnı 342/1		o.-r irdi (namāz o.) 378/11; 378/12
oĸat	-10- yiyecek		o.-r irdiler (namāz o.) 335/19
	o. 313/19; 315/6; 317/8; 355/21;		o.-p irdi 375/6
	356/1; 365/7		o.-maĸĸa 346/9
	o. bol- 315/6	ol	-1073- o (şahıs zamiri/ işaret
	o. ĸıl- 333/15		zamiri/işaret sıfatı) krş. o
	o.+ ke 367/10		o. 279/18; 280/1; 280/2; 280/5; 281/1;
	o.+ ım 328/2		281/4; 281/18; 282/6; 282/15; 283/3;
	o.+ ı 333/13		284/9; 284/13; 284/20; 285/12; 286/1;
oĸu-	-36- okumak		286/3; 286/12; 286/13; 286/20; 287/7;
	o.-rlar (namāz o.) 320/3		287/8; 287/12; 288/6; 288/7; 289/10;
	o.-dı 386/5; 389/16; (namāz o.) 394/7		290/8; 290/9; 290/11; 290/19; 291/3;
	o.-dük 385/19		291/13; 291/14; 291/21; 292/4;
	o.-dılar 346/9; 346/10; 359/6; 366/12;		292/20; 293/6; 293/8; 294/14; 294/16;
	366/13; (namāz o.) 364/20; 365/18;		294/18; 294/21; 295/5; 295/8; 295/9;
	386/9		295/11; 295/14; 296/6; 296/20; 297/1;
	o.-sañĸız 346/8		297/18; 298/1; 298/2; 299/11; 300/4;
	o.-salar 342/21; 359/9		300/19; 301/5; 303/17; 305/3; 305/11;
	o.-p 327/9; 329/1; 362/3; 366/11;		305/13; 305/15; 306/1; 306/9; 308/11;
	374/6; (namāz o.) 342/13; 350/8		308/12; 308/14; 309/2; 309/7; 309/9;
	o.-p tur- 331/9; 383/3		310/1; 310/7; 310/8; 310/12; 310/18;
	o.-ĸanda 366/14		310/20; 310/21; 311/12; 311/16;
	o.-ĸanlarıda 366/13; 366/14		311/18; 311/21; 312/15; 313/10;

313/17; 313/20; 314/8; 314/11;
314/19; 314/21; 315/11; 315/16;
315/19; 316/1; 316/18; 316/19;
316/20; 317/1; 317/2; 317/6; 317/7;
317/11; 318/4; 318/5; 318/7; 318/8;
318/9; 318/11; 318/13; 318/15;
318/16; 318/17; 318/20; 319/4; 319/5;
319/17; 319/19; 320/7; 320/12;
320/15; 320/17; 320/20; 321/9;
321/11; 321/20; 322/19; 322/20;
322/21; 323/5; 323/13; 323/16; 324/5;
324/13; 324/17; 324/20; 324/21;
325/2; 325/6; 325/10; 325/15; 325/16;
325/17; 326/18; 326/16; 327/1; 328/3;
328/18; 329/2; 329/9; 329/10; 329/15;
330/5; 330/15; 330/18; 330/19;
330/20; 331/1; 331/2; 331/3; 331/5;
331/6; 331/8; 331/15; 332/10; 332/11;
332/18; 332/21; 333/4; 333/5; 333/6;
333/11; 333/15; 333/16; 333/17;
333/18; 333/19; 333/20; 333/21;
334/1; 334/2; 335/18; 336/11; 336/17;
336/20; 337/4; 337/17; 337/20; 338/1;
338/5; 338/13; 338/14; 338/19;

338/21; 340/4; 340/7; 340/9; 340/10;
340/11; 340/19; 341/6; 342/11;
342/17; 342/18; 343/3; 343/4; 343/5;
343/7; 344/1; 344/2; 344/8; 345/5;
345/12; 345/15; 345/20; 346/7;
346/15; 346/16; 347/2; 347/3; 347/8;
347/14; 348/11; 348/12; 348/16;
348/20; 349/2; 349/7; 349/14; 349/20;
350/10; 351/5; 351/13; 352/8; 352/16;
352/19; 353/17; 354/1; 354/7; 354/16;
355/4; 356/1; 356/8; 356/12; 356/13;
356/14; 357/6; 357/12; 357/14; 358/5;
358/7; 358/8; 358/9; 359/1; 359/9;
359/12; 359/15; 359/17; 359/19;
359/21; 360/1; 360/4; 360/5; 360/6;
360/8; 360/14; 360/17; 360/19;
360/21; 361/6; 361/8; 361/9; 361/10;
361/11; 361/12; 361/14; 362/5; 362/6;
362/9; 362/11; 362/20; 362/21; 363/1;
363/2; 363/16; 364/2; 364/4; 364/6;
364/8; 364/14; 364/15; 365/2; 365/4;
365/11; 365/12; 365/14; 365/17;
366/4; 367/11; 368/3; 368/5; 368/7;
368/14; 368/17; 369/2; 369/3; 369/5;

369/12; 369/17; 370/5; 370/9; 370/11;
370/15; 370/16; 370/19; 371/5;
372/14; 373/1; 373/8; 373/9; 373/15;
374/10; 374/13; 374/15; 374/17;
376/5; 377/2; 377/10; 377/21; 378/3;
378/9; 378/20; 378/21; 379/1; 380/9;
380/12; 381/15; 381/17; 381/20;
381/21; 382/4; 382/8; 382/14; 382/15;
382/16; 382/18; 383/12; 383/14;
383/18; 383/21; 384/1; 384/2; 384/3;
384/8; 384/12; 384/13; 384/21; 385/3;
385/9; 385/11; 385/12; 386/5; 386/9;
386/11; 387/2; 387/15; 388/5; 388/6;
388/9; 388/12; 388/21; 389/5; 389/8;
389/13; 389/15; 390/2; 390/3; 390/6;
390/12; 391/4; 391/9; 391/16; 391/17;
391/18; 392/10; 392/15; 392/16;
392/18; 393/5; 393/6; 393/7; 393/9;
393/13; 393/19; 394/2; 394/14;
394/20; 395/2; 395/12; 395/13;
395/17; 395/20; 395/21; 396/3;
396/14; 397/6; 397/7; 397/9; 397/12;
397/17; 397/18; 397/20
o.+ dur 298/3; 307/16; 330/13; 335/4;

345/20; 346/8; 349/16; 350/1; 350/3;
353/20; 354/3; 380/6; 385/19; 386/8
o. turur 340/3; 378/19; 391/15
o. irdi 292/21; 295/20; 296/3; 312/4;
320/15; 320/17; 333/11; 338/14;
384/7; 389/21
aniġ 296/21; 384/6; 387/15; 389/21;
396/8
aniġ birle 299/17
anı (ilgi.) 280/21; 283/7; 293/16;
298/4; 303/10; 305/4; 305/17; 305/18;
317/5; 327/13; 328/16; 330/17;
332/21; 333/15; 333/16; 333/21;
334/2; 343/6; 344/4; 344/15; 347/2;
347/18; 347/20; 349/3; 353/17; 354/2;
354/3; 355/9; 356/13; 357/5; 357/21;
358/20; 359/2; 361/4; 361/11; 361/21;
363/11; 367/7; 368/12; 368/18; 370/1;
370/16; 373/2; 373/5; 376/3; 378/5;
378/12; 381/8; 381/20; 383/17;
387/13; 394/3; 395/19; 397/13; 398/1
anı bile 327/12; 334/4; 368/7
anı 281/4; 281/5; 281/8; 287/19;
291/13; 291/14; 295/2; 297/4; 302/9;

302/10; 308/13; 310/5; 319/2; 323/4;
325/1; 325/8; 325/14; 330/18; 332/4;
332/5; 338/18; 338/20; 340/8; 340/14;
344/12; 344/15; 348/1; 349/2; 353/18;
357/6; 358/6; 358/10; 359/14; 361/7;
362/5; 362/12; 363/9; 363/13; 363/21;
364/4; 364/16; 365/9; 367/6; 367/12;
368/3; 369/5; 370/13; 373/11; 374/7;
375/14; 377/21; 383/20; 384/15;
386/3; 390/9; 392/6; 392/9; 392/20;
393/3; 394/4; 394/15; 395/14; 397/20
aṅga 282/5; 298/9; 303/6; 304/8;
305/4; 305/9; 307/2; 307/7; 307/13;
312/1; 312/13; 327/21; 329/10;
329/17; 338/20; 342/11; 347/8;
347/11; 347/18; 349/15; 350/5;
350/15; 353/21; 354/2; 357/1; 357/10;
357/11; 361/18; 362/1; 366/20;
371/20; 372/7; 373/1; 378/12; 378/20;
379/5; 380/6; 380/7; 382/8; 383/12;
384/6; 384/9; 385/16; 385/20; 386/1;
386/14; 387/7; 387/20; 391/11;
391/21; 392/6; 392/18; 394/3; 396/9;
397/16

anda 292/12; 294/15; 302/10; 303/11;
306/6; 317/16; 324/15; 328/18; 330/6;
331/4; 331/5; 331/21; 334/8; 334/20;
336/10; 336/16; 338/4; 348/19; 349/7;
350/15; 354/13; 354/17; 355/1;
358/11; 361/8; 361/14; 361/21; 364/3;
367/16; 369/3; 369/18; 369/20;
370/14; 371/12; 374/19; 375/14;
378/7; 378/20; 378/21; 382/16;
385/11; 388/11; 391/14; 394/6
andin 282/2; 282/17; 290/2; 296/2;
300/7; 302/10; 302/12; 306/3; 311/13;
315/17; 324/17; 325/17; 331/9;
332/10; 332/16; 332/20; 333/20;
334/8; 335/15; 336/20; 337/7; 337/8;
338/9; 341/8; 341/10; 341/20; 342/16;
342/18; 343/6; 343/8; 343/11; 344/10;
344/16; 344/18; 345/6; 345/7; 345/14;
346/10; 347/6; 347/21; 349/17; 352/4;
354/4; 355/2; 357/16; 358/12; 359/3;
359/5; 359/13; 362/6; 362/12; 362/14;
362/15; 362/19; 364/3; 364/19;
364/21; 365/8; 365/19; 366/7; 366/18;
367/8; 367/10; 367/16; 368/5; 369/1;

370/5; 370/17; 370/19; 371/13;
371/15; 374/1; 374/5; 374/6; 374/9;
374/10; 375/2; 375/5; 376/2; 378/2;
379/4; 379/5; 380/16; 381/7; 382/2;
382/3; 382/17; 383/3; 383/6; 383/10;
383/12; 383/21; 384/2; 384/8; 386/9;
386/15; 386/18; 387/10; 388/11;
388/13; 388/19; 390/14; 390/17;
390/21; 391/4; 391/21; 392/2; 392/6;
392/10; 392/14; 393/12; 393/13;
393/20; 394/2; 394/11; 394/16;
395/18; 396/2; 396/18; 398/3
andın kiyin 282/18; 287/14; 328/7;
340/19; 341/13; 354/21; 356/9;
357/13; 362/19; 367/7; 370/7; 370/9;
370/13; 370/21; 371/18; 371/19;
374/8; 375/4; 375/20; 376/1; 377/13;
381/18; 386/20; 397/17; 398/5
andın soñg 282/3; 294/14; 299/13;
300/21; 302/6; 303/16; 303/17;
304/20; 307/18; 310/4; 327/6; 327/7;
328/6; 333/11; 333/15; 335/12;
335/20; 337/11; 337/12; 339/19;
341/12; 353/18; 358/11; 362/19;

364/20; 367/20; 371/10; 371/11;
376/21; 384/17; 387/9; 388/3; 395/15;
397/6; 398/4
ança 328/9; 331/16; 346/11; 351/6;
369/5
ançada 340/8
andağ 341/18; 360/14; 369/15; 386/1;
389/20; 391/21; 396/17
andağ 280/16; 282/9; 283/15; 283/16;
284/18; 286/8; 289/14; 295/6; 296/13;
301/15; 304/8; 305/16; 309/3; 309/18;
311/13; 312/5; 312/9; 312/14; 316/4;
317/16; 319/19; 320/9; 325/11; 326/8;
327/9; 328/2; 328/8; 329/3; 332/1;
336/4; 338/12; 342/11; 343/8; 347/5;
347/11; 348/2; 350/19; 353/13; 354/2;
356/16; 358/20; 360/7; 361/16; 365/6;
368/9; 369/7; 369/17; 370/14; 371/10;
371/17; 371/18; 371/19; 371/21;
372/16; 376/17; 378/3; 386/10; 390/5;
390/14; 392/7; 394/5; 394/14; 397/17
olar 285/14; 287/12; 292/11; 301/15;
304/11; 304/14; 304/16; 308/6;
314/16; 317/1; 317/3; 319/20; 325/20;

336/2; 378/5; 382/19; 382/20; 393/1;	o.-up (meşhūr o.) 349/4
396/12	o.-ğan (kelīm o.)280/2
alar 292/12; 335/7; 342/16; 347/5;	oltur- -70- oturmak
359/1; 362/15; 367/4; 372/20	o.-ur 386/18; 392/9
olar birle 312/19; 314/10	o.-updur 287/16; 329/21; 350/4;
olarınıḡ “onları” 390/19	361/3; 361/10; 361/15; 361/16; 370/1;
olarını (ilgi.) 313/1; 313/16; 314/5;	386/12; 386/15
314/9; 323/6; 323/8	o.-updurlar 287/15; 364/10
alarını (ilgi.) 303/15; 304/3; 311/20;	o.-dı 282/21; 303/11; 305/15; 337/1;
313/17; 319/18; 327/6; 339/10; 350/5;	337/7; 363/19; 364/8; 366/4; 372/14;
353/9; 355/17; 370/1	375/10
olarını 284/9; 285/13; 312/4; 312/17;	o.-dılar 299/11; 322/21; 333/7; 345/8;
314/12; 325/9; 362/16; 364/18;	362/10; 365/8; 374/9; 387/15
374/13; 382/1; 388/17; 393/15;	o.-gey-min 351/10
393/16	o.-ğıl 322/20
alarını 312/11; 341/12; 348/20	o.-unḡ 284/11; 364/14
olarḡa 285/16; 313/2; 314/16; 315/4;	o.-salar 352/2
315/6; 321/8; 321/9; 342/19; 356/19	o.-up 284/20; 292/18; 352/4; 352/9;
alarḡa 349/20; 362/15	364/12; 367/21; 368/1
olarge 337/15; 379/4; 382/19; 392/4	o.-gende 329/7
alarge 338/17	o.-ğan 349/20
olardın 304/2; 324/10; 382/20	o.-up irdim 347/10
alardın 373/12	o.-up irdi 289/18
ol- -2- olmak krş. bol-	o.-up irdiler 292/7; 332/8; 334/10;

343/15; 344/11; 349/12; 350/6;	on altı -1- on altı, (16)
365/20; 373/21; 377/2; 387/17	o. 376/8
o.-ur irdi 317/9; 329/5; 364/15	on bir -1- on bir, (11)
o.-ur irdiler 345/19; 351/12; 351/21;	o. 280/8
359/20	on birinçi -1- on birinci, (11.)
o.-up iken 293/5	o. 280/15
o.-mas 383/21	on biş -1- on beş, (15)
o.-mağğa 364/12	o. 281/17
olturğ/(k)uz- -3- oturtmak	on biş miñg -1- on beş bin, (15.000)
o.-dılar 285/3; 285/11	o. 327/2
o.-up (olturğuzup) 389/4	on ikki -20- on iki, (12)
on -31- on, (10)	o. 280/19; 285/13; 309/10; 309/20;
o. 283/1; 294/7; 295/3; 299/12;	310/2; 310/5; 313/2; 313/3; 315/8;
307/11; 314/7; 321/14; 321/15; 324/8;	318/2; 319/1; 319/4; 319/5; 319/17;
333/8; 333/11; 333/20; 334/13;	321/6; 344/20; 351/18
339/21; 345/8; 347/1; 355/6; 365/16;	on ikki miñg -3- on iki bin, (12.000)
370/6; 370/9; 373/17; 373/18; 379/14;	o. 362/12; 369/5; 372/4
289/15; 392/7; 395/6; 396/19	on miñg -9- on bin, (10.000)
o.+ dın 347/5; 347/6	o. 289/15; 352/5; 362/7; 362/9;
on -1- sağ krş. onġ	362/10; 369/6; 372/4; 373/19
o. 373/20	on tokkuzinçi -1- on dokuzuncu, (19.)
onġ -5- sağ krş. on	o. 279/18
o. 351/20; 359/19; 362/9; 380/14;	on yitti -1- on yedi, (17)
386/17	o. 313/2

onunçı -4- onuncu, (10.)
o. 280/14; 324/16; 326/8; 381/10

orda -5- yuva, ocak
o.+ ğa 290/18
o.+ sığa 284/2; 286/17; 308/17;
367/10

or(u)n -19- yer
o. 383/5; 383/12
o. bir- 354/13
o.+ ını (ornını) 352/8
o.+ ığa (ornığa) 291/16; 320/2; 359/2;
371/2; 389/8
o.+ ıda (ornıda) 294/19; 322/20;
376/11
o.+ ıdın (ornıdın) 302/15; 336/19;
352/8; 352/13; 366/14
o.+ ılarıdın (ornılarıdın) 343/21
o.+ larıdın 349/17

orta -8- orta
o. 316/17
o.+ ğa 303/14
o.+ da 320/16
o.+ sığa 384/17
o.+ sıda 287/15; 351/11; 361/3; 370/1

ot 1. -49- ateş
o. 285/19; 287/8; 290/1; 295/7;
295/11; 295/13; 296/10; 296/20;
311/3; 321/20; 323/7; 323/14; 328/7;
332/14; 336/19; 359/16; 370/4; 370/7;
381/14; 386/16; 386/18; 394/2; 397/9
o. al- 295/6
o.+ nı 290/4; 290/6
o.+ ğa 290/1; 290/2; 290/3; 295/13;
363/1; 370/17; 393/6; 393/11; 393/18
o.+ қа 315/18
o.+ ke 280/3; 287/13
o.+ da 370/18
o.+ dın 295/8; 332/15; 379/20
o.+ dın turur 386/15
o.+ ı 287/17
o.+ ın 374/16
o.+ ıdın 296/18
o.+ luğ “ateşli” 379/21; 386/15

2. -5- ot, bitki, yeşillik
o. 311/15; 344/19; 356/17
o.+ ğa 356/14
o.+ lar 307/3

otla- -3- otlamak

	o.-p 316/21; 317/3; 317/13		o.-ğanım 357/13
ottuz	-7- otuz, (30)	oynat-	-1- oynatmak
	o. 283/2; 300/20; 321/10; 321/11; 357/11;		o.-ıp 289/18
	o.+ ın 378/3		Ö
ottuz miñg	-1- otuz bin, (30.000)		
	o. 312/15	öc	-2- öç
ottuz yitti	-2- otuz yedi, (37)		ö. bol- 360/19
	o. 366/3; 366/10		ö.+ ini 312/5
otun	-5- odun	öfke	-4- öfke, kızgınlık, gazap
	o. 317/7; 325/14; 328/7		ö.+ si 382/12
	o.+ nı (ilgi.) 370/7		ö.+ leri 382/13
	o.+ nı 290/18		ö.+ lig “öfkeli, kızgın” 389/15
oy-	-2- oymak		ö.+ lig ir- 386/1
	o.-up 371/21; 376/11	öfkele-	-1- öfkelenmek, gazaplanmak
oyğan-	-4- uyanmak		ö.-p 382/11
	o.-dı 286/18; 338/6	öge	-1- küçük erkek kardeş
	o.-dılar 298/16		ö.+ ñg 298/15
	o.-madılar 309/5	ögül-	-1- övülmek
oygat-	-1- uyandırmak		ö.-ğan 377/18
	o.-tılar 364/18	ögür-	-1- çevirmek, döndürmek
oyna-	-4- oynamak		ö.-üp (yüz ö.) 381/19
	o.-p 332/17; 384/10	öksüt-	-1- eksilmek, azalmak
	o.-rıñgı 357/7		ö.-meğül 395/8

öl-	-51- ölmek	ö.-medi 335/18
	ö.-er-min 323/11; 357/5	ö.-medin 337/9
	ö.-er-sin 356/12	ö.-mekğa 336/17
	ö.-er 357/9	ölçe- -3- ölçmek
	ö.-er-sizler 358/1	ö.-diler 338/5
	ö.-edür 294/16; 357/8	ö.-p 337/20
	ö.-düm 321/1	ö.-p irdiler 378/21
	ö.-di 281/18; 283/3; 283/10; 291/1;	öld(t)ür- -103- öldürmek
	306/8; 317/6; 327/5; 342/18; 344/8;	ö.-edür 284/16; 291/16
	358/14; 370/16	ö.-ür-min 289/20; 304/20; 305/2;
	ö.-diler 308/9; 358/11	363/12; 394/5
	ö.-sün 370/16	ö.-ür 341/21; 360/16; 382/10;
	ö.-sem 322/18; 334/10; 374/19; 398/2	(öltürür) 286/1
	ö.-se 342/14; 344/7; 355/6; 357/10;	ö.-ür-miz 326/3
	357/11; 357/13; 368/5; 368/7	ö.-ürler 318/6; 360/17
	ö.-üp 322/3; 367/12	ö.-ür mü-sin 291/6
	ö.-ğunça 327/1	ö.-ür mümkün 297/9
	ö.-er (sıfat-fiil) 357/7; 383/16	ö.-üp turur-min 391/10
	ö.-gendür 296/14; 397/20	ö.-üpdür 291/14
	ö.-ğanım 360/5	ö.-üp turur 390/15
	ö.-ğanımız 327/1	ö.-düm 333/17; 341/20; 342/7; 363/12
	ö.-genleri 377/10	ö.-diñg 390/11
	ö.-genler 327/6	ö.-düñg 291/5; 305/1; 310/16
	ö.-mesdin 358/1	ö.-di 289/1; 318/14; 321/1; 322/2;

336/18; 337/6; 341/8; 342/6; 363/8;
388/17; 393/21
ö.-düñgiz 320/18; 363/11
ö.-diler 285/9; 318/15; 332/17; 390/11
ö.-ey 287/12
ö.-ğıl 391/12
ö.-elik 302/10
ö.-üñg 392/2; 392/5
ö.-üñgler 287/4; 287/11; 394/19
ö.-sem 392/20
ö.-señg 390/9
ö.-se 340/15; 342/14
ö.-sek 291/13
ö.-seler 326/19
ö.-a'lmadılar (öldüra'lmadılar
'öldüremediler') 392/5
ö.-e dur- 289/2
ö.-üp 287/5; 300/15; 302/9; 316/9;
341/1; 341/12; 341/13; 342/9; 344/15;
349/2; 349/7; 349/8; 369/10; 392/2;
ö.-geli 313/21
ö.-günçe 287/12
ö.-ür (sıfat-fiil) 336/14; 348/15;
369/13; (öltürür) 382/20

ö.-ğan 285/9
ö.-gen 391/18
ö.-ğannı 291/8
ö.-genim 300/15
ö.-genimni (ilgi.) 333/16
ö.-ğanıñg 349/2
ö.-geni 321/2
ö.-gü dik 369/9
ö.-güçi 340/1
ö.-ür irdi 342/3
ö.-üp irdim 297/8
ö.-ğan irdi 390/6
ö.-medıñg 392/20
ö.-medi 289/2
ö.-meğıl 390/9; 390/11
ö.-meylik 288/18
ö.-mağğa 341/15
ö.-mağğa 288/16; 370/12; 390/9
ö.-mağıñgızını (ilgi.) 332/18
ölüg -13- ölü
ö. 283/1; 311/12; 318/7; 368/9
ö.+ ni 316/10; 316/13; 318/7; 318/9
ö.+ din 283/6
ö.+ i 291/2; 311/12

ö.+ lerni 311/10; 311/11	‘ö.+ ini 353/21; 376/9
ölüm -16- ölüm	‘ö.+ idin 337/4
ö. 336/17; 360/5; 360/7; 392/15	‘ö.+ içe 298/11
ö. bile 336/21	‘ö.+ iñgiz 349/12; 377/3
ö.+ ni 334/4; 336/17	‘ö.+ leri 292/16; 334/12; 338/16;
ö.+ ni başla- “ölüme yol göstermek”	344/20; 376/18
336/17; 336/18; 336/20; 337/10	öpke -2- akciğer
ö.+ ğa 360/8; 391/11	ö. birle 318/7
ö.+ ge 336/20	ö.+ si birle 318/12
ö.+ din 285/10	ör- 1. -1- yükselmek
ö.+ din ħal- “ölmekten kurtulmak”	ö.-üp tur- 308/2
357/16	2. -1- (duvar) örmek
ö.+ i 340/7	ö.-geli (dīvār ö.) 286/6
‘ömr -26- [Ar.] ömür	ördek -1- ördek
‘ö. 298/11; 315/17; 366/3; 390/4;	ö. 323/8
398/7	öre- -3- sarmak, dolamak
‘ö. ħıl- 376/8	ö.-p 323/8; 363/2; 370/7
‘ö. bir- 397/17	‘örf -1- [Ar.] örf, gelenek
‘ö. birle 301/17	‘ö. 386/1
‘ö.+ im 349/15	örġen- -7- öġrenmek
‘ö.+ ümde 375/17	ö.-ipdür 302/13
‘ö.+ ünġġa 297/7; 302/1	ö.-ip-sizler 303/1
‘ö.+ ünġġe 301/13	ö.-diler 327/14
‘ö.+ i 281/7; 394/15	ö.-ip 327/16

ö.-geli 331/13	ö.-kendür 281/2
ö.-ür (sıfat-fiil) 356/11	ö.-ti 344/20; 371/3; 374/1; 380/17;
ö.-ğan 320/16	381/7
örget- -6- öğretmek	ö.-tiler 310/4; 335/18; 383/3; 383/6;
ö.-ti 366/5	383/10; 383/12; 383/21; 384/2;
ö.-ey 369/15	388/11
ö.-ğıl 388/4	ö.-kil 384/1; 384/3
ö.-sün 393/2	ö.-seler 351/6
ö.-señgiz 312/13	ö.-a'lmas irdi (öta'lmas irdi
ö.-ip 363/10	'geçemezdi') 300/5
örgümçek -1- örümcek	ö.-e bir- 287/21
ö. 342/5	ö.-üp 287/2; 288/5; 288/8; 300/7;
örle- -1- yükselmek	310/8; 320/19; 332/12; 332/16; 341/8;
ö.-di 295/14	386/15; 386/18; 392/14
örmek -1- deve yününden örülen bir tür aba	ö.-kendin song 309/2
ö.+ din 352/3	ö.-erleride 360/1
örmele- -1- tırmanmak	ö.-ken 281/1; 293/15; 297/7; 302/1;
ö.-ydür 360/18	349/10
ös- -1- büyümek	ö.-er irdi 393/5
ö.-medi 315/18	ö.-er irdiler 376/7
öt- 1. -51- geçmek	ö.-mese 300/5
ö.-edür 286/14; 333/13; 353/4	2. -6- affetmek, bağışlamak
ö.-er 353/17	ö.-er-min 358/20
ö.-üpdür 359/4; 359/5; 359/6; 364/10	ö.-ti 387/8

ö.-ey 368/17	ö.+ leri 315/10
ö.-üp 301/11	öy -62- ev
ö.-megünçe 345/5	ö. 328/9; 397/10; (ö. kıızı ‘hizmetçi’)
3. -1- kesmek	286/10
ö.-medi 392/1	ö. kııl- 305/7
öte -1- öte, öbür taraf	ö. bir- 305/8
ö.+ side 361/10	ö.+ ni (ilgi.) 337/1; 350/3; 364/20;
öte- -2- ödemek	376/12
ö.-y 283/16	ö.+ ni 352/19
ö.-p 383/21	ö.+ ğa 328/10; 338/4; 365/8
ötker- -11- geçirmek	ö.+ de 287/20; 351/16; 392/6
ö.-ür 332/13	ö.+ din 305/10
ö.-diñg 387/3	ö.+ ümde 364/5; 388/8
ö.-di 374/7; 376/9	ö.+ ümge 369/17
ö.-diler 315/17; 366/3; 374/6; 398/7	ö.+ ümğa 346/13; 347/12
ö.-iñg 373/9	ö.+ üñgdin 305/7
ö.-ip 353/21	ö.+ i 397/10
ö.-di irse 346/2	ö.+ ini 285/20
ötkez- -1- geçirmek	ö.+ iğa 284/14; 288/1; 316/9; 328/6;
ö.-ip 345/21	333/4; 334/7; 335/17; 347/16; 356/13;
ötüz- -1- geçirmek	365/12; 370/6; 376/13; 394/5; 395/3;
ö.-dı 305/9	“evinde” 286/9
ötük -2- çizme krş. itük	ö.+ ige 287/11
ö. 315/12	ö.+ ide 333/6; 334/1; 363/15; 364/4

ö.+ leri 307/21; 351/14	ö.+ üm birle 314/14
ö.+ leride 289/16; 351/15; 363/15	ö.+ ümde 353/11
ö.+ leriğa 315/9; 322/5; 338/4; 347/6;	ö.+ imge 375/17
364/6; 379/9; 380/16	ö.+ ümge 303/6; 303/13; 386/7
ö.+ leriğe 381/6	ö.+ ümni 354/15; 361/5; 374/18
ö.+ ler 287/10; 374/21	ö.+ inġ 353/9
ö.+ lüg “evli” 377/19	ö.+ ünġ 297/8; 300/13; 318/21;
öyle- -1- düşünmek	319/15; 367/21; 380/20; 388/2; 396/6
ö.-gil 328/16	ö.+ ünġ-sin 326/13; 326/14
öylen- -1- evlenmek	ö.+ ünġni (ilgi.) 375/16
ö.-ürğa 294/5	ö.+ ünġni 301/5; 334/6; “kendine”
öylük -2- eş, zevce	301/7
ö.+ i 365/18	ö.+ ünġğa 331/16
ö.+ ini (ilgi.) 378/13	ö.+ i 286/15; 287/16; 289/3; 294/1;
öz -145- öz, kendi	301/20; 302/17; 308/10; 309/17;
ö. 280/17; 283/9; 297/16; 298/2;	310/21; 313/14; 327/21; 328/12;
303/19; 315/9; 318/14; 321/1; 322/1;	328/14; 337/1; 338/14; 342/18;
324/20; 328/17; 334/11; 353/7; 355/7;	354/20; 361/15; 369/5; 371/3; 372/14;
363/17; 365/10; 376/8; 376/15;	374/15; 379/12; 381/18; 389/8; 392/9
377/21; 382/13; 383/14; 388/19;	ö.+ i birle 298/2
389/8; 389/11; 391/11; 392/3; 392/14;	ö.+ ini (ilgi.) 342/3; 354/2; 375/10
392/19; 394/21; 395/8; 395/10	ö.+ ini 300/21; 330/6; 353/10; 366/14;
ö.+ üm 283/16; 287/12; 305/19;	372/16; 384/21
308/15; 330/3; 330/4; 334/21; 346/15	ö.+ iğa 283/8; 285/12; 316/8; 360/3;

374/11	386/6; 389/18; 395/11; 396/12
ö.+ ige 341/4; 386/4	ö. bol- 287/1; 382/12
ö.+ imiz 288/17	ö.+ ğa 295/16; 363/20
ö.+ imizni 393/21	ö.+ ge 324/17; 334/2
ö.+ inġiz 341/18	ö.+ leri 397/10
ö.+ inġizni 356/5; 393/10	ö.+ ler 303/20; 308/15; 321/7
ö.+ ünġizge 309/8	ö.+ lerni 289/13
ö.+ leri 314/6; 324/21; 326/9; 343/9;	ö.+ lerga 324/7
352/6; 352/9; 364/1; 365/18; 366/2;	ö.+ lerge 381/19
376/10; 379/14; 381/10	ö.+ çe 374/9
ö.+ leri bilen 352/10	‘ özr-ġ āhlıġ -1- [Ar., Far., Tr.] özür dileme,
ö.+ lerini (ilgi.) 315/20; 344/16	baġışlanma isteme
ö.+ lerin 385/14; 393/15	‘ö. 389/3
ö.+ lerini 309/4; 314/20; 314/21;	
385/4; 385/9; 392/4	P
ö.+ leriġa 290/11; 306/17; 312/4;	
312/5; 313/16; 351/11	pādişā -6- [Far.] padişah, hükümdar krş.
ö.+ leriġiz 319/14	pādişāh
ö.+ leriġizni 389/19	p.+ sı 351/4; 353/8; 368/6
özge -38- başka, diġer	p.+ sıdur 355/8
ö. 294/11; 295/16; 300/20; 307/8;	p.+ sı birle 312/20
307/18; 312/17; 314/8; 340/5; 341/18;	p.+ sını (ilgi.) 336/14
342/20; 351/1; 353/14; 354/10; 356/2;	pādişāh -171- [Far.] padişah, hükümdar krş.
359/16; 360/15; 364/11; 365/5; 383/1;	pādişā

p. 282/5; 282/13; 283/4; 283/6; 283/9;
283/11; 283/12; 283/14; 283/16;
284/8; 284/10; 284/12; 284/18;
284/20; 285/1; 285/11; 313/13;
313/21; 322/6; 336/18; 336/19;
336/20; 337/18; 337/20; 338/5; 338/6;
338/7; 338/9; 339/1; 339/2; 340/10;
340/16; 340/18; 343/10; 349/14;
351/1; 351/2; 353/14; 355/3; 360/17;
362/7; 362/14; 362/17; 369/2; 369/3;
369/7; 369/9; 369/10; 369/11; 369/14;
369/18; 369/19; 370/2; 370/5; 370/6;
370/7; 370/10; 370/12; 370/13;
370/17; 370/20; 371/1; 371/7; 371/11;
371/18; 372/5; 373/1; 378/4; 380/9;
380/11; 380/14; 380/19; 381/1; 381/3;
381/8; 381/12; 381/16; 381/18; 382/7;
382/10; 388/17; 388/20; 389/2; 389/4;
389/8; 390/5; 391/1; 391/2; 391/3;
391/19; 393/8; 393/13
(p.-ı ʿālem) 358/7; 358/17; 369/15;
(p.-ı ʿālem-penāh) 284/6; 358/18;
359/12; 360/16; 360/21; 375/20
p.+ dur-min 353/7; 368/2; 372/11

p. turur-min 352/21
p.+ dur 362/8
p. turur 379/10
p. turur-siz 353/6
p. kı- 298/11; 301/13; 342/19; 344/9;
366/18; 371/4; 371/16; 389/8
p.+ nıñg 365/20
p.+ nı (ilgi.) 282/16; 283/3; 283/10;
284/4; 284/15; 285/5; 313/6; 361/1;
380/8; 388/19; 390/8; 391/2
p.+ nı 284/21; 285/9; 370/12; 371/13;
371/14; 378/4; 381/19
p.+ ğa 282/13; 283/4; 283/5; 283/7;
283/18; 283/20; 284/2; 284/6; 284/13;
285/3; 313/21; 362/17; 369/17
p.+ ke 371/5; 380/19; 381/11; 388/15
p.+ ı 333/13; 372/17
p.+ ını (ilgi.) 336/18; 339/1
p.+ ığa (ʿināyet-i p.) 379/17
p.+ ımızdın 362/13
p.+ ımıznı 397/20
p.+ ları 393/3; 393/6
p.+ lar 389/7
p.+ lar bile 352/20

p.+ larını (ilgi.) 350/21
p.+ larınġ 343/10
pādişāhāne -1- [Far.] hūkūmdara, padişaha
yaraşır
p. 373/16
pādişāhlġ(ġ/ik) -25- [Far., Tr.]
p. 367/10; (pādişāhlik) 280/20; 281/6;
338/21; 342/19; 345/8; 350/13; 367/9;
368/5; 371/12
p. ġıl- (pādişāhlik ġıl-) 341/13;
343/14; 376/8
p. bir- (pādişāhlik bir-) 338/8
p.+ nı (pādişāhliknı) 341/11; 371/2
p.+ ġa (pādişāhlikġa) 349/21;
(pādişāhlikġa) 341/13; (taht-ı
pādişāhlikġa) 352/2
p.+ ımını 351/2
p.+ ımge 340/15
p.+ ı 369/5
p.+ ın 390/8
p.+ ları (pādişāhlikleri) 350/16; 351/5
p.+ ġa (pādişāhlikġa) 301/17
pādişāh-zāde -1- [Far.] padişah, hūkūmdar
çocuġu

p. 373/20
pādūk-bān -2- çoban, sığır güden
p. 338/1
p. turur-min 338/7
pāk -3- [Far.] pak, temiz
p. (p. u muġaddes) 295/18
p.-sin 386/6
p.+ dur 335/4
pāklik -1- [Far., Tr.] saflık, günahsızlık
p. 360/5
pārġa -4- [Far.] parġa, kısım
p. 328/5; 328/12; 354/2
pāre -10- [Far.] parġa
p. 318/13; 340/7; 363/2; (p. p.) 283/1;
283/10; 382/10; 397/9;
p.+ si 323/14; 323/15; 371/4
pās-bān -3- [Far.] bekçi, nöbetçi
p.+ lar 341/21; 343/8
p.+ larını (ilgi.) 337/5
pāy -1- [Far.] ayak
p.+ idin (ġubār-ı ġāk-i p.) 374/19
pāye -3- [Far.] merdiven, kolon
p.+ side 359/14; 359/18
p.+ lıġ “basamaklı” 372/2

pāylakçı -1- nöbetçi	p. kı1- 335/20
p. 286/3	
pāy-māl -2- [Far.] ç1ğnenmiş, ezilmiş	perde -1- [Far.] perde
p. bol- 353/4; 353/8	p.+ ler 361/13
pehlevān -3- [Far.] savaşçı, bahadır	perende -1- [Far.] uçan hayvanlar
p. 369/5	p.+ ni (ilgi.) 350/18
p.+ ge 369/6; 372/4	perī -20- [Far.] peri
pelās -3- [Far.] aba ve çul gibi kaba yünden	p. 377/8; (dīv ü p.) 367/2; 377/11
dokunan Şeyler	p.+ de 361/16; 375/12
p. 340/13; 352/7; 381/18	p.+ ler 351/12; 376/3; dīv ü p.+ ler
peleng -1- [Far.] kaplan	359/11; 364/9; 372/11
p. 300/4	p.+ ler bile (dīv ü p.) 351/10
pelīd -3- [Far.] pis, murdar	p.+ ler birlen 370/21
p. 337/8; (Fir ^c avn-1 p.) 281/2	p.+ lerniᅡ 384/4
penç-Şenbe -1- [Far.] perŐembe	p.+ lerni 362/15; (dīv ü p.) 351/3;
p. ir- 323/16	351/4; 354/4
pend -3- [Far.] öğüt, nasihat	p.+ lerga 351/9
p. (p. ve Şart) 284/6	p.+ lerge 376/20
p. bol- 394/5	perī-peyker -1- [Far.] peri yüzlü
p. bir- 328/5	p. 361/17
per -1- [Far.] kanat	perīŐān 1. -1- [Far.] kendinden geçmiş,
p.+ ini 368/12	kederli
perçīn -1- [Far.] bir yerin etrafına çekilen	p. ir- 334/9
duvar	2. -1- düzensiz, dağınık, karmaŐık
	p. bol- (ᅡātırımdın p.) 371/8

perī-zād -3- [Far.] peri çocuğu

p. (p. u dīv) 373/20

p. ir- 369/7

p.+ lar 362/10

perī-zāde -1- [Far.] peri çocuğu

p. 351/20

perverdigār -7- [Far.] bütün canlıları

besleyen, Allah

p. 387/5; (p.-ı ‘ālem+) 320/6

p.+ ā 329/19

p.+ ım 297/12; 322/14; 326/6

p.+ ımız 304/18

perveriş -3- [Far.] besleme, büyütme, koruma

p. kı1- 290/14; 370/9; 371/2

pest -3- [Far.] aşağı, alçak

p. 324/11

p. kı1- “alçaltmak” 284/10; 356/9

peşimān -5- [Far.] pişman

p. bol- 297/7; 301/6; 302/1; 379/17

p. kı1- 342/3

p. yi- “pişman olmak” 395/9

peşse -1- [Far.] sivrisinek

p.+ gāça 355/17

peyember -2- [Far.] peygamber krş.

peygamber

p. 377/18

p.+ -miz 280/6

peydā -27- [Far.] ortaya çıkma

p. bol- 284/2; 285/20; 286/1; 296/7;

298/1; 307/21; 309/20; 310/12; 315/8;

315/13; 321/20; 325/17; 343/7;

343/18; 347/21; 363/16; 367/3; 368/3;

368/5; 368/8; 370/11; 391/19

p. kı1- 282/13; 296/4; 304/5; 336/10

peygamber -85- [Far.] peygamber krş.

peyember

p. 306/10; 312/15; 315/2; 315/3;

363/11; 363/13; 363/15; 363/16;

372/10; 373/4; 377/12; 377/13; 378/7;

388/12; (p.-i Ḥudā) 329/11; (p.-i

mürsel) 331/18; 378/9; (p.-i mürsel+)

372/10

p.+ dür-min 368/2; 388/15

p. turur-min 352/20; 385/2

p. turur 387/6

p. turur mu 330/21

p. ir- 367/4

p. bol- 294/14; 301/16; 312/16; 322/6;

349/14; 373/8; 397/18
p. kııl- 300/17; 379/1; 378/21; 379/10
p.+ ni (ilgi.) 292/15; 299/3; 351/14;
360/14; 363/3; 363/15; 376/17; 382/5;
382/8; 389/10; 389/14
p.+ ni 298/4; 303/19; 390/6; 390/15;
391/10; “peygambere” 389/17
p.+ ğa 343/15
p.+ din 287/19
p.+ im turur-sin 335/6
p.+ imni 385/10
p.+ i 331/11; 350/4; 354/7; 384/6
p.+ i turur-min 379/15
p.+ idür 313/10
p.+ i turur 380/11; 394/15; 395/19;
396/8
p.+ idür.-siz 314/12; 346/18
p.+ ini (ilgi.) 337/17
p.+ iĝa 301/10
p.+ imiz 300/11; 307/14
p.+ ler 308/4; 326/9; 364/4
p.+ ler bile 352/20
p.+ lerni (ilgi.) 326/9; 338/15
p.+ lerni 364/3

p.+ lerdin 382/18

p.+ leringdin 383/16

p.+ siz “peygambersiz” 335/14

peygamberlġğ(ik) -17- [Far., Tr.]

peygamberlik

p. (peygamberlik) 297/18; 300/16;

320/18; 336/12; 342/19

p. birle (peygamberlik birle) 324/2

p.+ ke (peygamberlikke) 290/11

p.+ imge (peygamberlikimge) 302/1;

379/16

p.+ inĝını 380/4; 393/11

p.+ inĝġa (peygamberlikinĝġa) 302/2

p.+ ı 373/2

p.+ ını 373/2

p.+ inĝız 373/4

p.+ lerini (peygamberliklerini) 313/12

p.+ leringizge(peygamberliklerinĝizg)

298/9

peygamber-zāde -4- [Far.] peygamber çocuĝu

p. 343/9; 351/20

p.+ miz 321/3

p.+ ler 351/12

peyveste-ebrū -1- [Far.] çatık kaşlı

p. 344/3	2. ön
pıçak -4- bıçak krş. fıçak	p.+ siğa 341/7
p. 285/2; 285/4; 285/7	pişin -3- [Far.] öğle, öğle vakti
p. birle 284/19	p. (namāz-ı p. 'öğlen namazı') 346/10
pinhān -1- [Far.] gizli	p.+ ğa (namāz-ı p.) 364/6
p. kıl- 371/9	p.+ ğaça (namāz-ı p.) 352/4
pīr -1- [Far.] yaşlı, ihtiyar kişi	pişür- -7- pişirmek
p. 361/14	p.-diler 355/15
pīrāste -1- [Far.] bezenmiş, süslenmiş	p.-üp 330/20; 331/6; 354/20; 395/13;
p. kıl- 328/14	395/14
pīre-zen -2- [Far.] yaşlı, ihtiyar kadın	p.-maḡnı (ḡışt p. 'kerpiç pişirmek')
p.+ ğa 347/14	306/1
p.+ din 343/10	pişürttür- -1- pişirttirmek
pīş -2- [Far.] yüce, üstün, iyi	p.-üp (ḡışt p.) 305/21
b. kil- "iyi karşılamak" 333/4; 334/1	piyāde -2- [Far.] yaya
piş- 1. -4- olgunlaşmak	p. 328/14
p.-ti 282/11; 307/9	p. bol- 389/8
2. -1-pişmek	pul -13- [Far.] para
p.-ken (p. ḡışt) 332/4	p. 281/20; 282/12; 283/6; 316/5;
3. boḡmak	316/7; 327/19
p.-maḡ kirek (suġa p.) 310/19	p. kıl- 282/17
pīşe 1. -2- [Far.] huy, alışkanlık	p. birle 281/18
p. kıl- "alışkanlık haline getirmek"	p.+ ını (ilgi.) 317/8
345/3	p.+ ın 349/3

p.+ nı 283/19	r. kı1- 322/3; 327/5; 342/16; 349/6
p.+ um 316/6	r. sal- 309/3
pür-fütüh -3- [Far., Ar.] ziyade açılan, ziyade	r.+ ı 326/5
ferah olan	r.+ leri 290/20; 292/15
p.+ larını (rūḥ-ı p.) 335/11; 350/7;	2. -2- rahim, döl yatağı
377/6	r.+ ige 286/14; 287/2
pür-la‘1 -1- [Far., Ar.] kırmızı kıymetli	rahmet -4- [Ar.] Allah'ın yarattıklarına
taşlarla dolu	merhameti, acıması
p. 361/14	r. (r.-i İlāhī+) 379/17
pür-zūr -1- [Far.] güçlü, kuvvetli	r. iken 307/4
p. imiş 314/10	2. yağmur
püşt -2- [Far.] sırt, arka	r. 396/1
p. 286/13; 287/2	r. in- 395/15
püşt-penāh -1- [Far.] arkasına sığınan	ra‘iyye -1- [Ar.] bir hükümdarın yönetiminde
p. 354/6	olan halk
	r.+ siğa 353/10
R	rāst -25- [Ar.] doğru
rağbet -1- [Ar.] meyil, istek, arzu	r. 297/20; 298/8; 349/19; 368/9;
r. kı1- 304/18	380/4; 382/11; 383/2
rāhat -2- [Ar.] rahat, sıkıntısız, meşakkatsiz	r. iken 285/4
r. 307/3; 360/6	r. bol- 340/11; 343/3; 372/7; 373/2;
rahm -10- [Ar.] merhamet, acıma	381/12; 382/3
r. 361/21	r. kı1- 288/1; 373/8; 373/13; 394/7
	r. çık- 285/8

r. kil- 335/8; 335/9; 338/5; 378/9; 378/10; 378/21	reh -1- [Far.] yol r. (ḥāk-i r.) 374/19
rāvī -3- [Ar.] rivayet eden, nakleden kişi r.+ ler 310/16; 311/10; 322/7	rekʿat -7- [Ar.] namazda bir kıyam, bir rükû ve iki secdeden oluşan bölüm r. 342/12; 335/19; 378/11; 378/12; 386/9; 394/7
rāzıķuʿl-ʿibādlig -1- [Ar., Tr.] kullara rızık vericilik r.+ ını 334/4	reng -6- [Far.] renk r. 284/5; 327/14 r.+ i 316/18; 317/11 r.+ i birle 316/19 r.+ ler birle 372/2 r.+ lıg “renkli” 369/20
raziyaʿllāhu ʿanhu -1- [Ar.] Allah ondan razı olsun r.+ ge (ḥazret-i ʿÖmer bin Ḥaṭṭāb r.) 318/17	rengāreng -2- [Far.] renk renk r. 369/20; 369/21
raziyaʿllāhu ʿanhumā -2- [Ar.] Allah onlardan razı olsun r. (Enes bin Mālik) 311/2; 311/13	resm -1- [Ar.] tören, merasim r. (r. ü rüsüm+) 371/12
raziyaʿllāhu taʿālā ʿanhumā -1- [Ar.] yüce Allah onlardan razı olsun r. (ʿAbduʿllāh bin ʿAbbās r.) 316/21	resûl -7- [Ar.] peygamber r. 280/4; 394/12; (ḥazret-i r.) 326/11; (ḥazret-i r.-i ekrem) 291/19; 318/17; 387/16; 389/14
rāzī -7- [Ar.] razı, memnun, hoşnut r.+ dur-min 345/6 r. bol- 283/20; 341/16; 383/18; 385/4; 385/7 r. kı1- 317/17	resûluʿllāh -3- [Ar.] Allah’ın peygamberi r. 385/2; 387/17; 392/13
red -3- [Ar.] kabul etmeme, geri çevirme r. kı1- 360/14; 363/14; 370/3	reşk -2- [Far.] kıskanma r. it- 342/4; 376/3

revā -5- [Far.] layık, uygun	r. bile 328/10
r. ir- 363/21	reyhān -1- [Ar.] fesleğen
r. bol- 383/19	r. 287/16
r. kı1- 338/21; 376/13; 376/14	rızā 1. -1- [Ar.] kabul etme, karşı koymama
revāk -4- [Far.] bir yapının ön kısmındaki üstü örtülü, önü açık olan yer	r. bir- 360/8
r.+ dın 288/9; 288/13; 365/20	2. -1- memnun olma, hoşnut olma
r.+ ı 303/10	r.+ sını 360/10
revān -11- [Far.] yürüyen, giden	rızālīg(ık) 1. -1- [Ar., Tr.] izin, mücade
r. bol- “yola düşmek, gitmek” 282/10;	r. bir- 388/9
295/4; 298/15; 332/2; 372/13; 388/4;	2. -1- memnuniyet, hoşnutluk
393/4; 393/14; 393/20	r.+ ı (rızālıkı) 384/21
r. kı1- “göndermek” 373/12	rızık -12- [Ar.] rızık, yiyecek
r. uruş- 397/5	r. 334/5; (helāl r.) 343/11; 343/14; (r.-
revāne -6- [Far.] yürüyen, giden	ı helāl+) 348/6;
r. bol- “yola düşmek, gitmek” 332/16;	r. bir- 335/6; 356/6; 381/5;
340/12; 364/11; 375/1; 389/5; 394/9	r.+ ımnı 335/4; 355/19
2. -1- akan	r.+ ıngnı “geçimini, maişetini” 339/12
r. bol- “akmak” 388/14	r.+ ını 355/13; 355/17
revānī -1- [Far.] hemen, süratle, derhal	rivāyet -21- [Ar.] rivayet, anlatılan şey
r. kil- 384/12	r. kı1- 286/8; 305/16; 311/2; 326/8;
revnaķ -1- [Ar.] parlaklık, tazelik	351/17
r. (r.-ı gül-zār) 361/17	r.+ de 281/9; 291/17; 291/20; 295/20;
revzen -1- [Far.] pencere	305/21; 306/16; 309/13; 312/21;

319/4; 324/7; 349/11; 375/8; 377/1; 377/12; 386/10 r.+ leride 307/14	ruḥṣat -6- [Ar.] izin, mücadele r. 295/3 r. bol- 353/12 r. al- 349/18 r. bir- 314/17; 332/2; 355/12
riyāzet -1- [Ar.] dünya lezzetlerinden sakınmak r. tart- 330/13	rūṣen 1. -4- [Far.] parlak, aydın r. 361/20 r. kıl- 387/18; “ferahlatmak” 297/13 r.+ raḡ 302/12 2. -2- aşikar, açık, belli r. 285/6; 290/10
rū-be-rū -8- [Far.] yüz yüze, karşı karşıya r. bol- 288/18; 314/10; 340/21; 385/10 r. kıl- 353/10 r. çık- 393/17 r.+ larıḡa 389/2 r.+ larıda 329/4	rūṣenliḡ((ik) -2- [Far., Tr.] parlaklık, aydınlık r. (rūṣenlik) 317/11 r.+ ı 297/3
rubūbiyyet -1- [Ar.] Tanrılık, Allahlık r.+ de 322/18	rūy 1. -5- [Far.] yüz, çehre r. 354/5; 354/6 2. -2- yüzey r. (r.-ı ‘ālem+) 369/16; (tamām-ı r.-ı zemin+) 355/16
rūd -1- [Far.] nehir, ırmak r.-ı Nīl 285/17	rūz -1- [Far.] gün r. (r.-ı cezā) 354/7
rūḥ -8- [Ar.] ruh, can r. (ḥālet-i r.) 286/16; (r.-ı pūr-fütūḥ+) 335/11; 350/7; 377/6 r.+ ke (ḡabz-ı) 334/14; 334/15; 377/4 r.+ ı 363/18 r.+ larını 334/11	rūze -6- [Far.] oruç r. bile 376/9
ruḡām -1- [Ar.] mermer r. 392/9	

r. ir- 365/15	ş.+ lerdin 294/8; 343/16
r. tut- 321/11; 321/13; 321/15	şabr -14- [Ar.] sabır, tahammül
rūzī -1- [Far.] rızık, azık	ş. it- 343/15; 370/5
r. bir- 315/4; 395/11	ş. kı1- 312/15; 332/7; 343/16; 351/7;
rūsūm -1- [Ar., ç.] merasim, tören	354/5; 356/16; 368/16; 380/18;
r.+ ları birle (resm ü r.) 371/12	383/20; 397/5
	ş.+ inġ 383/1
S,Ş,Ş	
sa‘âdet -2- [Ar.] mutluluk	sâcid -1- [Ar.] secde eden
s. (devlet ü s.) 283/8; (kemâl-i s.)	s.+ lerge 385/19
322/18	saç -4- saç
sâ‘at -18- [Ar.] saat, vakit	s. 325/21; 326/4
s. 287/8; 344/21; 345/1; 350/4;	s.+ ları 315/18; 344/3
364/11; 367/4; 383/19; 385/18	saç- -3- saçmak, dökmek, serpmek
s.+ de 295/10; 305/11; 310/2; 376/1;	s.-ıp 370/13; 370/17; 374/17
379/6; 379/14; 395/20; 397/7	saçıl- -2- saçılmak, yayılmak
s.+ i 367/16	s.-ur irdi 359/16; 359/18
s.+ idin soġ 371/7	şadaka -1- [Ar.] karşılık beklemeden verme,
şabā -1- [Ar.] gün doğusundan esen hafif	feda etme
rüzgar	ş. bol- “feda olmak” 284/17
ş. (bād-ı ş.) 374/3	sâde -1- [Far.] yalnız, sadece
şābir -3- [Ar.] sabırlı, sabreden	s. 283/2
ş.+ ler 383/1	şaf -6- [Ar.] sıra, dizi
	ş. (ş. ş.) 285/3
	ş. bol- 327/3

ş. kı1- 373/14	s. 307/11
ş. tart- sıra olmak” 362/14	şāhābe -1- [Ar.] Hz. Muhammed’i gören kişiler
ş. tut-396/19	ş.+ ler 387/17
ş. tutkuz- 373/18	şāhib -6- [Ar.] sahip
şāf -2- [Ar.] temiz	ş. (ş.-i cemāl) 344/2; (ş.-i hāne) 364/15; 364/16; 364/19; (ş.-i ‘ilm) 330/16; (ş.-i kuvvet+) 372/20
ş. bol- “tükenmek, bitmek” 355/21; 365/17	şāhibü’l-hūt -1- [Ar.] balık sahibi
sağ- -1- (süt) sağmak	ş. 385/19
s.-ıp 388/15	sāhir -2- [Ar.] büyücü, sihirbaz
sağın- 1. -4- düşünmek	s. (‘ālem-i s.) 377/14
s.-dīng 386/2	s.+ ler 303/18
s.-dı 386/1	şahm -1- [Ar.] üstü kubbeli alan, meydan, avlu
s.-dılar 365/10	ş.+ ı 303/11
s.-masun 284/1	şahrā -7- [Ar.] çöl
2. -7- bir kimseyi özlemek	ş.+ nı 330/8
s.-dım 363/11	ş.+ ğa 336/4; 358/11
s.-dı 289/17	ş.+ ge 344/18; 382/11
s.-dılar 295/3	ş.+ larını 290/16
sağlıg -5- dişi koyun	ş.+ large 381/21
s. 344/12; 388/18	şā’ika -1- [Ar.] yıldırım
s. bile 388/19; 388/20	ş. (ş.-i şimāl) 323/2
sağı -1- tahtadan fiçı, kova	
s. 307/11	
sağulik -1- tahtadan fiçı, kova	

sā'il -2- [Ar.] dilenci	s.-may (zarf-fiil) 284/4
s. 347/10	s.-mas mu (selāmet s.) 332/15
s.+ ğa 347/12	s.-ğanım 388/8
sakal -7- sakal	s.-ğuçı 299/18
s.+ nı 290/8	s.-p irdi 325/17
s.+ ımnı 326/4	sal- -57- salmak, bırakmak, koymak,
s.+ ını 301/20	yerleştirmek
s.+ ıdın 289/18	s.-dım 347/3
s.+ larıdın 325/21	s.-dı 289/1; 289/2; 313/6; 325/17;
s.+lig "sakallı" 321/5	330/7; 367/8; (kır' a s.) 282/6; (rahım
sakçı -2- muhafız, bekçi	s.) 309/3; (vehm s.) 284/6; 284/8
s. turur mu 330/21	s.-dılar 288/2; 288/6; 290/4; 303/21;
s.+ lardı turur 330/21	307/9; 318/16; 325/15; 335/15; 367/1;
sākin -1- [Ar.] yerleşik, oturan	378/16; 385/6; 385/14; (imçek s.)
s. bol- "yerleşmek" 383/5	289/10; (kır' a s.) 385/8
sakla- -15- saklamak, korumak	s.-ıng 303/17; 385/7; 391/21
s.-dı 282/15; 311/18; (selāmet s.)	s.-alı 366/19; (kır' a s.) 385/5; 385/8
332/15	s.-sun 338/19; 338/20
s.-r-min 380/7	s.-ınglar 325/14
s.-y 379/5; 380/6	s.-salar 296/13
s.-ğıl 334/5	s.-ıp 286/6; 287/16; 287/18; 288/2;
s.-sun 316/15	313/19; 341/6; 355/9; 367/11; 367/12;
s.-ya'lmadı (selāmet s.) 326/16	385/1; 396/10; (kemend s.) 358/15
s.-p (selāmet s.) 326/15	s.-up 395/1

s.-ğalı 341/1	davranan, günah işlemekten kaçınan
s.-mağunça 384/20	ş. 317/7; 318/10
s.-ur irdiler 315/18	ş. ir- 317/5
s.-ıp irdi 356/17	ş. 317/6;
s.-ıp irdiler 366/20	ş.+ leridin 389/21
s.-ğay irdi 383/2	sālim -1- [Ar.] sağlam, tam, eksiksiz
s.-mağıl 383/14	s.+ ü'l-a ^ç zā 368/8
s.-ışı (imçek s.) 289/12	şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem -11- [Ar.]
s.-mağğa 385/9	Allah'ın selamı onun üzerine olsun
s.-mağke 385/4	ş.(hāzret-i Muḥammed Muştafā ş.)
şalābet -1- [Ar.] dayanıklılık, sağlamlık	359/7; (hāzret-i resūl-i ekrem ş.)
ş.+ lerini (kāmēt ü ş.) 314/6	291/19; 387/16; (Muḥammed Muştafā
şalāh -1- [Ar.] din bağlılığı	ş.) 320/5; 354/7; (peygamberimiz ş.)
ş. 389/21	307/14; (ümme-i Muḥammed
şalāhiyet -1- [Ar., Tr.] yetkinlik, vasıf, nitelik	Muştafā ş.) 326/9
ş.+ lig "yetkin" 364/18	ş.+ niṅ 326/11 (hāzret-i resūl ş)
şalavātu'llāh 'aleyhim ecma'ın bi-raḥmetike	ş.+ ni (ilgi.) (hāzret-i Muḥammed
yā erḥame'r-rāḥimīn -1- [Ar.]	Muştafā ş.) 360/11
ş. 377/14	ş.+ ğa (hāzret-i resūl-i ekrem ş.)
saldur -1- (kura) çektirtmek	389/15
s.-dı (kūr ^ç a s.) 287/1	ş.+ din (hāzret-i resūl-i ekrem ş.)
salıĝlıĝ -1- salınmış, serilmiş	318/17
s. 361/13	şalla'llāhu ve 'alā ālihī ve sellem -1- [Ar.]
sālīh -5- [Ar.] dinin emirlerine uygun	Allah'ın selamı onun ve ailesi üzerine

olsun	ş.+ ğa 287/18; 288/2; 288/10; 289/6;
ş.+ ni (ilgi.) (hazret-i Muhammed	338/19; 367/10
Muṣṭafā ş.) 324/7	
salṭanāt -2- [Ar.] hükümdarlık	şandūk-ı şehādet -2- [Ar.] Hz. Musa'ya kedi
s. 353/16	suretinde gönderilen mucizevi taş.
s. için 352/2	ş. 338/14
saman -6- saman	ş.+ ğa 318/16
s. 356/16; 357/2	şarḥ -5- [Ar.] köşk
s. sal- "saman koymak, bırakmak"	ş. kı1- 305/18;
313/19; 356/17	ş. kıldur- 305/21
s.+ m1 313/20	ş.+ m1 (ilgi.) 280/11; 305/16
s.+ d1n 335/16	ş.+ m1 306/7
sanaç -1- tulum, torba olarak kullanılan keçi	sarı 1. -2- [Far] gibi
derisi	s. 329/19; 374/17
s.+ ğa 367/17	sarı -2- taraf, yön, ...-a doğru
sanaç- -3- saplamak, sivri bir alet ile vurmak	s. 369/5
s.-ıp 314/3; 342/1	sarıĝ -5- sarı
s.-ar irdiler 296/6	s. 316/19; 361/15; 381/15; 391/16
şandūk -17- [Ar.] sandık	şar'ī -1- [Ar.] sara hastalığı
ş. 288/1; 288/8; 288/10; 318/16;	ş. 333/13
338/19	şarşar -1- [Ar.] şiddetli esen rüzgar, fırtına
ş. kı1- 291/15	ş. 384/18
ş.+ m1 (ilgi.) 288/14	sarıĝar- -2- sararmak
ş.+ m1 288/3; 288/4; 288/6; 288/7	s.-ıpdur 381/11
	s.-gey 381/9

sası- -2- kokmak, bozulmak	ş.+ daki 348/11
s.-p 315/16	ş.+ dın 391/15; 393/8; 394/16; 396/20
s.-ğan 321/13	ş.+ sığa 348/12
sasıġ -2- kokmuş, bozulmuş	ş.+ larını (ilgi.) 343/2; 347/21
s. bol- 321/13	ş.+ larıda 350/6
s.+ ı 315/17	ş.+ larıda ir-394/9
sat- -15- satmak	savut- -1- soġutmak, dinlendirmek
s.-tı 327/20	s.-up 356/15
s.-ġıl 317/18	savuk -1- soġuk
s.-ay mu 318/5	s. 387/19
s.-ıp 282/9; 282/17; 327/19; 328/8;	sāye -14- [Far.] gölge
351/16	s. bol- 391/18; 394/17
s.-up 328/1; 352/6	s. kııl- 315/14; 351/8; 351/13; 352/12;
s.-ar irdi 317/7	368/10; 373/19
s.-mas 357/3	s. bir- 391/17
s.-masun 318/6	s.+ si 306/2
s.-may mu 318/5	s.+ sini 387/17; 387/18
s.-mağ 282/17	s.+ side 292/7; 387/15
şavāb -3- [Ar.] doġru	sebeb -26- [Ar.] sebep, neden
ş. bile 363/6	s. 296/18; 389/21
ş.+ ġa 363/6	s. bile 347/9
ş.+ dın 363/6	s. bol- 341/17
şavma' a -11- [Ar.] ibadet yeri	s. kııl 367/10
ş.+ ġa 389/9	s.+ dın 285/16; 290/8; 290/9; 302/9;

345/5; 352/19; 357/8; 367/7	sehāvet -1- [Ar.] cömertlik
s.+ i 332/18; 333/11; 333/16; 350/1;	s. 327/17
357/15; 362/16	sehl -2- [Ar.] kolay
s.+ idin 344/6; 345/4; 348/15; 357/13	s. 364/1
s.+ leridin 364/7; 398/7	s.+ dūr 354/4
secde -28- [Ar] secde	sehven -1- [Ar.] yanlışlık, hata
s. (s.-i şükr) 345/7	s. bol- 300/16
s. kıl- 311/18; 311/20; 312/1; 312/7;	sekkiz -5- sekiz, (8)
312/9; 312/10; 325/9; 325/11; 325/19;	s. 294/6; 294/8; 355/15; 355/21; 356/1
326/1; 336/1; 336/2; 336/7; 336/12;	sekkiz ming -1- sekiz bin, (8.000)
361/5; 361/6; 361/8; 364/5; 375/14	s. 361/2
s.+ ğa 356/7	sekkizinçi -4- sekizinci, (8.)
s.+ ge 344/18; 383/20; 388/10	s. 280/13; 320/4; 324/14; 391/14
s.+ de 384/2	sekre -1- sıçramak, atlamak
s.+ din 344/19	s.-ydür 360/18
s.+ sin 339/6	seksen -2- seksen, (80)
sefer -5- [Ar.] yolculuk, seyahat	s. 361/2; 376/5
s. it- 374/16	selām -22- [Ar.] selam
s.+ ni (ilgi.) 330/19	s. 379/1; 394/10; (cevāb-ı s.) 331/10;
s.+ din 281/11	382/17
2. -1- savaş	s. kıl- 331/10; 334/13; 353/5; 369/11;
s. 312/21	377/9; 382/17; 383/4; 383/10; 383/13;
3. -1- kere, defa, kez	389/3; 394/12
s. 325/6	s. bir- 293/13; 383/7; (cevāb-ı s.)

353/5; 383/4	mermer+) 361/11; 361/13
s. yiber- 378/8; 390/13	sepet -1- [Far.] sepet
s. birle 394/10	s. 352/6
selāmet -12- [Ar.] selamet, güvenlik, sağ,	ser -1- 35 grama eşit ağırlık birimi
salim	s. (s. s.) 303/7
s. 315/19; 334/10; 347/3	ser ü pā(y) -7- [Far.] onursal kıyafet, elbise
s. çık- “kurtulmak” 311/3; 311/4;	s. 370/1
311/5; 347/1; 347/3	s.+ lar 290/15; 303/7; 328/21; 336/4;
s. sakla- “korumak” 332/15; 326/15;	352/3
326/16	s.+ larını 281/20
selīm -2- [Ar.] noksanı olmayan, sağlam	serāsīme -2- [Far.] şaşkın, şaşırılmış
s. 280/4; (s.+ ü'l-a' zā) 368/1	s. bol- 356/1; 374/4
selvā -1- [Ar.] bildircin eti	serāy -7- [Far.] saray
s. 315/5	s. kıl- 336/20
semiz -1- semiz, besili, etli	s.+ kıldur- 328/12
s. 313/3	s.+ ığa 391/1; 391/19; 394/17
şenā -1- [Ar.] övgü, methetme	s.+ larını 330/11
ş. (ḥamd ü ş.) 364/3	s.+ lar 371/20
senedü'l-enbiyā' -1- [Ar.] peygamberlerin	serā-perde -1- [Far.] saray perdeli, padişahın
delili	otağındaki perde
sultān-ı s.-i ḥurşīd 354/5	s.+ ler (ḥayme-i s.) 375/1
seng -5- [Far.] taş	serdār -7- [Far.] komutan
s. (s. ü sifāl) 328/18; 329/16; (s.-i	s. 374/21
ḥāre+ “mermer taşı”) 376/5; (s.-i	s. imiş 369/6

s. ir- 372/4	ş.+ nı 329/2
s. bol- 355/7	seyr -2- [Ar.] yürüyüş, gezme, gezinti
s.+ ı 303/4	s.+ ğa 328/20
s.+ larını 300/20	s.+ iğa 333/14
s.+ lar 374/2	seyyidinā -2- [Ar.] efendimiz
serkeşlik -1- [Far., Tr.] itaatsizlik	S. 386/6; 395/8
s. kı1- 373/1	sezā-vār -1- [Far.] layık
serv -1- [Far.] selvi ağacı	s. bol- 379/17
s.(s.-i hırāmān+) 361/19	sıbt -6- [Ar.] torun, kuşak
serv-ķadd -1- [Far.] uzun boylu	s. 315/9; 325/18
s. 344/3	s. ir- 309/10
ser-berehne -1- [Far.] başı açık, başı yalın	s.+ ke 337/21
s. bol- 327/5	s.+ da 309/10
ser-encām -4- [Far.] son, akıbet	s.+ dın 321/6
s. bol- 298/14; 358/11	sıçra- -1- sıçramak
s. kı1-284/13	s.-p 341/19
s. tap- 285/10	şıfat -5- [Ar.] sıfat, özellik
ser-girān -1- [Far.] sarhoş	ş. bile 362/10
s. bol- 315/21	ş. birle 374/1
ser-ķisāb -2- [Far., Ar.] tedbir (staingass/671)	ş.+ ı 298/20; 325/7
ya da	ş.+ lıĝ “sıfatlı” 350/11
s. 330/8; 346/11	sıĝ- -1- sıĝmak
şevāb -3- [Ar.] sevap	s.-a dur- 303/11
ş. 319/11; 321/8	şihhat -2- [Ar.] sağlık

ş. turur 357/8	s.-p 303/9; 352/9
ş. bol- 289/8	sızlağ -1- ağrı, sızı
şihhatlık -1- [Ar., Tr.] sıhhat, sağlık	s. bol- (ağrı s.) 281/7
ş.+ ığa 354/12	şī -1- [İbr.] ağaç
sık- -2- sıkmak	s. 289/4
s.-ıp 308/13; 320/1	sifāl -2- [Far.] toprak kap
sın- -1- kırılmak, parçalanmak	s. (seng ü s.) 328/18; 329/16
s.-dı 392/3	sigir -17- inek
sına- -5- sınamak, denemek	s. 316/14; 316/16; 316/19; 316/20;
s.-lik 289/21	317/1; 317/2; 317/3; 317/16; 318/8
s.-p 293/19; 313/15	s.+ dür 316/16
s.-p tur- 314/3	s.+ ni 317/19; 318/9; 318/11
s.-ğalı 318/4	s.+ ni (ilgi.) 316/18; 318/8; 318/16
sındur- -2- kırdırmak	s.+ inğizni (ilgi.) 318/10
s.-dılar 381/18	sihr -1- [Ar.] sihir, büyü
s.-mağke 388/9	s. 303/1
sınğar -1- bir şeyin tarafı	silā- -4- sıvamak, okşamak
s. 320/3	s.-dılar 388/14
sır -4- [Ar.] gizli, bilinmeyen	s.-p 292/21; 293/1; 294/10
s. 368/1; 376/11	siler -7- siz, sizler
s.+ nı 377/7	s. 333/7; 336/1
s.+ larıñgnı 367/21	s.+ ğa 336/3; 348/6
sıva- -3- sıvamak	s.+ ge 348/8
s.-dı 337/6	s.+ din 349/15

silkin- -1- silkinmek, sallanmak	351/3; 354/14; 356/6; 356/20; 359/9;
s.-ip irdiler 340/11	362/2; 368/15; 380/4; 380/5; 380/21;
sīm-āb -2- [Far.] cıva	381/4; 385/15; 386/6; 387/4; 387/6;
s. 303/9	393/11; 395/19; 396/8; 397/21; “seni”
s.+ ğa 303/21	338/8; 340/21; 345/21; 368/17;
sīmurġ -1- [Far.] Kaf dağının arkasında	378/21; 384/13; 391/7; 394/5
yaşadığına inanılan efsanevi kuş	s.+ i (ilgi.) 281/13; 286/1; 302/20;
s.+ dın 355/16	304/3; 305/7; 305/11; 315/3; 317/10;
simür- -1- semirmek, şişmanlamak	325/8; 329/15; 332/14; 334/19; 335/6;
s.-üp 327/16	349/3; 355/5; 381/1
sin 1. -191- sen	s.+ i birle 282/7; 308/7
s. 282/13; 283/14; 288/7; 288/17;	s.+ i 289/13; 291/16; 297/19; 298/3;
289/13; 289/14; 295/8; 297/6; 304/11;	298/20; 299/14; 301/19; 302/18;
304/15; 304/21; 305/4; 305/8; 308/3;	305/6; 318/4; 318/14; 323/20; 324/2;
308/11; 322/16; 322/20; 328/16;	332/15; 363/12; 367/8; 379/1; 379/10;
329/7; 330/1; 331/20; 335/6; 345/5;	383/2; 391/19; 391/20 “sana” 300/13;
345/10; 350/15; 353/4; 356/11; 357/7;	saṅga 287/19; 291/15; 294/3; 294/7;
362/2; 362/3; 363/12; 363/17; 379/8;	297/9; 297/18; 300/11; 301/5; 301/10;
380/12; 383/19; 384/12; 386/2;	301/12; 302/1; 302/16; 305/7; 308/18;
389/15; 391/10; 391/11; 392/6;	312/15; 314/1; 317/15; 321/19; 322/4;
392/20; (senin) 395/10; 397/18	324/2; 327/19; 328/16; 330/2; 330/11;
s.+ -sin 327/5	334/21; 338/6; 339/14; 341/3; 347/10;
siniṅ 326/17; 330/3; 330/17; 338/19;	357/10; 363/9; 367/6; 378/8; 379/10;
339/12; 340/7; 341/3; 345/4; 345/10;	380/5; 380/20; 383/2; 383/9; 385/16;

388/8; 390/13; 390/17; 390/18;	s. birle 304/15
392/17; 394/8; 394/10; 395/5; 395/11;	s.+ ler kııl- 311/8
395/12; 395/14; 396/5; 397/1	sitem-kār -3- [Far.] haksızlık eden, zalim
s.+ de 297/10; 298/3; 331/17	s. ir- 281/3
s.+ din 283/16; 300/16; 328/19;	s. turur 333/13
330/18; 350/16; 351/1; 363/18; 386/6;	s.+ dın 292/4
390/20	siv- -1- sevmek
s.+ iki 281/13	s.-üp 289/18
sin -1- [Ar.] sin harfî, (س)	sivünç -2- sevinç
s. 290/10	s.+ i 338/6; 360/11
sinn -1- [Ar.] ömür	siz -135- siz
s. 394/8	s. 283/6; 284/11; 284/18; 291/14;
sindān -1- [Far.] örs	292/14; 293/10; 294/21; 295/1;
s. 343/13	303/17; 306/10; 308/16; 314/12;
sīne -5- [Ar.] göğüs, bağır	314/13; 316/8; 316/13; 320/18;
s.+ siğā 341/7; 352/14; 372/14	331/21; 333/9; 337/2; 346/18; 353/6;
s.+ side 372/15	353/15; 355/19; 358/10; 365/5; 367/3;
s.+ leriğāça 344/4	369/13; 373/8; 388/15; 394/12
sipeh-sālār -2- [Far.] başkomutan	s. bile 332/19
s. 369/5; 372/4	s. birle 308/15
sīr-āb -2- [Far.] suya doymuş	s.+ ni (ilgi.) 281/12; 283/12; 314/18;
s. bol- 335/15	331/12; 344/15; 352/18; 353/8;
s. kııl- 296/12	353/14; 355/5; 356/12; 369/14; 370/4;
sitem -2- [Far.] zulüm, eziyet	373/4; 385/3

s.+ ni 293/9; 321/1; 334/9; 334/20;
358/10; 370/16; 371/6; 380/3; 391/13
s.+ ğa 283/15; 293/11; 293/21;
308/15; 329/11; 353/11; 354/10;
358/8; 394/12
s.+ ge 331/11; 331/12; 364/21; 365/1;
369/14; 369/15; 369/16; 370/2;
394/13
s.+ din 284/17; 331/13; 333/10; 334/9;
344/14; 353/12; 355/3; 358/17; 369/6
s.+ ler 284/19; 298/1; 298/7; 301/15;
303/17; 303/18; 312/6; 313/11;
319/14; 321/17; 326/19; 337/9;
349/21; 380/14; 385/1; 389/12;
396/11
s.+ lerniĝ “sizleri” 306/12
s.+ lerni (ilgi.) 304/12; 304/15;
313/11; 318/6; 325/18; 336/13
s.+ lerni 284/20; 284/21; 298/9;
299/18; 303/6; 313/15; 314/1; 316/15;
336/16; 393/21
s.+ lerga 298/1; 298/7; 303/19;
304/14; 306/12; 312/1; 319/9; 325/12;
336/16

s.+ lerge 329/2; 381/7; 381/8

s.+ lerge turur 389/10

s.+ lerdin “sizleri” 284/4

sok- -5- sokmak, bir şeyin içine girmesi

s.-tılar 310/4

s.-up 297/2; 297/3; 302/11

s.-up irdi 308/12

sol -2- sol

s. 351/21

s.+ ğa 380/14

song -50- sonra

s. 282/3; 283/13; 294/14; 299/11;

299/13; 300/21; 302/6; 303/16;

303/17; 304/7; 304/20; 307/18; 309/2;

310/4; 315/10; 321/11; 323/19; 327/6;

327/7; 328/6; 333/11; 333/14; 333/15;

335/11; 335/12; 335/21; 337/11;

337/12; 338/17; 339/19; 341/12;

346/4; 353/19; 358/11; 362/19;

364/20; 367/20; 371/7; 371/10;

371/11; 376/19; 376/21; 384/17;

387/9; 388/3; 395/15; 397/7; 398/4

s.+ ğı 295/1

sor- 1.-95- sormak krş. **sora-**

s.-aydur 284/5
s.-dum 361/1; 361/5; 362/7
s.-dı 281/11; 282/8; 283/6; 285/21;
296/4; 299/9; 300/10; 301/7; 303/15;
304/6; 304/7; 317/20; 339/21; 340/21;
356/15; 356/20; 360/13; 365/9;
365/13; 365/19; 369/11; 370/17;
375/21; 380/2; 381/4; 381/9; 382/18;
385/1; 388/15; 391/5; 391/7; 393/16
s.-dılar 292/10; 292/14; 293/15;
298/18; 299/6; 309/6; 313/9; 318/14;
330/19; 331/11; 331/13; 331/14;
332/13; 333/5; 338/3; 338/21; 344/5;
345/14; 346/5; 346/16; 346/21; 347/4;
347/5; 347/9; 348/16; 349/20; 350/2;
352/17; 353/6; 355/5; 357/17; 357/21;
360/5; 366/12; 368/11; 375/4; 383/4;
383/7; 383/8; 383/10; 383/13; 383/15;
386/13; 386/16; 386/19; 386/21;
387/17
s.-ay 365/13
s. 282/3
s.-ğıl 318/5; 353/12
s.-alı 366/11

s.-sam 350/2; 353/12
s.-salar 338/13; 363/19
s.-gen 338/13
s.-madı 333/7; 370/8
s.-mağıl 318/3
2. -1- emmek, içine çekmek
s.-ğay irdim 289/7
sora- -18- sormak krş. **sor-**
s.-dı 318/5
s.-dılar 364/9; 388/21
s.-nğ 388/21
s.-salar 345/19
s.-sañgızlar 350/1
s.-p 317/20; 318/1; 358/13
s.-may (zarf-fiil) 317/18
s.-p irdim 362/3
s.-p irdiler 343/10
s.-madı 283/7
s.-mağıl 317/20; 318/2
s.-mañg 332/1
soy- -13- hayvan kesmek, derisini yüzmek
s.-dılar 318/11
s.-dınğızlar 348/16
s.-uñg 391/21

s.-unġlar 316/14	391/10; 392/18; 393/7
s.-sunġlar 316/12	s.+ ġa 321/4
s.-up 284/11; 318/6; 318/8; 348/9; 364/6	s.+ ge 380/8; 383/14; 388/18
s.-gen 355/15	s.+ de 290/10
s.-maġnı 318/12	s.+ üm 289/21; 369/14
soyul- -1- kesilmek, derisi yüzülmek	s.+ ümġa 283/13
s.-updur 348/13	s.+ ümge 297/14
sökürün- -1- yerinden çıkmak, yerinden oynamak	s.+ ünġ 322/15
s.-di 306/5	s.+ inġ 380/20
söz -86- söz, konuşma	s.+ inġdin 301/6
s. 282/3; 284/13; 290/6; 294/2; 296/4; 301/9; 301/14; 325/12; 334/16; 338/13; 339/15; 345/17; 363/5; 363/19; 373/3; 392/18; 392/21; 396/13	s.+ i 283/7; 283/10; 285/8; 302/7; 343/3; 346/6; 361/18; 381/12; 382/12
s.+ dür 319/12	s.+ idür 361/17
s. bile 328/3; 368/9	s.+ i bile 348/3
s.+ niġ “sözü” 290/10; 329/1	s.+ in 377/19
s.+ ni 300/8; 316/13; 329/12; 329/14; 338/13; 342/10; 347/15; 357/3; 357/14; 359/11; 361/8; 363/10; 366/12; 367/4; 371/7; 380/8; 386/8;	s.+ ini 307/8; 329/9; 334/17; 356/17; 363/14; 370/3; 382/11
	s.+ iġa 283/12; 302/7
	s.+ idin 305/3
	s.+ lerini 284/7; 360/14
	s.+ ler 362/2
	s.+ lerni 284/5; 312/19; 354/15; 393/21
	s.+ lerge 370/10

s.+ lüg (açuk s. 'açık sözlü') 290/12	s.-meğil 298/5
sözle- -18- söylemek, konuşmak	su -63- su
s.-r 298/1; 348/17	s. 288/4; 292/16; 292/17; 293/9;
s.-r mü 348/9; 348/17	296/12; 305/9; 308/9; 308/12; 309/20;
s.-di 317/14; 365/10; 382/10	310/4; 315/6; 315/8; 315/15; 323/15;
s.-ng̃ 297/21	331/18; 332/9; 335/15; 341/17;
s.-ng̃ler 297/21	341/19; 347/3; 356/16; 357/2; 357/20;
s.-sem 326/3	373/10; 384/17; 386/8; 387/19
s.-se 298/7	s. ir- 308/9
s.-señgler 298/1; 298/2	s. bol- 323/21
s.-genini 348/16	s. birle 289/4
s.-mes 384/2; 392/11	s.+ nı 289/4; 291/7; 308/12; 315/9;
s.-medi 281/14	335/15; 384/11
s.-mekdin 334/5	s.+ yı 308/8; 311/1; 373/10; 398/4;
sözleş- -13- karşılıklı konuşmak	398/6
s.-ür-min 305/18; 321/3; 322/9;	s.+ ğa 306/21; 310/4; 310/19; 377/20
330/14	s.+ ge 280/3; 385/6; 385/7
s.-ürler 313/10	s.+ da 288/10; 325/16; 357/21
s.-tim 299/14; 301/8	s.+ dın 311/16; 320/12; 335/14
s.-ti 357/1	s.+ ça 332/10
s.-e dur- 324/19	s.+ çadur 330/17
s.-ip 310/4	s.+ lar 310/12
s.-ür (sıfat-fiil) 321/11	s.+ sız "susuz" 292/11; 335/14
s.-қанlarını (ilgi.) 353/2	sūdā -1- [Far.] ticaret

s. 281/10	363/15
sūdā-ger -6- [Far.] tüccar	ş.+ ide 310/7; 310/17; 346/19; 361/5;
s. 316/4; 316/7	363/2; 363/8; 363/17; 382/8; 382/17
s. ir- 281/10	ş.+ ide ir- 338/14
s.+ ler 346/21; 347/3	ş.+ leri 338/15
sūdā-gerlik -1- [Far., Tr.] tüccarlık	ş.+ lerini 311/20
s.+ ğa 328/9	ş.+ leride 364/8
sultān -2- [Ar.] hükümdar, padişah	ş.+ lıĝ “suretli” 323/1
s. (s.-ı bā-kerem) 358/7; (s.-ı senedü’l-	ş.+ lig 323/3; 323/6; 323/8; 323/9;
enbiyā’-i ħurşid) 354/5	343/19
sun- -2- sunmak	susuzlık -1- susuzluk
s.-sunlar (boyun s.) 312/18	s.+ din 292/13
s.-masaĝ (boyun s.) 345/21	su’āl -14- [Ar.] soru
sūre -5- [Ar.] Kuran’daki 114 bölümden	s. 285/15; 290/6; 296/18; 297/21;
her biri	324/3; 324/17; 326/6; 350/2; 385/17
s. 319/3; (s.-i Baĝaraĝa) 319/3	s. kıl- 338/11; 346/5; 349/15
s.+ ni (ilgi.) 319/6; 319/7	s.+ in 279/21
s.+ si 319/3	s.+ iĝ 353/12
şūret -30- [Ar.] şekil, biçim, resim	suĝar- -8- (hayvanı veya bir yeri) sulamak
ş. 363/16; 364/4	s.-ip 292/6; 292/8; 292/13; 293/4;
ş. it- 363/15	293/6
ş.+ de 303/15	s.-ĝan 317/2
ş.+ i 351/16; 385/19	s.-ur irdük 292/12
ş.+ ini 336/3; 363/9; 363/12; 363/13;	s.-ur irdiler 292/12

sübhānehu ve ta‘ālā -17- [Ar.] bütün

kusurlardan uzak ve yüce olan

s. (hazret-i Hâk s.) 298/7; 380/3

s.+ dur (Hâk s.) 354/10

s.+ nı (ilgi.) (hazret-i Hâk s.) 331/19;

336/10; 349/5; 376/1

s.+ nı (hazret-i Hâk s.) 296/3; 354/19

s.+ ge (Hâk s.) 397/13

s.+ dın (hazret-i Hâk s.) 291/18;

312/14; 323/21; 327/10; 382/2; (Hâk

s.) 312/1; 359/8

südre- -4- sürüklemek, çekmek

s.-ğıl 381/18

s.-p 341/9; 381/19; 397/8

süflî -2- [Ar.] alçak, aşağı

s. 324/9

s. ir- 324/9

sünbül -1- [Far.] sünbül kokan saç

s. 354/6

süngek -2- kemik

s.+ lerin 309/6

s.+ lerini 309/9

sünnet -2- [Ar.] Hz.Muhammed'in

davranışları ve sözleri

s. (s.-i cemâ'at) 394/9

s.+ lerini 389/13

sür- -1- sürmek, kovalamak, önüne katıp

götürmek

s.-üp 310/10

şürâhî-gerden -1- [Ar., Far.] ince boyunlu

ş. 344/3

sür'at -1- [Ar.] sürat, hız

s. bile (imkân-ı s.) 366/16

sürt- -2- sürtmek, değdirmek

s.-üp 300/6

s.-üp irdi 289/8

süt -13- süt

s. 287/18; 378/14; 378/15; 388/12;

388/14

s. bir- 387/20

s.+ üm 289/13

s.+ i 378/13; 388/13

s.+ lerni 333/5

s.+ lügni "sütlü" 289/9

s.+ siz "sütsüz" 378/15

sütun -1- [Far.] direk, kolon

s. 376/5

süy- -1- sevmek

s.-er irdi 363/14	ş.+ lar 296/7
süyün- -1- sevinmek	2. -1- boynuz
s.-gendin 371/7	ş.+ larığa 347/19
	şāhāne -1- [Far.] mükemmel, çok güzel
	ş.+ ler kıl- (toy-ı ş.) 376/2
	şākird -6- [Far.] öğrenci
	ş. 330/18
şād -3- [Far.] sevinçli, memnun	ş.+ i 303/3
ş. (ş. ve hurrem) 294/19	ş.+ leri 303/15; 304/7; 304/8
ş. bol- 340/12	ş.+ lerdin 324/2
ş. kıl- 326/4	
şādlik -2- [Far., Tr] sevinçli olma,	şām -3- [Far.] akşam
memnuniyet	ş. 356/18; 380/15
ş. kıl- 328/15; 334/4	ş.+ ğaça (namāz-ı ş.) 356/14
şād-mān -3- [Far.] sevinçli	şāmil -1- [Ar.] kapsayan, içine alan
ş. bol- 373/13; 386/19; 386/20	ş. bol- 381/8
şāflak -1- şaplak, tokat	şān -2- [Ar.] büyüklük, yücelik
ş. 291/5	ş. (ş. u şevket 373/13; (ş. u şevket+)
şāğavul -1- [Mo.] Orta Asya'nın	373/21
hükümdarlıklarında bütün kadılardan	şārāb -1- [Ar.] içki, şarap
ve mollalardan üstün olan yüksek	ş.+ lar 371/13
dereceli bir memur	şārāb-ḥārlık -1- [Ar., Far., Tr.] şarap içicilik
ş. 281/16	ş. 335/21
şāḥ 1. -2- [Far.] dal, ağaç dalı	şart -7- [Ar.] şart, koşul
ş.+ ıda 296/7	ş. 309/7; (ş. u şerāyiṭ+) 370/6

ş. bir- (ant ve ş.) 284/3 (pend ve ş.)	ş. +i 398/6
284/6	şeh -1- [Far.] harika, muhteşem, dolu
ş. birle 309/7; 317/20	ş. 373/14
ş.+ ları 370/3	şehd -1- [Ar.] bal
şaş- -1- acele etmek	ş. 361/17
ş.-ıp 337/2	şehīd -2- [Ar.] şehit
şatu -2- merdiven	ş. 304/19
ş. 372/3	ş. kıl- 337/11
ş. bile 372/3	şehīdlik -1- [Ar., Tr.] şehitlik
şāyed -1- [Far.] belki, şayet	ş. 327/7
ş. 294/14	şehlā-çeşm -1- [Ar.] ela gözlü
şāyi' -1- [Ar.] duyulmuş, yayılmış	ş. 344/3
ş. 362/1	şehr -51- [Far.] şehir, kent
şefā'at -2- [Ar.] bağışlanma aracılığı	ş. 286/6; 290/15; 360/21; 361/9;
ş. 387/7	362/13; 378/4
ş.+ ini 387/8	ş. iken 369/3
şefā'at-h'āh -1- [Ar.,] şefaata isteyen	ş. bol- 372/5
ş. 354/6	ş.+ ni (ilgi.) 333/13; 361/2; 361/3;
şefferek -1- [şeppek<Far.] gece kuşu	361/10
ş. 352/17	ş.+ ni 337/12; 363/1; 363/8; 376/1;
şeffi' -2- [Ar.] şefaataçi	397/9
ş. kültür- 338/18; 338/20	ş.+ ğa 286/17; 314/11; 336/10; 345/7;
şefkat -2- [Ar.] şefkat	360/21; 362/8
ş. (ş. ve merhamet) 358/19	ş.+ ge 286/7; 341/9; 369/2; 375/9;

379/14; 388/11; 389/5; 389/8; 391/18	şerâyiğ -1- [Ar.] şartlar
ş.+ de 338/1; 347/20	ş.+ ler bile (şart u ş.) 370/6
ş.+ deki 378/6	şerbet -3- [Ar.] şerbet, içilecek tatlı şey
ş.+ din 286/15; 291/16; 298/16;	ş. 370/1
364/11; 380/15	ş.+ in 279/19
ş.+ i 306/21	ş.+ idin 305/14
ş.+ idür 361/1	şerfe -1- [Ar.] yüksek bir yere ait çıkıntı,
ş.+ iğa 313/4; 377/18; 393/21;	yükseklik
(Şeniyye ş.) 393/1	ş. 310/12
ş.+ ige (Sabā ş.) 372/13	şerî' at -6- [Ar.] Allah'ın emri, dini kurallar
ş.+ ide 376/8	ş. 312/13; 312/14; 322/8; 388/4
ş.+ leriğa 314/7	ş.+ ini (‘ilm-i ş.) 366/5
ş.+ lerni 281/4	ş.+ leri 384/6
şek(k)er -5- [Far.] şeker	şerîf -1- [Ar.] şerefli, kutsal
ş. 315/6; 315/15; 315/16; (şekker)	ş. (be-nām_1 ş.) 354/7
361/17	şerîk -6- [Ar.] ortak
ş.+ ni 315/5	ş. bol- 316/8
şenbe -1- [Far.] cumartesi	ş. kıl- 290/11; 297/18; 299/14;
ş. (ş. kün) 396/18	340/15; 341/13
şer' -1- [Ar.] şeriat	şerm -4- [Far.] utanma, mahcubiyet
ş. kıl- (hilâf-ı ş.) 366/5	ş. 293/18; 349/16; 349/18
şerâfet -2- [Ar.] şeref, soyluluk	ş. iken-sin 357/7
ş. 316/2	şermende -1- [Far.] utangaç, mahcup
ş.+ idin 387/13	ş. bol- 329/8

şermsârlık -1- [Far., Tr] utangaçlık	(ş. ü şevket+) 343/7; 372/6; 375/3
ş.+ din 356/7	ş.+ ide 281/8
şevk -3- [Ar.] şiddetli arzu, istek	şın -1- [Ar.] şın harfi, (ش)
ş. 286/18; (zevk ü ş.) 369/4; (ş.-i likâ- yi ulûhiyyet) 322/18	ş. 290/10
şevket -8- [Ar.] büyüklük, heybet	şışuk -2- şaşu
ş. (şân u ş.) 373/13; (şe'n ü ş.) 373/4; 374/1; 375/11	ş. 333/12; 361/15
ş.+ ler birle (şân u ş.) 373/21	şifâ -2- [Ar.] şifa, derman, ilaç
ş.+ leri 343/8 (şe'n ü ş.)	ş. 376/14
ş.+ lerini (şe'n ü ş.) 375/3	ş. bir- 393/12
ş.+ lerni (şe'n ü ş.) 372/6	şifte -1- [Far.] tutkun, çılgın, aşktan delirmiş
şeyâtîn -1- [Ar., ç.] şeytanlar	ş. 344/5
ş.+ ler 351/12	şikâf -2- [Far.] yarık, çatlak
şeydâ -1- [Far.] aşktan aklını kaybeden	ş.+ ığa 347/2
ş. 344/5	şikâr -1- [Far.] av
şeytân -12- [Ar.] şeytan, İblis	ş.+ ge 369/8
ş. 336/9; 363/5; 392/19; (ş. 'aleyhi'l- la'nehu) 336/1; 336/2; 336/5; 336/7;	şilân -2- [Mo.] askerlere dağıtılan pişirilmiş er yemeği
(ş.-i bed-baht) 335/21; 336/3; (ş.-i la'în+) 336/13; (ş.-i mel'ün+) 386/19	ş. 352/5; 352/9
ş.+ ğa 336/8	şimâl -25- [Ar.] kuzey rüzgarı
şe'n -7- [Ar.] şan, şöret	ş. 310/1; 335/16; 346/18; 346/19; 346/20; 347/12; 351/13; 352/11; 352/12; 362/18; 377/13; 395/14; 397/1; (gird-âb-ı ş.) 346/14; (şâ' ika-i

ş.) 323/2	ş. 288/10; 291/20; 294/12; 294/17;
ş.+ ni 346/17; 351/5; 353/16; 355/16	294/18; 298/15; 300/12; 300/14;
ş.+ ğa 309/21; 346/13; 346/15; 352/1	306/2; 308/1; 311/3; 311/8; 313/18;
ş.+ lerni 372/17	335/5; 314/11; 317/20; 318/18;
şimşir -1- [Far.] kılıç	319/16; 321/19; 323/9; 328/6; 330/17;
ş. bile 341/19	331/17; 349/13; 352/9; 353/19;
şir -9- [Far.] aslan	358/20; 361/6; 361/7; 363/21; 366/10;
ş. 300/4; 323/3; 339/13; 359/14;	366/14; 366/19; 370/21; 371/14; (ş.
362/20; 373/19	vaqt) 287/13; (ş. vaqt+) 283/6;
ş.+ ler 362/4; 362/5	291/14; 297/11; 303/14; 358/17; (ş.
ş.+ lerni 359/15	zamān) 283/5; 287/17; 303/18;
şirfe -1- [Far.] ayak sesinin gürültüsü	309/18; 319/1; 329/20; 330/5; 337/4;
ş. bile 341/8	340/6; 341/13; 343/17; 343/18; 345/4;
şirin -2- [Far.] tatlı	345/7; 345/18; 348/21; 355/13; 356/6;
ş. 387/19	357/9; 359/17; 362/8; 362/18; 367/1;
ş.+ dür 331/3	367/5; 372/18; 373/3; 375/6; 375/10;
2. -1- sevimli, güler yüzlü	375/16; 378/18; 380/10; 394/17;
ş. (türş ü ş.) 354/6	397/2;
şişe -3- [Far.] cam, camdan yapılmış	ş.+ dur 319/9; 367/20
ş.+ ni (ilgi.) 377/8	şöhret -3- [Ar.] şöret, ün, tanınma
ş.+ din 377/2	ş. 314/9
şitāb -2- [Far.] acele, çabukluk	ş. bir- 358/11; 358/12
ş. kıl- 396/16; 396/17	ş.+ lıĝ “ünlü, şöretli” 354/14
şol -77- şu	şözleş- -1- sözleşmek

	ş.-ürge 305/17	345/7
şu	-23- şu	ş.+ ini 352/21
	ş.+ mı 369/16	ş. kı1- 298/14; 311/5; 330/2; 348/3;
	şuŋga 335/8; 347/15; 356/21	353/1; 378/17; 386/9
	şunda 299/12; 379/8	
	şunça 306/1; 352/12; 353/15; 355/7;	T
	355/10; 355/11; 375/17	
	şundağ 290/6; 301/8; 303/2; 320/3;	tā -8- [Far.] kadar, dek, değın
	332/15; 344/13; 365/14; 376/20	t. 324/20; 329/18; 338/15; 356/18;
	ş.+ larını (ilgi.) 355/3	371/4; 376/16; 380/15; 398/8
	ş.+ lardın 348/2	ta'addī -2- [Ar.] zulmetme, saldırma
şu'le	-1- [Ar.] alev	t. 297/10
	ş. 296/10	t. kı1- 285/14
şu'le-ver	-1- [Ar., Far.] alevli, yanan	ta'ālā -247- [Ar.] Allah'ın isminden sonra
	ş. kı1- 374/16	söylenen saygı sözü
şulançī	-3- [Mo.] askerlere pişirilmiş er	t. (Hak t.) 364/8; (Hudāy t.) 288/3;
	yemeklerini dağıtan görevli	288/21; 289/1; 289/2; 292/19; 297/19;
	ş.+ ni (ilgi.) 291/1	298/4; 300/11; 300/16; 301/11;
	ş.+ ni 291/6	301/16; 302/16; 303/19; 305/8;
	ş.+ si ir- 290/19	305/14; 306/13; 306/16; 307/4;
şūmlīk	-1- [Far., Tr.] uğursuzluk	307/16; 308/8; 309/3; 309/5; 309/15;
	ş.+ leridin 315/21	309/17; 309/21; 310/7; 311/7; 312/11;
şūkr	-11- [Ar.] şükür, teşekkür	313/11; 315/4; 315/19; 316/16;
	ş. (ş.-i bisyār) 375/19; (secde-i ş.)	316/20; 317/19; 319/6; 320/5; 322/3;

322/13; 322/14; 324/5; 324/20; 325/6;
327/6; 328/16; 328/19; 329/2; 329/10;
330/13; 332/3; 332/15; 335/4; 336/14;
337/11; 337/15; 337/18; 338/8;
339/14; 339/18; 341/3; 342/19;
343/12; 345/5; 345/18; 347/1; 347/10;
348/2; 348/4; 348/6; 355/8; 356/9;
360/4; 360/8; 366/15; 367/7; 367/9;
375/13; 375/16; 378/8; 378/21; 379/1;
379/9; 379/10; 381/1; 382/1; 382/4;
382/18; 383/18; 384/7; 384/16;
384/21; 385/18; 385/21; 386/2; 387/7;
387/14; 389/9; 389/11; 389/14;
389/17; 390/13; 390/21; 392/14;
393/6; 393/9; 393/12; 393/14; 393/18;
394/2; 394/10; 396/3; 396/6; 396/16;
397/2; 397/5; 397/9; 397/21; 398/8;
(inşâ`allāhu ta`ālā) 298/6; 316/4;
(Mevlā t.) 386/1
t. bile (Hudāy t.) 313/10
t. birle (Hudāy t.) 299/14; 301/8;
321/2; 322/9; 324/19
t.+ nîng (Hudāy t.) 326/20; 334/18;
353/20; “yüce Allah’ı” 321/19

t.+ nî (ilgi.) (Hudāy t.) 288/5; 299/15;
300/11; 300/12; 301/4; 301/5; 301/10;
302/19; 303/19; 310/10; 311/6;
313/10; 314/10; 314/12; 316/3; 319/9;
320/12; 321/11; 322/4; 324/3; 331/16;
334/4; 334/17; 335/2; 343/17; 345/4;
346/18; 346/20; 348/7; 348/9; 350/18;
353/15; 360/10; 364/12; 372/9;
372/19; 379/15; 379/19; 380/5;
380/11; 382/21; 384/10; 385/13;
386/20; 387/15; 391/15; 394/14;
398/6
t.+ nîngdur (Hudāy t.) 338/10
t.+ nî (Hudāy t.) 313/12; 336/2;
(tevḥîd-i bār-ı t.) 346/9
t.+ ğa (Hudāy t.) 297/6; 298/14;
299/7; 305/2; 306/15; 311/5; 314/11;
317/10; 319/15; 321/21; 323/10;
326/5; 334/16; 336/12; 367/15;
378/17; 379/11; 397/3
t.+ ge (Hudāy t.) 331/15; 334/1;
336/1; 375/15; 384/19; 384/21; 385/1;
386/9; 386/21; 389/11
t.+ dın (Allāhu ta`ālādın) 302/18;

(cenāb-ı Hūdāy t.) 354/8; (Hāk t.) 353/13; (Hūdāy t.) 291/21; 297/9; 304/21; 306/11; 306/12; 314/15; 323/18; 328/15; 333/21; 334/2; 339/17; 355/13; 360/11; 363/20; 367/19; 377/9; 383/5; 385/10; 390/12	ṭā'at -11- [Ar.] Allah'ın emirlerine uyma, ibadet etme ṭ. 378/1; 397/16; (ṭ. ve 'ibādet) 319/10; 348/1 ṭ. kıl- 347/20; 352/4; 390/3; 397/13; 398/7 ṭ.+ ğa 339/9 ṭ.+ ke 398/5
t.+ dındur (Hūdāy t.) 324/10	
ta' alluḳ -1- [Ar.] ait olma, bağı olma t. turur 386/14	ṭabaḳ -10- [Ar.] tabak ṭ. 373/5; (ṭ. ṭ.) 303/7 ṭ.+ mı (ilgi.) 308/2 ṭ.+ da 289/21; 290/1; 332/3; 332/4 ṭ.+ larnı 374/8 ṭ.+ large 373/10
ta' ām -29- [Ar.] yemek, yiyecek ṭ. 281/19; 282/3; 292/18; 293/7; 293/16; 293/17; 315/15; 316/1; 316/3; 332/4; 332/7; 332/20; 333/1; 333/7; 355/20; 356/3; 378/12; 388/8; 395/11; 395/13; (āb u ṭ.) 365/21 ṭ. bir- 333/17; 333/20; 355/19 ṭ.+ mı 356/2 ṭ.+ lar 364/19 ṭ.+ lar bile 356/2 ṭ.+ lardın 355/20	ṭabaḳa -2- [Ar.] kat, katman ṭ. 353/7 ṭ.+ da 353/7
ta' arruḳ -9- [Ar.] saldırma t. kıl- 332/1; 332/19; 332/20; 333/3; 333/4; 333/10; 370/4; (daḥl ü t.) 282/14	tābān -1- [Far.] parlak t.+ dur (ḥurşīd-i t.) 361/19 tābi' -4- [Ar.] boyun eğen, bağı kalan, emri altında bulunan t. 362/1 t. ir- 358/8; 372/5 t.+ imdeğı 353/3

ṭabīb -1- [Ar.] doktor, hekim	tağ(/k) -68- dağ
ṭ. (ṭ.-i ḥūb) 369/15	t. 309/20; 310/12; 319/20; 320/1;
ṭabīblik -1- [Ar., Tr.] doktorluk, hekimlik	320/2; 322/19; 324/21; 339/15; 390/3;
ṭ.+ ni 369/15	(tağ) 384/8
ta‘bīr -1- [Ar.] rüya yorma	t.+ nı (ilgi.) 321/16; 322/20; 322/21;
t.+ ini 285/21	323/1; 361/2; 382/16
tābiş -1- [Far.] parlama	t.+ nı 317/17; 319/18; 319/19; 341/11;
t. 297/3	352/8
ṭabl -4- [Ar.] davul	t.+ ka 295/11; 317/5; 321/16; 322/19;
ṭ. (ṭ. u ‘alem+) 362/6	323/13; 324/21; 325/2; 378/14
ṭ.+ lar 362/6; 362/12	t.+ da 317/10; 317/12; 341/11;
ṭ.+ larını 362/21	382/14; 382/15; 384/13; 398/5
tābūt -1- [Ar.] tabut, ölü taşınan sandık	t.+ ını (ilgi.) (Ṭūr t.) 295/11; 321/10
t.+ ğa 341/1	t.+ ığa (Ḥalīl t.) 392/14; 393/17;
tābūtü’s-sekīne -2- [Ar.] İsrailoğulları için	(Kārvān t.) 359/1; (Lükām t.) 382/14;
Hiz. Musa’ya gelen ve içinde eşyalar	(Ṭūr t.) 280/2; 312/13; 318/20; 322/8
bulunan mukaddes sandık.	t.+ ığe (Ḥırrā t.) 378/19
t. 338/12	t.+ ıda (Ḥalīl t.) 391/9; 391/14;
t.+ din 338/11	(Kārvān t.) 358/6; (Ṭūr t.) 299/13;
tāc -3- [Far.] taç	313/10
t. 373/5; (t.-ı muraşsa‘) 373/16	t.+ ıdın (Filistīn t.) 319/17; (Ḥalīl t.)
t.+ larını 361/14	393/5; (Ṭūr t.) 298/12; 301/4
taf- -1- bulmak krş. tap-	t.+ lar 323/20
t.-iñġlar 337/9	t.+ larını (ilgi.) 323/14

t.+ larnı 355/14	(t. u baht) 352/1; 352/12; (t. u baht+)
t.+ larda 339/13; 339/14; 396/2	352/11; 353/16; 369/6; 374/12; (t. u
t.+ lardın 351/6; 387/3	tecemmül) 373/2; (t. u tecemmül+)
taḥakküm -1- [Ar.] baskı ve zorbalıkla	373/13 (tamām-ı t. u baht) 330/11; (t.-
hükmetme	ı pādīşāhlık+) 352/2
t. 297/10	t. kı1- 359/11; 359/12
taḥāret -5- [Ar.] temizlenme	t. kıldur- 371/17
t. kı1- 364/7; 364/19; 387/20	t.+ nı (ilgi.) 342/1; 351/16; 359/14;
t.+ ğa 331/6	359/19; 359/21; 366/13; 368/10
t.+ din 364/9	t.+ nı 336/8; 359/12; 360/1; 371/18;
taḥkik 1.-2- [Ar.] şüphesiz, muhakkak	375/20; 375/21
t. 317/3; 325/5	t.+ ğa 337/3; 350/17; 359/15; 359/17;
2. -1- bir işin doğrusunu anlayıp bilme	359/18; 364/8
t.+ in 383/2	t.+ ke 366/4
taḥkikla- -1- [Ar., Tr.] araştırmak,	t.+ da 329/21; 359/21; 370/1
soruşturmak	t.+ dın 301/1; 341/1; 366/14
t.-p 358/13	t.+ ı 375/5
taḥsîn -3- [Ar.] övme, takdir etme	t.+ ını 375/4
t. kı1- 349/20; (t. ve āferīn) 314/5;	t.+ ığa 330/5; 345/8; 355/18
375/11	t.+ ığe 367/9; 375/10
taht -63- [Far.] taht	t.+ ları 367/2
t. 284/11; 285/11; 303/11; 336/6;	t.+ larıdın 366/3
341/17; 351/11; 351/16; 351/18;	t.+ larnı 372/5
353/3; 361/14; 364/10; 386/12; 392/9;	tahta -6- [Far.] tahta, levha

t. 319/1; 319/4; 341/1	t.+ i 289/1
t.+ larını 319/4; 319/6	2. -1- beğenme, değer verme
t.+ larğa 327/10	t. kı1- 386/4
tahtihe'l-enhār -1- [Ar.] altından nehirler (akan)	taķı -12- dahi, üstelik, bile
t. (behişt-i t.) 361/18	t. 289/2; 338/19; 340/15; 370/10; 374/12; 378/9; 385/19; 385/20; 389/15; 390/9; 391/11; 396/17
tā'ife -5- [Ar.] firka, topluluk krş. tāyife	taķrīr -2- [Ar.] anlatma
ṭ. 280/19; 337/12; 371/3	t. kı1- 349/5
ṭ.+ si (Benī İsrā'īl t.) 286/5	t. bir- 374/15
ṭ.+ sidin (‘ Amālīķa t.) 337/16	
tā ĩn ki -1- [Far.] o zamana kadar, o ana kadar	taķsīm -1- [Ar.] pay etme, bölüştürme
t. 286/7	t. kı1- 317/9
taķ- -4- takmak	taķşīr -3- [Ar.] kusur, kabahat, suç
t.-ip 285/2; 285/4; 285/7; 381/18	t. 392/19
tāķat -12- [Ar.] güç, kuvvet	t. bol- 392/17
t. (ṭ.-ı Eyyūb) 361/21	t.+ i 321/2
ṭ. kı1- 286/18; 315/10; 322/17; 322/19; 322/20; 329/13; 333/9; 365/20; 387/14	taķşīrlıķ -1- [Ar., Tr.] eksiklik, kusur, kabahat
ṭ.+ ım 319/15	t. kı1- 385/18
ṭ.+ leri 363/3	tal -1- söğüt ağacı
taķdır 1.-2- [Ar.] önceden Allah'ın olmasını dilediği şeyler, kader	t. 295/12
t. (t.-i İllāhī) 287/1	tala -1- tane, tel
	t. 287/15
	ṭal'at -2- [Ar.] yüz, çehre
	ṭ. (ṭ.-ı māh-peyker) 370/8; (āfitāb-ı ṭ.)

288/14	330/11; (t.-ı zī-cān+) 368/6
ṭaleb -7- [Ar.] talep, isteme	t. bol- 282/17; 306/4; 321/16; 321/11;
ṭ.-min (kışāş ṭ.) 346/16; 346/17	321/15; 377/1; 377/7; 377/10; 382/2;
ṭ. kı1- 299/18; 334/5; 339/3; 353/13;	384/8
354/8	t. kı1- “tamamlamak, bitirmek”
ṭalġan -3- un biçiminde öğütölüp kavrulan	307/19; 315/1; 346/10; 348/7; 373/12;
tahıl	396/7
t.+ nı 370/17	t.+ ıġa “sonuna” 377/3
t.+ dın 370/14	tamuġ -1- cehennem
t.+ ıġa 370/12	t.+ dın 381/14
ta‘līm -8- [Ar.] öğretme	tañġ 1. -3- hayret, şaşkınlık
t. 331/19	t. bol- 295/6; 380/17
t. al- 353/11; 356/11	t. kı1- “şaşırtmak” 327/20
t. bir- 322/9; 327/13; 356/11; 356/12	2. -10- sabah, safak vakti
tam -2- dam, duvar, çatı	t. at- 288/3; 288/4; 298/14; 333/4;
t.+ ġa 344/1	352/7; 356/4; 365/2; 365/18; 393/15
ṭama‘ -3- [Ar.] isteme	ṭa‘ne -1- [Ar.] yerme, kötöleme
ṭ (ṭ.-ı Allāh) 374/18	ṭ. kı1- 334/6
ṭ. kı1- 334/7; 374/18	ṭanı(u)- -5- tanımak
ṭamām -26- [Ar.] tamam, bütün, hepsi	t.-r mu-sin (tanur mu-sin) 299/4
t. 280/3; 397/10; (t.-ı ‘ālem+) 354/2;	t.-dılar 298/18
(t.-ı Benī İsrā’īl) 339/4; (t.-ı cān-dār+)	t.-ġay-min 299/4
355/12; (t.-ı ḥazīne) 367/2; (t.-ı rüy-ı	t.-ġanıñġ 299/5
zemin+) 355/16; (t.-ı taġt u baġt)	t.-madılar 298/17

tañgla -4- sabah, sabahleyin, ertesi gün

t. 302/5; 309/1; 329/11; 356/17

tañgla- -1- şaşırmaq, hayret etmek

t.-dılar 392/10

tañglası -3- sabahleyin, ertesi gün

t. 315/16; 365/3; 365/8

tanuş- -1- tanışmak

t.-tılar 299/12

tap- -61- bulmak krş. **taf-**

t.-ar-min 330/19; 331/1

t.-ar-sin 331/2

t.-ar 370/18

t.-ıpdur (qarâr t.) 287/2

t.-ıpdurlar 343/16

t.-tım 328/17

t.-tum 357/14

t.-dı 287/20; 288/15

t.-tı 285/10; 299/20; 314/9; 318/18;

398/2; (qarâr t.) 327/8

t.-tılar 318/10; 326/3; 339/5; 378/20

t.-ğay-miz 316/21

t.-ıñg 373/12; 381/13

t.-ıñglar 289/8; 291/8; 337/21

t.-sañg 317/12

t.-sa 283/2

t.-a'lmadı 281/19; 287/20; 318/9

t.-a'lmadılar 291/2; 336/15

t.-a'lmay 287/13; 342/5

t.-a'lmas irdi 341/15

t.-ıp 289/10; 289/9; 295/13; 314/3;

330/18; 333/19; 346/1; 368/13; 369/1;

369/13; 369/16; 382/7; 384/20

t.-qanda 289/2

t.-may (zarf-fiil) 370/10; 375/20

t.-kan 289/5; 330/4

t.-ıp irdiñg 330/9

t.-ıp irdi 283/19

t.-madı 286/17; 348/11

t.-madılar 312/11; 381/13; 384/15

tapıl- -3- bulunmak

t.-ur 365/1

t.-madı 338/1

t.-mağay irdi 317/1

tapı(u)n- -5- tapınmak

t.-ıp 390/6; 396/11

t.-up 381/19

t.-ur irdi 363/15

t.-alı (tapunalı) 392/6

tapış- -3- buluşmak	tarafatü'l-'ayn -1- [Ar.] göz açıp kapayıncaya
t.-tılar 286/19	kadar geçen süre
t.-alük 303/2	ṭ. 375/6
t.-ıp 334/9	tergîb- -5- [Ar.] isteklendirme, arzu ettirme
tapşur- -7- emanet etmek, vermek, teslim	t.-ıp 381/6
etme	t.-ıp kııl- 336/15; 336/16; 379/3;
t.-dım 334/21; 394/8	380/16
t.-dum 299/7	tarḥ -1- [Ar.] tertipleme, düzenleme
t.-dınġ 326/16	ṭ.+ ıda 325/13
t.-dı 363/2	ta'rif -6- [Ar.] tanıtmaya, tanımlama
t.-saġ 326/15	t. kııl- 314/1; 387/17; 392/19; (t. ve
t.-up 340/5	tavşif) 369/4; 372/6
tar -1- dar	t.+ i 280/2
t. (t. köġüllüg 'dar gönüllü') 379/2	tarîk -1- [Ar.] vasıta, sebep
taraf -28- [Ar.] taraf, yön, cihet	ṭ.+ ı bile (' örf ṭ.) 386/1
ṭ.+ ġa 300/20; 314/17; 358/3; 385/12	tarîka -30- [Ar.] takip edilen yol, usul, şekil
ṭ.+ ke 376/6; 385/11	ṭ. 283/18; 313/18; 323/9; 333/21;
ṭ.+ da 284/12; 384/9	334/15; 344/14; 345/11; 358/6;
ṭ.+ dın 331/2; 342/18; 356/6; 383/17	359/12; 362/12; 366/10; 370/4;
ṭ.+ ı 351/10; 376/6	371/15; 373/1; 375/2; 375/11; 392/21;
ṭ.+ ıġa 301/17; 304/18; 340/12; (Mısr	396/13
ṭ) 295/4; 298/14	ṭ.+ dur 364/17
ṭ.+ ıda 282/21; 358/4; 359/19	ṭ. bile 327/14; 344/20; 366/3
ṭ.+ ıdın (Beytü'l-Muḡaddes ṭ.) 285/19	ṭ. birle 315/17; 379/7; 381/7

t. bol- 349/9; 349/10	t. 361/13
t.+ da 314/20; 315/10; 345/17	tarz -1- [Ar.] şekil
tart- -23- çekmek, asılmak	t.+ ı 356/20
t.-tılar 295/10; 340/6	taşarruf -1- [Ar.] sahip olma, istediği gibi
t.-ıp 293/9	kullanma
t.-ıp 300/20; 310/9; 366/21; (āh t.)	t.+ ığa 281/4
354/1; 397/15; (tîğ t.) 327/3	taş 1. -64- taş
t.-up 344/12	t. 293/12; 320/11; 320/12; 335/2;
t.-ğan (t. āh+) 354/1	337/10; 338/12; 338/14; 340/7; 341/5;
t.-ıp irdi 355/20; 355/21	348/17; 372/1; 376/10; 379/18;
2. tahammül etmek, bir şeye	380/12; 380/13; (t. u tofrağ) 330/4
katlanmak	t. turur 392/12
t.-ay-siz 379/21	t. iken 354/2
t.-ar-min (îzā t.) 371/9	t. ir- 338/13
t.-tı 281/21; (meşakkat+ t.) 332/7	t. bol- 309/11
t.-ıp (‘ azāb t.) 305/15	t. birle 292/6
t.-қан (t. miḥnet+) 356/15	t.+ nıng 331/6
t.-mas irdiṅ (‘ azāb+ t.) 331/17	t.+ nı (ilgi.) 328/5; 331/5; 335/5;
t.-mağlarımı (ilgi.) (riyāzet t.) 330/13	349/2; 361/9; 388/15
3 -1- çağırmaq	t.+ nı 292/16; 293/5; 293/20; 338/19;
t.-tılar (güvāhlıgge t.) 380/9	340/20; 341/2; 341/5; 341/6; 371/20;
4. çizmek	388/18; 388/19; 388/20
t.-up (şaf t.) 362/14	t.+ ğa 315/8
tartıglıg -1- çekili, çekilmiş	t.+ қа 315/7; 344/20; 385/5

t.+ da 280/5	t. 295/19; 320/13
t.+ dın 338/21; 340/7; 361/2; 372/2; 376/11; 392/9	t.-ğıl 304/3
t.+ lar 339/15	t.-gil 296/16
t.+ larını 328/3; 328/4; 340/21; 371/21; 376/11	t.-geyler 319/20
t.+ lardın 328/6	t.-p 292/16; 301/1; 305/6; 326/18; 366/14; 389/8
t.+ lıg "taşlı" 396/19	t.-may (zarf-fiil) 320/13
2. -12- dış	t.-p irdim 370/17
t.+ ını 337/6	taşu- -1- taşımak
t.+ ıdın 377/9	t.-dı 328/8
t.+ kararı 286/15; 286/19; 311/10; 323/11; 346/15; 381/3; 391/12; 396/10	tâ'ûn -2- [Ar.] veba hastalığı t. 379/5; 380/7
t.+ kararı 286/15	tavâf -1- [Ar.] etrafını dolaşma, ziyaret etme
t.+ karıda 339/21	t. kıl- 376/16
taşla- -32- atmak, bırakmak, fırlatmak	tavşif -3- [Ar.] vasıflarını, niteliklerini sayma
t.-r 362/5	t. kıl- 314/2; 369/4; 372/6
t.-dı 287/13; 293/20; 308/13; 330/6; 332/14; 366/15; 370/9; 370/13	tavuk -4- tavuk
t.-dınĝ 370/18	t. 363/21
t.-dılar 296/16; 300/19; 302/3; 304/4; 359/5; 362/19; 362/21; 367/11; 367/12	t.+ ları 357/6
	t.+ larını 357/6; 357/12
	tāvus -1- [Ar.] tavus kuşu
	t. 359/18

tayak -12- asa, sopa, değnek
t. 280/6; 294/18; 304/6; 357/13;
357/15
t. kı1- 296/18
t.+ ıngnı 315/7
t.+ ıngıznı 303/17
t.+ larını 294/17; 310/3
tayan- -3- dayanmak, yaslanmak
t.-ur-min 296/1
t.-ıp 377/5; 377/6
tâyife -3- [Ar.] fırka, topluluk krş. **tâ'ife**
t. 311/18; 315/8
t.+ din 313/2
tayy -2- [Ar.] atlama, üzerinden geçme
t. kı1- 368/20; 368/21
tayyar -16- [Ar.] hazır, uygun
t. 315/14; 316/1; 316/2; 316/3; 332/7
t. bol- 362/13
t. it- 355/14
t. kı1- 332/8; 337/21; 338/19; 359/13;
371/11; 372/5; 375/3
t. kıldur- 358/21
tayyarla- -1- [Ar., Tr.] hazırlamak
t.-mağ 312/21

tażarru^ç -5- [Ar.] yalvarma, yakarma
t. kı1- 312/8; 349/8; 367/8; 389/11
t.+ ge 321/16
ta' zım -3- [Ar.] saygı gösterme, hürmet etme
t. 346/15; 369/1; 389/3
tecellı -1- [Ar.] Allah'ın kudretinin eşyada
görünmesi
t.+ de 324/17
tecommül -3- [Ar.] süs, süslenme
t. (taht u t.) 373/2
t.+ lerin (taht u t.) 373/13
t.+ lerni 374/4
tecevvüz -1- [Ar.] yapılmasını uygun görme
t. kı1- 371/16
techız -2- [Ar.] gerekli şeyler ile donatma
t. kı1- (tekfın ü t. 'yıkayıp kefenlemek,
ölüyü gömmek için hazırlamak')
350/8; 383/20
tedbır -6- [Ar.] önlem, çare
t. tap- "çare bulmak" 357/14
t. bile 358/10
t.+ i 284/9; 285/10
t.+ i bile 357/3
t.+ i birle 287/1

tefāvūt -1- [Ar.] iki şey arasındaki fark,

farklılık

t. kı1- 363/6

teg -8- alt, aşağı

t.+ i 309/21

t.+ ini 333/1

t.+ iğa 349/2; 353/4; 367/11

t.+ ide 306/8; 321/16; 332/8

tehlīl -1- [Ar.] “lā ilāhe illa’llāh” sözünü

tekrarlama

t. (tesbīh ü t.) 387/8

tekebbürlik -1- [Ar., Tr.] büyüklenme,

kibirlik

t. bile 329/21

tekfīn -2- [Ar.] kefenleme

t. (t. ü teçhiz ‘yıkayıp kefenleme’)

350/8; 383/20

teklīf -3- [Ar.] teklif, görüş, öneri

t. kı1- 337/3; 345/20; 365/1

telfek -1- başlık, kasket, şapka

t. 281/16

temāšā -6- [Ar.] izleme, seyretme

t. 369/11

t. kı1- 290/16; 290/17; 313/7; 384/10

t.+ lar kı1-371/13

temāšā-bīn -1- [Ar., Far.] izleyen, gören

t.+ ler 349/8

temennā -6- [Ar.] isteme, arzu etme

t. kı1- 331/16; 341/4; 354/2; 355/18;

356/9;

t.+ larını 356/9

ten -3- [Far.] ten, vücut, beden

t.+ in 385/17

t.+ idin (cān u t.) 284/14

t.+ leridin 377/6

teṅg -1- denk

t. 356/21

tenāvül -1- [Ar.] yeme içme

t. kı1- 364/19

tenge -8- para birimi

t. 283/1; 283/3; 365/16

t. bile 391/1

t.+ sini 283/2

tenhā -4- [Far.] yalnız, tek başına

t. 342/19; 369/5; 369/13; 390/18

tennūr -7- [Ar.] fırın, tandır

t.+ mı (ilgi.) 287/15; 287/17

t.+ ğa 287/8; 287/16; 332/14

t.+ da 287/12; 287/14	t. (t.-i 'ubūdiyyet) 375/10
terbiyet -3- [Ar.] terbiye	t. kı1- 335/10; 383/20; 397/15; 398/2
t. 370/18	teşne -3- [Far.] susamış
t. kı1- 370/7; 370/19	t. (susuz t.) 292/11
tereddüd -1- [Ar.] tereddüt, kararsızlık	t. bol- 305/14; 359/2
t.+ ide 312/21	teşnelık(ık) -2- [Ar., Tr.] susuzluk
terk -1- [Ar.] terk etme, bırakma	t.+ dın 398/4
t. (t.-i vaṭan) 374/16	t.+ ge (teşnelikge) 365/20
tesbīh -12- [Ar.] “sübhanallah” diyerek	teşrīf -2- [Ar.] şereflendirme
Allah'ı zikretme	t.+ ga 377/17
t. ayt- 323/2; 323/6; 323/10; 335/5;	t.+ i 279/19
339/15; 378/1; 386/21; (t. ü tehlīl)	tevālūd -1- [Ar.] doğurma
387/8	t. kı1- 287/8
t.+ ni 297/18; 335/3	tevāzu' -1- [Ar.] mütevazılık, alçak
t.+ in 377/16	gönüllülük
t.+ lerini 327/20	t. bile 364/6
te'sīr -2- [Ar.] iz bırakma, etkilenme	tevbe -24- [Ar.] tövbe
t. (kemāl-i t.) 346/12	t. kı1- 280/14; 297/7; 301/11; 323/20;
t. kı1- 287/17	326/8; 326/9; 326/17; 326/20; 342/7;
teskīn -2- [Ar.] yatıştırma, sakinleştirme	354/1; 354/16; 367/8; 375/18; 376/14;
t. bir- 371/1	386/20; 388/10; (t. tazarru') 312/8; (t.
t. tap- 287/20	ve tazarru') 349/8
teslīm -5- [Ar.] teslim etme, emaneti yerine	t.+ si 342/14
verme	t.+ sini 326/17; 375/19; 376/14

t.+ leri 327/7	ṭnāb -2- [Ar.] ip
teveccüh -1- [Ar.] yönelme	ṭ.+ ınıṅ (yirmi ṭ. 'yerin ipi') 295/10
t. kıl- 342/12	ṭ.+ ıge (yirmi ṭ.) 379/13
tevekkuf -1- [Ar.] bekleme, durma	tırnaḳ -1- tırnak
t. kıl 384/14	t.+ ları 315/18
tevfik -2- [Ar.] Allah'ın yardımı	tibre- -4- kımıldanmak, hareket etmek
t. bir- 326/15; 329/10	t.-diler 365/19
tevḥīd -1- [Ar.] Allah'ın birliğine inanma	t.-p 380/13
t. (t.-i bār-ı ta'ālā+) 346/9	t.-gende 340/5
Tevrīt-ḥān -1- [Ar., Far.] Tevrat okuyan	t.-p irdiler 340/5
T. ir- 327/16	tibren- -2- kımıldanmak
tıḳ- -4- tıkmak	t.-di 366/13
t.-dılar 310/10	t.-mes irdi 352/13
t.-ğıl 347/2	tife -6- tepe
t.-ıp 329/18; 359/2	t.+ ğa 311/5
ṭılsım -2- [Ar.] büyü, sihir	2. bir şeyin üst kısmı
ṭ. 362/21	t.+ sige 292/5
ṭ. bile 359/14	t.+ side 361/4; 361/11; 376/5
ṭılsımāt -1- [Ar.] büyüler, sihirler	t.+ leride 351/13
ṭ. kıl- 303/9	tiḡ- -16- değmek, ulaşmak, erişmek
ṭın- 1. -1- dinmek, kesilmek	t.-er 357/11
t.-ıpdur (yamğur t.) 298/13	t.-di 295/5; 303/21; 318/17; 319/21;
2. -2- ferahlamak, teskin olmak	341/7; 373/4; 377/20
t.-ğay irdi 311/10	t.-sem 368/7

t.-se 294/13	t.-ip (dār t.) 382/10; 382/20
t.-ip 341/8; 392/3	tikil- -1- dikilmek
t.-mey (zarf-fiil) 392/3	t.-di 362/12
t.-mes 295/16	til -19- dil
t.-medi 321/6	t.+ im 280/3
tîğ -1- [Far.] kılıç	t.+ imdin 297/14
t. tart- “kılıç çekmek” 327/3	t.+ îngi 334/5
tigür- -9- değirmek, ulaştırmak, eriştirmek	t.+ i 299/3; 392/11
t.-ür-sin 354/18	t.+ i birle 318/13; “sözü, lafı” 382/3
t.-di 377/19	t.+ ini 318/16; 318/17
t.-diler 392/10	t.+ înglerde “dillerinizde” 312/8
t.-señg 366/17	t.+ leri 290/4; 290/7; 290/8; 290/9
t.-mey (zarf-fiil) 373/9	2. dil, lisan
t.-diler irse 320/5	t. bir- “konuşma kabiliyeti vermek”
t.-meñg 376/20	360/5
tigürmen -3- değirmen	t.+ ğa kil- “dile gelmek, konuşmak”
t. 346/13	366/21
t.+ ni (ilgi.) 360/2	t.+ ide 289/3
t.+ de 347/10	t.+ ini 350/18; 356/10
tik 1. -2- dik, doğru	tilbe -2- deli
t. tur- 291/6; 377/6	t. 391/18
2. -1- sessiz, sakın, uslu	t.+ ler 380/20
t. bol- 384/20	tile- -52- dilemek, istemek
tik- -2- dikmek	t.-ydür 312/14

t.-r-min 322/2; 327/6	t.-mesün 329/16
t.-r-sin 344/21; 395/4; 397/19	tilek -3- dilek, istek
t.-dim 353/13; 383/15; 395/10	t. 323/18
t.-diŋg 323/19; 367/19	t.+ ini 302/21
t.-di 282/2; 301/1; 324/3; 324/12; 325/2; 327/18; 363/21; 378/14	t.+ lerini (ilgi.) 297/19
t.-diŋgiz 303/19; 319/14	tilen- -1- dilenmek
t.-diler 297/11; 315/7; 324/8; 324/13; 332/21; 383/12; 387/7; 388/12	t.-ip irdi 327/21
t.-gil 339/17	tilleş- -1- karşılıklı konuşmak, sözleşmek
t.-sünler 312/18	t.-ip 370/11
t.-sem 345/1	tilsiz -1- dili olmayan, konuşamayan
t.-se 376/15; 396/17	t. turur 380/9
t.-seŋgiz 318/20	timür -3- demir
t.-p 282/12; 295/3; 306/11; 308/13; 325/3; 327/19; 327/21	t. 305/9; 343/12
t.-mey (zarf-fiil) 344/21	t.+ ini 340/6
t.-gen 350/10; 390/4	timürçilik -1- demircilik
t.-genni (ilgi.) 339/18	t.+ ni 343/12
t.-genini (ilgi.) 280/14	tiŋgiz -1- deniz krş. diŋgiz
t.-geniŋgizğa 353/15	t. 377/20
t.-genlerini (ilgi.) 322/7	Tiŋrilik -1- Tanrılık, Allahlık
t.-medim 330/3	t. 302/8
t.-megil 334/6	tir -1- ter
	t. bas- 374/10
	tirdür- -1- toplatmak
	t.-üp 328/7

tirgüz- -6- diriltmek	t.-ğanlarını 322/4
t. 316/13	tiş -1- diş
t.-di 322/3; 389/10; 391/19; 391/20;	t.+ idür 361/17
397/21	tiş- -8- delmek, yarmak
tirık(ig)lıg(ig) -1- dirilik, canlılık	t.-ti 374/7
t. 361/10	t.-ing̃ 373/9
t.+ idin (tirigligidin) 323/7	t.-ip 332/11; 332/12; 332/13; 333/11;
tiri -6- deri	333/15; 355/14
t.+ sin 391/21	tişil- -4- delinmek, yarılmak
t.+ sini 318/7; 318/10; 348/14	t.-di 292/4; 310/4; 315/10
t.+ side 348/9	t.-ip 346/21
t.+ sidin 295/19	tişle- -3- dişlemek, dişi ile tutmak, ısırarak
tirig -7- diri, canlı	t.-p 293/5; 335/2; 370/10
t. 331/18; 390/4	tişük -8- delik
t.+ dürler 341/20; 397/17; 398/8	t. 333/14
t. ir- 321/9	t.+ ni 333/15
t. bol- 374/18	t.+ lıg̃ “delikli” 373/5
tiril- -9- dirilmek, canlanmak	t.+ lig 373/8; 374/7
t.-ür 318/7	t.+ siz “deliksiz” 373/5; 373/9; 374/6
t.-ipdür 391/18	titre- -2- titremek, hareket etmek
t.-dim 398/1	t.-p 364/12
t.-di 318/14	t.-r irdi 304/5
t.-ip 331/7; 331/15	tive -3- deve
t.-ğan 331/17; 368/9	t.+ ge 374/20

t.+ lerini 315/1	t.-madı 367/15
t.+ sini 292/6	toğra -3- doğru
tîz -3- [Far.] tez, seri, çabuk	t.+ sı “doğrusu, düzü” 341/4; 376/12;
t. 295/2; 384/14	378/6
t.+ raķ 350/5	toğul - -1- doğmak
tiz -4- diz	t.-gen 287/11
t.+ iğa 313/17	toğm -1- [Far.] tohum
t.+ iğaça 330/6; 393/10	t. 283/17
t.+ imizğaça 393/19	toğta- -[Mo.] 5- durmak
tof -1- top, yığın krş. top	t.-dı 297/4; 359/2
(tof) 387/15	t.-p 343/1; 347/3; 398/4
tofraķ(/ğ) -7- toprak	toğtat- [Mo., Tr.] -1- durdurmak
t. 311/18; 325/16; (tofrağ) 362/18; (taş	t.-a’l-madı (toğtata’l-madı
u t.) 330/4	‘durduramadı’) 310/9
t.+ nı 325/17	toğkuz -9- dokuz, (9)
t.+ dın 325/13; 370/4	t. 282/12; 325/18; 327/2; 328/5;
toğ(/k) -6- doğmak	340/3; 393/20
t.-dı 295/1; 367/16; 370/6; 370/8; (kün	t.+ ı 339/21
t.) 382/7	t. kün 393/14
t.-mışıda 280/3	t. nimerse 306/17
2. -5- doğurmak	toğkuzınçı -3- dokuzuncu, (9.)
t.-updur 298/13	t. 280/13; 322/7; 324/15
t.-ğanda (toğğanda) 332/14	toğsan toğkuz -2- doksan dokuz, (99)
t.-қан 387/12, (toğқан) 281/13	t. 344/12; 344/15

toķu- -3- dokumak	t.+ lar 315/13
t.-dılar 351/10	tonġguz -2- domuz
t.-nġlar 351/9	t. 380/1
t.-p 352/6	t.+ nı (ilgi.) 328/18
tol- -4- dolmak	top -5- top, yıġın krş. tof
t.-dı 306/21	t. 285/18; 292/8; 295/12; 347/21; (t. t.)
t.-up 335/19; 337/13; 398/6	285/2;
tola -1- dolu	torba -2- torba, kese
t. 307/21	t. 313/19
toldur- -6- doldurmak	t.+ sının 355/3
t.-dı 374/8	toy -5- düġün, Őölen, eġlence
t.-unġ 373/10	t. 371/10; (t.-ı Őāhāneler) 376/2
t.-up 318/7; 318/10; 328/11	t. kı1- 371/12
t.-ġan irdiler 351/17	t.+ da 376/2
tolġaġ -1- doġum sancısı	toy- -8- doymak
t.+ sız "sancısız" 287/8	t.-updur 293/2; 293/3
tolġan- -1- dolanmak, eġilmek	t.-up 378/16
t.-a başladı 304/1	t.-ġunça 292/16
tolun -1- dolun ay	t.-maġan 354/21
t. (t. ay) 361/20	t.-madım 347/11
ton -11- elbise	t.-mas irdi 293/3
t. 281/16; 315/12; 315/14; 316/1;	t.-ġan imes irdi 293/2
316/2; 365/6; 365/16; 373/6	tozu- -2- savrulmak, daġılmak
t.+ ları 315/10; 365/4	t.-p 323/14; 354/1

töben -1- yüz üstü, baş aşağı	359/19; 359/20; 361/9; 372/4; 373/15;
t. (yüz t. 'yüz üstü') 319/21	378/11; 378/12; 383/11; 392/16;
töhmet -2- [Ar.] suçlama	393/4; 393/10
t. kı1- 316/10; 346/7	
tök- -1- dökmek	tört yüz miñg -1- dört yüz bin, (400.000)
t.-ti 313/6	t. 303/10
tökül- -2- dökülmek	törtü(ü)ñçi -10- dördüncü, (4.)
t.-üp 387/13	t. 299/20; 306/18; 306/19; 309/12;
t.-ğan 355/4	323/8; 324/10; (törtünçi) 280/10;
töre -2- bir çeşit unvan	376/14; 377/14
t. (t. t.) 283/9	t.+ de (törtünçide) 340/15
tört -29- dört, (4)	tūfān -3- [Ar.] tufan, fırtına, çok şiddetli
t. 281/15; 283/1; 283/20; 296/16;	yağmur
297/11; 297/19; 323/1; 329/16; 330/2;	t. 306/19; 306/20; 307/3
335/7; 342/1; 345/20; 346/2; 346/3;	tuğ -2- tuğ
346/7; 348/3; 351/10; 351/18; 355/20;	t. (t. u 'alem+') 362/12; 375/1
359/14; 373/14; 374/20; 376/5;	tuğyān -1- [Ar.] taşkınlık, azgınlık
376/21; 386/7; 386/9; 391/20; 392/7	t.+ ı (küfr ü t.) 329/19
tört miñg -8- dört bin, (4.000)	tulū' -1- [Ar.] doğma, doğuş
t. 328/8; 328/14; 328/20; 346/11;	t. kı1- 287/7
351/11; 361/12; 384/5	tu'me -1- [Ar.] yem
tört yüz -20- dört yüz, (400)	t. (t.-i zāğ) 374/18
t. 281/6; 292/1; 301/13; 303/3;	tumşuğ -2- gaga
307/17; 311/7; 314/20; 349/13;	t.+ umdaki 332/10
	t.+ ıda 332/9

tūr	-8- [Far.] ağ, balık ağı, örümcek ağı	334/13; 340/8; 340/21; 343/21; 355/4;
	t. 366/19	364/7; 365/18; 377/6; 391/14; 396/19;
	t. bağla- 342/5	(sınap t.) 314/3
	t. sal- 366/20	t. 291/6
	t.+ nı 366/21	t.-ğil 294/3; 295/8; 350/4; 377/5;
	t.+ ge 366/20	384/13
	t.+ da 366/20	t.-sun 284/12; 339/15; 360/18
	t.+ ige 366/16; 366/17	t.-sam 323/11; 383/9
tur-	1. -95- kalmak, bir yerde durmak, ayakta durmak krş. dur-	t.-sa 322/20
	t.-adur 339/21	t.-sañgız 381/9
	t.-ur-min (öldürüp t.) 391/11	t.-salar 344/21
	t.-ur-sin 383/8; 383/14	t.-a (t. t.) 283/9
	t.-ur 384/5; (öldürüp t.) 390/15	t.up 285/20; 287/15; 324/11; 333/8;
	t.-ur-miz 314/13	337/3; 342/1; 349/17; 364/19; 366/16;
	t.-ur-siz 383/11	381/11; 384/17; 384/21; 385/4;
	t.-updur 286/17; 337/2; 340/20; 361/8;	388/18; 391/13; 393/20; (baş t.)
	369/20; 383/21; 384/3; 385/11	376/10
	t.-dı 294/19; 309/20; 331/16; 356/17;	t.-gende 311/15
	357/3; 366/14; 369/1; 385/12; 387/11;	t.-ğan 310/12
	391/16; 395/2;	t.-gen 366/16; 391/9; (yırağ t.)339/8;
	t.-dük 314/7	t.-up irdi (beyân kılip t.) 347/13; (dip
	t.-dılar 293/10; 299/5; 314/19; 314/18;	t.) 340/9; 348/5; (ğayrān bolup t.)
	314/21; 315/10; 327/3; 334/12;	372/16
		t.-up irdiler (çıkıp t.) 298/16; (dip t.)

338/5; 347/7; 348/18	362/4; 363/6; 367/6; 368/9; 369/11;
t.-madı 336/19	370/2; 370/5; 372/17; 377/15; 378/19;
t.-mağ 350/5	379/10; 380/1; 380/9; 380/11; 380/15;
2. -9- olmak, mevcut olmak	380/20; 381/2; 381/5; 381/8; 381/17;
t.-updur (haç t.) 372/15; (taş t.) 380/12	383/4; 383/7; 383/11; 383/13; 384/4;
t.-ğay (köngülde t.) 349/18	384/5; 384/6; 385/13; 386/6; 386/14;
t.-ğaylar 354/8	386/15; 386/16; 386/18; 386/19;
t.-sun 350/15	386/21; 387/5; 387/6; 389/10; 389/19;
t.-sañg 380/20	390/17; 391/3; 391/8; 391/9; 391/15;
t.-up 297/10	392/11; 392/12; 394/4; 394/15;
t.-ğan (kolu t. yiri) 308/12; 394/20	395/19; 396/8; 396/13; 397/12
3. -1- başlamak	t.-ur-siz 353/6
t.-dı (ölmekğa t.) 336/17	t.-urlar 390/5
4. -92- -dır/-dir	t.-ur mu 330/21
t.-ur-min 338/7; 337/2; 352/20;	5. -44- yardımcı fiil (süreklilik)
352/21; 368/6; 369/12; 372/10;	t.-adur (aylanıp t.) 361/12; (kol bağlap
379/16; 385/2; 390/16; 390/18	t.) 386/13; (urup t.) 290/19; (yelfip t.)
t.-ur-sin 335/6; 380/20	364/17
t.-ur 299/21; 326/8; 326/12; 291/11;	t.-adurlar (tüzep t.) 374/2; (yağdurup
330/21; 333/13; 333/21; 334/1;	t.) 374/3
335/13; 337/14; 339/5; 339/18; 340/1;	t.-ur-min (kilip t.) 392/14
340/3; 340/10; 341/12; 349/3; 349/16;	t.-ur (namāz oqup t.) 331/9; (uruşup
349/17; 349/19; 350/10; 353/1; 353/6;	t.) 291/4; (yasap t.) 381/4
353/18; 356/6; 357/8; 358/8; 358/9;	t.-updur (bakıp t.) 298/13; (bāzī kılip

t.) 344/3; (namāz okup t.) 383/3;
(tesbīh aytıp t.) 335/5; (uruşup t.)
369/9
t.-updurlar (tutup t.) 370/1
t.-dı (alıp t.) 282/7; (aylanturup t.)
288/3; (yığlap t.) 363/10; (yimey t.)
313/21
t.-dılar (tutup t.) 323/2; (sāye kılip t.)
373/19; (muntazır bolup t.) 384/1
t.-ğıl (tutup t.) 319/18; 357/2
t.-uñg (birip t.) 322/9
t.-up (külüşüp t.) 286/20; (hoş-dil
bolup t.) 321/18; (oğlap t.) 337/1;
(çağlap t.) 284/20; (kilip t.) 292/15
t.-ğan (yanıp t.) 332/14
t.-gen (yanıp t.) 287/12
t.-ar irdi (mu'āyene körünüp t.) 377/3
t.-ur irdi (örüp t.) 308/2; (na' re urup t.)
296/10
t-ar irdiler (sāye kılip t.) 351/13;
368/10; (köz tutup t.) 343/19; (nağme-
nevāzlik kılip t.) 374/4
t.-ur irdiler (yip t. 'yiyip durdu') 313/4
t.-up irdi (qarap t.) 288/9

t.-up irdiler (qarap t.) 323/13; (yığlap
t.) 384/15

turgur- -1- kaldırmak

t.-up 384/18

tūşe-i rāh -1- [Far.] yol azığı

t. 330/19

tut- -100- tutmak

t.-ar-min (köz t.) 306/13

t.-ar-sin 358/10; 393/1

t.-ar 358/8; 393/1

t.-ar-miz 358/12

t.-arlar (dost t.) 387/18; (yurt t.)
313/13

t.-tı 304/1; 328/2; 330/6; 349/7;
393/10; 393/19; (derdi t.) 295/5

t.-tılar 290/6; 295/13; 321/15; 381/16;

(köz t.) 363/14; (rūze t.) 321/11;

(yarlıg t.) 312/11

t.-ğıl 321/15; 382/16; 395/1

t.-kıl 330/5

t.-uñglar 394/19; (köz t.) 381/8

t.-sa 358/7

t.-a'lmas-min (tuta'lmas-min

'tutamam') 358/7

t.-a'lmas irdiṅg (tuta'lmas irdiṅg
'tutamazdın') 317/16
t.-up 285/9; 290/8; 290/18; 291/13;
312/4; 313/5; 314/4; 317/12; 317/14;
317/17; 319/18; 321/13; 323/1;
325/21; 330/8; 332/17; 337/10;
339/13; 340/19; 343/5; 358/6; 358/15;
358/20; 358/21; 359/3; 362/19;
362/20; 363/1; 365/12; 367/11;
369/18; 370/1; 374/5; 378/10; 378/20;
391/12; 392/1; 392/21; 393/8; 394/1;
394/5; 397/9; (köz t.) 343/19;
(mashāra t.) 313/8; 313/13; 332/6;
341/2; 350/1; 354/18; 379/18; (şaf t.)
396/19
t.-qalı 300/18
t.-ğan 339/8
t.-ken 280/1
t.-kanı 393/4
t.-ku 386/2
t.-ar irdi 281/5; 307/5
t.-up irdiler 335/10
t.-tı irse 382/16
t.-madılar 326/3; (yarlıg t.) 312/11

t.-mağıl 334/7

t.-masa 310/18

t.-maḳḳa 394/2

t.-maḳke 393/9; 393/19

t.-maḳğa 358/4

tutkuz- -1- tutturmak

t.-up (şaf t.) 373/18

tutul- -1- tutulmak

t.-masun 386/10

tuyag -2- toynak, tırnak

t.+ ı 311/16

t.+ ıdın 311/15

tuyūr -4- [Ar., ç.] kuşlar

t. (vuḥūş u t.) 343/1; 372/17

t.+ lar (vuḥūş u t.) 352/15; 367/2

tuz -1- tuz

t.+ sız "tuzsuz" 352/6

tüfrük -2- tükürük

t.+ ini 289/7

t.+ lerini 289/7

tüfür- -1- tükürmek

t.-diler 356/13

tüg -2- tüy

t.+ dür.-min (bir çengāl t. 'bir avuç

tüyüm, horozum, güçsüzüm')	357/11	tüş-	-58- düşmek, inmek, ortaya çıkmak, rastlamak
t.+ leri	387/13		
tügün	-1- pelteklik		t.-üpdür 366/21
t.+ ini	297/14		t.-tüm 352/19; 365/14
tüken-	-1- tükenmek, bitmek		t.-tüñg 358/18
t.-di	314/21		t.-di (küye t.) 307/11
tün	-6- gece		t.-ti 280/3; 288/10; 306/5; 306/8;
t.	306/15; 386/8; (t. künde) 378/1		323/9; 340/2; 344/2; 362/9; 362/11;
t.+ e (t. kün 'geçen gün')	291/5; (t. kün+)		364/1; 368/11; 377/20; 381/21;
	369/12; 369/13		(hacâletğa t.) 348/15; (endîşe'e t.)
tünd-ñüy	-1- [Far.] sert mizaçlı		342/7
t.+ dur	370/3		t.-tiler 323/4; 323/6; 352/16; 352/17;
türet-	-1- ortaya çıkarmak, meydana getirmek		358/5; 379/13; 382/16; (yolğa t.)
t.-ti	306/17		310/3
türlüg	-8- çeşitli, türlü		t.-se (iş t.) 362/6; (köz+ t.) 293/11;
t.	304/5; 307/16; 324/18; 336/6;		293/21
	348/1; (t. t.) 369/20		t.-seler 319/16; 352/14
türş	-1- [Far.] ekşi yüzlü, suratsız		t.-üp 285/18; 285/19; 288/8; 288/13;
t. (t. ü şirîn)	354/6		298/12; 299/3; 323/1; 323/3; 323/6;
tüş	-7- düş, rüya		323/8; 323/12; 332/11; 357/6; (lerze
t.	285/17; 298/15; 304/19		t.) 330/5
t.+ i	285/17; 285/18; 285/19		t.-kende 376/7
t.+ ini (ilgi.)	285/21		t.-ken 344/4
			t.-er irdi 333/19; 352/15

t.-tiler irse 353/5; 389/5	
t.-üp irdi 355/3; 369/18	
t.-medi (korkunç t.) 296/21; (köz+ t.) 305/15	
tüşün- -1- düşünmek	
t.-sünler 297/14	
tüşür- -1- düşürmek	
t.-üp 371/13	
tüynük -3- pencere	
t.+ ğa 343/21	
t.+ ke 372/14	
t.+ din 363/21	
tüz 1. -1- düz, tertip, nizam	
t. 284/4	
2. -1- düzlük, ova	
t.+ ni 390/3	
tüze(i)- -2- düzenlemek, sıraya koymak	
t.-p 374/2	
t.-dim (tüzidim) 284/4	
tüzel- -2- düzelmek, iyileşmek	
t.-ipdür 357/2	
t.-ip 357/3	
tüzet- -1- düzelemek	
t.-üp 333/1	
	U
	u -49- [Far] ve krş. ve, ü, vü
	u. 283/5; 284/14; 284/17; 295/4;
	295/18; 308/20 ; 313/14; 330/4;
	330/11; 335/20; 351/17; 352/1;
	352/11; 352/12; 352/15; 353/16;
	359/16; 362/1; 362/6; 365/21; 367/2;
	369/6; 369/21; 370/6; 371/10; 372/1;
	372/17; 373/13; 373/14; 373/15;
	373/17; 373/20; 373/21; 374/12;
	374/18; 374/20; 375/1; 375/13;
	379/19; 380/21; 380/21; 392/6;
	395/16
	‘ubüdiyyet -1- [Ar.] kulluk, kölelik
	‘u. (teslīm-i ‘u.) 375/10
	uç -4- uç, bir şeyin sivri olan bitim
	noktası
	u.+ ımı 314/4
	u.+ ıĝa 295/13
	u.+ ıda 295/11
	uç- -11- uçmak
	u.-tı 285/5; 286/2; 309/16

u.-up 307/8; 343/1; 343/21; 344/1; 344/2; 358/4; 364/1	u.-dılar 327/7
u.-ar bolsa 307/4	ulaştır- -1- ulaştırmak
uçra- -4- [Mo.] karşılaşmak, tesadüf etmek, rastlamak	u.-up 354/20
u.-dı 360/13; 369/1	ulav -1- bir ölçü birimi
u.-p 345/11	u. 282/11
u.-ğan 343/9	ulça -1- [Mo.] yağma, talan
uçur- -3- uçurmak, havaya savurmak	u. kı1- 372/12
u.-up 346/14; 347/12	‘ulemā’ -8- [Ar.] alimler, bilginler
u.-ur irdim 352/18	‘u. (‘u. ve fużalā) 351/20; (‘u. ve fużalā+) 342/6; 349/20; 352/16; 366/8
‘ūd -2- [Ar.] öd ağacı	‘u.+ dın 342/8
‘ū. (‘ū. u ‘anber) 351/17; 359/16	‘u.+ lar 350/2; 373/20
‘uqābe -2- [Ar.] kartal	ulğay- -1- büyümek
‘u. 361/11	u.-sa 315/13
‘u.+ ni (ilgi.) 362/11	ulūhiyyet -1- [Ar.] İlahlık, Allahlık
‘uqūbet -3- [Ar.] azap, ceza	u. (şevk-i liqā-yi u.) 322/18
‘u. (‘azāb u ‘uqūbet) 379/20	uluğ -40- büyük, yüce
‘u.+ leri 305/13	u. 291/21; 292/6; 296/9; 296/11; 296/16; 313/10; 335/2; 336/20; 346/18; 350/4; 362/14; 371/3; 371/20; 372/10; 373/1; 375/21; 379/10; 380/12; 384/11; 389/16
‘u.+ ler bile 337/8	u.+ dur 304/15; 322/16
ula- -1- bitıştirmek	u. ir- 343/8
u.-dılar 372/1	
ulan- -2- ulaşmak	
u.-dı 305/15	

u. bol- 333/19	u.-saŋlar 325/12
u. kıl- 354/13	u.-mas 314/7
u.+ ı 303/15; 304/6; 304/7; 323/5; 384/4; 384/19	u.-madı 289/10; 289/9; 290/21; 305/8; 317/16; 317/21; 318/2; 318/3; 330/6; 336/16; 345/20; 363/4
u.+ ları 307/6; 307/7; 321/4; 351/19	
u.+ larını 285/1; 375/11	unut- -3- unutmak
u.+ lar 353/10	u.-tılar 343/20; 363/3
u.+ raķ 385/3	u.-mağıl 298/4
uluğlık -1- büyüklük, yücelik	ur- -46- vurmak, çarpmak
u.+ ığa 354/19	u.-alar 318/7
‘ ulvī -2- [Ar.] yüce	u.-ar-sin (lāfda u.) 301/19
‘u. 324/9	u.-ar (mevc u.) 384/20
‘u. ir- 324/9	u.-arlar 379/21; 392/4
umaç -1- bir tür çorba	u.-dı 357/16; 362/18; 394/21; (mevc u.) 384/18; 385/3
u. kıl- 352/6	
un -13- un	u.-dılar 291/5; 306/8; 309/19; 310/12; 315/8; 318/12; 364/13; 387/19; 392/1; 392/3
u. 346/14; 352/5; 352/6; 365/16	
u. ir- 332/5	u.-ğıl 309/19; 310/11; 315/7
u. it- 395/14	u.-uŋlar 392/4
u.+ nı 332/5	u.-sa 357/13
u.+ umnı 346/14; 347/12	u.-up irdi 341/19
u.+ uŋnı 346/15	u.-up irdiler 291/1; 382/1
u.+ mı 346/20; 347/2	u.-up turadur 290/19
una- -15- razı olmak, kabul etmek	

u.-madı (dem u.) 357/16	u.-alı 397/5
u.-up 307/9; 310/14; 326/19; 327/1; 337/11; 344/20; 375/1; 385/13; 392/2;	u.-up 340/14
(halka u.) 337/12; (ğavt u.) 331/7	u.-up tur- 291/4; 369/9
u.-up tur- (na' re u.) 296/10	u.-ur (sıfat-fiil) 339/16
u.-gende 296/14	uşak -3- küçük, ufak
u.-ar (u. vaktide) 335/16	u. 313/8; 313/13; 394/8
u.-mağğa 318/9	2. -1- küçük parça, kırıntı
urdur- -3- vurdurmak	u.+ ını 338/19
u.-ur-min 345/21	uşal -7- işte, şu
u.-dılar 346/7	u. 282/6; 286/12; 287/9; 288/18; 319/4; 355/17; 392/19
u.-ur irdiler 352/14	uşat- -3- ufalamak, parçalamak
uruğ 1.-5- nesil, soy	u.-ur-min 388/7
u.+ ı 315/3	u.-ur mu-sin 388/8
u.+ ı ir- 313/1	uşbu -31- işte bu
u.+ ı dın 311/18; 343/9	u. 280/3; 280/7; 282/6; 283/21; 284/15; 287/11; 289/7; 301/6; 310/19; 317/17; 318/10; 320/6; 328/2; 333/13; 345/17; 349/10; 352/1; 355/20; 366/19; 367/4; 370/2; 376/7; 382/1; 385/12; 386/8; 388/17
2. -1 tohum	u.+ dur 288/16; 289/19
u.+ ı 282/9	u. turur 340/10
uruş -5- savaş, kavga	u. imes mü 294/1
u. kıl- 312/19; 312/20; 314/12	
u.+ қа 340/4; 370/12	
uruş- -8- vuruşmak, savaşmak	
u.-ur-min 340/16	
u.-ur-sin 291/5; 341/1	

uşla- -1- tutmak, yakalamak

u.-dı 349/6

utru -1- karşı, karşı taraf

u. 377/19

uy -1- sığır

u. 338/1

uyal- -1- utanmak

u.-ıp 293/9

uyat- -1- utanmak

u.-madıñg mu 386/16

uyku -1- uyku, uyuma

u.+ sı 309/5

uzağ(k) -1- uzak

u. 301/17

u.+ dın (uzağdın) 288/7

uzat- -11- uzatmak

u.-tı 343/6

u.-tılar 343/21

u.-sa 290/1; 290/2

u.-salar 288/12; 296/13

u.-a'lmas (uzata'lmas 'uzatamaz')

297/11

u.-ıp 289/18

u.-ur irdi 343/3

u.-tı irse 288/13; 343/6

uzun -8- uzun

u. 299/2; 313/1; 313/3; 314/3; 390/4

u.+ ı 376/5

u.+ rağ 304/8; 340/11

uzunlı(/u)ğ -4- uzunluk

u.+ ı 313/1; 376/12; 392/7; (uzunluğu)

378/5

Ü

ü -83- [Far.] ve krş. **ve, u, vü**

ü. 281/18; 281/20; 282/14; 283/5;

283/15; 283/18; 290/15; 302/4; 303/7;

302/18; 305/5; 312/20; 314/5; 314/6;

321/14; 328/15; 328/18; 328/20;

328/21; 329/16; 302/4; 334/21; 336/4;

336/6; 343/7; 343/8; 347/19; 350/8;

351/3; 351/4; 351/6; 351/8; 351/9;

351/10; 352/3; 354/4; 354/6; 359/11;

359/13; 359/19; 360/2; 360/7; 360/20;

363/4; 364/3; 364/9; 367/2; 368/7;

369/3; 369/4; 370/1; 371/12; 372/6;

372/11; 372/17; 373/4; 373/21; 374/3;	üç yüz ming -1- üç yüz bin, (300.000)
375/1; 375/3; 375/11; 375/12; 375/13;	ü. 309/12
377/11; 379/20; 379/21; 383/20;	üçün -75- için
386/11; 387/5; 387/8; 389/10; 398/6	ü. 283/7; 289/5; 296/21; 305/12;
üç -54- üç, (3)	306/18; 306/19; 310/6; 317/10;
ü. 280/21; 282/12; 283/1; 284/3;	318/12; 318/15; 326/7; 327/13;
285/17; 291/9; 291/18; 292/10; 298/9;	333/15; 333/17; 333/21; 334/2; 339/3;
308/1; 309/12; 317/9; 317/18; 317/20;	343/14; 346/20; 347/2; 348/16; 352/2;
323/17; 323/19; 324/18; 325/7;	353/6; 353/9; 354/8; 357/4; 357/18;
325/15; 327/2; 327/13; 340/7; 340/15;	357/21; 358/2; 359/8; 362/3; 363/12;
340/16; 340/20; 341/5; 341/7; 343/13;	363/18; 363/20; 364/7; 366/19;
348/10; 355/4; 355/10; 355/11; 357/5;	367/14; 369/11; 370/17; 370/18;
366/14; 368/11; 368/15; 369/14;	373/5; 374/19; 376/4; 384/21; 385/17;
375/8; 379/4; 380/6; 381/9; 381/10;	387/18; 388/8; 388/16; 391/10;
381/13; 381/14; 381/15; 392/7;	392/17; 395/10; 395/11; 397/13;
394/15; 395/7; 395/8; 395/21	397/15; (ne ü.) 283/11; 292/10; 337/5;
ü.+ evlen "üçü birlikte" 367/21; 368/1	340/17; 344/14; 345/13; 360/7;
üç ming -2- üç bin, (3000)	363/10; 363/19; 367/5; (nime ü.)
ü. 343/8; 352/19	321/12; 331/19; 352/17; 357/17;
üç yüz -5- üç yüz, (300)	357/19; 357/20; 360/5; 364/4; 365/21;
ü. 295/10; 313/2; 340/13; 351/15;	370/16; 384/16
383/8	üçüncü -14- üçüncü, (3.)
üç yüz altmış -4- üç yüz altmış, (360)	ü. 280/9; 285/19; 296/4; 298/11;
ü. 378/6; 390/6; 390/15; 391/10	306/18; 306/19; 323/5; 324/9; 325/2;

	376/14; 379/5; 380/7; 386/8; 395/16		ü.+ lerığa 320/5
ülüş	-1- pay, hisse ü. 280/4	ün-	-1- (bitki için) büyümek, yetişmek ü.-üp 307/3
ümerā	-2- [Ar.] emirler, beyler ü. 371/20 ü.+ larım 372/18	üns	-1- [Ar.] alışma ü. 296/4
ümīd	-5- [Far.] ümit, umut ü. 323/7; 360/10 ü. üz- 374/13 ü.+ im 306/12 ü.+ leri 312/4	üst	-25- üst, yukarı ü.+ ide 305/14; 308/1; 308/2; 341/17; 350/5; 361/4; 364/10; 381/16 ü.+ idedür 361/9 ü.+ ide ir- 295/11; 389/21 ü.+ ığa 305/18; 308/1; 313/18; 314/9; 331/6; 341/18; 344/15; 358/9; 361/2; 388/15 ü.+ ige 284/7 ü.+ ideğı 361/6 ü.+ ileriġizğa 313/11 ü.+ ileride 352/12
ümīd-vār	-2- [Far.] umutlu ü.+ dur-min 305/11 ü. kı1- 305/11	üstād	-1- [Far.] usta, üstat ü.+ larıġız iken 304/13
ümmet	-10- [Ar.] ümmet, peygambere inanan topluluk ü. (ü.-i Muḥammed Muştafā) 326/9 ü. ir- 327/15 ü.+ imġa 325/8 ü.+ iġ 325/8 ü.+ leri 325/3; 326/9 ü.+ lerimni (ilgi.) 359/7 ü.+ leriġni (ilgi.) 359/9 ü.+ lerini (ilgi.) 325/7	üstühvān	-1- [Far.] kemik u.+ dadur 349/19
		üstün	-1- üst, benzerlerine göre daha üst düzeyde olma ü. kı1- 376/5

üz-	-5- kesmek ü.-di 323/7 ü.-sün (ümîd ü.) 374/13 ü.-üp 360/10 ü.-er irdim 340/19 ü.-medi 333/5	va‘de -1- [Ar.] bir iş için önceden belirlenmiş zaman v.+ leri 303/8 2. -11- söz verme v. 360/11 v. kı1- 382/19 v. al- “söz almak” 358/21 v.+ ler kı1- 301/17; 305/7; 318/20; 318/21 v.+ niḡ “sözü, vadesi” 359/10 v.+ ğa 341/12 v.+ ge 341/10 v.+ sige 306/13
üze	-5- üst, üzeri ü. 384/6; 392/9 ü.+ side 350/14; 353/3; 386/12	
üzre	-8- üzerine, üzerinde ü. 284/11; 285/11; 319/4; 319/18; 336/6; 377/19; 395/5 ü. turur 394/4	
üzük	-2- yüzük krş. yüzük ü.+ dür 353/19 ü.+ ni 353/19	vahşet -2- [Ar.] korku v. 343/18 v.+ i 296/3
üzül-	-1- kesilmek ü.-üp 323/7	vahy -1- [Ar.] vahiy v. kil- 336/12
üzüm	-3- üzüm ü. 313/4; 314/2 ü.+ ge 314/3	vākı‘ -1- [Ar.] meydana gelen v. bol- 363/15 vākı‘a -41- [Ar.] meydana gelen, olay v. 341/15; 356/21; 364/17; 366/9; (beyân-ı v.) 369/1 v.+ dur 369/7

v. birle 380/17	295/14; 297/11; 320/2; 303/14; 321/9;
v. bol- 286/12	326/18; 327/1; 330/1; 336/11; 381/20;
v. ir- 280/16	391/17
v.+ nı 291/1; 293/15; 304/7; 316/11;	v.+ dın 370/6; 370/11
328/4; 331/8; 334/9; 338/8; 338/21;	v.+ dın kiyin 344/8; 347/3
345/12; 346/16; 347/4; 349/4; 349/8;	v.+ ım 355/19
357/9; 360/4	v.+ ımda 360/5
v.+ sı turur 291/11	v.+ ı 321/12; 357/7; 359/6; (v. sâ' ati)
v.+ sını 331/14; 347/16; 357/8; 358/19	367/16; (namâz v.) 359/5346/10;
v.+ ları 390/2	(namâz-ı dīger v.) 359/4
v.+ larıdur 279/18	v.+ ı ir- 299/8
v.+ ları turur 339/5; (beyân-ı v.)	v.+ ını 341/15
335/13; 350/10; 377/15; 397/12	v.+ ıda 304/19; 335/16; 351/7; 359/9;
v.+ larını 347/4	(namâz-ı dīger v.) 304/19
v.+ larnı 299/13; 303/5	v.+ ınġızda 341/17
v.+ lardın 382/6	v.+ larıda 281/1; 281/2; 352/10
vakt -68- [Ar.] vakit, zaman	v.+ lardın 375/17
v. 281/19; 284/20; 287/9; 287/13;	v.+ ġaça 283/6; 358/17; 375/14;
311/18; 325/10; 331/3; 339/12;	380/15
348/21; 384/5; 396/4; 396/9; (her v.)	v.+ sız "vakitsiz" 323/19
338/20; 339/11; 339/14; 340/19;	vakti -30- [Ar., Far.] bir vakit
341/16; 342/21; 343/3; 351/6; 359/9;	v. 287/7
359/15; 362/4; 362/5	v. ki 281/15; 282/10; 282/16; 283/19;
v.+ da 285/12; 286/16; 291/14;	287/3; 289/12; 290/9; 290/13; 291/6;

291/11; 298/11; 307/19; 310/10; 311/7; 314/5; 318/8; 325/20; 331/4; 339/16; 360/1; 361/6; 362/11; 362/14; 372/6; 372/15; 377/10; 378/18; 389/5; 392/18	vallāhu zü'l-fazli'l-'azîm yâ ze'l-celâl ve'l-ikrām -1- [Ar] Muhakkak ki Allah büyük fazilet sahibidir. Ey celal ve ikram sahibi olan Allah. v. 375/8
vallāhu a'lem -5- [Ar.] en iyisini Allah bilir v. 312/2; 318/18; 322/6; 326/7; 349/11	vâşıl -2- [Ar.] ulaşan, kavuşan v. bol- 379/17 v. kııl- 389/14
vallāhu a'lemü bi-hakikatü'l-hâl -1- [Ar.] hakikatin gerçeğini en iyi Allah bilir. v. 335/12	vaşiyet -1- [Ar.] vasiyet v. kııl- 394/6
vallāhu a'lemü bi's-şavâb -1- [Ar.] doğrusunu en iyi Allah bilir. v. 398/8	vaţan -1- [Ar.] vatan, yurt v. (terk-i v.) 374/16
vallāhu a'lemü bi's-şavâb ve bi'llāhi'l-'işmeti ve't-tevfîk -1- [Ar.] doğrusunu en iyi Allah bilir ve doğruluk ve yardım Allah iledir. v. 337/13	va'z -2- [Ar.] vaaz, dini konuşma v. 329/4; 329/6
vallāhu'l-hādî ile's-sebilü'r-reşād -1- [Ar.] v. 363/7 Muhakkak ki doğru yola ileten Allahdır.	ve -417- [Ar.] ve krş. u, ü, vü v. 280/7; 280/10; 281/3; 281/5; 281/16; 281/18; 281/20; 282/9; 283/5; 283/8; 284/3; 284/5; 284/6; 284/11; 284/19; 285/2; 285/4; 285/7; 285/14; 286/7; 286/18; 286/21; 287/3; 287/5; 287/10; 287/16; 287/21; 288/21; 289/3; 290/13; 290/15; 291/7; 292/6; 292/3; 293/14; 293/18; 294/1; 294/19; 295/5; 296/3; 296/8; 296/9;
vallāhu ta'âlâ a'lem -1- [Ar.] en iyisini yüce Allah bilir. v. 320/4	

297/10; 298/1; 298/6; 298/8; 298/20;
299/15; 299/17; 299/21; 300/4; 301/1;
301/11; 301/14; 301/17; 302/4;
302/14; 302/18; 302/21; 300/3; 303/4;
303/12; 303/14; 303/19; 303/20;
304/1; 304/2; 304/4; 304/11; 304/15;
304/17; 305/1; 305/8; 305/9; 305/11;
305/12; 305/14; 306/3; 306/6; 306/18;
306/21; 307/3; 308/8; 309/13; 311/8;
312/2; 312/8; 312/11; 312/15; 312/17;
312/18; 312/20; 313/4; 313/14; 314/2;
314/5; 315/1; 315/4; 315/6; 315/15;
315/16; 315/18; 316/1; 316/2; 316/3;
316/3; 317/13; 319/10; 319/11;
321/16; 322/5; 322/6; 322/16; 322/17;
322/18; 323/8; 324/10; 324/15;
324/16; 325/18; 325/21; 326/4; 326/6;
327/9; 327/14; 327/17; 327/19; 328/9;
328/13; 328/14; 328/17; 328/19;
328/21; 329/3; 329/19; 330/14;
330/19; 331/17; 331/19; 333/5;
333/12; 333/13; 333/17; 334/1; 335/4;
335/6; 335/14; 335/17; 335/19;
335/21; 336/5; 337/6; 337/11; 337/12;

337/16; 339/15; 340/1; 340/15; 341/4;
341/7; 342/6; 342/9; 342/10; 342/19;
342/21; 343/13; 343/16; 343/18;
344/4; 344/5; 344/10; 344/18; 345/1;
345/16; 347/1; 347/7; 347/9; 347/18;
347/20; 347/21; 348/1; 349/4; 349/6;
349/8; 349/10; 349/14; 349/20;
349/21; 350/16; 350/18; 351/3; 351/4;
351/9; 351/12; 351/20; 352/3; 352/5;
352/6; 352/10; 352/11; 352/12;
352/16; 353/1; 353/16; 353/20;
353/21; 354/3; 354/6; 354/7; 354/9;
354/11; 354/14; 355/8; 355/9; 355/15;
355/16; 355/17; 356/1; 356/6; 356/16;
357/5; 358/5; 358/7; 358/19; 359/11;
359/12; 359/16; 359/18; 359/20;
360/6; 360/12; 360/16; 360/18;
361/16; 362/5; 362/8; 362/12; 362/13;
362/18; 364/17; 364/20; 365/6;
365/16; 365/20; 366/8; 366/9; 366/17;
367/2; 367/8; 367/12; 367/16; 367/17;
368/2; 368/5; 368/8; 368/17; 368/19;
369/4; 370/4; 371/2; 371/13; 371/20;
372/5; 372/6; 372/11; 372/12; 372/17;

373/10; 373/11; 373/16; 373/18;
373/19; 373/20; 374/1; 374/2; 374/4;
374/5; 374/8; 374/9; 374/12; 374/14;
374/15; 374/21; 375/1; 375/3; 375/8;
375/11; 375/12; 375/13; 375/16;
376/4; 376/9; 376/19; 377/1; 377/8;
377/11; 377/15; 378/5; 378/6; 379/1;
379/13; 379/15; 379/17; 380/4; 380/5;
380/14; 381/5; 383/16; 384/9; 384/18;
385/17; 385/20; 386/6; 386/7; 387/4;
388/5; 388/18; 388/19; 388/20; 389/1;
389/5; 389/12; 389/14; 389/15; 390/2;
390/3; 391/7; 391/20; 392/8; 393/3;
394/8; 394/9; 395/8; 395/21; 396/1;
396/5; 396/14; 397/10; 397/16

ve bi'llāhi'l-ʿiṣmeti ve't-tevfik -4- [Ar.]
Allah'ın ismeti ve yardımıyla.
v. 305/16; 327/14; 339/5; 350/9

vebāl -2- [Ar.] günah
v.+ imğa 356/3
v.+ i 353/8

vech 1. -4- [Ar.] sebep, neden
v. 334/18
v.+ din 311/8; 360/8; 360/19

2. -1- yüz, surat
v.+ i bile 327/18

vefā -2- [Ar.] verilen sözü yerine getirme
v. kı1- 341/10; 341/12

vefāt -1- [Ar.] vefat, ölüm
v. (kışsa-i v.-ı Süleymān) 376/17

vehm -5- [Ar.] korku, şüphe, kuruntu
v. 284/2; 284/7
v. kı1- 358/16
v. sal- 284/6; 284/8

veled -2- [Ar.] çocuk
(v.-i zinā) 281/3; 281/15

velikin -3- [Ar.] ama, fakat
v. 308/18; 380/20; 325/5

veyā -1- [Ar., Far.] veya, yahut
v. 361/17

vezir -23- [Ar.] vezir
v. 281/16; 283/4; 283/10; 283/11;
283/13; 283/20; 313/14; 352/16; (v.-i
memleketu'llāh) 366/9; (v.-i
memleketu'llāh+) 368/4
v. kı1- 285/12; 297/16
v.+ ni (ilgi.) 283/2; 370/15
v.+ ge 370/15

v.+ imni 373/8	v.+ ge 370/3
v.+ inġ 367/20	vü -2- [Far.] ve krş. ve, u, ü
v.+ i 283/12; 370/11; 391/11	335/14; 342/9; 342/10; 344/18; 349/6;
v.+ ini 301/16	361/10; 375/9
v.+ leri 351/19	vücüd -11- [Ar.] beden, varlık
v.+ lerim 301/14	v. (v.-ı bā-cūd+) 280/8; 280/15
vezîr-i a'zam -1- [Ar.] baş vezir	v.+ ġa 286/12; 287/4; 287/9; 344/9
v. 284/17	v.+ ge 344/10
vezîrlîk -1- [Ar., Tr.] vezirlik	v.+ ım 374/16
v.+ nı 283/11	v.+ umdın 367/15; 367/19
vilâyet -7- [Ar.] il, memleket, ülke	v.+ ı 353/17
v.+ din 308/18; 365/1; 374/13	vüzerâ -1- [Ar., ç.] vezirler
v.+ ini (ilgi.) 381/16	v. 352/16
v.+ iġa 314/16	
v.+ ide 312/18	Y
v.+ idedür 312/6	
vîrân -1- [Ar.] yıkık, harap	yâ -12- [Far.] ya, ya da, veya
v. it- 363/1	y. 331/4; 339/3; 359/12; 361/17;
vîrânlik -1- [Far., Tr.] yıkık, harap	369/15; 375/8; 385/2; 386/13; 387/1;
v. 357/17	387/17; 392/13; 394/12
vuhûş -4- [Ar., ç.] yabani hayvanlar	yâ -20- [Ar.] ey
v. (v. u tıyūr) 342/21; 372/17; (v. u	y. 298/2; 304/8; 305/19; 314/17;
tıyūr+) 352/15; 367/2	316/20; 318/5; 326/18; 327/19;
vukûf -1- [Ar.] meydana gelme, olma	330/21; 334/14; 368/13; 368/15;

369/15; 369/16; 381/1; 383/18; 384/19; 393/1; 395/4	yağ- -11- yağmak y.-dı 295/5; 306/21; 315/6; 315/12; 375/9; 396/1; 398/6 y.-ıp 374/8 y.-madı 398/4
yâ İlâhe'l-‘âlemîn ve yâ âhira'n-nâşırin bi- rahmetike yâ erḥame'r-râhimîn rabbü'l-‘âlemîn -1- [Ar.] ey alemlerin Rabb'i ve yardım edenlerin en sonuncusu, ey merhametlilerin en merhametlisi ve alemlerin Rabb'i olan Allah'ım rahmetinle muamele et. y. 390/1	yağdur- -1- yağdırmak y.-up tur- 374/3 yağı -1- düşman krş. yav y. iken 314/7 yağmur -2- yağmur krş. yamğur y. 306/21; 374/8
yâbân -1- [Far.] sahra, çöl y.+ ğa 306/21	yağşı -49- güzel, iyi y. 281/20; 290/15; 291/14; 297/14; 298/4; 301/14; 301/17; 301/18; 303/1; 316/20; 320/14; 322/11; 329/17; 333/4; 336/4; 342/11; 346/3; 347/20; 348/17; 351/9; 357/2; 364/18; 370/4; 380/20; 382/14; 388/16; 390/8 y.+ dur 284/1; 327/1; 343/11; 353/10; 356/20; 357/13; 360/6 y. ir- 319/13; 374/18 y. bol- 282/7; 373/1; 392/6; 393/9 y. kı1- 326/13; 392/20; 392/21 y.+ ları 312/10
yâd -5- [Far.] anma, hatırlama y. it- 374/17 y. kı1- 364/3; 386/2 y. al- "ezberlemek" 327/9 y.+ larıĝa 296/6	
yâdigârlık -1- [Far., Tr.] yadigâr, bir kişiden onu hatırlatan bir şey kalması. y. 338/17	
yafrak -1- yaprak y. 296/2	
yağ -5- yağ y. 333/5; 340/2; 340/3; 340/9; 340/12	

y.+ larımızını 322/2	y. kı1- 393/9
y.+ rağ 281/5; 293/2	y. kil- 359/16
y.+ rağdur 393/4; 397/6	y. tut- 334/6
yağşılığ(ik) -4- güzellik, iyilik	y. yit- 287/3; 362/11
y. (yağşılık) 319/11	yağnlik -2- yakınlık
y. kı1- (yağşılık kı1-) 328/16	y. kı1- 286/5; 286/20
y.+ nı 339/14	yağt -7- [Ar.] yakut
yā ĩn ki -1- [Far.] ya da, yahut	y. 361/19; 372/1
y. 306/11	y.+ dın 343/19; 359/15; 392/8
yağ- 1. -6- yakmak, tutuşturmak	y.+ dın ir- 319/5
y.-tı 370/7	y.+ lar bile 347/19
y.-tılar 299/12	yala- -1- yalamak
y.-ınglar 336/19	y.-p 307/5
y.-ıp 325/14; 336/19; 386/16	yalağ -2- çıplak
2. -1- hoşuna gitmek, beğenmek	y. 292/3; 365/5
y.-tı 301/14	yalağaç -1- çıplak
yağa 1. -1- yaka, elbise yakası	y. koy- 335/6
y.+ sını 316/10	yalbar- -8- yalvarmak
2. -1- kıyı, sahil	y.-dı 307/2
y.+ sıda 365/6	y.-dk 393/19
yağala- -1- yakalamak, ele geçirmek	y.-dılar 315/11
y.-p 384/11	y.-a başla- 315/1
yağın -7- yakın	y.-ıp 306/10; 306/15; 337/3
y. 288/7; 295/7	y.-madılar 304/17

yalğan -14- yalan

y. 302/19; 305/19; 306/5; 320/8;

345/21; 346/1; 346/2; 348/17; 359/21;

362/5; 382/10; 388/17

y. bol- 346/6

y.+ ğa 320/8

yalğançı -3- yalancı

y. 382/9; 382/20

y. bol- 347/13

yalğuz -6- yalnız, tek

y. 293/20; 308/8; 320/18

y.+ dur-min 292/19; 297/8

y.+ ın 377/19

yalı -1- deniz

y. 296/11

yaman -16- kötü, fena

y. 283/12; 284/1; 302/11; 325/8;

326/13; 327/16; 337/15; 341/21;

342/2; 344/14; 344/17; 357/1; 357/4;

370/4

y.+ ığa 379/9

y.+ ları 312/10

yamğur -4- yağmur krş. **yağmur**

y. 295/5; 298/13; 398/4; 398/6

yan -12- yan, yön, taraf

y. 293/6; 293/21; 295/5

y.+ ığa 359/14; 368/11

y.+ da 359/20

y.+ ıda 336/6; 386/17

y.+ ıdaki 386/17

y.+ larıda 294/17; 343/19; 345/19

yan- 1. -33- dönmek, geri dönmek

y.-dı 283/10; 359/6; 360/4; 370/6

y.-dılar 303/2; 314/5; 381/11

y.-dınğlar mu 393/16

y.-ğıl 301/6; 301/11; 305/7

y.-ınğ 379/16

y.-ıp 280/17; 292/8; 292/20; 298/8;

301/15; 306/5; 312/19; 326/12;

346/16; 352/4; 360/7; 377/21

y.-ğalı 305/8

y.-ar (sıfat-fiil) 310/7

y.-mas-min 356/12

y.-madı 283/10; 360/2

2. -4- yanmak

y.-dı 387/12

y.-ıp 287/12; 296/10

y.-ıp tur- 332/14

yana -232- yine
y. 280/3; 281/1; 281/2; 281/9; 282/6;
284/6; 285/13; 285/18; 287/1; 287/3;
287/4; 287/9; 287/10; 287/19; 290/10;
290/17; 291/3; 291/4; 291/17; 291/19;
291/20; 292/6; 294/11; 294/12;
294/18; 295/20; 295/21; 296/8; 296/9;
297/8; 297/13; 297/15; 297/16; 298/3;
298/7; 301/12; 301/13; 302/3; 302/4;
302/14; 302/21; 303/3; 303/12; 304/3;
304/17; 305/1; 305/12; 306/2; 306/13;
307/4; 307/7; 307/10; 307/19; 307/20;
308/4; 308/7; 308/11; 310/2; 311/3;
313/5; 313/6; 313/18; 313/19; 314/4;
315/1; 315/6; 315/11; 316/3; 316/17;
316/19; 317/9; 317/10; 318/1; 318/8;
319/10; 319/11; 320/15; 320/17;
321/2; 321/14; 321/15; 322/3; 323/8;
323/11; 323/13; 324/4; 324/7; 327/21;
329/16; 330/5; 330/16; 330/20; 331/1;
331/2; 331/14; 331/16; 331/19; 332/8;
332/10; 332/12; 332/13; 332/16;
332/17; 333/2; 333/6; 333/17; 334/1;
335/5; 336/15; 337/6; 337/16; 339/12;

339/14; 341/7; 342/4; 342/8; 342/10;
342/20; 343/8; 343/13; 343/14; 344/1;
344/20; 345/12; 345/13; 346/4; 346/8;
346/13; 347/13; 347/14; 347/20;
348/7; 350/4; 351/4; 351/5; 351/14;
351/15; 352/11; 353/19; 354/1; 354/3;
354/10; 355/21; 356/1; 356/4; 357/5;
357/18; 357/19; 357/21; 358/2;
359/14; 359/16; 359/18; 362/5;
363/16; 363/19; 363/21; 364/17;
365/2; 365/9; 365/11; 365/17; 365/18;
365/19; 369/4; 370/8; 370/13; 371/4;
371/18; 372/5; 373/10; 373/11; 375/8;
376/19; 376/20; 377/1; 377/12;
379/11; 380/5; 380/12; 380/15;
380/18; 381/9; 381/10; 381/13; 382/4;
382/5; 383/6; 383/10; 383/12; 383/21;
384/2; 384/3; 384/16; 385/7; 385/8;
385/11; 385/19; 386/2; 386/3; 386/18;
386/20; 388/1; 388/11; 389/1; 389/7;
391/7; 391/9; 391/18; 391/20; 392/4;
392/10; 392/14; 393/3; 394/1; 394/2;
394/15; 397/8; 397/21; 398/3

yanç- -3- ufalamak, döğmek

y.-ıp 307/9; 337/12; 360/16	y.-madı 386/10
yandur- -4- döndürmek, çevirmek	yapıştır- -1- yapıştırmak
y.-dım 347/13	y.-ğu dik 320/1
y.-dum 359/8	yapuş- -2- yapışmak
y.-dı 382/5	y.-tı 307/5; 397/7
y.-sañg 359/6	yar- -1- yarmak, kesip açmak
yañgı -5- yeni	y.-ıp 286/4
y. (y. başdın) 283/8; 298/10; 301/12;	yār -4- [Far.] sevgili, dost
301/20; 371/16	y. 362/3; 374/19
ya' nī -39- [Ar.] yani, sözün kısası, doğrusu	y. bol-341/3
y. 293/8; 293/14; 295/15; 295/17;	yara- -1- yaramak, uygun olmak
296/1; 296/15; 296/17; 297/12;	y.-mas 349/21
297/14; 297/16; 297/17; 300/15;	yarag -4- hazırlık, silah
304/18; 305/18; 310/15; 311/6;	y.+ ım 294/5
311/21; 312/9; 315/5; 318/11; 319/10;	y.+ ıñglarnı 358/1
320/7; 322/14; 323/18; 324/1; 324/11;	y.+ lıķ “silahlı” 314/7
324/12; 326/2; 326/5; 329/2; 350/21;	y.+ sız “hazırlıksız” 350/3
372/9; 382/15; 382/21; 386/3; 386/4;	y.+ sızdur 324/14
389/6; 390/20	yārān -3- [Far.] dostlar
yantak -2- duvalat otu	y.+ lar 306/12; 360/10; 385/7
y. 315/5	yaraş- -2- yaraşmak, uygun olmak,
y.+ ğa 315/6	y.-ur 295/15
yap- -3- kapamak, örtmek	y.-mas 354/14
y.-ıp 292/6; 341/18	yarat- -14- yaratmak

y.-ıpdur 368/17	y. 378/19
y.-kandır 298/20	y. kıl- 286/14; 287/10
y.-ken turur 381/5	y. kil- 316/17; 317/1; 320/6; 321/12;
y.-tı 307/16; 396/6	339/16; 340/2; 385/15
y.-kan 383/2; 390/16; 391/20	y. tut- 312/11
y.-ken 295/16; 302/18; 302/20; 391/7	y. yitkür- 377/19
y.-kenni 280/1	y.+ ı 283/3; 300/12; 391/15
y.-mağandır 330/14	y.+ ı birle 372/19
yaratıl- -1- yaratılmak	y.+ ın 320/5
y.-ğanlar 344/21	y.+ ını 301/4; 301/10; 379/19
yarık -3- zırh	y.+ ımızdın 386/3
y. 340/1	yarlık- -6- emretmek, buyurmak
y.+ nı 340/2; 340/10	y.-r 385/21; 396/16
yarıl- -3- yarılmak, parçalanmak	y.-dı 394/11
y.-dı 309/19; 335/2	y.-ğay 301/11
y.-ıp 341/19	y.-gıl 326/6
yar(ı)m -9- yarım	y.-madı 389/18
y. 325/18; 382/7	yaruğ -1- yarık, açıklık, çatlak
y.+ ını (yarmını) 317/8; 329/14;	y.+ ı 337/6
347/8; 352/7	yarırluk -1- aydınlık, parlaklık
y.+ ığa (yarmığa) 317/8; 352/6	y. 315/13
yārī -1- [Far.] yardım	yasa- -8- yapmak, hazırlamak
y. 398/6	y.-p turur 381/4
yarlıg -22- emir, buyruk, ferman	y.-dı 359/14

y.-p 282/11; 336/9; 373/15	yaşa- -2- yaşamak
y.-ğan 347/19; 388/9; 392/7	y.-dınġız 349/13
yasat- -3- yaptırmak, hazırlatmak	y.-r (sıfat-fiil) 392/15
y.-up 363/9; 363/13	yaşıġ -3- miġfer
yasavul -5- [Mo.] zabıta memuru, yasakları	y. 340/1
denetleyen görevli	y.+ nı 340/2; 340/11
y. 281/16	yaşıl -3- yeşil
y. kııl- 283/9; 373/17	y. 323/2; 397/12
y.+ ları 300/2	yaşna- -1- parlamak, parıldamak
y.+ larını 374/1	y.-dı 323/2
yaş 1. -7- yaş, insan yaşı	yaşur- -1- saklamak, gizlemek
y. 360/3	y.-up 315/16
y.+ da 281/12	yat -1- yabancı
y.+ da ir- 376/8	y. 282/1
y.+ ıra 281/15; 281/17	yat- -31- yatmak, uzanmak
y.+ ları 290/14	y.-adur 364/16
y.+ larıda 345/9	y.-ur 313/5; 340/7
2. -3- genç	y.-ıpdur 281/11; 364/16; 372/14
y. 315/12; 316/17; 368/7	y.-tı 300/21; 348/9
3. -4- göz yaşı	y.-dük 334/1; 393/21
y. kil- 332/6	y.-tılar 294/20; 300/7; 314/20; 319/21;
y.+ ım 374/17	323/17; 331/4; 332/21; 333/6; 376/21;
y.+ ımı 345/3	393/14
y.+ larıġa 344/19	y.-ınġ 341/18

y.-ıp 305/14; 333/1; 333/8	y.-ğanıñg 389/7
y.-ar (y. vaqt+) 341/17	yazuğ(/k)luğ(/g) -5- günahkar, suçlu
y.-ur (y. yir+) 376/21	y. 385/7; (yazuğluğ) 385/1; 385/9;
y.-қан 308/1	(yazuğluğ) 385/5
y.-ar irdi 317/9; 343/8; 343/9	y.+ nı 384/20
y.-ar irdiler 319/17	yazuğ -1- günah, suç
yatқuz- -1- yatırmak	y.+ larımıznı 312/9
y.-urnı 284/2	yed -4- [Ar.] el
yav -3- düşman krş. yağı	y. (y.-i beyzā) 297/4; 297/10; 306/18;
y. bile 370/11	(y.-i beyzā+) 302/2
y.+ ı 370/11	yek-pāre -2- [Far.] bütün, tüm
y.+ ını 371/1	y. 285/9; 300/19
yavaş -1- yumuşak, sakin	yeksān -1- [Far.] eşit, düz
y. ir- 325/19	y. kı1- 326/14
yavuқ -1- yakın	yelfi- -2- yelpazelemek
y. kı1- 303/13	y.-p 364/15
yaylav- -1- yaylaya çıkmak	y.-p tur- 364/17
y.+ ğa 317/5	yetim -1- [Ar.] yetim
yaz- 1. -5- yaymak, açmak	y. (y. bīve) 371/5
y.-ar irdi 359/17	yıg- -17- yığmak, toplamak, bir araya
2. -4- yazı yazmak	getirmek
y.-dı 371/8	y.-dı 285/21; 381/16
3. -3- günah işlemek, suç işlemek	y.-dılar 355/16; 373/18
y.-gen 384/19; 384/21	y.-ıp 281/15; 291/12; 305/17; 328/3;

329/4; 329/9; 342/15; 349/14; 371/11;	y.-r-sizler 292/10
371/12; 371/19; 372/18	y.-r mu-siz 397/15
yığaç -12- ağaç	y.-dı 316/10; 363/9
y. 287/20; 287/21; 314/3; 337/21	y.-dılar 290/5; 292/9; 292/19; 307/11;
y.+ dın 282/11	344/18; 344/19; 352/21; 356/8; 359/5;
y.+ ı bile 335/20	365/11; 366/1; 367/9; 397/15
y.+ ıda 350/3	y.-p 299/6; 307/6; 326/6; 342/9;
y.+ ıdın 361/14	365/20; 375/16; 384/12; 384/17;
y.+ lar 337/21	388/11; 392/16; 395/2
y.+ lig “ağaçlı” 319/17; 323/1	y.-p tur- 363/10; 384/15
yığdur -2- toplattırmak, bir araya getirtmek	y.-r irdi 289/6; 370/10
y.-dı 303/2	y.-r irdiler 292/5; 323/11
y.-up 301/16	y.-mas-min 397/16
yığıl -15- yığılmak, toplanmak	yığılaş -1- ağlaşmak
y.-dı 307/21; 309/12; 320/14; 394/12	y.-ur irdiler 381/21
y.-dılar 373/19; 391/19	yığılağ -1- ağlak, ağlayan
y.-sun 309/12	y. ir- 309/13
y.-ıp 336/18; 343/1; 366/8; 389/3	yıkıl -11- yıkılmak, çökmek, devrilmek
y.-ğanda 329/11	y.-dı 341/8
y.-ur irdi 308/1	y.-dılar 323/15
y.-ıp irdiler 309/14	y.-sa 333/19
yığıla -40- ağlamak	y.-ar (y. hâlet+) 332/21
y.-r-min 397/16	y.-ıp 301/1; 304/9; 306/8; 329/12;
y.-r-sin 363/11; 365/21; 384/16	375/18

y.-ğünça 333/19
y.-ur irdi 343/1
yıkıt- -2- yıkmak
y.-tı 377/10
y.-kil 377/10
yıl -63- yıl, sene
y. 280/20; 281/6; 281/12; 283/20;
286/4; 286/12; 289/16; 292/1; 294/6;
294/7; 294/8; 294/20; 294/21; 295/1;
295/3; 299/12; 301/13; 305/2; 305/5;
311/7; 314/16; 315/10; 315/14;
315/17; 315/20; 315/21; 334/12;
334/13; 335/18; 344/20; 349/13;
353/21; 376/8; 379/21; 383/8; 383/11;
383/14; 383/15; 384/5; 389/20;
394/15; 395/5; 395/6; 395/7; 395/8;
395/15; 395/16
y.+ nîng 315/18
y.+ da 281/11; 335/12
y.+ dın 302/8; 395/8
y.+ dın kiyin 345/17
y.+ dın soñg 315/10
y.+ gâça 345/15
y.+ gı 395/21

yılan -16- yılan
y. 296/16; 296/18; 304/1; 337/11;
364/15; 364/17; 364/18; 369/9;
369/12
y.-min turur-min 369/12
y. bile 369/8
y. bol- 296/9
y.+ nı 369/9; 369/10
yılkı kara -1- dört ayaklı hayvanlara verilen
isim
y..+ larını 314/21
yıllık(/ik) -4- yıllık, senelik
y. 283/16; 283/17; (yıllık) 283/15;
283/18
yıraq -2- uzak
y. 291/16; 339/8
yırt- -1- yırtmak, parçalamak
y.-ıp 316/10
yırtıl- -1- yırtılmak, parçalanmak
y.-dı 315/10
yi- -55- yemek
y.-yedür 343/11
y.-pdür 345/10
y.-dim 356/4

y.-diŋg 356/2	y.-mey-sin 357/19
y.-di 282/3; 315/15; 332/7; 377/20	y.-meydür 332/8
y.-diler 315/1; 315/14; 316/1; 331/9; 348/10; 395/16; (pişmān y.) 395/10	y.-medi 356/18
y.-gey-min 315/15	y.-mediler 365/15
y.-gey 333/6	y.-mes irdi 328/12
y.-gil 355/20	y.-mağ 296/6
y.-sün 334/3	y.-mek 356/6; 385/16
y.-sem 343/11	y.-mekğa 348/2
y.-sek 316/3	y.-mağke 395/16
y.-seler 308/2	y.-mekiŋg 379/21
y.-ya'lmadılar (yiya'lmadılar	yiber- -77- göndermek, ulaştırmak
'yiyemediler') 315/16	y.-ür-min 318/21; 379/6; 379/9; 380/8; 382/19
y.-ya'lmağay-min (yiya'lmağay-min	y.-ür-sin 379/8; 390/14
'yiyemeyeceğim') 95/13	y.-ür-miz 313/16
y.-p 281/20; 293/17; 296/8; 307/19; 315/15; 348/1; 356/16; 357/2; 357/20; 384/13; 396/7	y.-dim 373/8; 373/11
y.-p tur- 313/4	y.-di 299/14; 300/11; 300/17; 302/16; 305/14; 307/4; 307/12; 310/7; 319/7; 332/4; 337/11; 348/6; 364/8; 369/10; 371/5; 371/7; 371/10; 378/8; 379/10; 380/3; 380/5; 382/19; 390/13; 390/21; 391/3; 391/6; 391/8; 393/4; 393/12; 393/20; 394/12; 396/3
y.-geli 281/19; 348/8	
y.-günleriçe 332/6	
y.-mey (zarf-fiil) 313/21	
y.-mesdin (ğam+ y.) 388/3	
y.-r irdim 356/4	

y.-dük 373/4	yifek -1- ipek
y.-diler 313/3; 337/21; 360/3	y. 373/6
y.-ğıl 287/19	yigirme -8- yirmi, (20)
y.-gil 383/16; 393/1; 394/3; 395/4	y. 283/2; 341/4; 357/11; 376/12;
y.-sün 337/18	376/17; 377/14; 392/15
y.-sem 393/3; 393/21	y.+ ge 290/14
y.-se 319/14	yigirme altıncı -1- yirmi altı, (26)
y.-ip 371/11; 372/12; 382/4; 382/5;	y. 397/11
393/2	yigirme birinçi -1- yirmi birinci, (21.)
y.-ürğa 394/3	y. 337/13
y.-gende 298/5; 298/6	yigirme biş -4- yirmi beş, (25)
y.-gendin kişin 360/4	y. 352/14; 352/15; 352/15
y.-ğan 319/9	yigirme biş miñg -4- yirmi beş bin, (25.000)
y.-gen 280/1; 301/10; 302/16; 313/9;	y. 351/19; 351/20; 351/21
324/2; 373/21	yigirme bişinçi -1- yirmi beşinci, (25.)
y.-gen irdi 338/12	y. 390/2
y.-mey 379/5	yigirme ikkinçi -1- yirmi ikinci, (22.)
y.-medi 382/19	y. 339/5
yidür -3- yedirmek	yigirme miñg -3- yirmi bin, (20.000)
y.-üp 370/15	y. 309/10; 377/13; 378/7
y.-gen 370/12	yigirme sekkiz miñg -1- yirmi sekiz bin,
y.-üp irdiler 370/15	(28.000)
yif -2- ip krş. if	y. 319/12
y. 373/9; 381/18	yigirme tört -1- yirmi dört, (24)

y. 376/7	y. 296/9
yigirme üç -1- yirmi üç, (23)	yim -4- yem, at yemi
y. 378/5	y. 313/15; 313/19; 313/20
yigirme üçüncü -1- yirmi üçüncü, (23.)	y.+ i 354/21
y. 350/9	yinġ -2- yen, elbise kolu
yigirminçi -1- yirminci, (20.)	y.+ iġa 313/5; 313/6
y. 335/13	yinġ- -3- yenmek, zafer kazanmak
yigit -17- yiġit, genç	y.-se 396/14
y. 293/5; 301/20; 321/6; 369/11;	y.-saġ 396/14
369/12; 369/14; 369/18; 370/2	y.-sek 303/13
y. -siz 369/12	yincü -8- inci krş. incü, yünci
y. turur 369/11	y. 361/17; 373/5
y. bol- 301/19; 301/21	y.+ ge 373/9; 374/6; 374/7
y. kıl- 301/19	y.+ din 392/8
y.+ ni 293/7; 293/17	yir -150- yer
y.+ ġa 368/7	y. 282/10; 304/4; 306/6; 317/2; 330/5;
yigitlik -3- yiġitlik, gençlik	330/6; 330/7; 330/8; 330/10; 330/11;
y. 298/10; 301/13; 301/17	345/17; 353/4; 353/7; 364/12; 383/9;
yil -5- yel, rüzgar	383/10; 393/10; 393/12; 393/19;
y. 353/17; 370/4	393/20; 397/12
y.+ ni (ilgi.) 353/17	y.+ dür 295/18; 361/1
y.+ idin 350/11	y.+ ni (ilgi.) 295/10; 330/12; 340/6;
y.+ lerni 384/18	379/13
yildam -1- hızlı, çabuk	y.+ ni 314/18; 319/17; 323/1; 329/19;

331/3; 345/17; 351/18; 357/17;
373/14; 379/14
y.+ ğa 293/16; 294/16; 295/9; 300/6;
304/3; 306/2; 306/5; 310/1; 311/16;
313/6; 319/16; 330/7; 335/7; 335/15;
351/14; 351/18; 352/12; 352/13;
352/15; 352/16; 352/17; 352/19;
355/15; 360/15; 360/21
y.+ ge 281/10; 296/6; 296/16; 300/19;
302/3; 304/4; 305/9; 307/9; 316/7;
320/1; 320/3; 325/14; 332/20; 335/15;
352/8; 352/11; 352/14; 365/14; 369/8;
373/14; 379/14; 381/21; 387/19;
395/1
y.+ de 289/10; 295/7; 295/8; 296/9;
300/21; 314/20; 321/11; 339/15;
341/18; 342/18; 344/1; 347/19;
347/20; 349/8; 349/20; 355/4; 367/21;
368/1; 368/20; 368/21; 370/19;
370/21; 371/14; 371/19; 372/3; 373/6;
380/12; 381/17; 384/3; 385/12;
386/12; 387/4; 387/15; 387/20;
396/19; 397/12
y.+ deki 355/20; 356/2; 394/20

y.+ dekini (ilgi.) 355/21
y.+ dekiler 374/15
y.+ din 282/10; 296/8; 296/12; 318/9;
348/11; 387/5; 393/13; 395/15; 396/1
y.+ i 308/12; 312/6
y.+ iĝa 360/5
y.+ idin 360/7
y.+ lerığa 376/21
y.+ lerige 366/16
y.+ leride 314/21
yiryüzi -9- yeryüzü
y.+ n 373/10; 378/2
y.+ ğa 353/5; 358/15
y.+ de 307/17; 351/1; 353/3; 362/8;
390/18
yış- -1- çözmek, açmak
y.-ip 320/11
yit- -64- ulaşmak, yetişmek
y.-edür 314/14
y.-er 314/1; 381/1
y.-ipdür-min 283/13
y.-ipdür 332/21; 357/7
y.-tim 334/21
y.-ti 287/3; 309/15; 317/6; 336/17;

343/6; 343/7; 346/21; 349/13; 349/15;
356/19; 377/3; 383/17; 390/11;
392/16; 397/16
y.-dük 393/21
y.-tiler 287/11; 295/9; 295/11; 313/4;
332/8; 362/11; 364/13; 383/3; 383/6;
383/10; 383/12; 383/21; 384/2; 384/8;
393/14
y.-key 288/20
y.-sem 374/17
y.-se 341/16
y.-ip 310/4; 328/19; 355/6; 369/8;
374/19
y.-kenleride 312/7
y.-mey (zarf-fiil) 376/16
y.-ken 377/15
y.-er irdi 296/13; 343/4
y.-er irdiler 346/12
y.-ip irdi 334/12; 369/13
y.-ip irdiler 362/11
y.-se irdi 343/16
y.-ti irse 362/17; 384/17
y.-meydür 314/14
y.-mes 386/1

y.-mesler 380/1

y.-mes mü 389/7

y.-medi 343/16; 344/13

yitkür- -10- yetiştirmek, ulaştırmak

y.-ür-min 287/19

y.-diler 393/7; 395/18

y.-elük 299/15

y.-se 320/8

y.-a'lmadılar (yitküra'lmadılar 'ulaş-
tıramadılar') 313/20

y.-üp 300/17

y.-geli 301/5

y.-mesdin 342/2

y.-mağğa 334/7

yitmiş -9- yetmiş, (70)

y. 287/5; 321/5; 350/19; 351/2; 351/4;

351/5; 373/6; 382/14

y.+ ke 321/6

yitmiş ikki -2- yetmiş iki, (72)

y. 321/7; 369/4

yitmiş miñg -10- yetmiş bin, (70.000)

y. 289/1; 303/3; 304/9; 324/21; 327/4;

347/14; 347/15; 355/14; 386/12

yitmiş dört -1- yetmiş dört, (74)

y. 335/12	361/21; 364/13; 365/1; 365/4; 368/11;
yitti -15- yedi, (7)	368/12; 371/6; 374/17; 375/4; 386/2;
y. 281/11; 281/12; 286/1; 292/3;	386/6; 389/11; 390/15; 396/5
306/20; 328/8; 345/9; 356/3; 364/12;	y.+ dur 312/1; 327/11; 337/1; 341/2;
373/17; 376/11; 377/13; 378/6;	347/6; 355/15; 357/8; 360/9; 365/5;
391/14; 396/18	381/5
yitti miñg -6- yedi bin, (7000)	y. turur 380/1; 384/6
y. 319/9; 319/10; 319/11; 352/5;	y. iken 346/7
377/13	y. ikenleride 386/11
yitti yüz -3- yedi yüz,(700)	y. ir- 282/19; 292/17; 299/8; 299/11;
y. 351/15; 352/8; 361/8	305/3; 316/5; 327/18; 336/5; 336/12;
yitti yüz miñg -1-yedi yüz bin, (700.000)	342/20; 349/1; 364/11; 375/13; 377/8;
y. 397/7	382/5; 382/6; 392/7; 397/3
yittinçi -3- yedinci, (7.)	y. bol- 334/2; 368/16; 388/1
y. 280/12; 318/18; 324/13	y. kıl- 284/21; 286/4; 302/21; 307/5;
yitüş- -1- yetişmek, ulaşmak	360/1; 379/6
y.-tiler 340/6	y. mu 383/18
yoğan -1- büyük	yokal- -1- yok olmak, kaybolmak
y.+ raq 304/7	y.-ğanığa 348/10
yok -74- yok, yok olma	yokarı -3- yukarı
y. 282/13; 283/4; 290/2; 294/5;	y. 295/13; 374/5
302/16; 304/8; 306/5; 314/3; 316/6;	y.+ dağı 359/18
321/2; 328/2; 328/18; 329/15; 334/10;	yokat- -3- kaybetmek
353/13; 353/20; 354/11; 360/15;	y.-tı 366/5

y.-sam 293/11	y.+ ın 389/21
y.-ıp 338/2	y.+ ığa 352/7; 382/16
yokla- -2- yoklamak, aramak	y.+ ımızğa 300/13
y.-dı 342/8	y.+ ları 393/5
y.-r-sin 338/3	yol- -3- yolmak, koparmak
yol -61- yol	y.-dılar 290/8
y. 292/3; 293/10; 295/4; 295/9;	y.-up 289/19; 368/12
309/18; 309/20; 313/4; 317/15; 331/4;	yolu -1- defa, kez
331/17; 364/12; 372/13; 393/14;	y. 281/19
393/20 (y. azuğu+) 314/2	yoluğ- -1- karşılaşmak, rastlamak
y. bol- 310/5	y.-tılar 298/17
y. az- “yoldan sapmak” 325/18	yorçı -1- rehber, yol gösteren
y. bir-310/7; 314/16; 336/20	y. 281/16
y. bile 334/19	yör- -87- yürümek
y.+ nı (ilgi.) 347/4	y.-edür 339/15
y.+ nı 291/9; 293/11; 298/8; 382/15;	y.-eydür 361/16
382/16	y.-ür-min 338/3; 357/12
y.+ ğa 297/20; 310/2; 310/3; 332/2;	y.-ür-sin 300/13
332/16; 364/11; 369/18; 372/13;	y.-ür 353/16; 358/9;
375/1; 379/13; 383/2; 388/4	y.-üpdür 288/10; 317/13; 357/12;
y.+ ge 393/4; 394/9	388/12
y.+ da 309/14; 314/5; 316/9; 340/6;	y.-üpdürler 325/3
347/12; 352/16; 357/1; 360/13; 388/5	y.-di 281/15; 288/9; 293/10; 294/1;
y.+ dın 322/9; 340/19; 393/16	310/1; 324/21

y.-dük 393/20	340/4; 351/13; 352/1
y.-diler 292/3; 314/19; 340/20; 364/12; 393/14	y.-üp irdi 358/13 y.-üp irdiler 295/4
y.-ğıl 338/4	y.-ür iken 381/20
y.-gil 397/4	y.-mey-sin 357/18
y.-sün 321/7	y.-meydür 346/15
y.-üñg 293/11	y.-mes 293/16
y.-sem 339/13; 339/15	y.-mediler 309/14
y.-seler 320/15; 320/16; 352/1	y.-mek 317/15
y.-e bir- 394/16	y.-üşü 361/19
y.-üp 290/17; 295/9; 309/21; 313/4; 331/4; 331/9; 332/8; 339/9; 343/9; 364/11; 366/16; 372/13; 374/1; 384/14	yörgüz- -1- yürütmek y.-madı 293/21
y.-gen 316/21; 317/3; 358/1	yu- -1- yıkamak, temizlemek y.-p 383/20
y.-er irdiñg 304/15	yum- -5- yummak, kapamak y.-ar-sin 358/2
y.-er irdiler 352/12	y.-dı 369/19
y.-ür irdim 354/15; 358/17; 371/9	y.-uñg 369/18
y.-ür irdiñg 331/18	y.-up 291/21; 353/18
y.-ür irdi 281/17; 296/9; 310/17; 316/6; 328/3; 328/11; 328/14; 332/17; 338/1; 338/2; 342/9; 347/19; 369/13; 371/1	yumşak -4- yumuşak y. 297/21; 308/5; 315/2
y.-ür irdiler 286/12; 290/16; 313/8;	yumşaklık -2- yumuşaklık y. kııl- 298/6 y. birle 298/2

yumur- -1- devirmek, yıkmak	y. 290/15
y.-up 296/11	
yund -1- yabani kısrak	yük -1- yük, ağırlık
y.+ ını 357/10	y.+ leri 309/13
yurt -10- yurt, vatan	yükle- -2- yüklemek, taşımak
y. 283/21; 284/1; 284/8	y.-p 303/12; 374/21
y. tut- 313/13	yüñg -3- yün
y.+ nı (ilgi.) 284/3; 285/1	y. 323/14; 358/21
y.+ nı 284/11; 371/3	y. tıķ- 359/2
y.+ ığa 370/11	yünci -2- inci krş. incü, yincü
y.+ larıda 314/1	y. (y. vü mervārīd) 361/10; 375/9
yut- -16- yutmak	yürek -3- yürek, kalp
y.-tı 294/18; 300/20; 304/5; 330/6;	y.+ i birle 318/13
330/7; 330/9; 330/12; 377/20; 384/11	y.+ leri 297/4; 299/20
y. 330/8; 330/11	yüz 1. -20- yüz, surat
y.-ğıl 385/10	y. 291/10; 319/21; 327/4
y.-sun 304/3	y. ögür- “yüz çevirmek” 381/19
y.-sa 330/10	y.+ i 361/15; 361/19; 361/20; 366/7
y.-up 366/15	y.+ in 392/13
y.-ķandın soñg 304/7	y.+ idin 375/12
yügür- -4- koşmak, hareket etmek	y.+ leriñiz 381/9
y.-di 384/11	y.+ leri 381/11; 381/13
y.-üp 344/1; 389/3; 395/2	y.+ lerini 300/6; 320/1; 320/3
yügürük -1- seri, ayağı çabuk	y.+ leride 373/7
	y.+ lüg “yüzlü” 299/3; 380/20

z.+ lerdin 293/16; 396/15	z. 388/11; (z. z.) 363/9
z.+ raḡ 382/19; 390/14	ẓarar -4- [Ar.] zarar, ziyan
zamān -61- [Ar.] zaman	ż. 345/15
z. 283/5; 285/9; 287/17; 303/18;	ż. bol- 345/16
309/18; 319/1; 319/17; 321/20;	ż. bir- 285/20
329/20; 330/5; 330/20; 337/4; 340/6;	ż. yitkür- 342/2
341/7; 341/13; 343/17; 343/18; 345/4;	zārī -8- [Far.] ağlama, inleme
345/7; 345/18; 348/21; 351/5; 352/16;	z. 321/16; 367/8
355/13; 356/6; 356/13; 357/6; 357/9;	z. ḡıl- (nāle ve z.) 335/14; 342/9;
357/14; 359/17; 360/6; 360/17; 362/8;	349/6
362/18; 366/15; 367/1; 367/5; 368/3;	z. bile (nāle ve z.) 344/18
368/5; 368/8; 370/16; 372/18; 373/3;	z.+ si (nāle ve z.) 342/10
375/6; 375/10; 375/16; 378/18; 379/1;	z.+ sini (nāle ve z.) 349/6
380/10; 381/17; 384/6; 391/16;	zarūret -1- [Ar.] mecburiyet, zorunluluk
393/19; 394/17; 397/2; (āḡir z.)	ż. bile 365/14
307/17; 354/7; (zemīn ü z.) 302/4	zāt -2- [Ar.] kendi, asıl
z.+ dın 364/14	z.+ inḡ turur 386/6
z.+ larıḡaça 311/11	z.+ ı 389/21
zamāne -3- [Ar.] devir, vakit	zāyi ^c -2- [Ar.] kayıp, zarar
z. 366/1	ż. bol- 306/9
z.+ ni (ilgi.) 337/17; 365/14	ż. ḡıl-361/21
zamānī -1- [Ar., Far.] bir zaman, bir süre	zebān -1- [Far.] dil
z. 311/14	z.+ ımdın 362/2
zār -2- [Far.] ağlayan, inleyen	zeberced -3- [Ar.] zebercet taşı

z. 372/1	z.+ ler bile 373/15
z.+ din 343/20; 392/8	zer -5- [Far.] altın
zeġan -1- [Far.] çaylak, bir çeşit yırtıcı kuş	z. 333/18; (z. ü zīver) 281/18; 283/5;
z. kılsam 374/18	328/15
zehr -3- [Far.] zehir	z.+ ni 333/18
z. (z.-i helāhil) 370/12; (z. ü zaqqūm)	zer-beft -1- [Far.] sırmalı kumaş
379/21; (z.+ ü zaqqūm+) 379/20	z. 361/13
zehre -1- [Far.] öd, safra	zer-dār -4- [Far.] altın sahibi, zengin
z.+ si (z. derīde bol- ‘korkmak; ödü	z. 347/18
patlamak’) 301/2	z. bol- 283/21; 328/8
zekāt -1- [Ar.] zekat	z.+ largā 328/19
z.+ ġa 329/14	zer-ger -1- [Far.] kuyumcu
zelīl -1- [Ar.] aşağılanan, horlanan	z. 325/11
z. kıl- 374/13	zer-gerlik -1- [Far., Tr.] kuyumculuk
zemīn -2- [Far.] zemin, yer	z.+ ni 311/14
z. (z. ü zamān) 302/4	zerd-āb -1- [Far.] irin, cerahat
z.+ deki (tamām-ı rüy-ı z.) 355/16	z. 292/4
zenbīl -3- [Ar.] zenbil, sepet	zerre -4- [Ar.] zerre, çok küçük parça
z. 352/6; 365/7; 365/11	z. 295/13; 329/6; 332/11; 368/11
zencīr -8- [Far.] zincir	zevāl -2- [Ar.] yok olma, sona erme, yıkılma
z. 343/7; 367/12	z. bol 390/9; 390/12
z. kıl- 343/2	zevķ -3- [Ar.] zevk, haz
z.+ ġa 343/3; 343/4; 343/6	z. (z. ü şevķ) 286/18; 369/4
z.+ ge 343/6	z.+ ide 374/20

zırh-sâzlık -1- [Far., Tr.] zırh yapıcılık, zırh yapma	z. kı1- 335/17
z. 342/21	z.+ ni 345/16
zīb -2- [Far.] süs	z.+ din 345/16
z. 328/13; (z. ü zīnet+) 336/6	z.+ imni 345/10
zī-cān -3- [Ar., Far.] can sahibi, canlılar	z.+ inġni 345/10
z.+ nı (ilgi.) (tamām-ı z.) 368/6	z.+ ide 347/19
z.+ lar (heme-i z.) 356/8	zīrek -1- [Far.] zeki, uyanık
z.+ larını 356/2	z. kı1- 343/15
zīkr -3- [Ar.] zikir	zī-rūġ -1- [Ar.] ruh sahibi, canlı
z. 331/15; 331/16	z.+ nı 368/17
z. kı1- 297/19	zīver -3- [Far.] süs
zillet -1- [Ar.] hakirlik, horluk	z. (zer ü z.) 281/18; 283/5; 328/15
z. 386/7	ziyāde -12- [Ar.] fazla, çok
zinā -4- [Ar.] zina	z. 297/3; 327/16; 344/16
z. (veled-i z.) 281/3	z. bol- 306/9; 329/18; 333/8; 333/20;
z. ir- (veled-i z.) 281/15	342/10; 375/4
z. kı1- 346/1	z. kı1- 387/18
z.+ ġa 345/20	z.+ raġ 317/6; 353/1
zindān -1- [Far.] zindan, hapishane	ziyān -1- [Far.] zarar
z. kı1- 385/16	z. 314/1
zinhār -1- [Far.] sakın	ziyāret -3- [Ar.] ziyaret, bir kimseyi görmeye
z. 370/3	gitme
zirāf at -6- [Ar.] tarım	z. kı1- 320/20; 334/14
	z.+ ġa 320/20

ziyāret-gāh -1- [Ar., Far.] ziyaret yeri

z.+ larını 309/9

zīnet -4- [Ar.] süs, süs eşyası

z. 327/10; 327/11; 327/12

z.+ ler (zīb ü z.) 336/6

zūr -2- [Far.] güç, kuvvet

z. 313/3

z. kı1- 319/6

ẓulm -16- [Ar.] zulüm, eziyet, haksızlık

z. 285/14; 304/15; 311/8

z. bol- 344/16

z. kı1- 285/16; 286/5; 287/4; 344/13;

344/14; 362/5; 375/17; 386/7

z.+ dın 357/19

z.+ i 306/9; 306/10

zūmrūd -4- [Ar.] zümrüt, yeşil renkli değerli

taş

z. 319/1; 319/4

z.+ din 359/15; 392/9

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

<p>‘Abdu’llāh bin ‘Abbās -1- Hz. Muhammed’in amcasının oğlu, sahabelerden biri.</p> <p>‘A. 316/21</p>	<p>357/20</p> <p>Ā.+ din (ḥazret-i Ā.) 338/15; 363/14</p>
<p>‘Abdu’r-rahmān -1- Yunus peygamberin karşılaştığı abidlerden biri.</p> <p>‘A. turur 383/13</p>	<p>‘Adn -1- cennet ismi</p> <p>‘a.+ ge (cennet-i ‘A.) 305/15</p>
<p>‘Āc ibni ‘Unūḳ -1- Hz. Nuh zamanında yaşamış, Allah’a inanmadığı hâlde gemiye binen ve boğulmaktan kurtulan dev. Hz. Musa’nın asası ile ölmüştür.</p> <p>‘Ā.+ nı 296/14</p>	<p>‘Alī -2- Hz. Ali. Dört büyük halifeden biri.</p> <p>‘A. (ḥazret-i ‘A.) 291/20</p> <p>‘A.+ din 389/18</p>
<p>‘Acem -1- İran.</p> <p>‘A.+ ğa 351/2</p>	<p>Allāh -21- Allah, Tanrı.</p> <p>A. 295/15; 298/19; 375/8; 395/19; 396/8; (Allāhu ta‘ālā) 330/2; 338/12; 345/6; 354/12; 391/6; 391/20; 394/15; (Allāhu ta‘ālā+) 298/19; 302/18; 342/5; 350/4;</p>
<p>‘Ād -4- Hz. Hud’un peygamber olarak gönderildiği kavimdir. Bu kavim Allah’a inanmayı kabul etmeyip gurur ve kibirlerinden dolayı helak olmuş azgın bir kavimdir.</p> <p>‘Ā. (‘Ā. u Şemūd+) 392/6</p> <p>‘Ā.+ ni (ilgi.) 311/18; 313/1</p>	<p>(ṭama‘ -ı A.) 374/18</p> <p>A.+ dur 305/5</p> <p>A. turur 396/13</p> <p>A.+ nı 391/6; 391/7</p>
<p>Ādem -5- Adem peygamber.</p> <p>Ā. 294/13; 311/11; (ḥazret-i Ā.)</p>	<p>‘Amāliḳa -8- Ad kavmi soyundan gelen, güçlü ve uzun boylu bir kavimdir. Hz. Musa ve Hz. Davud zamanında yaşamış ve onlarla savaşan kavim.</p> <p>‘A. 312/20; 312/21; 337/12; 337/16;</p>

339/1	364/4; 366/10; 367/20; 368/4;
‘A.+ nı (ilgi.) 313/4	(h�azret-i �.) 366/12
‘A.+ dın 314/5; 339/4	�. ir- 351/19
‘�m�l -5- Beni İsrail kavminde yaşamış	�.+ nı (ilgi.) 366/6; 366/8
bir tüccar.	�.+ nı 360/15
‘�. 316/4; 316/6; 316/8	�saf ibni Berh�y� -6- Süleyman
‘�.+ ni (ilgi.) 316/6	peygamberin baş veziri.
‘�.+ ni 316/9	�. 374/2; 375/5; 375/6; 375/7; 376/2
�mine -3- Süleyman peygamberin	�.+ dın 377/7
cariyesi.	�siye -31- Firavun’un eşi olarak yaşamış;
�. 364/7; 364/9	ancak Allah’a ve Hz. Musa’ya iman
�.+ din 364/9	etmiş, Müslüman olarak ölmüş
‘Ank�r -9- Süleyman peygamberin	kişidir.
devrindeki bir padişahın ismi.	�. 281/4; 288/12; 288/14; 288/16;
‘A. 361/1; 362/4; 362/7; 362/17;	288/17; 289/5; 289/8; 289/20;
362/20	290/5; 290/13; 304/21; 305/3;
‘A.+ nıng 363/13	305/5; 305/6; 305/7; 305/10;
‘A.+ nı 362/20	305/12; 305/14
‘A.+ ga 362/5	�. birle 281/5
‘Arab -1- Arap.	�. birlen 288/9
‘A.+ dın ir- 281/8	�.+ ni (ilgi.) 286/17; 286/21; 288/9;
�saf bin Berh�y� -17- Süleyman	305/2; 305/5; 305/11; 305/13
peygamberin baş veziri.	�.+ ni 305/9
�. 351/20; 360/13; 360/14; 360/15;	�.+ ga 289/19
360/17; 362/10; 362/21; 364/2;	‘Ayne’l-H�y�t -1- �l�ms�zl�k suyu.

‘a. 331/5	kız kardeşi.
‘Azrā’īl -5- Azrail, ölüm meleği.	B. 299/9
‘A. 337/4; (hazret-i ‘A.) 334/13; 335/9; 337/7; 377/3	B. ir- 286/11
Bahtu Naşr -3- Hz. Musa’dan sonra yoldan çıkan Allah’ın Beni İsrail’e imtihan için göndermiş olduğu azgın kafir.	Bel’am Bā’ūrā -1- Hz. Musa devrinde yaşamış, İsm-i Azam duasını bilen ve her duası kabul olan bir alim iken daha sonra kafir olarak ölen kişidir.
B. 337/15	B.+ nı 315/20
B.+ nı 337/15	Belkīs -40- Seba ülkesinin melikesi, Hz Süleyman’ın eşi.
Ba’l -10- Hz. İlyas zamanında hükümdar olan Ermele ve onun halkının taptığı put.	B. 367/20; 368/6; 371/2; 371/5; 371/10; 371/12; 371/13; 371/15; 371/16; 371/17; 372/9; 372/15; 372/16; 372/18; 372/21; 373/21; 374/15; 374/19; 375/4; 375/9; 375/10; 375/11; 375/13; 375/14; 375/15; 375/16; 376/1; 376/4; 376/7
B. 392/21; 393/17; 396/13	B.+ nı 369/4; 372/13; “Belkıs’a” 371/15
B.+ nı (ilgi.)393/15	B.+ ke 374/11
B.+ nı 393/6; 393/11; 393/18; 396/12	
B.+ ge 392/18; 396/11	
Bār -14- Allah, Tanrı	Beni İsrā’īl -110- Beni İsrail kavmi.
B. (B.-ı Hūdā ‘Tanrı, Tanrım’) 329/13; (B.-ı Hūdāyā ‘Tanrım, İlahım’) 297/5; 297/8; 297/14; 297/16; 297/17; 305/10; 306/7; 318/21; 331/1; 345/2; 359/5; 366/16; (tevhi̇d-i b.-ı ta‘ālā+) 346/9	B. 280/11; 280/13; 280/18; 285/13;
Baṣṣāyī’ -2- [ö.i] Hz. Musa ve Hz. Harun’un	

285/15; 285/21; 286/5; 302/6;
308/8; 309/4; 309/10; 310/2; 311/4;
311/8; 312/3; 312/12; 312/14;
313/2; 314/11; 314/17; 316/10;
316/13; 316/15; 317/4; 318/8;
318/14; 318/19; 319/12; 320/4;
320/18; 320/19; 322/1; 322/5;
326/12; 326/21; 327/8; 328/21;
330/1; 335/13; 337/14; 337/17;
338/9; 346/8; 347/16; 348/14;
(tamâm-ı B.) 339/4
B.+ ni (ilgi.) 280/14; 286/2; 287/5;
290/19; 308/9; 308/11; 308/20;
312/3; 319/16; 320/10; 326/8;
327/1; 329/12; 331/10; 334/8;
352/19
B.+ ni 286/6; 290/18; 300/12;
302/15; 306/14; 307/2; 307/7;
307/13; 308/4; 308/15; 308/18;
308/19; 309/13; 319/8; 319/18;
329/4; 329/9; 337/16
B.+ ğa 285/14; 285/15; 285/20;
286/2; 306/9; 306/18; 311/8;
312/16; 312/19; 325/12; 326/15;
329/1; 337/16; 338/8; 338/17;

338/18; 349/4

B.+ ge 281/3

B.+ de 316/4; 318/6; 336/5; 360/9;
390/5

B.+ din 287/3; 289/20; 299/3;
308/12; 309/6; 325/18

Beytü'l-Muqaddes -7- Mescid-i Aksa.

B. 285/19; 348/1; 376/10; 377/1

B.+ ğa 360/1

B.+ ke 378/7

B.+ de 378/10

Bürsâm -2- Hz. Yunus devrinde yaşamış,
Ninova şehrinin hükümdarı.

B. 380/4; 380/8

Bürsâm Şâh -5- Hz. Yunus devrinde
yaşamış, Ninova şehrinin
hükümdarı.

B. 378/4; 380/2; 380/5

B.+ nı (ilgi.) 382/9

B.+ ğa 380/2

Câbir ibni Enşârî -1- Hz. Muhammed
zamamında yaşamış, sahabedendir.

C. 375/8

Câlût -22- İsmuîl peygamber zamanında
Amalika kavminin padişahı olup

Beni İsrail'e düşmandır. İsmuil paygamber zamanında Calut, Talut tarafından yenilgiye uğratılmıştır.. Daha sonra Hz. Davud tarafından öldürülmüştür.	C. 306/15; 378/19; 384/4; 386/13; (C. 'aleyhi's-selām) 288/1; 288/5; 290/3; 291/16; 303/18; 306/7; 310/13; 310/17; 310/19; 310/21; 311/16; 319/2; 319/18; 325/16; 345/2; 347/14; 348/18; 348/21; 349/19; 384/3; 386/16; 393/7; 394/10; 394/14; 395/18 (C. 'aleyhi's-selām+) 310/7; 310/19; 310/20; 319/1; 319/17; 393/5; 395/17 (hazret-i C.) 345/6; 367/5; 378/8; 379/1; 384/4; 386/11; 386/14; 386/19; 386/21; 390/12; 395/20; (hazret-i C. 'aleyhi's- selām) 327/11; 330/16; 337/19; 343/17; 349/12; 367/18; 368/14; 382/3; 384/1; 391/14; 396/15; 396/20; (hazret-i C. 'aleyhi's- selām+) 386/13; 387/9
C. 337/16; 339/16; 340/12; 340/13; 340/20; 340/21; 341/1; 341/2; 341/8 C. ir- 339/1 C. bile 340/14 C.+ nı (ilgi.) 339/16; 339/19; 340/7; 341/4; 341/7; 341/9 C.+ nı 340/1 C.+ ğa 340/12; 340/20; 340/21	
Câyize -16- Hz. Musa ve Hz. Harun'un annesi. C. 286/18; 286/21; 287/8; 287/12; 287/14; 287/16; 287/17; 287/18; 288/1; 288/2; 289/13 C. ir- 286/9 C.+ ni (ilgi.) 287/6; 287/20 C.+ ni 289/12 C.+ de 286/20	
Cebra'îl -67- Cebrail aleyhisselam, peygamberlere vahiy ileten büyük meleklerden biridir.	C.+ ni (hazret-i C.) 396/3 C.+ ğa (hazret-i C.) 332/3; 387/19 C.+ ge 382/2; (hazret-i C.) 381/15 C.+ ge ir- 382/12
	Cehūd -2- Yahudi c.+ lar 320/2

c.+ large 384/12	345/7; 346/8; 347/16; 349/7;
Cehūdlik -1- Yahudilik	349/12; 350/15; (D. ‘aleyhi’s-
c.+ ğa 335/12	selām) 340/9; 340/16; 340/18;
Cevrī -1- Hz. Hızır’ın imana davet ettiği	341/2; 341/5; 341/10; 342/4; 344/9;
kafir kişi.	344/13; 345/10; 345/19; 346/2;
C. 397/17	346/9; 347/5; 347/17; 349/4; 350/5;
Cezīl -2- Firavun’un kölesinin çocuğu.	350/14; (D. ‘aleyhi’s-selām+)
C. 291/21	342/19; 343/2; 345/8; 346/1;
C.+ ni (ilgi.) 292/2	346/12; 348/13 (hazret-i D.) 339/10;
Cezīre -1- Yukarı Mezopotamya’ya olarak	340/4; 340/5; 340/6; 340/8; 340/17;
isimlendirilen, Fırat ve Dicle	341/20; 341/21; 344/21; 345/13;
nehirleri arasında yer alan bölge.	345/18; 346/3; 346/14; 346/17;
C.+ ğa 362/11	346/19; 347/4; 347/7; 348/13;
Çehār -1- İran’da bulunan ünlü bahçe.	348/15; 348/17; 349/9; 349/14;
Ç. (Ç. bāğ+) 369/10	350/7; (hazret-i D. ‘aleyhi’s-selām)
Dānyāl -9- Danyal peygamber.	339/8; 341/9; 341/15; 349/12;
D. 336/18; (D. ‘aleyhi’s-selām)	350/17; (hazret-i D. ‘aleyhi’s-
335/12; 336/11; 336/15; 337/8; (D.	selām+) 339/5; 350/13
‘aleyhi’s-selām+) 336/15; (hazret-i	D.+ nı (ilgi.) (hazret-i D.) 343/7;
D. ‘aleyhi’s-selām) 336/11; (hazret-	343/12
i D. ‘aleyhi’s-selām+) 335/13;	D.+ nı 341/19; (hazret-i D.) 341/14
336/14	D.+ ğa (hazret-i D.) 341/14; 341/15;
Dāvūd -78- Davud peygamber.	342/3
D. 340/7; 341/21; 342/2; 343/17;	D.+ ge 341/21
344/11; 344/21; 345/1; 345/3;	D.+ dın (hazret-i D.) 342/20

Ebū Bekr -2- Hz. Ebu Bekir. Dört büyük halifeden biri.

E. 389/18

E.+ din 389/18

Ecb -11- Hz. İlyas'ın zamanında yaşayan ve Hz. İlyas'ın İslam'a davet ettiği Beni İsrail hükümdarı, Ermele'nin kocası.

E. 390/7; 390/9; 390/11; 393/1;

393/3; 394/3

E. ir- 390/7

E.+ ğa 390/11; 392/21

E.+ ge 394/3; 394/15

Ecb ibni 'Ömer -1- Hz. İlyas'ın zamanında yaşayan ve Hz. İlyas'ın İslam'a davet ettiği Beni İsrail hükümdarı, Ermele'nin kocası.

E.+ ni (ilgi.) 397/8

Eçmer -1- Yaşadığı devrin padişahı ve Belkıs'ın babası.

E. 369/7

Enes bin Mâlik -2- Ebu Hamza Enes bin Mâlik bin Nadr el-Ensâri. Büyük sahabelerden ve muhaddislerden biridir.

E. (E. rażıya'llāhu ' anhumā) 311/1; 311/13

Erham -1- Allah'ın emri ile Hz. Süleyman'ın yüzüğünü yutup ona ulaştıran balık.

E. 366/15

Ermele -60- Beni İsrail'de Hz. İlyas zamanında yaşamış melike. Ecb'in eşi. Hz.İlyas'ın imana davetini asla kabul etmeyen azgın bir kafire.

E. 390/5; 390/7; 390/9; 391/5;

391/8; 391/9; 391/10; 391/19;

391/20; 392/3; 392/6; 392/16;

392/18; 392/19; 392/20; 392/21;

393/3; 393/6; 393/21; 394/1; 394/2;

394/4; 394/12; 394/17; 394/18;

394/19; 394/21; 395/2; 395/18;

395/19; 396/1; 396/4; 396/8;

396/13; 396/18; 396/20

E. bilen 396/18

E.+ ni (ilgi.) 392/12; 392/15; 393/15

E.+ ni 390/11; 390/13; 391/11;

395/17; 396/3; 396/7; 397/8

E.+ ğa 390/7; 390/8; 396/13

E.+ ge 390/10; 391/15; 393/18;

394/15; 396/17

Eyyüb -1- Eyüp peygamber	301/16; 302/1; 302/2; 302/4; 302/5;
E (tâkat-ı E.) 361/21	302/6; 302/8; 302/10; 302/13;
Fârs -1- İran krş. Pârs	302/17; 302/18; 302/20; 302/21;
F. 331/2	303/2; 303/5; 303/9; 303/13;
Ferfâ'il -1- Hz. Yunus gemiye bindiğinde	304/10; 304/11; 304/13; 304/15;
denizi dalgalandıran melek.	304/17; 304/20; 304/21; 305/3;
F. 384/18	305/4; 305/6; 305/8; 305/10;
Filistîn -1- [ö.i] Filistin	305/17; 306/4; 306/14; 307/1;
F. 319/17	307/6; 307/11; 308/3; 308/7;
Fir'avn -212- Mısır hükümdarlarına verilen	308/10; 308/12; 308/13; 308/14;
unvan.	308/17; 308/18; 308/19; 309/11;
F. 280/16; 281/1; 282/3; 282/7;	309/12; 309/14; 310/4; 310/8;
282/8; 282/12; 282/15; 282/21;	310/9; 310/13; 310/16; 310/18;
283/6; 283/8; 283/11; 283/12;	310/19; 310/20; 310/21; 311/1;
283/14; 283/17; 283/18; 283/19;	311/4; 325/16; (F.-ı la'în) 285/17;
284/3; 284/9; 284/10; 284/14;	287/10; 292/1; 306/9; 311/7;
284/18; 285/3; 285/6; 285/9;	386/17; (F.-ı la'în+)280/11; (F.-ı
285/11; 285/14; 286/6; 286/14;	pelîd) 281/2; (F.-ı veled-i zinâ)
287/3; 288/9; 288/10; 288/11;	281/3
288/15; 288/21; 289/1; 289/8;	F. birle 282/9
289/11; 289/13; 289/14; 289/17;	F.+ nîng 281/8; 311/12
289/18; 289/20; 291/2; 291/6;	F.+ nî (ilgi.) 280/10; 281/9; 283/7;
291/12; 297/9; 298/7; 299/21;	283/10; 285/8; 285/16; 286/2;
300/8; 300/9; 300/12; 300/13;	286/3; 286/8; 286/9; 286/10;
300/18; 301/7; 301/9; 301/12;	286/21; 288/4; 288/8; 288/14;

289/1; 289/6; 289/18; 289/19; 290/14; 290/16; 290/19; 291/7; 291/8; 291/20; 298/3; 299/15; 299/16; 300/1; 300/2; 300/7; 303/9; 305/3; 305/13; 305/16; 306/7; 307/8; 309/16; 310/8; 310/10; 310/14; 311/15; 330/9 F.+ nı 282/2; 283/8; 284/14; 285/10; 297/20; 300/17; 311/9; 334/12; “Firavun’a” 283/11; 290/7 F.+ ğa 283/4; 290/6; 291/12; 297/6; 306/13; 306/21; 307/11; 308/9; 308/17; 330/2 F.+ ge 287/9; 297/20; 299/14; 300/21; 301/14; 302/16; 306/4; 307/6; 308/2; 308/6; 309/11 F.+ dın 283/20; 306/1	Ḥalīl -5- Halil dağı Ḥ. (Ḥ. tağ+) 391/9; 391/14; 392/14; 393/5; 393/17
	Hāmān -22- Hz. Musa zamanında Firavun’a vezirlik yapan kişi. H. 282/2; 282/4; 282/6; 282/8; 282/11; 282/21; 301/16; 301/18; 302/7; 302/13; 302/15; 302/16; 305/20; 308/3; (H. ‘aleyhi’- la‘ nehu) 386/17; (H.-ı la‘ ĩn) 302/7 H.+ nı 285/12; 302/7 H.+ ğa 305/18
	Hārūn -66- Musa peygamberin kardeři, Harun peygamber. H. 286/11; 290/11; 290/12; 298/15; 298/19; 298/20; 299/1; 299/2; 299/4; 299/11; 299/17; 299/18; 299/21; 300/9; 301/14; 302/14; 302/21; 320/21; 325/21; (H. ‘aleyhi’s-selām) 298/17; 298/18; 299/5; 299/15; 320/21; 321/1; 321/9; 322/9; 325/19; 326/2; 326/6; 326/7; (H. ‘aleyhi’s-selām+) 298/17; 299/19; 299/20; 300/9; 320/17; 320/18; 320/20; 322/8;
Firdevs -1- Firdevs cenneti F.+ de (cennetü’l-F.) 319/1	
Furkân -1- [ö.i] Kuran F.+da 375/7	
Ḥafif -3- Hz. Süleyman’ın suretine girip onun yüzüğünü alarak padişahlık tahtına oturan dev. Ḥ. 364/8; 366/4; 367/11	

325/21; (hazret-i H.) 334/9; (Mūsī ve H. ‘aleyhüme’s-selām) 280/10; 300/3; 303/14; 303/20; 304/2; (Mūsī ve H. ‘aleyhüme’s-selām+) 300/6; 301/1; 305/1; (Mūsī ve Hārūn bin ‘İmrān bin Yaşhūr bin Reyyān bin Lāviye bin Ya‘kūb ‘aleyhi’s-selām+) 280/7	H. turur 383/4
H.+ dur 300/10	Hızır -32- Hz. Hızır
H. bile 334/8	Ḥ. 333/9; 397/12; 397/13; 397/15; 397/16; 398/1; (Ḥ. ‘aleyhi’s-selām)
H. birle 297/20	331/21; 332/6; 332/7; 332/9; 332/14; 332/17; 332/18; 333/10; 334/4; (Ḥ. ‘aleyhi’s-selām+) 332/4;
H.+ nı (ilgi.) 304/11; 338/20	(hazret-i Ḥ.) 333/2; 397/15; (hazret-i Ḥ.+)
H.+ nı 297/16; 297/18; 304/20; 321/9	333/8; (hazret-i Ḥ. ‘aleyhi’s-selām) 331/10; 331/13; 331/15; 331/20; 397/14; 397/19; 397/20; 398/3; 398/7; (hazret-i Ḥ. ‘aleyhi’s-selām+) 397/11
H.+ ğa 280/6; 299/13; 314/14; 326/5; 326/16	Ḥ. bile 390/3
Hattat -1- Hz. Musa ile büyü yapmak için karşı karşıya gelen dört yüz büyücünün iki liderinden biri.	Ḥ.+ mîng 398/1
Ḥ. 303/4	Ḥ.+ nı (ilgi.) 332/10
Hedfet -1- Hz. Yunus’un annesi.	Hırrā -1- Hira dağı
H. ir- 378/13	Ḥ. (Ḥ. tağ+) 378/19
Hemām -2- Hz. Yunus’un karşılaştığı abidlerden biri.	Hūd -1- Ad kavmine gönderilen peygamber
H. 383/5	hazret-i H. ‘aleyhi’s-selām 378/3
	Hudā -22- Allah, Tanrı
	Ḥ. 286/21; 306/5; 306/6; 307/1; 310/6; 316/15; 350/18; 352/7; (Bar-ı Ḥ.) 329/13; (kedḥudā-yı mülk-i ḥ.)

354/6; (peygamber-i H.) 329/11	313/11; 315/4; 315/19; 316/16;
H.-min 301/18; 307/1	316/20; 317/19; 319/6; 320/5;
H.+ nı (ilgi.) 308/14; 328/17; 391/6	322/3; 322/13; 322/14; 324/5;
H.+ nı 379/16	324/20; 325/6; 327/6; 328/16;
H.+ ğa 362/2	328/19; 329/2; 329/10; 330/13;
H.+ dın 280/14; 339/3	332/3; 332/15; 335/4; 336/14;
H.+ sı 398/1	337/11; 337/15; 337/18; 338/8;
H.+ larıngızını (ilgi.) 336/3	339/14; 339/17; 341/3; 342/19;
Hudāvend -15- Allah, Tanrı	343/12; 345/5; 345/18; 347/1;
H.+ ā 292/4; 292/18; 315/2; 319/15;	347/10; 348/2; 348/4; 348/6; 355/8;
329/18; 330/15; 352/20; 359/7;	356/9; 360/4; 360/8; 366/15; 367/7;
367/15; 375/17; 376/13; 379/7;	367/9; 375/13; 375/16; 378/8;
380/18; 387/3; 388/1	378/21; 379/1; 379/9; 379/10;
Hudāy -278- Allah, Tanrı	381/1; 382/1; 382/4; 382/18;
H. 353/7; (H.+ ā 292/4; 312/14;	383/18; 384/7; 384/16; 384/21;
315/2; 319/15; 323/4; 323/11;	385/18; 385/21; 386/2; 387/7;
327/5; 350/14; 362/1; 367/15;	387/14; 389/9; 389/11; 389/14;
367/18; 375/17; 376/13; 387/2; (H.	389/17; 390/13; 390/21; 392/14;
ta'ālā 288/3; 288/21; 289/1; 289/2;	393/6; 393/9; 393/12; 393/14;
292/19; 297/19; 298/4; 300/11;	393/18; 394/2; 394/10; 396/3;
300/16; 301/11; 301/16; 302/16;	396/6; 396/16; 397/2; 397/5; 397/9;
303/19; 305/8; 305/14; 306/13;	397/21; 398/8); (H. ta'ālā+) 288/5;
306/16; 307/4; 307/16; 308/8;	291/21; 297/6; 297/9; 298/14;
309/3; 309/5; 309/15; 309/17;	299/7; 299/14; 299/15; 300/11;
309/21; 310/7; 311/7; 312/11;	300/12; 301/4; 301/5; 301/8;

301/10; 302/19; 303/19; 304/21;	305/10; 306/7; 318/21; 331/1;
305/2; 306/10; 306/12; 306/15;	345/2; 359/5; 366/16); (cenāb-ı H.
310/10; 311/5; 311/6; 313/10;	ta‘ālā+) 354/8
313/12; 314/10; 314/11; 314/12;	H.+ inğa 322/5
314/15; 316/3; 317/10; 319/9;	H.+ inğdın 330/3
319/15; 320/12; 321/2; 321/11;	H.+ ı 304/14; 304/15; 368/17
321/19; 321/21; 322/4; 322/9;	H.+ ıdur 304/11
323/10; 323/18; 324/3; 324/10;	H.+ ı bile 305/18
326/5; 326/20; 328/15; 331/15;	H.+ ını 305/19; 325/13
331/16; 333/21; 334/1; 334/2;	H.+ ıge 305/4
334/4; 334/16; 324/19; 334/17;	H.+ inğız 325/18
334/18; 335/2; 336/1; 336/2;	H.+ inğız birle 314/12
336/12; 338/10; 339/17; 343/17;	‘ İmād -1- Hz. Yunus’un karşılaştığı
345/4; 346/18; 346/20; 348/7;	abidlerden biri.
348/9; 353/15; 355/13; 353/20;	‘I. turur 383/7
360/10; 360/11; 363/20; 364/12;	İblīs -8- İblis, şeytan
367/15; 367/19; 372/9; 372/19;	İ. 363/9; 392/18; (İ. ‘aleyhi’l-
375/15; 377/9; 378/17; 379/11;	la‘nehu) 363/7; 363/16; 382/8;
379/15; 379/19; 380/5; 380/11;	382/9
382/21; 383/5; 384/10; 384/19;	İ.+ ni (ilgi.) 358/8; 382/11
384/21; 385/1; 385/10; 385/13;	İbni ‘Abbās -1- Abdullah bin Abbas.
386/9; 386/20; 386/21; 387/15;	Tefsir ve fıkıh ilminde otorite olarak
389/11; 390/12; 391/15; 394/14;	bilinen, çok sayıda hadis rivayet
397/3; 398/6; (Bar-ı H.+ ā) 297/5;	eden sahabe.
297/8; 297/14; 297/16; 297/17;	İ. 330/12

İbrāhīm -4- İbrahim peygamber

İ. (İ. ‘aleyhi’s-selām) 296/18;
296/20; 317/13; (İ. ‘aleyhi’s-
selām+) 324/6

İlāhī -64- Tanrım

İ. 292/18; 299/17; 314/14; 321/13;
322/2; 322/17; 323/20; 325/8;
326/13; 327/11; 329/18; 329/19;
330/10; 330/15; 330/20; 334/19;
334/21; 338/17; 343/11; 344/17;
350/14; 350/19; 351/2; 352/20;
354/15; 355/12; 356/7; 359/7;
377/4; 379/2; 379/7; 380/18; 387/1;
387/6; 388/1; 390/14; 390/16;
390/18; 390/20; 394/7; 395/3;
395/8; 395/12; 396/6; 396/15;
396/21; 398/3; (be-emr-i ḥazret-i İ.)
366/20; (dergāh-ı ḥazret-i İ.)326/11;
(fermān-ı İ.) 312/5; 350/20; (ḥiṭāb-ı
İ.) 356/5; (ḥiṭāb-ı ḥazret-i İ.) 366/17;
379/8; (taḳdīr-i İ.) 287/1; (gāzab-ı İ.)
381/8
İ.+ niṅ (kelām-ı İ. ‘Allah’ın
kelamını’) 321/17
İ.+ ni (fermān-ı İ.) 395/18; (kelām-ı

ḥazret-i İ.) 321/18

İ.+ğa (dergāh-ı İ.) 321/17; (ḥazret-i
İ.) 379/20; (ḥükm-i İ.) 312/6;
(raḥmet-i İ.) 379/17

İlyās -128- İlyas peygamber

İ. 390/7; 390/13; 390/15; 390/17;
391/10; 391/15; 392/6; 392/19;
393/2; 393/11; 393/17; 393/20;
394/10; 394/14; 394/15; 394/16;
395/1; 395/9; 395/10; 395/14;
395/19; 395/21; 396/8; 396/13;
396/14; 396/16; 396/17; 396/20;
396/21; 397/4; (İ. ‘aleyhi’s-selām
390/21; 391/17; 393/10; 394/6;
395/4; 395/7; 395/9; 395/13;
395/20; 396/7; 396/14); (İ.
‘aleyhi’s-selām+) 392/3; 394/1;
396/3; 396/13; 397/1; (ḥazret-i İ.)
390/17; 390/19; 391/2; 391/8;
391/13; 391/15; 391/19; 392/9;
392/13; 393/12; 394/11; 394/16;
394/18; 395/1; 395/8; 395/18;
397/1; (ḥazret-i İ. ‘aleyhi’s-selām)
390/4; 390/13; 390/16; 390/20;
391/5; 391/6; 392/6; 393/7; 394/9;

394/13; 394/17; 394/20; 395/3;	bāğ-ı İ.+ ge 369/20
395/5; 395/6; 395/11; 396/1; 396/4;	İsmâ'îl -1- İsmail peygamber
396/5; 396/9; 396/10; 396/12;	İ. (hazret-i İ.) 317/13
396/18; 396/20; 397/3; 397/5;	İsrâ'îl -1- Beni İsrail kavmi.
397/8; (hazret-i İ. 'aleyhi's-selâm+)	İ.+ din 377/13
390/2; 391/1; 391/12; 391/5	İşâ -10- Hz. Davud'un babası.
İ. turur 391/9	İ. 339/20; 340/10
İ.+ nı (hazret-i İ.) "Hz. İlyas'a"	İ.+ nı (ilgi.) 339/10; 339/16; 339/19;
391/4	340/1
İ.+ nı 391/12; 392/4; 392/5; 392/12;	İ.+ nı 339/20; 340/3
392/20; 393/1; 393/3; 393/8;	İşmû'îl -20- İşmuil peygamber
393/19; 394/1; 394/4; 394/6;	İ. (İ. 'aleyhi's-selâm) 337/18; 338/2;
394/18; 394/19; (hazret-i İ.) 391/4;	338/5; 338/6; 338/8; 338/10;
392/1; 392/5; 392/13	339/17; 340/3; (İ. 'aleyhi's-selâm+)
İ.+ ğa 393/19	337/17; 337/19; 339/2; 339/21;
İ.+ ke 393/2; 393/5; 395/17; 396/2;	342/12 (hazret-i İ.) 337/20; 338/3;
(hazret-i İ.) 393/7; 394/20	338/7; 339/3; (hazret-i İ. 'aleyhi's-
İ. mu-sin 391/9	selâm+) 337/13
İmrân -6- Hz. Musa'nın babası.	İ. ir- 337/17
İ. 280/4; 286/19; 286/21	İ.+ din (hazret-i İ.) 342/16
İ. ir- 286/9	Ķābūs -1- Mısır hükümdarlığı yapmış
İ.+ nı (ilgi.) 287/11	Firavun'lardan biri.
İ.+ ğa 286/16	Ķ. 281/2
İrem -1- Şeddad tarafından cennete	Ķa'bū'l-AĶbār -1- Beni İsrail'in önemli
benzetilerek yaptırılan bahçe.	alimlerinden olup Müslüman oluşu

ile ilgili çeşitli rivayetler vardır.	329/9; 329/21
Aralarında Hz. Ömeri'nde	Қ.+ nı 329/3; 329/13
bulunduğu sahabelerden hadis	Қ.+ ğa 327/20; 329/14; 329/15;
rivayet eden önemli kişi.	329/19
Қ. 351/17	Қ.+ dın 327/17
Қабізу'l-Ervāh -8- Azrail aleyhisselam,	Кārvān -2- Karvan dağı.
ölüm meleği.	K. (K. tağı+) 358/6; 359/1
Қ. 376/21; 397/14	Кāves -5- Hz. Süleyman'ın hizmetinde
hazret-i Қ. 334/10; 334/18; 334/20;	bulunan bir dev.
350/6; 377/6; 397/15	K. 358/5; 358/9; 358/10; 358/13;
Қānūn -3- Hz. Musa devrinde Firavun'un	358/14
askerlere yemek dağıtmakla görevli	Кevlūb bin Berқыyā -1- Hz. Musa zamanında
memuru.	yaşayan bir genç.
Қ. ir- 290/19	K. 321/8
Қ.+ nı (ilgi.) 291/7; 291/16	Кūne -24- Melik Ankur'un kızı ve Hz.
Қārūn -30- Hz. Musa'nın amcasının oğlu.	Süleyman'ın Müslüman olmadan
Zenginliği ile meşhur olan ve	aldığı eşi.
azgınlığı ile helak olan kişi.	K. 363/4; 363/9; 363/10; 363/11;
Қ. 327/15; 327/18; 328/4; 328/6;	363/12; 363/15; 363/17; 363/19;
329/4; 329/6; 329/10; 329/21;	363/21; 364/2; 364/5; 364/6; 367/6
330/1; 330/3; 330/6; 330/7; 330/9;	K. turur 362/4
(Қ.-ı bed-baht) 328/20; 329/15; (Қ.	Қ.+ ni 363/3; 363/4; 363/7; 363/8;
'aleyhi'l-la'nehu) 328/17; 386/17;	364/7; 367/10
(Қ. 'aleyhi'l-la'nehu+) 327/15	Қ.+ ğa 363/8
Қ.+ nı (ilgi.) 280/15; 327/21;	Lu'be -1- Hz. Musa'nın atasının ismi.

- L.+ dur 296/6
- Lükām** -1- Lukam dağı.
L. (L. tağı+) 382/14
- Mecma‘ u‘l-Bahreyn** -3- İki denizin birleştiği yer, Hz. Musa ile Hz. Hızır’ın buluşma yeri.
M. 331/3
M.+ ğa 331/4
M.+ din 331/1
- Mecnūn** -16- Ermele’nin veziri.
M. 391/11; 391/12; 391/18; 392/12;
392/13; 394/3; 394/4; 394/5;
394/11; 394/12; 394/17; 397/10
M. birle 394/17
M.+ nı 394/3; 394/4
M.+ ğa 394/15
- Medyen** -5- Medyen şehri. Hz. Musa’nın Mısır’dan kaçıp sığındığı şehir.
M. 299/1
M.+ ğa 291/11
M.+ ge 280/9
M.+ de 334/13
M.+ din 299/1
- Melekū‘l-mevt** -1- Ölüm meleği, Azrail aleyhisselam.
- m.+ ni 298/5
- Menā** -2- Hz. Yunus’un babası.
M. 378/11; 378/14
- Mevlā** -1- Allah, Tanrı
M. (M. ta‘ālā) 386/1
- Mezdekī** -4- Ermele’nin komşusu, Ecb’i imana davet ettiği için Ecb tarafından öldürülen abid.
M. 390/8; 390/10
M.+ niġ “Mezdeki’yi” 390/10
M.+ ni 390/11
- Mıṣr** -26- Mısır.
M. 280/18; 282/18; 285/12; 295/4;
298/14; 306/21; 307/6; 307/7
M.+ nı (ilgi.) 283/15; 283/17
M.+ nı 306/12
M.+ ğa 282/4; 282/5; 282/10; 297/6;
299/7; 299/8; 307/20; 312/4
M.+ da 280/21; 334/13
M.+ dın 292/3; 309/4; 309/14; 349/1
- Mīnḥānḥırqiyā** -5- Beytül Mukaddes’te bulunan peygamber.
M. 378/7; 378/8; 378/9; 378/20
M.+ ğa 378/19
- Muḥammed** -12- Hz. Muhammed,

peygamberlerin sonuncusu.	M.+ nı (ilgi.) 280/16
M. 320/7; 324/16; 359/8; 389/15; (M. ‘aleyhi’s-selām+) 316/2; 325/2; 325/7; (hazret-i M. ‘aleyhi’s-selām) 389/20; (hazret-i M. ‘aleyhi’s- selām+) 318/16; 338/15; (hāşsa-i M. ‘aleyhi’s-selāmdur) 324/9 M.+ ni 320/8	Reyyān -2- Hz. Yusuf vaktinde Mısır hükümdarı olan ve Müslüman olarak ölen kişi. M. 280/16; 281/1
Muhammed Muştafā -8- Hz. Muhammed, peygamberlerin sonuncusu. M. (M. şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem) 320/5; 354/7; (hazret-i M. ‘aleyhi’s-selām+) 389/12; 389/17; (hazret-i M. şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem) 359/7; (hazret-i M. şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem+) 360/11; (hazret-i M. şalla’llāhu ve ‘alā ālihī ve sellem+) 324/7; (ümme-i M. şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem) 326/9	Muşallī -1- Hz. Musa ile büyü yapmak için karşı karşıya gelen dört yüz büyücünün iki liderinden biri. M. ir- 303/4
Muḳaddese -1- Mescid-i Aksa. M.+ ğa 382/15	Mūsī -419- Musa peygamber M. 279/21; 280/1; 280/4; 289/3; 289/5; 291/8; 291/15; 292/18; 295/17; 296/1; 296/15; 296/17; 297/2; 297/6; 297/9; 297/20; 298/7; 298/15; 299/1; 299/2; 299/5; 299/17; 300/13; 301/3; 301/14; 301/16; 302/9; 302/13; 302/14; 302/21; 303/15; 303/17; 304/2; 304/11; 304/12; 305/19; 306/5; 306/10; 306/16; 307/1; 307/12; 308/3; 308/10; 309/16; 310/3; 311/9; 312/12; 312/16; 314/12; 314/15; 315/7; 316/18; 318/19; 319/6; 319/7; 320/10; 321/2; 321/4; 321/12; 321/13; 321/14; 322/15;
Muş‘ab -3- Reyyan melikinın oğlu, Beni İsrail’e iki yüz yıl padişahlık yapan Bir rivayete göre Firavun’un babası. M. 280/17; 280/20	

322/19; 323/5; 324/2; 324/12;
324/15; 324/16; 324/20; 325/6;
325/8; 325/20; 325/21; 326/15;
328/17; 329/6; 329/7; 329/8;
329/10; 329/14; 329/15; 329/18;
329/20; 330/3; 330/9; 330/18;
331/13; 331/16; 331/18; 332/9;
332/14; 333/2; 333/11; 334/5;
335/1; 335/5; (M. ‘aleyhi’s-selām)
280/12; 280/14; 290/2; 290/4;
290/21; 291/3; 291/4; 291/6; 292/2;
292/7; 292/9; 292/14; 293/10;
293/12; 293/15; 293/17; 294/5;
294/7; 294/8; 294/19; 295/2; 295/7;
295/14; 296/1; 296/16; 296/18;
296/21; 297/7; 297/11; 298/11;
298/16; 298/18; 298/19; 298/21;
299/4; 299/6; 299/7; 299/10;
299/12; 299/19; 300/2; 300/10;
300/15; 300/19; 301/4; 301/8;
301/9; 301/12; 301/21; 302/2;
302/15; 302/17; 302/19; 302/20;
303/1; 303/17; 304/4; 304/6; 306/6;
306/12; 306/13; 306/15; 307/2;
307/4; 307/8; 307/10; 307/13;

307/20; 308/5; 308/7; 308/10;
308/16; 308/17; 308/19; 309/1;
309/5; 309/7; 309/8; 309/9; 309/11;
309/17; 309/19; 309/20; 310/3;
310/11; 311/4; 311/5; 311/10;
311/12; 311/21; 312/13; 312/19;
313/9; 313/10; 314/10; 314/13;
315/2; 315/7; 315/11; 316/11;
316/12; 316/14; 316/16; 316/18;
318/20; 319/8; 319/13; 319/19;
320/11; 320/12; 320/19; 320/20;
320/21; 321/1; 321/3; 321/5; 321/6;
321/7; 321/8; 321/10; 321/12;
321/16; 321/18; 321/21; 322/1;
322/5; 322/8; 322/10; 322/17;
322/20; 323/4; 323/7; 323/10;
323/13; 323/15; 323/19; 324/3;
324/11; 324/13; 324/17; 324/19;
324/21; 325/1; 325/2; 325/3; 325/8;
325/9; 326/7; 329/3; 332/19; 334/8;
334/15; 334/20; 335/7; (M.
‘aleyhi’s-selām+) 280/8; 280/9;
280/12; 280/13; 280/15; 288/6;
288/21; 289/10; 290/9; 290/13;
290/20; 291/11; 291/15; 293/14;

295/18; 296/5; 297/4; 299/21;
303/14; 306/9; 306/17; 307/8;
307/12; 308/3; 308/10; 308/14;
308/20; 309/15; 309/18; 310/5;
310/11; 311/8; 311/11; 311/13;
311/19; 312/12; 313/12; 314/9;
314/18; 315/1; 315/6; 315/11;
316/1; 316/11; 316/15; 318/18;
319/2; 319/5; 320/4; 320/9; 320/14;
320/17; 322/7; 322/13; 324/4;
324/5; 324/8; 325/7; 325/12; 326/5;
326/6; 334/11; 335/11; (M. ve
Hārūn ‘aleyhūme’s-selām) 280/10;
299/21; 300/3; 303/14; 303/20;
304/2; (M. ve Hārūn ‘aleyhūme’s-
selām+) 301/1; 300/6; 305/1; (M. ve
Hārūn bin ‘İmrān bin Yaşhūr bin
Reyyān bin Lāviye bin Ya‘kūb)
280/7 (ḥazret-i M.) 326/17; 326/19;
327/3; 327/5; 327/8; 328/2; 329/9;
329/14; 329/20; 330/11; 330/17;
331/13; 331/14; 331/19; 331/21;
332/1; 332/3; 332/5; 332/6; 332/17;
333/1; 333/3; 335/8; (ḥazret-i M.
‘aleyhi’s-selām) 294/16; 326/12;

327/11; 328/1; 328/15; 329/1;
329/17; 330/1; 330/4; 330/8;
330/10; 330/12; 330/21; 331/3;
331/5; 331/8; 331/11; 332/12;
334/3; 334/11; 334/14; 335/9;
338/16 (ḥazret-i M. ‘aleyhi’s-
selām+) 327/7; 327/15; 327/17;
328/18; 329/5; 331/7; 332/5;
337/14; (ḥazret-i M. kelīmu’llāh+)
279/18; (nuṭfe-i muṭahhara-i M.
‘aleyhi’s-selām) 286/20
M.+ dūr-min 299/5
M. bile 300/8; 305/4; 305/17
M. birle 304/20
M.+ ni (ilgi.) 296/3; 302/7; 304/8;
304/14; 304/15; 305/6; 305/19;
320/8; 320/10; 325/13; 325/17;
327/19; 332/10; (ḥazret-i M.) 281/2;
338/16
M.+ ni 303/13; 334/19; (ḥazret-i M.)
327/20
M.+ ğa 307/6; 308/3; 308/4; 319/2
M.+ de ir- (ḥazret-i M.) 338/14
M.+ din 291/12; 302/9

Müşul -5- Musul.

M. 378/9; 379/1; 379/6; 381/16; 388/4	357/20
Mü'min -2- göz açıp kapayıncaya kadar Allah'tan gafil olmayan abid. m. 291/17; 291/20	‘ Osman -1- Hz. Osman. Dört büyük halifeden biri. ‘O.+ dın 389/18
Münzire -20- Hz. Süleyman'ın konuştuğu karınca. M. 353/6; 353/9; 353/11; 353/12; 353/16; 353/20; 354/4; 354/9; 354/10; 354/11; 354/17; 354/19; 354/21; 355/2; 355/5; 355/10 M. turur 353/6	‘ Ömer -1- Hz. Ömer. Dört büyük halifeden biri. ‘Ö.+ din 389/18 ‘ Ömer bin Hattâb -1- Hz. Ömer. Dört büyük halifeden biri. ‘Ö. (hazret-i ‘Ö. razıya’llâhu ‘anhu+) 318/17
Nemrüd -1- Hz. İbrahim döneminde yaşamış ve onu ateşe attıran kral. N.+ nı (ilgi.) 296/18	Pârs -1- İran krş. Fârs P. 376/6
Nîl -5- Nil nehri. N. 309/14; 310/16; (rüd-ı N.) 285/17 N.+ ni (ilgi.) (deryâ-yı N.) 308/8 N.+ din (deryâ-yı N.) 288/4	Rab -9- Allah, Tanrı R. 387/1; (hıttâb-ı Rabbi'l-‘izzet) 329/13; 376/10; 377/5; 395/4; 395/10; (Rabbü'l-‘âlemîn); 360/12; (Rabbü'l-‘âlemîndür-min) 304/10; (hazret-i Rabbü'l-‘âlemîndin) 301/8
Nîno -2- Ninova şehri. Hz. Yunus'un peygamber olarak gönderildiği şehir. N. 377/18; 378/4	Râfizi -1- Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın hilafetlerini kabul etmeyip reddeden kişi R.+ lerdin 389/19
Nûh -1- Nuh peygamber. N. (hazret-i N. ‘aleyhi's-selâm+)	Reff -1- Belkıs'ın veziri. R. 373/8

Re'is	-15- Hz. Davud zamanında yaşayan bir kimse. R. 347/18; 348/10; 348/13; 348/14; 348/16; 348/20; 349/4 R.+ ni (ilgi.) 348/5; 348/12; 348/20 R.+ ni 349/7; 349/8 R.+ ğa 348/13; 348/21; 349/5	Ş. 359/11
Rūm	-2- Rum, Anadolu R. 331/2; 376/6	Şālih -1- Hz. Yunus'un karşılaştığı abidlerden biri. Ş. turur 383/11
Şabā	-1- Saba şehri, Belkıs'ın hükmettiği şehir krş. Sebā Ş. 369/2	Sāmiri -14- Hz. Musa'nın teyzesinin oğlu ve Beni İsrail halkına buzağı suretinde put yaparak onları yoldan çıkartan kişi. S. 290/20; 291/3; 291/5; 311/17; 325/9; 325/11; 325/13; 325/17 S. ir- 290/20; 311/14 S.+ ni 291/2; 291/5; 291/11 S.+ din 291/1
Sa' dū'l-A'lā	-2- Nil nehrinin kıyısında bulunan bir bölge. S. 310/16 S.+ da 310/13	Şarşā'il -3- Allah'ın Hz. Yunus'a adem suretinde gönderdiği melek. Ş. 382/17; 382/20 Ş.+ ge 382/15
Şafūrā	-10- Şuayb peygamberin kızı ve Musa peygamberin eşi. Ş. 293/8; 293/12; 293/20; 294/9; 294/10; 298/13 Ş.+ nı (ilgi.) 298/12 Ş.+ nı 294/9; 295/5 Ş.+ ğa 295/8	Sebā -1- Belkıs'ın hükmettiği şehir. krş. Şabā S. (S. şehri+) 372/13
Şahra	-1- Hz. Süleyman'a görülmemiş bir taht yapan dev.	Şeleş -1- Ninova halkının taptığı putun ismi. Ş. 378/5
		Semendūn -12- Hz. Süleyman zamanında yaşamış, ona istediği atları getiren

güçlü bir dev.	366/7; 366/8; 366/21; 367/4; 367/6;
S. 358/7; 358/13; 358/14; 358/16;	367/19; 368/4; 368/7; 368/15;
358/17; 358/20; 360/21; 363/1	372/10; 373/4; 376/17; 377/5;
S.+ ğa 360/20; 363/1	(hazret-i S.) 345/11; 345/15; 346/15;
Şemūd -1- Semud kavmi. Salih peygamberin	346/18; 347/7; 347/9; 347/15;
gönderildiği, azgınlıklarından	349/21; 350/1; 350/19; 352/19;
dolayı Allah'ın helak ettiği kavim.	353/4; 353/9; 353/10; 353/12;
Ş.+ dın (‘Ād u Ş.) 392/6	353/15; 353/19; 354/9; 354/10;
Şeniyye -9- Seniyye şehri.	354/15; 354/17; 354/18; 355/2;
Ş. 393/1; 393/3; 393/6; 393/21	355/5; 355/10; 355/19; 356/1;
Ş.+ ğa 393/17	356/11; 356/13; 358/4; 358/8;
Ş.+ ge 393/13; 393/14; 393/20	358/10; 358/17; 359/4; 359/15;
Serahs -1- Türkmenistan sınırları içinde	359/16; 359/18; 359/21; 360/3;
bulunan eski bir şehir.	360/4; 360/7; 360/9; 360/20;
S. 282/1	362/15; 362/20; 362/21; 363/1;
Sikenderiyye -1- Mısır'da bir şehir.	363/10; 363/13; 363/18; 363/20;
S.+ de 376/4	364/1; 364/3; 364/5; 364/9; 364/10;
Süleymān -215- Süleyman peygamber.	364/21; 365/3; 365/7; 365/10;
S. 344/10; 345/13; 347/14; 350/15;	365/13; 365/15; 365/17; 365/19;
350/21; 351/3; 351/14; 353/1;	365/21; 366/3; 366/9; 367/5;
353/17; 353/20; 354/1; 354/4;	367/17; 368/1; 368/12; 373/13;
354/19; 355/3; 355/13; 355/18;	375/5; 375/15; 376/4; (S. ‘aleyhi’s-
356/3; 356/5; 358/14; 359/8;	selām) 345/12; 346/2; 346/4;
360/14; 363/3; 363/11; 363/13;	346/10; 351/1; 351/7; 351/9;
363/15; 363/16; 363/17; 366/4;	351/18; 352/17; 353/2; 353/13;

358/3; 359/10; 363/2; 363/4; 363/7;
365/6; 374/11; (S. ‘aleyhi’s-selām+)
362/8; 368/10; 369/1; (hazret-i S.
‘aleyhi’s-salātü ve’s-selām+) 353/2;
(hazret-i S. ‘aleyhi’s-selām)
349/17; 357/17; 358/12; 358/16;
362/17; 366/21; 372/7; 375/2;
375/21; 376/6; 377/1; 377/4;
(hazret-i S. ‘aleyhi’s-selām+) 350/9;
350/12; 356/10; 359/3; 368/18;
368/20; 376/7; 376/9; (hazret-i S.
memleketu’llāh+) 372/17; (kışsa-i
vefāt-ı S. ‘aleyhi’s-selām) 376/17
S.+ -sin 362/2
S. ir- (hazret-i S) 345/9
S.+ nı (ilgi.) 365/4; 366/15; 372/19;
377/9; (hazret-i S.) 350/16; 353/4;
356/8; 356/9; 358/15; 360/12;
360/13; 362/20; 363/5; 364/8;
365/4; 365/15; 366/6; 366/16;
366/17; 367/13; 368/6; 374/15;
375/18; 377/12
S.+ nı 350/14; 365/4; (hazret-i S.)
345/14; 345/19; 346/17; 350/17;
355/10; 364/3; 365/11; 375/10

S.+ ğa 366/17; (hazret-i S.) 345/18;
350/9; 350/13; 363/2; 364/21;
365/2; 365/7; 365/9; 369/4
S.+ dın (hazret-i S.) 358/16; 376/8

Süreyyâ -5- Belkıs’ın babası olan Eçmer’in
veziri.

S. 370/15; 370/16

S. ir- 370/15

S.+ ge 370/15

Şâm -10- Şam.

Ş. 312/6; 376/6

Ş.+ ğa 280/12; 312/3; 312/6; 312/7;
349/1; 377/12

Ş.+ dın 351/2

Şamîta -1- Karun’un Hz. Musa’ya iftira
atması için para verip yolladığı kötü
kadın.

Ş. 329/5

Şu’ayb -13- Şuayb peygamber.

Ş. 292/15; 299/3; (Ş. ‘aleyhi’s-
selām) 293/14; 293/15; 294/6;
294/9; 294/13; 294/15; 294/20; (Ş.
‘aleyhi’s-selām+) 293/13; 293/18;
294/2; 295/3

Tab‘ -1- Belkıs’ın kadısı.

	Ṭ. 373/8		T. ir- 392/11; 393/17
Ṭalūt	-26- Allah'ın Beni İsrail'e kral olarak gönderdiği kişi. Calut ile savaşmış, onu yenilgiye uğratmıştır.		T. kı1- 311/20
	Ṭ. 338/1; 338/3; 338/4; 338/6; 338/9; 339/1; 339/2; 339/17; 339/20; 339/21; 340/8; 340/10; 340/14; 341/10; 341/14; 341/18; 341/20; 342/6; 342/9; 342/13; 342/15; 342/17		T.+ din 280/6
	Ṭ. bile 339/16		T.+ m 302/20; 381/1; 381/5; 392/6; 392/16
	Ṭ.+ ğa 338/21; 341/10		T.+ mni 381/1
Ṭayfūr	-1- Hz. Danyal dönemindeki padişah.		T.+ nġ 302/20; 381/1; 381/2; 395/19; 396/8
	Ṭ. ir- 336/14		T.+ nġni (ilgi.) 298/20; 395/1
Tevrīt	-9- Tevrat. Hz. Musa'ya gönderilmiş olan kutsal kitap.		T.+ nġni 381/4; 392/6; 396/12
	T. 280/12; 312/15; 318/19; 319/3; 327/10; 330/14; 331/18		T.+ nġge 396/5; 396/14
	T.+ ni 327/9		T.+ nġdin 329/15
	T.+ de 312/15		T.+ si 306/6; 311/19; 311/20; 381/16; 396/13
Tinġri	-39- Tanrı, Allah		T.+ sini 392/19
	T. 302/18; 305/5; 312/1; 386/6		T.+ siġa 363/17
	T.-min 301/5; 310/15; 311/7		T.+ nġizni (ilgi.) 396/13
	T. i-mes-sin 297/6;	Ṭūr	-13- Tur dağı
			Ṭ. (Ṭ. taġı+) 280/2; 295/11; 298/12; 299/13; 301/4; 312/13; 313/10; 318/20; 321/10; 322/8
			T.+ ğa 322/10
			T.+ da 325/6
			T.+ dın (kūh-ı Ṭ.) 326/12
		Üvreyā	-7- Hz. Davud'un evlediği kadının

ilk eşi.	385/12; 385/18; 386/2; 386/4;
Ü. 344/7	386/5; 387/6; 388/2; 388/9; 388/12;
Ü.+ nı (ilgi.) 344/5; 345/4	388/15; 389/6; 389/10; 389/14;
Ü.+ nı 344/6; 344/15; 345/3	389/15; 389/17; (Y. ‘aleyhi’s-
Ü.+ ğa 344/6	selām) 378/16; 378/18; 379/2;
Vehb bin Münebbih -1- Sahabeleri gören	381/2; 381/3; 381/9; 383/5; 384/9;
ve onlardan hadisler aktaran kişi.	384/13; 384/21; 385/6; 385/8;
V.+ nı (ilgi.) 307/14	385/11; 385/12; 385/13; 385/20;
Velid -2- Hz. Musa devrinde yaşayan	385/21; 388/7; 388/16; 389/2; (Y.
Firavun’un adı.	‘aleyhi’s-selām+) 378/13; 378/15;
V. 280/21	378/16; 382/1; 384/12; 389/3;
V. ir- 280/16	(hazret-i Y.) 378/3; 379/6; 379/9;
Ya’küb -3- Yakup peygamber.	380/11; 381/4; 381/7; 382/6; 382/8;
Y. 315/3; (Y. ‘aleyhi’s-selām)	382/10; 382/16; 382/17; 382/18;
285/12; (Y. ‘aleyhi’s-selām+)	383/4; 383/8; 383/9; 383/13;
280/18	383/15; 383/19; 383/20; 384/2;
Yehūdā -1- Yehuda, Yakup peygamberin en	384/3; 385/2; 385/4; 386/19;
büyük oğlu.	386/21; 387/11; 388/6; 388/12;
y. 339/9	388/13; 388/17; 389/1; 389/11;
Yemen -1- Yemen.	(hazret-i Y. ‘aleyhi’s-selām)
Y. 312/18	377/18; 379/13; 379/18; 380/3;
Yūnus -137- Yunus peygamber.	380/10; 380/17; 380/21; 383/2;
Y. 378/13; 378/21; 379/10; 380/19;	383/3; 383/6; 383/7; 383/11;
381/16; 382/5; 382/8; 382/16;	383/18; 383/21; 384/17; 385/17;
384/1; 384/3; 384/16; 385/2;	387/1; 388/4; 388/10; 389/5; 389/8;

(ḥazret-i Y. ‘aleyhi’s-selām+)	kendisinin yerine halife olarak
377/14; 381/13; 382/7; 385/8	bıraktığı kişi. Yuşa peygamber.
Y.+ ir- 377/18	Y.+ birle 321/7
Y.+ nı (ilgi.) 381/11; (ḥazret-i Y.)	Yüşen -1- İlyas peygamberin diğer ismi.
386/10; 388/20	Y. turur 391/9
Y.+ nı 381/12; 382/9; 385/16;	Zā’l-Nūn -2- Yunus peygamberin diğer ismi.
387/10; 388/16; (ḥazret-i Y.)	Z. 385/17
378/20; 381/2; 385/6; 387/11;	Zālūhā -5- Hz. Yunus’u yutan balığın
388/5; 389/4; 389/9	ismi.
Y.+ ke 384/7; 385/16; (ḥazret-i Y.)	Z. 385/9; 385/10; 385/15; 387/10
382/17; 385/10; 387/16	Z.+ ge 387/10
Y.+ dın 384/7; (ḥazret-i Y.) 382/18	Zebūr -6- Davud peygambere gönderilen
Yūsuf -4- Yusuf peygamber.	kutsal kitap.
Y. (Y. ‘aleyhi’s-selām+) 281/1;	Z. 344/1
309/5; 309/9; (ḥazret-i Y. ‘aleyhi’s-	Z.+ nı 342/21; 346/8; 346/10;
selām+) 338/12	366/12
Yūşā’ -6- Hz. Musa’nın Hızır ile yaptığı	Z.+ da 375/7
yolculukta yanına aldığı ve	Zū’l-Yesa’ -2- Hz. İlyas zamanında yaşayan
kendisinin yerine halife olarak	iki Müslümandan biri.
bıraktığı kişi. Yuşa peygamber.	Z. 390/7; 397/1
Y. 314/8; 331/4; 331/7	
Y.+ nı 330/21; 334/11	
Y.+ ge 332/2	
Yūşā’ bin Nūn -1- Hz. Musa’nın Hızır ile	
yaptığı yolculukta yanına aldığı ve	

SONUÇ

Bu çalışmada, Rabgûzî'nin *Kıyasü'l-Enbiyâ* adlı eserinin Leningrad nüshasının 278-398. sayfalarının transkripsiyonlu metni, dizini ve dil incelemesi yapılmıştır. Bu çalışmaya başlarken çalışılan nüshanın, Rabgûzî'nin *Kıyasü'l-Enbiyâ*'sının Leningrad nüshalardan biri olduğunu düşündük; ancak araştırmamız sonucunda bilinen Leningrad nüshalardan biri olmadığı kanaatine ulaştık. Bu sebeple çalıştığımız nüshayı adlandırırken sadece Leningrad nüshası ifadesini kullanmaktayız. Çünkü hangi kütüphanede ve hangi numara ile kayıtlı bir nüsha olduğunu bilmemekteyiz. Çalışılan nüsha hakkındaki tüm düşüncelerimizi *Giriş* bölümünde sunduk.

Üzerinde çalıştığımız nüshanın istinsahının 1900 yılında yapılmış olması bu nüshanın Çağatay Türkçesinin son dönemine denk geldiğini gösterir. Metnin dili de Çağatay Türkçesinin son dönemine ait dil özelliklerini yansıtmaktadır. Çağatay Türkçesi dair özelliklerin daha fazla ve baskın olmasıyla beraber Çağatay Türkçesinden sonra devam eden Yeni Uygur ve Özbek Türkçelerine ait birtakım özellikler de metinde mevcuttur. Bu nedenle dil incelemesinde daha çok bu lehçelere ait dil özellikleri üzerinde durduk.

Sonuç olarak bu çalışma ile Rabgûzî'nin *Kıyasü'l-Enbiyâ* adlı eserine ait Leningrad nüshası ile ilgili hem metinsel hem sözlüksel hem de dilsel çalışmalarda bulunup nüshayı bir çok yönü ile incelemeye çalıştık.

KAYNAKLAR

Abuşka Lugatı veya Çağatay Sözlüğü, (haz. Besim Atalay), Ankara, Ayyıldız Matbaası a.ş., 1970.

ARAT, Reşit Rahmeti., Kutadgu Bilig III İndeks, İstanbul, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 1979.

ARGUNŞAH, Mustafa., Çağatay Türkçesi, 3. baskı, İstanbul, Kesit Yay., 2015.

ATA, Aysu., Nāsırü'd-dīn bin Burhānū'd-dīn Rabgūzī Kısasü'l-Enbiyā I Giriş-Metin-Tıpkıbasım, Ankara, TDK Yay., (baskıda).

....., Nāsırü'd-dīn bin Burhānū'd-dīn Rabgūzī Kısasü'l-Enbiyā II Dizin, Ankara, TDK Yay., (baskıda).

....., “Rabgūzī'nin Kısasü'l-Enbiyā'sında Nazmın Gücü”, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 2008, C.5, S.2, s. 117-125.

....., Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar-Dizin), 2. baskı, Ankara, TDK Yay., 2013.

....., Çağatay Türkçesinin İlk Devresi Harezmi-Altın Ordu Türkçesi, 2. baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Yay., 2016.

BOESCHOTEN, Hendrik E., “The Leningrad Manuscripts of Rabghuzi's Qısas”, Türk Dili Araştırmaları, 1991, s. 47-79.

CİN, Ali., “Rabguzi'nin Kısasü'l-Enbiyasının Tahran Nüshası”, Turkish Studies, 2010, S. 5/1 s. 237-245.

ÇANTAY, H. Basri., Hasan Basri Çantay Meali, www.kuranayetleri.net/hasan-basri-cantay-meali.

- ÇOŞKUN, M. Volkan., *Özbek Türkçesi Grameri*, 3. baskı, Ankara, TDK Yay., 2017.
- DEMİR, Şehmus., *Mitoloji Kur'an Kıssaları ve Tarihi Gerçeklik*, 2. baskı, İstanbul, Beyan Yay., 2015.
- DEVELLİOĞLU, Ferit., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 29. baskı, Ankara, Aydın Kitabevi, 2012.
- DİLÇİN, Cem., *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara, TDK. Yay., 1983.
- ECKMANN, János., *Çağatayca El Kitabı*, (çev. Günay Karaağaç), 2. baskı, Ankara, Akçağ Yay., 2003.
- ....., “Çağatayca” *Tarihî Türk Şiveleri*, (çev. Mehmet Akalın), 3. baskı, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 1998.
- ....., “Küçük Çağatay Grameri”, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, haz. Osman Fikri Sertkaya, Ankara, TDK Yay., 2011, s.109-132.
- GABAİN, A. VON., *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. Mehmet Akalın), 4. baskı, Ankara, TDK Yay., 2003.
- GÖKSU, Erkan., *Ravzatu's-Safâ fî Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûkve'l-Hulefâ (Tabaka-i Selçûkiyye) Tercüme ve Notlar*, Ankara, TTK Yay., 2015.
- GÖZÜTOK, Avni., “Rabgûzî, Kıyasu'l Enbiyâ: XIX. Yüzyıla Ait Bir Kazan Yazması”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2008, S. 37, s. 1-29.
- HACIYEVA, Necmettin., “Rabguzi'nin Kıyasu'l Enbiya Eserinin Bakü Yazması”, *Türk Dili Dergisi*, 2010, S. 514, s. 292-296.

KABADAYI, Osman., “Yetmiş Yıl Önce Yayımlanan ‘Rabgûzî Sentaksı’ Adlı Eser Üzerine Düşünceler ve El-Rabgûzî’nin Kısasü’l-Enbiyâsı Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Journal of Old Turkic Studies*, 2017, S. 1/1, s. 76-97.

KANAR, Mehmet., *Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 2. baskı, İstanbul, Derin Yay., 2010.

....., *Farsça- Türkçe Etimolojik Sözlük*, İstanbul, Bayrak Yay., 2007.

KARATAŞ, Ahmet., “Türk-İslam Kültür ve Edebiyatında Kısas-ı Enbiyâ Türü”, *Diyanet İlmî Dergi*, 2013, C. 49, S. 3, s. 113-126.

KORKMAZ, Zeynep., “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”, *TDAY-Belleten*, 1960, s. 173-180.

KORKMAZ, Zeynep., *Türkçede Eklerin Kullanış Şekilleri ve Kalıplaşması Olayları*, 5. baskı, Ankara, TDK Yay., 2011.

NECİP, Emir Necipoviç., *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, (çev. İklil Kurban), 3. baskı, Ankara, TDK Yay., 2013.

SARI, Mevlüt., *Arapça-Türkçe Lûgat*, İstanbul, Bahar Yay.

SCHWARD, Henry G., *An Uyghur-English Dictionary*, Washington, Western Washington, 1992.

SHAW, Robert Barkley., *Kâşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü*, (çev. Fikret Yıldırım), 1. baskı, Ankara, TDK. Yay., 2014.

STAINGASS, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Beirut, Librairei du Liban Publishhers, 1998.

ŞAHİN, M. Süreyya., “Kıssa-i Enbiyâ”, *İslam Ansiklopedisi*, 2002, C. 25, Ankara, TDV Yay., s. 495-96.

ŞEMSEDDİN SAMİ., *Kâmûs-ı Türkî*, 4. baskı, İstanbul, Kapı Yay., 2009.

ŞENGÜL, İdris., “Kıssa”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, TDV Yay., Ankara 2002, s.498-501.

ŞÜKÜN, Ziya., *Farsça-Türkçe Lugat Gencinei Güftar Fehrengi Ziya I-II-III*, İstanbul, MEB. Yay., 1984.

ÖZDEMİR, Hakan., “III. Çokluk Şahıs İyelik Eki Üzerine”, *X. Uluslararası Büyük Dil Kurultayı Bildirileri*, 2015, 631-35.

ÖZTÜRK, Mustafa., *Kur'an Kıssalarının Mahiyeti*, İstanbul, KURAMER Yay. 2016.

ÖZTÜRK, Rıdvan., *Yeni Uygur Türkçesi Grameri*, 3. baskı, Ankara, TDK Yay., 2015.

Tarama Sözlüğü, 4. baskı, Ankara, TDK Yay., 2009.

ÜNLÜ, Suat., *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*, Konya, Eğitim Kitabevi Yay., 2013.

ÖZET

Rabgûzî'nin kaleme almış olduğu *Ķıřařü'l-Enbiyâ* adlı eser akıcı üslûbu ile kapsamlı bir şekilde peygamberler tarihini anlatmaktadır. Bu eserin çeşitli kütüphanelerde birçok nüshası mevcuttur. Bu tez, Rabgûzî'nin *Ķıřařü'l-Enbiyâ'sının* Leningrad nüshasının 279-398. sayfalarının dil incelemesini, transkripsiyonlu metnini ve dizinini kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rabgûzî, Kışasü'l-Enbiyâ, Kışas-ı Rabgûzî, Leningrad Nüshası.

ABSTRACT

Ḳıṣaṣü'l-Enbiyâ, written by Rabgûzî, inclusively tells the history of prophets with its fluent language. There are many manuscripts of this book in various libraries. This study includes language analysis, transcription text, and index of the pages between 279 to 398 of the Leningrad copy of Rabgûzî's *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyâ*.

Key Words: Rabgûzî, *Ḳıṣaṣü'l-Enbiyâ*, *Kısas-ı Rabgûzî*, Leningrad manuscript.